İZMİR/ÇEŞME (MERKEZ) VE ALAÇATI'DAKİ OSMANLI DÖNEMİ MEZAR TAŞLARI

Bircan ULUER

Yüksek Lisans Tezi
Sanat Tarihi Anabilim Dalı
Yrd. Doç. Dr. Zerrin KOŞKLÜ
2017
Her Hakkı Saklıdır

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI

Bircan ULUER

İZMİR/ ÇEŞME(MERKEZ) VE ALAÇATI'DAKİ OSMANLI DÖNEMİ MEZAR TAŞLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Yrd. Doç. Dr. Zerrin KÖŞKLÜ

ERZURUM – 2017

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ BEYAN FORMU

26/12/2017

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

1- ***Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine*** göre hazırlamış olduğum **"İzmir/Çeşme (Merkez) ve Alaçatı'daki Osmanlı Dönemi Mezar Taşları "** adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

☐ Tezimin/Raporumun 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

[26.12.2017]

Bircan ULUER

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yrd. Doç. Dr. Zerrin KÖŞKLÜ danışmanlığında, Bircan ULUER tarafından hazırlanan bu çalışma 26/ 12 / 2017 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Sanat Tarihi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Yrd. Doç. Dr. Zerrin KÖŞKLÜ İmza: .....

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Hüseyin YURTTAŞ İmza: .....

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Nurşen ÖZKUL FINDIK İmza: .....

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. ..... / ..... / .....

Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **IX**
ABSTRACT ..... **X**
KISALTMALAR DİZİNİ ..... **XI**
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ ..... **XII**
ÇİZİMLER DİZİNİ ..... **XXI**
HARİTALAR DİZİNİ ..... **XXIX**
PLANLAR DİZİNİ ..... **XXX**
RESİMLER DİZİNİ ..... **XXXI**
GRAFİKLER DİZİNİ ..... **XXXII**
TABLOLAR DİZİNİ ..... **XXXIII**
KARŞILAŞTIRMA FOTOĞRAF DİZİNİ ..... **XXXIV**
MEZAR TAŞLARININ TARİH VE KRONOLOJİK SIRALAMA LİSTESİ ..... **XL**
ÖNSÖZ ..... **XLVII**

GİRİŞ

I. KONUNUN ÖNEMİ VE AMACI **1**
II. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ **2**
III. KAYNAKLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ **5**

BİRİNCİ BÖLÜM
ÇEŞME'NİN COĞRAFİ KONUMU VE TARİHÇESİ

1.1. ÇEŞME'NİN COĞRAFİ KONUMU **7**
1.2. ÇEŞME'NİN TARİHÇESİ **9**

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRKLERDE MEZAR VE MEZAR TAŞI GELENEĞİ

2.1. İSLAM ÖNCESİ TÜRKLERDE MEZAR VE MEZAR TAŞI GELENEĞİ ... **19**
2.2. İSLAM SONRASI TÜRKLERDE MEZAR VE MEZAR TAŞI GELENEĞİ **25**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
MEZARLIKLAR

3.1. ÇEŞME MERKEZ MEZARLIK **31**

3.2. ÇEŞME HACI MEHMET AĞA CAMİ HAZİRESİ.....32
3.3. ALAÇATI MEMİŞ AĞA CAMİ HAZİRESİ.....33

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
KATALOG
4.1. ÇEŞME MERKEZ MEZARLIĞI MEZAR TAŞI KATALOĞU 35
4.2. HACI MEHMET AĞA CAMİİ MEZAR TAŞI KATALOĞU 448
4.3. ALAÇATI MEMİŞ AĞA CAMİ HAZİRESİ MEZAR TAŞI KATALOĞU .497

BEŞİNCİ BÖLÜM
DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA
5.1. MEZAR VE MEZAR TAŞI TİPOLOJİSİ 636
5.1.1. Mezar Tipolojisi 637
5.1.1.1. Toprak Mezar.....637
5.1.1.2. Çerçeveli Toprak Mezar 639
5.1.1.3. Açık Lahit Mezar.....641
5.1.1.4. Kapak Taşlı (Pehle) Mezar 642
5.1.1.5. Mezarı Bulunmayan Mezar taşları.....645
5.1.2. Mezar Taşı Tipolojisi 646
5.1.2.1. Erkek Mezar Taşı Tipolojisi 646
5.1.2.1.1. Başlıklı, Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Mezar Taşları.....646
5.1.2.1.2. Başlıklı, Prizmal Dikdörtgen Dalgalı Gövdeli Mezar Taşı 647
5.1.2.1.3. Başlıklı ve Yukarıdan Aşağıya Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Mezar Taşları.....648
5.1.2.1.4. Başlıklı Silindirik Çokgen Gövde Formlu Mezar Taşı 649
5.1.2.1.5. Başlıklı Kare Prizmal Gövdeli Mezar Taşı 650
5.1.2.1.6. Başlıksız Düşey Dikdörtgen Prizmal Gövdeli Mezar Taşları 651
5.1.2.1.7. Başlıksız Düz Silindirik Gövde Formlu Mezar Taşı.....652
5.1.2.2. Kadın Mezar Taşı Tipolojisi.....653
5.1.2.2.1. Başlıklı ve Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar.....653
5.1.2.2.2. Başlıklı ve Dalgalı Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 654
5.1.2.2.3. Başlıksız ve Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar.....655

5.1.2.2.4. Bitkisel Tepelikli Yukarıdan Aşağıya Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 655
5.1.2.2.5. Bitkisel Alınlıklı ve Yukarıdan Aşağıya Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 657
5.1.2.2.6. Bitkisel Alınlıklı ve Dalgalı Düşey Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 658
5.1.2.2.7. Güneş Kursu Tepelikli ve Yukarıdan Aşağıya Doğru Daralan Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 659
5.1.2.2.8. Güneş Kursu Tepelikli ve Dalgalı Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 660
5.1.2.2.9. Sivri Kemerli Yukarıdan Aşağıya Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 661
5.1.2.2.10. Sivri Kemerli Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 662
5.1.2.2.11. Üçgen (Ters V) Alınlıklı Yukarıdan Aşağıya Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 662
5.1.2.2.12. Yuvarlak Kemerli ve Yukarıdan Aşağıya Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 664
5.1.2.3. Ayak Taşı Tipolojisi 665
5.1.2.3.1. Erkek Ayak Taşı Tipolojisi 665
5.1.2.3.1.1. Bitkisel Tepelikli Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 665
5.1.2.3.1.2. Bitkisel Alınlıklı Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 666
5.1.2.3.1.3. Üçgen Alınlıklı (Ters V) Yukarıdan Aşağıya Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 667
5.1.2.3.1.4. Sivri Kemerli Yukarıdan Aşağıya Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 668
5.1.2.3.1.5. Sivri Kemerli Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 669
5.1.2.3.1.6. Yukarıdan Aşağı Daralan Silindirik Gövdeli Olanlar 670
5.1.2.3.2. Kadın Ayak Taşı Tipolojisi 671
5.1.2.3.2.1. Güneş Kursu Tepelikli Dalgalı Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 671
5.1.2.3.2.2. Bitkisel Alınlıklı Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 672

5.1.2.3.2.3. Üçgen Alınlıklı (Ters V) Yukarıdan Aşağıya Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 672
5.1.2.3.2.3. Sivri Kemerli Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar..... 673
5.1.2.3.3. Baş Taşı Bulunmayan Ayak Taşı Tipolojisi 674
5.1.2.3.3.1. Hotoz Başlıklı Yukarıdan Aşağıya Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar..... 674
5.1.2.3.3.2. Üçgen Alınlıklı (Ters V) Yukarıdan Aşağıya Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 675
5.1.2.3.3.3. Üçgen Alınlıklı (Ters V) Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 676
5.1.2.3.3.4. Sivri Kemerli Yukarıdan Aşağıya Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar..... 677
5.1.2.2.3.5. Sivri Kemerli Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar..... 678
5.1.2.2.3.6. Yuvarlak Kemerli Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar 679
5.2. BAŞLIK TİPOLOJİSİ..... 681
5.2.1. Erkek Başlık Tipleri 685
5.2.1.1. Sarıklar..... 686
5.2.1.1.1. Düşey Dilimli Sarık..... 686
5.2.1.1.2. Dilimli Sarık..... 688
5.2.1.1.3. Çapraz Eğimde Dilimli Sarık 689
5.2.1.1.4. Tepesi Silindirik Yuvarlak Başlıklı, Çapraz Eğimde Dilimli Sarık .. 691
5.2.1.1.5. Yuvarlak Başlıklı Çapraz Eğimde Dilimli Sarıklar..... 693
5.2.1.1.6. Kafes Dilimli Sarık..... 694
5.2.1.1.7. Oval Başlıklı Sarık 695
5.2.1.1.8. Oval Başlıklı Şeritli Sarık 698
5.2.1.1.9. Kısa Başlıklı Sarık..... 699
5.2.1.1.10. Kısa Başlıklı Şeritli Sarık..... 702
5.2.1.1.11. Kısa Başlıklı Yatay Şeritli Sarık 704
5.2.1.1.12. Kısa Başlıklı Çapraz Şeritli Sarık..... 705
5.2.1.2. Kavuklar 706
5.2.1.2.1. Çubuklu Başlıklı Kısa Sarıklı Kavuk (Katibi Kavuk)..... 706

5.2.1.2.2. Yıldız Desenli Yuvarlak Başlıklı Sarıklı Kavuk 708
5.2.1.2.3. Yıldız Desenli Başlıklı Şerit Sarıklı Kavuk 709
5.2.1.2.4. Kısa Çubuk Başlıklı Yüksek Şeritli Sarıklı Kavuk 710
5.2.1.3. Fesler 713
5.2.1.3.1. Mahmudi Kalıplı Fes 714
5.2.1.3.2. Mecidiye Kalıplı Fes 715
5.2.1.3.3. Aziziye Kalıplı Fes 718
5.2.1.3.4. Hamidiye Kalıplı Fes 720
5.2.1.3.5. Sarıklı Fes 722
5.2.1.3.6. Kısa Silindirik Başlıklar 723
5.2.1.3.7. Mevlevi Sikkesi (Uzun Silindirik Başlık) 724
5.2.2. Kadın Başlık Tipleri 728
5.2.2.1. Başlıklı Kadın Baş Taşları 728
5.2.2.1.1. Tablakâr Fes 728
5.2.2.1.2. Mantar Formlu Başlık 731
5.2.2.1.3. Kadın Fesi 732
5.3. KADIN BAŞ TAŞLARINDA TEPELİK VE ALINLIK TİPLERİ 733
5.3.1. Tepelikli Kadın Baş Taşları 734
5.3.1.1. Bitkisel (Çiçek) Demetli Tepelik 734
5.3.1.2. Güneş Kursu Tepelik 736
5.3.2. Alınlık Formuna Göre Kadın Baş Taşları 738
5.3.2.1. Bitkisel Alınlıklı Baş Taşları 738
5.3.2.2. Üçgen Alınlıklı Baş Taşları 740
5.3.2.2.1. Üçgen Alınlıklı Bitkisel Bezemeli Baş Taşları 740
5.3.2.2.2. Üçgen Alınlıklı Cami Tasvirli Baş Taşları 742
5.3.2.2.3. Üçgen Alınlıklı Bezemesiz Baş Taşları 746
5.3.2.3. Sivri Kemerli Baş Taşları 747
5.3.2.4. Yuvarlak Kemerli Baş Taşları 749
5.3.2.5. Serbest Form Alınlıklı Baş Taşları 750
5.4. AYAK TAŞLARI 753
5.4.1. Başlıklı Ayak Taşları 753
5.4.1.1. Hotoz (Soğan) Başlıklı 753

5.4.2. Tepelikli Ayak Taşları 754
5.4.2.1. Bitkisel (Çiçek Demeti) Tepelik 754
5.4.2.2. Güneş Kursu Tepelikli 755
5.4.3. Alınlıklı Ayak Taşları 756
5.4.3.1. Bitkisel Alınlıklı Ayak Taşları 756
5.4.3.2. Üçgen Alınlıklı Ayak Taşları 757
5.4.3.3. Sivri Kemerli Alınlıklı Ayak Taşları 759
5.4.3.4. Yuvarlak Kemer Alınlıklı Ayak Taşları 761
5.4.3.5. Silindirik Formlu Ayak Taşları 762
5.5. MEZAR TAŞLARINDA GÖRÜLEN SÜSLEME ÖĞELERİ 763
5.5.1. Süslemelerde Kullanılan Motifler 764
5.5.1.1. Bitkisel Motifler 764
5.5.1.1.1. Yaprak Motifler 765
5.5.1.1.2. Çiçek Motifleri 774
5.5.1.1.3. Ağaç Motifleri 788
5.5.1.1.4. Dallar 793
5.5.1.1.5. Meyve Motifleri 801
5.5.1.1.6. Çelenk 806
5.5.1.1.7. Girlant (Askı Çelenk) 806
5.5.1.2. Nesneli Motifler 809
5.5.1.2.1. Kase 809
5.5.1.2.2. Vazo 810
5.5.1.2.3. Sepet 813
5.5.1.2.4. Kurdele-Fiyonk 814
5.5.1.2.5. Saç 816
5.5.1.2.6. Gerdanlık (Takı) 816
5.5.1.2.7. Güldanlık 818
5.5.1.2.8. Madalyon 818
5.5.1.3. Mimari Öğeler 820
5.5.1.3.1. Yuvarlak Kemer 820
5.5.1.3.2. Sütun-Sütunce Başlık 821
5.5.1.3.3. Cami 823

5.5.1.3.4. Mimari yapı 824
5.5.1.4. Geometrik Motifler 826
5.5.1.4.1. Güneş-Ay-Yıldız 826
5.5.1.4.2. "S" ve "C" Kıvrımlar 829
5.5.1.4.3. Saç Örgüsü 831
5.5.1.4.4. Daire- Üçgen 831
5.5.1.4.5. Mühr-i Süleyman 831
5.5.1.4.6. Baklava Dilimi 833
5.5.1.4.7. Hasır Örgü 833
5.5.1.4.8. Zik-zak 834
5.5.1.4.9. Damla 834
5.5.1.4.10. Alem 835
5.5.1.4.11. Çarkıfelek 835
5.5.1.4.12. Burgu 836
5.6. MEZAR TAŞI YAZILARI VE ÖZELLİKLERİ 838
5.6.1. Mezar Taşlarında Kullanılan Yazı Çeşitleri 838
5.6.1.1. Sülüs 838
5.6.1.2. Ta'lîk 840
5.6.1.3. Nesih 841
5.6.1.4. Rık'a 841
5.6.2. Mezar Taşı Kitabeleri 843
5.6.2.1. Başlangıç İfadesi (Serlevha) 843
5.6.2.2. İnsanlara Uyarı 850
5.6.2.3. Durum Bildirme 853
5.6.2.4. Sebep Bildirme 860
5.6.2.5. Tanrıdan İstek 863
5.6.2.6. İnsanlardan İstek 865
5.6.2.7. Meslek 867
5.6.2.8. Aile-Baba Adı 869
5.6.2.9. Ölenin Adı 878
5.6.2.10. Tanrıdan İstek(Dua) 884
5.6.2.11. İnsanlardan İstek(Dua) 886

5.6.2.12. Tarih.....888
5.7. MALZEME VE TEKNİK.....893

SONUÇ.....894
KAYNAKLAR.....898
EKLER.....914
ÖZGEÇMİŞ.....961

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İZMİR/ÇEŞME (MERKEZ) VE ALAÇATI'DAKİ OSMANLI DÖNEMİ MEZAR TAŞLARI

Bircan ULUER

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Zerrin KÖŞKLÜ

2017, 961 sayfa

Jüri: Yrd. Doç. Dr. Zerrin KÖŞKLÜ (Danışman)
Prof. Dr. Hüseyin YURTTAŞ
Prof. Dr. Nurşen ÖZKUL FINDIK

Çeşme Musalla Mahallesi Merkez Mezarlık, Çeşme Hacı Mehmet Ağa Cami Haziresi ve Alaçatı Memiş Ağa Cami Haziresi'ndeki Osmanlı dönemi mezar taşları tezimizin konusunu oluşturmaktadır. 18.- 19. ve 20 yüzyılın ilk yarısına ait Osmanlı dönemi mezar taşları, Çeşme'nin tarihi açısından da tarihi öneme sahip birer kaynak teşkil etmektedir. Batı Anadolu mezar taşlarıyla ortak özelliklere sahip mezar taşları, dönemin başlıkları, form ve süslemeleriyle de dikkat çeker. Tarihi açıdan büyük önem taşıyan ve çok fazla bilinmeyen bu mezar taşları, mezarlıklardaki yerlerinde kendi sonlarını beklemektedir.

Tez çalışmamızda toplamda 205 mezar taşı değerlendirmeye alınmıştır. Mezar taşlarının en erken tarihlisi 1716M, en geç tarihlisi Cumhuriyet dönemine ait 1930 tarihli mezar taşıdır. İncelenen mezar taşlarında 108'i erkek mezar taşıdır. Erkek mezar taşlarından 95'i başlıklı olup diğer 13 mezar taşının başlıkları kırık ve bulunmamaktadır. Kadın mezar taşlarından 79'u sağlam olup 5'inin başlıkları kırık durumdadır. Baş taşları bulunmayan 13 adet ayak taşları tek başlarına değerlendirilmiştir.

Tez çalışmamızda mezar taşlarını; teknik ve malzeme, mezar tipi, mezar taşı tipi, başlık tipolojisi, süsleme özellikleri ve mezar taşı yazıları olarak altı ana başlık altında inceleyip değerlendirdik. Süslemelerde kullanılan motifler, naturalist ve Barok üslubun etkisi altında kadın mezar taşlarını süslediği kadar erkek mezar taşlarını da süslediği görülmektedir. Süslemelerde en çok bitkisel motifler kullanılmıştır. Bunun yanında nesneli motifler, geometrik motifler, mimari bezemeli motifler kullanılmıştır. Kitabeler Sülüs, Celi Süslüs, Ta'lik, Celi Ta'lik, Nesih ve Rık'a hatla yazılmıştır.

Süslemeleri ve kitabeleriyle sanat tarihi açısından büyük değer taşıyan mezar

taşları, tarih boyunca Türk toplumunda ölüme ve ölen şahısa verilen değerin somut örnekleridir. Çeşme mezar taşlarında da son dönem bu kültürel uzantının örneklerini görmekteyiz.

Anahtar Kelimeler: Çeşme, Alaçatı**,** Mezar taşı, Süsleme, Kitabe.

ABSTRACT

MASTERS THESIS

OTTOMAN PERIOD GRAVESTONES IN İZMİR/ÇEŞME(CENTER), ALAÇATI

Bircan ULUER

Advisor: Assist. Prof. Dr. Zerrin KÖŞKLÜ

2017, Pages: 961

Jury: Assist. Prof. Dr. Zerrin KÖŞKLÜ (Advisor)
Prof. Dr. Hüseyin YURTTAŞ
Prof. Dr. Nurşen ÖZKUL FINDIK

The subject of this thesis is Ottoman period grave stones take place in Çeşme Musalla district central cemetary, Çeşme Hacı Mehmet Ağa mosque cemetary and Alaçatı Memiş Ağa cemetary. Ottoman period grave stones belong to 18th-19th and first half of the 20th century has also an important historical source for Çeşme's history. The grave stones which have common characteristics with western Anatolian's draw attention with forms and ornaments of the period. These very unknown and important historical gravestones have been waiting for the end of themselves in their places.

İn my thesis study 205 grave stones were evaluated in total. The earliest date of tombstones belongs 1716's and the latest date belongs to 1930 in republic period. 108 grave stones belong to men among 205 grave stones. 95 male gravestones have headgears and 13 of them are broken or don't have any headgears. 79 female gravestones have headgears and 5 of them are broken. 13 tombs which haven't got any grave stones were evaluated with their present forms.

In my thesis work I examined and evaluated the gravestones under six main headings; technic and material, grave type, tombstone type, headgear typology, ornaments and tombstone writings. The motifs used in ornaments under the influnce of naturalist, and Baroque style were used not only for female's tombstones but also male's tombstones. Floral motifs and architectural decoration motifs were used also. The inscriptions were written Sülüs, Celi Sülüs, Ta'lik, Celi Ta'lik and Rık'a calligraphy.

The grave stones valuable in terms of art history with their ornaments and inscriptions are the embodiments of the given value to death and dead person in Turkish society throughout the history. We can see the examples of this cultural extension on Çeşme's gravestones.

Key Words: Çeşme, Alaçatı, Grave stones, Ornament, Inscription

KISALTMALAR DİZİNİ

A.T.	: Ayak Taşı
B.T.	: Baş Taşı
Bkz	: Bakınız
C	: Cilt
Cm	: Santimetre
H	: Hiccri
Kat.	: Katalog
M	: Miladi
M. Ö.	: Milattan önce
M. S.	: Milattan sonra
No	: Numarası
s	: Sayfa
S	: Sayı
TDVİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
TTK	: Türk Tarih Kurumu

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Foto. 1. Şerife Ayşe Kadının Baş Taşı 37
Foto. 2. Ümmihan Dudi'nin Baş Taşı 39
Foto. 3. Seyyid Mustafa'nın Baş Taşı 42
Foto. 4. Veli Oğlu İsmail'in Baş Taşı 45
Foto. 5. Hüseyin Beşe'nin oğlu Öksüz Hasan'ın Baş Taşı 48
Foto. 6. Muhammed Reis ibn-i Ömer'in Baş Taşı 51
Foto. 7. Muhammed Reis ibn-i Ömer 52
Foto. 8. Mezarın Genel Görüntüsü 52
Foto. 9. Muhammed Efendi'nin Baş Taşı 55
Foto. 10. Muhammed Efendi'nin Ayak Taşı 55
Foto. 11. Mustafa Reis Zade Hüseyin'in Baş Taşı 58
Foto. 12. Mustafa Ağa'nın Baş Taşı 61
Foto. 13. Huri'nin Baş Taşı 64
Foto. 14. Veli Reis'in Başı Taşı 67
Foto. 15. Rukiye Hatun'un Baş Taşı 70
Foto. 16. Rukiye Hatun'un Başlığı 70
Foto. 17. Hadice'nin Baş Taşı 73
Foto. 18. Mustafa Ağa'nın Baş Taşı 76
Foto. 19. Mustafa Ağa'nın Başlığı 76
Foto. 20. Muhammed Ağa'nın Baş Taşı 79
Foto. 21. Mehmed Efendi'nin Baş Taşı 82
Foto. 22. Seyyid İbrahim'in Baş Taşı 85
Foto. 23. Molla Ahmet'in Baş Taşı 88
Foto. 24. Saliha Hanım'ın Baş Taşı 90
Foto. 25. Zeyneb Hatun'ın Baş Taşı 93
Foto. 26. Hacı Hasan'ın Baş Taşı 96
Foto. 27. Havva Hatun'un Baş Taşı 99
Foto. 28. Hacı Veli'nin Baş Taşı 102
Foto. 29. Şerife Rûkiye Hâtun'un Baş Taşı 105
Foto. 30. Zekiye Hatun'un Baş Taşı 108
Foto. 31. Molla Hasan'ın Baş Taşı 111

Foto. 32. Huri'nin Baş Taşı 114
Foto. 33. Şerife Kadın'ınBaş Taşı 117
Foto. 34. Hûri Hâtun'un Baş Taşı 120
Foto. 35. Saliha'nın Baş Taşı 123
Foto. 36. Hüseyin Ağa'nın Baş Taşı 126
Foto. 37. Ahmed'in Baş Taşı 129
Foto. 38. Zekiye tuti'nin Baş Taşı 132
Foto. 39. Halil Usta'nın Baş Taşı 135
Foto. 40. Şerife Hacer Hanım'ın Baş T. 138
Foto. 41. Şerife Hacer Hanım'ın Başlığı 139
Foto. 42. Şerife Hacer Hanım'ın Başlığı 139
Foto. 43. Abdulkadir Ağa'nın Baş Taşı 142
Foto. 44. Abdulkadir Ağa'nın AyakTaşı 142
Foto. 45. Abdulkadir Ağa'nın Mezarın Genel Görüntüsü 143
Foto. 46. Süleyman Ağa'nın Baş Taşı 146
Foto. 47. Şaban Ağa'nın Baş Taşı 149
Foto. 48. Ümmühan Hâtun'un Baş Taşı 152
Foto. 49. Emine Kadın'ın Baş Taşı 155
Foto. 50. Aişe Kadın'ın Baş Taşı 158
Foto. 51. Molla Osman'ın Baş Taşı 161
Foto. 52. Şerife Rabiş'in Baş Taşı 164
Foto. 53. Aişe'nin Baş Taşı 167
Foto. 54. Hüseyin Efendi'nin Baş Taşı 170
Foto. 55. Hasan Ağa'nın Baş Taşı 173
Foto. 56. Hafız İlyas'ın Baş Taşı 176
Foto. 57. Hasan Bey'in Baş Taşı 179
Foto. 58. Hasan Bey'in Başlığı 179
Foto. 59. Hadice Hanım'ın Baş Taşı 182
Foto. 60. Dur Kadın'ın Baş Taşı 185
Foto. 61. Mahmud Beşlüyan Ağa'ın Baş Taşı 188
Foto. 62. Hacer Hanım'ın Baş Taşı 191
Foto. 63. Rahime kadın'ın Baş Taşı 194

Foto 64. Kat. No:54 Baş Taşı 197
Foto. 65. Hacı Mustafa'nın Baş Taşı 199
Foto 66. Kat.56 Baş Taşı 201
Foto 67. Kat.57 Baş Taşı 203
Foto 68. Aişe'nin Baş Taşı 206
Foto 69. Şerife Fatma Kadın'ın Baş Taşı 209
Foto 70. Mustafa'nın Baş Taşları 212
Foto 71. Yenbi Hanım'ın Baş Taşı 215
Foto 72. İsmail'in Baş Taşı 218
Foto 73. İsmail'in Baş Taşı 221
Foto 74. İsmail'in Başlığı 221
Foto 75. Ahmed Onbaşı'nın Baş Taşı 224
Foto 76. İbrahim Ağa'nın Baş Taşı 227
Foto. 77. Fatma Molla'nın Baş Taşı 230
Foto 78. Fatma Molla'nın Başlığı 230
Foto 79. Fatma Molla'nın Baş Taşı (Araka görüntü) 231
Foto 80. İbrahim'in Baş Taşı 234
Foto 81. İbrahim'in Ayak Taşı 235
Foto 82. Memiş Ağa'nın Baş Taşları 238
Foto. 83. Kat. No:69 Baş Taşı 241
Foto 84. Seyyid Ahmet Ağa'nın Baş Taşı 245
Foto 85. Mezarın Genel Görüntüsü 245
Foto 86. Seyyid Ahmet Ağa'nınAyak Taşı 246
Foto 87. Açık Lahit Mezarın Günümüzdeki Durumu 246
Foto. 88. Aişe'nin Baş Taşı 249
Foto 89. Yusuf Efendi'nin Baş Taşı 252
Foto 90. İsmail Ağa'nın Baş Taşı 254
Foto 91. Süleyman'nın Baş Taşı 257
Foto 92. Kat. No: 75 Baş Taşı 260
Foto 93. Necmiye Hanım'ın Baş Taşı 263
Foto 94. Veysi Efendi'nin Baş Taşı 266
Foto 95. Hacı Abdulkadir Ağa'nın Baş Taşı 269

Foto 96. Anşa Hanım'ın Baş Taşı....272
Foto 97. Hacı Hasan'ın Baş Taşı....274
Foto 98. Murad Ağa'nın Baş Taşı....277
Foto 99. Muhammed Efendi'nin Baş Taşı....280
Foto 100. Hasan Ağa'nın Baş Taşı....283
Foto 101. Arif Ağa'nın Baş Taşı....286
Foto 102. Osman Remzi'nin Baş Taşı....289
Foto 103. Hüseyin Kapdan'nın Baş Taşı....292
Foto 104. Abdulkadir Efendi'nin Baş Taşı....295
Foto 105. Naciye Hanım'nın Baş Taşı....298
Foto. 106. Muhlis Efendi'nin Baş Taşı....302
Foto. 107. Muhlis Efendi'nin Ayak Taşı....303
Foto. 108. Mezarın Genel Görüntüsü....303
Foto 109. Kat. No: 90 Baş Taşı....305
Foto 110. Mustafa Fehmi Efendi'nin Baş Taşı....308
Foto. 111. Hafız İbrahim Efendi'nin Baş Taşı....311
Foto. 112. Hafız İbrahim Efendi'nin Kapak Taşlı Mezarı....312
Foto. 113. Ümmühan'ın Baş Taşı....315
Foto. 114. Musa'nın Baş Taşı....318
Foto. 115. Ali Kaptan'ın Baş Taş....320
Foto. 116. Kat. No:96 Baş Taşı....322
Foto. 117. Seyyid Hüseyin'in Baş Taşı....324
Foto. 118. Duti Hanım'ın Baş Taşı....326
Foto 119. Behiye'nin Baş Taşı....329
Foto. 120. Ayşe Nuriye'nin Baş Taşı....332
Foto 121. Kat. No:101 Baş Taşı....335
Foto. 122. Ali Faik Bey'in Baş Taşı....338
Foto. 123. Hafize'nin Baş Taşı....341
Foto. 124. Abdi Kapdan'ın Baş Taşı....344
Foto. 125. Mehmed'in Baş Taşı....347
Foto. 126. Seyyid Ahmed'in Baş Taşı....350
Foto. 127. İshak'ın Baş Taşı....352

Foto. 128. Aişe Hanım'ın Baş Taşı 355
Foto. 129. Madalyon üzerindeki tuğra detayı 355
Foto. 130. Hasan Remzi'nin Baş Taşı 358
Foto. 131. Yusuf Ziya'nın Baş Taşı 361
Foto. 132. Fatma Beyza Hanım'ın Baş Taşı 364
Foto. 133. İsmail Efendi'nin Baş Taşı 367
Foto. 134. İsmail Efendi'nin Ayak Taşı 368
Foto. 135. Hacı Arif Ağa'nın Baş Taşı 370
Foto. 136. Şerif'in Baş Taşı 373
Foto. 137. Şerif'in Başlığı 373
Foto. 138. Kat.No.115 Baş Taşı 376
Foto. 139. Şerife Haybe Hanım'ın Baş Taşı 379
Foto. 140. Emir Ali'nin Baş Taşı 382
Foto. 141. Seyyid Mustafa'nın Baş Taşı 384
Foto. 142. Kat. No:119 Baş Taşı 386
Foto. 143. Ayşe Mola Hanım'ın Baş Taşı 389
Foto. 144. Zeliha Dudu'nun Baş Taşı 392
Foto. 145. Hüseyin Ağa'nın Baş Taşı 395
Foto. 146. Hüseyin Ağa'nın Başlığı 395
Foto. 147. Fatma'nın Baş Taşı 398
Foto. 148. Kat. No: 124 Baş Taşı 401
Foto. 149. Kat. No.125 Baş Taşı 405
Foto. 150. Kat. No:126 Baş Taşı 409
Foto. 151. Kat. No:127 Baş Taşı 412
Foto. 152. Kat No:128 Baş Taşı 415
Foto. 153. Kat. No:129 Baş Taşı 418
Foto. 154. Kat. No:129 Başlığı 418
Foto. 155. Kat No: 130 Baş Taşı 421
Foto. 156. Kat No: 130 Baş Taşı 421
Foto. 157. Kat No:131 Baş Taşı 424
Foto. 158. Kat No:131 Baş Taşı 424
Foto. 159. Kat. No 132 Baş Taşı 426

Foto. 160. Kat. No 132 Baş Taşı 426
Foto. 161. Kat.No:133 Ayak Taşı 428
Foto. 162. Kat. No:134 Ayak Taşı 430
Foto. 163. Kat. No:135 Ayak Taşı 433
Foto. 164. Kat. No:136 Ayak Taşı 435
Foto. 165. Kat. No:137 Ayak Taşı 437
Foto. 166. Kat. No:138 Ayak Taşı 439
Foto. 167. Kat. No:139 Ayak Taşı 441
Foto. 168. Kat. No:139 Ayak Taşı 443
Foto. 169. Kat. No:140 Ayak Taşı 445
Foto. 170. Kat. No:140 Ayak Taşı 447
Foto. 171. Muhammed'in Baş Taşı 450
Foto. 172. Muhammed'in Ayak Taşı 450
Foto. 173. Rabiş Kadın'ın Baş Taşı 453
Foto. 174. İsmail Ağa'nın Baş Taşı 458
Foto. 175. Yeni Gömü Yapıldıktan Sonraki Baş Taşın Görüntüleri 458
Foto. 176. Yeni Gömü Yapıldıktan Sonraki Baş Taşın Görüntüleri 458
Foto. 177. İsmail Ağa'nın Ayak Taşı 459
Foto. 178. İsmail Ağa'nın Ayak Taşı 460
Foto. 180. Vechiye Hanım'ın Baş Taşı 463
Foto. 181. Vechiye Hanım'ın Ayak Taşı 463
Foto. 181. İsmail Nâili Efendi'nin Baş Taşı 466
Foto. 183. İsmail Ağa'nın Baş Taşı 470
Foto. 184. İsmail Ağa'nın Ayak Taşı 471
Foto. 185. Mezarın Genel Görüntüsü 471
Foto. 186. Osman Nuri Bey'in Baş Taşı 475
Foto. 187. Osman Nuri Bey'in Ayak Taşı 475
Foto. 188. Mezarın Genel Görüntüsü 476
Foto. 189. Ayak Taşının Alınlık ve Kare Kaidesi Üzerindeki Süslemeler 477
Foto. 190. Ayak Taşının Alınlık ve Kare Kaidesi Üzerindeki Süslemeler 477
Foto. 191. Nuriye Hanım'ın Baş Taşı 481
Foto. 192. Nuriye Hanım'ın Ayak Taşı 481

Foto. 193. Refia Hanım'ın Baş Taşı 486
Foto. 194. Refia Hanım'ın Ayak Taşı 486
Foto. 195. Refia Hanım'ın Açık Lahit Mezarın Uzun Kenar Görüntüsü 487
Foto. 196. Zeyneb Hanım'n Baş Taşı 490
Foto. 197. Mezarın Günümüzdeki Durumu **(**25Temmuz 2015 tarihli çekim) 490
Foto. 198. Süleyman Selami Efendi'nin Baş Taşı 493
Foto. 199. Süleyman Selami Efendi'nin Ayak Taşı 493
Foto. 200. Refika Hanım'ın Baş Taşı 496
Foto. 201. Hatice Kadın'ın Baş Taşı 499
Foto. 202. Fatma Hatun'un Baş Taşı 502
Foto. 203. Fatma Hatun'un Baş Taşı 502
Foto. 204. Muhammed Ağa'nın Baş Taşı Mezar Taşının Günümüzdeki Durumu 505
Foto. 205. Muhammed Ağa'nın Baş Taşı 505
Foto. 206. Abdurrahman Beşe'nin Baş Taşı 507
Foto. 207. Bekir'in Baş Taşı 509
Foto. 208. Rahime'nin Baş Taşı 512
Foto. 209. Osman'ın Baş Taşı 514
Foto. 210. Mustafa Efendi'nin Baş Taşı 517
Foto. 211. Arab Halime'nin Baş Taşı 519
Foto. 212. Hamza'nın Baş Taşı 521
Foto. 213. Emine Kadın'ın Baş Taşı 524
Foto. 214. Şerif Ali Ağa'nın Baş Taşı 528
Foto. 215. Şerif Ali Ağa'nın Ayak Taşı 528
Foto. 216. Saliha Hatun'un Baş Taşı 531
Foto. 217. Zeliha Kadın'ın Baş Taşı 535
Foto. 218. Zeliha Kadın'ın Ayak Taşı 535
Foto. 219. Saliha Hatun'un Baş Taşı 537
Foto. 220. Ali Hoca'nın Baş Taşı 540
Foto. 221. Ali Hoca'nın Ayak Taşı 540
Foto. 222. Ahmed Ağa'nın Baş Taşı 543
Foto. 223. Seyid Memiş'in Baş Taşı 546
Foto. 224. Molla Muhammed'in Baş Taşı 548

Foto 225. Seydi İbrahim'in Baş Taşı.....550
Foto. 226. Zeliha Hanım'ın Baş Taşı.....553
Foto. 227. Hasan Ağa'nın Baş Taşı.....557
Foto. 228. Hasan Ağa'nın Ayak Taşı.....558
Foto. 229. Fatima'nın Baş Taşı.....561
Foto. 230. Ali'nin Baş Taşı.....563
Foto. 231. Emine Hanım'ın Baş Taşı.....566
Foto. 232. Emine Hanım'ın Ayak Taşı.....566
Foto. 233. Mezarın Genel Görüntüsü.....567
Foto. 234. İsmail'in Baş Taşı.....570
Foto. 235. Mustafa Behçet Efendi'nin Baş Taşı.....573
Foto. 236. Saliha Kadın'ın Baş Taş.....576
Foto. 237. Hafize Hanım'ın Baş Taşı.....579
Foto. 238. Fahriye Hanım'ın Baş Taşı.....582
Foto. 239. Tahire Hanım'ın Baş Taşı.....585
Foto. 240. Azize Hanım'ın Baş Taşı.....588
Foto. 241. Azize Hanım'ın Ayak Taşı.....588
Foto. 242. Mukaddes'in Baş Taşı.....590
Foto. 243. Kırac Muhammed Ağa'nın Baş Taşı.....592
Foto. 244. Molla Hilmi'nin Baş Taşı.....595
Foto. 245. Molla Hilmi'nın Başlığı.....595
Foto. 246. Rahime Kadın'ın Baş Taşı.....597
Foto. 247. Hacı Muhammed'in Baş Taşı.....600
Foto. 248. Mustafa Ağa'nın Baş Taşı.....602
Foto. 249. Hazım'ın Baş Taşı.....604
Foto. 250. Zeynep Kadın'ın Baş Taşı.....606
Foto. 251. Rûkiye'nin Baş Taşı.....609
Foto. 252. Şerife Hanım'ın Baş Taşı.....611
Foto. 253. Zahide Hanım'ın Baş Taşı.....613
Foto. 254. Aişe'nin Baş Taşı.....615
Foto. 255. Hüseyin'in Baş Taşı.....618
Foto. 256. Hüseyin'in Ayak Taşı.....618

Foto. 257. Mezarın Genel Görüntüsü 619
Foto. 258. Hadice'nin Baş Taşı 622
Foto. 259. Huri Kadın'ın Baş Taşı 625
Foto. 260. Nihal'ın Baş Taşı 628
Foto. 261. Kat. No:203 Ayak Taşı 630
Foto. 262. Kat. No:204 Ayak Taşı 632
Foto. 263. Kat. No:205 Ayak Taşı 634

ÇİZİMLER DİZİNİ

Çizim 1. Şerife Ayşe Kadının Baş Taşı 37
Çizim 2. Veli Oğlu İsmail'in Baş Taşı 45
Çizim 3. Muhammed Reis ibn-i Ömer'in Baş Taşı 51
Çizim 4. Muhammed Reis ibn-i Ömer 52
Çizim 5. Muhammed Efendi'ninBaş Taşı 55
Çizim 6. Muhammed Efendi'nin Ayak Taşı 55
Çizim 7. Mustafa Reis Zade Hüseyin'in Baş Taşı 58
Çizim 8. Mustafa Ağa Baş Taşı 61
Çizim 9. Huri'nin Baş Taşı 64
Çizim 10. Veli Reis'in Başı Taşı 67
Çizim 11. Rukiye Hatun'un Bal Taşı 70
Çizim 12. Rukiye Hatun'un Başlığı 70
Çizim 13. Hadice'nin Baş Taşı 73
Çizim 14. Mustafa Ağa'nın Başlığı 76
Çizim 15. Muhammed Ağa'nın Baş Taşı 79
Çizim 16. Mehmed Efendi'nin Baş Taşı 82
Çizim 17. Seyyid İbrahim'in Baş Taşı 85
Çizim 18. Molla Ahmet'in Baş Taşı 88
Çizim 19. Zeyneb Hatun'ın Baş Taşı 93
Çizim 20. Hacı Hasan'ın Baş Taşı 96
Çizim 21. Havva Hatun'un Baş Taşı 99
Çizim 22. Hacı Veli'nin Baş Taşı 102
Çizim 23. Şerife Rûkiye Hâtun'un Baş Taşı 105
Çizim 24. Zekiye Hatun'un Baş Taşı 108
Çizim 25. Molla Hasan'Baş Taşı 111
Çizim 26. Huri'nin Baş Taşı 114
Çizim 27. Şerife Kadın'ın Baş Taşı 117
Çizim 28. Hûri Hâtun'un Baş Taşı 120
Çizim 29. Saliha'nın Baş Taşı 123
Çizim 30. Hüseyin Ağa'nın Baş Taşı 126
Çizim 31. Ahmed'in Baş Taşı 129

Çizim 32. Zekiye tuti'nin Baş Taşı....132
Çizim 33. Halil Usta'nın Baş Taşı....135
Çizim 34. Şerife Hacer Hanım'ın Baş T....138
Çizim 35. Şerife Hacer Hanım'ın Başlığı....139
Çizim 36. Şerife Hacer Hanım'ın Başlığı....139
Çizim 37. Abdulkadir Ağa'nın Baş Taşı....142
Çizim 38. Abdulkadir Ağa'nın Ayak Taşı....142
Çizim 39. Süleyman Ağa'nın BaşTaşı....146
Çizim 40. Şaban Ağa'nın Baş Taşı....149
Çizim 41. Ümmühan Hâtun'un Baş Taşı....152
Çizim 42. Emine Kadın'ın Baş Taşı....155
Çizim 43. Aişe Kadın'ın Baş Taşı....158
Çizim 44. Molla Osman'ın Baş Taşı....161
Çizim 45. Şerife Rabiş'in Baş Taşı....164
Çizim 46. Aişe'nin Baş Taşı....167
Çizim 47. Hüseyin Efendi'nin Baş Taşı....170
Çizim 48. Hasan Ağa'nın Baş Taşı....173
Çizim 49. Hafız İlyas'ın Baş Taşı....176
Çizim 50. Hasan Bey'in Baş Taşı....179
Çizim 51. Hasan Bey'in Başlığı....179
Çizim 52. Hadice Hanım'ın Ayak Taşı....182
Çizim 53. Dur Kadın'ın Baş Taşı....185
Çizim 54. Mahmud Beşlüyan Ağa'ın Baş Taşı....188
Çizim 55. Hacer Hanım'ın Baş Taşı....191
Çizim 56. Rahime kadın'ın Baş Taşı....194
Çizim 57. Kat. No:54 Baş Taşı....197
Çizim 58. Hacı Mustafa'nın Baş Taşı....199
Çizim 59. Kat.56 Baş Taşı....201
Çizim 60. Kat.57 Baş Taşı....203
Çizim 61. Aişe'nin Baş Taşı....206
Çizim 62. Şerife Fatma Kadın'ın Baş Taşı....209
Çizim 63. Mustafa'nın Baş Taşları....212

Çizim 64. Yenbi Hanım'ın Baş Taşı....215
Çizim 65. İsmail'in Baş Taşı....218
Çizim 66. İsmail'in Baş Taşı....221
Çizim 67. İsmail'in Başlığı....221
Çizim 68. Ahmed Onbaşı'nın Baş Taşı....224
Çizim 69. İbrahim Ağa'nın Baş Taşı....227
Çizim 70. Fatma Molla'nın Baş Taşı....230
Çizim 71. Fatma Molla'nın Başlığı....230
Çizim 72. Fatma Molla'nın Baş Taşı....231
Çizim 73. İbrahim'in Baş Taşı....234
Çizim 74. İbrahim'in Ayak Taşı....235
Çizim 75. Memiş Ağa'nın Baş Taşları....238
Çizim 76. Kat. No:69 Baş Taşı....241
Çizim 77. Seyyid Ahmet Ağa'nın Baş Taş....245
Çizim 78. Seyyid Ahmet Ağa'nın Ayak Taşı....246
Çizim 79. Aişe'nin Baş Taşı....249
Çizim 80. Yusuf Efendi'nin Baş Taşı....252
Çizim 81. Süleyman'nın Baş Taşı....257
Çizim 82. Kat. No: 75 Baş Taşı....260
Çizim 83. Necmiye Hanım'ın Baş Taşı....263
Çizim 84. Veysi Efendi'nin Baş Taşı....266
Çizim 85. Hacı Abdulkadir Ağa'nın Baş Taşı....269
Çizim 86. Anşa Hanım'ın Baş Taşı....272
Çizim 87. Hacı Hasan'ın Baş Taşı....274
Çizim 88. Murad Ağa'nın Baş Taşı....277
Çizim 89. Muhammed Efendi'nin Baş Taşı....280
Çizim 90. Hasan Ağa'nın Baş Taşı....283
Çizim 91. Arif Ağa'nın Baş Taşı....286
Çizim 92. Osman Remzi'nin Baş Taşı....289
Çizim 93. Hüseyin Kapdan'nın Baş Taşı....292
Çizim 94. Abdulkadir Efendi'nin Baş Taşı....295
Çizim 95. Naciye Hanım'nın Baş Taşı....298

Çizim 96. Muhlis Efendi'nin Baş Taşı 302
Çizim 97. Muhlis Efendi'nin Ayak Taşı 303
Çizim 98. Kat. No: 90 Baş Taşı 305
Çizim 99. Mustafa Fehmi Efendi'nin Baş Taşı 308
Çizim 100. Hafız İbrahim Efendi'nin Baş Taşı 311
Çizim 101. Hafız İbrahim Efendi'nin Kapak Taşlı Mezarı 312
Çizim 102. Ümmühan'ın Baş Taşı 315
Çizim103. Musa'nın Baş Taşı 318
Çizim 104. Ali Kaptan'ın Baş Taşı 320
Çizim 105. Kat. No:96 Baş Taşı 322
Çizim 106. Seyyid Hüseyin'in Baş Taşı 324
Çizim 107. Duti Hanım'ın Baş Taşı 326
Çizim 108. Behiye'nin Baş Taşı 329
Çizim 106. Ayşe Nuriye'nin Baş Taşı 332
Çizim 110. Kat. No:101 Baş Taşı 335
Çizim 111. Ali Faik Bey'in Baş Taşı 338
Çizim 112. Hafize'nin Baş Taşı 341
Çizim 113. Abdi Kapdan'ın Baş Taşı 344
Çizim 114. Mehmed'in Baş Taşı 347
Çizim 115. Seyyid Ahmed'in Baş Taşı 350
Çizim 116. İshak'ın Baş Taşı 352
Çizim 117. Aişe Hanım'ın Baş Taşı 355
Çizim 118. Hasan Remzi'nin Baş Taşı 358
Çizim 119. Yusuf Ziya'nın Baş Taşı 361
Çizim 120. Fatma Beyza Hanım'ın Baş Taşı 364
Çizim 121. İsmail Efendi'nin Baş Taşı 367
Çizim 122. İsmail Efendi'nin Ayak Taşı 368
Çizim 123. Hacı Arif Ağa 370
Çizim 124. Şerif'in Başlığı 373
Çizim 125. Kat.No.115 Baş Taşı 376
Çizim 126. Şerife Haybe Hanım'ın Baş Taşı 379
Çizim 127. Emir Ali'nin Baş Taşı 382

Çizim 128. Seyyid Mustafa'nın Baş Taşı 384
Çizim 129. Kat. No:119 Baş Taşı 386
Çizim 130. Ayşe Mola Hanım'ın Baş Taşı 389
Çizim 131. Zeliha Dudu'nun Baş Taşı 392
Çizim 132. Hüseyin Ağa'nın Baş Taşı 395
Çizim 133. Hüseyin Ağa'nın Başlığı 395
Çizim 134. Fatma'nın Baş Taşı 398
Çizim 135. Kat. No: 124 Baş Taşı 401
Çizim 136. Kat. No.125 Baş Taşı 405
Çizim 137. Kat. No.125 Baş Taşı 405
Çizim 138. Kat. No:126 Baş Taşı 409
Çizim 139. Kat. No:127 Baş Taşı 412
Çizim 140. Kat No:128 Baş Taşı 415
Çizim 141. Kat. No:129 Baş Taşı 418
Çizim 142. Kat No: 130 Başlığı 421
Çizim 14.: Kat No:131 Baş Taşı 424
Çizim 144. Kat No:131 Baş Taşı 424
Çizim 145. Kat. No 132 Baş Taşı 426
Çizim 146. Kat. No 132 Baş Taşı 426
Çizim 147. Kat.No:133 Ayak Taşı 428
Çizim 148. Kat. No:133 Ayak Taşı 430
Çizim 149. Kat. No:135 Ayak Taşı 433
Çizim 150. Kat. No:136 Ayak Taşı 435
Çizim 151. Kat. No:137 Ayak Taşı 437
Çizim 152. Kat. No:138 Ayak Taşı 439
Çizim 153. Kat. No:139 Ayak Taşı 441
Çizim 154. Kat. No:139 Ayak Taşı 443
Çizim 155. Kat. No:140 Ayak Taşı 445
Çizim 156. Kat. No:140 Ayak Taşı 447
Çizim 157. Muhammed'in Baş Taşı 450
Çizim 158. Muhammed'in Ayak Taşı 450
Çizim 159. Rabiş Kadın'ın Baş Taşı 453

Çizim 160. İsmail Ağa'nın Baş Taşı....458
Çizim 161. İsmail Ağa'nın Ayak Taşı....459
Çizim 162. Vechiye Hanım'ın Baş Taşı....463
Çizim 163. Vechiye Hanım'ın Ayak Taşı....463
Çizim164. İsmail Nâili Efendi'nin Ayak Taşı....466
Çizim 165. İsmail Ağa'nın Baş Taşı....470
Çizim 166. İsmail Ağa'nın Ayak Taşı....471
Çizim 167. Osman Nuri Bey'in Baş Taşı....475
Çizim 168. Osman Nuri Bey'in Ayak Taşı....475
Çizim 169. Açık Lahit Mezarın Uzun Kenar Üzerindeki Bezemesi....476
Çizim 170. Ayak Taşının Alınlık ve Kare Kaidesi Üzerindeki Süslemeler....477
Çizim 171. Ayak Taşının Alınlık ve Kare Kaidesi Üzerindeki Süslemeler....477
Çizim 172. Nuriye Hanım'ın Ayak Taşı....481
Çizim 173. Nuriye Hanım'ın Ayak Taşı....481
Çizim 174. Refia Hanım'ın Baş Taşı....486
Çizim 175. Refia Hanım'ın Ayak Taşı....486
Çizim 176. Refia Hanım'ın Açık Lahit Mezarın Uzun Kenar Görüntüsü....487
Çizim 177. Zeyneb Hanım'n Ayak Taşı....490
Çizim 178. Süleyman Selami Efendi'nin Baş Taşı....493
Çizim 179. Refika Hanım'ın Baş Taşı....496
Çizim 180. Hatice Kadın'ın Baş Taşı....499
Çizim 181. Fatma Hatun'un Baş Taşı....502
Çizim 182. Fatma Hatun'un Baş Taşı....502
Çizim 183. Muhammed Ağa'nın Baş Taşı....505
Çizim 184. Rahime'nin Baş Taşı....512
Çizim 185. Mustafa Efendi'nin Baş Taşı....517
Çizim 186. Emine Kadın'ın Baş Taşı....524
Çizim 187. Şerif Ali Ağa'nın Baş Taşı....528
Çizim 188. Şerif Ali Ağa'nın Ayak Taşı....528
Çizim 189. Saliha Hatun'un Baş Taşı....531
Çizim 190. Zeliha Kadın'ın Baş Taşı....535
Çizim 191. Zeliha Kadın'ın Baş Taşı....535

Çizim 192. Saliha Hatun'un Baş Taşı 537
Çizim 193. Ali Hoca'nın Baş Taşı.....540
Çizim 194. Ali Hoca'nın Ayak Taşı 540
Çizim 195. Ahmed Ağa'nın Baş Taşı.....543
Çizim 196. Seyid Memiş'in Baş Taşı.....546
Çizim 197. Zeliha Hanım'ın Baş Taşı 553
Çizim 198. Hasan Ağa'nın Baş Taşı.....557
Çizim 199. Hasan Ağa'nın Ayak Taşı.....558
Çizim 200. Fatima'nın Baş Taşı 561
Çizim 201. Emine Hanım'ın Baş Taşı.....566
Çizim 202. Emine Hanım'ın Ayak Taşı 566
Çizim 203. İsmail'in Baş Taşı 570
Çizim 204. Saliha Kadın'ın Baş Taşı 576
Çizim 205. Hafize Hanım'ın Baş Taşı.....579
Çizim 206. Fahriye Hanım'ın Baş Taşı 582
Çizim 207. Tahire Hanım'ın Baş Taşı.....585
Çizim 208. Azize Hanım'ın Baş Taşı.....588
Çizim 209. Azize Hanım'ın Ayak Taşı 588
Çizim 210. Mukaddes'in Baş Taşı.....590
Çizim 211. Kırac Muhammed Ağa'nın Baş Taşı 592
Çizim 212. Molla Hilmi'nin Baş Taşı 595
Çizim 213. Molla Hilmi'nin Başlığı.....595
Çizim 214. Rahime Kadın'ın Baş Taşı.....597
Çizim 215. Hacı Muhammed'in Baş Taşı 600
Çizim 216. Mustafa Ağa'nın Baş Taşı 602
Çizim 217. Zeynep Kadın'ın Baş Taşı 606
Çizim 218. Rûkiye'nin Baş Taşı.....609
Çizim 219. Şerife Hanım'ın Baş Taşı.....611
Çizim 220. Zahide Hanım'ın Baş Taşı 613
Çizim 221. Aişe'nin Baş Taşı.....615
Çizim 222. Hüseyin'in Baş Taşı.....618
Çizim 223. Hüseyin'in Ayak Taşı 618

Çizim 224. Hadice'nin Baş Taşı 622
Çizim 225. Huri Kadın'ın Baş Taşı 625
Çizim 226. Nihal'ın Baş Taşı 628
Çizim 227. Kat. No:203 Ayak Taşı 630
Çizim 229. Kat. No:204 Ayak Taşı 632
Çizim 230. Kat. No: 205 Ayak Taşı 634

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 1. Çeşme Yarımadası 7
Harita 2. Karaburun Yarımadası 7

PLANLAR DİZİNİ

Plan 1. Çeşme Mekez Mezarlığının Konumu 31
Plan 2. Çeşme Hacı Mehmet Ağa Cami Haziresinin Konumu 33
Plan 3. Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresinin Konumu 34

RESİMLER DİZİNİ

Resim 1. Çeşme Musalla Mahallesi Merkez Mezarlığın Genel Görüntüsü 32
Resim 2. Çeşme Musalla Mahallesi Merkez Mezarlığın Genel Görüntüsü 32
Resim 3. Hacı Mehmet Ağa Camii Haziresinin Genel Görüntüsü.....33
Resim 4. Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresinin Genel Görüntüsü 34
Resim 5. Aydoğan Demir'in arşivinden.....406

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 1. Mezar Tipolojisi ve Mezarlıklara Göre Dağılım Grafiği 645
Grafik 2. Mezar Taşlarının Mezarlıklara Göre Dağılımı 680
Grafik 3. Mezar Taşlarını Yüzyıllara Göre Dağılımı 681
Grafik 4. Sarık Başlık Çeşitleri 706
Grafik 5. Kavuk Başlık Çeşitleri 713
Grafik 6. Fes Başlık Çeşitleri 726
Grafik 7. Başlık Çeşitlerinin Mezarlıklara Göre Dağılımı 726
Grafik 8. Başlıkların Çeşitlerine Göre Sayısı 727
Grafik 9. Başlıkların Yüzyıllara Göre Dağılımı 727
Grafik 10. Kadın Başlık Tiplerinin Mezarlıklara Göre Dağılımı 733
Grafik 11. Tepelik Çeşidine Göre Kadın Baş Taşları 738
Grafik 12. Alınlık Çeşidine Göre Kadın Baş Taşları 752
Grafik 13. Ayak Taşı Başlık Tiplerinin Dağılımı 763
Grafik 14. Çeşme Merkez MezarlıkBitkisel Motiflerin Dağılımı 807
Grafik 15. Çeşme Hacı Mehmet Ağa Cami Haziresi Bitkisel Motif Dağılım 808
Grafik 16. Alaçatı Memiş Ağa Cami Haziresi Bitkkisel Motif Dağılımı 808
Grafik 17. Nesneli Motiflerin Mezarlıklara Göre Dağılımı 819
Grafik 19. Geometrik Motiflerin Mezarlıklara Göre Dağılım 837
Grafik 20. Motiflerin Mezar Taşı Cinsine Göre Dağılımı 837
Grafik 21. Kitabe Yazı Çeşitlerinin Mezar Taşı Cinsine Göre Dağılımı 842
Grafik 22. Allah'ın Sıfatları 847
Grafik 23. Serzeniş 849
Grafik 24. Dua 850
Grafik 25. Meslek 869
Grafik 26. Akrabalık Bağları 876
Grafik 27. Geldiği Yer (Memleketi) 878
Grafik 28. Unvan ve Lakaplar 884
Grafik 29. Tanrıdan İstek (Dua) 886
Grafik 30. İnsanlardan İstek (Dua) 888
Grafik 31. Mezar Taşlarının Yüzyıllara Göre Dağılımı 890

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Allah'ın Sıfatları....846
Tablo 2. Serzeniş....848
Tablo 3. Dua 850
Tablo 4. İnsanlara Uyarı....851
Tablo 5. Durum Bildirme....853
Tablo 6. Sebep Bildirme....861
Tablo 7. Tanrıdan İstek....863
Tablo 8. İnsanlardan İstek....866
Tablo 9. Meslekler....868
Tablo 10. Aile /Baba Adı....870
Tablo 11. Geldiği Yer İsimleri....877
Tablo 12. Erkek İsimleri....879
Tablo 13. Kadın İsimleri....881
Tablo 14. Unvan ve Lakaplar....883
Tablo 15. Tanrıdan İstek Dua....885
Tablo 16. İnsanlardan İstek....887
Tablo 17. Mezar Taşı Sayısı....889
Tablo 18. Mezar Taşlarının Genel Durum Tablosu....914
Tablo 20. Nesnel- Mimari- Geometrik Motiflerin Mezar Taşlarına Göre Dağılım Tablosu....930
Tablo 21. Mezar Tipolojisi....940
Tablo 22. Erkek Başlık Tablosu....946
Tablo 23. Kadın Başlık Tipoloji Tablosu....951
Tablo 24. Mezar Taşlarının Tarih ve Katalog Sıralama Tablosu....955
Tablo 25. Çeşme Merkez Mezarlık Katalog Sıralaması....956
Tablo 26. Çeşme Hacı Mehmet Ağa Cami Haziresi....958
Tablo 27. Alaçatı Memiş Ağa Cami Haziresi Katalog Sıralaması....959
Tablo 28. Alaçatı Memiş Ağa Cami Haziresi Katalog Sıralaması....960

KARŞILAŞTIRMA FOTOĞRAF DİZİNİ

Karş. Foto. 1. Tokat Erenler Mezarlığında Kara Hafız Zade Şükrü Efendi'nin Eşi Refike Hatun'un Toprak Mezarı. (1920M) (Ç.Demir'den).....639

Karş. Foto. 2. İstanbul Sultan II. Mahmud Türbe Haziresinde Tarihçi Mehmed Ata Bey'in Çerçeveli Toprak Mezarı (1918M) (S.Tığcı'dan) 640

Karş. Foto. 3. Erzurum Bakırcı Cami Haziresinde Mehmed NaciBey'in Mezarı (1901M) (C. Hanoğlu'ndan).....642

Karş. Foto. 4. Edirne Gazi Mihal Cami Haziresi'nde Ayşe Hanım'ın Kapak Taşlı (Pehle) Mezarı (1811-12M) (B. Doğan'dan).....644

Karş. Foto. 5. Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesi Haziresinde Şemseddin Efendi'nin Mezar Taşı (1812M) (H.Çal'dan).....647

Karş. Foto. 6. Erzurum Esat Paşa Camii Haziresi'nde kimliği belli olmayan baş taşı (1846M) (C. Hanoğlu'ndan) 648

Karş. Foto. 7. Giresun Görele Yeni Camii Haziresinde Hacı Hasan Efendiye ait mezar taşı (1875M) (G. İltar'dan) 649

Karş. Foto. 8. Ankara Etnoğrafya Müzesi'nde Envanter No:23 (L. Küçükahmet'ten) 650

Karş. Foto. 9. Adapazarı Geyve Umurbey Köyü Merkez Cami güneydoğu Haziresinde Bulunan Baş Taşı Formu (1500 M) (S. Yavuz'dan) 651

Karş. Foto. 10. Adana Müzesi'nde AdanaDefterdarı Sofyalı Mustafa Bey'in Mezar Taşı(1299H) (S. Özkan'dan).....652

Karş. Foto. 11. Sinop Arkeoloji Müzesi'nde Şerife Ümmihan Hanım'ın Baş Taşı Formu (1836M) (Ö. Yeni'den) 654

Karş. Foto. 12. Adana Müzesi'nde Zeyneb Hanım'ın Baş Taşı Formu (S. Özkan'dan) 656

Karş. Foto. 13. İstanbul Divanyolu II. Mahmut Türbe Haziresinde Hacı Mahvisa Hanım'ın Baş Taşı Formu (S.Tığcı'dan) 656

Karş. Foto.14. Amasya Mehmet Paşa Camii HaziresindeEmine Hanım'ın Baş Taşı Formu (Amasya Valiliği).....658

Karş. Foto.15. Boyabat İtfaiyeMüdürlüğü MezarlığındaFatma Hatun'un Baş Taşı Formu (Açıkgöz).....658

Karş. Foto. 16. İstanbul Yahya Efendi Kabristanında Zahide Hanım'ın Baş Taşı Formu (T. R. Dikbıyık'tan).....659
Karş. Foto. 17. Boyabat İtfaiye Müdürlüğü Mezarlığında Ayşe Hanım'ın Baş Taşı Formu (H. Çal'dan).....660
Karş. Foto. 18. Sinop Müzesinde Hadice Hanım'ın Baş Taşı Formu (Ö. Yeni'den)..661
Karş. Foto. 19. Geyve Elvan Bey İmareti Haziresinde Elvan Bey'in Baş Taşı Formu (1478M) (S. Yavuz'dan) 662
Karş. Foto. 20. Alanyurt (Sirge) Mezarlığında Zehra Kadının Baş Taşı Formu (1814M) (S. Bayrakal'dan) 663
Karş. Foto. 21. Kastamonu Yakup Ağa Camii Haziresinde Feride Hanım'ın Baş Taşı Formu (1903M) (G. Gümüşdağ'dan).....664
Karş. Foto. 22. İstanbul Yahya Efendi Mezarlığı Yüzbaşı Zühdü Efendi'nin Ayak Taşı (T. R. Dikbıyık'tan).....666
Karş. Foto. 23. Giresun Tirebolu Yeniköy Mezarlığında Zaim Kapudan Zade Ahmed Efendi'nin Ayak Taşı (1891-92M) (G. İltar'dan) 667
Karş. Foto. 24. Antalya Elmalı ilçesi Tekke Köyü Abdal Musa Dergahı haziresinde Seyyid Mustafa'nın Ayak Taşı (1859M) (A. Karaçağ'dan) 668
Karş. Foto. 25. Bayburt Ulu Cami Haziresi'nde Şeyh Hacı Hasan Rüştü Efendi'nin Ayak Taşı (1919M) (F. Akdağ'dan) 669
Karş. Foto. 26. Adana Müzesi'nde Adana Defterdarı Sofyalı Mustafa Bey'in Ayak Taşı (S. Özkan'dan) 670
Karş. Foto. 27. İstanbul Yahya Efendi Kabristanında Ethem Efendi'nin Ayak Taşı(1895M) (T. R.Dikbıyık'tan) 671
Karş. Foto. 28. Giresun Bulancak Burunucu Köyü Karaibrahimoğulları MezarlığındaAyşe Hanım'ın Ayak Taşı (1883M) (G. İltar'dan).....672
Karş. Foto. 29. Kastamonu Ferhat Paşa Cami Haziresinde Emine Hanım'ın Ayak Taşı (1871M) (M. Yıldırım'dan) 673
Karş. Foto. 30. Sinop Müzesi'nde bulunan 4-95-71 Envanter Numaralı Ayak Taşı (Ö. Yeni'den) 675
Karş, Foto. 31. Giresun Bulancak Burunucu Köyü Karaibrahimoğulları Mezarlığında Ayşe Hanım'ın Ayak Taşı (1832M) (G. İltar'dan).....676

Karş. Foto. 32. Görele Çavuşlu Beldesi Mezarlığı Kurt Zade Numan Ağa'nın Ayak Taşı (G. İltar'dan).....677
Karş. Foto. 33. Ayaş Sinanlı Köyü Mezarlığında Bulunan Ayak Taşı (G.Tuncel'den).....679
Karş. Foto. 34. Tarsus Arkeoloji Müzesinde Bulunan Ayak Taşı (S. Yıldırım'dan)..680
Karş. Foto. 35. Gazi Mihal Cami Haziresi'nde Kat. No 231 Numaralı Düşey Dilimli Sarık (B. Doğan'dan).....687
Karş. Foto. 36. Sinop Müzesinde Muhammed Ağa'ya Ait Dilimli Sarık (Ö. Yeni'den).....689
Karş. Foto. 37. Muğla Ortakent Mezarlığında Hüseyin Çelebi'nin Başlık(1768M) (H. Biçici'den).....689
Karş. Foto. 38. Adapazarı Taraklı Yunus Paşa Camii Haziresindeki Hacı Ali Ağa'nın Başlığı (1752-53M) (L. Şeyban'dan).....691
Karş. Foto. 39. Bursa Orhangazi'de bulunan Türkmen Oğlu Amed'e Ait Başlığı (1774M) (M. Aylar'dan).....691
Karş. Foto. 41. Adapazarı Taraklı Yunus Paşa Cami Haziresi'nde Bakkaloğlu Hacı Ömer Ağa'nın Başlığı (1808M) (L. Şeyban'dan).....694
Karş. Foto. 42. Denizli Kabristanında Müderrise Ait Başlık (1768M) (R. Zeybek'ten).....695
Karş. Foto. 43. Isparta Karaağaç Mez. Dolmacıoğlu Hacı Ahmed Ağa'nın Başlığı **(**1851M) (B.Yaman'dan).....696
Karş. Foto. 44. Bursa Orhangazi Mez.Muhammed Oğlu Ali'ye Ait Başlık (1729M) (M. Aylar'dan).....696
Karş. Foto. 45. Bursa Orhangazi Mezarlığında Hacı Hasan Oğlu Osman'a Ait Mezar Taşı Başlığı (1777M) (M. Aylar'dan).....697
Karş. Foto. 46. Isparta Karaağaç mez. Handanzade Mehmed Efendi'nin Başlığı 1868M (M. Yaman'dan).....699
Karş. Foto. 47. Aydın Koçarlı Cihanoğlu Cami Haziresi'ndeHacı Hafızzade Bey'in Başlığı (A. H. Varol'dan).....699
Karş. Foto. 48. İstanbul Yahya Efendi Kabristanında Mehmet Eşref Efendi'nin Başlığı (1873M) (T. Dikbıyık'tan).....700

Karş. Foto. 49. Giresun Görele Firengi Mezarlığında Küçük Muhammet Zade Efendi'ye Ait Başlık (1821-22M) (G. İltar'dan).....700
Karş. Foto. 50. Boyabat Erkeç Köyü Mez. Kadızade Süleymen Nuri Efendi'ye Ait Başlık (H.Çal'dan).....702
Karş. Foto. 51. Edirne Gazi Mihal Cami Haziresi'ndeHalil oğlu Abdullah'ın Başlığı (1822-23M) (B. Doğan'dan).....702
Karş. Foto. 52. Konya Karatay İlçesi Üçler Mezarlığında Seyyid İbrahim'in Başlığı (1838M) (H. Kara-Ş. Danışık).....703
Karş. Foto. 53. Balıkesir Edremit İlçesi Narlı Köyü MezarlığındaHacı Ali Efendi'ye Ait Başlık (1853M) (N. Yanık-M.Kındığılı).....703
Karş. Foto. 54. Sinop Arkeoloji Müzesinde Es-Seyyid Ahmed Ağa'ya Ait Başlık (1810M) (Ö. Yeni'den).....708
Karş. Foto. 55. İstanbul Kadıköy Taşköprü Mezarlığında Ramazanzade Ali Ağa'nın Başlığı (S. Gül'den).....708
Karş. Foto. 56. İstanbul Yeni Kozlu Mezarlığında Derviş Ali Efendi'ye Ait Başlık (1802M) (S. Berk'ten).....709
Karş. Foto. 57. İstanbul Yahya Efendi Kabristanında Kâtibî Neskeb Kavuk (T. R. Dikbıyık'tan).....710
Karş. Foto. 58. Konya'nın Karatay İlçesi, Üçler Mezarlığında Osman Beşe'nin Başlığı (1876M) (H. Kara- Ş. Danışık'tan).....711
Karş. Foto. 59. Turgutlu Irlamaz Köyü Mezarlığında Halil Beşe'nin Başlığı **(**1804M) (M. Tepekaya'dan).....711
Karş. Foto. 60. Manisa Gördes Hüseyni Baba Mezarlığı Şeyh Hüseyin'e Ait Başlık (1915M) (H. Biçici'den).....712
Karş. Foto. 61. Isparta Karaağaç Mezarlığı İbrahim Nuri Bey'in Başlığı (1829M) (A. Özaydın'dan).....715
Karş. Foto. 62. Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi'nde Hacı Hasan Efendi'nin Başlığı (1836M) (A. Arslan'dan).....715
Karş. Foto. 63. Edirne Üç Şerefeli CamiHaziresindeMehmet Ağa'nın Başlığı (1846M) (A. Arslan'tan).....716
Karş. Foto. 64. Isparta Karaağaç Mezarlığı Hüseyin Bey'e Ait Başlık (1835M) (M Yaman'dan).....717

Karş. Foto. 65. Bursa Emir Sultan Mezarlığında Vali Vekil-i Harici Hüseyin Ağa'nın Başlığı(1849M) (G. Çakar'dan).....717
Karş. Foto. 66. Kastamonu Atabey Gazi Türbe Haziresi'nde Mehmed Bey'in (1866-67M) (H.Çal-Ö. Çal'dan).....720
Karş. Foto. 67. Aydın Koçarlı Cihanoğlu Cami Haziresi'nde Hüseyin Bey'in Başlığı Başlığı (1871M) (A. H. Varol'dan).....720
Karş. Foto. 68. İnegöl Kavaklaraltı Mezarlığında İsmet Mümtaz Başlığı (1912-13M) (M.Çetinaslan'dan).....721
Karş. Foto. 69. Beypazarı Müzesinde Kaymakam Ali'ye Ait Başlık(1890M) (G. Tuncel'den).....721
Karş. Foto. 70. Taraklı Yunus Paşa Cami HaziresindeHacı Mustafa Bey'e Ait Başlık(1855M) (L. Şeyban'dan).....723
Karş. Foto. 71. Konya Karatay İlçesinde Sarıyakup Mezarlığında Hüseyin Ağa'nın Başlığı (1885M) (H. Kara-Ş. Danışık'tan).....723
Karş. Foto. 72. Bolvadin Eski Mezarlığı'ndaki Erkek Başlığı (H.Coşkun'dan).....724
Karş. Foto. 73. Kütahya Erguniyye Mevlevihanesi (Dönenler Camii) Haziresi'ndeki Hacı Molla zade Salih Ziya Bey'e Ait Baş (A. Çaycı-L. Durmuş'tan).....725
Karş. Foto. 74. Bodrum Ortakent Mezarlığında Zeyneb Hatun'un Başlığı (1809M) (H. Kamil'den).....729
Karş. Foto: 75. Edirne Gazi Mihal Cami Haziresinde Şerife Gelin Ayşe'nin Başlığı(1810M) (B. Doğan'dan).....729
Karş. Foto. 76. Bodrum Ortakent'te Mezarlığında Aişe Kadının Başlığı (1751M) (H. Biçici'den).....730
Karş. Foto. 77. İstanbulAnadolu Hisarı Sultan Sultan II. Beyazıd Han Mezarlığında Seyide Zekiye Hanım'ın Başlığı (1829/30M) (H. Yılmaz'dan).....732
Karş. Foto. 78. Adana Müzesi'ndeHadice Hanım'ın Başlığı (S. Özkan'dan).....733
Karş. Foto. 79. İstanbul Yahya Efendi Kabristanında Atiye Hanım'a ait baş taşı tepeliği(1901M) (T. R. Dikbıyık'tan).....736
Karş. Foto. 80. Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığında Çeçenzade Hasan Paşa'nın kızı Havva Hanım'a ait baş taşı tepeliği (1847M) (H. Ölçay'dan).....737

Karş. Foto. 81. Balıkesir Edremit İlçesi Narlı Köyü Mezarlığında Muhammet Efendi'nin zevcesi Şerife Kadın'a ait baş taşı alınlığı**(**1858M) (N. H. Yanık-M. L. Kındığılı'dan).....740

Karş. Foto. 82. Boyabat Uzunöz Köyü Mezarlığında Ayşe Hatun'a ait baş taşı alınlığı (1803M) (H. Çal'dan).....742

Karş. Foto. 83. Balıkesir Şeyh Lütfullah Cami Haziresinde Emine Manila'ya ait alınlık (1837M) (B. M. Gökler'den).....746

Karş. Foto. 84. Çanakkale Eceabat Kilit Bahir Cahidi Sultan Cami Haziresinde Zeyneb Hatun'un Alınlığı (1836M) (K. Şen'den).....747

Karş. Foto. 85. İnegöl Kavaklaraltı Mezarlığından Dudu Hanım'ın Alınlığı (M. Çetinaslan'dan).....749

Karş. Foto. 86. Boyabat İtfaiye Müdürlüğünde Ayşe Melek Hanım'a Baş Taşı Alınlığı (1908M) (H. Çal'dan).....750

Karş. Foto. 87. Anadolu Hisarı Sultan II. Beyazıd Han Mezarlığında Kibriya Hatice Hanım'ın Baş Taşı Alınlığı(1819M) (H. Yılmaz'dan).....752

MEZAR TAŞLARININ TARİH VE KRONOLOJİK SIRALAMA LİSTESİ

ÇEŞME MEZARLIĞI (I. II. III. ADA)

Katalog No: 01 1128 H/ 1716 M (III)Mehmed Ağa'nın Kerîmesi Şerife Ayşe Kadın

Katalog No:02 1173 H/ 1760 M (III)Ümmihan dudi

Katalog No:03 1176 H/ 1763 M (III)Seyyid Mustafa

Katalog No:04 1179 H/ 1766 M (III)Veli oğlu İsmail

Katalog No:05 1186 H/ 1773 M (I) Hüseyin Beşe'nin oğlu Öksüz Hasan

Katalog No:06 1195 H/ 1781 M (I) Muhammed Reis ibn-i Ömer

Katalog No:07 1197 H/ 1783 M (II) Hacı Muhammed Efendi

Katalog No:08 1198 H/ 1784 M (III)Kızılhisarlı Mustafa Reis Zade Hüseyin

Katalog No:09 1200 H/ 1786 M (III)Muzaffer Ağa

Katalog No:10 1200 H/ 1786 M (III)Muhammed Ağa'nın kerîmesi Hûri

Katalog No:11 1202 H/ 1788 M (II) Veli Reis

Katalog No:12 1203 H/ 1789 M (I) Derviş Ahmed'in zevcesi Rukiye Hatun

Katalog No:13 1206 H/ 1792 M (I) Hadice bint-i Süleyman Ağa

Katalog No:14 1210 H/ 1796 M (II) Haseki Mustafa Ağa

Katalog No:15 1211 H/ 1797 M (I) Hacı Mustafa Zâde Es-seyid Muhammed Ağa

Katalog No:16 1211 H/ 1797 M (I) Abdi Zade Şeyh Hacı Mehmed Efendi

Katalog No:17 1212 H/ 1798 M (I) Seyyid İbrahim

Katalog No:18 1213 H/ 1799 M (III)Molla Ahmet

Katalog No:19 1215 H/ 1801 M (III)Saliha Hanım

Katalog No:20 1215 H/ 1801 M (I) Zeyneb Hatun

Katalog No:21 1216 H/ 1802 M (III)Mustafa oğlu Hacı Hasan

Katalog No:22 1216 H/ 1802 M (I) Hasan Reis'in ehli Havva Hatun

Katalog No:23 1217 H/ 1803 M (III)Hacı Veli

Katalog No:24 1217 H/ 1803 M (I) Hacı Ali kerimesi Şerife Rûkiye Hâtun

Katalog No:25 1217 H/ 1803 M (II) Mustafa Ağa'nın zevcesi Zekiye Hatun

Katalog No:26 1217 H/ 1803 M (II) Molla Hasan

Katalog No:27 1218 H/ 1804 M (II) Hüseyin kerîmesi Hûri

Katalog No:28 1218 H/ 1804 M (III)Halil Ağa'nın kızı Şerife Kadın

Katalog No:29 1218 H/ 1804 M (III)Halil'in kerimesi Hûri Hâtun

Katalog No:30 1218 H/ 1804 M (III)Halil kerîmesi Saliha

Katalog No:31 1218 H/ 1804 M (I) Receb-Zâde Hüseyin Ağa

Katalog No:32 1224 H/ 1809 M (I) Giridli İbrahim oğlu Ahmed

Katalog No:33 1225 H/ 1810 M (I) Karaburunlu Hasan'ın ehli Zekiye tuti

Katalog No:34 1226 H/ 1811 M (I) Selanikli-Zâde Halil Usta

Katalog No:35 1226 H/ 1811 M (I) Osman Ağa'nın kerimesi Şerife Hacer Hanım

Katalog No:36 1229 H/ 1814 M (I) Başak- zâde el- hac Abdulkadir

Katalog No:37 1229 H/ 1814 M (II) İskeleci el-Hac Muhammed Ağa bin Süleyman Ağa

Katalog No:38 1230 H/ 1815 M (I) Şaban Ağa

Katalog No:39 1232 H/ 1817 M (I) Emir Molla kızı Ümmühan Hâtun

Katalog No:40 1233 H/ 1818 M (III)Yazıcı İbrahim Efendi zevcesi Emine kadın

Katalog No:41 1236 H/ 1821 M (I) Hacı Ali oğlu kerimesi Aişe kadın

Katalog No:42 1237 H/ 1822 M (II) Es-seyyid Molla Osman

Katalog No:43 1238 H/ 1823 M (III)Seyyid Mustafa Ağa'nın kerimesi Şerife Rabiş

Katalog No:44 1241 H/ 1826 M (I) Ali Hoca-Zade Süleyman kerimesi Aişe

Katalog No:45 1243 H/ 1828 M (I) Hacı Molla Osman Oğlu Çelebi Hüseyin Efendi

Katalog No:46 1243 H/ 1828 M (II) Hasan Ağa

Katalog No:47 1247 H/ 1832 M (II) Hafız İlyas

KatalogNo:48 1247H/ 1832M(I) Çelik Paşa Zâde Mir Âlem Hasan Beğ

Katalog No:49 1250 H/ 1835 M (I) Mehmed Koca Bey kerimesi Hadice Hanım

Katalog No:50 1251 H/ 1836 M (II) Hüseyin Ağa'nın kerimesi Dur Kadın

Katalog No:51 1253 H/ 1838 M (I) Zeliha bint-i Mahmud Beşlüyan Ağa

Katalog No:52 1257 H/ 1841 M (II) Süleyman Kerîmesi Hacer Hanım

Katalog No:53 1257 H/ 1841 M (III)Rabia kızı Rahime kadın

Katalog No:54 1257 H/ 1841 M (III)

Katalog No:55 1259 H/ 1843 M (I) Topcu başı Hacı Mustafa

Katalog No:56 1260 H/ 1844 M (I)

Katalog No:57 1262 H/ 1846 M (I)

Katalog No:58 1263 H/ 1847 M (I) Molla Mehmed'in kerîmesi Aişe

Katalog No:59 1263 H/ 1847 M (II) Hasan Ağa zevcesi Şerife Fatma Kadın

Katalog No:60 1264 H/ 1848 M (I) Topcubaşı Ahmed Ağa'nın oğlu Mustafa

Katalog No:61 1265 H/ 1849 M (II) Hüseyin Ağa Kerimesi Yenbi Hanım

Katalog No:62 1268 H/ 1852 M (I) Kızılhisar Muhaciri Dizdar Mehmet Ağa bin İsmail

Katalog No:63 1268 H/ 1852 M (I) Kızılhisar Muhacirlerinden Mustafa oğlu İsmail

Katalog No:64 1269 H/ 1853 M (III)Ahmed Onbaşı

Katalog No:65 1270 H/ 1854 M (I) Kızılhisar Muhacirlerinden İbrahim Ağa

Katalog No:66 1270 H/ 1854 M (II) Muhammed Ağa'nın kerimesi Fatma Molla

Katalog No:67 1273 H/ 1857 M (I) İbrahim

Katalog No:68 1273 H/ 1857 M (I) Hacı Memiş Ağa hafidi Memiş Ağa

Katalog No:69 1276 H/ 1860 M (I)

Katalog No:70 1276 H/ 1860 M (II) Seyyid Ahmet Ağa

Katalog No:71 1277 H/ 1861 M (I) Süleyman Ağa'nın Kerimesi Aişe

Katalog No:72 1279 H/ 1863 M (I) Yusuf Efendi

Katalog No:73 1279 H/ 1863 M (I) Kızılhisar Muhacırı Aşık İsmail Ağa

Katalog No:74 1279 H/ 1863 M (III)Kara Muhammed oğlu Süleyman

Katalog No:75 1281 H/ 1865 M (I)

Katalog No:76 1281 H/ 1865 M (I) Abdi Efendinin kerimesi Nemciye hanım

Katalog No:77 1281 H/ 1865 M (II) Veysi Efendi

Katalog No:78 1282 H/ 1866 M (I) Hacı Abdulkadir Ağa

Katalog No:79 1283 H/ 1867 M (I) Kızılhisar Muhacırı İlyas Ağa kerimesi Anşa Hanım

Katalog No :80 1285 H/ 1869 M (I) Hacı Hasan

Katalog No:81 1285 H/ 1869 M (I) Hacı Hasan oğlu Murad Ağa

Katalog No:82 1286 H/ 1870 M (II) Muhammed Ağa Efendi

Katalog No:83 1287 H/ 1870 M (I) Çeşme kalesinin Kolağası Trabzonlu Hasan Ağa

Katalog No:84 1290 H/ 1873 M (II) Arif Ağa

Katalog No:85 1291 H/ 1874 M (I) Osman Remzi

Katalog No:86 1293 H/ 1876 M (I) Zülfikâr Mehmed Ağa-zade Hacı Hüseyin Kapdan

Katalog No:87 1294 H/ 1877 M (I) Es-Seyid Abdulkadir Efendi

Katalog No:88 1295 H/ 1878 M (II)

Katalog No:89 1295 H/ 1878 M (I) El-hac Muhlis Efendi

Katalog No:90 1297 H/ 1880 M (I)

Katalog No:91 1299 H/ 1882 M (II) Mustafa Fehmi Efendi

Katalog No:92 1302 H/ 1885 M (I) Hafız İbrahim Efendi

Katalog No:93 1302 H/ 1885 M (I) İbrahim kerimesi Ümmühan

Katalog No:94 1302 H/ 1885 M (I) Kızılhisar Muhacırı Lâkini oğlu Musa

Katalog No:95 1302 H/ 1885 M (I) Ali Kaptan

Katalog No:96 1302 H/ 1885 M (II)

Katalog No:97 1303 H/ 1886 M (I) Seyyid Hüseyin

Katalog No:98 1304 H/ 1887 M (II) Hasan Ağa Kerimesi Duti Hanım

Katalog No:99 1304 H/ 1887 M (III)Emin Dede kerîmesi Behiye

Katalog No:100 1307 H/ 1890 M (III)İsmail Efendi kerimesi Ayşe Nuriye

Katalog No:101 1308 H/ 1891 M (I)

Katalog No:102 1310 H/ 1893 M (II) Sakızlı Ali Faik Bey

Katalog No:103 1311 H/ 1894 M (I) Hasan Molla kerimesi Hafize

Katalog No:104 1313 H/ 1896 M (I) Çeşme'den Abdi Kapdan

Katalog No:105 1314 H/ 1897 M (I) Narbili Zeylin oğlu Mehmed

Katalog No:106 1317 H/ 1900 M (I) Seyyid Ahmed

Katalog No:107 1319 H/ 1902 M (I)

Katalog No:108 1319 H/ 1902 M (II) Sadullah Efendi Kerîmesi Aişe Hanım

Katalog No:109 1319 H/ 1902 M (III)Hasan Remzi

Katalog No:110 1320 H/ 1902 M (III)Yusuf Ziya

Katalog No:111 1320 H/ 1902 M (I)Milo Mustafa kerimesi Fatma Beyza Hanım

Katalog No:112 1321 H/ 1903 M (II) İsmail Efendi

Katalog No:113 1322 H/ 1904 M (III)Hacı Arif Ağa

Katalog No:114 1331 H/ 1913 M (I) Ali Kalfa oğlu Şerif

Katalog No:115 1332 H/ 1914 M (I)

Katalog No:116 Belli değil (I) Basat Efendi'nin kerimesi Şerife Haybe Hanım

Katalog No:117 Belli değil (I) Emir Ali

Katalog No:118 Belli değil (I) Mehmed Ağazade Küçük Seyyid Mustafa

Katalog No:119 Belli değil (I) Sakızlı Mustafa Efendi

Katalog No:120 Belli değil (I) Ayşe Mola Hanım

Katalog No:121 Belli değil (II) Hüseyin kerîmesi Zeliha Dudu

Katalog No:122 Belli değil (II) Hüseyin Ağa
Katalog No:123 Belli değil (III)Fatma
Katalog No:124 Belli değil (III)Muhammed bin Hacı Ahmed
Katalog No:125 Belli değil (III)
Katalog No:126 Belli değil (I)
Katalog No:127 Belli değil (I)
Katalog No:128 Belli değil (I)
Katalog No:129 Belli değil (I)
Katalog No:130 Belli değil (I)
Katalog No:131 Belli değil (I)
Katalog No:132 Belli değil (I)
Katalog No:133 Ayak Taşı (I)
Katalog No:134 Ayak Taşı (I)
Katalog No:135 Ayak Taşı (I)
Katalog No:136 Ayak Taşı (I)
Katalog No:137 Ayak Taşı (I)
Katalog No:138 Ayak Taşı (I)
Katalog No:139 Ayak Taşı (II)
Katalog No:140 Ayak Taşı (II)
Katalog No:141 Ayak Taşı (II)
Katalog No:142 Ayak Taşı (II)

ÇEŞME HACI MEHMET AĞA CAMİİ HAZİRESİ

Katalog No:143 1256 H/ 1840 M Muhammed
Katalog No:144 1257 H/ 1841 M Hacı Bekir oğlunun Kerimesi Rabiş Kadın
Katalog No:145 1277 H/ 1861 M Kızılhisar Muhacirlerinden İsmail Ağa
Katalog No:146 1281 H/ 1865 M Hacı İsmail Ağa kerimesi Vechiye Hanım
Katalog No:147 1283 H/ 1867 M İsmail Nâili Efendi
Katalog No:148 1288 H/ 1871 M İsmail Ağa
Katalog No:149 1291 H/ 1874 M Osman Nuri Bey
Katalog No:150 1292 H/ 1875 M Nuriye Hanım
Katalog No:151 1302 H/ 1885 M ÇeşmeKaymakamı Sadık Beğin Duhteri Mola

Refia Han.

Katalog No:152 1304 H/ 1887 M Çeşme Kaymakamı Sadık Bein Kerimesi Zeyneb Hanım

Katalog No:153 1306 H/ 1889 M Süleyman Selami Efendi

Katalog No:154 1308 H/ 1891 M Mehmet Efendinin Kerimesi Refika Hanım

ALAÇATI HACI MEMİŞ AĞA CAMİİ HAZİRESİ

Katalog No:155 1161 M/ 1748 M Hatice Kadın

Katalog No:156 1170 H/ 1757 M Mustafa Ağa'nın Ehli Fatma Hatun

Katalog No:157 1183 H/ 1770 M Kilerci Muhammed Ağa

Katalog No:158 1183 H/ 1770 M Abdurrahman Beşe

Katalog No:159 1200 H/ 1786 M Hacı Muhammed Ağa'nın oğlu Bekir

Katalog No:160 1208 H/ 1794 M İbrahim Kızı Rahime

Katalog No:161 1208 H/ 1794 M Halil Ağa Oğlu Seydi Osman

Katalog No:162 1208 H/ 1794 M Mustafa Efendi

Katalog No:163 1210 H/ 1796 M Ali kızı Arab Halime

Katalog No:164 1210 H/ 1796 M Hacı Ali Kalfa oğlu Hamza

Katalog No:165 1214 H/ 1800 M Ali'nin kerimesi Emine Kadın

Katalog No:166 1218 H/ 1804 M İbn-i Es-seyid Şerif Ali Ağa

Katalog No: 167 1219 H/ 1805 M Sakızı Bıçakçı Kerimesi El Hacı Saliha Hatun

Katalog No:168 1219 H/ 1805 M Bıçakçı Kerimesi El-Hac Zeliha Kadın

Katalog No:169 1220 H/ 1806 M Mehmed'in kerimesi Saliha Hatun

Katalog No:170 1220 H/ 1806 M Yekçeran oğlu Ali Hoca

Katalog No:171 1232 H/ 1817 M Yunddağlı Ahmed Ağa

Katalog No:172 1242 H/ 1827 M Seyid Memiş

Katalog No:173 1247 H/ 1832 M Selanikli Usta Halil oğlu Molla Muhammed

Katalog No:174 1247 H/ 1832 M Pazarlı Seydi İbrahim

Katalog No:175 1249 H/ 1834 M Hacı Kâsım Kerimesi Zeliha Hanım

Katalog No:176 1251 H/ 1836 M El-Hacı Hasan Ağa

Katalog No:177 1257 H/ 1841 M İsmail Ağa Zevcesi Fatima

Katalog No:178 1261 H/ 1851 M Eskici Hüseyin Oğlu Ali

Katalog No:179 1269 H/ 1853 M İsmail Ağa'nın duhteri Emine Hanım

Katalog No:180	1273 H/ 1857 M	Esseyid İsmail Yemeni
Katalog No:181	1275 H/ 1859 M	Mustafa Behçet Efendi
Katalog No:182	1276 H/ 1860 M	Cerrah Seydi Ağa'nın kerimesi Saliha Kadın
Katalog No:183	1286 H/ 1870 M	Emin Efendi'nin zevcesi Hafize Hanım
Katalog No:184	1287 H/ 1870 M	Halil Efendi'nin Kerimesi Fahriye Hanım
Katalog No:185	1288 H/ 1871 M	Mehmed Ağa Kerimesi Tahire Hanım
Katalog No:186	1289 H/ 1872 M	Halil Bey zevcesi Azize Hanım
Katalog No:187	1292 H/ 1875 M	Ahmed Usta kerimesi Mukaddes
Katalog No:188	1293 H/ 1876 M	Kızılhisar Burç Ağası Kırac Muhammed Ağa
Katalog No:189	1295 H/ 1878 M	Molla Hilmi
Katalog No:190	1296 H/ 1879 M	Duraiş Hasan Kerimesi Rahime Kadın
Katalog No:191	1305 H/ 1888 M	Hacı Muhammed
Katalog No:192	1308 H/ 1891 M	Salih Oğlu Moravi Mustafa Ağa
Katalog No:193	1311 H/ 1894 M	Çeşmeli Nazif Çavuş mahdumu Hazım
Katalog No: 194	1326 H/ 1908 M	Müdir Yusuf Ziya Efendi'nin kerimesi Rûkiye
Katalog No:195	1327 H/ 1909 M	Mehmed Arif Zevcesi Zeynep Kadın
Katalog No:196	1340 H/ 1922 M	Hüseyin kerimesi Şerife Hanım
Katalog No: 197	1925 M	Selim Kapdan kerimesi Nevres Zahide Hanım
Katalog No:198	1927 M	Aşık Mümün kerimesi Aişe
Katalog No:199	1929 M	Hasan oğlu Hüseyin
Katalog No:200	1930 M	İsmail oğlu Mehmed zevcesi Hadice
Katalog No:201		Huri kadın
Katalog No:202		Katib İbrahim Efendi zevcesi Nihal
Katalog No:203		Ayak Taşı
Katalog No:204		Ayak Taşı
Katalog No:205		Ayak Taşı

ÖNSÖZ

Bir insanın yaşamının bitiş noktasında ölüm gerçeği kendini gösterir. İnsanoğlu, ölüme ve ölene saygıyı, inanç çizgisi içinde çeşitli törenlerle gerçekleştirilmektedir. Birçok kültürde, din ve dünya görüşleri farklı olsa da ölümü bir son olarak değil, başka bir dünyada yaşamaya devam edileceğine inancı hakimdir.

Mezar ve mezarlık kültürü, bir toplumun hayata bakışına ve inançlarına ayna tutmaktadır. Medeniyetlerin din ve kültür anlayışındaki farklılıklarından dolayı kültürü, dini inancı, sanatı, sosyal yaşantısı ölen kişiye yapılan mezarları ve mezar taşlarını da şekillendirmiştir. Ölen kişiyi unutmamak adına bu dünyadaki varlıklarının sembolü olan mezarlar, arkada kalanlar için bir teselli olmuştur.

Tez konusu seçiminde bana fikirler veren ve çalışmam sırasında beni yönlendirip destek olan değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Zerrin KÖŞKLÜ'ye, manevi desteklerini her zaman hissettiğim Prof. Dr. Hüseyin YURTTAŞ ve Prof. Dr. Haldun ÖZKAN'a, kaynaklarını ve fikirlerini benden esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Ertan DAŞ'a, mezar taşı çizimlerimi yapan Gonca CEBECİ'ye teşekkürlerimi sunuyorum. Özellikle mezar taşı kitabelerini okumamda bana yardımcı olan ve kitabelerimin düzeltmelerini yapan, fikirlerini benimle paylaşan, her türlü desteğini benden esirgemeyen Öğr. Görv. Aydoğan DEMİR'e en içten sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. En başından beri çalışmalarımın bitmesini sabırla bekleyen ve minicik yüreğindeki sevgisini ve desteğini her zaman hissettiğim canım kızım Nisa Maya ULUER'e, benden her türlü maddi ve manevi desteğini eksik etmeyen sevgili eşim Fikret Birol ULUER'e çok teşekkür ederim.

Erzurum - 2017 **Bircan ULUER**

GİRİŞ

I. KONUNUN ÖNEMİ VE AMACI

Ölüm kendi başına incelenmesi zor, ama zor olduğu kadarda ilginç bir olgudur. Evrenselliği bir yana ölümün insan ve toplum hayatındaki önemli tarihin beslendiği malzemeyi büyük ölçüde belirleyecek bir konumdadır. Her şeyden önce, ölümün insanların başına gelen en belirleyici, en vahim, en nihai ve en eşitlikçi olguların arasında yer aldığı aşikardır[1].

İnsanlar; ölümün, varlığın yok oluşunun gizemini öteden beri iki farklı yolla göğüslemeye çalışmıştır. Dinlere göre farklılık gösteren dinsel görüş, ölümü öbür dünyaya atılan bir adım olarak kabul ederek insanları tatmin etmeye çalışırken, daha dünyevi olan ikinci görüş ise, insanın yok oluşuna kalıcı bir anıtla, daha doğrusu bir mezar taşıyla aşmaya çalışmıştır[2]. Mezar taşları, bizden önce yaşamış bir hayatın, toplumsal olayların ve bazen kültürel mirasın gerçek bir aynasıdır. Zira her mezar taşı orada yaşayan bir insana ait ve onun bu alemdeki varlığının geride bıraktığı son izi olduğuna göre, mutlaka o şehrin veya o bölgenin geçmişinden bir parça demektir[3].

Osmanlı mezar taşlarının "klasik" tarih kaynaklarını tamamladığı, dahası başka bir yerde bulunamayacak bilgiler verdiği birçok alandan yalnız bir tanesidir. Mezar taşlarında kişiler hakkında biyografik ve sanat tarihi ile ilgili bilgilerin yanı sıra tarihsel topoğrafya ve demografi, sosyal ve idari tarih, kıyafetler ve aile yapısının geçmişi gibi alanlarda da bilgi edinebiliyoruz[4].

Türklerin mezar ve mezar taşı tarihi, Orta Asya'dan Anadolu'ya gelene kadar oldukça zengin bir mezar kültürü ortaya koymuştur. Hunlardan Osmanlıya kadar ki süreç içerisinde kullanılan kurgan, kümbet, türbe tipi anıt mezarlar, Türklerin atalarına ve ölülerine verdikleri değerin bir ıspatıdır. Zira mezar taşları, Türk toplumunun adet ve inançlarını, tarihini, sanatını, gelenek ve değerlerinden oluşan sosyal ve kültürel yapısını, gözler önüne sermektedir.

---

[1] Ethem Eldem, "Osmanlılar ve Ölüm", *Toplumsal Tarih Dergisi*, 19(110), İstanbul 2003, 40.
[2] Hans Peter Laqueur, *Hüve'-Baki İstanbul'da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları*, (Çeviren Selahattin Dilidüzgün), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1997, 1.
[3] Eyüp Nefes, *İlkadımSeyyidKutbiddin (Kökçüoğlu) Mezarlığı Tarihi Mezar Taşları*, Etüt Yayınları, Ocak 2009, Samsun, 11.
[4] Laqueur, 168-169.

Kendi içinde bir değer taşıyan mezar taşları, soyut ölüm kavramının yeryüzündeki somut halidir. Geçmişten günümüze gelen tarihi birikimi yansıtan mezar taşları, ne yazık ki hak ettiği öneme rağmen bilgisizlik ve ilgisizlikten yok olmaya yüz tutmuştur. Hızlı nüfus artışı ile başlayan şehirleşme anlayışı ile konut yapımlarında yeni alanlara ihtiyaç duymaya başlanmıştır. Bu durum eski mezarlık alanlarını tehdit etmeye başlamış, bir çoğu yeni yerleşkeler için yerlerinden sökülüp başka yerlere taşınmıştır. Taşınan mezar taşlarının çoğu kırılmış, çalınmış veya atıl durumdadır. Günümüzde hala kullanılan mezarlıklarda ise yeni gömülerinde katılımıyla eski mezarlıklar tahrip edilmekte yerini yeni gömülere bırakmaktadır.

İnceleme ve araştırmasını yaptığımız Çeşme Merkez Mezarlık yukarda saydığımız bu olumsuzluklardan nasibini almış, yüzlerce mezar taşı yok olmuştur. Mezarlık alanı içerisinde yer alan özellikli birçok mezar taşı Çeşme Müzesi'ne taşınmıştır. Bu şekilde koruma altına alınan mezar taşlarından geriye kalanlar mezarlıklarda kendi sonlarını beklemektedir.

Bölge turizmi açısından önem arz eden Çeşme, mezarlıklarında ve hazirelerinde barındırdığı Osmanlı dönemi mezar taşları, gün geçtikçe azalmaya, yok olamaya devam etmektedir. Özellikle deniz turizminde adını duyuran Çeşme'nin mezarlıklarında sakladığı tarihi mezar taşları ne yazık ki çok fazla duyulmamış ve tanıtılmamıştır. Çeşme Müzesi dışında kalmış, kaderlerine terk edilmiş mezar taşlarının kalıcılığını sağlamak, yok olmadan belgelenmesi ve Sanat Tarihi açısından önem arz etmektedir.

II. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

"İzmir / Çeşme (Merkez) ve Alaçatı'daki Osmanlı Dönemi Mezar Taşları" konulu tezimizin araştırmalarına başlarken, Çeşme Musalla Mahallesindeki Merkez Mezarlık, Musalla mahallesi Hacı Mehmet Ağa Cami Haziresi ve Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi'ndeki Osmanlı dönemi mezar taşları seçilmiştir. Mezarlıklarda, Çeşme Belediyesi Mezarlıklar Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınarak çalışmalara başlanmıştır. Öncelikli olarak konu ile ilgili yapılmış yayınlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Çeşme mezar taşları ile ilgili dört makale[5] dışında başka bir yayına rastlanılmamıştır.

[5]Aydoğan Demir, "1.Kaplan Giray Han'ın Mezar Taşı", *Tarih ve Toplum, Aylık Ansiklopedik Dergi,* Nisan 1995, S.136, 211-218; "Çeşme Mezar Taşları ve Tarihi Önemi", *Tarih ve Toplum, Aylık*

18. yüzyılın ilk yarısında başlayıp, 19. yüzyıl ve 20. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen mezar taşları, tezimizin konusunu oluşturmaktadır. Konumuzun tespitinden sonraki aşamada birçok mezar taşı mezarlık alanları içerisinde incelenmiş, 205 adet mezar taşı teze dahil edilmiştir. İlçenin tam merkezinde bulunup üç ayrı adadan oluşan Çeşme Merkez Mezarlıkta 142 adet mezar taşı, bu mezarlığın doğusunda yer alan Hacı Mehmet Ağa Camii Haziresinde 12 adet mezar taşı, Çeşmeye 10 km. mesafedeki Alaçatı'nın merkezinde yer alan Memiş Ağa Camii Haziresinde 46 adet mezar taşı incelenerek tamamlanmıştır. Mezar taşlarının özelliklerini detaylı olarak verecek mezar taşı sayısı kadar gözlem fişi hazırlanmış, mezar taşlarıyla ilgili tüm bilgiler araştırma süreci içerisinde bu fişlere aktarılmıştır.

Mezarlık alanları içerisindeki kayda değer, yerde yatık durumdaki taşlar temizlenmiş, mezarlık duvarlarına dikey bir şekilde yerleştirilmiştir. Yarısından fazlası toprak altında kalmış baş ve ayak taşları, kazıma suretiyle ortaya çıkarılmış, yıkanıp temizlenmiştir. Yarısı ve yarısından fazlası toprak altında kalmış bazı mezar taşlarının kitabeleri ve tarihleri okunamamış, sadece süsleme özellikleri bakımından değelendirilmiştir. İncelenen mezar taşlarının tek tek fotoğraf çekimleri yapılmış, taşların ölçümleri alınmıştır. Ayrıca kitabelerin daha rahat okunabilmesi için yazılar tebeşirlenerek kitabelerin detaylı olarak fotoğraf çekimleri de yapılmıştır. Fotoğraflar üzerinden transkripsiyonu yapılmış, okunamayan bazı mezar taşlarının estampajları alınarak okumalar tamamlanmıştır. Her mezar taşı için ayrı ayrı gözlem fişleri hazırlanmış, başlıklı ve süsleme özellikleri açısından değer taşıyan mezar taşları, coraldraw programı kullanarak detaylı çizimleri yapılmıştır.

Gözlem fişlerindeki bilgilere göre hazırlanan Katalog, Katalog No, Fotoğraf No, Çizim No, Yeri, Tarihi, Kimliği, Kitabenin Okunuşu, Yazı Türü, Ölçüler (Baş Taşı, Ayak Taşı, Başlık) Başlık, Kullanılan Malzeme, Yapım Tekniği, Bugünki Durumu, Mezar Tipi ve Formu, Süsleme Özellikleri (Baş Taşı-Ayak Taşı), Kullanılan Motifler başlıkları altında tüm mezar taşların değerlendirmeleri detaylıca yazılmıştır. Katalogların kronolojik sıralaması, Çeşme Merkez Mezarlık, Hacı Mehmet Ağa Cami

---

Ansiklopedik Dergi Kasım1996, S.155, 265-273; Ertan Daş, "Çeşme Mezarlığı'ndaki Süslemeli Mezar Taşları", *1. Uluslararası Çeşme Tarih ve Kültürü SempozyumuBildirileri*, 15-17 Eylül, 123-131; "Çeşme Mezarlığı'ndaki Mimari Tasvirli Mezar Taşları", *Sanat Tarihi Dergisi XIII*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1996, 8(8), 21-32.

Haziresi ve Alaçatı Memiş Ağa Cami Haziresi başlıkları altında en erken tarihten itibaren sıralanarak oluşturulmuştur.

Tez altı bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, Konunun Amacı ve Önemi, Araştırma Yöntemi, Kaynakların Değerlendirilmesi başlıkları altında yapılan araştırmalar metod ve kaynaklar ile ilgili çalışmalar anlatılmıştır.

Birinci bölümde "Çeşmenin Tarihçesi ve Coğrafi Konumu" başlığı altında Çeşme ile ilgili tanıtıcı bilgiler verilmiştir.

İkinci Bölümde "Türklerde Mezar ve Mezar Taşı Geleneği" iki başlık altında "İslamiyetten önce Türk Mezar ve Mezar Taşı Geleneği", "İslamiyetten Sonra Türk Mezar ve Mezar Taşı Geleneği" ile mezar taşlarının günümüze kadar ki değişim ve gelişimi anlatılmıştır.

Üçüncü bölümde Çeşme Merkez Mezarlık, Hacı Mehmet Ağa Camii Haziresi, Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi'nin konumu belirtilmiş ve tanıtılmıştır. Dördüncü bölümde Katalog yer almaktadır. Bu bölümde 205 adet mezar taşı, bulundukları alan içerisinde tarih sırasına ve taşın özelliklerine göre tek tek tanıtılıp yazılmıştır. Tarih ibaresi olmayan taşlar en son sıraya yerleştirilmiştir. Kataloglar, Fotoğraf No, Çizim No, Yeri, Tarihi, Kimliği, Kitabenin Okunuşu, Yazı Türü, Ölçüler (Baş Taşı, Ayak Taşı, Başlık) Başlık, Kullanılan Malzeme, Yapım Tekniği, Bugünki Durumu, Mezar Tipi ve Formu, Süsleme Özellikleri (Baş Taşı-Ayak Taşı), Kullanılan Motifler başlıkları altında mezar taşları hakkında en detaylı sorulara cevap vermektedir. Aynı mezarın baş ve ayak taşları aynı katalog içerisinde değerlendirilmiştir.

Beşinci bölüm "Karşılaştırma ve Değerlendirme" bölümüdür. Bu bölümde mezar taşları kadın ve erkek mezar taşları olarak ayrı ayrı değerlendirilmiştir. İlk olarak mezar taşlarında kullanılan Malzeme ve Teknik başlığı altında malzeme, yazı ve süslemelerde uygulanan teknik anlatılmıştır. İkinci olarak "Mezar ve Mezar Taşı Tipolojisi" başlığı altında, "Mezar Tipolojisi", "Mezar Taşı Tipolojisi", "Başlık Tipolojisi" ile erkek ve kadın baş taşlarındaki başlık çeşitleri dönemlerine göre örneklerle anlatılmıştır. Erkeklerde Sarıklar, Kavuklar ve Fesler olarak üçe ayırdığımız başlıkları alt başlıklar altında, kimlerin kullandıkları, geçirdikleri evreler detaylı olarak verilmiştir. Kadın Başlıkları alt başlıklarla detaylı olarak verilmiştir. Kadın Mezar Taşlarında Tepelik ve Alınlık çeşidine göre alt başlıklarla detaylandırılıp örneklerle anlatılmıştır. Baş taşı

bulunmayan ayak taşları da yine aynı düzen içerisinde tanıtılmıştır. Üçüncü olarak "Mezar Taşlarında Görülen Süslemeler" başlığı altında baş ve ayak taşlarında kullanılan "Bitkisel Motifler", "Nesneli Motifler", "Mimari Öğeler", "Geometrik Motifler" olarak alt başlıklarla içerdikleri anlamları itibariyle tanımları yapılmış, örneklerle değerlendirilmiştir.

Altıncı bölümde "Sonuç" başlığı altında genel bir değerlendirme yapılmıştır. Mezar, mezar taşı tipi, başlık tipleri, süsleme ve yazı çeşitleriyle Çeşme mezar taşlarının özellikleri tespit edilip değerlendirilmiştir.

III. KAYNAKLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Tezimizin konusu ile ilgili pek çok kaynaktan faydalanılmıştır. Öncelikli olarak Çeşme'de ki Osmanlı mezar taşlarıyla ilgili kaynaklara başvurulmuştur. Özellikle Aydoğan Demir'in "1.Kaplan Giray Han'ın Mezar Taşı" ve"Çeşme Mezar Taşları ve Tarihi Önemi" konulu makaleleri ile Ertan Daş'ın " Çeşme Mezarlığı'ndaki Süslemeli Mezar Taşları" ve "Çeşme Mezarlığı'ndaki Mimari Tasvirli Mezar Taşları" konulu makaleleri Çeşme'deki Osmanlı dönemi mezar taşları hakkında yazılmış ilk makalelerdir. Çeşme'nin, Osmanlı dönemi mezar taşları ile ilgili geniş kapsamlı herhangi bir esere rastlanılmamıştır.

Kaynak araştırmalarımızda Ege Üniversitesi Kütüphanesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Kütüphaneleri, Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi, Adnan Menderes Üniversitesi Kütüphanesi, Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesi, Gazi Üniversitesi Kütüphanesi, süreli yayınlarla birlikte internet üzerinden birçok kitap ve kaynağa ulaşılmıştır. Tezimizde belirli kitapların dışında, çeşitli akademik makaleler, süreli yayınlardaki makaleler, yüksek lisans ve doktora tezleri bölgesel birçok mezar taşı hakkında bilgi sahibi olmamıza yardımcı olmuştur.

Çeşme'nin coğrafi özellikleri ve tarihi hakkında özellikle Çeşme Tarihi ve Araştırmaları 1. ve 2. Uluslararası Çeşme Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri ile İsmail Gezgin'in"Çeşme İlçesi Turizm Potansiyeli Envanter Çalışması" (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mübahat Kütükoğlu'nun "XVI. Asırda Çeşme Kazasının Sosyal ve İktisadi Yapısı" adlı eserler en fazla başvurduğumuz başlıca kaynaklarımızdandır. Türklerde mezar ve mezar taşı gelenekleri ile ilgili olarak, Hakkı

Önkal'ın "Anadolu Selçuklu Türbeleri", Yaşar Çoruhlu'nun "Eski Türklerin Kutsal Mezarları Kurganlar", Bahaeddin Ögel'in "İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi, Orta Asya Kaynak ve Buluntularına Göre", Beyhan Karamağaralı'nın "Ahlat Mezar Taşları",Metin Haseki'nin"Plastik Açıdan Türk Mezar Taşları" ve Seyfi Başkan'nın" Karamanoğulları Dönemi Konya Mezar taşları" kaynaklarıyla beraber diğer kaynakların bu konu hakkındaki yayınlarından da faydalanılmıştır. Mezar taşı tipolojisi, başlıkları, mezar taşı form özelliklerine göre de Halit Çal'ın "Göynük(Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları", "İstanbul Eyüp'teki Erkek Mezar Taşlarında Başlıklar" konulu makalesi, Halit Çal, Özlem Çal'ın "Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesi Hazirelerindeki Mezar Taşları" kaynakları ile Hans Peter Laqueur'ün" Hüve'l-Baki İstanbul'da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları" konulu kitabı faydalandığımız kaynaklardan başlıcalarıdır. Mezar taşlarındaki süsleme özellikleri ile ilgili olarak Gül Tunçel'in"Batı Anadolu Bölgesinde Cami Tasvirli Mezar Taşları", Örcün Barışta'nın "İstanbul-Eyüpsultan Cafer Paşa Türbesi Kazısı ve Bitkisel Bezemeli Mezar Taşları Üzerine", Azade Akar'ın"Eski Türk Mezartaşı Süslerine Dair", H. Kamil Biçici'nin "Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları" konulu kaynakları faydalandığımız kaynaklar arasındadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇEŞME'NİN COĞRAFİ KONUMU VE TARİHÇESİ

1.1. ÇEŞME'NİN COĞRAFİ KONUMU

Çeşme, Türkiye'nin batısında üç tarafı denizlerle çevrili kendi adını taşıyan yarımadanın üzerinde kurulmuştur[6]. Urla veya Çeşme Yarımadası diye anılan bu yarımada asıl kütlesi kuzey-güney istikametinde uzanmakta olup, kuzey kısmına Karaburun denilmektedir. Bu kütle ile hemen aynı istikamette yarımadanın batısında Sakız Adası uzanmaktadır[7].

Harita 1. Çeşme Yarımadası

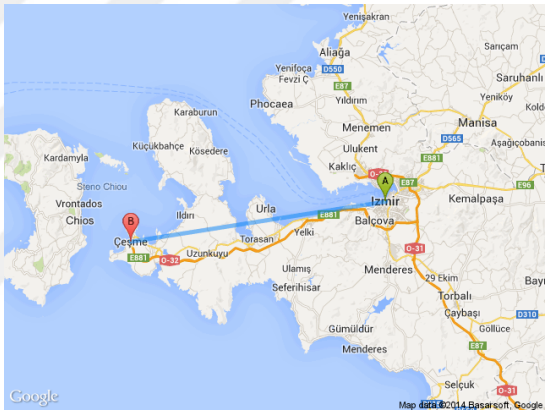

Harita 2. Karaburun Yarımadası

Türkiye'nin en batı ucunu oluşturan Çeşme, ülkenin üçüncü, Ege Bölgesi'nin ise en büyük kenti olan İzmir metropoliten alan sınırları içerisinde yer almaktadır. Deniz seviyesinden yüksekliği 5 metre olan ilçenin yüzölçümü 260 km²'dir[8]. Doğu'dan Urla ilçesi, güneyden ve batıdan Ege Denizi, kuzeyden ise Karaburun ilçesi ile komşu olan Çeşme'nin; Yunanistan'a bağlı Sakız Adasına uzaklığı 8 mil dir (Harita1). 2012 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi kapsamında ilçenin nüfusu 33.931 kişidir[9].

---

[6] İzmir Ticaret Odası, *İzmir İlçelerinin Ekonomik Profili ve Alternatif Yatırım Olanakları*, İzmir 1999, Yayın No:68, 206.

[7] Ali Rıza İşipek, Oğuz Aydemir, *1770 Çeşme Deniz Savaşı 1768-1774 Osmanlı Rus Savaşları,* Denizler Kitapevi, 2006, 8.

[8] Kübra Gülderen, *Çeşme(İzmir) Kent Coğrafyası,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, İzmir 2007, 57.

[9] T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çeşme, http://www.kultur.gov.tr/TR,72716/cesme.html, (Erişim Tarihi 12 Nisan 2017).

Alaçatı, Çeşme yarımadasında Çeşme ve Urla kasabaları arasında yer almaktadır. Kocadağın batı eteklerini kaplayan Alaçatı kasabası güneyindeki Alaçatı körfezi ile kuzeyindeki Ilıca koyunun tam ortasında kurulmuştur. Alaçatı karayolundan İzmir'e 79 km. mesafede olmakla birlikte Çeşme kasabasına 7 km. uzaklıktadır[10].

Çeşme yöresi, Türkiye jeoloji kapsamında "Karaburun Yarımadası" olarak bilinmektedir. Bu isimle anılan yarımadanın batı kesiminde Kadıovacık, Ildırı, Germiyan, Reisdere, Alaçatı, Ovacık, Çiftlikköy, Çeşme, Dalyan, Ilıca ve Şifne'yi içine alan yöreyi kapsar[11].

Bölgenin tamamı çok girintili çıkıntılı bir kıyı şeridine sahiptir. Denizin yükselmesi ve kıyıların alçalması sonunda alçak kısımların koyları, yüksek kısımlar ise burunları meydana getirmişlerdir. Karaburun yarımadasında olduğu gibi burada da akarsuların boyları kısadır. Dolayısiyle boyları kısa olan akarsuları dere karakterindedir[12]. Akdeniz ikliminin etkisi altında olan Çeşme'de dağların diğer Ege Sahillerinde olduğu gibi denize dik inmesi turizmin her zaman geçerli hammaddesi olan doğa güzelliklerini yaratmıştır. Arazi genellikle taşlık ve kayalık tepelerle kaplı olup, bunların arasında pek az düzlüklerden meydana gelen küçük ovacıklardan ibarettir. Arazi çoğunlukla meyillidir. Orman az olup, bozuk baltalık halindedir. Devamlı akan dereleri mevcut değildir. Toprak yapısı çakıllı, kumlu, kireçli, bazı bölgelerde de tınlı ve kalkerli satıh fakirdir. Yeraltı ve yer üstü enerji kaynakları yoktur[13].

Çeşme ve çevresi, sıcak su kaynakları bakımından zengin bir alana sahiptir. Özellikle Şifne Körfezi ve IlıcaKörfezi'nin güneyi genç kırık sistemlerinin ya da kuzey-güney ve doğu-batı doğrultulufay sistemlerinin kesiştiği noktalar olduğundan sıcak su kaynakları bu merkezlerdeyüzeye çıkmaktadır. Önemli bir kaplıca merkezleri olan Şifne ve Ilıca kaplıcaları, Çeşme için deniz-kıyı potansiyelinin yanında deniz-kum-güneş üçlüsüne alternatif olarak termal kaynaklar turistik tesislerde de kullanılmaya başlanmış,

---

[10] Can Mehmet Hersek, "Alaçatı Kasabasında Koruma ve Sağlıklaştırma", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C.34, S.1-2, 1990, 395-396.
[11] İzmir Ticaret Odası, 206.
[12] Mübahat S. Kütükoğlu, *XVI. Asırda Çeşme Kazasının Sosyal ve İktisadi Yapısı, Türk Tarih Kurumu Yayınları*, Ankara 2010, Sayı:8, 13-17.
[13] Çeşme Kaymakamlığı, *Çeşmenin Tarihi ve Coğrafi Yapısı*, http://www.cesme.gov.tr/tarihi-ve-cografi-yapisi (09 Eylül 2016 Cuma), (Erişim Tarihi 2Nisan2017)

yaz mevsiminde tercih edilen kentin, kış mevsiminde de sağlık merkezleri haline gelmesi turizm faaliyetlerini tüm yıla yayılmasına neden olmuştur[14].

Çeşme'nin de içerisinde yer aldığı Ege Bölgesi'nde başta tarımsal etkinlikler olmak üzere kırsal ve kentsel yaşamı organize eden, turizm etkinliklerinin gelişmesini sağlayan faktörler arasında iklim ilk sırada yer almaktadır Çeşme'de eski çağlardan günümüze kadar sahip olduğu doğal çevre özellikleri ve iklim koşulları bakımından tercih edilen alanların başında gelmiştir. İnsan yaşamı ve üretimi için elverişli iklim koşulları altında önceleri tam bir tarım kenti olan Çeşme, bugün yine sahip olduğu iklim avantajını kullanarak farklı bir ekonomik etkinlikte, turizmde adını duyurmaktadır[15].

1.2. ÇEŞME'NİN TARİHÇESİ

Çeşme'nin tarihi kesin olmayan bilgilere göre, milattan 5000 yıl öncesine kadar uzanmaktadır. Çeşme yöresi, M.Ö. 3000'li yıllarda Erythros komutasındaki kolonistler tarafından keşfedilmiş ve yerleşim yeri olmuştur. Erythrai ismini alan yerleşim bölgesi, bugünki Çeşme'ye 27 km. uzaklıkta bir koyda kurulmuştur. Cyssus adıyla anılan Çeşme, o dönemde Erythrai'nin en güvenli ve korunaklı limanlarından biriydi[16]. Şehirde değişik gruplar yaşarken daha sonra Giritliler gelmiştir. Erythrai M.Ö. VIII. yüzyılda İon şehrine katılmıştır. M.Ö. 569'da Lidya, 545'de Pers hakimiyetine girdi. M.Ö. 332'de Büyük İskender'in topraklarına kattığı şehir daha sonra Bergama Krallığı ve nihayetinde Roma hakimiyetine girdi. Birçok savaşlar gören şehir, Bizans devrinde tepede inşa edilen küçük bir kaleye münhasır kaldı[17].

VII. yüzyıldan itibaren Sasani saldırıları ve daha sonra Arap akınları bu bölgede güvenlik sorunları ortaya çıkarmıştır. Özellikle 665 yılında gerçekleşen Emevi saldırılarında İzmir'le birlikte yarımadanın Emevilerin eline geçtiği bilinmektedir. Bu olayların sıklıkla tekrarlanmaları buradaki güvenlik ortamının sarsılması, ticareti ve sanatı doğrudan etkilemiş, insanların hızla İstanbul'a akın etmelerine neden olmuştur. IX. yüzyılda Bizans bu bölgeyi donanmanın en önemli merkezi haline getirse de bu

[14] Gülderen, 68.
[15] Gülderen, 63.
[16] İşipek ve Aydemir, 8.
[17] Kütükoğlu, 20.

durumun getirdiği canlılık ve huzur da kısa sürmüştür. Bölge, XI. yüzyıldan itibaren Batı Anadolu'da yoğunlaşmaya başlayan Türkler tarafından ele geçirilmiştir[18].

Çeşme'nin tam olarak Türk hakimiyetine girdiği ve bu bölgede ilk Türk yerleşiminin tam olarak ne zaman kurulduğu hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır[19]. Anadolu'daki Türk hükümranlığı, Alpaslan'ın 1071'de Malazgirt'de Bizans İmparatoru Romenos Diogenes'i mağlup ve esir etmesi ile başlar[20]. Bu askeri başarının ardından Türkler Anadolu içlerine doğru göçe başlamış ve Türk nüfusu hızla artmıştır. Yaklaşık 5 yıl gibi bir sürede Türkler Ege Denizi'ne kadar ulaşmıştır. Bu tarihlerde İzmir'in kısa süreli olarak Türklerin eline geçtiği bilinmektedir[21].

1080'de Türk hakimiyetine geçen Çeşme yarımadası iki büyük Türk Beyi'nin önemli faaliyetleri ile bölgeye yeni bir hayat gelmiştir. Alpaslan'ın komutanlarından Çaka Bey Ege Denizi'ne açılan ilk Türk Komutanı'dır. İzmir'de inşa ettirdiği hafif filo ile (1085) Ege adalarına akınlar yapmış ve Bizans deniz hakimiyetine karşı başarılı deniz savaşları vermiştir. Bu deniz harekatın da Çaka Bey Çeşme'yi üs olarak kullanmıştır. Türklerin Ege Denizi harekatın da Çeşme'nin askeri amaçlı ve stratejik olarak çok önemli bir yeri vardır[22]. Çaka Bey öncülüğünde İzmir ve çevresini ele geçiren Türkler, bu bölgede egemenliklerini 20 yıl devam ettirdiler. Çaka Bey'in ölümünden kısa süre sonra İzmir ve çevresi yeniden Bizans güçlerinin eline geçmiştir[23].

XIII. yüzyıl sonlarında, Anadolu Türk Beylikleri döneminde Germiyan Beyi Sasa Bey, bir kez daha bölgeye yönelmiştir. XIV. yüzyıl başlarında Ege kıyılarında güçlü bir devlet kuran Aydınoğulları Beyi Mehmet Bey döneminde Çeşme yarımadası tekrar Türk egemenliğine girmiştir[24]. Mehmet Bey topraklarını oğulları arasında paylaştırdığında İzmir Umur Bey'e düşmüş, o da önce Liman Kalesini almış, burada hazırladığı donanma ile Sakız, Gelibolu, İğriboz ve Semadirek Adasına başarılı seferler

[18] İsmail Gezgin, *Çeşme İlçesi Turizm Potansiyeli Envanter Çalışması,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Bilimsel Araştırma Proje Keskin Raporu, Çeşme Meslek Yüksekokulu, Çeşme-İzmir 2006, 15-16.
[19] Gezgin, 24.
[20] İşipek ve Aydemir, 8.
[21] Gezgin, 24.
[22] İşipek ve Aydemir, 8.
[23] Gezgin, 24.
[24] İşipek ve Aydemir, 9.

düzenlemiştir. Sakız için bir taraftan donanma bir taraftan da kara kuvvetlerini Çeşme'ye doğru yola çıkarmıştır[25].

Umur Bey zamanında Aydınoğulları, deniz ticaretinin ve liman şehirlerinin önemi kavranmış, İç Anadolu ile ticaretin gelişmesi için ciddi girişimlerde bulunulmuştur[26]. 1329-30 yılarında, Umur Bey'in ticarette çok önemli bir noktada bulunan Sakız Adası'na yaptığı sefer özellikle Çeşme için önem taşımaktadır. İzmir'de yapılmış gemilerden oluşan donanma, İzmir'den hareket ederek Sakız'ın karşı kıyısında konuşlanmış ve ilk kez Çeşme ismi[27] de bu vesileyle kayıtlara geçmiştir[28].

Kıbrıslı ve Rodoslu şövalyeler tarafından yapılan Haçlı Seferlerinde verilen mücadelede Bizanslıların yenilmesi ile Sakız Adası özel bir anlaşma ile Cenevizlilere verilmiş, ancak Türklere bağlılığını devam ettirmiştir[29]. Umur Bey, deniz ticaretini ellerinde tutan Cenevizlilerin Sakız Adası'na yerleşmelerini ve buradan Anadolu ile ticari ilişkilerin devam etmelerini kabul ve himaye etmiştir. Sakız Adası'nın batıya açılan bir ticaret merkezi durumuna gelmesi, Çeşme'nin süratle gelişmesinde büyük bir etken olmuştur[30]. Çeşme böylece Anadolu'nun batı sahasının hatta tekmil Anadolu'nun bir dış ticaret kapısı halini almıştır. Canlı bir gidiş geliş, Anadolu içlerine kervanların işlemesi buraya önemli bir Türk nüfusun yığılmasına imkan vermiştir[31].

Aydın Beyliği bu bölgedeki hakimiyetini 1390'a kadar sürdürebilmiştir[32]. XIV. yüzyıl sonlarında Yıldırım Beyazıt Çeşme'yi işgal ederek Osmanlı İmparatorluğu'na katmıştır. Ankara Savası'nda Yıldırım Beyazıt mağlup olup Timur'a esir düşünce 1402 de Timur'un kuvvetleri İzmir Liman Kalesi'ni zapt etmiştir. Bu süreçte deniz harekatı tekrar Çeşme'ye kayarak Çeşme'nin gelişimine neden olmuştur. Timur'un Anadolu'dan çekilmesiyle Aydınoğulları hakimiyetine giren Çeşme, 1422'de[33] Osmanlılar tarafından

[25] Kütükoğlu, 27.
[26] İşipek ve Aydemir, 9.
[27] Çeşme'ye Çeşme adının verilmesi ve bu adla ilk anıldığı dönem, üç farklı kaynakta farklı tarihler verilerek belirtilmiştir. İşipek ve Aydemir, 9; Kütükoğlu, 2.7; Gezgin, 27.
[28] Gezgin, 25.
[29] Gezgin, 26.
[30] İşipek ve Aydemir, 9.
[31] Tuncer Baykara, "Anadolu'nun XV ve XVI. Yüzyıllardaki Dış Ticaret Kapısı: Çeşme", *I. Uluslararası Çeşme Tarihi ve Kültürü Sempozyumu Bildirileri*, Çeşme İzmir, 15-17 Eylül 1995, 13.
[32] Kütükoğlu, 27.
[33] Mübahat Kütükoğlu'nun kaynağında Çeşme'nin Osmanlı hakimiyetine geçiş tarihi 1415 olarak verilmiştir., Kütükoğlu, 27.

tekrar ilhak edilmiştir. Sakız Adası- Çeşme ticari ilişkileri zaman içinde bir Osmanlı Ceneviz iş birliğine dönüşerek 1566 yılına kadar devam etmiştir.

Türklerin bölgeye kesin olarak hakim oldukları XIV ve XV. yüzyıllarda Türk yerleşimleri boy göstermeye başlamıştır. Kıyıdan 3km. içerde bugünki Çeşme'nin hemen üzerinde yer alan Eski Çeşme Köyü bu dönemin bir ürünüdür. Bizans İmparatorluğunun gücünü yitirmesi ve Türklerin bölgede uzun süreli hakimiyet kurmamaları, bölgeyi deniz korsanlarının saldırılarına maruz bırakmaktaydı. Bu nedenle yarımada üzerindeki bütün yerleşimler denizden daha içeride ve yüksek bir noktada yer almaktaydı. Eski Çeşme Köyü'nünde bu nedenle koruma amaçlı olarak denizden uzak bir noktaya kurulduğu söylenebilir[34]. Bugün bu köyden sadece bir cami kalmıştır[35].

Çeşme Limanı XVI. yüzyıl başına kadar korumasızdı. Bu nedenle Venediklilerin 1472 ve 1501 'de iki saldırısına uğramıştır[36]. 1472'de Osmanlı-Akkoyunlular savaşında, Akkoyunlular'ın müttefiki olan Venedik bir filo göndererek Çeşme'yi topa tutmuş ve yağmalamıştır (Eylül 1472). Bu bombardıman Çeşme'nin önemli bir ticaret merkezi ve stratejik hedef olduğunu kanıtlamaktadır. Bu taarruz ve hasar Çeşme'nin ticaret faaliyetini durdurmamış ancak ticaret limanlarının savunulması gerektiğini ortaya koymuştur. Çeşme'ye ikinci saldırı 1501'de yine Venedikliler tarafından yapılmıştır[37]. İki tarafın da hayli zayiat verdiği bu çarpışmada Çeşme Kadısı da şehit olmuştur[38]. 30 yıl ara ile yapılan bu iki saldırı aynı zamanda Çeşme'nin bu yıllarda ki büyük ekonomik önemini de göstermektedir. Bu dönemde Çeşme'de halen bir kale veya benzeri bir savunma tesisi yer almamaktadır. Kale, 1508 ile 1509 yılları arasında Mir Haydar tarafından yapılmıştır. Kalenin mimar kitabesinde, kalenin mimarı Mehmed bin Ahmed bin Muallim tarafından bina edildiği belirtilmekte olup kitabenin tarihi yoktur. Gerek kitabesi gerekse Sultan II. Beyazıt devrine ait defter kayıtları, Çeşme kalesinin yeni bir Türk eseri olduğunu açıkça göstermektedir[39].

Çeşme'nin güvenliği kale ile sağlanmış, hızla artan ticari faaliyet Çeşme halkını kalenin etrafında hızlı bir şekilde yerleşmesine neden olmuştur[40]. Ticari faaliyet büyük

[34] Gezgin, 26.
[35] Kütükoğlu, 27
[36] Kütükoğlu, 27
[37] İşipek ve Aydemir, 11.
[38] Kütükoğlu, 28.
[39] İşipek ve Aydemir, 13.
[40] Gezgin, 31.

ölçülere ulaştığından, gelip gidenler için konaklama ihtiyacı da artmıştır. Bu sorunu gidermek amacıyla 1528-1529 yıllarında Papuççuoğlu Ali tarafından bir han, kervansaray yaptırılmıştır. Evliya Çelebi'ye göre bu han, Kanuni Sultan Süleyman'ın veziri İbrahim Paşa'nın hayratı idi[41].

XV. yüzyıl sonuna ait kayıtlar gibi XVI. yüzyıl kayıtları Çeşme'deki gümrük gelirlerinin, civardaki bazı iskelelerle birlikte 680.000 akça olduğunu bildirir. Bu rakam aynı kayıtlarda İzmir için sadece 80.000 akçedir[42]. Bu dönemde Batı Anadolu'daki en önemli ticaret kapısı Çeşme olmuştur.

Kıbrıs ve Sakız Adası'nın Osmanlıların eline geçmesi ile Akdeniz ve Ege Denizindeki ticaret dengesi de değişmeye başlamıştır. Venediklilerin rahat ticaret yapamamaları Osmanlı ticaretini de etkilemiştir. Çeşme limanının bundan olumsuz etkilendiği gibi ticaret ürünlerinin ve yolunun değişikliğe uğraması, Çeşme limanındaki ticareti zayıflatmaya başlamıştır[43]. Sakız'ın Osmanlı idaresine alınışından sonra ticari önemini kaybettiği öne sürülen Çeşme iskelesi, hem bölgeden devlet alımları, hem kayıtlara yansımayan ticaret dolayısıyla XVI. yüzyılın ikinci yarısından XVII. Yüzyılın başlarına kadar geçen zor devreyi atlatmış ve bu sonuncu asırda İzmir'in muhteşem yükselişine rağmen ondan arta kalan ticaretle yetinmiş, fakat ondan da önemlisi faal bir askeri üs olarak "sabitleşmiş, muayyen" bir liman olma hususiyetini uzun süre devam ettirmiştir.

Avrupalı tacirler yeni ve uygun bir liman aramaya başlamış, sade bir kasaba olan, kadıdan başka bir idari yetkilisi olmayan İzmir, Osmanlı dış ticaretinde yeni bir kapısı olmuştur. Bu durum, Çeşme'nin eski avantajını olumsuz etkilemiştir. Buradaki gemiciler ve ticaretle beslenen Türkler işsiz kalmış olmasından ötürü İzmir'e taşınmışlardır. Bütün bu olumsuz gelişmeler sonucunda Çeşme ve Urla nüfusu gerilemiş, buradaki Türkler geçim sıkıntısı çekmeye başlamıştır[44]. Bir ticaret kenti olmaktan çıkan Çeşme'den İzmir'e başlayan göçle beraber, bölge artık bir tarim kenti olmaya doğru yönelmiştir. Tarım için bile elemen bulmakta güçlük çekilmeye başlanmıştır. Türklerin buradaki tarım faaliyetlerinden anlamamaları da önemli rol oynamıştır. Çeşme ve tüm yarımada üzerinde bulunan yerleşmeler tarım için adalar ve

[41] İşipek ve Aydemir, 14.
[42] Baykara, 13.
[43] Gezgin, 32.
[44] Baykara, 13.

Yunanistan'dan daha elverişli, tarım arazileri açısından daha zengindi. Kısa sürede özellikle adalardan buraya gelen Rum işçilerin artması, giderek Çeşme'deki Rum nüfusun çoğalmasına neden olmuştur. XVIII. yüzyıldan itibaren Adalardan Çeşme'ye gelen göç, buradaki ekonomiyi ve limanları da kısmen de olsa yeniden canlandırmayı başarmıştır[45].

XVIII. yüzyılın bir diğer önemli tarihi Türk denizciliği üzerinde büyük etkileri olan 1770'deki Osmanlı-Rus donanmaları arasında gerçekleşen "Çeşme Deniz Savaşı"dır.

Çarlık Rusya'nın Avrupa ve Asya üzerinde söz sahibi olmak istemesi ve Çar Petro'nun İstanbul'u hedef göstermesi Osmanlıyı tedirgin etmeye başlamıştır. Rusların Osmanlı hakimiyetinde ki bazı halkları isyana teşvik etmeye başlamasıyla ilişkiler iyice gerilmiştir. Ruslar Ege Denizi'ne kadar inmişler ve Mora yarımadasına kadar gelmişlerdir. Hüsamettin Paşa komutasındaki Osmanlı donanması ile Avrupa destekli Rus donanması Sakız Adası önlerinde karşılaşmışlardı[46]. 1770'de Rus donanması karşısında mağlubiyete uğrayan Osmanlı donanması Çeşme yakınında Koyun Adalarına sığınmak zorunda kalmıştır. Burada da başarısızlığa uğrayan donanma Çeşme Limanına çekilmek zorunda bırakılmış ve Rus amiralı Orlof tarafından yakılarak yok edilmiştit[47]. Daha sonraları dört sene boyunca Ege Denizinde kalacak olan Rus Donanması 2 Kasım 1772 ve 9-10 Haziran 1774 tarihlerinde iki kez daha Çeşme Limanı'na gelerek kaleyi ve şehri topa tutmuştur.[48] Bu savaşta başarıyla mücadele eden Cezayirli Hasan Paşa yeni bir donanmayla Rus donanmasına karşı başarı kazanmıştır[49].

Yüzyıllar boyunca bölgenin yaşanmış tarihi süreci içerisinde yayılımcı devlet politikalarını da değiştirmiştir. Avrupa devletlerin emperyalist düşüncelerle kendi çıkarlarını ön plana alıp diğer devletleri işgale zemin hazırlaması, yeni bir dünya anlayışına ve yeni devletlerin doğmasına sebep olacaktır. Çünkü artık Avrupa devletlerinin Osmanlıya bakışı değişmiş, Anadolu topraklarına göz dikilmiştir. Osmanlı Devleti'de bu süreç içerisinde yine bir mücadelenin içinde olacak ve yeni kimliğini kazanacaktır.

---

[45] Gezgin, 32-33.
[46] Gezgin, 33.
[47] Kütükoğlu, 30.
[48] İşipek ve Aydemir, 11.
[49] Gezgin, 33.

XIX. yüzyıl başlarında bağımsızlığını ilan eden Yunanistan, tarihi emeli "Megola İdea"yı hayata geçirmek için gözünü Batı Anadolu'ya çevirmiştir. 1917 ihtilali sonucu Rus Çalığı'nın savaştan çekilmesi nedeniyle, İngiltere'nin desteğiyle 1917'de I.Dünya Savaşı'na katılan Yunanistan bölgede Rum nüfusununda fazla olduğunu ileri sürerek hak iddia etmiştir[50]. Avrupa devletlerinin Osmanlıyı paylaşımı gündeme gelince bu fırsattan yararlanmak istemiş, 1915 yılında I. Dünya Savaşı devam ederken bu girişimleri başlatmışlardı. İngiliz yönetimi kendi saflarında savaşa katılmaları koşuluyla Yunanistan'a Anadolu'nun güney-batı bölgesine girebilecekleri yönünde Yunanlıları kışkırtmıştı. Almanya taraftarı olan Kral Konstantin bu öneriye sıcak bakmazken, Başbakan Elefterios Venizelos İngiltere Fransa ve İtalya yardımıyla Kral'a karşı bir ayaklanma başlatmıştır. Kısa sürede bu amacına ulaşan Venizelos, Yunanistan'ı İtilaf Devletlerinin yanında savaşa sokmayı başlatmıştır. I. Dünya Savaşı'nın sonucunda amacına ulaşamayan Yunanistan'a İngiltere tarafından Anadolu'nun batı bölgesinin verilmesi talep edilmiştir. 3-4 Şubat 1919'da gerçekleşen Paris Barış Konferansı'nda Yunanistan bu dileğini resmen dile getirmiştir[51].

Yunanlılar, özellikle Batı Anadolu'yu işgal etmesi için öncelikle bölgede karışıklıklar çıkararak, bu bölgede yaşayan Rumların kötü muameleler gördüğüne dair söylentiler yayıp bölgeyi Yunan işgaline hazırlıyorlardı[52]. Bunu gerçekleştirmek için din adamlarını ve Yunan Kızılhaç'ını kullanıyorlardı. İngiltere, Fransa ve ABD Yunanistan'dan gelen bu talebi olumlu karşılayarak Yunanistan'ı Batı Anadolu'yu işgal etmeye teşvik etmişlerdi[53]. I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Türkler, kendi topraklarında İstiklal mücadelesi vermek zorunda kalmıştır. Paris Konferansı'nda verilen karar gereğince İzmir ve Çevresi'nin Yunanlılar tarafından işgal edileceği, OSmanlı hükümetine bildirilmiş[54] 15 Mayıs 1919 tarihinde Yunanlılar, İtilaf Devletlerinin yardımlarıyla İzmir'e asker çıkarmayı başarmışlardır[55].

---

[50] Filiz Çolak, "İzmir ve Urla Yarıadası'nın Düşman İşgalinden Kurtarılışı", *II. Uluslararası Çeşme Tarihi ve Kültürü Sempozyumu,* Çeşme İzmir 15-17 Eylül 1997, 55.
[51] Gezgin, 34.
[52] Çolak, 56.
[53] Gezgin, 34.
[54] Nahide Şimşir, "Çeşme ve Çevresi'nden Rum Nüfusun Ayrılmasına Dair", *Çeşme Tarihi ve Araştırması, II. Ulıslararası Çeşme Tarihi ve Kültürü Sempozyumu Bildirileri,* 15-17 Eylül 1997, Çeşme İzmir, 64.
[55] Gezgin, 34.

İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali, Anadolu'da Türkler arasında hem dehşet hem de büyük bir üzüntü yaratmıştır. Türkler hemen her yerde gösteriler yaparak, telgraflar çekerek Yunan işgalini protesto etmiştir. İsmet İnönü'nün ifadesiyle "*İzmir'in işgali herkesin ayağını suya erdirdi."* Türkler şimdi oturdukları topraklara yönelik tehdidin ne olduğunu açık ve net öğrenmiş bulunuyorlardı. İzmir'in Yunanlılarca işgali, halkı uyandıran onlara Türk topraklarının birer ikişer elden gitmeye başladığını gösteren önemli bir olaydır[56].

Yunanlıların İzmir'e asker çıkarmalarından yaklaşık 17 gün sonra Çeşme ve Alaçatı'yı da işgal etmişlerdi. Bu tarihte, Sakız Adası İngiliz Konsolosu hiçbir dirençle karşılaşmadan Yunan güçlerinin Çeşme ve Alaçatı'ya çıktıklarını ifade etmektedir. Yunanlılar Anadolu içlerine doğru ilerledikçe merkezi bir askeri gücün olmamasına rağmen, Batı Anadolu'da etkili olan çeteler Yunan ordusuna karşı saldırılar başlatmışlardı. Yunan işgali sırasında Çeşme ve çevresinde neler yaşandığına dair bir belge yoktur[57]. Fakat işgal esnasında Yunanistan ve adalardan Rumlar getirilerek, Türklere ait topraklara, çiftliklere ve evlere yerleştirilmişlerdi. Bakılara dayanamayan çok sayıda Türk aile, henüz düşman askerinin ayak basmadığı iç bölgelere doğru yoğun bir biçimde göç etmiştir. Göç sayısının ilk aşamada 80.000 kişi olduğu tahmin edilmektedir. Onların yerlerine Rumlar, kaçak askerler ve adalardan gelen gönüllü Yunanlılar yerleştirilmiştir[58]. Bölgedeki Rum nüfusun Türk nüfusundan fazla olması buradaki Yunan işgalini hem kolaylaştırıyor hem de daha kanlı bir hale getiriyordu[59].

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'ndeki 15 Şubat 1920 tarihli vesikada, Yunanlılarla Rumların katliam yapmalarından dolayı sahil köylerinin göçe başladığı ve İzmir'e iskan ettirilen Rumlardan dolayı Türklerin muhacır duruma düştüğü anlatılmaktadır. Bu vesikada özellikle Çeşme'ye bağlı Karaköy'ün Rum çeteleri tarafından basılmış, Müslüman nüfusun bir kısmının katledilmiş, bundan dolayı çevre köyler kayıklarla İzmir'e doğru göçe başlamıştır. Selanik ve Makedonyadan getirilen yüzlerce Rum'un İzmir'e yerleştirilmesiyle, muhacir duruma düşen müslümanların İzmir'de yaşamalarının imkansız hale geldiği anlatılmaktadır.[60]

---

[56] Çolak, 57.
[57] Gezgin, 34-35.
[58] Şimşir, 65.
[59] Gezgin, 34-35.
[60] Şimşir, 65.

Yunan işgaline karşı ilk direniş Urla'da meydana gelmiştir. Çünkü İzmir'in işgalini öğrenmiş olan 800 kadar yerli Rum, 16 Mayıs sabahı Urla Yarımadası'ndaki Türk köylerine saldırmış, köylüleri öldürmüş, mallarını yağmalamış; sonra da Urla kasabasının Müslüman mahallelerini kuşatmışlardır. Bu durum karşısında Urla'da bulunan 173. Türk Alayı'nın 18 kişilik er ile Alay Komutanı Kazım Bey, birkaç jandarmayı bu birliğe katarak kasabayı savunmuştur. Urla halkı 120 kişilik bir milis kuvvet meydana getirerek 173. Alay'a destek olmasına rağmen Rum kuşatmasına karşı başarılı olamamıştır[61].

İzmir'in işgalinden sonra Anadolu'daki örgütlenme daha düzenli bir hale gelmiştir. İşgallere karşı yerel direniş örgülerinin yanısıra Mustafa Kemal Paşa'nın liderliğinde düzenli ordu birlikler oluşturulmuştur. 1921 ve 1922 kışında Türk ordusu bütün ağırlığını Batı Cephesine vermiştir. Çünkü milli mücadelelenin son noktasını burada yapılacak hareket belirleyecekti. Bu nedenle Batı Cephesindeki birlikler, iki ordu halinde düzenlendi. Ali İhsan (Sabiş) Paşa I. Ordu, Yakup Şevki (Sübaşı) Paşa da II. Ordu Komutanı oldular. İsmet Paşa ise Garp Cephesi Orduları Komutanı idi. Öteki cephelerdeki fazla birlikler de Batı Cephesini takviye etmek üzere gönderildiler[62].

26 Ağustos'da başlayan taarruz, 30 Ağustos Başkumandanlık Savaşı'yla Yunan askerleri bozguna uğratılmıştır. 2 Eylül 1922'de Yunan Komutanı General Trikopis'in esir düşmesi Yunanlıları şaşkına uğratmış ve geri çekilmek zorunda kalmışlardır. Kaçarken birçok Türk kasaba ve köyünü ateşe veren Yunanlılar geçtikleri yerleri harap etmişlerdir. Türk ordusunun 8 Eylül'de Manisa'ya girmesiyle birlikte, Yunan ordusu 8/9 Eylül gecesi İzmir'i boşaltarak Urla ve Çeşme istikametinde ilerlemeye başladılar. 9 Eylül'de Türk ordusunun İzmir'i tekrar ele geçirmesiyle, İsmet Paşa Yarımadayı düşman askerinden temizlemek üzere Fahrettin Paşa komutasında ki I. Ordunun 5.Süvari Kolordusunu görevlendirerek 12 Eylül'de Urla'yı işgalden kurtarmıştır. Birlik Urla'dan sonra Çeşme istikametine doğru yola çıkmıştır[63]. Bu ilerleme esnasında Yunan erlerinin denizde Yunan tarafından korunması, Yunanlıların geçtikleri yolları bozması ve iki tarafı denize dayanan dağlarda artçı muharebelerin devam etmesi nedeni ile Türk süvarilerin ilerlemesi yavaşlamıştır. Zeytin Köyünün Deveci Boğazına mevzilenen

[61] Çolak, 57.
[62] Çolak, 59.
[63] Gezgin, 37.

Yunan artçı birlikleri 3. Süvari Tümeni ile 14.Süvari Tümeni'nin devamlı baskısı sonucu 15 Eylül sabahı Çeşme'ye doğru hareket etmiştir. Yunan birlikleri Çeşme'den gemilerle Sakız Adası'na kaçarak bu toprakları terk etmişler, 3. Süvari Tümeni öncüleri o gece kasabaya girip sabaha kadar akınlarına devam etmiştir. Çeşme 16 Eylül sabahı Türk bayraklarıyla donatıldı. Çeşme'ye giren 5. Süvari Kolordusu Komutanı Fahrettin Paşa saat 10.00'da şu emri yayınladı:

"...Düşman ordusundan geriye kalan kısmı, harp gemilerinin ateş desteği altında Çeşme'den gemilere binerek çekilmiş ve bu suretle mübarek Anadolumuzun her tarafı düşmandan temizlenmiştir..."[64].

[64] Çolak, 62.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKLERDE MEZAR VE MEZAR TAŞI GELENEĞİ

2.1. İSLAM ÖNCESİ TÜRKLERDE MEZAR VE MEZAR TAŞI GELENEĞİ

İlk çağlardan bu yana insanlar ölülerini yakmışlar, yüksek kayaların tepelerine bırakarak yırtıcı kuşlara parçalatmışlar, ağaçlar üzerine odalar yaparak dallar arasına asmışlar, torba içerisine koyarak derin kuyulara sarkıtmışlar ve toprağa gömmüşlerdir. Tamamen insanların inançlarıyla bağlantılı olan bu uygulamaların en yaygını, bugün de geçerliliğini koruyan toprağa gömme ilkesidir. Ölünün toprağa gömüldüğü, değişik biçimleri olan bu yerlere mezar, mezarlar üzerine konan, orada yatan yerini, ölüm tarihini, kimliğini, önemini, başarılarını anlatan yazıların kazıldığı taşlara da mezar taşı denir[65].

İnsanlar hangi inanç sistemine sahip olurlarsa olsunlar tarihin her döneminde Tanrı'ya ulaşmak, Tanrı ile ilişki kurmak, dua etmek, yakarmak amacıyla belli mekanları kendilerine vasıta kılmışlar ve bu alanları da kutsal saymışlardır[66]. Tarihin ilk devirlerinden itibaren insanlar, yakınlarının ölümü karşısında onların yerini belli edebilmek, hatıralarını sembolleştirmek ve istenmeyen müdahalelerden korumak amacıyla mezar taşları yapmışlar veya yaptırmışlardır. Mezarlar hemen her toplumda büyük taşlarla çevrilmiş yada kapatılmıştır. Mezarların büyük taşlarla kapatılmasının asıl amacı her ne kadar istenmeyen müdahalelerden korunması olsa da ölenin adına bir anıt oluşturma çabası daha baskın gelmiştir[67].

Türk Tarihi'nin başlangıcından bu yana Türkler'de ölü ve mezar geleneğinin varlığı bilinmektedir. Günümüze kadar uzanan bu gelenek, değişik dönemlerde farklılıklar göstermiş, ana hatlarıyla aynı anlayış sürekliliğini korumuştur[68]. Diğer bütün toplumlarda olduğu gibi eski Türklerde de toplumsal mekanizmanın işlerliği, öncelikli olarak içerisinde bulunan inançsal değerlerle doğrudan ilişkilidir. İslamiyet öncesi Türk

---

[65] Metin Haseki, *Plastik Açıdan Türk Mezar Taşları*, Yayınevi, İstanbul 1976, 5.
[66] Osman Mert, "Şaahar Tepesi ve Bölgede Bulunan Kaya Üstü Tasvir, Damga, Yazıt ve Kurganlar", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi,* S.40, Erzurum 2009, 5.
[67] Muzaffer Tepekaya, *Osmanlı Dönemi Turgutlu Kitabeleri*, Turgutlu Belediyesi Kültür Yayınları, Turgutlu 2008, 29.
[68] Faruk Karaca, "Mezar Taşalarına Yansıyan Şekliyle Türk Kültüründe Hayat ve Ölümle İlgili Bazı Değerlendirmeler", *İslami Araştırmalar Dergisi*, 14(3-4), 2001, 503.

kültür tarihinde, defin merasimlerinde karşılaştığımız uygulama farklılıkları, binlerce yıllık bir kültür birikiminin ürünüdür. Buna ilaveten, bu toplumların oldukça geniş bir coğrafyaya yayılmış olması, çeşitli uygarlıklarla ve inançlarla etkileşim halinde bulunmuş olmasıda, eski Türk topraklarında defin merasimlerindeki canlılığın ve renkliliğin temel sebeplerindendir[69]. Eski Türk inanç sistemine göre Tanrı'ya yakın olarak kabul edilen bu mezarlar, yaşanan dünya ile ruhani dünya arasında bir geçiş bölgesi olarak kabul edilmiş ve bu dünyadan ziyade diğer dünyayı temsil eden mekanlar olmuştur[70]. Türkler ölenin yeri belli olsun diye kurgan inşa ederler, mezarların üstüne tümsek yaparlar veya geniş daireler şeklinde taş yığarlar ve hatta taş heykeller (balbal) dikerlerdi[71]. Karadeniz'in kuzeyindeki bozkırlardan doğuda Moğolistan'ın sonuna kadar uzanan, geniş bir coğrafi alanda bulunan binlerce insan biçimli taş heykel ve balballar, yüzlerce yıldan beri kurgan ve Esteliklerle (Kült Merkezi) birlikte gizemini korumuştur. İnsan biçiminde heykel ve balbal dikme geleneği, hiç kuşkusuz şamanlık inancı ve ölü gömme gelenekleriyle çok yakından ilgilidir[72].

Eski Türklerde ölüm halinde yas törenleri yapılır, kırlarda ise, ölünün bulunduğu çadırın etrafında süratli atlarla dolaşılır, saçlar kesilir, saç-baş dağıtılır, yüz, kulak bıçakla çizilerek kan akıtılır, ölenin atları, kuyrukları kesilerek kurban edilir, ayrıca yemek verilirdi. Bu törenlere "yoğ" deniyordu[73].

Tarih boyunca Türkler ölülerini genellikle toprağa gömmeyi adet etmişlerdir. Fakat Orta Asya Türkleri, Buda dininin tesiriyle ölülerini yakmışlardır. Toprağa gömme adeti Çin tesirinden, yakma ise Hind tesirinden ileri gelmektedir. Himalayalar da Türk ırkından ileri gelen kavimlerde ölülerini erişilebilmesi zor tepelere götürüp kartalların parçalamasına bırakmıştır[74]. Türkler'de daha Hunlar döneminde din ve tanrı inançları tek tanrılığa doğru gelişmiş, dua, kurban sunma ve törenlerden kurulu bir din sistemi

[69] Y. Ziya Sümbül, "Eski Türklerde Defin Şekilleri Üzerine Bir İnceleme", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Dergisi,* Yıl:2004, 4(2), Erzurum, 62.
[70] Mert, 5.
[71] İbrahim Kafesoğlu, *Türk Bozkır Kültürü*, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1987, 93-94.
[72] Oktay Belli, *Kırgızistan'da Taş Balbal ve İnsan Biçimli Heykeller*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 12.
[73] Kafesoğlu, 91.
[74] Necibe Saraçoğlu, *Türk Mezarlarına Dair Araştırma*, İstanbul Matbaacılık, T.A.O., İstanbul 1950, 10.

oluşmuştu. Bu inanç sistemi İslamiyeti kabul etmelerine kadar hemen hemen bütün Türk topluluklarında görülmüştür[75].

Çin yazılı kaynaklarının konuşmaya başladığı dönemde bölgenin kültür tarihi daha iyi anlaşılmaktadır. Çinliler Hun ve Göktürklerin ölüm gelenekleri ile ilgili ayrıntılı bilgi vermektedir[76].

Rus arkeologlarca Orta Asya'da, Altay Dağlarında yapılan kazılarda İ.Ö. 1.bin yılda Türk mezarlarının ortaya çıkarıldığı bilinmektedir[77]. En erken Türk mezarları Hunlar zamanına tarihlenmiştir. Proto-Türk olarak görülen Ting-Lingler bu kültür coğrafyasından olup Hunların ataları olarak kabul edilmektedir. Hunlar ahirete inanıyorlar ve öbür dünyayı bu dünyanın bir devamı olarak algılıyorlardı. Bu nedenle mevtanın öte dünyada üşümemesi düşüncesiyle ceset çift tabut içine konularak mezara yerleştiriliyordu[78]. Bu mezarlar M.Ö. 3. yüzyıla ait olup buraya kurgan[79] ismi verilmiştir[80]. Altay'da Büyük Hun devletinin kültürünü temsil eden başlıca kurganlar; Katanda, Pazırık, Şibe aynı devre ait bu kurganlar Altay bölgesinde tespit edilen en eski prens mezarlarıdır[81].Zira bugün büyük bölümü Moğolistan'da, Doğu Türkistan'da, Tuva'da, Altay'da, Kırgızistan'da, Özbekistan'da, Azerbaycan'da, Anadolu'da… bulunan eski Türk mezarlarının birçoğu milattan önceki yıllara tarihlendirilmektedir. Saka, Hun, Avar, (Kök)türk, Uygur ve Kırgız dönemlerinin hepsinde var olan kurgan geleneğinin temelinde ise, ölen kişiye ev (eb, öy, üy) yapma, oba (yuba, yuva), yurt, ger, kerekü, çadır kurma düşüncesi yatar[82].

---

[75] Seyfi Başkan, *Karamanoğulları Dönemi Konya Mezar taşları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1996, 9.

[76] Hasan Bahar, "Avrasya'da Ölüm ve Türklerde Mezar Kültürü",(Tarihçiliğe Adanmış Bir Ömür, Prof.Dr. Nejat Göyünç Armağanı), *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü*, Eylül, 2013, Konya, 276.

[77] Hacer Kara, Şerife Danışık, *Konya Mezarlıkları ve Mezar Taşları,* Yayınevi, Konya 2004, 13.

[78] Bahar, 276-277.

[79] Yaşar Çoruhlu, *Eski Türklerin Kutsal Mezarları Kurganlar – Orta ve İç Asyanın Erken Devir Türk Mezar Mimarisi Üzerine Bir Deneme*- Ötüken, İstanbul 2016, 22-32, Detaylı bilgi için bkz., Oktay Belli, *Kırgızistan'da Taş Balbal ve İnsan Biçimli Heykeller*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 12-34; "Eski Çağ ve Orta Çağ'da Türklerde Kurgan Yapma Geleneği", *Türkler*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, III, 1662-1668; Yıldız Kocasavaş, "Eski Türklerde Yas ve Ölü Gömme Geleneği", *Türkler,* İlkçağ, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, III, 67-75.

[80] Kara ve Danışık, 13.

[81] Bahaeddin Ögel, *İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi, Orta Asya Kaynak ve Buluntularına Göre,* Türk Tarih Kurumu Yayınları,VII. Dizi, Sayı 42, Ankara, 1984, 61, Hun devri kurganlarının isimleri ve detayları için bkz., Yaşar Çoruhlu, *Eski Türklerin Kutsal Mezarları Kurganlar – Orta ve İç Asyanın Erken Devir Türk Mezar Mimarisi Üzerine Bir Deneme,* 110-213.

[82] Mert, 18-19.

Kurgan yer üstünde bağımsız olarak tek başına yapılan bir mezar tipi, mezar yapısı değildir. M.Ö. 4000/3000-2000 yıllarından itibaren başlayan erken dönemlerden Göktürk devrine doğru gelen süreç içerisinde "Toprak/Yer" kutsal ve yaratıcı sayıldığından insan gövdesinin veya küllerinin, dirilmenin gerçekleşebilmesi için toprağa gömülmesi gerekiyordu. Özelliklede kemiklerin kalması dirilmenin onlardan olacağı inanışı ile ilişkilidir. Kurganların ortaya çıkışının ilk ve en temel öğesi olan toprağa açılan çukurlar zaman içinde önce kenarları taş parçalarıyla çevrilerek basit bir oda haline sokulmuştur. Daha sonraları ölünün bulunduğu kısım genişletilmiş ve derinleştirilmiştir. Kurganlar coğrafi bölgelerdeki malzemelere göre ahşap veya taştan inşa edilmiştir. Oluşturulan defin odaları daha sonra yanlarına veya alt ya da üst seviyeye odacıklar veya bölümler eklenerek, kimisine ölenin atları, kimisine karısı veya hizmetkarları gömülmüş, bütün bunları korumak içinde en üst kısım toprak veya taş yığınıyla örtülerek tipik kurgan yapısının ortaya çıkması sağlanmıştır[83].

Hun Türklerinde asil bir kişi öldüğü zaman cesedinin bir süre çadırda bekletilerek, cesedin kokmaması için iç organları çıkarılarak bir mumyalama işlemi yapılmaktadır[84]. Cesedin gömüleceği kurganlarda cesetler hemen hemen her yerde en güzel elbiselerini giymiş olarak gömülmüştür. Ölenin çok kullandığı türden eşyalar, başucuna, bacaklarının arasına veya gövdenin etrafına yerleştirilmiştir, silah ve takıları ise üzerindedir. Kadın ve erkek cesetlerinin giyimlerinde benzerlikler ve farklılıklar vardır. Kadınlarda genellikle takılar ve süs eşyaları da fazladır. Mezarlara konulan atlar da çoğu kere koşum takımları ile birlikte gömülmüştür[85]. Kurganların kurulu amacı, yerleştirilen eşyalar, ölen kişinin tekrar dirileceği inancından kaynaklanmaktadır. Kurgan mezarlar dıştan bakıldığında bir tepe görünümünde olup yapının iç düzeni toprak altında ayrıca planlanmış bir mezar odası sistemine sahiptir. Mezar odasında duvarlar, ağaç kütüklerinin düşey ve yatay olarak sıralanmasıyla, örtü sistemi ise ağaç gövdelerinin birbirine bitişik kirişler şeklinde dizilmesiyle meydana getirilmiştir. Mezar hücresi üzerindeki tepe, alt yapıyı tamamen kapatacak şekilde korur. Bozkır kavimleri arasında Şamanizm inancına sahip en eski Türklerin mezar yapısı olan kurganlar, toprak

---

[83] Yaşar Çoruhlu, Çoruhlu, *Eski Türklerin Kutsal Mezarları Kurganlar – Orta ve İç Asyanın Erken Devir Türk Mezar Mimarisi Üzerine Bir Deneme,* 67-68.
[84] Tepekaya, 30.
[85] Çoruhlu, Çoruhlu, *Eski Türklerin Kutsal Mezarları Kurganlar – Orta ve İç Asyanın Erken Devir Türk Mezar Mimarisi Üzerine Bir Deneme- Eski Türklerin,* 353.

üstünde gözle görülebilen yığma bir tepe ve toprak altındaki kabir olmak üzere iki kısımdır[86].

Türkler, disiplinli bir hayat ve toplum düzenleri yüzünden, "Tek Tanrı" düşüncesine çok erken çağlarsa erişmişlerdi[87]. Şamanizm'i benimseyen[88] Göktürkler döneminde Göktanrı inancı yaygındı. Göktanrı'ya Allah anlamına gelen Tengri deniyordu[89]. "Ölüm" Göktürklerde, "uça barmak", yani uçarak gitme sözü ile söylenir. Onlar, ruhun uçup Tanrı katına gittiğine inanırlardı. Göktürklere göre, "kişi oğlu hep ölümlü türemiş" idi. Bunun için tanrı yaşar insanda ölürdü. Yazıtlarda ölenler, kimlerden ayrıldıklarını birer birer sayarak, "ayrıldım" derler. "Kefen" için ise eski Türkler "eşük" derlerdi. Hakanları, ipekli kumaşa sararak gömerlerdi. Bazende bu kefenler fakirlere dağıtılırdı[90].

Göktürk mezar geleneği Hunların devamı olmakla birlikte[91] Karadeniz"in kuzeyindeki bozkırlardan Moğolistan"a kadar uzanan geniş coğrafi bölgede binlerce taş heykel ve balbal bulunmaktadır[92]. Bunlara halk arasında taşnine denirken, Orhun anıtlarının keşfinden sonra yazıtlarda bunlara balbal denildiği anlaşılmıştır. Bu balballar yüzyıllarca devam eden mezar taşı dikme geleneğinin öncüsü olmuştur[93]. Bu geleneğin varlık nedeni, öldürülen kişilerin, öteki dünyada ya onarı öldüren ya da adına öldürdükleri kimselerin hizmetinde bulundukları konusundaki inançla açıklanmaktadır[94]. İlk Göktürk kitabelerinde geçen balbal kelimesinin kökeni ve işlevi hakkında öteden beri bilim dünyasında tartışmalar bulunmaktadır. Moğolca parçalamak anlamına gelen "balbala" ile ilişkisi kurulan bu balbalın, işlev olarak da ilk kez Radloff "bir ölü için anıt olarak dikilen taştan bir tasvir" demiştir. Göktürk abidelerinden anlaşıldığına göre balbal sadece öldürülen düşmanın anısına dikilen mezar taşları değildir. Göktürk Kağanları kendi yakınları ve askerleri için de balbal dikildiğinden söz

---

[86] Gül Tunçel, *Batı Anadolu Bölgesinde Cami Tasvirli Mezar Taşları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989, 5.
[87] Bahaeddin Ögel, *Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, Kömen Yayınları, Ankara 1979, 311.
[88] Tunçel, *Batı Anadolu Bölgesinde Cami Tasvirli Mezar Taşları*, 5.
[89] Kara ve Danışık, 13.
[90] Ögel, *Türk Kültürünün Gelişme Çağları,* 307.
[91] Kara ve Danışık, 13.
[92] Oktay Belli, "Türklerde Taş Heykel ve Balballar", *Türkler*, Ankara 2002, III, 1636 (1641)
[93] Kara ve Danışık, 13.
[94] Jean-Paul Roux, *Altay Türklerinde Ölüm* (Çeviren: Aykut Kazancıgil), Kabalcı Yayınevi, İstanbul 1999, 166.

etmektedir.[95]Türk kültür mirasının önemli bir halkasını oluşturan Orhun Abideleri,[96] bilinen özellikleri ile tam bir mezar taşı olarak mutalaa edilmezse de dönemin önemli şahsiyetlerinin hatırası için dikilen bu anıtların Türk mezar taşı geleneğinde önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir[97].

Yazıtların bulunduğu yerde görülen iki mezar, Bilge Kagan ve Kül Tegin'e ait mezar ve heykel Orhon bölgesindeki en önemli kalıntılardan biridir[98]. Büyük Türk hakanlarından Kül Tegin M.731 tarihinde ölmüştür. Onun adına, kardeşiBilge Kagan M.732 de, 735 cm. yüksekliğinde bir anıt yaptırmıştır. Bu anıtta, kitabelerden ve çerçevede yapılan incelemelerle elde edilen türbe kalıntıları arasında birçok balballara, yani bir çeşitheykel ve Kül Tegin ile karısına ait heykel parçalarına rastlanılmıştır[99].

Göktürk taş heykellerinin en büyük kısmı, Güney Sibirya, Moğolistan, Yedisu ve Doğu Kazakistan'da bulunmuştur. Fakat bu geleneğin izleri Batı'ya doğru çok uzaklara, Orta Avrupa bölgelerine kadar görülmektedir. Göktürk heykelleri çoğu halde dikdörtgen şeklinde kurulan taş sıralarının doğu tarafında, yüzü doğuya bakarak dikilmiştir. Ekseriyetle asıl heykellerden başlayarak dikey durumda duran balballar sıralar halinde yerleştirilmiştir. Heykellerin bulunduğu taş kurganlarda bile insanvari taş levha veya insanvari taş mevcuttur. Eski yerli gelenekleri bilen ve koruyan kimselerin ifadelerine göre, bu levha ve taşlarda bazen bir insan şeklini, giysi, silah, saç detaylarını gösteren boya kalıntıları görmek mümkündür[100].

Uygurlarda toplumda Budizm ve yoğun olarak Maniheizm'in etkisinde bir hayat hakim olmuştur. Bu dönemde de benzer defin ve mezar geleneklerinin sürdüğünü görüyoruz. Ölenler için yapılan manastır ve tapınakların var olduğu bilinmektedir[101]. Uygurlarda budizme inanan bir kesim, ölülerini yakıyordu. Fakat toprağa gömme geleneği de devam ettiriliyordu. Toprağa gömülen ölünün üzerine bengütaş (ölümsüz

---

[95] Bahar, 282-284.
[96] Geniş bilgi için bkz: Muharrem Ergin, *Orhun Kitabeleri*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1999.
[97] Eyüp Nefes, *İlkadım Seyyid Kutbiddin (Kökçüoğlu) Mezarlığı Tarihi Mezar Taşları*, Samsun 2009, 16.
[98] Bahaeddin Ögel, *İslamiyetten ÖnceTürk Kültür Tarihi, Orta Asya Kaynak ve Buluntularına Göre,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, VII. Dizi, Sayı 42, Ankara 1984, 135.
[99] Zeki Başar, *Erzurum'da Eski Mezarlıklar ve Resimli Mezar Taşları*, Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayınları, Araştırma Serisi No.21, Ankara 1973, 130.
[100] Dimitri Vasiliyev, "Sibirya Müzelerinde Bulunan Gök Türk Heykel ve Sanat Eserleri Koleksiyonları", *Uluslararası Dördüncü Türk Kültürü Kongresi Bildirileri*, 4-7 Kasım 1997, Ankara, C.2, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2000, 299-300
[101] Tepekaya, 31.

taş) adı verilen üzeri yazılı büyük bir taş dikiliyordu[102]. Göktürkler'den sonra Şamanizm'i terk ederek Budizm'i devlet dini şeklinde benimseyen Uygurlar 'da (745-840) Hoço ve çevresindeki kalıntılardan anlaşıldığına göre "stupa" adı verilen kubbe ile örtülü mezar anıtları yapılıyordu.[103]Günümüze dek gelebilen örneklerin çoğu Uygur dönemine ait olan stupalar, türbelerin bilinen ilk örneklerini oluşturmaktadır[104].

2.2. İSLAM SONRASI TÜRKLERDE MEZAR VE MEZAR TAŞI GELENEĞİ

Türkler İslamiyet'i kabul ettikten sonra, Hz. Muhammed'in sözlerine göre hareket etmişler ve mezarlara fazla önem göstermemişlerdir. Kur'an-ı Kerimde açık ve net bir hüküm olmamakla birlikte, bazı hadislere dayanarak, kabirlerin kireç veya benzeri yapı unsurları ile yapılmasının, kendi toprağına ilave ederek yükseltilmesinin, üzerine kubbeli bina yapılamasının, taşına övücü veya kederden şikayet edici sözler yazılmasının doğru olmadığı ve yapılmaması konusunda uyarılar yapılmıştır[105]. İslam mezar kültürünün gelişmesi Arap topraklarıyla ilgili olmaktan çok, İslamiyet'in yayılırken karşılaştığı Mısır İran gibi daha sonra Anadolu gibi kültürel olarak çok gelişmiş bölgeleri ilgilendirmektedir. İslam dininin yerel geleneklerle karşılaşması sonucu tek tip İslam mezar kültüründen söz etmek yerine, özgün Mısır, İran yada Türk geleneklerine göre biçimlenmiş bir mezar kültüründen söz etmek zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Yeni İslamlaştırılmış halkların kökleşmiş dini inançları ve gelenekleriyle, onlar için yeni bir din olan İslamiyetin katı kuralları karşısında yaşanan çelişkiler eninde sonunda uzlaşıyla çözümleniyordu[106].

9. ve 10. yüzyılın ortalarında Uygurlar'la Asya'yı paylaşan bir Türk Devleti'de Karahanlılar'dır[107]. Göktürkler'e bağlı iken 840'dan sonra ayrı bir devlet kuran Karluk Türkler'i X. yüzyılda Müslümanlığı kabul edip Karahanlılar adını almış, 999'da Buhara'yı fethederek Samanoğulları sülalesine son verip, XIII. yüzyıl başlarına kadar hüküm sürmüşlerdir[108]. Karahanlılar (840-1212), önemli Türk devleti olmasının yanı sıra, İslam dinini ilk kabul eden Türk devleti olmaları bakımından Türk tarihinde önemli

[102] Kara ve Danışık, 13.
[103] Tunçel, *Batı Anadolu Bölgesinde Cami Tasvirli Mezar Taşları*, 6.
[104] Tepekaya, 33.
[105] Karaca, 502.
[106] Laqueur, 2.
[107] Başkan, 10.
[108] Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı El Kitabı*, İnkılap Yayınevi, İstanbul 1993, 31.

bir yapıya sahiptir. Saltuk Buğra Han'ın, atalarının yüzlerce yıllık dini olan Gök-Tanrı'yı bırakıp Müslüman olması ve Büyük Türk Hakanlığı'nın resmi dininin İslam dinine çevrilmesi oldukça önemli bir değişikliktir[109]. Eski Türklerdeki mumyalanmış cesetlerin kurganlara konulması, Göktürklerde mezarların üzerine barklar inşa edilerek içine kımız ve yiyecek konulması adeti, İslamiyeti kabul ettikten sonra, bu dinin prensipleriyle telif edilerek devam ettirilmiş ve bunun sonucu olarak, mumyalanmış cesetleri ihtiva eden cenazelik ve içinde ölünün ruhuna Fatiha ve Kur'an okumaya, dua edilmeye tahsis edilmiş üst kattan oluşan türbe tipi doğmuştur[110].

Karahanlılardan itibaren İslamiyetin Türkler arasında güçlenmesi ile mezar anlayışı ve geleneği de kısmen değişmekle birlikte, kişilerin ölümsüzleştirilmesi ve mezarlarını anıtlaştırmaları düşüncesi silinmemiştir[111]. İslami anlayışa ters düşse bile önceki gelenekler kısmen devam etmekte, yeni inançların, adetlerin, sanat anlayışlarının ve bölgelerin şartlarına bağlı kalarak değişik tipte mezarlar ortaya çıkmaktadır. Ünlü, büyük kişilerin mezarlarını simgeleştirme İslami-Türk Devletleri Karahanlı, Gazneli ve Büyük Selçuklular'da devam etmektedir. Bu devletlerde, ilk defa Karahanlılar'dan itibaren türbe (kümbet) adı verilen birbirinden ilginç mezar anıtları yapılmıştır[112].

Büyük Selçuklulardan evvel Karahanlılar, Harzemşahlar, Gazneliler devrinde birçok türbe inşa edilmiştir. Buhara'daki X. yüzyılın başlarına ait olduğu kabul edilen Samanoğlu İsmail Türbesi, Karahanlı türbelerine öncülük ve tuğla mimarisi ile örneklik eden bir yapı olarak kabul edilebilir. İsmail Samani Türbesi'nden sonra 978 tarihli Özbekistan'da Tim'deki Arap Ata Türbesi Ön cephe düzenlemesi ile ilgi çeken kare planlı ve kubbeli bir yapıdır. Karahanlılar'dan kalan Talas'taki önemli bir türbe Ayşe Bibi Türbesi diye anılan ve Nasr Bin İbrahim'in zevcesine ait olduğu kabul edilen türbe olup, hem süslemesi hem de köşe minaresi ile yenilikler peşinde olan bir mimarın ürünü gibi görünmektedir[113]. Bilhassa Büyük Selçuklular'da bol sayıda ve zengin örneklerle karşımıza çıkan bu tür Anıt-Kabirler içerisinde ölü, yapının bodrum katını teşkil eden

---

[109] Tepekaya, 33.
[110] Hakkı Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, S.91, Ankara 1996, 4.
[111] Haldun Özkan, "Erzincan ve Çevresinde Orta Asya Türk Geleneğini Sürdüren Bezemeli Mezar Taşları", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.15, Erzurum 2000, 32.
[112] Tunçel, *Batı Anadolu Bölgesinde Cami* Tasvirli Mezar Taşları, 6.
[113] Hakkı Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, 6-7.

mumyalık (kripta) kısmına gömülmekte, toprak üstünde kalanüst katında ise genellikle sembolik bir lahit bulunmaktadır[114].

Gazneli mezar mimarisinde görülen mermer sandukalar, mezar taşları açısından önemli örnekler arasındadır. Mezar taşlarının at, koyun-koç heykeli şeklinde yapılmış olanları, Anadolu'da Akkoyunlu, Karakoyunlu devrinden itibaren görülmeye başlar ve XX. yüzyıla kadar devam eder[115]. Akkoyunlu Karakoyunlu ve Karakeçililer döneminde boylarını simgeleyen koç ve koyun heykelleri mezarların üzerine yapılmış ve böylece Gök Tanrı inancını yaşayan Türklerin kullandığı mezar taşlarına belli hayvan figürleri işleme tarzını küçük değişikliklerle devam ettirmişlerdir. Mezarlara yapılan hayvan figürlerine Türkler tapınmamış (kuş türleri, at, kurt, kartal, şahin, balık gibi) boylarını simgeleyen hayvanlar olmasından dolayı onlara yalnızca saygı duymuşlardır[116]. İnançlara göre koruyucu ruhları temsil eden hayvan heykellerini mezarların etrafında görmek mümkündür. Özellikle koç-koyun heykellerinin yanısıra at heykelleri hem Orta Asya mezarlarında hem de Doğu Anadolu'da Bitlis, Erzurum, Diyarbakır, Van, Kars, Tunceli illerinde rastlanılmaktadır[117].

Orta Asya Türklerinin kümbet geleneği, İslam dünyasına Türklerle birlikte girmiş, giderek anıtsallık kazanmış ve yaygınlaşmıştır. Karahanlı ve Gazneli mezar anıtları Selçuklu ve Anadolu Selçukluları zamanında kümbet ve türbe adı altında iki aynı formda varlığını sürdürmüştür. Türbeler genellikle kare planlı ve kubbeli, kümbetlerse çoğunlukla silindirik veya çokken gövdeli, içten kubbe, dıştan külahla örtülü, alt bölümümde bir mumyalık (kripta) bulunan bölümlerdir[118].

Erken dönem Anadolu türbelerinde sıkça karşılaşılan mumyalık katının ilk örnekleri İran ve Azerbaycan bölgelerinde, Büyük Selçuklulardöneminde ortaya çıkmıştır[119]. Büyük Selçuklular zamanında Karahanlı ve Gazneli türbelerinin yeni bir değerlendirilmesinin yapıldığı ve daha geniş imkanlarla yoğun bir inşa faaliyetine

---

[114] Tunçel, *Batı Anadolu Bölgesinde Cami Tasvirli Mezar Taşları,* 6.
[115] Tepekaya, 34
[116] Mustafa Ünal, "Azerbaycan Mezar Taşlarında Geleneksel Türk Dini ve İslamın Etkileri", *Uluslararası Dördüncü Türk Kültürü Kongresi Bildirileri,* 4-7 Kasım 1997, Ankara, C.2, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2000, 288-289
[117] H. Özkan, 33.
[118] Tepekaya, 34.
[119] Ertan Daş, *Erken Dönem Osmanlı Türbeleri*, Gökkubbe, İstanbul, 2007, 13.

girişildiği görülmektedir[120]. İran'da günümüze ulaşabilen Büyük Selçuklu dönemi (1040-1157) türbelerinden Damgan'da bulunan Çihil Duhteran (Kırk Kızlar) türbesinin üzeri içten yarım küre şekilli bir kubbe, dışta ise pramidal bir külahla örtülü olup, silindirik gövdelidir. Kazvin Hamedan yolu üzerinde yer alan Harrekan'daki (Karagan) sekizgen planlı iki türbe tuğla süslemeler ve sekizgen prizma şekilli gövdelerinin köşelerine yerleştirilmiş kuleler ile dikkat çekmektedir.[121] Kulelerin aralarında kalan duvar satıhları sivri kemerli sathi nişlerle hareketlendirilmiş, bunların içleri, köşelikleri, kulelerin satıhları ve nihayet kasnak, tuğlanın imkan verdiği en zarif, en olgun çizgiler, kompozisyonlar ve yazılarla süslenmiştir. Her unsur yerli yerinde kullanılarak yekpare bir bütünlük vücuda getirilmiştir[122].

Büyük Selçuklu dönemi türbelerinde inşa malzemesi genellikle tuğladır. Ancak, temellerde mumyalık katında, daha dayanıklı bir malzeme olan taşın tercih edildiği dikkati çekmektedir. Kare prizma, sekizgen prizma ve silindirik gövdeli türbeler en sık ratlananlardır. Türbelerin üzerini örten yarım küre şekilli kubbe, dıştan bir külah veya tepesi sivri bir kubbe ile gizlenmiştir. Kubbeye geçişler genellikle tromplarla sağlanmış, silindirik gövdeli türbelerde ise geçiş unsuruna gerek duyulmamıştır. Türbelerin cephelerinde çeşitli şekillerde dizilen sırlı veya sırsız tuğlalarla oluşturulmuş bezemeler görülmektedir. Çini ve çini mozaik süslemeler pek yaygın değildir. Tuğla bezemelerde geometrik, alçı bezemelerde ise bitkisel unsurlar ile yazılar ana motifleri oluşturmaktadır[123]. Tuğla süslemelerinde en çok kullanılan motifler baklava, gamalı haç ve yıldızlardır. Alçı tezyinatta ise hakim motif bitkidir. Yapılan kûfi ve sülüs kitabeler de başlıca süs unsurları arasında yer almaktadır[124].

Anadolu'da Selçuklular'dan itibaren Türk mezar geleneği Beylikler ve Osmanlılar zamanında ana hatları ile ortak özellik taşımaktadır. Selçuklu döneminde bölgesel özellikler dikkate alınarak bakıldığında Doğu Anadolu'nun zengin bir mezar taşı geleneğine sahip olduğu görülmektedir. Bölgedeki en önemli mezarlıklar Ahlat'da bulunmaktadır[125]. Biçim ve süsleme açısından dikkat çeken Ahlat mezar taşları, taş yontuculuk sanatının en güzel ve en karakteristik mezar taşları olarak kabul

[120] Hakkı Önkal, Anadolu Selçuklu Türbeleri, 10.
[121] Daş, *Erken Dönem Osmanlı,* 13.
[122] Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri,* 11.
[123] Daş, *Erken Dönem Osmanlı Türbeleri,* 14.
[124] Önkal, *Anadolu SelçukluTürbeleri,*18.
[125] Tepekaya, 34.

edilmektedir[126]. Bu mezar taşları hiçbir İslami mezar taşlarında rastlanmayan büyüklükteki ölçüleri, kitabelerin içeriği ve ejder motifli süslemeleri ile adeta Orhun Anıtlarının İslamiyetten sonraki devamı gibidir[127].

Anadolu Selçuklu mirası üzerine kurulan Osmanlı Devleti'nde, mezarlık ve mezar taşı uygulamalarında Selçuklu geleneğinin devam ettiği görülmektedir[128]. Bu dönem sayısız türbe ve kümbet mimarisinin yanı sıra sanduka ve şahide tipli mezar taşları da görülmeye başlanmıştır. Anadolu'nun hemen her yerinde görülen bu mezar taşları belirli bir gelişim çizgisi takip etmektedir. Genellikle Anadolu Selçuklularına ait olan ilk örnekler sanduka tipli mezar taşlarıdır. Sanduka tipli mezar yapılarından zamanla şahideli mezarlara doğru bir geçişin sağlandığı görülür[129]. Özellikle İstanbul gibi büyük kentlerde rastlanan bu mezar taşları çoğunlukla 18.yüzyıl ve sonrasına ait oldukları düşünülürse, 15.yüzyıl ile 18. yüzyıl arasında Osmanlı mezar taşlarının görüntüsünde önemli bir değişim yaşanmış olduğunu kabul etmek gerekir. Osmanlı mezar taşları 16.yüzyıl civarında "lokal" bir kimlik kazanmaya başlamış bugün Osmanlı mezar taşı denilince aklımıza gelen tipik bir anıt türü ortaya çıkmıştır. 15. yüzyılda nadiren örneklerine rastlanan bu adet mezar taşının üst kısmına medfun olan kişinin hayatında giydiği serpuş veya başlığın taştan bir örneğinin konmasından ibarettir[130].

Osmanlı mezar taşı, ilk bakışta bir insanı andırmasıyla kendini belli eder. Özellikle başlık yani serpuş en ayrıntılı olarak işlenen ve adeta mezar taşına damgasını vuran unsurdur[131]. 19. Yüzyılda çeşitli "serpuş"ların yerini, resmi başlık olarak kullanılmaya başlanan "fes"in alması, mezar taşlarının sadece birer sanat yapıtı olarak değil, aynı zamanda ölen kişinin kimlik bilgilerini veren vesikalardır. Ayrıca yapıldıkları dönemin sosyal ve psikolojik yaşamına ilişkin bazı ipuçları vermektedir[132]. Bu gelişme sayesinde kişileştirilen mezar taşları artık sahiplerinin uzaktan tanınmasına imkan vermiş, Osmanlı mezar taşlarını birçok açıdan İslami ilkelerden uzaklaştırmıştır. Taşların insan tasvirine yaklaşması bir yana, bu kişileştirmenin gayri İslami tarafı, bir taraftan fani hayatı öbür dünya karşısında uzatırken, diğer taraftan ölüm karşısında

[126] Karaca, 503.
[127] Başkan, 64.
[128] Tepekaya, 35.
[129] Nefes, 18.
[130] Eldem, "Osmanlılar ve Ölüm", 43.
[131] Tepekaya, 36,
[132] Karaca, 503.

eşitlik ilkesini ciddi bir şekilde ihlal etmesiydi[133]. Çünkü Osmanlı döneminde başlık, ölünün hem maddi hem de sosyal konumu ile büyük bir benzerlik ve aynilik arz etmektedir. Böyle olunca başa verilen değer, önem ve özen, bir bakıma mezar taşına verilen önemle benzerlik gösterir. Buradan hareketlen Osmanlı mezar taşlarının insanı soyutlaştırarak simgeleştirdiği yorumu kabul edilecek olursa bu geleneğin Orta Asya Şaman geleneklerinden kaynaklandığını söylemek mümkün olur[134].

18.yüzyılda batılılaşma sürecine giren Osmanlı devlet ve toplum hayatında, Batı'nın sanat anlayışı etkisinde Barok ve Rokoko üsluplarının şekil ve işçilikleri mezar taşlarına da yansımıştır. Mezar taşlarına işlenen çiçek motifleri çeşitlilik, değişik kabartma şeklindeki süslemeler ve giderek daha estetik bir nitelik kazanan saksı ve vazo biçimleri, başta İstanbul olmak üzere bütün Osmanlı ülkesinde gelişip yayılmıştır. Selçuklular ve Osmanlı ilk dönemlerinde daha çok kûfi hat ile oluşturulmuş süsleme kitabeler, Osmanlı klasik döneminden itibaren yerini sülüs, nesih ve ta'lik yazıya bırakmıştır[135].

20.yüzyıl ilk çeyreğinde mezar taşları geleneksel uslubuyla devam ederken, kitabe yazıları artık rık'a yazıya dönüşmüş süslemeler sadeleşerek daha yalın bir hal almaya başlamıştır. Cumhuriyetin ilanı ile harf devrimi gerçekleşmiş, arap harflerinin yerine latin harfleriyle yazılan mezar taşlarında kitabeler ortadan kalkmaya başlamıştır. İnsan silüetini anımsatan mezar taşları, dikdörtgen formlu düz taşlara dönüşerek günümüzdeki halini almış, artık başlıklardan eser kalmamıştır.

[133] Eldem,"Osmanlılar ve Ölüm", 44.
[134] Tepekaya, 36.
[135] Tepekaya, 36.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEZARLIKLAR

3.1. ÇEŞME MERKEZ MEZARLIK

Çeşme'nin Musalla Mahallesinde bulunan mezarlık, üç parselden oluşmaktadır. Mezarlık alanı içerisinde eski ve yeni birçok mezar ve mezar taşları yer almaktadır. 18. yüzyıl, 19. yüzyıl ve 20 yüzyılın başlarına ait Osmanlı dönemi mezar taşları dikkat çeker. Bunlardan bazı mezar taşları yerlerini korurken birçoğu mezarlık duvarına dizilmiş veduvar diplerine yığın bir şekilde atılmış durumdadır.

Mezarlık alanının yeni gömülere ve ziyarete açık olmasından dolayı bazı mezar taşı gövdelerinin ve başlıkların çalınmasına kolaylık sağlamaktadır. Günümüzde yenilenen mezarlık alanının etrafını çevreleyen duvar için buradan alınan mezar taşlarının da kullanıldığı görülmektedir.

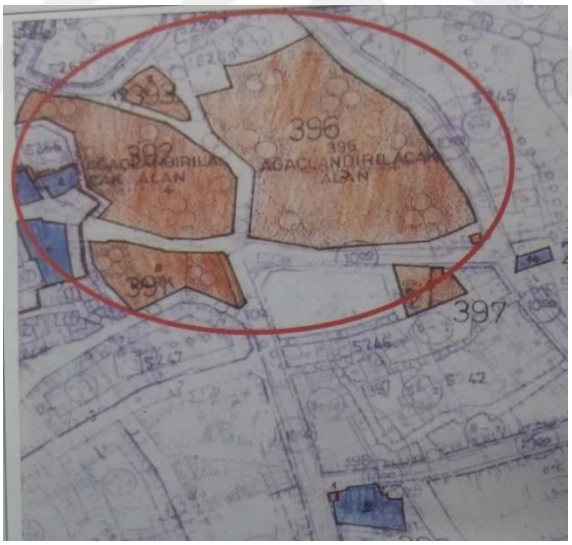

Plan 1. Çeşme Mekez Mezarlığının Konumu

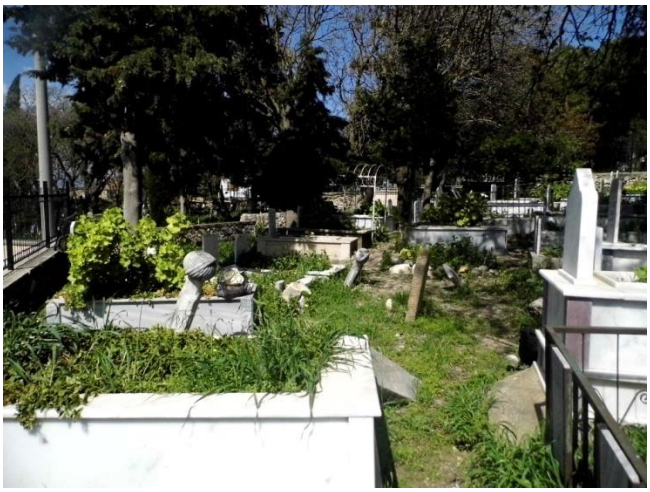

Resim 1. Çeşme Musalla Mahallesi Merkez Mezarlığın Genel Görüntüsü

Resim 2. Çeşme Musalla Mahallesi Merkez Mezarlığın Genel Görüntüsü

3.2. ÇEŞME HACI MEHMET AĞA CAMİ HAZİRESİ

Mehmet Ağa Camii, Çeşme ilçesi, Musalla mahallesi, Kabadayı sokak, 23H-IIb parsel, 393Ada, 2 Parselde yer almaktadır.

1842 yılında Hacı Mehmet Ağa tarafından yaptırılmıştır. Moloz yığma taş tekniğinde, uzunlamasına dikdörtgen planlı inşa edilmiştir. Orijinal minaresi tek şerefeli olup kesme taş malzemeden yapılmıştır. Kırma çatı kiremit örtülüdür. Kuzey duvarına bitişik imam evi sonradan eklenmiştir[136]. Cami, merkez mezarlığın üst doğu tarafında olup küçük üçgen formda bir bahçeye sahiptir. Cami hazire alanı, caminin batı tarafındakibahçe içerisinde yer almaktadır. Tarihi Osmanlı dönemi mezar ve mezar taşları yanında birkaç tane yeni gömülere de yer verilmiştir. Mezarlıkta bulunan mezar taşlarından en erken 1840M tarihli, en geç 1891M tarihli olup 19. yüzyıl mezar taşlarının süslemeleri açısından güzel örneklerini barındırmaktadır. Taşların fazla kıyıma uğramadığı, en sağlam kaldığı hazire alanlarından biridir.

[136] İzmir Valiliği İl Kültür Müdürlüğü, *İzmir İl Kültür Envanteri, Çeşme-Karaburun*, Mehmet Ağa Cami, İzmir 2001, 10.

Plan 2. Çeşme Hacı Mehmet Ağa Cami Haziresinin Konumu

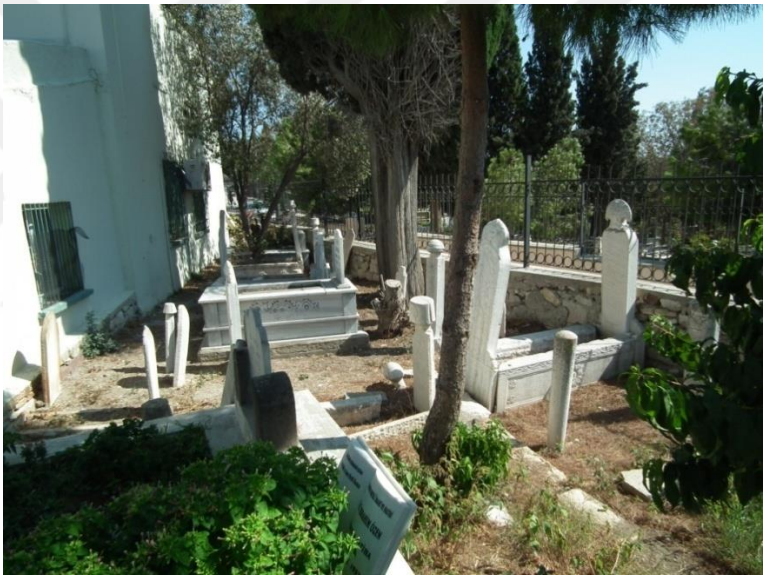

Resim 3. Hacı Mehmet Ağa Camii Haziresinin Genel Görüntüsü

3.3. ALAÇATI MEMİŞ AĞA CAMİ HAZİRESİ

Çeşme İlçesinin Alaçatı Beldesinde Mithat Paşa Caddesi, 4990 parsel üzerinde yer almaktadır.1812 yılında yapılan cami, kare planlı olup sekizgen kasnak üzerine oturtulmuş tek kubbeli, kiremit örtülü, yığma moloz taş tekniğiyle inşa edilmiştir. Kesme taş malzemeyle örülen minare tek şerefelidir[137].

[137] İzmir İl Kültür Envanteri, Çeşme-Karaburun, Alaçatı Hacı Memiş Cami, İzmir 2001, s.12.

Cami büyük dikdörtgen bir bahçenin güneybatı ucunda yer almaktadır. Bahçe caminin haziresini meydana getirmektedir. Çok daha eski yazısız, mezar taşlarını da barındırmaktadır. Günümüzde çok fazla kalmayan Osmanlı dönemi mezar ve mezar taşları yanında yeni gömülerde yapılmıştır. Fakat son yıllarda uzun bir süredir yeni gömü yapılmamaktadır. Mezarlar zamanla yok olmuş, taşların bazılarının başlık ve gövdeleri kırık halde yerde yatık durumdadır.

Mezarlık alanı içerisinde 18-19 ve 20. yüzyıla ait mezar taşları yer almaktadır. Mezar taşlarının en erken tarihlisi 1748M, en geç 1930 Cumhuriyet dönemine ait mezar taşıdır.

Plan 3. Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresinin Konumu

Resim 4. Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresinin Genel Görüntüsü

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KATALOG

4.1. ÇEŞME MERKEZ MEZARLIĞI MEZAR TAŞI KATALOĞU

Katalog No:01

Fotoğraf No: 1

Çizim No: 1

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (III. Ada)

Tarihi:1128H/ 1716M

Kimliği: Mehmed Ağa'nın kerîmesi Şerife Ayşe kadın

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâki	**هوالباقی**
Yedim ile taşımı götürmüşüm hayatımda	**یدیم ایله طاشمی کتورمشیم حیاتمدن**
Tarihim ketebe eylesünler geri kalan vefatımda	**تاریحیم کتبه ایلسونلر کری قلان وفاتمده**
Memelik Mehmed Ağa'nın kerimesi	**مملك محمد اغانك کریمه سی**
Merhûm(e) Şerife Ayşe kadın	**مرحوم[ه] شریفه عایثه قادین**
Rûhuna fâtiha	**روحنه فاتحه**
Sene 128(1128)	**سنه ۱۲۸[۱۱۲۸]**

Yazı Türü: Ta'lik

Ölçüler(cm)

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	104		
Genişlik	Üst: 32 Alt:26,5	Üst: Alt:	
Kalınlık	4		

Başlık Tipi: Sivri kemer alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam olup başka bir mezarlığın sınır duvarına dayandırılmış durumdadır. Tarih itibariyle en eski taşlardan biri olmasına rağmen günümüze en sağlam haliyle gelmiş taşlardan biridir. Ayak taşı bulunmamaktadır

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde, sivri kemer alınlıkla son bulmaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, serlevha hariç beş satırdan oluşmaktadır. Yazı zemine alçak kabartma tekniğinde, Ta'lik hatla yazılmış düz ince silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisinde yer almaktadır. Serlevha sivri kemer alınlığın ortasında yer alacak şekildeoval olarak çevrilmiş bir alan içerisine yerleştirilmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 1. Şerife Ayşe Kadının Baş Taşı

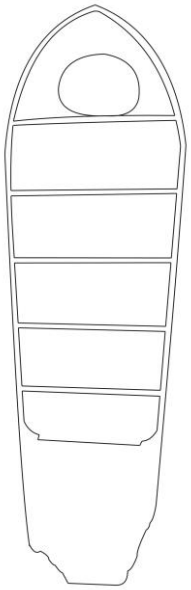

Çizim 1. Şerife Ayşe Kadının Baş Taşı

Katalog No:02

Fotoğraf No: 2

Çizim No: -

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (III. Ada)

Tarihi: 1173H/1760M

Kimliği: Ümmihan dudi

Kitabenin Okunuşu:

Cananı kızım eyledi rıhlet	جانانی قزم ایلدی رخلت
İde kabrini hak ravza-i cennet	ایده قبرینی حق روضهٔ جنّت
Merhume ve mağfure	ومغفور ه مرحومه
Ümmihan dudi	امّهان طوطی
Ruhuna el-fâtiha	روحنا الفاتحه
Sene 1173	سنه ۱۱۷۳

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	108		
Genişlik	Üst23 : Alt:17	Üst: Alt:	
Kalınlık	10		

Başlık Tipi: Yok

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı sağlam olup başka bir mezarın baş taşına dayandırılmış durumdadır. Baş taşının sol omuz kısmı ve başlığı kırılmış durumdadır. Ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı bulunmamaktadır. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen dikdörtgen gövde formundadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde, tarih kısmı hariç beş satırdan oluşan kitabe metni yer almaktadır. Düz silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Sülüs hatla yazılmıştır. Tarih, daha küçük dikdörtgen bir alan içerisinde yer alır. Kitabenin birinci satırının üzerinde taş pahlanarak omuzlar meydana gelmiştir. Sol omuz kırık durumdadır.

Omuzların ortasından daralarak yükselen boyun, en üst kısmından kırık olup başlığı bulunmamaktadır. Boyunun orta kısmında, boynu saran hafif bir şekilde belirginleştirilmiş çiçeğe benzer bir bezeme görülmektedir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 2. Ümmihan Dudi'nin Baş Taşı

Katalog No:03

Fotoğraf No: 3

Çizim No:-

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (III. Ada)

Tarihi: 1176H/1763M

Kimliği: Seyyid Mustafa

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Hallakü'l-Bâki	**هوالخلاقالباقی**
Bu merkade her kim ederse dua	**بو مرقده هر کیم ایدرسه دعا**
İde mahşerde şefaat Mustafa	**ایده محشرده شفاعت مصطفا**
Ali reis oğlu merhûm	**علي رئيز اوغلی مرحوم**
Ve mağfûr Seyyid Mustafa	**و مغفور سیّد مصطفی**
Rûhuna fâtiha	**روحنه فاتحه**
Sene 1176	**سنه ١١٧٦**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	174		
Genişlik	Üst:28 Alt: 28	Üst: Alt:	
Kalınlık	12		

Başlık Tipi: Yok

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı yerde yatık durumdadır, başlığı ise bulunmamaktadır. Kitabenin üç ve dördüncü satırlarını ayıran silme, sağ kenardan kırık bir durumdadır. Ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı bulunmamaktadır. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru düz yükselen dikdörtgen gövde formundadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Yerde yatık durumda olandikdörtgen gövde üzerindeki kitabe metni, serlevha ve tarih kısmı hariç beş satırdan oluşmaktadır. Her satır soldan sağa eğimli kalın silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Sülüs hatla yazılmıştır. Serlevha ve tarih kısmı farklı biçimlerdeki alanlar içerisinde yer alır. Yazı zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Serlevhanın iki yanında pahlanarak oluşturulan omuzlar, ikinci bir kademeyle boyun kısmına geçilmektedir. Gövde üzerindeki başlık bugün mevcut değildir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 3. Seyyid Mustafa'nın Baş Taşı

Katalog No:04

Fotoğraf No: 4

Çizim No: 2

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (III. Ada)

Tarihi: 1179H/1766M

Kimliği: Veli oğlu İsmail

Kitabenin Okunuşu:

Veli oğlu	**ولی اوغلو**
Merhûm İsmail	**مرحوم اسمعیل**
Rûhuna fâtiha	**روحنه فاتحه**
Sene 1179	**سنه ١١٧٩**

Yazı Türü: Nesih

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	98		13
Genişlik	Üst:22 Alt: 22	Üst: Alt:	72
Kalınlık	9		

Başlık Tipi: Çapraz Eğimde Dilimli Sarık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam olup ağaca dayandırılmış durumdadır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşının alt ve üst genişlikleri eşit olup dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üzerinde kareye yakın oval formda sarıklı bir başlık taşımaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde, toprağa gömülen kısmın iki yanında "C" kıvrımıyla kenarlara genişleyerek yukarı doğru dikdörtgen formunda uzamaktadır. Ölçüleri itibariyle küçük kalan baş taşının gövdesi üzerinde üç satırlık kitabesi yer almaktadır. Yazı, düz kalın silmelerin ayırdığı farklı kalınlıklardaki kartuşlar içerisine alçak kabartma tekniğinde Nesih hatla yazılmıştır.

Serlevhanın hemen üstünde yer alan omuzların ortasından yükselen uzunca boyun başlığı taşımaktadır. Çapraz, kalın dolamaların alttan ve üstten sarılmasıyla meydana gelen başlık, 96gövde ölçülerine göre orantısız bir görüntü vermektedir. Oval formdaki başlığın dolamaları derin kontürlerle belirginleştirilmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 4. Veli Oğlu İsmail'in Baş Taşı

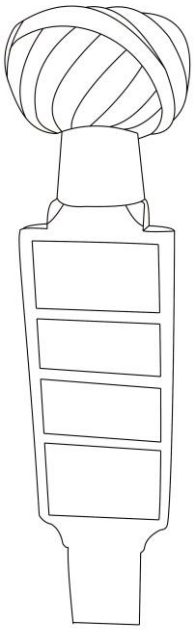

Çizim 2. Veli Oğlu İsmail'in Baş Taşı

Katalog No:05

Fotoğraf No: 5

Çizim No:-

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I.Ada)

Tarihi: 1186 H/ 1773 M

Kimliği: Hüseyin Beşe'nin oğlu Öksüz Hasan

Kitabenin Okunuşu:

Sene1186	**سنه ١١٨٦**
Hüve'l- Hallâkü'l- Bâki	**هوالخلاقالباقي**
Bir civanın meskenidir	**بر جوانك مسكنيدر**
Bu mezar şehidler zümre	**- بو مزار شحيدلر زمره**
sinde haşr eyledi Perverd-kâr	**سنده حشر ايلدى پروردكار**
Merhûm Hüseyin Beşenin	**مرحوم حسين بشنك**
Oğlu merhûm öksüz	**اغلو مرحوم اوكسوز**
Hasan rûhiçün	**حسن روحيچون**
El-fâtiha	**الفاتحه**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	137		
Genişlik	Üst: 31 Alt:31	Üst: Alt:	
Kalınlık	11		

Başlık Tipi: Yok

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Ayak taşı bulunmamaktadır. Baş taşı sağlamfakat başlığı mevcut değildir. Yerde yatık durumdadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Alttan yukarıya doğru, düz dikdörtgen gövde formundadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerindekikitabe metni, tarih kısmı hariç sekiz satırdan oluşur. Metin, düz silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine Sülüs hatla yazılmıştır. Yazı, tüm kartuş alanı dolduracak şekilde zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Ölüm tarihi başlığın mevcut olmadığı boynun alt kısmında küçük dar bir alana yazılmıştır. İstek kısmı olan el-fatiha, yedi satırlık kitabenin en alt satırı olup içerisinde yer aldığı kartuşun alttan sağ ve sol tarafları dışa doğru kavisli olup, gövdeyi yukarı doğru genişletmiştir.

Gövde üzerinde yazı hariç hiçbir süsleme unsuruna sahip değildir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 5. Hüseyin Beşe'nin oğlu Öksüz Hasan'ın Baş Taşı

Katalog No:06

Fotoğraf No: 6-7-8

Çizim No: 3-4

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I.Ada)

Tarihi: 1195 H/ 1781 M

Kimliği: Muhammed Reis ibn-i Ömer

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâki	**هوالباقی**
Kimseye bâki değildir çünkü bu dehr sebût	**کمسیه باقی دکلدرجونکی بو دهر ثبوت**
Gel oku ihlasla bir fâtiha etme sükût	**کل اوقو اخلاصله بر فاتحه اتمه سکوت**
Bak hakikatle bu mevta kabrine bir ibret al	**باق خقیقتله بو موتا قبرینه برعبرت ال**
Külli nefsin faniyet fe-Allah hayy la-yemut	**کل نفس فانیه فا لله حی لایموت**
Merhum ve mağfur Öksüz	**مرحوم و مغفور اوکسوز**
Muhammed Reis ibn-i Öme r	**محمّد ریس ابن عمر**
Ruhuna fâtiha	**روحنه فاتحه**
Sene 1195	**سنه ۱۱۹۵**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	133	104	17
Genişlik	Üst:31 Alt:31	Üst: 30,5 Alt:25	87
Kalınlık	12	8	

Başlık Tipi: Dilimli Sarık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir. Günümüzde etrafı moloz taşlarla çevrilerek sınır oluşturulmaya çalışılmıştır. Baş ve ayak taşı beraber olan nadir mezarlardanbiridir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak Mezardır. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru düz yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde yuvarlak formda bir başlıkla tamamlanmıştır. Ayak taşı ise aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselmekte ve üçgen alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Düz dikdörtgen formlu gövde üzerinde yer alan yedi satırlık kitabe metni, soldan sağa ince düz silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine alçak kabartma tekniğinde Sülüs hatla yazılmıştır. En alttaki kitabe satırı üstten düz silme, alttan ise kaş kemer şeklinde çevrelenmiş alan içerisine yazılmıştır. Serlevhanın iki yanında pahlanarak düzeltilen omuzların ortasındaki iki kademeli boyun üzerinde büyük çapraz dolama sarık yer almaktadır. Sarık önden bakıldığında, sol alttan başlayarak sağa doğru yükselen eğimli dolamalar, üstten geçen diğer bir dolamanın altında kalmaktadır. Dolamalar arasındaki derin kontürler sarığı daha belirgin hale getirmektedir.

Ayak Taşı: Aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen dikdörtgen gövde üzerinde tam merkezde, ucu sağa hafif eğik selvi motifi yer almaktadır. Selvinin iki yanında simetrik olarak işlenmiş asma dalları ve üzüm salkımları görülmektedir. Dallar, altta ve üstte dairesel form oluşturacak şekilde birbiri içinden geçip en üstte birbirine bakar şekilde tamamlanmıştır. En altta ve üstteki iki daire formlu dallar içerisinde birbirine bakan, iki tane altta ve iki tane üstte olmak üzere dört üzüm salkımına yer verilmiştir. Ayak taşının etrafını bir çerçeve gibi saran ince silme şerit, selvi ve asma dallarının üzerinde yuvarlak kemer oluşturarak alınlığı gövdeden ayırmaktadır. Sivri üçgen alınlık içerisindeki tek süsleme unsuru olarak, yuvarlak kemer üzerinde Barok üslupta taç şeklinde dizili stilize yapraklar oluşturmaktadır.

Kullanılan Motifler: Selvi, Asma dal, Üzüm, Sıralı stilize yapraklar

Foto. 6. Muhammed Reis ibn-i Ömer'in Baş Taşı

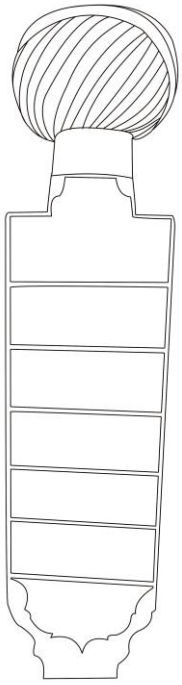

Çizim 3. Muhammed Reis ibn-i Ömer'in Baş Taşı

Foto. 7. Muhammed Reis ibn-i Ömer

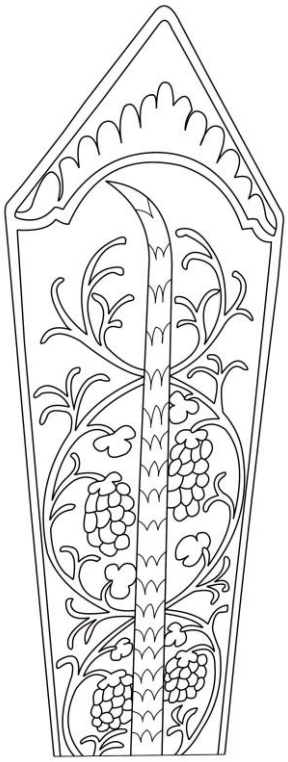

Çizim 4. Muhammed Reis ibn-i Ömer

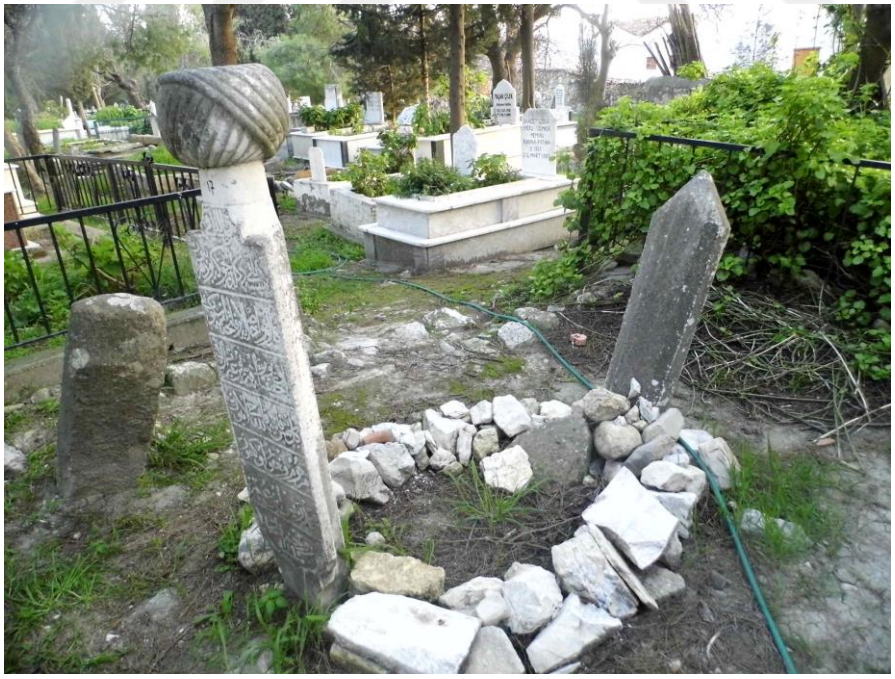

Foto. 8. Mezarın Genel Görüntüsü

Katalog No: 07

Fotoğraf No: 9-10

Çizim No: 5-6

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (II. Ada)

Tarihi:1197H/ 1783M

Kimliği: Hacı Muhammed Efendi

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Hallaku'l Bâki	**هوالحلاقالباقی**
Müyesser oldu bana şehâdet	**میسّر اولدی بکا شهادت**
İlâhi sen nasib eyle saâdet	**الهی سن نصیب ایله سعادت**
Bulmaz tâki Resûlünden şefaât	**بولمز تاکی رسولکدن شفاعت**
Merhûm ve mağfûr İsmail	**مرحوم ومغفور اسمعیل**
Oğlu Hacı Muhammed Efendi rûhuna	**اوغلوحاجی محمّد افندی روحنه**
Fâtiha fi sene 1197 Muharrem 29	**فاتحه سنه١١٩٧ فی محرم٢٩**

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	171	205	19
Genişlik	Üst:37,5 Alt: 38	Üst: 43 Alt:36,5	101
Kalınlık	10	8	

Başlık Tipi: Kafes Dilimli Sarık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş ve ayak taşlarıyla berabersağlam ve yerindedir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru yükselen düz dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üzerinde oval formda bir başlık yer alır. Ayak taşı ise aşağıdan yukarıya hafif genişleyerek yükselen dikdörtgen formda gövdeye sahiptir. Sivri kemerli bir alınlıkla son bulmaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde ki kitabe metni, serlevha ve tarih kısmı hariç beş satırdan meydana gelmektedir. Her satır, soldan sağa eğimli silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Sülüs hatla yazılmıştır. Hat, düzgün bir işçilikle zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Serlevhanın iki yanındaki omuzların ortasındaki uzun boyun başlığı taşımaktadır. Tepede çok az görünen dilimli kısa başlığın kenarları hafif dışa taşkın şeritlerin, kafes biçiminde sarılmasıyla kafes dilimli sarık olarak isimlendirilmektedir[138]. Laqueur bu başlık şeklini D Tipi içerisinde değerlendirirken DV varyasyonu ile ayırmaktadır. Meslek gurubu olarak hem Laqueur hem Çal, müderris, hoca düzeyindekilerin de bu başlığı kullandıklarını belirtmektedirler.

Ayak Taşı: Oldukça uzun dikdörtgen gövde üzerinde, ucu sola eğik bir selvi ağacı motifi yerleştirilmiştir. Selvi ağacının gövdesi, saç örgüsü şeklinde kontürlerle hareketlendirilmiştir. Selvi ağacı, uzun gövdeyle bir bütünlük oluşturacak ölçüde uyum ve orantıyla zemine uygulanmıştır. Yukarı doğru genişleyen gövde sivri bir alınlıkla tamamlanmıştır.

Kullanılan Motifler: Selvi ağacı

[138] Laqueur, Hüve'l-Baki, İstanbul 1997, 144-145; Halit Çal, "İstanbul Eyüp'teki Erkek Mezar Taşlarında Başlıklar", *III.Eyüp Sultan Sempozyumu*, İstanbul 2000, 209.

Foto. 9. Muhammed Efendi'nin Baş Taşı

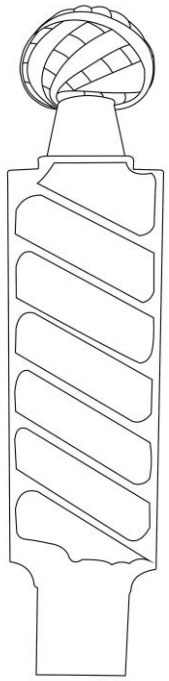

Çizim 5. Muhammed Efendi'ninBaş Taşı

Foto. 10. Muhammed Efendi'nin Ayak Taşı

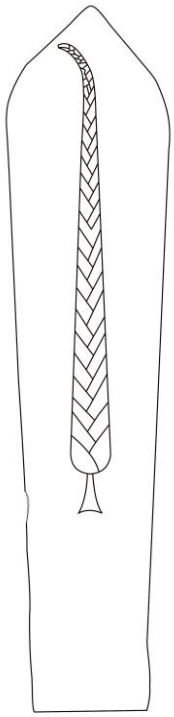

Çizim 6. Muhammed Efendi'nin Ayak Taşı

Katalog No:08

Fotoğraf No: 11

Çizim No:7

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (III. Ada)

Tarihi: 1198 H/1784 M

Kimliği: Kızılhisarlı Mustafa Reis Zade Hüseyin

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâki	**هوالباقی**
Rıhlet etdi bu cihandan validenin bir gülü	**رخلت ایتدی بو جهاندن والده نك بر کلی**
Bir nihan taze etdi ola cennet bülbülü	**بر نهان تازه ایتدی اوله جنّت بلبلی**
Hakteâla rahmetle rûhunu eyleye şad	**حق تعالی رحمتله روحنی ایلیه شاد**
Firkatıyla yaktı canıyla deli	**فرقتیله یاقدي جانیله دلی**
Kızılhisarlı Mustafa Reis Zade	**قزلحصارلی مصطفی رئیس زاده**
Hüseyin ruhuna fâtiha	**حسین روحنه فاتحه**
Sene 1198 fi R(Rebiülahir) 16	**١٦سنه ١١٩٨ ر**

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	137		
Genişlik	Üst:26 Alt:26	Üst: Alt:	
Kalınlık	12		

Başlık Tipi: Dilimli sarık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam olup, mezarlık duvarına dayandırılmış durumdadır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru düz yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde, daire formunda başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, serlevha hariç altı satırdan oluşmaktadır. Metin, düz ince silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Sülüs hatla yazılmıştır. Çok kaliteli olmayan yazı zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Serlevha ve son satır farklı şekil ve ölçülerdeki alan içerisinde bulunmaktadır.

Baş taşını ayakta tutan alt sütunun iki yanından "S" ve "C" kıvrımlarla gövde genişleyerek yukarı doğru yükselmektedir. Gövde, serlevhanın iki yanında pahlanarak meydana gelen omuzlarla son bulur. Omuzlar ortasından yükselen kalın boyun üzerinde çapraz dolamalı sarıklı başlık yer almaktadır. Başlığı meydana getiren dolamalar, derin kontürlerin vermiş olduğu dolgun görüntüyle üç boyutlu estetik bir görüntü vermektedir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 11. Mustafa Reis Zade Hüseyin'in Baş Taşı

Çizim 7. Mustafa Reis Zade Hüseyin'in Baş Taşı

Katalog No:09

Fotoğraf No: 12

Çizim No:8

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (III. Ada)

Tarihi: 1200H/ 1786M

Kimliği: Mustafa Ağa

Kitabenin Okunuşu:

Sakızlı Tafnolalı [139]	**صاقزلی طافنوله لی**
Muhammet Ağa'nın oğlu	**محمّد اغانك اوغلو**
Tazeliğine doymayan merhûm	**تازه لكنه طويماين م [ر]حوم**
Mustafa Ağa ruhuna	**مضتافی اغا روحنه**
El-fâtiha sene 1200	**ال فاتحه سنه ١٢٠٠**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	101		
Genişlik	Üst:16 Alt: 21	Üst: Alt:	
Kalınlık	10		

Başlık Tipi: Külah BaşlıklıÇapraz Eğimde Dilimli Sarık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı sağlam olup başka bir mezar taşına yatık olarak dayandırılmış durumdadır.

[139] "Tafnola" okunuşu şüphelidir. Bugün Sakız Adasının köylerinden "Dafnonas" vardır. "Tafnola" ile "Dafnonas" arasında etimolojik bir bağ bulunduğu düşünülebilir.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru hafif genişleyen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üzerinde yukarı doğru daralarak yükselen kareye yakın bir başlık yer almaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Ölçüler itibariyle küçük olan dikdörtgen gövde üzerinde, beş satırlık kitabe metni yer almaktadır. Metin, düz silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine Sülüs hatla yazılmıştır.

Düzgün olamayan zemin üzerine alçak kabartma tekniğiyle yazılan hat, düzgün ve kaliteli bir görüntü vermemektedir. Serlevhası bulunmayan kitabenin birinci satırı üzerindeki omuzlar ortasından yükselen boyun üzerinde başlığı yer almaktadır.

Başa oturtulmuş bir başlığın etrafı iri dilimli kumaşla sarılmış olup tepede başlığın ucu görülmektedir. Önden bakıldığında, sol üst köşeden başlayıp kavisli olarak sağ alt köşeye gelen iri bir dilimin üstündeki diğer dilimler buna paralel, altındakiler ise çapraz olarak düzenlenmiştir[140].

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

[140] Halit Çal, "Göynük(Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları", *Vakıflar Dergisi*, S.30, Ankara 2007, 295-383.

Foto. 12. Mustafa Ağa'nın Baş Taşı

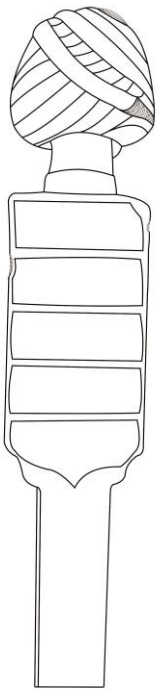

Çizim 8. Mustafa Ağa Baş Taşı

Katalog No:10

Fotoğraf No:13

Çizim No:9

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (III. Ada)

Tarihi:1200H/1786M

Kimliği: Muhammed Ağa'nın kerîmesi Hûri

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâki	**هوالباقی**
Doymayıb gençliğine civanki	**طویمیوب کنجلیکینه جونک**
Oldu nâ-murad rahmete müstağrik	**اولدی نامراد رحمته مستغرق**
Eyleye ânı Rabbü'l-âbad Sakızlı	**ایلیه انی رابّ العباد صاقیزلی**
Tafnonalı Muhammed Ağa'nın	**طافنوله لی محمّد اغانك**
Kerîmesi merhûma Hûri[141]	**کریمه سی مرحومه حوری**
Rûhuna el-fâtiha	**روحنه ال فاتحه**
,Sene 1200	**سنه١٢٠٠**

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	166		
Genişlik	Üst:32,5 Alt:32,5	Üst: Alt:	
Kalınlık	21		

[141] Tafnonalı Muhammed Ağa'nın oğlu Katalog-06 daki Mustafa Ağa'nın kız kardeşi olup aynı sene içerisinde vefat etmiş oldukları aynı olan tarihten anlaşılmaktadır.

Başlık Tipi: Yok

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sadecebaş taşı bulunup, mezarlık duvarına dayandırılmış durumdadır. Baş taşının başlık kısmı kırık olup, başlığı mevcut değildir. Katalog-06 daki Mustafa Ağa'nın kız kardeşi olup aynı sene içerisinde vefat etmiş oldukları aynı tarihten anlaşılmaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı bulunmamaktadır. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru düz yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üzerindeki başlık kırık durumdadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Alttan"S" kıvrımıyla genişleyerek yükselen dikdörtgen gövde üzerinde, serlevha ve tarih kısmı hariç altı satırlık kitabe metni yer almaktadır. Metin, düz ince silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Sülüs hatla yazılmıştır. Kitabenin altıncı satırı, kenar kalınlığı fazla ve kartuş alanı daha kısa bir alan içerisinde yer alır. Tarih kısmı ise "S" kıvrımına uyumlu olarak üstten düz alttan yumuşak bir kıvrımla ters kaş kemer formunda sınırlandırılmış alan içerisine işlenmiştir.

Başlığı olmayan gövdenin omuz boşlukları, gövdenin tek bezemeli alanıdır. Bezemeli omuzlar, kitabenin birinci satırından itibaren başlayan barok üsluptaki kıvrımlarla serlevha üzerindeki düz ünce silme ile yazılı alandan ayrılmaktadır. Gövdenin kenarlarındaki silme çerçeveler, kitabenin birinci satırında yarım sütunce başlıkla bitirilmiştir. Sütunceler üzerinde barok üslupta "C" ve "S" kıvrımların içerisi badem şeklinde küçük kabartmalarla doldurulmuştur. Kıvrımlar, akant yaprak formundaki motifle tepe noktayı tamamlamaktadır. Serlevhanın hemen üstünde ve akant yaprağın altında bir üzüm salkımı, dal ve yapraklarıyla beraber işlenmiştir. Kıvrımların üzerindeki omuz köşeleri, akant ve naturalist üslupta dal ve yapraklarla bezenmiştir. Gövde üzerindeki kitabe metni ve omuzlardaki simetrik bezemeler, zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: "S" ve "C" kıvrımlar, Akant yaprak, Yaprak, Üzüm

Foto. 13. Huri'nin Baş Taşı

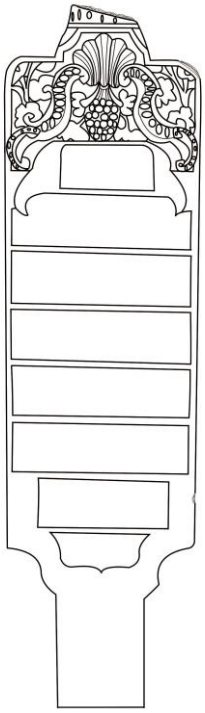

Çizim 9. Huri'nin Baş Taşı

Katalog No: 11

Fotoğraf No: 14

Çizim No:10

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (II. Ada)

Tarihi: 1202H/1788M

Kimliği: Veli Reis

Kitabenin Okunuşu:

İdris oğlu	**ادریس اوغلو**
Merhûm ve mağfûr	**مرحوم و مغفور**
El-muhtac ilâ rahmeti	**المحتاج الی رحمت**
Rabbihi'l gafûr Veli	**ربه الغفور ولی**
Reis rûhiçün	**ریس روحیچون**
Bi-hürmeten el-fâtiha	**بیحرمة الفاتحه**
Sene1202	**سنه ١٢٠٢**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	117		16
Genişlik	Üst:31,5 Alt:31	Üst: Alt:	88
Kalınlık	16,5		

Başlık Tipi: Dilimli Sarık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam ve yerinde olmasına rağmen ayak taşı bulunmamaktadır. Toprak üzerinde eğik bir konumda bulunmaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı aşağıdan yukarıya doğru uzayan dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üzerinde dairesel formda bir başlık yer alır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen formundaki gövde üzerinde yer alan kitabe metni altı satırdan oluşmaktadır. Sülüs hatla yazılan metin, soldan sağa düz silmelerle birbirinden ayrılmış kartuşlar içerisine yazılmıştır. Yazı oldukça yüzeysel, alçak kabartma tekniğinde yazılmıştır. Omuzların düzeltilmesiyle meydana gelen iki kademeli uzun boyun üzerinde büyükçe bir başlık yerleştirilmiştir.

Çapraz dolamalı başlık, soldan sağa doğru eğimli derin kontürlerin meydana getirdiği iri dilimli dolamalar en dikkat çeken unsurdur. Başlık üç boyutlu, estetik bir görüntü vermektedir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 14. Veli Reis'in Başı Taşı

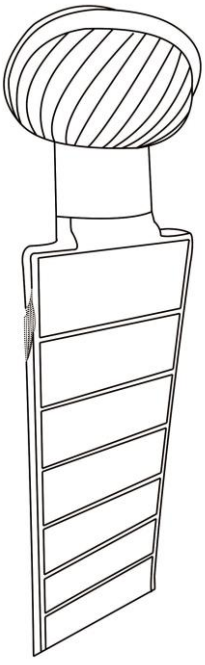

Çizim 10. Veli Reis'in Başı Taşı

Katalog No:12

Fotoğraf No: 15-16

Çizim No: 11-12

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1203H/ 1789 M

Kimliği: Derviş Ahmed'in zevcesi Rukiye Hatun

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Hayyu'l-Bâki	**هوالحي الباقى**
Ah ile zar kılarak tazeliğime doymadım	**اه يله زار قيلراق تازلكمه طويم دم**
Çün ecel peymanesi dolmuş muradımı almadım	**چون اجل پيمانه سى طولمش مرادم المادم**
Hasreta fâni cihanda tûl ömür sürmedim	**حسرتا فانى جهانده طول عمر سورمدم**
Firkata takdir bu imiş tâ ezelden bilmedim	**فرقتا تقدير بو ايمش تا ازلدن بيلمدم**
Dilsiz Muhammed Ağanın kerîmesi	**اوكسوز محمّد اغانك كرمه سى**
Derviş Ahmed'in zevcesi merhûme	**درويش احمدن زوجسى مرحومه**
Rûkiye Hâtun ruhuna el-fâtiha	**رقيه خاتن روحنه ال فاتحه**
Sene 1203	**سنه ١٢٠٣**

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	127		
Genişlik	Üst:29 Alt:29	Üst: Alt:	
Kalınlık	15		

Başlık Tipi: Tablakâr Fes

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: AlçakKabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı sağlam olup, ağaca dayandırılmış durumdadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Aşağıdan yukarıya doğru uzanan düz dikdörtgen gövde formundadır. Oldukça uzun olan gövde, omuz hizasından pahlanarak boyun kısmına geçilmektedir. Uzun boyun ortada daralıp, üste doğru kavisli bir şekilde genişleyerek üstü düz tabla formunda bir başlık olarak bitirilmiştir.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Düz dikdörtgen formdaki gövde üzerinde yazılı olan kitabe metni, Celi Sülüs hatlı olup, tarih kısmı hariç sekiz satırdır. Yazı, düz ince silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Sülüs hatla yazılmıştır. Yazı zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Hat, kartuş alanı tamamen doldurmakta ve teknik bakımından kaliteli bir görüntü vermektedir. Serlevha alttan düz silmeli, üstten ise "C" kıvrımlı alan içerisine, tarih kısmı ise alttan "C" kıvrımlı üstten ise düz ince silmenin ayırdığı alana yazılmıştır. Serlevha üzerindeki üstten basık yuvarlak kemerin köşelerde meydana getirdiği boşlıklar, farklı olarak işlenmiş dal ve yapraklarıyla beraber birer çiçek motifi yerleştirilmiştir.

Serlevha üstündeki "C" kıvrım üzerinden teğet geçen iki düz silmelerin oluşturduğu bordür içerisinde yedi tane oval formda halka yer alır. Bu bordürün köşe omuz kısımlarının tam merkezinde yine beş küçük halkanın yerleştirildiği ince bir bordür daha bulunmaktadır. Bu bordür üzerinden meydana gelen boyun kısmı ortasına doğru daralırken, bu alandan yukarı yükselen boyun genişleyerek dışa doğru iyice açılmış ve üstte düz tabla formunda bir başlık meydana gelmiştir. Alt kısımdaki boyun üzerinde takı dikkat çekmektedir. Gerdanlık olarak isimlendirilen bu takının içinde boncuk dizini ve dışında aşağı doğru sarkan badem şeklinde püsküller[142] ile süslenmiştir. U şeklinde gerdanlığın tam ortasına üstü boş yuvarlak bir madalyon vardır. Gerdanlık ve madalyonun hemen üstünde, boyun kısmının en dar ve orta kısmında iki sıra halinde barok tarzda olup altı birer dilimli stilize yaprak şeklinde iken üstü üçer dilimli stilize yapraklarla süslenmiştir. Bir dantel gibi boynu süsleyen bu dekoratif unsurun ortasından çıkan dal üzerinde ise üç tane yapraklarıyla beraber gül demeti yerleştirilmiştir. Güllerden taşan yapraklar başlığın alt kısmını doldurmaktadır.

---

[142] Halit Çal, Gazanfer İltar, *Giresun İli Osmanlı Mezar Taşları*, Giresun Valiliği Yayınları, Ankara 2011, 42

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yaprak, Çiçek, Gül, Gerdanlık, Madalyon, Daire.

Foto. 15. Rukiye Hatun'un Baş Taşı

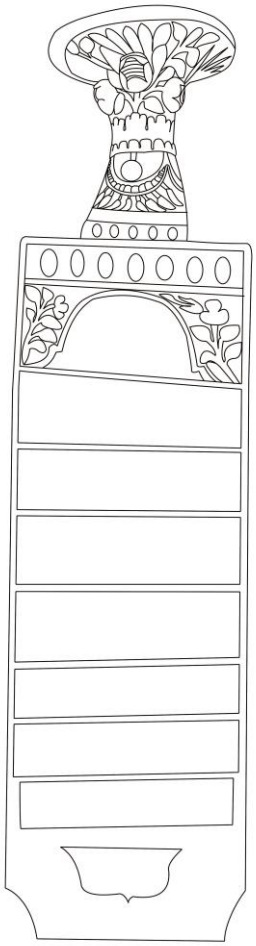

Çizim 11. Rukiye Hatun'un Bal Taşı

Foto. 16. Rukiye Hatun'un Başlığı

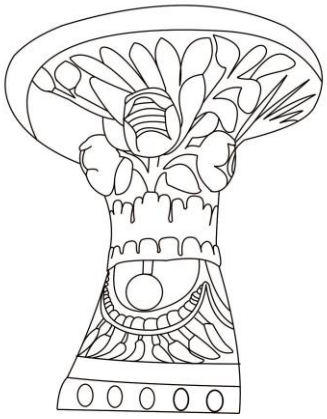

Çizim 12. Rukiye Hatun'un Başlığı

Katalog No:13

Fotoğraf No: 17

Çizim No:13

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1206 H/ 1792 M

Kimliği: Hadice bint-i Süleyman Ağa

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâki	**هوالباقی**
Bu bâğ-ı gülşende bir gonca iken	**بو باغ کلشنده بر غنجه ایکن**
Bâd-ı ecel beni eyledi hâzan	**بادی اجل بنی ایلدی خزان**
Bir gül-i zibâda nâzenin iken	**بر گلی زیباده نازنین ایکن**
Hak beni eyledi hâkile yeksan	**حق بنی ایلدی خاکیله یکسان**
Merhum Hadice bint-i	**مرحومه حدیجه بنت**
Süleyman Ağa ruhuna Fatiha	**سلیمان اغا روحنه فاتحه**
Sene 1206	**سنه ۱۲۰۶**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	149		
Genişlik	Üst: 27 Alt: 20	Üst: Alt:	
Kalınlık	12		

Başlık Tipi: Tablakâr Fes

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Yerde yatık durumdadır. Sadece baş taşı mevcut olup ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Düz dikdörtgen gövde formundadır. Omuz hizasından pahlanarak meydana gelen boyun, yükseldiği noktadan ortaya doğru hafif daralırken yukarı doğru uzadıkça genişleyen başlık yanlardan üç veya dört santim yükselerek düz bir tabla şeklinde tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerindeki kitabe metni, tarih kısmı hariç yedi satırdan oluşmaktadır. Kitabe metni Sülüs hatlı olup, zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Her satır, düz silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine yazılmıştır. Serlevha yarım daire formundaki bir alan içerisine işlenmiştir.

Serlevha üstünde ki ince silme yuvarlak kemer, yazılı alanı bezemeli alandan ayırmaktadır. Yuvarlak kemer üzerinde ise Barok tarzd taç gibi sıralı stilize yapraklar kullanılmıştır. Omuz kısmında meydana gelen boşluklar iki farklı tarzda dal ve yapraklarıyla beraber birer çiçek motifi yerleştirilmiştir. Sıralı akant yapraklar üzerinden boyun kısmına geçilirken kullanılan takı önemlidir. Boynun etrafını saran gerdanlık (kıstı)[143] uçlarında asılı paralarla görülmektedir. Gerdanlık üzerinde yükselen boyun dışa doğru genişleyerek üstten düz tabla formunda tamamlanmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Stilize yaprak, Çiçek,(Nesne) Gerdanlık

[143] Tevhide Özbağı, *Geleneksel Türk Takıları*, www.tarihtarih.com Geleneksel kolyeler içerisinde boyunu saran kolyeler (kıstı) dikkati çekmektedir. Özellikle gümüşten üretilmiş bu kolyelerin genel özelliği; uçlarından değişik şekillerde ve boylarda zincirli veya zincirsiz penezle sarkan, aynı formda plakaların yan yana sıralanmasından oluşmaktadır.

Foto. 17. Hadice'nin Baş Taşı

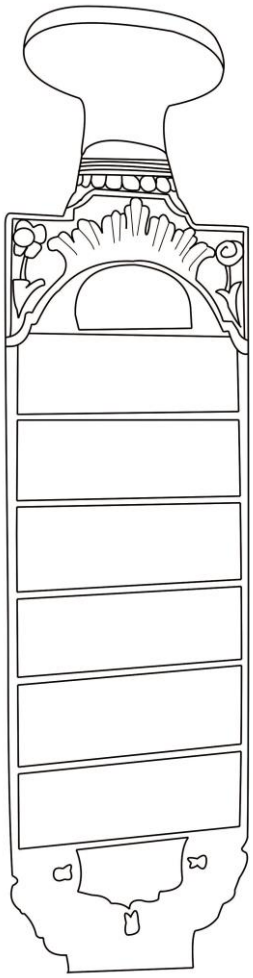

Çizim 13. Hadice'nin Baş Taşı

Katalog No: 14

Fotoğraf No: 18-19

Çizim No: 14

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (II. Ada)

Tarihi: 1210 H/1796M

Kimliği: Haseki Mustafa Ağa

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Bâki	**هوالباقی**
Merhûm ve mağfûrun-leh	**مرحوم ومغفور له**
Haseki Mustafa Ağa ki âna(ona)	**خصکی مصطفی اغا که اکا**
İbn-i Hacı Hüseyin idi şöhret	**ابن حاجی حسین اید شهرت**
Sabıka olub Çeşme Voyvodası	**سابقااولوب چشمه ویوده سی**
İde Mevlâ durağanı cennet	**ایده مولادراغنی جنت**
Eyledi yıl ikiyüz on senesi	**ایلدی ییل ایکیوزاون سنه سی**
Şehr-i Zilhicce 'aşir-i rıhlet[144]	**شهری ذالحجه عا شری رحلت**
El- fâtiha	**الفاتحه**

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	170		22
Genişlik	Üst:28,5 Alt:28,5	Üst: Alt:	82
Kalınlık	15		

[144] Haseki Mustafa Ağa, 1210 senesi Zilhicce ayının onuncu günü (öbür dünyaya) rıhlet etmiş(göçmüş) 16 Haziran 1796

Başlık Tipi: Çubuklu Başlıklı Kısa Sarıklı Kavuk

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı mevcut olup bir diğer mezar duvarına dayandırılmış durumdadır. Taşın başlığı gövdeden kırılarak ayrılmış durumdadır. başlık biraz uzak bir mesafede yerde bulunup daha sonra gövdenin yanına diğer mezarı çevreleyen duvar üzerine bırakıldı.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı aşağıdan yukarıya doğru düz yükselen dikdörtgen gövde formundadır**.**

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Düz dikdörtgen gövde üzerindeki kitabe metni, serlevha hariç sekiz satırdan meydana gelmektedir. Kitabe metni, düz ince silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Sülüs hatla yazılmıştır. Hat, daha düzgün bir istifle yazılmış olup zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Ortada kalan serlevhanın her iki yanı pahlanarak, omuzlarmeydana getirilmiştir. Boyun kırık olup, başlık yerinde bulunmamaktadır.

Düşey çubuklu başlığın etrafı hafif dışa taşkın kısa sarıkla sarılmıştır. Katibi kavuk olarak adlandırılan başlık önden bakıldığında hilal şeklindeki açıklıktan düşey çubuklar görülmektedir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 18. Mustafa Ağa’nın Baş Taşı

Foto. 19. Mustafa Ağa’nın Başlığı

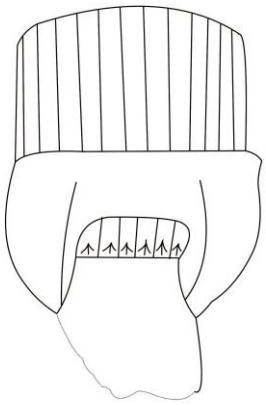

Çizim 14. Mustafa Ağa’nın Başlığı

Katalog No:15

Fotoğraf No: 20

Çizim No: 15

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1211 H/ 1797 M

Kimliği: Hacı Mustafa Zâde Es-seyid Muhammed Ağa

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l- Bâki	**هوالباقی**
Pençe-i kahr-ı ecelden kimseler olmaz emin	**پنجه قهراجلدن کمسه لراولمازامین**
Ne Cibril ne Azrâil ne Beni Mürselîn	**نه جبریل نه غزرائل نه بنی مرسلین**
Çünkü Hakk'dan geldi bu halet umum enfüse	**چونکی حقدن کلدی بوحلت عموم انفسه**
Emrine razı olanlar buldu rahmet-i kâm-bîn	**امرینه راضی اولنلربولدی رحمت کام بین**
Gitdi fâni geldi bâkî dâr-ı cennet özlerin	**کتدی فانی کلدی باقی دارجنت اوزلرین**
Pür na'îm me'vâda mesken umarın(z) Huld-ı berîn	**پرنعیم ماوىده مسکن اومارن خلد برین**
Ol Şefî-iber Rahîm vade kıldı ümmete	**اولشفیعبررحیم وعده قیلدی امّته**
Rûz-ı mahşerde heman sadık'ul-va'd el-Emîn	**روزمحشرده همان صادقالوعدالامین**
Merhum ve mağfur Hacı Mustafa Zade	**مرحوم و مغفور حاجی مصطفی زاده**
Es-seyid Muhammed Ağa ruhuna fatiha	**اسّید محمّد اغا روحنه فاتحا**
Sene 1211 fi 3 Ramaza n	**سنه١٢١١ فی ٣ن**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	127		19
Genişlik	Üst:34 Alt:23	Üst: Alt:	88
Kalınlık	15		

Başlık Tipi: Dilimli sarık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşısağlam ve yerinde olmasına rağmen ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Toprağa gömülü olan kısımdan kademeli olarak genişleyen gövde yukarıya doğru düz dikdörtgen formdadır. Gövde, yuvarlak formda bir başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Düz dikdörtgen gövde üzerindeki kitabe, tarih kısmı hariç on bir satırdan meydana gelmektedir. Metin, ince düz silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine Sülüs hatla yazılmıştır. Yazı zemine alçak kabartma tekniğinde yazılmıştır.

Omuz kısmından pahlanarak meydana gelen boyun üzerinde üç boyutlu yuvarlak formunda bir sarıklı başlık yer almaktadır. Omuz hizasındaki serlevha üzerindeki boyun üstünde iri kumaş dolamaların meydana getirdiği sarıklı kavuk yer alır. Başlık yatay karakterli olup, soldan sağa eğimli dilimlerin üstünden, önden bakıldığında sağ alt köşeden çıkan bir dilim başlığın üst kenarı boyunca uzanarak sol aşağıya kadar gelir[145]. Dolamalar derin kontürlerle daha belirgin bir hale gelmiştir. Üç boyutlu oldukça estetik bir başlığa sahiptir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

[145] Halit Çal; "Göynük (Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları", 295-383.

Foto. 20. Muhammed Ağa'nın Baş Taşı

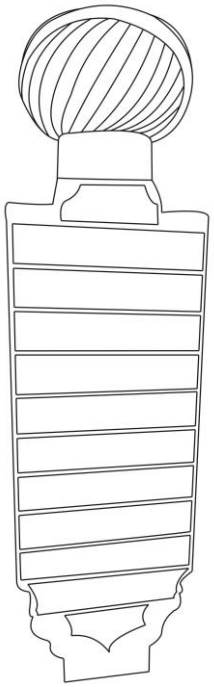

Çizim 15. Muhammed Ağa'nın Baş Taşı

Katalog No:16

Fotoğraf No: 21

Çizim No: 16

Bulunduğu Yer: Çeşme merkez mezarlık (1. Ada)

Tarihi: 1211H/ 1797M

Kimliği: Abdi Zade Şeyh Hacı Mehmed Efendi

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Hallakü'l Bâki	**هوالخلاقالباقی**
Bu merkade her kim ederse dua	**بو مرقده هر کیم ایدرسه دعا**
İde mahşerde şefaat mücteba	**ایدهمحشرده شفاعت مجتبا**
Kasam (kassam)bol[146] sancağından Boy-	**قصام بول صنجاغندن بوی**
abatlı Abalı-zâde merhûm Şeyh	**اباتلی عبه[عبا]لی ذاده مرحوم شیخ**
Hacı Mehmed Efendi ruhuna fâtiha	**حاجی محمد افندی روحنه فاتحه**
……..Sene 1211	**.....سنه١٢١١**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	108		27
Genişlik	Üst:27 Alt:27	Üst: Alt:	71
Kalınlık	9		

[146] Kasam-bol veya Kassam-bol adını taşıyan bir sancak bilinmiyor. Bilinen: Boyabat'ın bu sırada Kastamonu'ya bağlı olduğudur.

Başlık Tipi: Yıldız Desenli Yuvarlak Başlıklı Sarıklı Kavuk

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir. Ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Aşağıdan yukarıya doğru düz yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Omuz hizasından daralarak yükselen boyun üzerine oval formda bir başlık yeralır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Alt tarafı toprağa gömülü düz dikdörtgen gövde üzerindeki yedi satırlık kitabe, soldan sağa eğimli silmelerin ayırdığı farklı kalınlıktaki kartuşlar içerisine yazılmıştır. Alçak kabartma tekniğinde yazılan yazı Sülüs hatlıdır.

Dar omuzların ortasından daralarak yükselen boyun üzerinde oval formda bir başlık yer almaktadır. Başlığın alt kısmı yanlara taşkın düz kumaşla sarılı olup üstü yıldızlı olarak düzenlenmiştir[147].

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

[147] Halit Çal, "Göynük(Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları", 305.

Foto. 21. Mehmed Efendi'nin Baş Taşı

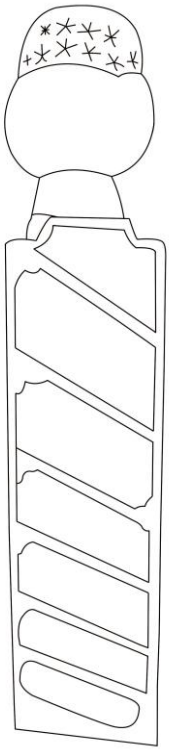

Çizim 16. Mehmed Efendi'nin Baş Taşı

Katalog No:17

Fotoğraf No: 22

Çizim No: 17

Bulunduğu Yer: Çeşme merkez mezarlık (1. Ada)

Tarihi: 1212 H/ 1798M

Kimliği: Seyyid İbrahim

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâki	**هوالبا قی**
Dâr-ı dünyada civan iken gezerdim	**دار دنیاده جوان ایکن کزردم**
Bir zaman nâgehan erdi ecel etdi	**بر زمان ناکحان اردی اجل ایتدی**
Yerim bağ-ı cinan fani dünyada	**یرم باغ جنان فانی دنیاده**
Murad almadan terk eyledim valideynim	**مراد المدن ترک ایلدیم والدینم**
Eylediler bir zaman ah-'u figan	**ایلدیلر بر زمان اه و فعان**
Fenadan bekaya eyledi rıhlet	**فنادن بقایه ایلدی رحلت**
İde kabrini Hak ravza-i cennet	**ایده قبرینی حق روضی جنّت**
Çekirge Zade Lütfi Ağa'nın	**چکرکه زاده لطفی اغانك**
Oğlu merhum Seyyid İbrahim	**اوغلو مرحم سیّد ابراهیم**
Ruhuna bi-hürmeten el-fatiha	**روحنه بحرمة الفاتحه**
Sene 1212	**سنه ١٢١٢**

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	264		20
Genişlik	Üst:35 Alt:34	Üst: Alt:	104
Kalınlık	13		

Başlık Tipi: Dilimli Sarık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşısağlam olup, yerde yatık durumdadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı; aşağıdan yukarıya doğru yükselen düz dikdörtgen gövde formundadır. Pahlanarak düzleştirilen omuzların ortasındaki uzun boyun üzerinde hatları oldukça belirgin yuvarlak formda, çapraz dolama sarıklı yer alır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Düz dikdörtgen gövde üzerindeki kitabe, tarih kısmı hariç on bir satırdan oluşur. Her satır, düz ince silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine yazılmıştır. Kitabe metni Celi Sülüs hatla yazılmış olup, estetik fakat kenar istifleri düzensiz olmasından dolayı kaliteli bir görüntü vermemektedir.

Omuzların düzeltilmesiyle meydana gelen boynun üstünde büyükçe bir sarık yer alır. Sarığı meydana getiren dolamalar, sol alttan sağ üst köşeye doğru eğik bir şekilde başlığın etrafını sarmış oldukça estetik üç boyutlu bir başlık bulunur.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 22. Seyyid İbrahim’in Baş Taşı

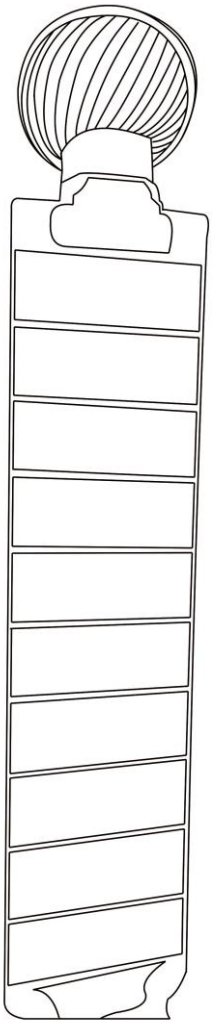

Çizim 17. Seyyid İbrahim’in Baş Taşı

Katalog No:18

Fotoğraf No: 23

Çizim No: 18

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (III. Ada)

Tarihi: 1213H/1799M

Kimliği: Molla Ahmet

Kitabenin Okunuşu:

El-Bâki	**الباقی**
Cihan bağında taze bir Nihal	**جهان باغنده تازه بر نهال**
Gül idi soldurdu	**کول ایدی صولدردی**
Bad-ı ecel sanki cihana	**باد اجل صنکی جهانده**
Gülmedi Şaban oğlu	**کلمدی شعبان اوغلو**
Mahmut Ağa'nın	**محمود اغانك**
Oğlu merhûm Molla	**اوغلو مرحوم ملاّ**
Ahmet rûhiçün	**احمد روحیچون**
Fâtiha sene 1213	**فاتحه سنه ١٢١٣**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	165		19
Genişlik	Üst: 25 Alt: 25	Üst: Alt:	68
Kalınlık	11		

Başlık Tipi: Oval Başlıklı Sarık (1.Tip)

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam olup yerde yatık durumdadır. Ayak taşları bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı, aşağıdan yukarıya düz yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üzerinde oval formda bir başlık yer almaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde, serlevha hariç sekiz satırlık kitabe metni yer almaktadır. Metin, düz silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine Sülüs hatla yazılmıştır.

Serlevhanın iki tarafında pahlanarak meydana gelen omuzların ortasından yükselen boyun üzerinde sarıklı başlık yer almaktadır. Başlık, birbirine paralel yatay dolamaların üst üste sarılmasıyla meydana gelmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 23. Molla Ahmet'in Baş Taşı

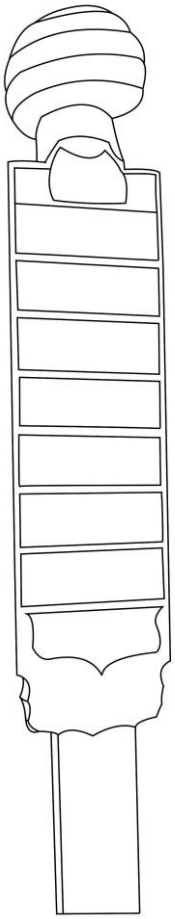

Çizim 18. Molla Ahmet'in Baş Taşı

Katalog No:19

Fotoğraf No: 24

Çizim No:-

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (III. Ada)

Tarihi: 1215H/1801M

Kimliği: Saliha Hanım

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâkî	**هوالباقی**
Meskenim dağlar başıdır	**مسکنم طاغلر باشیدر**
Sahraya hacet kalmadı	**صحرایه حاجت قالمدی**
İçdim ecel şarabını	**اچدیم اجل شربینی**
Lokmana hacet kalmadı	**لقمانه حاجت قالمدی**
Merhûme ve mağfûre	**مرحومه و مغفوره**
Saliha Hanımın	**صالحه خانمك**
Rûhiçün el-fâtih	**روحیچون [ا]لفاتحه**
Sene1215	**سنه ١٢١٥**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	85		
Genişlik	Üst: 22 Alt: 20	Üst: Alt:	
Kalınlık	10		

Başlık Tipi: Yok

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş yaşı sağlam ve yerinde olmasına rağmen gövde üzerindeki başlığı kırık ve bulunmamaktadır. Ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru hafif genişleyen dikdörtgen gövde formundadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerine yer alan kitabe metni, serlevha ve tarih kısmı hariç yedi satırdan oluşmaktadır. Her satır düz silmelerle birbirinden ayrılmış kartuşlar içerisine Sülüs hatla yazılmıştır. Omuzlar üzerindeki boynun kırık olması nedeniyle başlık bulunmamaktadır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 24. Saliha Hanım'ın Baş Taşı

Katalog No:20

Fotoğraf No: 25

Çizim No:19

Bulunduğu Yer: Çeşme merkez mezarlık (1.Ada)

Tarihi: 1215 H/ 1801 M

Kimliği: Zeyneb Hatun

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâki	**هوالباقی**
Beni kıl mağfiret ey Rabbi Yezdan	**بنی قیل مغفرت ای ربّی یزدان**
Bi hakkı arş-ı âzam nûr-ı Kur'an	**بحقّ عرش اعظم نوری قران**
Gelüb kabrimi ziyaret eden ihvan	**کلوب قبرمی زیارت ایدن احوان**
İdeler ruhuma bir fâtiha ihsan	**یدلر روحمه بر فاتحه احسانا**
Merhûme Zeyneb Hâtun'un	**مرحمه زینب حاتونك**
Rûhi'çün el-fatiha	**روحیچون الفاتحه**
Fi sene 1215	**فی سنه١٢١٥**

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	112		
Genişlik	Üst:37 Alt: 27	Üst: Alt:	
Kalınlık	9		

Başlık Tipi: Üçgen alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı şağlam ve yerinde olmasına rağmen ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen baş taşı, dikdörtgen formda olup üçgen alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerindeki ince bir çerçeve içine alınan kitabe, tarih kısmı hariç yedi satırdan oluşmaktadır. Sülüs hatla yazılan yazı düz ince silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine zemine alçak kabartma tekniğinde yazılmıştır. Serlevha üzerinde barok tarzı yuvarlak ince "C" kıvrımlı kemerin üzerine taç gibi sıralı stilize yapraklar yerleştirilmiştir. Kemer uçları yukarı doğru hafif kıvrılarak sonlanmıştır. Bu kemer üzerinde hafif içeri doğru eğimli bordür üzerinde on tane oval formda halkalar bulunmaktadır. Kemerle bordürün birleşiminden meydana gelen köşe boşluklarında simetrik, dal ve yapraklarıyla beraber birer çiçek motifi görülmektedir. Bordür üstündeki üçgen alınlığın tam merkezine yerleştirilen gondol şeklinde, üzeri dilimli kase içerisinde derin kontürlerle taneleri oldukça belirgin hale getirilmiş iri iki tane üzüm salkımı yerleştirilmiştir. Üzüm dalları ve yaprakları alınlığın boş olan alanlarını asimetrik bir şekilde doldurmaktadır. Kompozisyon alınlığın formuna göre biçim almıştır. Alınlığın kenarları bir üçgen oluşturacak şekilde ince silmelerle çevrelenmiştir. Tüm bezeme unsurları zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Çiçek, Dal, Stilize Yaprak, Üzüm, Yaprak, Kase

Foto. 25. Zeyneb Hatun'ın Baş Taşı

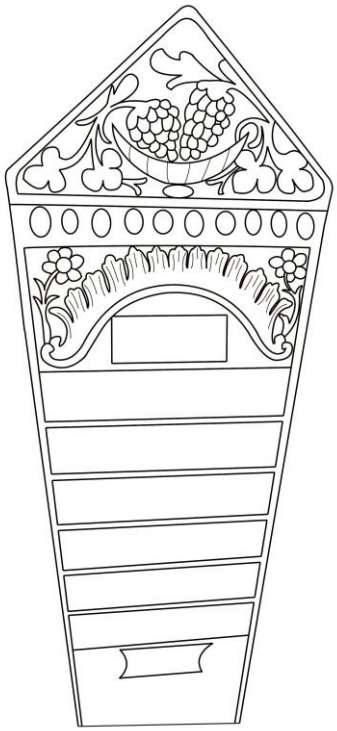

Çizim 19. Zeyneb Hatun'ın Baş Taşı

Katalog No:21

Fotoğraf No: 26

Çizim No:20

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (III. Ada)

Tarihi: 1216 H/1802 M

Kimliği: Mustafa oğlu Hacı Hasan

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mine'l Mevt	اه منالموت
Bu merkade her kim ederse dua	بو مرقده هركيم ايدرسه دعا
İde mahşerde şefaat mücteba	ايده محشرده شفاعت مجتبا
Mustafa oğlu merhûm	مصطفى اوغلو مرحوم
Hacı Hasan rûhuna fâtiha	حاجى حسن روحنه فاتحه
Sene 1216	سنه ١٢١٦

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	97		12,5
Genişlik	Üst:27,5 Alt:27,5	Üst: Alt:	76
Kalınlık	10		

Başlık Tipi: Dilimli sarık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam ve yerindedir. Gövdenin sol omuzu kırık durumdadır. Yerinde hafif sola eğik bir şekilde durmaktadır. Ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı, alt ve üst genişlikleri birbirine eşit dikdörtgen bir gövdeye sahiptir. Gövde üzerinde kareye yakın oval formda sarıklı bir başlık taşımaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Kısa dikdörtgen gövde üzerinde, serlevha ve tarih kısmı hariç dört satırlık kitabe metni yer almaktadır. Her satır soldan sağa eğimli kalın silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine Sülüs hatla yazılmıştır. Yazı zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Kartuşlar sağ taraftan düz, sol taraftan ise farklı şekillerde kenar kontürleri ile sınırlar belirtilmiştir. Baş taşının sol alt köşesi ile sol üst omuz köşesi kırık durumdadır.

Omuzlar üzerinde yer alan boyun, çapraz dolamalı bir başlık taşımaktadır. Dolamaların hatları, derin kontürlerle belirtilmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 26. Hacı Hasan'ın Baş Taşı

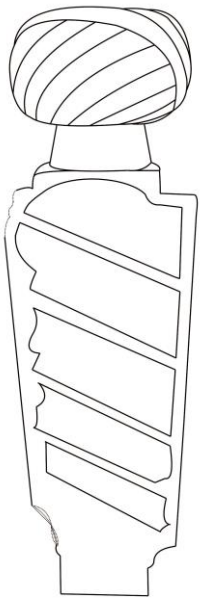

Çizim 20. Hacı Hasan'ın Baş Taşı

Katalog No:22

Fotoğraf No: 27

Çizim No:21

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1216 H/ 1802 M

Kimliği: Hasan Reis'in ehli Havva Hatun

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâki	**هوالباقي**
Beni kıl mağfiret ey Rabbi Yezdan	**بنى قيل مغفرت اى ربّى يزدا**
Bi Hakk-ı arş-ı âzam nûr-ı Kur'an	**بحق عرش اعظم نورى قران**
Gelüb kabrim ziyaret eden ihvan	**گلوب قبريم زيارت ايدن اخوان**
İde rûhuma bir fâtiha ihsan	**ايده روحمه بر فاتحه احسان**
El-hac Ali oğlu Hasan	**الحاج على اوغاو حسن**
Reis'in ehli merhûme	**ريسيك اهلى مرحمه**
Ve mağfûre Havva Hatun	**و مغفوره حوّا حاتون**
Rûhi'çün Fatiha	**روحيچون فاتحه**
sene 1216	**سنه ١٢١٦**

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	205		
Genişlik	Üst:47 Alt:33	Üst: Alt:	
Kalınlık	9		

Başlık Tipi: Birkisel oval formda alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam olup bir ağaca dayandırılmış durumdadır**.** Ayak taşı yoktur.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Alttan üste doğru genişleyen gövde, dikdörtgen formundadır. Dikdörtgen gövde oval formda bir alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerindeki kitabe metni, tarih kısmı hariç sekiz satırdan oluşmaktadır. Metin, ince silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Sülüs hatla zemine alçak kabartma tekniğinde yazılmıştır. Yazının etrafını bir çerçeve gibi saran bordürün içi, sanki bir ipin alttan ve üstten geçirilmesiyle uzunlu kısalı dikiş şeklinde süslenmiştir. Bordür tarih satırının altında yuvarlak kemer oluşturmuşken, yanlardan yukarıya doğru düz uzanarak alınlığı gövdeden ayırmaktadır. Serlevhanın iki yanında simetrik olarak işlenmiş olan barok üsluptaki "S" ve "C" kıvrımlar, tepe noktasında istiridye motifiyle birleşmiştir. Sağ ve solda meydana gelen boşluklarda, tek daldan çıkan iki çiçek motifi simetrik olarak işlenmiştir.

İstiridye motifi üstündeki iki bordür üzerinde üçgen forma yakın alınlık yer alır. Barok üslubundaki "S" ve "C" kıvrımları, alınlığın şeklini oluşturur. Bu kıvrımlar en tepede bir taç gibi yerleştirilmiş istiridye formunda akant yaprak motifiyle tamamlanmıştır. Alınlığın tam ortasında Barok tarzda gondol şeklinde bir kase içerisine naturalist üslupta üç salkım üzüm yerleştirilmiştir. Kasenin altında, ters çan formundaki akant yaprak ayak vazifesi görmektedir. Kasenin etrafı yine barok tarzda "S"ve "C" kıvrımlı dallarla süslenmiş ve üstünde yelpaze gibi açılmış istiridye formunda akant yapraklar, alınlığa estetik bir görüntü vermektedir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yaprak, Çiçek, "S" ve"C" kıvrımlar, Akant yapraklar, Üzüm, Kase

Foto. 27. Havva Hatun'un Baş Taşı

Çizim 21. Havva Hatun'un Baş Taşı

Katalog No:23

Fotoğraf No: 28

Çizim No:22

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (III. Ada)

Tarihi: 1217 H/1803 M

Kimliği: Hacı Veli

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mine'l Mevt	**اه منالموت**
Bu merkade her kim ederse dua	**بو مرقده هر كيم ايدرسه دعا**
İde mahşerde şefaat mücteba	**ايده محشرده شفاعت مجتبا**
Ahmet'in oğlu merhûm	**احمدك اوغلو مرحوم**
Hacı Veli rûhuna fâtiha	**حاجى ولى روحنه فاتحه**
Sene 1217	**سنه ١٢١٧**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	144		14,5
Genişlik	Üst:31 Alt:31	Üst: Alt:	84
Kalınlık	8,5		

Başlık Tipi: Dilimli sarık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı sağlam olup bir ağaca dayandırılmış durumdadır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru düz yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde, oval formda sarıklı bir başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Alttan "C" kıvrımıyla yanlara doğru genişleyen dikdörtgen gövde üzerinde serlevha ve tarih kısmı hariç dört satırlık kitabesi yer almaktadır. Metin, soldan sağa eğik kalın silmelerin birbirinden ayırdığı farklı ölçülerdeki kartuşlar içerisine Sülüs hatla yazılmıştır. Yazı, zemine alçak kabartma tekniğinde yazılmıştır.

Serlevha üzerindeki omuzlardan yukarı duran ikinci kademe üzerinde yükselen boyun çapraz dolamalı başlığı taşımaktadır. Sol alttan sağ üst köşeye uzanan dolamaların dilimleri, aralardaki derin kontürlerle belirginleştirilmiştir. Tüm bu dolamaların üstünden yatay olarak geçen tek bir dilim dolama görülmektedir. başlık gövde ölçüleriyle orantılıdı.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 28. Hacı Veli'nin Baş Taşı

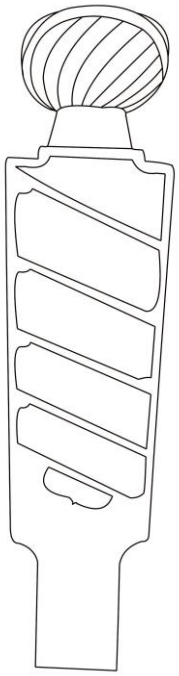

Çizim 22. Hacı Veli'nin Baş Taşı

Katalog No:24

Fotoğraf No: 29

Çizim No:23

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1217 H/ 1803 M

Kimliği: Hacı Ali kerimesi Şerife Rûkiye Hâtun

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâki	**هوالباقی**
Bu bağ-ı gülşende bir gonca gül iken	**بو باغ کلشنده بر عنجه گل ایکن**
Bad-ı ecel beni şimdi eyledi hâzan	**بادی اجل بنی شمدی ایلدی حزان**
Bir gûl-i zibada nâzenin iken	**بر کلی زیباده نازنین ایکن**
Eyledi beni Hak hakile yekzan	**ایلدی بنی حق خاکیله یکسان**
Hacı Ali kerimesi merhûme Şerife	**حاجی علی کریمه سی مرحومه شریفه**
RûkiyeHâtun ruhuna fâtiha	**روقیه حاتون روحنه فاتحه**
Fi sene 1217	**في سنه ١٢١٧**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	129		
Genişlik	Üst:47 Alt:34	Üst: Alt:	
Kalınlık	13		

Başlık Tipi: Üçgen formda alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşısağlam ve yerinde olmasına rağmen ayak taşı mevcut değildir. Mezar alanı üzerinde büyük bir ağaç yer almaktadır. Ağacın baş taşına olan yakınlığından dolayı fotoğraf çekimi tam olarak karşıdan yapılamamıştır.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru düz yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde, yukarıda üçgen forma yakın bir alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Barok süslemenin en güzel örneklerinden birini teşkil etmektedir. Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, serlevha ve tarih satırları hariç altı satırdan meydana gelmektedir. Metin, ince düz silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine sülüs hatla yazılmıştır. Gövdenin kenarlarından yukarı doğru uzanan silmeler yazının birinci satırının olduğu yerde bir sütun başlığı şeklini alarak kemerin kıvrımlı köşelerini üzerinde taşımaktadır. Serlevha üzerinde "S" ve "C" kıvrımlı estetik bir kemerle süslemeli alan, yazılı gövdeden ayrımlıktadır. "Hüve'l Bâki" yazısı üstündeki ters "C" kıvrımı üzerinde, bir yelpaze gibi açılmış yivli ve dilimli Barok üslupte stilize yapraklar güneşin doğuşunu veya batışını anlatır bir şekilde bezenmiştir. Oldukça estetik bir görüntü veren bu desenin sağında ve solunda simetrik, naturalist üslupta işlenmiş dal ve yapraklarıylaberaber birer peygamber (gün) çiçek motifi kullanılmıştır. Tüm bu alan üzerinde yer alan bordürün içi, üçer sıralı stilize yaprakların birleşme noktalarındaki yarım daireler bir tam daire meydana getirecek şekilde tasarlanmıştır.

Bordür üzerindeki alınlığın kenarları "C" ve "S" kıvrımlarla hareketlendirilmiş olup alınlığın tepesi yelpaze şeklindeki stilize yapraklarla taçlandırılmıştır. Simetrik olarak süslenmiş alınlığın tam ortasında barok üsluptaki dört tane "C" kıvrımların birleşmesiyle dairesel formda bir yuvarlak meydana gelmiştir. Meydana gelen yuvarlağın içi boş bırakılmıştır. Her bir kıvrımın kenarları yivli stilize yapraklarla hareketlendirilmiştir. Bu motifin sağında ve solunda kıvrımlı tek dal üzerinde alttakiler dışa üsttekiler içe bakar şekilde birer çiçek motifi kullanılmıştır.

Tüm bu süsleme unsurları ve tazı zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: “C”, “S” kıvrımlar, Akant yaprak, Stilize yaprak, Çiçek, Yaprak

Foto. 29. Şerife Rûkiye Hâtun’un Baş Taşı

Çizim 23. Şerife Rûkiye Hâtun’un Baş Taşı

Katalog No: 25

Fotoğraf No:30

Çizim No:24

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (II. Ada)

Tarihi:1217 H/1803M

Kimliği: Mustafa Ağa'nın zevcesi Zekiye Hatun

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Bâki	**هوالباقی**
Hüda lütfun ile meskenimi	**خدا لطفك ایله مسكنمی**
Kıl bağ-ı cinan razıyım her	**قل باغ جنان راضیم هر**
Emrine yâ Rabbi etdim teslim can	**امرینه یا ربّ ایتدم تسلیم جان**
Hacı Hüseyin oğlu	**حاجی حسین اوغلی**
Mustafa Ağa'nın zevcesi	**مصطفی اغا نك زوجه سی**
Merhûme ve mağfûre Zekiye	**مرحومه و مغفوره زكیه**
Hatun rûhuna fâtiha	**خاتون روحنه فاتحه**
Sene 1217	**سنه ١٢١٧**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	120		
Genişlik	Üst:29 Alt:29	Üst: Alt:	
Kalınlık	14,5		

Başlık Tipi: Tablakâr fes

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerinde olmasına rağmen ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı, aşağıdan yukarıya düz yükselen dikdörtgen formda bir gövdeye sahiptir. Gövde üzerinde, üstü düz silindirik tabla şeklinde bir başlık yer alır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen formundaki taş yüzeyinde ki kitabe metni, serlevha hariç yedi satırdan oluşmaktadır. Metin, düz silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Sülüs hatla yazılmıştır. Yazı düzgün bir işçilikle zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Serlevha üzerindeki "C" kıvrımlı kemerbezemeli alanı yazılı alandan ayırmaktadır. Kitabenin birinci satırının sağ ve sol köşelerine sütunce başlıkları yerleştirilmiştir. Başlıklar üzerinde ¼ oranında akant yaprağı motifi kullanılmıştır. Yuvarlak kemeri oluşturan kıvrım üzerinde sıralı akant yaprak süsleme amaçlı kullanılmıştır. Pahlanarak meydana gelen omuz köşelerinde ki boşluklara küçük birer yaprak motifi yerleştirilmiştir.

Omuzlar üstünde yükselen uzunboyun üzerinde takı türü süslemeler dikkat çekmektedir. Boynu saran kordon şeklindeki sıralı ipler, ortada birleştirilmiş ve birleşen noktada aşağı uzanan ipin ucuna tek bir madalyon yerleştirilmiştir. Madalyonun iki yanında dulukçalık[148] denen, küpe gibi yüzün iki yanından yanaklara sarkan paralara benzer takı sallanmaktadır.

Yukarı doğru uzanan boyun yanlara doğru genişleyerek, kenarlardan bombe kazanıp üts tepe kısmı düz olarak tamamlanmıştır. Düz başlığın alt kenarlarında güle benzeyen bitkisel motifler yerleştirilmiştir. Bu taş üzerinde farklı bezeme unsurları bir arada kullanılmıştır.

Ayak Taşı: Yok

[148] Beyhan Karamağaralı, "Narlıdere'deki Bazı Figürlü Mezartaşları", *Ankara Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü Dergis*i, S.3 Ankara 1977, 113-126.

Kullanılan Motifler: Stilize yaprak, Gül, Gerdanlık, Sütunce başlık

Foto. 30. Zekiye Hatun'un Baş Taşı

Çizim 24. Zekiye Hatun'un Baş Taşı

Katalog No: 26

Fotoğraf No:31

Çizim No:25

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (II. Ada)

Tarihi:1217H/ 1803M

Kimliği: Molla Hasan

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Bâki	**هوالباقی**
Uçd(t)u bağ-ı cennete nevcivanım	**اوجدی باغ جنّته نوجوانم**
Atasın hasret koydu gülfedan	**اتاسیك حسرت قویدی کیل فدان**
Leyl ü nehâr oldu fikir hayalim	**لیلو نهار اولدی فکر خیالم**
Hacı Hüseyin oğlu	**حاجی حسین اوغلو**
Mustafa Ağa'nın oğlu	**مصطفی اغانك اوغلو**
Merhum molla Hasan rûhuna	**مرحوم منلا حسن روحنه**
Fâtiha sene 1217	**فاتحه سنه ١٢١٧**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	91		17
Genişlik	Üst27,5: Alt:27	Üst: Alt:	88
Kalınlık	10		

Başlık Tipi: Dilimli sarık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Baştaşı sağlam ve yerinde olmasına rağmen ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üzerinde hafif oval formda başlık bulunmaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen formlu gövde üzerinde yer alan kitabe metni, serlevha hariç altı satırdan meydana gelmektedir. Sülüs hatla yazılan metin, düz silmelerin birbirindenayırdığı kartuşlar içerisine alçak kabartma tekniğinde yazılmıştır. Kartuş zeminini tamamen dolduran yazıya kaliteli bir istif uygulanmamıştır. Serlevha hizasından pahlanarak meydana gelen omuzların ortasında iki kademeli boyun üzerinde başlık yer almaktadır.

Çapraz dolamalı kavuk, karşıdan bakıldığında derin kontürlerin meydana getirdiği iri dolamalarkendini göstermektedir. Sol alttan, sağ üste doğru eğimli dolamaların üzerinden geçen tek sıra dolama başlığa şeklini vermektedir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 31. Molla Hasan'ın Baş Taşı

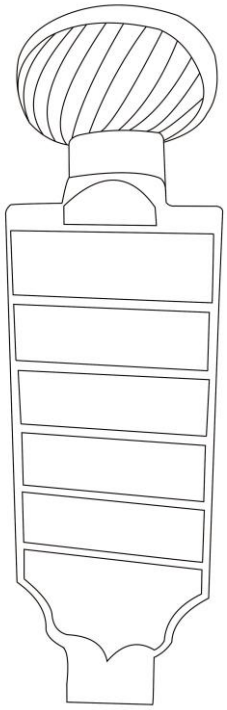

Çizim 25. Molla Hasan'Baş Taşı

Katalog No: 27

Fotoğraf No:32

Çizim No:26

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (II. Ada)

Tarihi: 1218 H/1804 M

Kimliği: Hüseyin kerîmesi Hûri

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mine'l Mevt **اه منالموت**

Derdimde derman aradım bir âla can bulamadım

دردیمه درمان ارادم برعلا جن بولمدم

Hasretâ fâni cihanda tul öm(ü)r sürmedim **حسرتا فانی جهانده طول عمر سورمدم**

Firkata takdir bu imiş tâ ezelden bilmedim **فرقتا تقدیر بو ایمش تا ازلدن بلمدم**

Hüseyin kerîmesi merhûme Hûri rûhuna **حسین کریمه سی مرحومه حوری روحنه**

Fâtiha sene 1218 gurre-i Safer **فاتحه سنه ۱۲۱۸ غره صفر**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	110		
Genişlik	Üst:38 Alt:28	Üst: Alt:	
Kalınlık	3		

Başlık Tipi: Üçgen Alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Sağlamve yerinde olmasına rağmen ayak taşı mevcut değildir**.**

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde, üçgen formda bir alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, serlevha hariç dört satırdan oluşmaktadır. Sülüs hatla yazılan metin, soldan sağa eğimli kalın silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine yazılmıştır. Çok fazla titizlikle yazılmamış olan yazı, yüzeysel alçak kabartma tekniğinde zemine işlenmiştir. Serlevha üzerinde yer alan yuvarlak kemer, bezemeli alanı yazılı alandan ayırmaktadır. Yuvarlak kemer üzerinden teğet geçen silme, köşelerde boşluklar meydana getirmektedir. Köşelerdeki boşluklara ½ oranında ortası göbekli akant yaprak yerleştirilmiştir.

Düz silme üzerindeki üçgen alınlık, Barok Üslupta bitkisel bezemeleriyle dikkat çeker. Alınlığın tam merkezinde yer alan ayaklı vazonun içine, ortada üç tane, yanlardan dışa sarkmış şekilde birer gül motifi yerleştirilmiştir. Vazonun sağına ve soluna simetrik olarak yerleştirilmiş "C" kıvrımlı akant yapraklarla alınlık bezenmiştir. Üçgen alınlığın ucuna doğru yerleştirilen iki akant yaprak, iki kademeli küçük bir kemerle birleştirilmiştir. Bu kemer üzerinde taç şeklinde sıralanmış akant yapraklarla alınlığın tepesi bezenmiş ve şeklini kazanmıştır. Bezeme zemine alçak kabarma tekniğinde uygulanmıştır. Bu uygulama çok kaliteli olmasa da kıvrımlardaki ışık-gölgelerle boyut kazanmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant yaprak, Gül, Lale, Vazo, Yuvarlak kemer

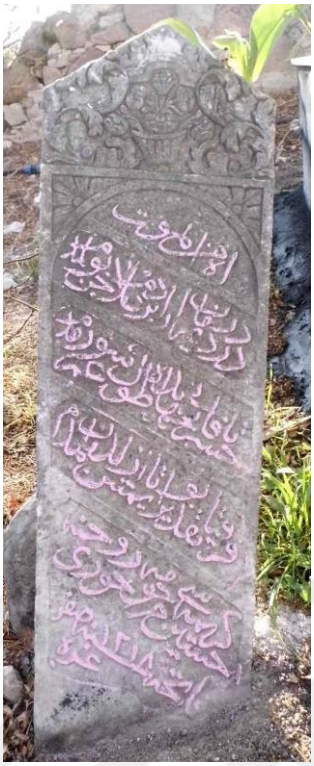

Foto. 32. Huri'nin Baş Taşı

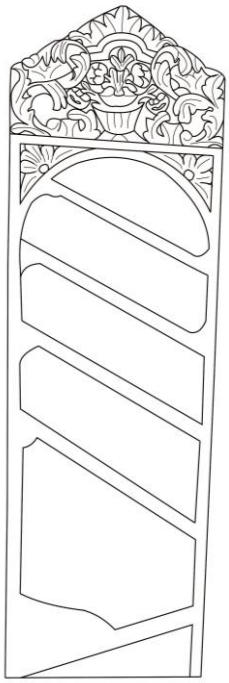

Çizim 26. Huri'nin Baş Taşı

Katalog No:28

Fotoğraf No:33

Çizim No:27

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (III. Ada)

Tarihi: 1218H/ 1804 M

Kimliği: Halil Ağa'nın kızı Şerife Kadın

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâki	**هوالباقی**
Gençliğine doymayan	**كنجلكنه دويميان**
Merhûme ve mağfûre	**مرحوم و مغفور**
….. Bekir oğlu	**..... بكر اوغلو**
Halil Ağa'nın kızı	**خليل اغانك قزى**
Şerife Kadın rûhuna	**شريفه قدين روحنه**
Fâtiha sene 1218	**فاتحه سنه ١٢١٨**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	166		
Genişlik	Üst:26 Alt: 26	Üst: Alt:	
Kalınlık	13		

Başlık Tipi: Yok

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı mevcut olup başka bir mezar taşına dayandırılmış durumdadır. Gövde üzerindeki başlık kırılmış olup bulunmamaktadır. Gövde üzerinde yer alan kitabenin üç ve dördüncü satırları sağ taraftan kırıktır. Ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı bulunmamaktadır. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru düz yükselen uzunca dikdörtgen formda bir gövdeye sahiptir.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde, alttan "S" ve "C" kıvrımlarıyla kenarlara doğru genişleyerek yukarı doğru düz dikdörtgen formunda yükselmektedir. Gövde üzerinde serlevha hariç altı satırlık kitabe metni yer almaktadır. Metin düz silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine Sülüs hatla yazılmıştır. Kitabenin ikinci ve üçüncü satırları sağ taraftan kırık durumdadır.

Serlevha üzerindeki simetrik "S" kıvrımının meydana getirdiği kemer, bezemeli alanı yazılı gövdeden ayırmaktadır. Kıvrımlar, gövdenin kenarlarından koç boynuzu şeklinde yukarı doğru kıvrık bir şekilde bitirilmiştir. "S" kıvrımlı kemerin üzeri, boşluğu bir taç gibi süsleyen sıralı akant yapraklarla hareketlendirilmiştir. Düz omuzların tam altında yine simetrik olarak işlenmiş küçük askı çelenk motifi yerleştirilmiştir. Askı çelenk motifi, en üst sıralı stilize yaprağının kenarlarından uzanan bir iple omuz köşelerine bağlanmış gibi görünmektedir. Omuz köşelerinden başlayıp kenar silmelerden aşağı doğru perde kıvrımı gibi duran motiflerle omuzlar bezenmiştir. Düz silme omuzlar üzerinde süslü bir başlıktan geri kalan boyun üzerinde üstü halkalarla bezenmiş bir kumaş ile boynun alt tarafı sarılmıştır. Yine bu takı üzerinde, ortasında yuvarlak bir madalyon ve bu madalyon kenarlarında aşağı doğru eğimli sıralı boncuklardan meydana gelmiş bir gerdanlık daha yer almaktadır.

Barok Üslup anlayışıyla süslenen gövdenin üst ve omuzları, estetik bir görüntü vermektedir. Tüm yazı ve süsleme unsurları zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: “S” ve “C” kıvrınlar, Stilize yaprak, Askı çelenk(Girlant), Gerdanlık, Madalyon, Sütunce başlık

Foto. 33. Şerife Kadın’ınBaş Taşı

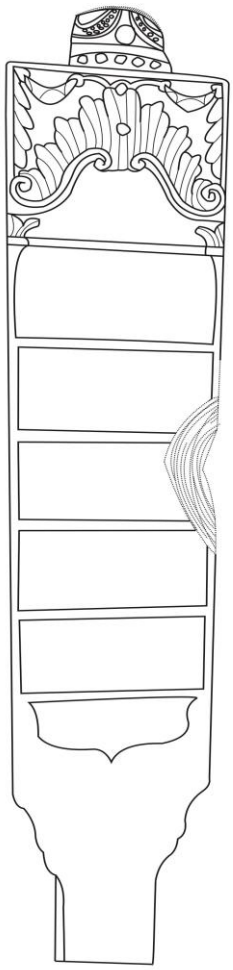

Çizim 27. Şerife Kadın’ın Baş Taşı

Katalog No:29

Fotoğraf No: 34

Çizim No: 28

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (III. Ada)

Tarihi:1218 H/ 1804 M

Kimliği: Halil'in kerimesi Hûri Hâtun

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Hallakü'l-Bâki	**هوالخلاق الباقی**
Bu merkade her kim ederse dua	**بو مرقده هر کیم ایدرسه دعا**
İde mahşerde şefaat mücteba	**ایده محشرده شفاعت مجتبا**
Halil'in kerîmesi merhûme	**حلیلك کریمه سی مرحومه**
Hûri Hatun ruhiçün	**حوری حاتون روحیچون**
Rıza'en lillah el-fâtiha	**رضاء لله ال فاتحه**
Sene 1218 fi Şaban 2	**سنه ۱۲۱۸ فی شعبان ۲**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	127		22
Genişlik	Üst:31 Alt:31	Üst: Alt:	70
Kalınlık	13		

Başlık Tipi: Tablakâr Fes

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam ve yerindedir. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru düz yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde, tepeden bakıldığında daire formunda üstü düz bir başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerindeki kitabe metni, serlevha ve tarih kısmı hariç beş satırdan oluşmaktadır. Metin, soldan sağa eğimli kalın silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine Sülüs hatla yazılmıştır. Yazı zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Düz omuzların ikinci kademesi üzerinde daralarak yükselen boyun kısmı yer almaktadır. Boyun, yukarıda yanlara doğru genişleyerek kenarlardan dört santim ölçüsünde yükselerek tepede üstü düz daire formunda tablakâr fes şeklinde tamamlanmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

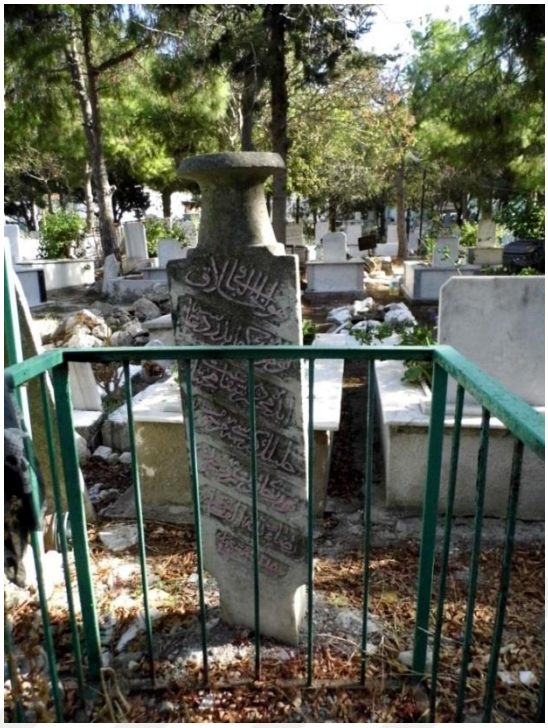

Foto. 34. Hûri Hâtun'un Baş Taşı

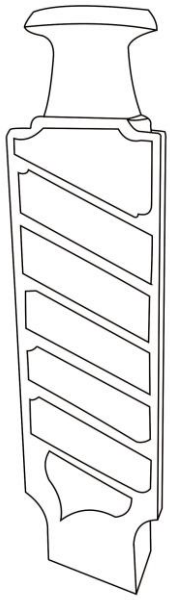

Çizim 28. Hûri Hâtun'un Baş Taşı

Katalog No: 30

Fotoğraf No: 35

Çizim No:29

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (III. Ada)

Tarihi: 1218H/ 1804 M

Kimliği: Halil kerîmesi Saliha

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mine'l Mevt	**اه منالموت**
Nazenenim gitdi cennet bağına	**نازننم كتدى جنّت باغينه**
Firâkınkoydu valideynin canına	**فراقن قودى والدينين جاننه**
Halil kerîmesi merhûme	**حليل كريمه سى مرحومه**
Saliha ruhuna fâtiha	**صالحه روحنه فاتحه**
Sene 1218	**سنه ١٢١٨**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	125		21
Genişlik	Üst:30 Alt: 30	Üst: Alt:	68
Kalınlık	13		

Başlık Tipi: Tablakâr fes

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam olup başka bir mezarın taşına dayandırılmış durumdadır. Taşın başlığı ön cephe tarafından kırılmış durumdadır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı, alt ve üst genişlikleri birbirine eşit düz dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üstten bakıldığında daire formunda üstü düz bir başlığa sahiptir.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Alttan"C" kıvrımıyla genişleyen dikdörtgen gövde, serlevha ve tarih kısmı hariç dört satırdan oluşmaktadır. Metin soldan sağa eğimli kalın silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Sülüs hatla yazılmıştır. Yazı, zemine alçak kabartma tekniğinde yazılmıştır. Zeminin düzgün olmaması yazı kalitesini de düşürmüştür.

Serlevha üzerindeki düz omuzların ortasından kademeli bir şekilde yükselen boyun üzerinde tablakâr fes türü bir başlık yer almaktadır. Başlık, boynun yanlara doğru genişleyip, beş santim bir yükseklikten sonra üstü düz olarak tamamlanmasıyla meydana gelmiştir. Başlığın ön tarafı kırık durumdadır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 35. Saliha’nın Baş Taşı

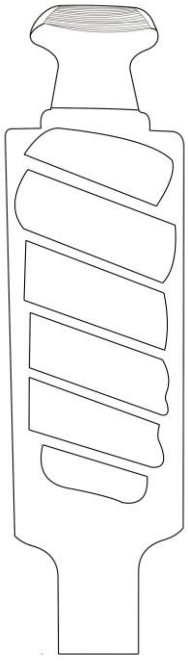

Çizim 29. Saliha’nın Baş Taşı

Katalog No:31

Fotoğraf No: 36

Çizim No: 30

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1218 H/ 1804 M

Kimliği: Receb-Zâde Hüseyin Ağa

Kitabenin Okunuşu:

Yâ Hû	**يا هو**
Çün ecel geldi âna olmaz âman	**چون اجل كلدى اكا اولماز امان**
Cürmünü afv eyleye ya Rabbe'l-mennân	**جرمنى عفّو ايليه يا ربّ المنان**
Mağfiret kıl olmasın hâli yaman	**مغفرت قيل اولمسون حالى يمان**
Mazhar-ı nûr-ı şefaat kıl her zaman	**مظهر نورى شفاعت قيل هر زمان**
Cânım Hoca neslinden	**جانم حواجه نسلندن**
Merhûm ve mağfûr Receb	**مرحوم و مغفوررجب**
Zâde Hüseyin Ağa'nın	**زاده حسين اغانك**
Rûhi'çün el-fâtiha	**روحيچون الفاتحه**
Sene 1218 Receb	**سنه ١٢١٨ رجب**

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	142		18
Genişlik	Üst:33,5 Alt:31,5	Üst: Alt:	89
Kalınlık	13		

Başlık Tipi: Dilimli sarık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşısağlam olup bir ağaca dayandırılmış durumdadır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Gövde alttan yukarı doğru hafif genişleyerek yükselmektedir. Gövde üzerinde daire formunda sarıklı başlık yer alır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen formda gövde üzerindeki kitabe metni, serlevha ve tarih kısmı hariç sekiz satırdır. Metin, ince düz silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Sülüs hatla yazılmıştır. Zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanan yazı, düzgün bir istifle yazılmıştır. Zamanla taşın renginin değişmesiyle yazının net görüntüsü kaybolmak üzeredir.

Pahlanarak meydana gelen omuzların ortasından yükselen iki kademeli bir boyun üzerine, çapraz dolamalı büyükçe bir sarık yerleştirilmiştir. Sarığı meydana getiren dolamaların derin kontürleri, başlığa üç boyutlu bir görüntü kazandırmaktadır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 36. Hüseyin Ağa'nın Baş Taşı

Çizim 30. Hüseyin Ağa'nın Baş Taşı

Katalog No:32

Fotoğraf No: 37

Çizim No:31

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi:1224 H/ 1809 M

Kimliği: Giridli İbrahim oğlu Ahmed

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Mûin	**هوالمعين**
Bu merkade her kim ederse dua	**بو مرقده هر كيم ايدرسه دعا**
İde mahşerde şefaat mücteba	**ايده محشرده شفاعت مجتبا**
Girid(li) İbrahim (o)ğlu	**كريد[ل]ى ابرهيم ا[و]غلو**
Merhûm keskin	**مرحوم كسكين**
Ahmed rûhi'çün	**احمد روحيچون**
Fatiha sene 1224 gurre-i Zilhicce	**فاتحه سنه ١٢٢٤ غرّه ذالحجه**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	120		15
Genişlik	Üst:31 Alt:31	Üst: Alt:	88
Kalınlık	8		

Başlık Tipi: Çapraz Eğimde Dilimli Sarık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşısağlam fakat başka bir mezar taşının demir korkuluğuna dayandırılmış durumdadır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı alttan yukarıya doğru düz dikdörtgen gövde formundadır. Gövde, daire formunda sarık başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerindeki kitabe metni, serlevha ve tarih kısımları hariç beş satırdan meydana gelmektedir. Metin, soldan sağa eğimli kalın silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine Sülüs hatla alçak kabartma tekniğinde yazılmıştır. Yazı, birinci ve ikinci satırlarda yoğunluk gösterirken diğer satırlarda daha sade bir görüntü verir.

Omuz hizasından pahlanıp meydana gelen ve omuzlar üzerinde yukarı doğru daralarak yükselen boyun, çapraz dolamalı bir sarık taşımaktadır. Sarık, karşıdan bakıldığında sol alttan sağ üste doğru uzayan dilimler, sağ alttan sol üste doğru yükselen dilimlerle çapraz bir görüntü meydana getirmektedir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 37. Ahmed'in Baş Taşı

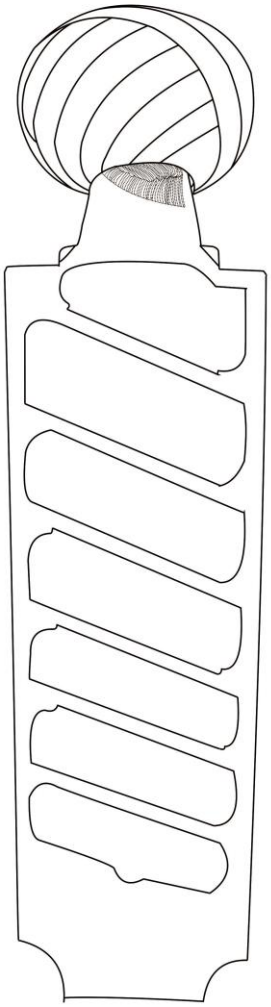

Çizim 31. Ahmed'in Baş Taşı

Katalog No:33

Fotoğraf No: 38

Çizim No:32

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi:1225 H/ 1810 M

Kimliği: Karaburunlu Hasan'ın ehli Merhume Zekiye tuti

Kitabenin Okunuşu:

Fenadan bekaya eyledi rıhlet	**فنادن بقایه ا یلدی رحلت**
İde(ede) kabrini Hak ravza-i cennet	**ایده قبرینی حق روضه جنّت**
Karaburunlu Hasan'ın ehli	**قاره بورنلی حسنک اهلی**
Merhume Zekiye tuti	**مرحومه زکیه طوطی**
Ruhuna fatih	**روحنه فاتحه**
Sene 1225	**سنه ۱۲۲۵**

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	99		20
Genişlik	Üst:31 Alt30,5:	Üst: Alt:	79
Kalınlık	10		

Başlık Tipi: Mantar formda başlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam ve yerinde olmasına rağmen ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı bulunmamaktadır. Alttan yukarıya hafif genişleyen taş, kareye yakın dikdörtgen gövde formundadır. Gövde mantar formda başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde ki kitabe metni, tarih kısmı hariç beş satırdan meydana gelmektedir. Metin, düz ince silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Sülüs hatla yazılmıştır. Omuz hizasından pahlanarak meydana gelen boyun yukarı doğru uzanırken yanlara doğru genişlemektedir. Genişleyen kenarlar üstte enlemesine çizgilerle dört katlı bir başlık meydana getirmektedir. Mantar formdaki (hotoz) başlığın[149] ilk katı sola yatık çizgilerle hareketlendirilmiştir. Başlığın hemen altında, boyun üzerinde ortası basık bir kabartma gül goncası motifi yerleştirilmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Gonca

[149] Mantar formda başlık diye isimlendirdiğimiz bu başlık türü diğer bazı kaynaklarda Konik başlık, Küp kapağı hotoz başlık alarak da isimlendirilmiştir. Bir başka kaynakta kaplumbağa sırtına da benzetilmiştir. Halit Çal ve H. Laqueur kendi kaynaklarında bu başlık türünün sadece tanımını yapmış, isimlendirmek yerine rakam vererek gruplandırmıştır. Detaylı bilgi için bkz. Korkmaz Şen, *Eceabat'a Bağlı Bazı Merkezlerdeki Türk-İslam Dönemi Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Çanakkale 2010; Recep Gün, "Samsun Çarşamba Rıdvan Paşa Camii Haziresindeki Mezar Taşları (Celi Ta'lik Kitabeli Olanlar)", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.22, Samsun2006, 103-143; "Samsun Çarşamba Rıdvan Paşa Camii Haziresindeki Mezar Taşları (Celi Sülüs Kitabeli Olanlar)", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.26-27, Samsun 2008, 117-173; Abdullah Karaçağ, "Elmalı Abdal Musa Dergahı'ndaki Bektaşî Mezartaşları", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi,* S.7, 2011, 99-130; Halit Çal, "Göynük (Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları", *Vakıflar Dergisi*, S30, Ankara 2007, 295-375; H. Laqueur, *Hüve'l-Baki İstanbul'da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları*, İstanbul 1997, 159-160.

Foto. 38. Zekiye tuti'nin Baş Taşı

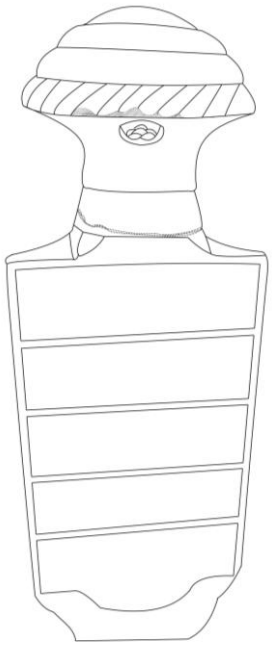

Çizim 32. Zekiye tuti'nin Baş Taşı

Katalog No:34

Fotoğraf No: 39

Çizim No:33

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1226 H/ 1811 M

Kimliği: Selanikli-Zâde Halil Usta

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Hallâkü'l-Bâki	**هوالحلاالباقی**
Hevastikâr rahmet gafur ehven	**خواستكار رحمت غفر احون**
Mümin pâki Nihad Usta Halil	**مومن پاك نحاد اوسته خليل**
Bu fena mülkünden araz eyleyüb	**بو فنا ملكندن اعراص ايليوب**
Dâr-ı ukbaya olub şimdi rahîl	**دار عقبايه اولوب شمدی رحيل**
Selanikli- zâde Halil Usta'nın	**سلانكلی ذاده خليل اوسته نك**
Rahmet Allah rûhuna olsun sebil	**رحمت الله روحنه اولسون سبيل**
Kabrini Allah münevver eylesin	**قبرينی الله منوّر ايلسون**
Rûhunu şad eylesin Rabbi Celil	**روحنی شاد ايلسون ربّ جليل**
Kim okursa rûhuna bir Fatiha	**كيم اوقورسه روحنه بر فاتحه**
Bi hesab versin Hüda ecr-i cemil	**بی حساب ويرسون خدا اجر جميل**
19 R sene 1226	**١٩ر سنه ١٢٢٦**

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	157		24
Genişlik	Üst:35 Alt: 35	Üst: Alt:	84
Kalınlık	7		

Başlık Tipi: Kısa Çubuk Başlıklı Yüksek Şeritli Sarıklı Kavuk

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşısağlam olup yerde yatık durumdadır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı aşağıdan yukarıya doğru düz dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üzerinde, tam silindirik olmayan önden ve arkadan basık bir başlık yer alır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Düz dikdörtgen formundaki baş taşının yüzeyindeki kitabe metni, serlevha ve tarih kısmı hariç on satırdan meydana gelmektedir. Metin, soldan sağa eğimli silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Sülüs hatla yazılmıştır. Hat, zemine alçak kabartma tekniğinde yazılmıştır. Yazılar kartuşları tamamen doldurmuş olup, taşın büyüklüğüne göre orantılı ve dolu bir görüntü vermektedir.

Serlevha üzerindeki omuzların pahlanmasıyla meydana gen boyun kısmının üzerinde başlık yer almaktadır. Tam silindir formunda olmayan başlık katibi başlıklardan daha farklı olup düşey çubuklu kısım kısa, alttaki iri dilimli kumaşların üst üste sarılmasıyla meydana gelen yatay şeritli kısım daha uzun tutulmuştur. Laqueur ve Çal'ın kaynaklarında bu tür başlığa rastlanılmamıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 39. Halil Usta'nın Baş Taşı

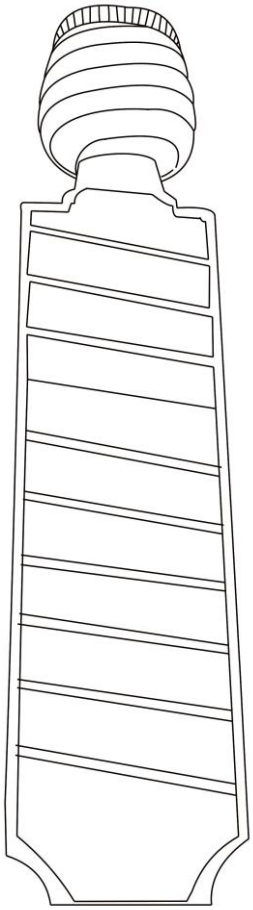

Çizim 33. Halil Usta'nın Baş Taşı

Katalog No:35

Fotoğraf No:40 -41-42

Çizim No:34-35-36

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1226 H/ 1811 M

Kimliği: Osman Ağa'nın kerimesi Şerife Hacer Hanım

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâki	**هوالباقی**
Dâr-ı dünyada civan iken gezerdim	**دار دنیاده جوان ایکن کزردم**
Bir zaman nâgehan erdi ecel	**بر زمان ناکهان ایردی اجل**
İtdi(etdi) yerim bağ-ı cinan fâni dünyada	**ایتدی یرم باغ جنان فانی دنیاده**
Murâdım almadan terk eyledim valideynim	**مرادم المادن ترك ایلدم والدینم**
Eylesinler bir zaman ah(û) figan	**ایلسونلر بر زمان اه فغان**
Hacı Ahmed Ağa- zâde el-hac	**حاجی احمد اغا زاده الحاج**
Osman Ağa'nın kerîmesi merhûme	**عثمان اغانك كریمه سی مرحومه**
Şerife Hacer Hanım ruhuna fâtiha	**شریفه حاجر حانم روحنه فاتحه**
Sene 1226	**سنه ١٢٢٦**

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	195		26
Genişlik	Üst:39 Alt:39	Üst: Alt:	106
Kalınlık	17		

Başlık Tipi: Mantar formlu başlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Yüksek kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşısağlam olup duvara dayandırılmış durumdadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı, alttan yukarı doğru düz yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde mantar formunda başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Alt tabandan gövdeye geçişte ters ve düz "C" kıvrımlarıyla genişleyen gövde kenarları, başlığa kadar düz dikdörtgen formda uzamaktadır. Gövde üzerinde kikitabe metniserlevha ve tarih kısmı hariç sekiz satırdan meydana gelmektedir. Metin, ince düz silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Sülüs hatla yazılmıştır. Yazının etrafı ve başlık barok üslupta süslemelere sahiptir. Yazının etrafı desenli bordürle çevrelenmiştir. Bordür, tarih satırının altından yuvarlak kemer şeklinde yanlardan yukarıya doğru düz yükselip omuz köşelerinden içe doğru dönerek sonlandırılmıştır. Bordürün içi lale formunda stilize edilmiş tek sıra motiflerin yan yana dizilişiyle süslenmiştir. Serlevha üzerinde ki "C" kıvrımlar yazıyı süslü boyun ve başlık kısmından ayırmaktadır. Kitabenin serlevha ve birinci sırasının kenarlarında yarım palmet motifi işlenmiştir. Bu motif üzerinden hareket eden "C" kıvrımlar ortada yelpaze gibi açılmış bir motifle tamamlanmıştır. Bu kıvrımların üstünde sağ ve sol köşelere simetrik akant yapraklar yerleştirilmiştir.

Omuzlardan yukarı doğru yükselen boyun, kenarlardan genişleyerek tepe kısmından kavisli yuvarlak bir başlıkla tamamlanmıştır. Boynun alt kısmı kalın bir bordürle çevrelenmiş olup içi stilize çiçeklerle bir dantel gibi bezenmiştir. Bordür üzerindeki küçük palmet motiflerin yan yana dizilişiyle, ortası kabartmalı daireler meydana getiren kenar süsü ile boyunun etrafı süslenmiştir. Karşıdan bakıldığında gövde hizasında kavisli başlığın tam altında, ortası bir göz gibi açılmış dal ve yapraklarıyla beraber üç tane gül motifi yerleştirilmiştir. Daha derin kontürlerle çalışılan çiçekler diğer motiflere göre daha yüksek ve boyutlu görünmektedir. Dört katlı mantar

formundaki başlığın birinci sırasındaki kıvrımın uçları boyun üzerindeki süsler gibi sıralı stilize yapraklarla bezenmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant**,** Gül, Stilize Yapraklar, Lale, Gerdanlık, Sütunce başlık

Foto. 40. Şerife Hacer Hanım'ın Baş T.

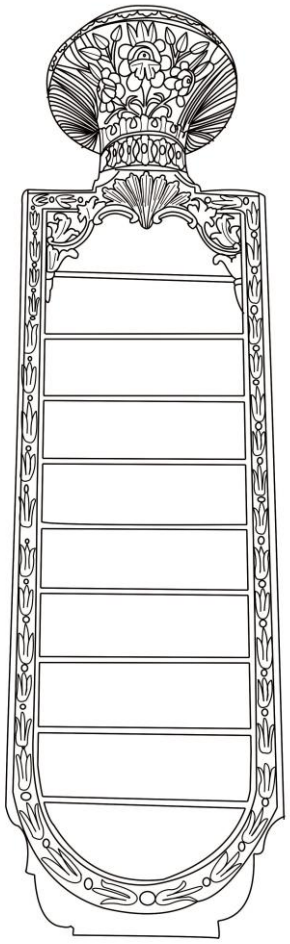

Çizim 34. Şerife Hacer Hanım'ın Baş T.

Foto. 41. Şerife Hacer Hanım'ın Başlığı

Çizim 35. Şerife Hacer Hanım'ın Başlığı

Foto. 42. Şerife Hacer Hanım'ın Başlığı

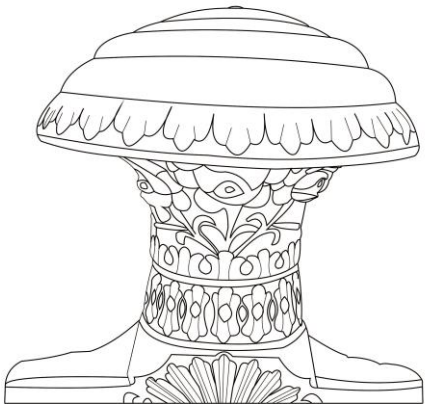

Çizim 36. Şerife Hacer Hanım'ın Başlığı

Katalog No:36

Fotoğraf No: 43-44-45

Çizim No: 37-38

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1229 H/ 1814 M

Kimliği: Başak-zâde el- hac Abdulkadir Ağa

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâki	**هوالباقی**
Beni kıl mağfiret ey Rabb-i Yezdan	**بنی قیل مغفرت ای ربّی یزدان**
Bi hakkı arş-ı âzam nûr-ı Kur'an	**بحقّ عرش اعظم نور قران**
Gelüb kabrimi ziyaret eden ihvan	**کلوب قبرم زیارت ایدن احوان**
İdeler ruhuma bir fâtiha ihsan	**یده لر روحمه بر فاتحه احسان**
Merhûm ve mağfûr Başak	**مرحوم و مغفور باشاق**
Zâde el- hac Abdulkadir	**زاده الحاج اعبدلقادر**
Ağanın rûhi'çün fâtiha	**اغانك روحیچون فاتحها**
sene 1229	**سنه ۱۲۲۹**

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	135	103	20
Genişlik	Üst:34 Alt:32	Üst: 32 Alt:29	90
Kalınlık	17	11	

Başlık Tipi: Dilimli sarık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Kabartma

Bugünkü Durumu: Baş ve ayak taşıyla beraber sağlam ve yerindedir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı aşağıdan yukarıya hafif genişleyerek yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üzerinde daire formunda bir başlık yeralır. Ayak taşı, baş taşıyla aynı formda olup üçgen alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Aşağıdan yukarıya genişleyerek yükselen dikdörtgen gövde üzerinde, tarih ve serlevha satırları hariç yedi satırdan oluşan bir kitabe metni yer almaktadır. Metin düz silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine alçak kabartma tekniğinde Celi Sülüs hatla yazılmıştır. Serlevhanın sağından ve solundan pahlanarak meydana getirilen boynun üzerinde çapraz dolamalı bir sarık yerleştirilmiştir. Sol alttan sağ üst köşeye uzatılan dolamalar karşıdan bakıldığında üsten tek olarak görülen diğer bir dolamayla kapatılmıştır. Derin kontürlerle belirtilen dolamalar sarığa boyut kazandırmıştır. Sarığın ön yüzünde, sola doğru ters duran aşağı uzatılmış gül motifi dal ve üç yaprağıyla birlikte işlenmiştir..

Ayak Taşı: Aşağıdan yukarıya hafif genişleyerek yükselen dikdörtgen gövdeli ayak taşı üçgen alınlıkla tamamlanmıştır. Gövde üzerinde en alttabir kase formunda bir çanaktan çıkan hurma ağacı tasvir edilmiştir. Simetrik olarak işlenen hurma ağacı sağından ve solundan aşağı doğru sarkmış hurmalar dal ve yapraklarıyla birlikte süsleme unsuru olarak kullanılmıştır.

Kullanılan Motifler: Gül, Hurmaağacı, Hurma, Kase

Foto. 43. Abdulkadir Ağa'nın Baş Taşı

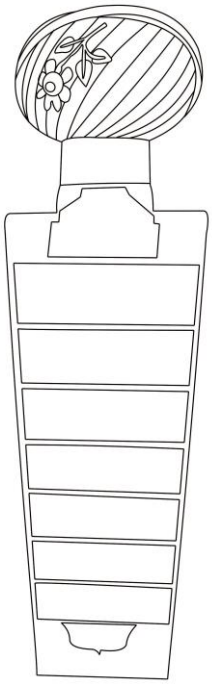

Çizim 37. Abdulkadir Ağa'nın Baş Taşı

Foto. 44. Abdulkadir Ağa'nın AyakTaşı

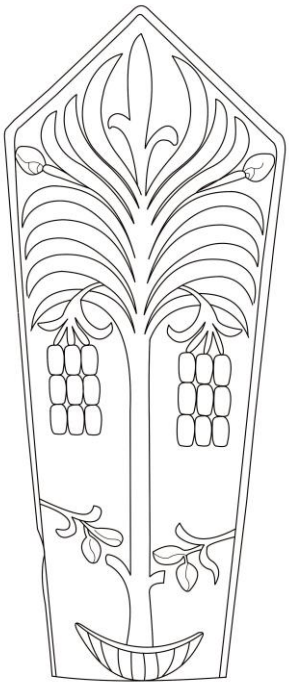

Çizim 38. Abdulkadir Ağa'nın Ayak Taşı

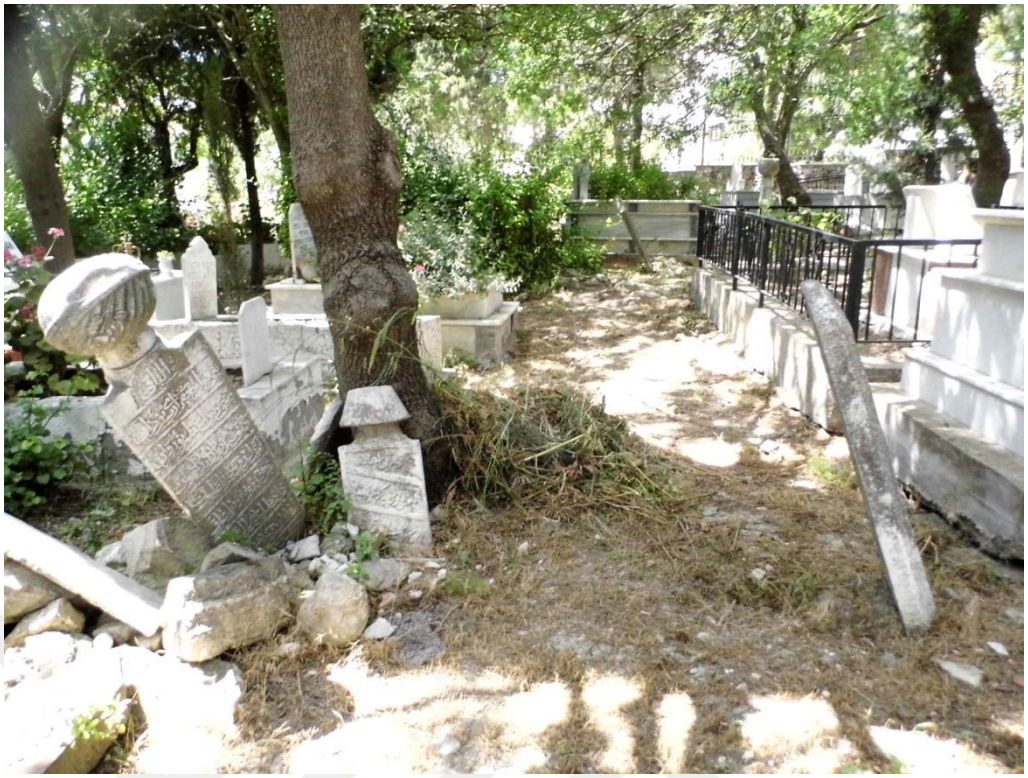

Foto. 45. Abdulkadir Ağa'nın Mezarın Genel Görüntüsü

Katalog No: 37

Fotoğraf No: 46

Çizim No: 39

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (II. Ada)

Tarihi: 1229H/1814M

Kimliği: Süleyman Ağa

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l- Hayyu'l-Bâki	**هوالحی الباقی**
Dikkat ile nazar eyle şu mezarım taşına	**دقّات ایله نظر ایله شو مزارم طاشنه**
Âkil isen gafil olma aklını	**عاقل ایسك غافل اولمه عقلني**
El başına salınıb gezerdim	**ال باشنه صالنوب کزردم**
Her dem bak ne geldi başıma akıbet	**حر دم بق نه کلدی باشیمه عاقبت**
Terk oldum daş dikildi başıma	**ترک والدم طاش دکیلدی باشیمه**
Merhûm ve mağfûr el-muhtac	**مرحوم و مغفور المحتاج**
İlâ rahmeti Rabbihi'l ğafûr	**الی رحمت ربّه الغفور**
İskeleci el-Hac Muhammed Ağa bin	**اسکله جی الحا ج محمّد اغا بن**
Süleyman Ağa rûhuna fâtiha	**سلیمان اغا روحنا فاتحه**
Sene 1229 fi M(Muharrem) 10	**سنه ۱۲۲۹ فی ۱۰ م**

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	195		26
Genişlik	Üst:44,5 Alt:44,5	Üst: Alt:	113
Kalınlık	15		

Başlık Tipi: Dilimli sarık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam ve bir ağaca dayandırılmış durumdadır. Ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı bulunmamaktadır. Baş taşı aşağıdan yukarıya doğru düz yükselen dikdörtgen gövde formundadır**.** Gövde dairesel formda bir başlık taşımaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Düz dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, serlevha ve tarih kısmı hariç dokuz satırdan meydana gelmektedir. Yazı, ince düz silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Sülüs hatla yazılmıştır. Yazı, kaliteli bir işçilikle zemine alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir.

Serlevhanın her iki tarafından pahlanarak meydana gelen omuzlar üzerinde tek kademeli boyun üzerinde çapraz dolamalı başlığı yer alır. Başlığın dolamaları, önden bakıldığında soldan sağa çapraz derin kontürlerle belirtilmiştir. Ortaya çıkan dolamalar üç boyut kazanarak estetik bir görüntü vermektedir. Başlığın büyüklüğü, taşın gövdesiyle uyum ve orantı bakımından eşitlik göstermektedir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

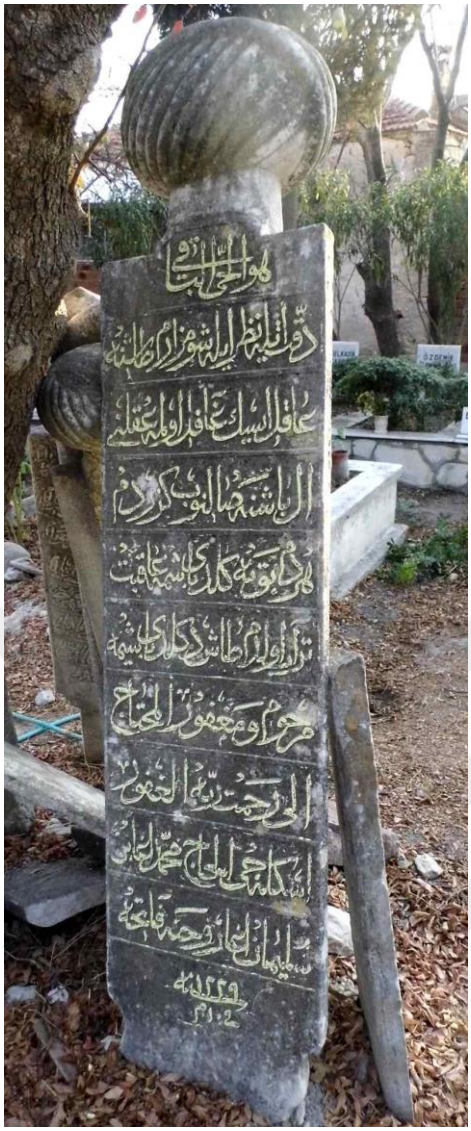

Foto. 46. Süleyman Ağa'nın Baş Taşı

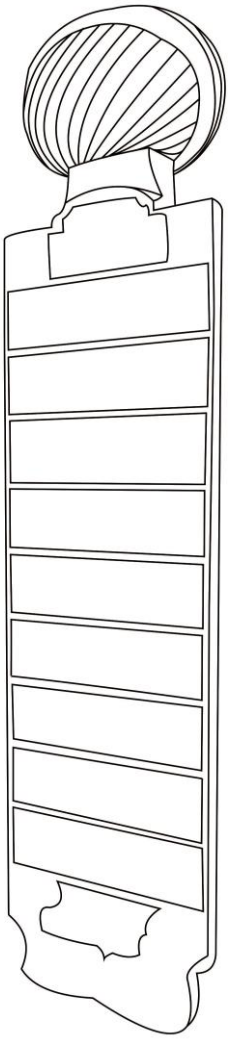

Çizim 39. Süleyman Ağa'nın BaşTaşı

Katalog No:38

Fotoğraf No:47

Çizim No:40

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1230 H/ 1815 M

Kimliği: Şaban Ağa

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Hallaku'l Bâkî	**هوالحلاقالباقی**
Ya İlâhi bu Türâb-ı izticâ' eden kulun	**یاالهی بوتراب اضطجایدن قولك**
Şa'bân bin El-hac Ali'ye eyle rahmet bî-hesâb	**شبعان بن الحاج علیه ایله رحمت بی حساب**
Çün nidâ-yı irci'î kılub semahına güzâr	**چونندای ارجعی قیلوب صماحنه کذار**
Dâr-ı 'ukbâ-yı n'aime eyledi birden şitâb	**دارعقبای نعیمه ایلدی بردن شتاب**
'İzz ü câhında sebât yok dâr-mihnetdir cihân	**عزوجاهنده ثبات یوقدار محنتدرجهان**
Hem fenâ mülkünde beka mümkün değil bî- irtiyâb	**هم فنا ملکنه بقا ممکن دکل بی ارتیاب**
Eyleyüb 'azm-i beka cüyunda afv (u) mağfiret	**ایلیوب عزم بقا جویندہ عفو (و) مغفرت**
Nûr eyle kabrinde olsun halle(?) siyâb- ı cennet	**نورایله قبرنده اولسون حله ثیاب جنت**
Eyleye Şa'bân Ağa'nın kabrini cinân Allah	**ایلیه شعبان اغانك قبرینی جنانا لله**
Sen de bir İhlâs oku-kim bulasın Hak'dan sevâb	**سنده اخلاص اوقي کم بولاسن حقدن ثواب**
Sene 1230 18 Zilkade (22 Ekim 1815)	**سنه١٢٣٠ ١٨ ذا**

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	166		26
Genişlik	Üst35: Alt:35	Üst: Alt:	87
Kalınlık	10		

Başlık Tipi: Kısa Çubuk Başlıklı Yüksek Şeritli Sarıklı Kavuk

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçakkabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşısağlamolup bir ağaca dayandırılmış durumdadır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipive Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı aşağıdan yukarıya doğru uzanan düz dikdörtgen gövde formundadır. Basık silindirik formda, kısa çubuklu sarık türü bir başlık taşımaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Düz dikdörtgen gövdeli baş taşının kitabe metni, serlevha ve tarih kısmı hariç on satırdan meydana gelmektedir. Kitabe metni, soldan sağa eğimli silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Sülüs hatla yazılmıştır. Yazı kartuş alanını tamamen doldurmakta ve zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Gövdenin omuz hizasından pahlanarak meydana gelen boyun kısmı üzerinde başlık yer alır. Başlığın en üstte görünen düşey çubuklu kısmı oldukça kısa tutulmuştur. Kısa düşey çubukların hemen altında yatay şeritli kalın kumaşlarla sarılan kısım dışa doğru fazla taşkın olmayıp daha uzun tutulmuştur. Başlık, basık silindir şeklinde olup, gövdenin büyüklüğü ve uzunluğuyla orantılıdır. Katalog 14 numaralı başlıkla aynı özellikleri taşımaktadır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 47. Şaban Ağa'nın Baş Taşı

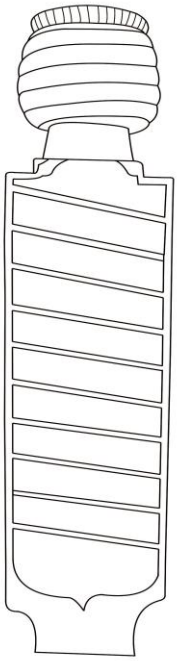

Çizim 40. Şaban Ağa'nın Baş Taşı

Katalog No:39

Fotoğraf No:48

Çizim No:41

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1232 H/1817 M

Kimliği: Emir Molla kızı Ümmühan Hâtun

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Hayyûl-Bâki	**هوالحی الباقی**
Müyesser oldu bana şahâdet	**میسّر اولدی بکا شهادت**
İlâhi sen nasib eyle saadet	**الهی سن نصیب ایله سعادت**
Bulayım tâki Resûlünden şafaat	**بولیم تاکی رسولکدن شفاعت**
Emir Molla kızı merhûme	**امیر ملا قزی مرحومه**
Ümmühan Hâtun ruhuna	**امّهان حاتون روحنه**
Fâtiha sene 1232	**فاتحه سنه ۱۲۳۲**

Yazı Türü: Nesih

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	126		
Genişlik	Üst:45 Alt: 34	Üst: Alt:	
Kalınlık	7		

Başlık Tipi: Üçgen tepelik

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma, Kazıma

Bugünkü Durumu: Baş taşısağlam ve yerinde olmasına rağmen ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı aşağıdan yukarıya doğru genişleyen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde, tepede üçgen formda bir alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Aşağıdan yukarıya genişleyerek yükselen gövde üzerinde yer alan kitabe metni serlevha ve tarih kısmı hariç beş satırdan meydana gelmektedir. Metin düz zemin üzerine kazıma tekniğinde Nesih hatla yazılmıştır. Yazının birinci satırından itibaren başlayan yuvarlak kemer gövdeyi süslü alınlıktan ayırmaktadır. Yuvarlak kemer üzerinden teğet geçen bordürün köşelerde meydana getirdiği boşluklar çeyrek oranda bitkisel motifle doldurulmuştur.

Yuvarlak kemeri teğet geçen bordür üzerinde, cepheden tasvir edilmiş bir cami figürü ve diğer mimari unsurlar yer almaktadır. Üçgen alınlığın sol tarafında yer alan cami, iki kademeli ve tek kubbelidir. Alt kademe üst kademeden biraz daha geniş olup düz bir silme ile ayrılmıştır. İkinci katı kubbeden ayıran kasnak sol tarafta aşağı doğru bir eğimle birinci kata inmektedir. Caminin birinci katında üç, ikinci katında da üç pencere açıklığı mevcut olup, üstten yuvarlak kemerli ve baklava dilimli şebekeleri ile belirtilmiştir. Caminin kubbesi çizgilerle dilimlere ayrılmış ve üzerine âlem yerleştirilmiştir. Alem figürünün hemen üstünde, üçgen alınlığın kenarında yarım bir çiçek motifi görülmektedir. Caminin sağ tarafında ve cami duvarına bitişik olarak yerleştirilen minare tek şerefesi ile verilmiştir.

Alınlığın tam merkezinde bulunan şerefeli minarenin sağ tarafında düzgün kesme taşlarla örülü duvarın ortasında, dikdörtgen formda üç tarafı çerçeveli çift kanatlı bir kapı açıklığı verilmiştir. Duvarın üstünden görünen iki köşk hemen üstünde üçüncü köşk daha yerleştirilmiştir. Aynı mimari özellikleri taşıyan bu köşklerden soldakinin yarım, sağdaki köşkün ise tam ve iki kanatlı, üstten yuvarlak kemerli dikdörtgen formda birer açıklıkla tasvir edilmiştir. Üstte ve ortada yer alan pavyon ise kare bir açıklıkla ve çapraz dilimli bir şebeke ile gösterilmektedir. Her köşk, aynı özellikte sivri konik külah birer çatıyla tamamlanmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Camii, Mimari figür, Çiçek, Yuvarlak kemer

Foto. 48. Ümmühan Hâtun'un Baş Taşı

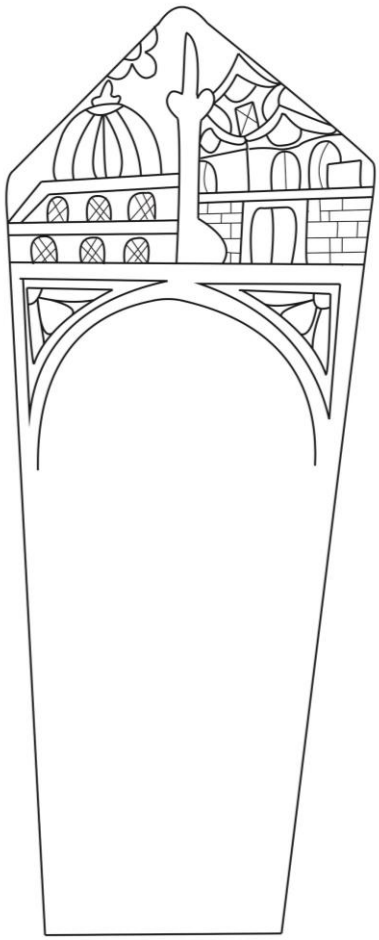

Çizim 41. Ümmühan Hâtun'un Baş Taşı

Katalog No:40

Fotoğraf No: 49

Çizim No:42

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (III. Ada)

Tarihi: 1233H/ 1818 M

Kimliği: Yazıcı İbrahim Efendi zevcesi Emine kadın

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâki	**هوالباقی**
Bu merkade her kim ederse dua	**بو مرقده هر کیم ایدرسه دعا**
İde mahşerde şefaat mücteba	**ایده محشرده شفاعت مجتبا**
Yazıcı İbrahim Efendi	**یازیجی ابرهیم افندی**
Zevcesi merhûme Emine	**زوجه سی مرحوم امینه**
Kadın rûhuna fâtiha	**قدین روحنه فاتحه**
Sene1233	**سنه ۱۲۳۳**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	148		
Genişlik	Üst: 39 Alt:31	Üst: Alt:	
Kalınlık	6		

Başlık Tipi: Üçgen alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabarma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı mevcut olup, başka bir mezarın metal şebekesine dayandırılmış durumdadır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı, aşağıdan yukarıya genişleyerek yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üçgen alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Düz dikdörtgen gövdesi üzerinde yer alan kitabe metni, serlevha hariç beş satırdan oluşmaktadır. Metin, düzgün olmayan silmelerin ayırdığı kazınmış zemin üzerine alçak kabartma tekniğinde Sülüs hatla yazılmıştır. Serlevha altında iki karşılıklı kenara özentisiz sütun başlığına benzer bir motif yerleştirilmiştir. Bu motif üzerinde yer alan yuvarlak silme kemer, alınlıktaki kompozisyonu yazılı gövdeden ayırmaktadır.

Serlevha üzerindeki silme yuvarlak kemer, kenarlardan yukarıya doğru düz yükselerek yuvarlak kemer üzerinden bir çerçeve oluşturacak şekilde düz silme olarak tamamlanmıştır. Yuvarlak kemerin köşelerde meydana getirdiği boşluklar simetrik, Barok üslupta kıvrımlı akant yapraklarla zemin doldurulmuştur. Düz silme üzerindeki akant yaprakların alt kısımları, silmenin altından geçip üstünden içe doğru kıvrım oluşturacak şekilde yerleştirilmiştir. Yuvarlak kemer üzerindeki düz silmenin altından geçip üstüne doğru kıvrılmış bereket boynuzu şeklinde bir vazo[150] içinden çıkan bir demet gül, yapraklarıyla beraber tasvir edilmiştir. Alttaki tek gül dalın çıktığı arka taraftan, üstteki üç tane gül ise aşağı bakar şekilde profilden işlenmiştir. Üçgen alınlığın kenarlarını süsleyen simetrik akant yaprakların kıvrımları, tepe noktadaki palmet motifiyle birleşir. Gül demeti üzerindeki palmet motifi aşağı doğru kavis yaparak yuvarlak kemer şeklini almıştır. Küçük yuvarlak kemerin kenar uçları yukarı doğru kıvrılarak tamamlanmıştır.

Alınlıkta kullanılan motifler zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant yaprak, Gül, Bereket boynuzu(vazo), Yuvarlak kemer.

---

[150] Gül Tunçel, *Cami Tasvirli Mezar Taşları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989, 54

Foto. 49. Emine Kadın'ın Baş Taşı

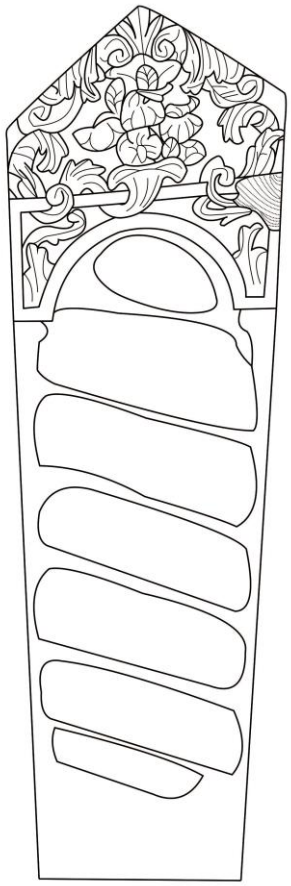

Çizim 42. Emine Kadın'ın Baş Taşı

Katalog No:41

Fotoğraf No: 50

Çizim No:43

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1236 H/ 1821 M

Kimliği: Hacı Ali oğlu kerimesiAişe kadın

Kitabenin Okunuşu:

(Hüv)’el- baki	**[هو] الباقی**
Beni kıl mağfiret ey Rabbi Yezdan	**بنی قیل مغفرت ای ربّی یزدان**
Bi Hakkı arş-ı azam nur-ı Kur’an	**بحق عرش اظم نوری قران**
Gelüp kabrimi ziyaret iden ihvan	**کلوب قبرم زیارت ایدن اخوان**
İdeler ruhuma bir fatiha ihsan	**ایدلر روحمه بر فاتحه احسان**
Hacı Ali oğlu kerimesi	**حاجی علی اوغلو کریمه سی**
……Aişe kadın ruhuna fatiha	**.....عایثه قادن روحنه فاتحه**
Receb 7 fi Sene 1236	**فی سنه ١٢٣٦ ٧ب**

Yazı Türü: CeliSülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	170		
Genişlik	Üst: 41 Alt:33	Üst: Alt:	
Kalınlık	7		

Başlık Tipi: Dilimli Bitkisel Alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşısağlam olup bir ağaca dayandırılmış durumdadır. Ayak taşı bulunmamaktadır

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı alttan yukarı doğru hafif genişleyerek yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde, dilimli bitkisel alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen formdaki baş taşının gövdesi üzerinde yer alan kitabe metni, serlevha ve tarih kısmı hariç altı satırdan meydana gelmektedir. Metin, soldan sağa ince düz silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Sülüs hatla yazılmıştır. Hat zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Kitabenin üçüncü satırında görülen yarım palmet motiflerin üzerinde iki kademeli "C" kıvrımlı yuvarlak kemer, bezemeli alanı yazılı gövdeden ayırmaktadır. Serlevha üzerindeki yuvarlak kemeri teğet geçen silmenin meydana getirdiği köşeler, simetrik birer lale motifiyle doldurulmuştur. Lale motifi dal ve yapraklarıyla beraber işlenmiştir.

Yuvarlak kemer üzerinde alınlığın tam ortasında yer alan çift kulplu gondol şeklindeki kasenin üstünde, dal ve yapraklarıyla beraber üç tane tohumları görünen nar meyvesi yerleştirilmiştir. Kasenin üstünde dekoratif amaçlı ikisi küçük biri büyük kabartma oval daireler çizilmiştir. Meyveli kaseyi çevreleyen kenar süslemeler simetrik olup, Barok üslupta "S" ve"C" kıvrımlarla hareketlendirilmiştir. Alınlığın tam üstünde bir taç gibi açılmış akant yapraklar yerleştirilmiştir. Taç şeklinde sıralanmış akant yaprağın sağında ve solunda aşağı doğru eğilmiş lale motifi görülmektedir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Lale, Akant yaprak, "S" ve" C" kıvrımlar, Nar, Kase, Sütunce başlık.

Foto. 50. Aişe Kadın'ın Baş Taşı

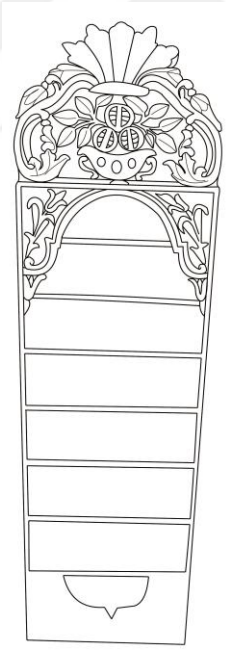

Çizim 43. Aişe Kadın'ın Baş Taşı

Katalog No: 42

Fotoğraf No:51

Çizim No:44

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (II. Ada)

Tarihi: 1237H/ 1822M

Kimliği: Molla Osman

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâki	**هوالباقی**
Açılmadan gül gibi soldum hele	**اچلمدن کول کبی صولدم هله**
Zar zar ağlar bana bülbüller bile	**زارزار اغلر بکا بلبلر بیله**
Hasret olub nâ-murad gittim yola	**حسرت اولوب نا مراد کتدم یوله**
Rûhum şad meskenim cennet ola	**روحم شاد مسکنم جنّت اوله**
Çeşmeli odabaşı Ahmet	**چشمه لی اوطه باشی احمد**
Ağa Zâde merhûm Es-seyyid molla	**اغا زاده مرحوم اسّید ملا**
Osman'ın rûhuna fâtiha	**عثمانك روحنه الفاتحه**
Sene 1237 N (Ramazan) 3	**سنه ١٢٣٨ ٣ ن**

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	163		15,5
Genişlik	Üst:30,5 Alt: 31	Üst: Alt:	85
Kalınlık	13		

Başlık Tipi: Dilimli sarık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam olup bir ağaca dayandırılmış durumdadır. Ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı bulunmamaktadır. Ayak taşı, aşağıdan yukarıya düz yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde, dairesel bir formda kavuklu bir başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörgen gövde üzerinde yedi satırlık kitabe metni yer alır. Metin, düz ince silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlariçerisine Sülüs hatla yazılmıştır. Hat, kartuşlar içerisini boşluk bırakmayacak şekilde tamamen doldurmuştur.

Omuzların pahlanmasıyla meydana gelen tek kademeli boyun üzerine, dairesel formunda çapraz dolamalı bir kavuk yerleştirilmiştir. Dolamaların her birine sol alttan sağ üst köşeye doğru çekilen kontürlerle hareketlilik kazandırmıştır. Üç boyutlu bir görüntüye sahip olan kavuk, önden bakıldığında tepedeki dolamanın altından aşağı ve sola eğimli açmış bir gül motifi yerleştirilmiştir. Gül motifi dal ve yapraklarıyla birlikte kavuk üzerinde dengeli ve estetik bir görüntü vermektedir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Gül

Foto. 51. Molla Osman'ın Baş Taşı

Çizim 44. Molla Osman'ın Baş Taşı

Katalog No:43

Fotoğraf No:52

Çizim No:45

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (III. Ada)

Tarihi: 1238H/1823 M

Kimliği: Seyyid Mustafa Ağa'nın kerimesi Şerife Rabiş

Kitabenin Okunuşu:

(Hüv)e'l-Bâki	**[هو]الباقی**
Bir güli gonca iken açılmadan soldum	**بر کلی عنجه ایکن اچلمدن صولدم**
Bağ-ı cihanı terk edip cennet-i a'layı buldum	**باغ جحانی ترك ایدب جنّت اعلایی بولدم**
Seyyid Mustafa Ağa'nın kerimesi	**سیّد مصطفی اغانك کریمه سی**
Merhûme Şerife Rabiş	**مرحومه شریفه رابیش**
Rûhuna fâtiha	**روحنه فاتحه**
Sene 1238	**سنه ١٢٣٨**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	**97**		
Genişlik	**Üst: 32 Alt: 24**	**Üst: Alt:**	
Kalınlık	**5**		

Başlık Tipi: Üçgen alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabarma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı sağlam olup, başka bir mezarın kenarına dayandırılmıştır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde, üçgen alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Aşağıdan yukarıya doğru genişleyen dikdörtgen gövde üzerinde, serlevha ve tarih kısmı hariç beş satırlık kitabe metni yer almaktadır. Her satır düz silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine Sülüs hatla, zemine alçak kabartma tekniğinde yazılmıştır. Serlevha üçgen alınlığın merkezine denk gelecek şekilde yazılmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 52. Şerife Rabiş'in Baş Taşı

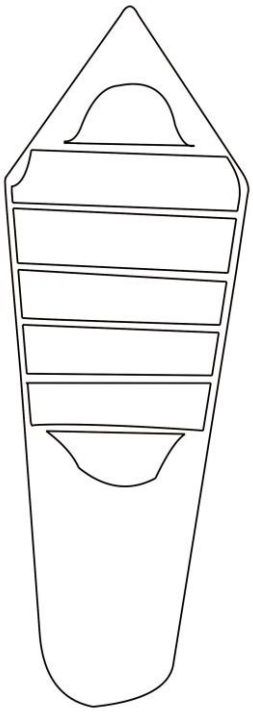

Çizim 45. Şerife Rabiş'in Baş Taşı

Katalog No:44

Fotoğraf No:53

Çizim No:46

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1241 H/1826 M

Kimliği: Ali Hoca-Zade Süleyman kerimesi Aişe

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâki sene 1241	**هوالباقی سنه ۱۲٤۱**
İlahi ravza-i cinan	**الهی روضه جنان**
Eyle mâkamın Ali Hoca	**ایله مقامین علی حوجا**
Zade Süleyman kerîmesi	**ذاده سلیمان کریمه سی**
Aişe ruhuna fâtiha	**عایشه روحنه فاتحه**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	135		
Genişlik	Üst: 47 Alt: 28	Üst: Alt:	
Kalınlık	6		

Başlık Tipi: Üçgen alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşısağlam ve yerindeolmasına rağmen ayak taşı yoktur.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen dikdörtgen formunda bir gövdeye sahiptir. Gövde, üçgen formda alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen formdaki gövde yüzeyindeki kitabe metni beş satırdan meydana gelmektedir. Metin, soldan sağa eğimli kalın silmelerin çevrelediği kartuşlar içerisine Sülüs hatla yazılmıştır. Yazı özentisiz bir şekilde zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Serlevha üzerindeki yuvarlak kemeri teğet geçen düz silme, alınlıktaki süslü alanı gövdeden ayırmaktadır. Yuvarlak kemer üzerinden geçen teğetin meydana getirdiği köşelerde ¼ oranında göbekli bir çiçekle doldurulmuştur.

Alınlıkta hafif sağa kaymış yuvarlak kemerli, dikdörtgen formda bir kapı açıklık görülmektedir. Kapının her iki tarafına çizgisel, anlamlı olmayan bir hareketlilik verilmiştir. Düzgün kesme taşlarla örülen duvar, sağ ve sol köşelerde, perspektif olmayan iki boyutlu bir şekilde üst köşelere doğru kırılmış bir şekilde tasvir edilmiştir. Duvar üzerindeki saçak, kalın bir bordürle belirtilmiştir. Duvarın arkasında sol tarafta kalan mimari yapının yüzeyindeki kare forma yakın açıklıklar çapraz, baklava dilimli şebekelerle gösterilmiştir. İki şebekenin arasında yuvarlak kemerli dikdörtgen formda bir kapı yerleştirilmiştir. Tüm bu yapı üzerinde merkezde olmayan hafif sağa kaymış dilimli bir kubbe görülmektedir. Mimari yapının sağında, duvara bitişik ve tam merkezde yer alan tek şerefeli cami minaresi yerleştirilmiştir. Minarenin hemen sağında, dilimli tepesine alem yerleştirilmiş bir cami kubbesi ile tasvir edilmiştir. Kompozisyon alınlığın formuna göre biçim kazanmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant yaprak, Cami, Mimari yapı, Yuvarlak kemer.

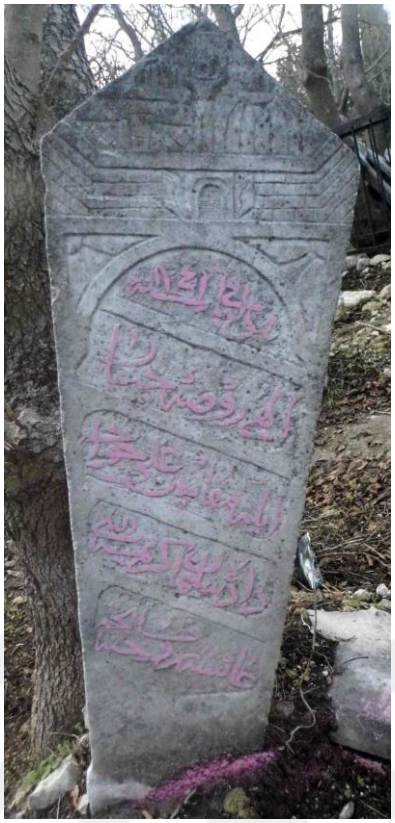

Foto. 53. Aişe'nin Baş Taşı

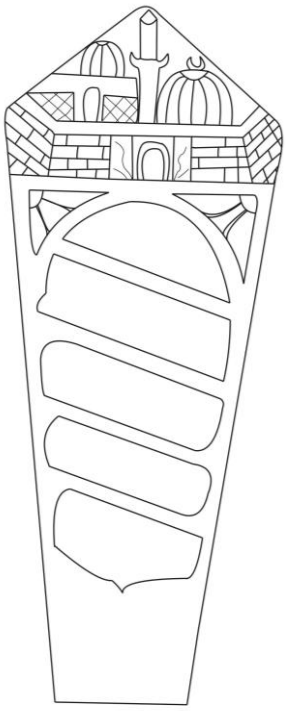

Çizim 46. Aişe'nin Baş Taşı

Katalog No:45

Fotoğraf No:54

Çizim No:47

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1243 H/ 1828 M

Kimliği: Sığacıklı zâde Hacı Molla OsmanOğlu Çelebi Hüseyin Efendi

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Hayyû'l-BâkiSene 1243	**هوالحیالباقی ۱۲٤۳سنه**
Beni kıl mağfiret ey Rabbi Yezdan	**بنی قیل مغفرت ای ربّ یزدان**
Bi-Hakk-ı arş-ı azam nûr-ı Kur'ân	**بحق عرش اعظم نور قران**
Gelüb kabrimi ziyaret eden ihvan	**کلوب قبریمه زیارت ایدن اخوان**
İde rûhuma fâtiha ihsan	**ایده روحیمه فاتحه احسان**
Sığacıklı zâde Hacı Molla Osman	**صغه جقلی زاده حاجی ملاعثمان**
Oğlu Çelebi Hüseyin Efendi rûhuna fâtiha	**اوغلیجلبی حسین افندی روحنه فاتحه**
27 Ramazan	**ن۲۷**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	123		17
Genişlik	Üst: 30 Alt: 30	Üst: Alt:	77
Kalınlık	6		

Başlık Tipi: Kısa Başlıklı Yatay Şeritli Sarık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam ve yerinde olmasına rağmen ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı aşağıdan yukarıya düz olarak yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde sarıklı bir başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen formlu gövde yüzeyinde yer alan kitabe metni, yedi satır olup kalın silmelerin çevrelediği kartuşlar içerisine Sülüs hatla yazılmıştır. Çok da özentili yazılmayan yazı. Zemine alçak kabartma tekniğinde yazılmıştır.

Gövde, omuzlardan pahlanarak meydana gelen boyun üzerinde kare forma yakın bir başlık taşımaktadır. Başlık, tepesi düz olup, takkenin etrafı eşit, yatay dolamalarla çevrili sarıktır. Sarığın tepesinden sağ tarafa sarkan kısa bir püskül görülmektedir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 54. Hüseyin Efendi'nin Baş Taşı

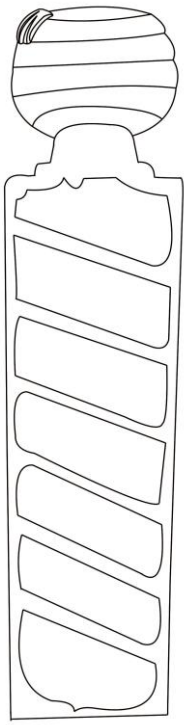

Çizim 47. Hüseyin Efendi'nin Baş Taşı

Katalog No: 46

Fotoğraf No:55

Çizim No:48

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (II. Ada)

Tarihi:1243H/1828M

Kimliği: Hasan Ağa

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Hallakü'l Bâki	**هوالحلاقالباقی**
Müyesser oldu bana şahadet	**میسّر اولدی بکا شحادت**
İlâhi sen nasib eyle saadet	**الهی سن نصیب ایله سعادت**
Bulayım tâ ki Resulünden şefaat	**بولیم تاکی رسولکدن شفاعت**
….. Ali Bek(y)	**... علی بك**
Oğlu merhûm ve	**اوغلومرحوم و**
Mağfûr Hasan Ağa	**مغفور حسن اغا**
Rûhi çün fâtiha	**روحیجون فاتحه**
Sene 1243	**سنه ١٢٤٣**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	139		25,5
Genişlik	**Üst:** 30,5 **Alt:** 30,5	**Üst:** **Alt:**	81
Kalınlık	7		

Başlık Tipi: Kısa Çubuk Başlıklı Yüksek Şeritli Sarıklı Kavuk (II. Tip)

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşısağlam ve yerinde olmasına rağmen ayak taşı bulunmamaktadır. Baş taşı sağa doğru hafif eğik bir şekilde durmaktadır. Zamanla gövde, boyun ve başlık da kırılmalar ve yıpranmalar meydana gelmiştir.

Mezar Tipive Formu: Toprak mezardır. Baş taşı, düz dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üzerinde silindirik formda bir başlık yer almaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, serlevha hariç yedi satırdan oluşmaktadır. Soldan sağa eğimli silmelerin oluşturduğu kartuşlar içerisine sülüs hatla yazılmıştır. Hat, düzgün ve kaliteli olmayan bir işçilikle zemine alçak kabarma tekniğinde uygulanmıştır.

Omuzların pahlanmasıyla meydana gelen iki kademeli boyun üzerinde silindirik formda bir başlık yer almaktadır. Başlık üzerindeki dolamalar, yüzeysel olarak çekilmiş kontürlerin meydana getirdiği altı sıra yatay dolama, kısa dikey çubukların etrafını sarmaktadır. Sarığın sol tarafında, üstte iki dolama üzerinde kabartmayla belirtilmiş bir püskül bulunmaktadır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 55. Hasan Ağa'nın Baş Taşı

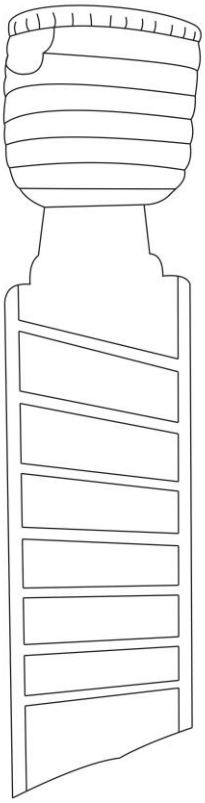

Çizim 48. Hasan Ağa'nın Baş Taşı

Katalog No: 47

Fotoğraf No: 56

Çizim No:49

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (II. Ada)

Tarihi:1247H/ 1832M

Kimliği: Hafız İlyas

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâkî	**هوالباقی**
Ya İlâhi ol-mübarek ism-i pâkin izzeti	**يا الهی اولمبارك اسم پاكين عزتی**
Hem Resul'ün Fahr-ı 'âlem-i kevneyn hürmeti	**هم رسولك فحرعالم كونين حرمتی**
Eyle kabrin ravza-i cennet ya İlâhe'l-'âlemin	**ايله قبرين روضه جنت يا ايله العا لمين**
Gece gündüz eylesünler huri (ve) gılman hizmeti	**كيجه كوندز ايلسونلر حورى (و) غلمان خز متى**
Merhum ve mağfur el-muhtac ilâ	**مرحوم ومغفور المحتاج اله**
Rahmeti'l-Gafur Hafız İlyas	**رحمة العفورحافظ الياس**
İlyas Efendi ruhiçün Fatiha	**افندى روحيچون فاتحه**
Sene 1242 5 Za (Zilkade) (31 Mayıs 1827)	**سنه ١٢٤٢ زا ٥**

Yazı Türü: CeliSülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	148		30
Genişlik	Üst: 35 Alt: 33	Üst: Alt:	96
Kalınlık	14		

Başlık Tipi: Yıldız Desenli Başlıklı Şerit Sarıklı Kavuk

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı mevcut olup ayak taşı bulunmamaktadır. Baş taşı bir ağaca dayandırılmış durumdadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı bulunmamaktadır. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru hafif genişleyerek yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üzerinde silindirik formda bir başlık bulunmaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, serlevha ve tarih kısmı hariç yedi satırdan meydana gelmektedir. Metin, düz silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Sülüs hatla yazılmıştır. Hat düzgün bir istifle yazılmış olup kartuş zeminini tamamen doldurmuş ve alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir.. Yazı, zamanla mermerin yıpranmasıyla harflerde dökülmeler meydana gelmiştir.

Serlevhanın iki yanında pahlanarak meydana gelen omuzların ortasında boyun kısmı yer alır. Boyun üzerinde oldukça iri silindirik formda başlık dikkat çeker. Dikey çubuklu baklava dilimli üst kısmın altı, taşkın olmayan ince sırayla sarılmış kumaşın ön tarafına kuş tüyü şeklinde bir motif işlenmiştir. Başlık üzerindeki çizgisel hareketler yüzeysel kontürlerle belirtilmeye çalışılmıştır.

Başlık, oran ve estetik açısından gövdeyle çok fazla bir bütünlük sağlamamaktadır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Tüy

Foto. 56. Hafız İlyas'ın Baş Taşı

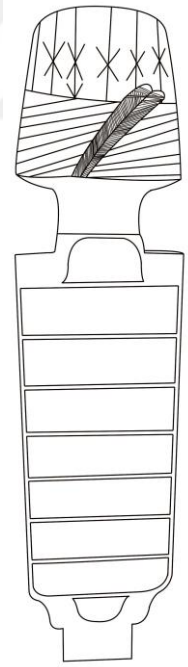

Çizim 49. Hafız İlyas'ın Baş Taşı

Katalog No:48

Fotoğraf No: 57-58

Çizim No:50-51

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1247 H/ 1832 M

Kimliği: Çelik Paşa Zâde Mir Âlem Hasan Bey

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî 1247 **هوالحلاق البا سنه ١٢٤٧**

Genç iken göçdü cihandan böyle bir hulk-ıhalîm

كنج ايكن كوجدى جهاندن بويله بر حلق حليم

Dilerim kabrini pür nûr eyleye Rabbe'l-Kerîm **ديلرم قبرينى پور نور ايليه رب الكريم**

Yirmi beş yaşına irmiş iken cû(d)-ı nev-civan

يكرمى بش ياشنه ايرمش ايكن جو[د] نوجوان

Davet itdi kendünü ol Hâlik-i zü'l-hakîm **دعوت ايتدى كندوكى اول خالق ذو الحكيم**

Çelik Paşa Zâde Mir Âlem Hasan Begin **چلك پاشا زاده مير علم حسن بكك**

....

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	110		18
Genişlik	Üst: 31 Alt: 31	Üst: Alt:	81
Kalınlık	11		

Başlık Tipi: II. Mahmut Dönemi Fesi (Mahmudi Fes)

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşısağlam ve yerinde olmasına rağmen ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı aşağıdan yukarıya doğru düz uzanan dikdörtgen formda gövdeye sahiptir. Gövde fes türü bir başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, serlevha hariç toprak üzerinde görülebilen beş satırdan meydana gelmektedir. Sülüs hatla yazılan metin, soldan sağa eğimli kalın silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine yazılmıştır. Fazla itina gösterilmemiş yazı zemine alçak kabartma tekniğinde yazılmıştır.

Omuz kısmından pahlanarak meydana gelen boyun üzerinde üstü oval fes türü bir başlık yerleştirilmiştir. Başlığın sağ tarafında önden bakıldığında görülmeyen tepeden bir iple sarkıtılmış şekilde büyük bir püskül, kabartma tekniğinde verilmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 57. Hasan Bey'in Baş Taşı

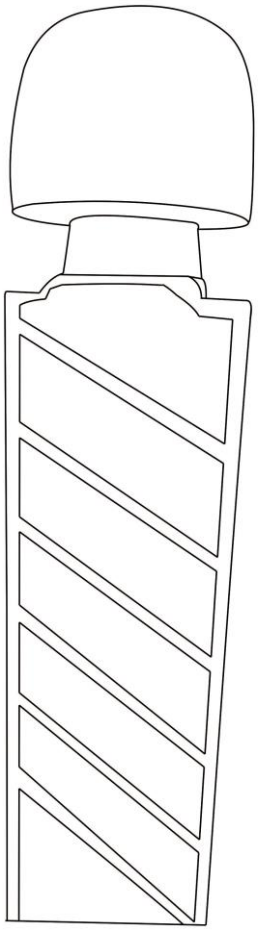

Çizim 50. Hasan Bey'in Baş Taşı

Foto. 58. Hasan Bey'in Başlığı

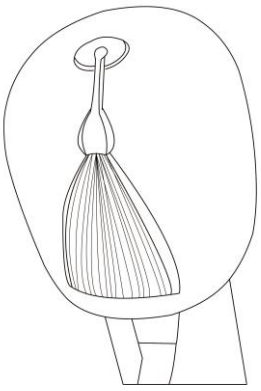

Çizim 51. Hasan Bey'in Başlığı

Katalog No:49

Fotoğraf No:59

Çizim No:52

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1250 H/ 1835 M

Kimliği: Mehmed Koca Bey kerimesi Hadice Hanım

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Muin sene 1250	**هوالمعين سنه ١٢٥٠**
Kızılhisar muhacirlerinden	**قزلحصار مهاجرلريندن**
Mustafa Maksud Ağa haremi	**مصطفى مقصود اغا حرمى**
Mehmed Koca Bey kerîmesi	**محمد قوجه بک كريمه سى**
Hadice Hanım rûhuna	**حديجه حانم روحنه**
Fâtiha	**فاتحه**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	134		
Genişlik	Üst: 38 Alt: 27	Üst: Alt:	
Kalınlık	7		

Başlık Tipi: Üçgen alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: AlçakKabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşısağlam fakat başka bir mezar taşına dayandırılmış durumdadır. Ayak taşı mevcut değildir. Baş taşının üçgen formdaki alınlığının sağ tarafı

kırık durumdadır. Kitabe metninin üçüncü satırı kırık olup, kırık kısımdan itibaren yukarı doğru uzayan çatlak görülmektedir.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı bulunmamaktadır. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru düz yükselen dikdörtgen formdadır. Taş üçgen formda bir alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, serlevha kısmı hariç beş satırdan oluşmaktadır. Sülüs hatla yazılan metin soldan sağa hafif eğik kalın silmelerinbirbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine alçak kabartma tekniği ile yazılmıştır. Dua istek kısmı yarım daire formunda sınırlandırılmış küçük bir alan içerisine yazılmıştır. Serlevha üzerindeki yuvarlak kemer, bezemeli alanı yazılı alandan ayırmaktadır.

Yuvarlak kemer üzerinden teğet geçen silmenin kenarlarda meydana getirdiği boşluklarda ortası göbekli yarım çiçek motifi uygulanmıştır. Düz teğet silme üzerinde ortada tek şerefeli ve tek minareli iki cami figürü kullanılmıştır. Alınlığın tam merkezinde ortada yer alan minarenin sağında ve solunda yer alan camiler cepheden tasvir edilmiştir. Minarenin solundaki cami, iki kademeli olup dilimli bir kubbe ile tamamlanmıştır. Birinci katın duvarları çok düzgün olmayan kesme taşlarla örülmüş olup bir tane kapı açıklığı bulunmaktadır. İkinci kademede iki tane yuvarlak kemerli pencere açıklığı bulunup pencerelerin üzeri düz olarak bırakılmıştır. En üste yerleştirilen kubbenin tepesine hâle yerleştirilmiş olup kubbenin kasnağı alınlığın kenarına kadar uzamaktadır.

Minarenin sağındaki caminin birinci katı diğer cami gibi düzgün kesme olmayan taşlarla örülmüş olup iki kanatlı bir kapı açıklığı bulunur. Bir silme ile ikinci kata geçilmektedir. Bu katta da yine iki pencere açıklığı görülmektedir. En üstteki dilimli kubbe üzerine hale yerleştirilmiştir. Bu kısımda ikinci pencereden itibaren meydana gelen kırıktan dolayı sol kısım bozuk bir durumdadır. Sol cami minaresi üzerinde hilal şeklinde ay ve yıldız figürleri kullanılmıştır.

Tüm süsleme unsurları zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant, Cami, Ay, Yıldız, Yuvarlak kemer,

Foto. 59. Hadice Hanım'ın Baş Taşı

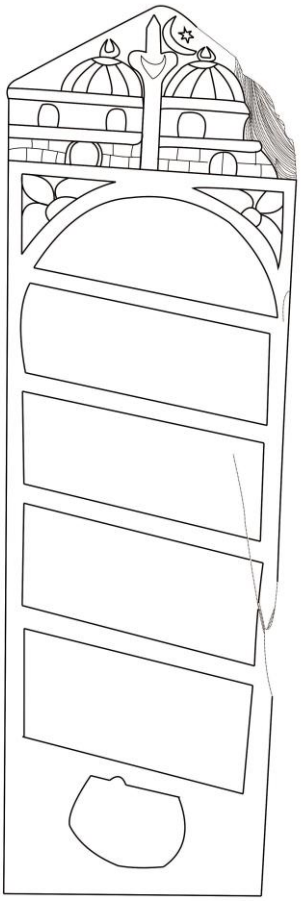

Çizim 52. Hadice Hanım'ın Ayak Taşı

Katalog No: 50

Fotoğraf No:60

Çizim No:53

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (II. Ada)

Tarihi: 1251H/1836M

Kimliği: Hüseyin Ağa'nın kerimesi Dur Kadın

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Hayyul Bâki	**هوالحی الباقی**
Ah ile zâr kılarak tazeliğime doymadım	**اه ایله زار قیله راق تازه لکمه طویمدم**
Çün ecel peymânesi dolmuş muradım almadım	**چون اجل پیمانه سی طولمش مرادم المدم**
Hasreta fâni cihanda tûl öm(ü)r sürmedim	**حسرتا فانی جهانده طول عمر سورمدم**
Firkata takdir bu imiş tâ ezelden bilmedim	**فرقتا تقدیر بو ایمیش تا ازلدن بیلمدم**
Deli Hüseyin Ağa'nın kerimesi merhûm	**دلی حسین اغانیك کریمه سی مرحومه**
Ve mağfûr leha Dur Kadın'ı	**و مغفور لها دور قادینك**
Rûhi çün rızâen-lillah-i el-fâtiha	**روحیچون رضاننلله الفاتحه**
Sene 1251	**سنه ١٢٥١**

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler (cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	189		15
Genişlik	Üst: 30 Alt: 30	Üst: Alt:	77
Kalınlık	13,5		

Başlık Tipi: Mantar formlu başlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartama

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı sağlam olup bir ağaca dayandırılmış durumdadır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı aşağıdan yukarıya doğru düz yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde, mantar formlu bir başlıkla tamamlanmıştır

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, tarih ve serlevha hariç yedi satırdan oluşmaktadır. Yazılı metin, soldan sağa eğimli ince silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Sülüs hatla yazılmıştır. Oldukça düzgün ve kaliteli bir işçilikle yazılan hat, kartuşların içine alçak kabartma tekniğiyle yazılmıştır. Hüve'l-Bâki yazısı, yarım daire formunda etrafı çizilmiş alan içerisine yazılmıştır.

Soldan sağa doğru eğimli serlevhanın iki yanında pahlanarak meydana gelen omuzların ortasından uzunca bir boyun yer alır. Boyun, kenarlara doğru genişleyip yukarıda giderek küçülen üç sıra dilimin meydana getirdiği mantar formunda başlığa sahiptir. Önden bakıldığında boyun kısmının en üstünde ve başlığın altında güle benzeyen yuvarlak formda bir kabartma görülmektedir. Baş taşı, baş ve gövde kısmıyla bir bütün olarak değerlendirildiğinde oldukça estetik bir görüntü vermektedir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Kabartma gül

Foto. 60. Dur Kadın'ın Baş Taşı

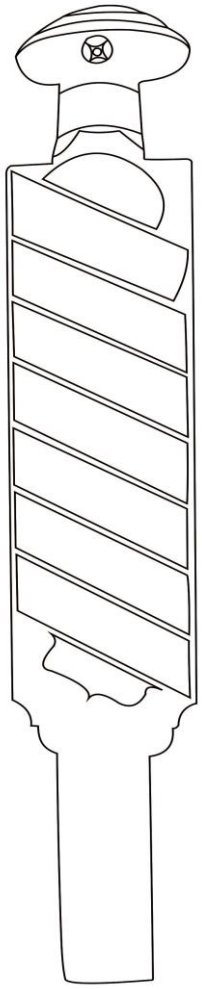

Çizim 53. Dur Kadın'ın Baş Taşı

Katalog No:51

Fotoğraf No: 61

Çizim No:54

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I.ada)

Tarihi: 1253 H/ 1838 M

Kimliği: Zeliha bint-i Mahmud Beşlüyan Ağa

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâki sene 1253	**هوالباقی سنه ۱۲۵۳**
Beni kıl mağfiret ey Rabbi Yezdan	**بنی قیل مغفرت ای ربّ یزدان**
Bi-hakkı arş-ı âzam nûr-ı Kur'â	**بحق عرش اعظم نوری قران**
Gelüb kabrimi ziyaret iden ihvan	**کلوب قبریمی زیارت ایدن احوان**
İde rûhuma bir fâtiha ihsan	**ایده روحیمه بر فاتحه احسان**
Kızılhisar muhâcirlerinden merhûm	**قزالحصار مهاجرلرندن مرحومه**
Zeliha bint-i Mahmud Beşlüyan Ağ	**زلیخه بنت محمود بشلویان اغا**
Rûhuna fâtiha	**روحنه فاتحه**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	136		
Genişlik	Üst: 45 Alt: 33	Üst: Alt:	
Kalınlık	5		

Başlık Tipi: Üçgen alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı sağlam olup bir ağaca dayandırılmış durumdadır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru

genişleyerek yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde, üçgen alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, serlevha hariç yedi satırdan meydana gelmektedir. Metin, soldan sağa eğimli silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Sülüs hatla yazılmıştır. Yazı zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Serlevha üzerinde yer alan yuvarlak silme kemer, bezemeli alanı kitabe alanından ayırmaktadır. Yuvarlak kemer üzerinden teğet geçen düz silmenin, köşelerde meydana getirdiği boşluklar simetrik olarak işlenmiş akant yapraklarla doldurulmuştur. Yaprakların uçları serlevha üzerinde birleşip, yuvarlak kemerin ortasından aşağı taşarak iki köşeyi birleştirmiştir.

Alınlığı gövden ayıran düz teğet silme üzerinde, sol tarafta cami figürüne sağ tarafta ise bitkisel bezemeye yer verilmiştir. Özellikle cami tasvirli alınlıklarda, minare alınlığın tam ortasında yer alıp iki farklı bezemeyi birbirinden ayırmaktadır. Tek şerefeli minarenin sol tarafında yer alan cami iki kademeli olup en üstte dilimli kubbe yer alır. Caminin en alt kademesinde biri cami duvarının tam ortasında diğeri minarenin altında (minarenin giriş kapısı olabilir) olmak üzere iki kanatlı kapı açıklığı bulunmaktadır. Kapılar basık yuvarlak kemerli olup etrafı düz bir şekilde çerçevelenmiştir. Cami kapısının sol tarafında kalan duvar baklava dilimi şeklinde kesme taşlarla örülmüşken, sağ tarafında kalan duvar düzgün kesme taşlarla örülmüştür. Bu bölümün bir üst kademesinde yer alan duvarın ortasında, iki kanatlı bir kapı açıklığı görülmektedir. Kapının iki yanındaki duvarlar, baklava dilimi şeklinde kesme taşlarla örülmüştür. Bu kademe üzerindeki kasnak, dilimli kubbeyi taşımaktadır. Kubbe üzerinde hâle görülür. Caminin sol tarafında bir tane, sağ tarafında alttan yukarı doğru sıralı üç tane selvi ağacı yerleştirilmiştir. Cami minaresinin solunda, şerefe hizasındaki hilal motifinin içinde üç dişli bir motif görülür. Hilalin içerisinde kullanılan motif, bir çiçeğin yarısı veya yıldız motifi olabileceği düşünülebilir. Uzun gövdeli minare şerfesinin altı bilezikli olup petek üzerinden devam eden gövde sivri külahla bitirilmiştir.

Cami minaresinin sağ tarafı, barok üslupta stilize edilmiş bir bereket boynuzu şeklindeki vazo içerisine naturalist üslupta bir gül demeti yerleştirilmiştir. Sağa bakan güller ile sola bakan tek gül açmış bir şekilde yan profilden işlenmişken en üstte, minareye bakan bir gonca gül işlenmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Gül, Gonca, Akant yaprak, Selvi, Ay, Bereket boynuzu, Cami, Hilal, Baklava dilimi, Yuvarlak kemer.

Foto. 61. Mahmud Beşlüyan Ağa'ın Baş Taşı

Çizim 54. Mahmud Beşlüyan Ağa'ın Baş Taşı

Katalog No: 52

Fotoğraf No:62

Çizim No:55

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (II.Ada)

Tarihi: 1257H/1841M

Kimliği: Süleyman Kerîmesi Hacer Hanım

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mine'l Mevt sene 1257	**اه من الموت سنه ١٢٥٧**
Gonca-i handan iken erişdi ecel	**غنخهٔ حندانكن ايرشدي اجل**
Takdir böyle kılınmış Halk-ı lemyezel	**تقدير بويله قلنمش حالقى لم يزل**
Süleyman kerîmesi Hacer Hanım	**سليمانك كريمه سي حاجر حانم**
Rûhi çün fâtiha	**روحيچون فاتحه**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	110		
Genişlik	Üst: 37 Alt: 30	Üst: Alt:	
Kalınlık	5,5		

Başlık Tipi: Üçgen alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı sağlam olup mezarlık duvarına dayandırılmış durumdadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı bulunmamaktadır. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru hafif genişleyerek yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üçgen alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, serlevha hariç dört satırdan meydana gelmektedir. Hat, zemine kalitesiz istifle düzgün olmayanbir şekilde Sülüs hatla yazılmıştır. Serlevha üzerine yerleştirilen yuvarlak kemer, bezemeli alanı yazılı gövdeden ayırmaktadır. Yuvarlak kemerin sağında ve solunda meydana gelen boşluklar, bitkisel tarzda simetrik stilize yapraklarla hareketlendirilmiştir.

Yuvarlak kemer üzerinden teğet geçen düz silme üzerinde ki alan derin ve yüzeysel kontürlerle hareketlendirilmiştir. Üçgen alınlığın sol tarafında yer alan cami tam cepheden tasvir edilmiştir, temeldenyukarı doğru "S" kıvrımıyla daralan caminin yüzeyi baklava dilimi formunda hareketlendirilmiştir. Caminin ön cephesinde iki kapaklı bir kapı açıklığı bulunmaktadır. Cephenin hemen üstünde yanlardan duvarların dışına taşan iki kademeli kasnak üzerinde dilimli kubbe yer alır. Caminin sağ tarafında kaidesi görünen tek şerefeli bir minare bulunmaktadır. Minare, üçgen alınlığın tam ortasında iki ayrı formdaki süslemeyi birbirinden ayıran noktadadır. Minarenin sağ tarafında ve caminin arkasında üzeri çizgilerle hareketlendirilmiş bir selvi ağacı ve bir ay motifi görülmektedir.

Minarenin sağ tarafı bitkisel formda motiflerle bezenmiştir. Barok üslupdaki akant bitkisel süslemeler derin kontürlerle zemini hareketlendirmiş ve motiflere boyut kazanmıştır. Minarenin yanında açmış iki gül motifi ve bir taç çiçek yapraklarıyla birlikte yerleştirilmiştir. Tüm bu bezemeler alınlığın şekline göre düzenlenmiştir.

Alınlıkda yer alan motiflerin hareket ve derinliğine rağmen yazılı gövde oldukça yüzeysel ve sade kalmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant yaprak, Gül, Taç çiçek, Selvi, Ay, Cami, Yuvarlak kemer, Baklava dilimi.

Foto. 62. Hacer Hanım'ın Baş Taşı

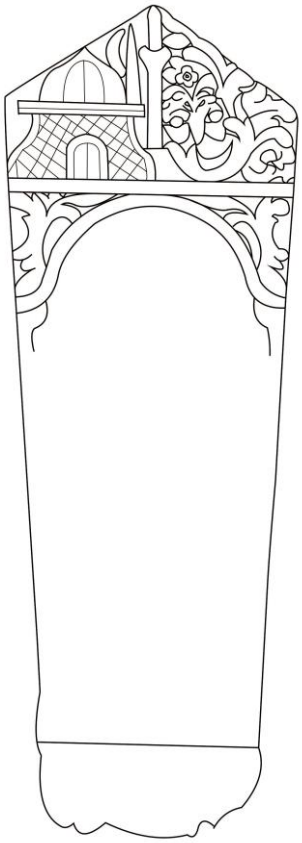

Çizim 55. Hacer Hanım'ın Baş Taşı

Katalog No:53

Fotoğraf No:63

Çizim No:56

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (III. Ada)

Tarihi:1257 H/1841 M

Kimliği: Rabia kızı Rahime kadın

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mine'l Mevt sene 1257	اه منالموت سنه ۱۲۵۷
Rabia kızı	رابیه قزی
Merhûme ve mağfûre	مرحومه ومغفوره
Rahime kadın rûhuna	رحمه قادین ر وحنه
Fâtiha	فاتحه

Yazı Türü: Nesih

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	131		
Genişlik	Üst: 32,5 Alt: 23,5	Üst: Alt:	
Kalınlık	5		

Başlık Tipi: Üçgen alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam olup başka bir mezar taşına dayandırılmıştır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üçgen alınlıkla tamamlanmaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, tarih ve serlevha hariç dört satırdan oluşmaktadır. Yazı, zemin kazılarak alçak kabartma tekniğinde nesih hatla yazılmıştır. Serlevha üzerindeki kalın silme yuvarlak kemer, alınlığı gövdeden ayırmaktadır. Yuvarlak kemeri teğet geçen düz silmenin köşelerde meydana getirdiği boşluklar ¼ oranında akant yapraklarla doldurulmuştur.

Alınlıktaki bezemeli alanın altındaki bordürün içerisi birbirine ters, simetrik saç örgüsü şeklinde zencerekle hareketlenmiştir. Bu bordür üzerindeki üçgen alınlığınsol tarafında, duvarları olmayan caminin dilimli kubbesi ve şerefeli minaresi görülmektedir. Kubbe üzerinde ne için konulduğu anlaşılmayan dört yuvarlak kabartma ve üzerinde yaprağa benzer bir motif işlenmiştir. Minarenin sağ tarafında, bordür üzerinde uçları koç boynuzu gibi içe kıvrılmış, üstü düz alttan dilimli dekoratif bir unsur kullanılmıştır. Bu unsur üzerinde bir gül motifi yapraklarıyla beraber sağ tarafı dolduracak şekilde yerleştirilmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Gül, Akant yaprak, Yaprak, Cami, Saç örgüsü, Yuvarlak kemer.

Foto. 63. Rahime kadın'ın Baş Taşı

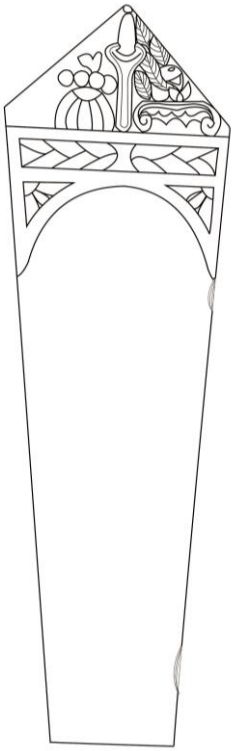

Çizim 56. Rahime kadın'ın Baş Taşı

Katalog No:54

Fotoğraf No:64

Çizim No:57

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (III. Ada)

Tarihi: 1257H/ 1837M

Kimliği: Kimliği belli değil

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mine'l Mevt sene 1257	**اه منالموت سنه ١٢٥٧**
Ah ile zar kılarak gençliğime doymada(n)	**اهيله ذار قيلرق كنجلكيمه طويمدن**
Hasreta fani cihana tul öm(ü)r sürmedim	**حسرتا فانى جحانه طول عمر سورمدم**
Hacı İbrahim'in oğlu	**حاجى ابراهيمك اوغلو**
……	**.....**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	90		
Genişlik	Üst: 30 Alt: 26	Üst: Alt:	
Kalınlık	8		

Başlık Tipi: Kısa Başlıklı Sarık (2.Tip)

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam ve yerinde olmasına rağmen ayak taşı bulunmamaktadır. Baş taşı, yaklaşık yarısına kadar toprağa gömülü olmasına rağmen sola doğru eğik durmaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı düz dikdörtgen formda bir gövdeye sahiptir. Gövde üzerine oval formda bir başlık yer almaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Yerinde eğik olmasına rağmen düz dikdörtgen gövde üzerinde, serlevha hariç görülebilen üç satırlık kitabesi yer almaktadır. Kitabesi, soldan sağa eğik kalınca silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine Sülüs hatla yazılmıştır. Taşın zeminin bozuk olmasından dolayı yazının kalitesini düşürmüştür. Metnin diğer satırları toprak altında kaldığı için okunamamıştır. Yazı zemine alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir.

Serlevha üzerinde omuz kısımlarının pahlanmasıyla meydana gelen iki aşamalı boynun üzerinde başlık yer almaktadır. Birbirine paralel üç sıra yatay şeritlerin bir başlık etrafında sarılmasıyla meydana gelen sarık, yatay kontürlerle iyice belirginleştirilmiştir. Alttan ve üstten basık olan sarık, yanlara doğru genişleyerek iri bir görüntü vermektedir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto 64. Kat. No:54 Baş Taşı

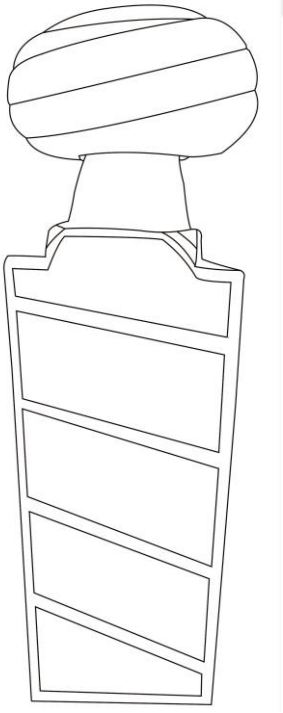

Çizim 57. Kat. No:54 Baş Taşı

Katalog No:55

Fotoğraf No: 65

Çizim No:58

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1259 H/1843 M

Kimliği: Topcu başı Hacı Mustafa

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l- Bâki sene 1259	**حوالباقی سنه ۱۲۵۹**
İlahi ravzâ-i cinan eyle makâmı	**الهی روضئ جنان ایله مقام**
emin Kızılhisar muhâcırlarından	**امین قزالهیصار مهاجرلریندن**
Hacı ibn-i Mustafa topcubaşı	**حاجی ابن مصطفی طوپجی باشی**
Rûhuna fâtiha	**روحنه فاتحه**

Yazı Türü: Nesih

Ölçüler (cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	95		18
Genişlik	Üst: 30 Alt: 30	Üst: Alt:	77
Kalınlık	7		

Başlık Tipi: Sarıklı Fes

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı sağlam olup bir ağaca dayandırılmış durumdadır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı aşağıdan yukarıya düz uzanan dikdörtgen gövde formundadır. Gövde fes türü bir başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, beş satırdan meydana gelmektedir. Nesih hatla yazılan yazı oldukça özentisiz bir şekilde, kazınmış zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Omuzların pahlanmasıyla meydana gelen boyun üzerinde etrafı düz sarıklarla sarılmış fes türü bir başlık yer alır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 65. Hacı Mustafa'nın Baş Taşı

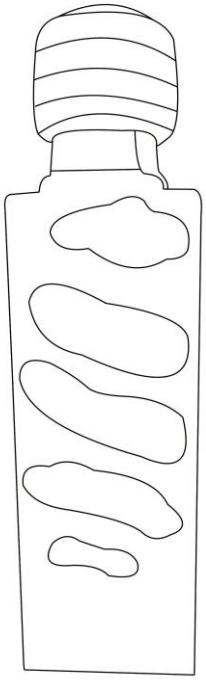

Çizim 58. Hacı Mustafa'nın Baş Taşı

Katalog No:56

Fotoğraf No:66

Çizim No:59

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1260 H/ 1844 M

Kimliği: -

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mine'l-Mevt sene 1260 **اه من الموت سنه ١٢٦ .**

Yâ ilâhi gelmişim divanına rahm et bana **يا الهى كلمشيم دواننه رحم يت بكا**

Meskenim kıl lütfun ile cenneti yâ Rab bana **مسكنيم قيل لطفك ايله جنتى يا رب بكا**

Çün ecel geldi yetişdi tar-mar etdi beni **چون اجل گلدى يتشدى تارمار ايتدى بنى**

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	75		17
Genişlik	Üst: 30 Alt: 30	Üst: Alt:	77
Kalınlık	9		

Başlık Tipi: Oval Başlıklı Sarık (2.Tip)

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçakkabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı sağlam olup yerinde olmasına rağmen ayak taşı mevcut değildir. Mezar yeni gömü yapılan iki mezar arasında sıkışmış bir durumdadır.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Düz dikdörtgen gövde formundadır. Daire formunda bir sarık taşımaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerinde dört satırlık kitabe metni yer alır. Metin soldan sağa eğimli silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Sülüs hatla yazılmıştır. Serlevha üzerinde omuzların pahlanmasıyla meydana gelen boyun yukarı doğru daralmaktadır. Boyun üzerinde dört sıra, düzgün sıralı alçak kontürlerin meydana getirdiği sarıklı başlık yer alır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto 66. Kat.56 Baş Taşı

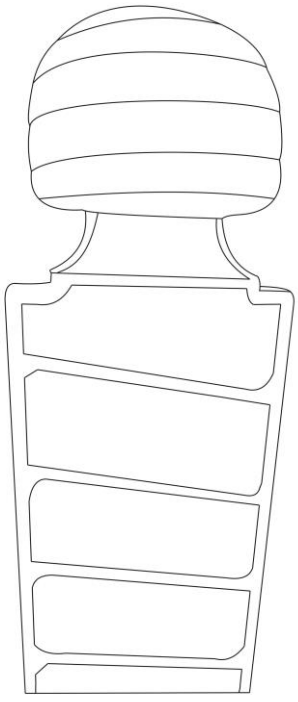

Çizim 59. Kat.56 Baş Taşı

Katalog No:57

Fotoğraf No: 67

Çizim No: 60

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1262 H/ 1846 M

Kimliği:-

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâki sene 1262 **هوالباقی سنه ١٢٦٢**

İlâhi ravzâ'i cinan eyle **الهی روضهٔ جنان ایله**

Mâkamı emin Abdi **مقام امین عبدی**

Yazı Türü: Nesih

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	56		21
Genişlik	Üst: 29,5 Alt: 29,5	Üst: Alt:	99
Kalınlık	7		

Başlık Tipi: Kısa Başlıklı Yatay Şeritli Sarık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Kazıma

Bugünkü Durumu: Baş taşısağlam ve yerinde fakat ayak taşı bulunmamaktadır. Baş taşı yarısına kadar toprağa gömülü durumdadır. Mezarı üzerinde başka bir mezar bulunmaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Düz dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üzerinde sarıklı başlık yer alır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan üç sıralı kitabe metni, nesih hatla yazılmıştır. Kalitesiz bir hatla yazılan yazı zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Yazının diğer satırları baş taşının toprağa gömülü olması nedeniyle okunamamıştır. Sol omuz kısmı kırık olan taşın kısa boynu üzerinde başlığı yer alır. Üstten görünen takkenin etrafı yüzeysel kontürlerle belirtilmiş altı sıra düz şeritlerli sarık başlığın sol tarafında iki sıra şeritin üstünden sarkan kısa püskül görülmektedir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

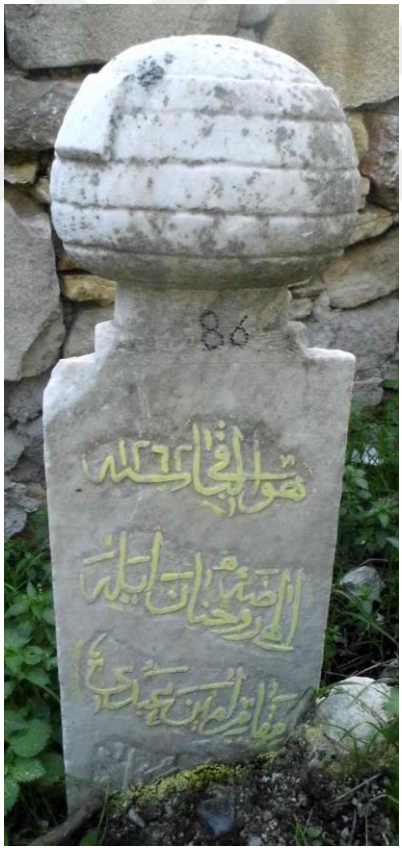

Foto 67. Kat.57 Baş Taşı

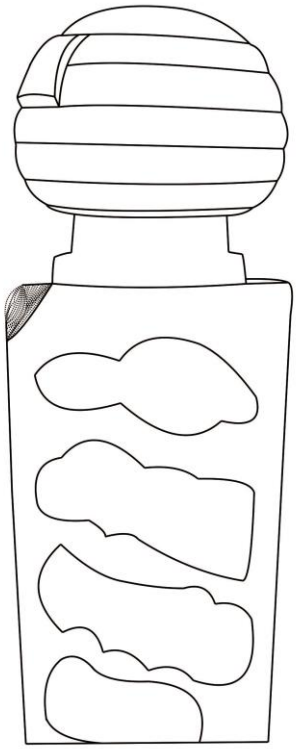

Çizim 60. Kat.57 Baş Taşı

Katalog No: 58

Fotoğraf No: 68

Çizim No: 61

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1263 H/ 1847 M

Kimliği: Molla Mehmed'in kerîmesi Aişe

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l- Bâki fi sene 1263 Za (Zilkade) **هوالباقی فی سنه ١٢٦٣ ذا**

Kızılhisar muhacırlarından **قزیل حصار مهاجرلرندن**

Mustafa Efendi-Zâde Molla Mehmed'in **مصطفی افندی زاده ملا محمدین**

Kerimesi merhûme Aişe rûhuna… **کریمه سی [کریمسی]مرحومه عائشه روحنه**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	72		
Genişlik	Üst: 30 Alt: 24,5	Üst: Alt:	
Kalınlık	4		

Başlık Tipi: Üçgen alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam ve yerindedir. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde, üçgen formda alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, serlevha hariç üç satırdan meydana gelmektedir. Soldan sağa eğimli silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine yazılan metin, Sülüs hatla zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Yarım daire formunda bir alan içerisine yazılan serlevha üzerindeki yuvarlak kemer bezemeli alanı yazılı gövdeden ayırmaktadır.

Serlevha üzerindeki yuvarlak kemeri teğet geçen bordürün köşelerde meydana getirdiği boşluklar ¼ oranında stilize bitkisel bir motifle işlenmiştir. Yuvarlak kemer üzerindeki bordürün içi zik-zak meydana getirecek şekilde bezenmiştir. Bordür üzerinde yer alan alınlığın sol tarafında cami, sağ tarafında diğer mimari unsurlar kullanılmıştır. Sol taraftaki caminin alt duvarı üzerinde üç pencere açıklığı ve en sağda minarenin altında iki kanatlı bir kapı açıklığı görülmektedir. Yuvarlak kemerli pencerler baklava dilimi şeklinde şebekelerle örülmüştür. Tüm bu unsurlar üzerinde yer alan kubbe kasnağı, sağ kapının yanından aşağı doğru uzamaktadır. Kasnak üzerinde ortadaki pencere üzerine dilimli kubbe yerleştirilmiştir. Kubbenin sağında tek şerefeli minare görülmektedir. Şerefenin altı dilimlerle hareketlendirilmiştir. Minareyle kubbenin arasında iki tane selvi ağacı görülür. Alınlığın sağtarafında, iki tane önde bir tane arkada üçgen çatılı, köşk de denilen üç mimari öğe yer almaktadır. Bu mimari unsurların cepheleri dikdörtgen ve baklava dilimli şebekeli pencere açıklıkları yeralır. Ayrıca arkada iki tane selvi ağacı görülmektedir.

Alınlık üzerindeki tasvir, alınlığın formuna göre yerleştirilmiştir. Tasvir zemine alçak kabartma ve kazıma tekniğiyle işlenmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Selvi, Cami, Köşk, Akant yaprak, Yuvarlak kemer.

Foto 68. Aişe'nin Baş Taşı

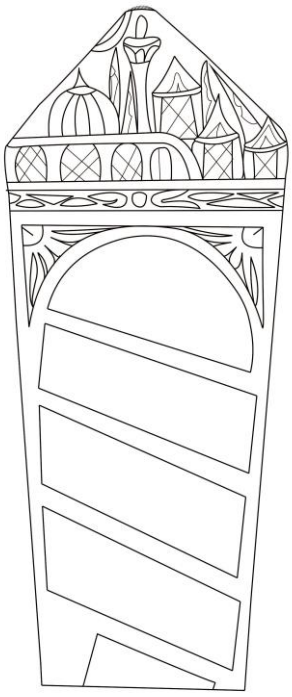

Çizim 61. Aişe'nin Baş Taşı

Katalog No: 59

Fotoğraf No:69

Çizim No:62

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (II. Ada)

Tarihi:1263H/1847M

Kimliği: Hasan Ağa zevcesi Şerife Fatma Kadın

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Hayyu'l-Bâki **هوالحى الباقى**

Fi sene 1263 12 B (Receb) **فى سنه ١٢٦٣ ١٢ ب**

Yâ ilâhi gelmişim divânına rahmed et bana **يا ايلهى كلمشم ديوانكا رحمد ايت بكا**

Meskenim kıl lütfûn ile cenneti yâ Rab bana **مسكنم قيل لطفك ايله جنّتى يارب بكا**

Çün ecel geldi erişdi tar(u)-mar etti beni **چون اجل كلدى ايرشدى تارمار ايتدي بني**

Razıyım el-hükm'i lillah bu imiş emr-i Hüdâ **راضيم الخكم لله بو ايمش امرى خدا**

El-HacHüseyin oğlu el-Hac Hasan Ağa zevcesi

الحاج حسين اوغلو الحاج حسن اغا زوجه سى

Merhûme Şerife Fatma Kadın rûhuna **مرحومه شريفه فاطمه قدين روحنه**

Fâtiha **فاتحه**

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	182		
Genişlik	Üst: 42 Alt: 35,5	Üst: Alt:	
Kalınlık	6		

Başlık Tipi: Bitkisel Alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam ve bir ağaca dayandırılmış durumdadır. Ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı bulunmamaktadır. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru hafif genişleyerek yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Bitkisel bezemeli yuvarlak kemer bir alınlıkla tamamlanmıştır

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde yüzeyindeki kitabe metni, serlevha hariç yedi satırdan meydana gelmektedir. Metin, soldan sağa eğimli silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine kaliteli bir işçilikle Celi Sülüs hatla yazılmıştır. Hat zemine, kartuş alanını tamamen dolduracak bir yerleştirmeyle alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir. Serlevha ise yarım daire formunda bir alan üzerine yanlarda boşluklar oluşturacak bir şekilde yerleştirilmiştir. Serlevha üzerinde iki kademeli yuvarlak kemer, bitkisel alınlığı yazılı gövdeden ayırmaktadır.

Yuvarlak kemerin tam ortasında, üzeri yaprak şeklinde motiflerle dilimlenmiş bir vazo yer alır. Vazonun içinden çıkan akant yapraklar alınlığın iki tarafına dağılmış bir şekilde simetrik olarak işlenmiştir. Yapraklar üzerindeki ince kontürlerle damarlar belirtilmiş, yaprak kenarlarında ki derin kontürler yaprakları zeminden koparak daha belirgin hale getirmiştir. Naturalist üslupta işlenen motif zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Alınlıktaki bitkisel bezeme, gövde üzerindeki yazılı alanla teknik, işleniş ve kalite bakımından büyük bir uyumluluk göstermektedir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant yaprak, Vazo, Yuvarlak kemer.

Foto 69. Şerife Fatma Kadın'ın Baş Taşı

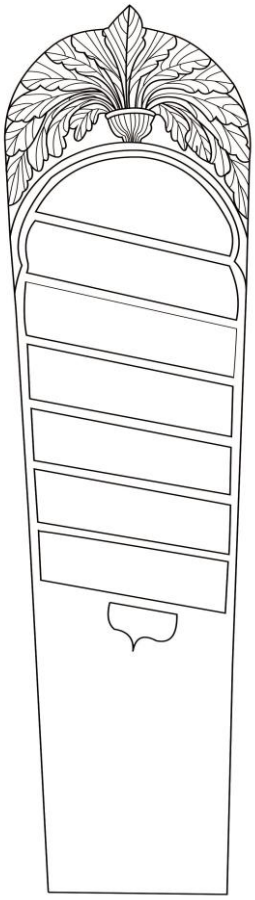

Çizim 62. Şerife Fatma Kadın'ın Baş Taşı

Katalog No:60

Fotoğraf No:70

Çizim No:63

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi:1264 H/ 1848M

Kimliği: Topcubaşı Ahmed Ağa'nın oğlu Mustafa

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mine'l Mevt	**اه من الموت**
Fi sene 1264 Cemaziyelevvel 5	**فى سنه ١٢٦٤ جا ٥**
Nazeninim gitdi cennet bağına	**نازننيم كتدى جنّت باغينه**
Firakı kaldı valideynin canına	**فراقى قالدى والدينك جاننه**
Kızılhisar muhacirlerinden	**قزيلخصار مهاجرلرندك**
Topcubaşı Ahmed Ağa'nın	**طوپچوباشى احمد اغانك**
Oğlu merhum Mustafa'nın	**اوغلى مرحوم مصطفا نك**
Ruhuna Fatiha	**روحنه فاتحه**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	166		16
Genişlik	Üst: 25 Alt: 25	Üst: Alt:	72
Kalınlık	6		

Başlık Tipi: Mecidiye kalıplı fes

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam olup mezarlığın batı duvarına dayandırılmış durumdadır. Ayak taşı bulunmamaktadır durumdadır.

Mezar tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı, uzun düz dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üzerinde silindirik formda fes türü bir başlık taşımaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Uzun dikdörtgen gövde üzerindeki kitabe metni, serlevha hariç altı satırdan meydana gelmektedir. Soldan sağa eğimli kalın silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Sülüs hatla yazılmıştır. Çok kaliteli olmayan yazı, zemine alçak kabartma tekniğinde yazılmıştır.

Serlevha üzerinde pahlanarak meydana gelen omuzların üzerinde, iki kademeli fazla uzun olmayan bir boyun kısmı yer almaktadır. Boyun üzerinde gövde uzunluğuna göre orantılı Mecidiye kalıplı fes yerleştirilmiştir. Fesin alt ve üst çapları neredeyse eşit olan başlığın sol tarafından sarkan püskül görülür. Püskülün alt kısmı üst kısmından geniş tutulmuştur.

Baş taşının gövdesinin kenarlarında kısmen kırıklar görülmektedir. Ayrıca sol omuz köşelerinde yıpranma ve kırıklar bulunmaktadır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

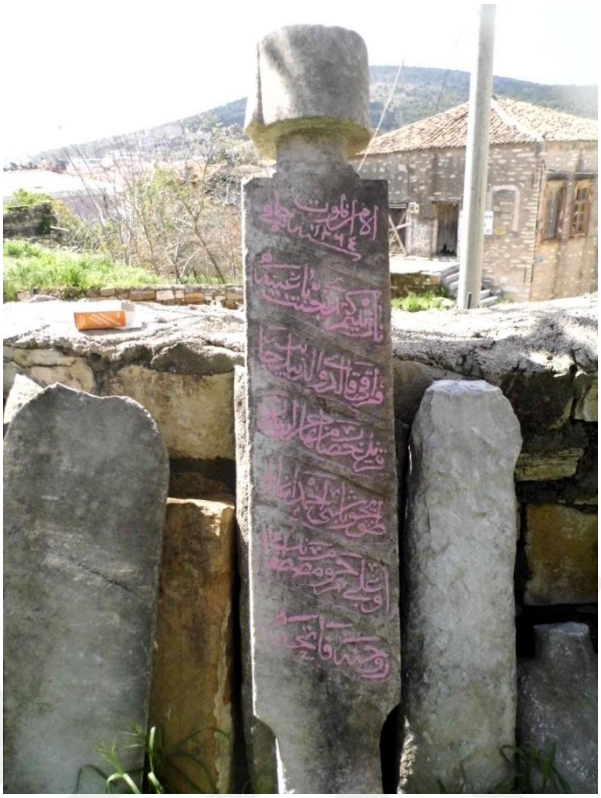

Foto 70. Mustafa'nın Baş Taşları

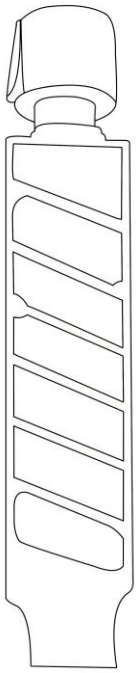

Çizim 63. Mustafa'nın Baş Taşları

Katalog No: 61

Fotoğraf No:71

Çizim No: 64

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (II. Ada)

Tarihi: 1265H/1849M

Kimliği: Hüseyin Ağa Kerimesi Yenbi Hanım

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Hay sene 1265	**هوالحی سنه ١٢٦٥**
Nazenim gitti cennet bağına	**نازه نیم کتدی جنّت باغنه**
Hacı Hasber oğlu Hüseyin Ağa	**حاجی خسبر اوغلو حسین اغا**
Kerîmesi Yenbi Hanım rûhuna	**کریمه سی ینبی حانم روحنه**
Fâtiha	**فاتحه**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	90		
Genişlik	Üst: 39,5 Alt: 33,5	Üst: Alt:	
Kalınlık	7		

Başlık Tipi: Bitkisel alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı yerinde ve sağlam olmasına rağmen ayak taşı mevcut değildir. Baş taşı yandan bakıldığında öne doğru hafif eğik durumdadır.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru hafif genişleyerek uzayan dikdörtgen gövdeye sahiptir. Alınlık bitkisel bezemelerle doldurulmuş sivri kemer formundadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerindeki kitabe metni, serlevha hariç dört satırdan oluşur. Metin, soldan sağa düz kalınca silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine çok özentili olmayan bir istifte Sülüs hatla yazılmıştır. Serlevhanın içinde bulunduğu kartuş alan diğerlerine göre daha büyük bir alanı kaplamaktadır. Dolayısıyla daha fazla boşluk alana sahiptir. Bu alan üzerindeki yuvarlak kemer yazılı gövdeyi bezemeli alandan ayırmaktadır.

Yuvarlak kemer üzerinde alınlığı ikiye bölen bir konumda yer alan ayaklı kase, kemerin tam ortasına yerleştirilmiştir. Ayaklı kasenin üzeri dilimli olup ağzı gondol şeklindedir. Kasenin içinden çıkan bir demet yaprak yelpaze şeklinde açılmış, kenarlara doğru yayılmaktadır. Yapraklar alçak ve yüksek kontürler sayesinde alınlığı hareketlendirmiş ve alınlığa formunu vermiştir. Kasenin sağından ve solundan dalları aşağı eğilmiş birer gül motifi yer alır. Bezeme simetrik olup, motifler stilize ve naturalist olarak işlenmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant, Gül, Kase

Foto 71. Yenbi Hanım'ın Baş Taşı

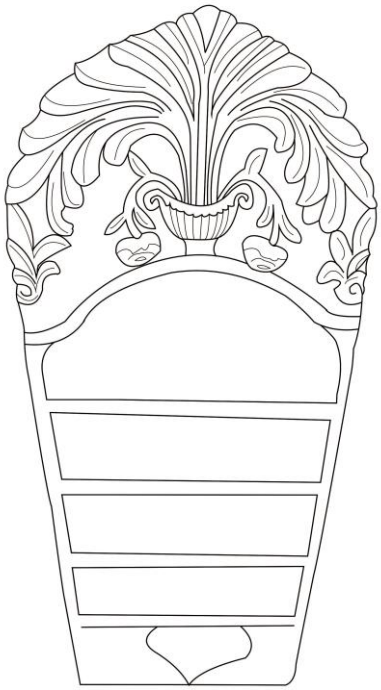

Çizim 64. Yenbi Hanım'ın Baş Taşı

Katalog No:62

Fotoğraf No: 72

Çizim No: 65

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1268 H/1852 M

Kimliği: Kızılhisar Muhaciri Dizdar Mehmet Ağa bin İsmail

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-baki	**هوالباقی**
Tazarruat münacatım tapundan	**تضر عا ت منا جاتم طپوکدن**
Beni kıl mağfiret etme kapundan	**بنی قیل مغفرت اتمه قپوکدن**
Habib'in hürmeti afv iyle beni	**حبیبك حرمتی عفوایله بنی**
Ba'id etme rıza-yı hazretinden	**بعید ایتمه رضای حضرتکدن**
Garikam bahr-ı isyana ve-lakin	**غریقام بحر عصیا نه ولکن**
Ümidim çok rahima rahmetinden	**امیدم چوق رحیما رحمتکدن**
Muhacır zümresinden eyle ya Rabb	**مهاجر زمره سندن ایله یا ربّ**
Vatandan mecbur oldum hikmetinden	**وطندن مجبور اولدم حکمتکدن**
Kızılhisar muhacirlerinden Dizdar	**قزالحصار محاجرلرندن دزدار**
Mehmed Ağa bin İsmail ruhuna Fatiha	**محمد اغا ابن اسماعیل روحنه فاتحه**
Sene 1268 fi 28 Ra (Rebiyü'l-evvel) (21Ocak1852)	**سنه ١٢٦٨فی را ٢٨**

Yazı Türü: Celi Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	153		17
Genişlik	Üst:30 Alt: 30	Üst: Alt:	69
Kalınlık	6		

Başlık Tipi: Sarıklı Fes

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı sağlam olup mezarlık duvarına dayandırılmış durumdadır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Alt ve üst genişliği eşit, aşağıdan yukarıya düz yükselen uzun dikdörtgen bir gövdeye sahiptir. Gövde üzerinde silindirik formda bir başlık yer alır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerindeki kitabe metni, serlevha ve tarih kısmı hariç on satırdan oluşmaktadır. Metin, soldan sağa eğimli ince silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Ta'lik hatla yazılmıştır. Taşın tek süsleme unsuru olan yazı oldukça estetik ve kaliteli bir görüntü vermektedir. Serlevhanın iki yanında pahlanarak meydana gelen omuzlardan sağ tarafdaki kırık durumdadır.

Gövde üzerindeki kısa boyun üzerinde etrafı birbirine paralel şeritler halinde sarılmış sarıklı fes yeralır. Şeritle derin kontürlerle daha belirgin hale getirilerek boyut kazandırılmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto 72. İsmail'in Baş Taşı

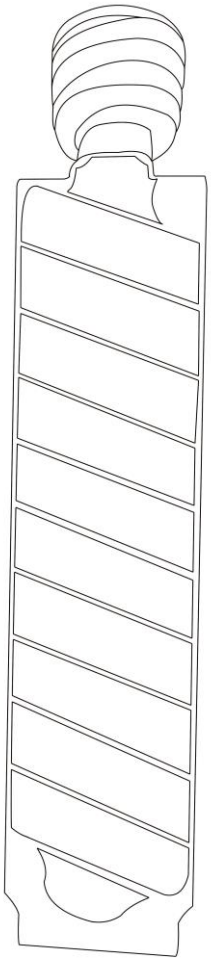

Çizim 65. İsmail'in Baş Taşı

Katalog No:63

Fotoğraf No: 73

Çizim No: 66-67

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1268 H/1852 M

Kimliği: Kızılhisar Muhacirlerinden Mustafa oğlu İsmail

Kitabenin Okunuşu:

Hüve Hayy lâyemut sene 1268	**هوحّی لاهو سنه ١٢٦٨**
Müyesser oldu bana şahâdet	**میسر اودی بکا شها دت**
İlahi sen nasib eyle saadet	**الهی سن نصیب ایله سعادت**
Bulayım tâki Resûlünden şefaat	**بولم تاکی رسولدن شفاعت**
Kızılhisar muhacirlerinden	**قزالحصار مهاجرلرندن**
Mustafa oğlu merhûm	**مصطفی اوغلی مرحوم**
İsmail rûhuna fâtiha	**اسماعیل روحنه فاتحه**

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	156		16
Genişlik	Üst:31,5 Alt:31,5	Üst: Alt:	74
Kalınlık	9		

Başlık Tipi: Oval Başlıklı Sarık (3.Tip)

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: AlçakKabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı sağlam olup başka bir mezarın çevresine sınır taşı olarak kullanılmıştır. Araştırmalar esnasında düzeltilip yıkanan taş kataloğa eklenmiştir. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı, alt ve üst genişliği eşit olup uzun dikdörtgen formda bir gövdeye sahiptir. Gövde üzerinde hafif oval formda bir başlık bulunmaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, serlevhası hariç altı satırdan meydana gelmektedir. Metin, soldan sağa eğimli kalın silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Sülüs hatla yazılmıştır. son satır, üstten düz silme alttan kaş kemer şeklinde çevrelenmiş alan içerisine yerleştirilmiştir. Yazılar kartuş alanının büyüklüğüne eşit oranda yazılmış, düzgün bir görüntü vermektedir. Hat zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Serlevha üzerinde pahlanarak meydana gelen omuzların ortasında, iki kademeli ve yukarı doğru daralan kısa boyun kısmı bulunmaktadır. Boyun üzerinde, takkenin üzerine düz yatay şeritlerle sarılmış sarıklı başlık görülmektedir. Şeritlerin arası fazla derin olmayan ince kontürlerle belirtilmiştir. Başlığın takke kısmında sarığın arasından çıkan sola doğru eğik dal ve yaprağıyla beraber bir gül motifi yerleştirilmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Gül

Foto 73. İsmail'in Baş Taşı

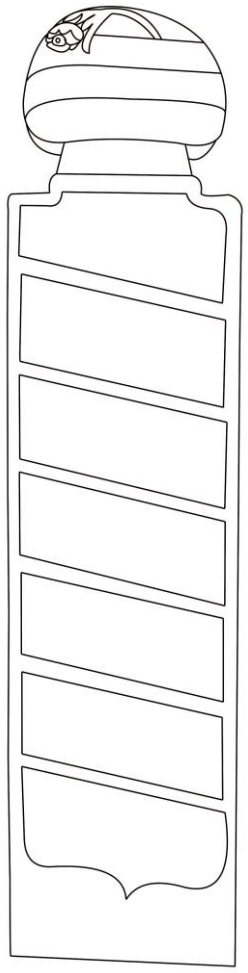

Çizim 66. İsmail'in Baş Taşı

Foto 74. İsmail'in Başlığı

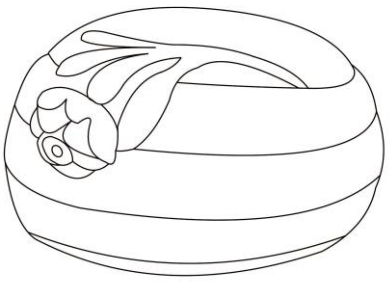

Çizim 67. İsmail'in Başlığı

Katalog No: 64

Fotoğraf No: 75

Çizim No: 68

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (III. Ada)

Tarihi:1269 H/1852-1853 M

Kimliği: Ahmed Onbaşı

Kitabenin Okunuşu:

Ah mine'l-mevt sene 1269 **اه من الموت سنه ١٢٦٩**

Mesken oldu 'âkıbet dil mürgüne hâk-i siyah **مسكن اولدى عاقبت دل مرغنه حاك سياه**

Yâd? olub kavmiyle kardaşdan diriga ah (u) vah

ياد اولوب قوميله قرداشدن دريغا اه واه

Vermedi bir lahza arâm pençe-i dest-i ecel **ويرمدى بر لحظه ارام پنچه دست اجل**

…….. **.....**

Merhum ve mağfûrün-leh Gül Hüseyin zâde **مرحوم و مغفورله كل حسين زاده**

Ahmed Onbaşı ruhiçün Fatiha **احمد اونبا ثى روحيچون فا تحا**

Yazı Türü:

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	154		18
Genişlik	Üst: 32 Alt: 31	Üst: Alt:	71
Kalınlık	11		

Başlık Tipi: Mecidiye kalıplı fes

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı sağlam olup ağaca dayandırılmış durumdadır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı, aşağıdan yukarıya düz yükselen uzun dikdörtgen gövde formundadır. Gövde silindirik formda bir başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Uzun dikdörtgen gövde üzerinde serlevha hariç altı satırlık kitabe metni yer almaktadır. Metin, aralarında silmeler olmadan soldan sağa eğimli bir şekilde zemin kazılarak alçak kabartma tekniğinde yazılmıştır. Taş zeminin bozuk olması, yazı kalitesini de düşürmüş tür. Her satırda birbiri içerisinde karmaşık bir görüntü veren yazı istiflerinde yer yer kırılmalar olmuştur. Bu kırılmalar ve karmaşık durum Sülüs hatla yazılan satırların doğru okunmasını zorlaştırmaktadır.

Serlevha üzerindeki dar omuzların ortasından yükselen iki kademeli, kısa ve kalın boynun üzerinde silindirik formda fes türü bir başlık yer almaktadır. Başlık, alttan üste doğru hafif genişleyen mecidiye kalıplı festir. Fesin sol tarafında ve fes boyunca uzanan kalın püskülü kabartma tekniğinde belirginleştirilmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto 75. Ahmed Onbaşı'nın Baş Taşı

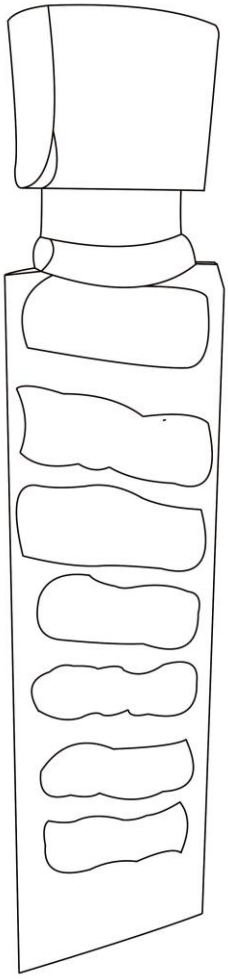

Çizim 68. Ahmed Onbaşı'nın Baş Taşı

Katalog No: 65

Fotoğraf No: 76

Çizim No: 69

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1270 H/ 1854 M

Kimliği: İbrahim Ağa

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Hayyu'l-Bâkî	**هوالحی الباقی**
Bu nüfusa eylemez 'âkıl heves	**بو نفوسه ایلمز عاقل هوس**
Nefs-i dünyâ sanki bir zıll-ı hayâl	**نفس دنیا صانکه بر ظل حیال**
Kîl-ı Hıdr(Hızır?) aldansa dünyâ varına	**قیل خدر{خضر} الدانسه دنیا وارینه**
Bî-vefâdır irişür elbet zevâl	**بي وفادر ایرشور البت زوال**
Kızılhisar Muhacirinden……	**قزلحصار محاجرندن .....**
İsmail Ağa Zâde merhûm ve mağfûr	**اسمعیل زاده مرحوم و مغفور**
İbrahim Ağanın rûhî'çün fâtiha	**ابراهیم اغانك روحیچون فاتحه**
Sene 1270 11Ramazan	**سنه ۱۲۷۰ ن۱۱**

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	162		15
Genişlik	Üst: 28 Alt: 28	Üst: Alt:	66
Kalınlık	7		

Başlık Tipi: Mecidiye Kalıplı Fes

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam olup başka bir mezarın çevre duvarına dayandırılmış durumdadır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipive Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı aşağıdan yukarıya doğru düz yükselen uzun dikdörtgen gövdeye sahiptir. Gövde üzerinde silindirik formda fes türü bir başlık taşımaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerindeki kitabe metni, serlevha ve tarih kısımları hariç yedi satırdan meydana gelmektedir. Metin soldan sağa eğimli kalın silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Sülüs hatla yazılmıştır. Hat, düzgün bir şekilde yazılmış olup estetik bir görüntü vermektedir. Zemine alçak kabartma tekniğinde yazılmıştır.

Serlevha üzerinde pahlanarak meydana gelen omuzların ortasında, kısa bir boyun üzerinde mecidiye kalıplı fes türü bir başlık yerleştirilmiştir. Alt ve üst çapları eşit olan fesin sol tarafından püskülü temsil eden ve fesin alt sınırına kadar uzayan kabartma bulunmaktadır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto 76. İbrahim Ağa’nın Baş Taşı

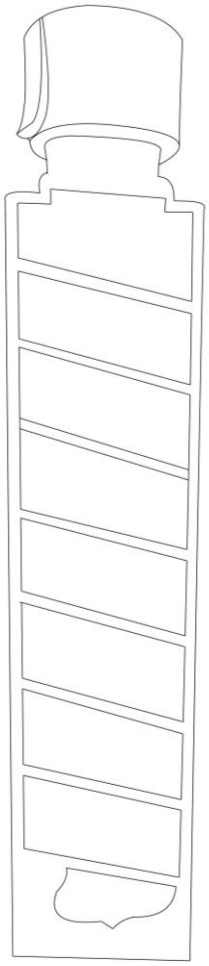

Çizim 69. İbrahim Ağa’nın Baş Taşı

Katalog No: 66

Fotoğraf No:77-78-79

Çizim No:70-71-72

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (II. Ada)

Tarihi:1270H/1854M

Kimliği: Muhammed Ağa'nın kerimesi Fatma Molla

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l HaySene 1270	**هوالحی سنه ۱۲۷۰**
Okuya fâtiha rahmetenlilâlemin	**اوقیه فاتحه رحمته للعالمین**
Durağın cennet ola mâkamın hemîn(emin)	**دراغی جنّت اوله مقامین همین**
İzmirli kazveci Muhammed	**ازمیر لی قظوجی محمّد**
Ağa'nın kerîmesi	**اغانك کر یمه سی**
Fatma molla rûhuna	**فاطمه ملّا روحنه**
Fâtiha fi 24 Şaban	**فاتحه فی ۲٤ ش**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	126		11
Genişlik	Üst: 30,5 Alt: 30,5	Üst: Alt:	63
Kalınlık	7		

Başlık Tipi: Kadın Fesi

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı sağlam ve yerindedir. Ayak taşı mevcut değildir. Başlığın ön sol tarafında bir çatlak görülmektedir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru düz yükselen dikdörtgen formdadır. Gövde, yarım daire formunda bir başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen formundaki gövdenin kenarları dalgalı silmelerle hareketlendirilmiştir. Gövde üzerinde yer alan kitabe metni, serlevha hariç altı satırdan meydana gelir. Metin, soldan sağa eğimli silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine Sülüs hatla yazılmıştır. Zemine, istifine çok fazla dikkat edilmemiş alelade bir hatla alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir.

Serlevha üzerinde köşeleri hafif oval omuzların taşıdığı uzunca boyun kısmı bulunur. Boyun, kadın fesi denilen, paralel iki kontürün böldüğü üç kademeli başlığı taşır. Başlığın sol tarafında aşağı doğru eğik, dalıyla beraber açmış bir gül motifi görülür. Dalı tam ortadan bölen bir çatlak dikkat çeker.

Baş taşı, diğer mezar taşlarından farklı olarak türünün tek örneği olan bir özellik taşımaktadır. Baş taşının arka tarafında yer alan saçlarıdır. Saçlar fesin altından aşağı doğru uzamakta ve saçlara kontürlerle hareketlilik verilmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Gül, Saç

Foto. 77. Fatma Molla'nın Baş Taşı

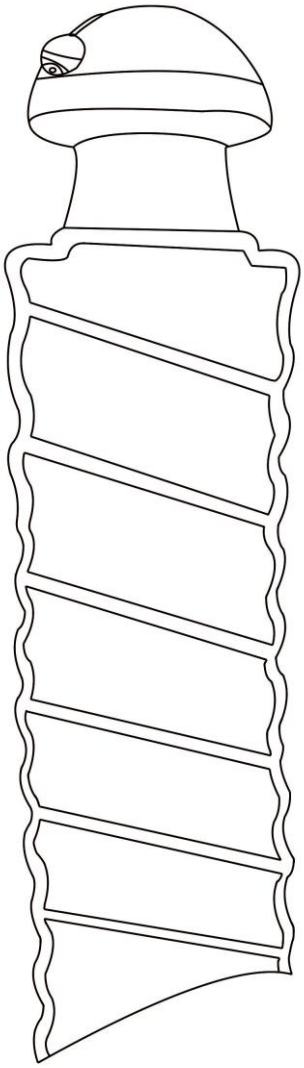

Çizim 70. Fatma Molla'nın Baş Taşı

Foto 78. Fatma Molla'nın Başlığı

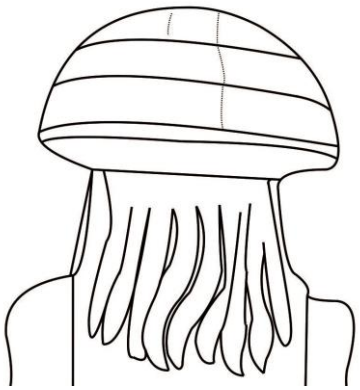

Çizim 71. Fatma Molla'nın Başlığı

Foto 79. Fatma Molla'nın Baş Taşı (Araka görüntü)

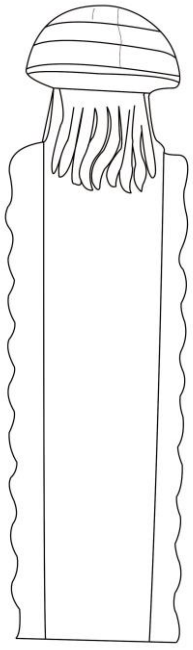

Çizim 72. Fatma Molla'nın Baş Taşı

Katalog No:67

Fotoğraf No: 80-81

Çizim No:73-74

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1273 H/1857 M

Kimliği: Kızılhisar'lı Yusuf Ağa'nın ferzendi İbrahim

Kitabenin Okunuşu:

Ah mine'l-mevt **اهمنالموت**

Kızılhisarî Yusuf Ağa'nın ferzend-i cananı **قزيلحصاريوسف اغانك فرزند جانانى**

Daha bir nev-civan iken bekaya eyledi rıhlet **دهابرنوجوان ايكن بقايه ايلدى رحلت**

Husûsâ dâr-ı dünyada murada ermedi hayfa **حصوصادارد نياده مراده ايرمدن خيفا**

Erişdi vadesi tizcek fenadan eyledi hicret **ايرشدى وعده سى تيزجك فنادن ايلدى هجرت**

Peder ve maderi çeşm-i zeyn-i baran-veş dökerdi **پدرومادرى چشم زين باران وش دوكردى**

Olunca böyle nevres fidanı kametine hasret **اولنجه بويله نورس فدانى قامتنه حسرت**

Es(is)-buhur yakıla makberi gülşen-i saray olsun

ايس(اس) بخور ياقله مقبرى كلشن سراى اولسون

İsmin İbrahim'dir çün Halilullah ede himmet **اسمين ابراهيمدرچون خليلالله ايده همّت**

İki yüz yetmiş üç'de irci'î emrini gûş etdi **ايكيوز يتمش اوچده ارجعى امرينى كوشايتدى**

Teveccüh kıldı Hakk'a İbrahim'e cây ola cennet

توجه قيلدى حقه ابراهيمه جاى اوله جنّت

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	128	124	15
Genişlik	Üst: 30,5 Alt: 27,5	Üst:37 Alt:23	76
Kalınlık	11	6	

Başlık Tipi: Mecidiye Kalıplı Fes

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş ve ayak taşı sağlam ve yerinde olan ender mezarlardan bir tanesidir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru düz yükselen uzun dikdörtgen gövdeye sahiptir. Gövde üzerinde silindirik formda fes türü bir başlık yerleştirilmiştir. Ayak taşı, aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen dikdörtgen gövdeye sahiptir. Gövde, sivri kemer alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, serlevha hariç on satırdan meydana gelmektedir. Metin, soldan sağa eğimli ince silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Sülüs hatla yazılmıştır. Yazı zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Serlevha üzerinde pahlanarak meydana gelen omuzların ortasında iki kademeli kısa boyun üzerine başlık yerleştirilmiştir.

Gövde üzerindeki başlık, silindirik formda olup başlığın alt ve üst çapları eşittir. Eşit çaplı fesin sol tarafında fesin uzunluğuna eşit püskül alçak kabartmayla belirtilmiştir. Fesin büyüklüğü dikdörtgen gövdenin uzunluğuna orantılı bir şekilde işlenmiştir.

Ayak Taşı: Alttan üste doğru genişleyen gövdenin tam ortasında ucu sağa eğik bir selvi ağacı yerleştirilmiştir. Selvinin üzeri saç örgüsü şeklinde kontürlerle

hareketlendirilmiştir**.** Selvi ağacının orta kısmından sağa ve sola bakan simetrik iki tane stilize edilmiş lale motifi , "U" şekli oluşturacak şekilde işlenmiştir. Lalelerin hemen üzerinde yine dal ve yapraklarıyla beraber yukarı bakan iki tane küpe çiçeği motifi yerleştirilmiştir. Selvi ağacının sağa eğik ucunun hemen yanında sola bakan bir hilal motifi ve sağ tarafında aynı hizada ortası göbekli çiçeğe benzer bir motif görülmektedir. Sivri kemer alınlığın en uç noktasına ¼ oranında güneş olarakda isimlendirilecek bir motifle süslenmiştir. Kompozisyon zemine alçak kabartma ve kazıma tekniğinde uygulanmıştır.

Kullanılan Motifler: Selvi, Lale, Yaprak, Küpe çiçeği, Çiçek, Ay, Güneş

Foto 80. İbrahim'in Baş Taşı

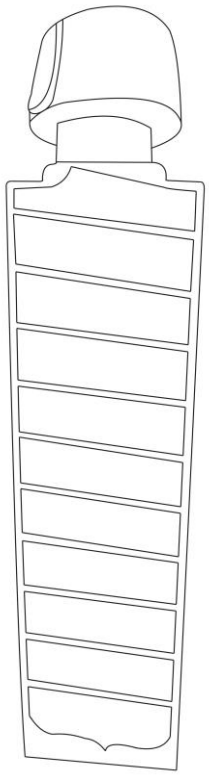

Çizim 73. İbrahim'in Baş Taşı

Foto 81. İbrahim’in Ayak Taşı

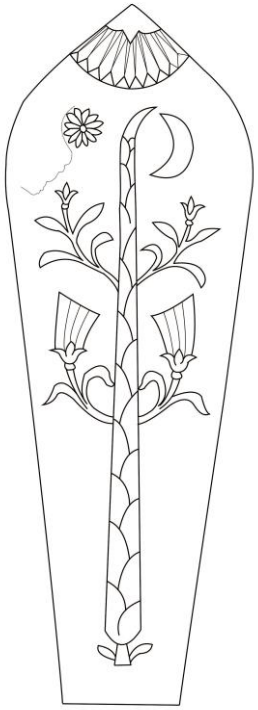

Çizim 74. İbrahim’in Ayak Taşı

Katalog No:68

Fotoğraf No:82

Çizim No: 75

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1273 H/ 1857 M

Kimliği: Hacı Memiş Ağa hafidi Memiş Ağa

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Hallakü'l-baki **هوالحلاق الباقی**

Ah murad bulunmadı emrazının bir çaresi **اه مرد بولنمدی امر اضنك بر چاره سی**

Genç yaşında tekmil imiş kim vadesi **كنج ياشنده تكميل ايمش كيم وعده سی**

Nice rûhani ve cismaniyle tedbir itdiler **نيجه روحانی و جسمانيله تدبير يتديلر**

Gelse Lokman neylesin dolmuş ecel peymanesi **كلسه لقمان نيلسون طولمش اجل پيمانسی**

Bir melek hasletli idi doymadı gençliğine **بر ملک خصلتلی ايدی طويمدی كنجلكنه**

Ey felek layıkmı böyle taşdan olsun lânesi **ای فلک لايقمی بويله طاشدن اواسون لانه سی**

Çünki Yarab doymadı kasr-ı cihanın zevkine

چونکی يارب طويمدی قصر جحانک زوقنه

Merkadı paki olan bağ-ı cinan kâşanesi **مرقدی پاکی اولن باغ جنان كاشانه سی**

Hacı Memiş Ağa hafidi merhûm **حاجی ممش اغا حفيدی مرحوم**

Memiş Ağa'nın rûhiçün lillah el-fâtiha **ممش اغانك روحيچون لله الفاتحه**

Sene 1273 **سنه ۱۲۷۳**

Yazı Türü: Celi Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	182		13
Genişlik	Üst: 33 Alt: 33	Üst: Alt:	59
Kalınlık	7		

Başlık Tipi: Aziziye kalıplı fes

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı sağlam olup diğer taşlarla birlikte mezarlık duvarına dayandırılmış durumdadır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı bulunmamaktadır. Baş taşı alt ve üst genişlikleri eşit olan uzun dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üzerinde silindirik formda fes türü bir başlık yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, serlevha hariç on satırdan oluşmaktadır. Metin soldan sağa eğimli ince silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Ta'lik hatla yazılmıştır. Hat, ahenkli yapısıyla oldukça estetik bir görüntü vermektedir. Yazı zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Eşit aralıklı kartuşlarda, serlevhanın yazıldığı alan küçük, son satırın bulunduğu alan daha büyük tutulmuştur.

Kitabe metninin etrafı dalgalı bir bordürle çerçevelenmiştir. Bordürün içi küçük mine çiçeklerinin stilize dallarla birbirine bağlanmasıyla meydana gelen kıvrım dallarla doldurulmuştur. Kitabenin en alt dua ve tarih satırının altında yer alan bordürün en altı barok üslupta fiyonkla bezenmiştir. Aynı durum serlevha üzerindeki yuvarlak bordür üstünde de uygulanmıştır. Bordürün tepe noktasında işlenen fiyonkun sağ ve sol omuz

boşlukları simetrik bitkisel motifle süslenmiştir. Bitkisel motifin aşağı ve yukarı bakan dallarının uçlarına, mimoza çiçekleri yerleştirilmiştir.

Omuzların pahlanarak meydana getirdiği boyun üzerinde Aziziye kalıplı fes bulunmaktadır. Fesin alt çapı üst çapından daha geniş olup sol tarafından yüksek kabartma tekniğinde işlenmiş püskülü görülmektedir. Bir erkek baş taşı olarak diğerlerine göre bezeme açısından oldukça gösterişli bir baş taşı örneğidir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Mine, Kıvrım Dal, Yaprak, Fiyonk

Foto 82. Memiş Ağa'nın Baş Taşları

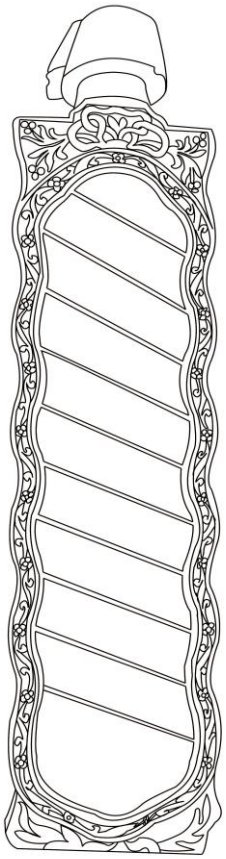

Çizim 75. Memiş Ağa'nın Baş Taşları

Katalog No:69

Fotoğraf No:83

Çizim No: 76

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I.Ada)

Tarihi: 1276 H/ 1860 M

Kimliği:-

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Baki sene 1276 **حوالباقی سنه ۱۲۷٦**

Dilber-i ra'nâ idi gayet güzeldi hasleti **دلبر رعنا ایدی غایت کوزلدی خصلتی**

Her görenler ağladı yand(ı) onat azameti **هر کورنلر اغلدی یاند اوکان عصمتی**

Gonca ve şen bir gül idi açılmadan soldu yazık

غنجه وش بر کل ایدی اچلمدن صولدی یازق

Gençlik(ğ)ine doymadan etdi bakâya rıhleti **کنجلکنه طویمدن ایتدی بقایه رخلتی**

Bir nefesde bağrını hûn eyledi tîg-i ecel **بر نفسده بغرنی خون ایلدی تغی اجل**

…….

Yazı Türü: Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	112		13
Genişlik	Üst: 25 Alt: 25	Üst: Alt:	52
Kalınlık	5		

Başlık Tipi: Mantar formunda başlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı sağlamdır. Baş taşının başlığının ön tarafı kırık durumdadır. Mezarı üzerinde günümüzde başka bir mezar bulunmaktadır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşının gövdesi düz dikdörtgen gövde formundadır. Gövde, daire formunda bir başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde, serlevha hariç beş satırdan meydana gelen kitabe metni, Ta'lik hatla yazılmıştır. Yazı soldan sağa eğimli silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir.

Serlevha üzerinde yükselen uzun boyun üzerinde sekiz tane parayı temsil eden yuvarlak kabartmaları taşıyan gerdanlık yer alır. U şeklindeki gerdanlığın içinesu damlası şeklinde bir motif yerleştirilmiştir. Gerdanlık uçlarının bittiği noktadan genişleyen kenarlar, yukarda üç sıralı şerit halinde gittikçe küçülen mantar formda başlığa dönüşmüştür. Başlığın cephe kısmından birinci sıradaki şeritin kırık olduğu görülmektedir. Günümüzde oldukça yıpranmış bir duruma gelmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Gerdanlık**,** Su Damlası

Foto. 83. Kat. No:69 Baş Taşı

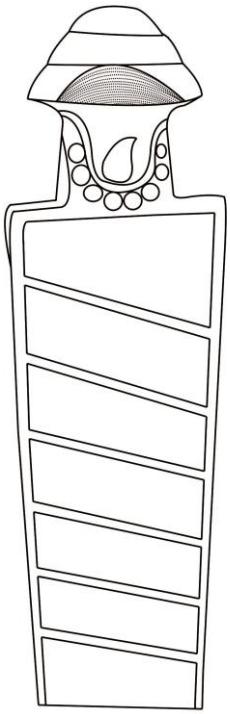

Çizim 76. Kat. No:69 Baş Taşı

Katalog No: 70

Fotoğraf No: 84-85-86-87

Çizim No:77-78

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (II. Ada)

Tarihi: 1276H/1860M

Kimliği: Seyyid Ahmet Ağa

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâki **هوالباقی**

Ya ilâhi ol mübarek ism-i pakîn izzeti **یاالحی اوامبارك اسمم پاکین عزّتی**

Hem Resûlün fahr-i âlem şah-ı kevneyn hürmeti **هم رسولك فحرعالم شاه کونین حرمتی**

Eyle kabrim ravzâ-i cennet yâ ilahel âlemin **ایله قبرم روضئی جنّت یا اله العالمین**

Gece gündüz eylesinler hûr(u) gılman hizmeti **کیجه کوندز ایلسونلر حور غلمان حزمتی**

Çeşme eşrafırndan Ömer Ağa Zâde merhûm **چشمه اشرافندن عمر اغا زاده مرحوم**

Ve mağfûr es-Seyyid Ahmet Ağa rûhuna el-fâtiha **و مغفور السید احمد اغا روحنه الفاتحه**

Sene 1276 **سنه ١٢٧٦**

Yazı Türü: Celi Tâlik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**	**Lahitin Uzun Kenarı**	**Lahitin Kısa Kenarı**
Yükseklik	148	136	18	Uz. : 126	Uz. : 57
Genişlik	Üst:28 Alt:57,5	Üst:25,5 Alt:56	78	Yük.: 46	Yük.: 47,5
Kalınlık	12,5	10		Kal. : 9	Kal. : 12

Başlık Tipi: Kısa Başlıklı Sarık (1.Tip)

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş ve ayak taşı yerinde olmasına rağmen, açık lahit mezar yeni gömüler ve toprak kaymasından dolayı bütünlüğünü kaybetmek üzeredir.

Mezar Tipi ve Formu: Açık lahit mezar formundadır. Baş taşı lahitin alt parçasıyla yekpare olup kare kaide üzerinde üst ve alt genişlikleri eşit olan dikdörtgen gövde formundadır. Gövde dairesel formda bir başlık taşımaktadır.

Ayak taşı, kare formda bir kaide üzerinde yükselen düz dikdörtgen gövde formuna sahiptir. Gövde oval formda bitkisel alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Lahit mezarın bir parçası olan baş taşı, yekpare olan kare kaide üzerinde dikdörtgen gövde ye sahiptir. Kare kaide üzerinde dışa bakan yüzeyinde hiçbir bezeme unsuruna sahip değildir. Yazı ve bezemeler mezara bakan iç yüzeyde toplanmıştır.

Kare kaide üzerinde tam ortada yer alan şua ışınlı güneş motifi işlenmiştir. Motifi ortaya çıkaran kontürler yüzeysel olarak zemine alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir. Motifin etrafı kare formunda iki kademeli çerçeve ile çevrelenmiştir. Kare kaideden dikdörtgen gövdeye geçişte kenarlar basamak şeklinde kademe ile geçilmektedir. Gövdenin sağ tarafındaki kenar basamak kırılarak yok olmuştur.

Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, soldan sağa eğimli ince silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Ta'lik hatla yazılmıştır. Metin, serlevha ve tarih kısmı hariç altı satırdan oluşmaktadır. Yazının bazı harfleri zamanla dökülmüş, mermerde kararmalar meydana gelmiştir. Hat, zemine alçak kabartma tekniğinde yazılmıştır. Pahlanarak meydana gelen omuzların ortasındaki boyun üzerinde başlık yer alır. Başlık, tepedeki takkesinin etrafı birbirine paralel iri dolamalarla sarılmıştır. Dolamalar derin olmayan kontürlerle belirtilmiştir.

Ayak Taşı: Baş taşı gibi aynı form özelliklerini taşımaktadır. Dış yüzeyinde hiçbir süsleme unsuruna sahip olmayan ayak taşının sadece iç yüzeyi süslenmiştir.

Burada kare kaideden dikdörtgen gövdeye geçişte köşeler aşağıdan yukarı doğru giderek daralan üçgen formda bir alan oluşturmuştur. Kare kaide ortasında baş taşında olduğu gibi şualı güneş motifi yerleştirilmiştir. Üç tarafı iki kademeli bordürlerle çevrili olup motifin üstündeki bordürün içi dalgalı bir motifle süslenmiştir. Gövde ile kaidenin birleştiği noktada köşelerde meydana gelen üçgen alan üzerinde barok formda ”S” kıvrımlı sade bir motif yerleştirilmiştir. Gövdeyle birleşen kenarlar sıralı yapraklarla sınırlandırılmıştır.

Kaide üzerindeki dikdörtgen gövdenin etrafı ince bir silme ile çevrelenmiştir. Silme alt kaide üzerinde yuvarlak kemer formunda iken üstte, başlık kısmının hemen altında düz bir şekilde konumlandırılmıştır. Tüm bu çerçeve içerisine, serbest üslupta bitkisel bir kompozisyon çalışılmıştır. Alt kısımda, barok üslupta bir fiyonkun bağlandığı tek dal, yukarıya doğru “S” ve “C” kıvrımlarla yükselen dalın etrafı stilize yapraklarla hareketlendirilmiştir. Kompozisyon içerisinde biri altta diğeri üstte iki çiçek görülmektedir. Sol üst köşede bir gonca motifi yerleştirilmiştir.

Kompozisyonlu alan üzerindeki silme başlığı gövdeden ayırmaktadır. Gövde üzerindeki boyun biri ince digeri kalın iki silmenin alt kısmı uçları aşağı bakan sıralı yapraklarla bezenmiştir. Silmelerin üzerinde sıralı iri akant yapraklar bir yelpaze gibi açılmış kenarlardan aşağı doğru inmektedir. Yaprakların kenarları fazla derin olmayan kontürlerle belirtilmiş ve yaprakların damarları çizgilerle belirtilmiştir. Yaprakların tam ortasında büyükçe bir gül motifi kullanılmıştır. Bu gülün iki yanında birer tane daha küçük güller yerleştirilmiştir. Derin kontürlerle ortaya çıkan gül motifleri belirgin ve dikkat çekicidir.

Başlığı meydana getiren yaprakların dizilişi başlığa formunu vermiştir.

Lahit Mezar: Baş ve ayak taşının sağında ve solunda yer alan lahit kaideler, dikdörtgen formdadır. Dikdörtgen kaidenin yüzeyi, baş ve ayak taşlarının kare kaidesi üzerinde kullanılan şualı güneş motifi aynen kullanılmıştır. Motif zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Motifin üç tarafı iki kademeli sade bir bordürle çevrelenmiş olup, motifin üstündeki bordürün içi dalga motifiyle bezenmiştir.

Kullanılan Motifler: Güneş kursu, Çiçek, Gül, Gonca, Akant yaprak, Sarmaşık, Kıvrım dal, Dalga motifi, Kurdela

Foto 84. Seyyid Ahmet Ağa'nın Baş Taşı

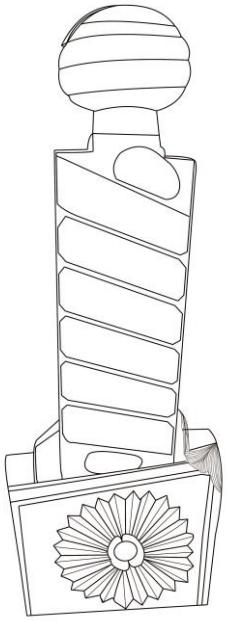

Çizim 77. Seyyid Ahmet Ağa'nın Baş Taş

Foto 85. Mezarın Genel Görüntüsü

Foto 86. Seyyid Ahmet Ağa'nınAyak Taşı

Çizim 78. Seyyid Ahmet Ağa'nın Ayak Taşı

Foto 87. Açık Lahit Mezarın Günümüzdeki Durumu

Katalog No:71

Fotoğraf No: 88

Çizim No: 79

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1277 H/ 1861 M

Kimliği: Süleyman Ağa'nın Kerimesi Aişe

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l- Baki	**هوالباقی**
Doymadan gençliğime eyvah vah	**طویمدن گنجلکمه ایواه واه**
Meskenimi kıldı felek haki- siyah	**مسکنمی قلدی فلك خاك سیاه**
Vermedi dest ermeğe maksudumu	**ویرمدی دست ایرمکه مقصودیمی**
Eyledi ömrümü gadrile tebah	**ایلدی عمریمی غدریله تباه**
Selami oğlu Süleyman Ağa'nın	**سلامی اوغلو سلیمان اغانک**
Kerimesi merhume Aişe tuti	**کریمه سی مرحومه عایشه طوطی**
Hanım ruhuna el-fatiha	**حانم روحنه الفاتحه**
Sene 1277	**سنه ۱۲۷۷**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	145		
Genişlik	Üst: 32 Alt: 26	Üst: Alt:	
Kalınlık	9		

Başlık Tipi: Bitkisel başlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı sağlam olup yerde yatık durumdadır**.** Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Aşağıdan yukarıya doğru hafif genişleyen gövde, dikdörtgen döve formundadır. Gövde bitkisel bir başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerindeki kitabe metni, serlevha ve tarih kısmı hariç yedi satırdan meydana gelmektedir. Metin, soldan sağa eğimli ince silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Sülüs hatla yazılmıştır. Yazı çok fazla itinayla yazılmamış olup zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Serlevhanın iki yanında pahlanarak meydana gelen omuzlar, "C" kıvrımıyla aşağıdan yukarı doğru daralarak yükselen boyunu meydana getirmektedir. Boyun, kalıca bir silme ile sınırlandırılarak bitkisel başlıktan ayrılmış durumdadır. Bu nokta üzerinden çıkan akant yaprakların ön cephesine üç tane gül yerleştirilmiştir. Akant yaprakların aralarına çekilen derin kontürler, yaprakları birbirinden ayırmış ve hareketlendirmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant, Gül

Foto. 88. Aişe'nin Baş Taşı

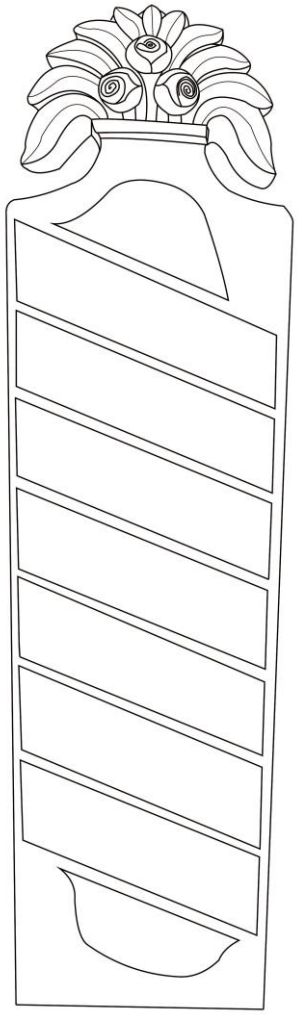

Çizim 79. Aişe'nin Baş Taşı

Katalog No:72

Fotoğraf No: 89

Çizim No: 80

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I.Ada)

Tarihi: 1279 H/ 1863 M

Kimliği: Yusuf Efendi

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-baki	**هوالباقی**
Lütfunla meskenim kıl bağ-ı cennet ya kerim	**لطفکله مسکنیم قیل باغ جنّت یا کریم**
Cürmümü afv et ilahi cümleden sensin rah	**جرممی عفو ایت الهی جملدن سنسین رحی**
(emr bari) böyle imiş gençliğime doymadım	**امر باری بویله ایمش کنجلکمه طویمدم**
Erdi bana ecel soldurdu bu nazik tenim	**ایردی بکا اجل صولدردی بو نازک تنمی**
Almadım dünya muradın na-murad oldum bugün	**المادم دنیا مرادین نامراد اولدم بکون**
Hem anam atam çekerler ta kıyamet hasretim	**حم انام آتام چکرلر تا قیا مت حسرتم**
Kızılhisar muhacirlerinden aşık	**قزالحصار مهاجرلرندن عاش**
İsmail Ağazade merhum	**اسماعیل اغازاده مرحوم**
Yusuf efendi ruhuna Fatiha	**یوسف افندی روخنه فاتحه**
Sene 1279 fi 17 Rebiülâhir	**سنه ۱۲۷۹ فی ۱۷ ر**

Yazı Türü: Celi Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	161		12
Genişlik	Üst: 28,5 Alt: 28	Üst: Alt:	68
Kalınlık	11		

Başlık Tipi: Aziziye kalıplı fes

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı sağlam olup başka bir mezar duvarına dayandırılmış durumdadır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı düz dikdörtgen gövde formunda olup silindirik formda fes türü bir başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, serlevha ve tarih kısmı hariç dokuz satırdan oluşur. Metin soldan sağa eğimli ince silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine yazılmıştır. Oldukça estetik olan Celi Ta'lik hat, zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Serlevha ve tarih oval formda küçük bir alana yazılmıştır.

Serlevhanın iki yanındaki omuzların üzerinde yükselen boyun üzerinde Aziziye kalıplı fes bulunmaktadır. Başlığın sol tarafından, alçak kabartmayla belirtilmiş püskül görülmektedir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto 89. Yusuf Efendi’nin Baş Taşı

Çizim 80. Yusuf Efendi’nin Baş Taşı

Katalog No:73

Fotoğraf No: 90

Çizim No:-

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I.Ada)

Tarihi:1279 H/ 1863 M

Kimliği: Kızılhisar Muhacırı Aşık İsmail Ağa

Kitabenin Okunuşu:

Kabrime gelen ihbâdan dilerim rûhuma	**قبريمه كلن احبادن ديلرم روحمه**
Okuyub bir fâtiha ihlasla kıla….	**اوقيوب بر فاتحه اخلاصله قيله .....**
Rıhlet etdim mülk-i fâniden bekâ gülzârına	**رحلت ايتدم ملك فانيدن بقا كلزارينه**
Lutf edib ihsân ide ecrin Cenâb-ı Kibriyâ	**لطف ايدوب احسان ايده اجرين جناب كبريا**
Kızılhisar eşraf muhacirlerinden	**قزالحصار اشراف محا جرلرندن**
Merhûm Aşık İsmail Ağa'nın	**مرحوم عاشق اسماعيل اغانك**
Ruhi'çün el-fatiha	**روحيچون الفاتحه**
Sene 1279 fi 15 Cemaziyelâhir	**سنه ١٢٧٩ فى ١٥ ج**

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	150		
Genişlik	Üst: 32 Alt: 32	Üst: Alt:	
Kalınlık	10,5		

Başlık Tipi: Yok

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı kırık ve yerde yatık durumdadır**.** Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı bulunmamaktadır. Kırık olan baş taşının gövdesi dikdörtgen forma sahiptir.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövdenin üst kısmı kırık durumdadır. Geri kalan gövde üzerinde yedi satırlık kitabe metni yer almaktadır. Metin, satırların arası soldan sağa eğimli ince silmelerle ayrılmış kartuşlar içerisine yazılmıştır. Yazı, ahenkli ve oldukça estetik bir görüntü veren Celi Ta'lik hatla zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto 90. İsmail Ağa'nın Baş Taşı

Katalog No:74

Fotoğraf No: 91

Çizim No: 81

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (III. Ada)

Tarihi: 1279 H/ 1863 M

Kimliği: Kara Muhammed oğlu Süleyman

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâki sene 1279	**هوالباقی سنه ۱۲۷۹**
İlâhi ente rahmâni	**الهی انت رحمانی**
Ricâ'i minen gufrâni	**رجائی منك غفرانی**
Kara Muhammed oğlu Süleyman	**قره محمّد اوغلی سلیمان**
Rûhuna fâtiha	**روحنه فاتحه**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	122		15
Genişlik	Üst: 28 Alt: 28	Üst: Alt:	70
Kalınlık	6		

Başlık Tipi: Oval Başlıklı Sarık (1Tip)

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam olup yerde yatık durumdadır. Gövdenin sol omuz tarafı kırık durumdadır. Başlık da ve boyunda kırık ve çatlaklar görülmektedir. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşının gövdesi, alt ve üst genişlikleri birbirine eşit dikdörtgen gövde formundadır. Gövde oval formda bir başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde ki kitabe metni solsan sağa eğimli kalın silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine sülüs hatla yazılmıştır. En alttaki dua istek kısmı alttan kaş kemer şeklinde kontürle çevrelenmiş alan içerisinde yer almaktadır. En üstteki serlevha üstten hiçbir şekilde çerçeve içerisine alınmadan düz alan üzerine yazılmıştır. Yazı zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Serlevhanın sol omuz tarafı kırık durumdadır. Sağ omuzda da kırık mevcut olup boyun kısmında yer yer çatlaklar görülmektedir. Kısa boyun üzerinde, üste doğru daralan üç sıra yatay şeritli kumaşlarla dolandırılmış sarıklı bir başlık yerleştirilmiştir. Başlığın sol alt köşesi kırık durumdadır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto 91. Süleyman'nın Baş Taşı

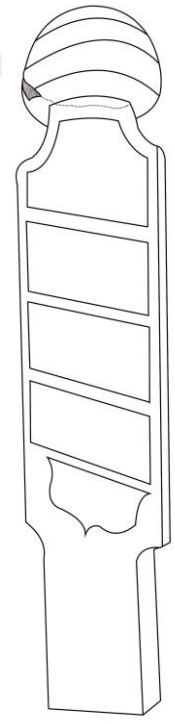

Çizim 81. Süleyman'nın Baş Taşı

Katalog No:75

Fotoğraf No: 92

Çizim No: 82

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1281 H/ 1865 M

Kimliği: -

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-baki sene1281 gurre-i Şaban	**هوالباقی سنه۱۲۸۱ش غرّه**
Ya ilahi gelmişim divanına rahim et bana	**یا الهی کلمشم دیوانکه رحم ایت بکا**
Lütfun ile meskenim kıl cenneti yarab bana	**لطفك ایله مسکنم قیل جنتی یارب بکا**
Çün ecel geldi erişdi tar-mar etti beni	**چون اجل گلدی ایرشدی تارمارایتدی بنی**
Razıyım el-hükmü-lillah bu imiş emr-i Huda	**راضیم الحکم لله بو ایمش امر خدا**
Sakızlı Kara Hacı Mehmed ağanın	**ساقزلی قره حاجی محمد اغاکن**

……..

Yazı Türü: Celi Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	119		
Genişlik	Üst: 43 Alt: 37	Üst: Alt:	
Kalınlık	3		

Başlık Tipi: Bitkisel alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam ve yerinde olmasına rağmen ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen gövde dikdörtgen gövde formundadır. Gövde, sivri kemer formunda bitkisel alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerindeki kitabe metni, serlevha hariç altı satırdan meydana gelmektedir. Metin, soldan sağa eğimli silmelerin birbirinden ayırdığı eşit aralıklı kartuşlar içerisine Celi Ta'lik hatla yazılmıştır. Yazı, zemine alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir. Serlevha üzerindeki silme yuvarlak kemer gövdeyi bitkisel alınlıktan ayırmaktadır.

Alınlıkta yuvarlak kemer üzerinde tam ortada yer alan, üzeri akant yapraklarla bezenmiş vazo içerisinden çıkan akant yapraklar alınlığı tamamen doldurmuştur. Akant yapraklar simetrik olarak işlenmiş ve alınlığın çevresini yapraklarla hareketlendirmiştir. Yapraklar üzerindeki alçak ve yüksek kontürlerle hareketlendirilmiştir. Kasenin sağında ve solunda üçer tane dal ve yapraklarıyla beraber lale motifi işlenmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant, Lale, Vazo, Yuvarlak kemer.

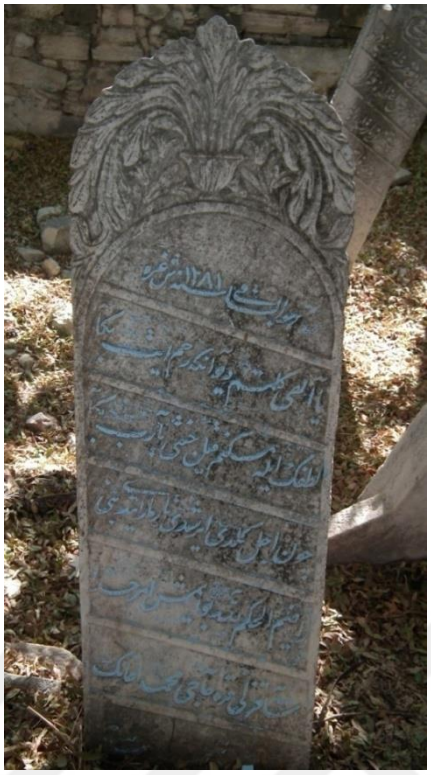

Foto 92. Kat. No: 75 Baş Taşı

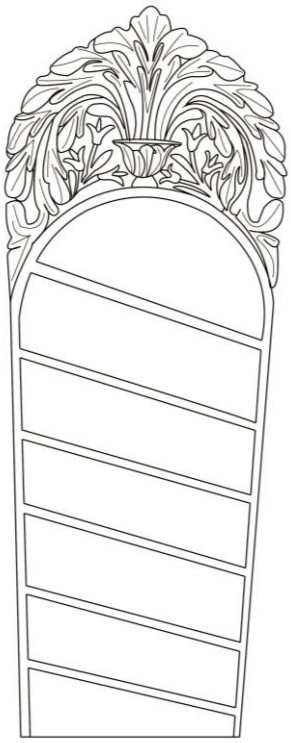

Çizim 82. Kat. No: 75 Baş Taşı

Katalog No:76

Fotoğraf No:93

Çizim No:83

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi:1281 H/ 1865 M

Kimliği: Abdi Efendinin kerimesi Necmiye Hanım

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mine'l- mevt **اه من الموت**

Ben taze gonca iken dünyada murada ermedim heman

بن تازه غنجه ایکن دنیاده مراده ایرمدم همان

Erişdi mevt canıma vermedi bir an aman **ایرشدی موت جانمه ویرمدی بر ان امن**

Penç'i kahr-ı Azrail'den Hakk'a sığınır her can**پنچه قهر عزرایلدن حقه صغینور هر جان**

Kaldı hasret ebeveynime ta kıyamet ola zaman**قالدی حسرت ابوینمه تا قیامت اوله زمان**

Kızılhisar muhacirlerinden Abdi **قزلحصار مهاجرلرندن عبدی**

Efendinin kerimesi merhume Nemciye hanım **افندینك کریمه سی مرحومه نجمیه خانم**

Ruhuna fatiha 7 Safer sene 1282 (12 Temmuz1864) **روحنه فاتحه سنه ۱۲۸۱ صفر۷**

Yazı Türü: Celi Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	116		
Genişlik	Üst: 36,5 Alt:29,5	Üst: Alt:	
Kalınlık	7		

Başlık Tipi: Bitkisel alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam fakat bir ağaca dayandırılmış durumdadır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde bitkisel bir alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, serlevha ve tarih kısmı hariç altı satırdan meydana gelmektedir. Metin, soldan sağa eğimli ince silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Ta'lik hatla yazılmıştır. Yazı zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Yazıyı çevreleyen ince silme, serlevha üzerinde ters çan formundaki yuvarlak kemer, bitkisel alınlığı yazılı gövdeden ayırmaktadır.

Kemer üzerinde tam merkezde yer alan, yüzeyi ince kontürlerle hareketlendirilmiş tek bir akant yaprak yerleştirilmiştir. Bu yaprağın sağ ve sol tarafları simetrik bir şekilde stilize edilmiş akant yapraklarla doldurulmuştur. Sağ tarafdaki dört yaprağın uçları sola, sol taraftaki dört yaprağın uçları da sağa dönük bir şekilde işlenmiştir. Tüm bu yaprakların altında, uçları içe kıvrılmış bir şekilde duran stilize yaprak estetik bir görüntü vermektedir. Yaprakların araları derin kontürlerle belirginleştirilip hareketlendirilmiştir. Alınlıktaki yaprakların diziliş şekli alınlığın formunu belirlemektedir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant yapraklar

Foto 93. Necmiye Hanım'ın Baş Taşı

Çizim 83. Necmiye Hanım'ın Baş Taşı

Katalog No: 77

Fotoğraf No: 94

Çizim No: 84

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (II. Ada)

Tarihi:1281H/ 1865M

Kimliği: Veysi Efendi

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mine'l Mevt	**اه من الموت**
Gençliğine doymayan	**كنجلكنه طويميان**
Muradına ermeyen	**مرادينه ارميان**
Yusuf Zâde merhûm	**يوسف زاده مرحوم**
Veysi efendinin	**ويس افندينك**
Rûhuna fâtiha	**روحنه فاتحه**
Sene 1281	**سنه ١٢٨١**

Yazı Türü: Celi Tâlik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	98		
Genişlik	Üst: 17 Alt: 17	Üst: Alt:	
Kalınlık	7		

Başlık Tipi: Aziziye KalıplıFes

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam olmasına rağmen başka bir mezar taşına dayandırılmıştır. Aya taşı mevcut değildir. Fesli başlıkta fesin sol tarafındaki püskülün ucu kırık durumdadır

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı bulunmamaktadır. Baş taşı, alt ve üst genişliği eşit olup dikdörtgen gövde formundadır. Gövde, fesli bir başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yazı hariç hiçbir süsleme unsuru yoktur. Gövde üzerindeki kitabe metni, serlevha hariç beş satırdan oluşur. Soldan sağa eğik silmelerin birbirinden ayırdığı eşit kalınlıktaki kartuşlar içerisine Tâlik hatla yazılmıştır. Kaliteli bir işçilik taşımayan yazı, zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Serlevhanın iki yanında pahlanarak meydana gelen omuzların ortasından yükselen boyun Hamidiye kalıplı fesli başlığı taşımaktadır. Fesin üst çapı alt çapdan daha küçüktür. Yüksekliği bakımından Aziziye Kalıplı Fesden ayrılır. Fesin sol tarafından sarkan püskülün ucu kırık durumdadır.

Bir bütün olarak bakıldığında oldukça sade bir baş taşıdır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto 94. Veysi Efendi’nin Baş Taşı

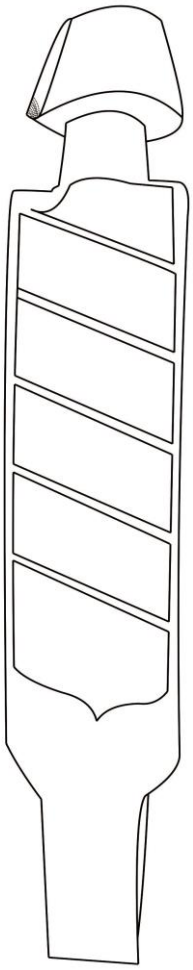

Çizim 84. Veysi Efendi’nin Baş Taşı

Katalog No:78

Fotoğraf No: 95

Çizim No:85

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1282 H/ 1866 M

Kimliği: Hacı Abdulkadir Ağa

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâki	**هوا لباقی**
Beni kıl mağfiret ey Rabbi Yezdan	**بنی قیل مغفرت ای ربّی یزدان**
Bi-Hakkı arş-ı azam nur-ı Kur'an	**بحق عرش اعظم نور قران**
Gelüb kabrimi ziyaret iden ihvan	**کلوب قبرم زیارت ایدن احوان**
İdeler ruhuma bir fatiha ihsan	**ایره لر روحمه بر فاتحه احسا**
Hacı Osman Ağa zâde Hacı	**حاجی عثمان اغا زاده حاج**
Abdulkadir Ağa ruhuna fatiha	**عبدالقادر اغا روحنه فاتحه**
12 Ca(Cemaziyelevvel) fi sene 1282	**۱۲ جا فی سنه ۱۲۸۲**

Yazı Türü: CeliTa'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	119		22
Genişlik	Üst: 30 Alt: 31	Üst: Alt:	79
Kalınlık	9		

Başlık Tipi: Kısa Başlıklı Sarık (1.Tip)

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı sağlam ve yerinde olmasına rağmen ayak taşı bulunmamaktadır

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı aşağıdan yukarıya doğru düz yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde, oval formda bir başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde altı satırlık kitabe metni, soldan sağa eğimli ince silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine yazılmıştır. Metin, Celi Ta'lik hatla zemine alçak kabartma tekniğinde yazılmıştır. Taşın zamanla yıpranmasıyla neredeyse yüzeydeki bazı harfler kaybolmaya yüz tutmuştur. Serlevha ve tarih kısmı oval formda küçük alanlara yazılmıştır.

Serlevha hizasındaki omuzların pahlanmasıyla meydana gelen omuzların ortasında kalın buyun kısmı bulunmaktadır. Boyun üzerinde, takkenin etrafı hafif sola eğimli dört sıra sarıkla sarılmış başlık yerleştirilmiştir. Başlığın tepe noktasından aşağı uzana alçak kabartmayla belirtilmiş bir püskül görülmektedir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto 95. Hacı Abdulkadir Ağa'nın Baş Taşı

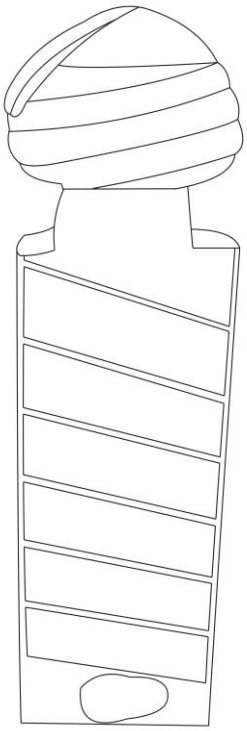

Çizim 85. Hacı Abdulkadir Ağa'nın Baş Taşı

Katalog No:79

Fotoğraf No: 96

Çizim No:86

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1283 H/ 1867 M

Kimliği: Kızılhisar Muhacırı İlyas Ağa'nın kerimesi Anşa Hanım

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Baki 7 Cemaziyelahir sene 1283	**هوالباقی ۷ج سبه ۱۲۸۳**
Müyesser oldu bana şahadet	**میسر اولدی باکا شحادت**
İlahi sen nasib eyle saadet	**الهی سن نصیب ایله سعادت**
Bulayım taki Resulünden şefaat	**بولایم تاکی رسولندن شفاعت**
Kızılhisar muhacırlarından İlyas ağa	**قزالحصار محاجرلریندن الیاس اغا**
Kerimesi Anşa Hanım ruhuna	**کریمه سی عانشه حانم روحنه**
Fatiha	**فاتحه**

Yazı Türü: Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	145		
Genişlik	Üst: 44 Alt: 37	Üst: Alt:	
Kalınlık	5		

Başlık Tipi: Bitkisel alınlık

Kullanılan Malzeme: Alçak kabartma

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam ve yerinde fakat ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı, aşağıdan yukarıya hafif genişleyerek yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde, sivri kemer formunda bitkisel alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerindeki altı satırlık kitabe metni, soldan sağa eğimli silmelerin birbirinde ayırdığı kartuşlar içerisine Ta'lik hatla yazılmıştır. Yazı,zemine alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir. Serlevha üzerindeki silme yuvarlak kemer, yazılı gövdeyi alınlıktan ayırmaktadır.

Yuvarlak kemerin tam ortasında, ters "S" kıvrımlı kulplu ayaklı vazo yerleştirilmiştir. Vazonun üzerine alçak kabartmalı bir lale motifi bulunmaktadır. Vazo içerisinden çıkan akant yapraklar, simetrik bir şekilde alınlığın iki tarafına dağılmış bir şekilde işlenmiştir. Dallar ve yapraklar alçak kabartma tekniğinde zemine uygulanmıştır.

Taşın yüzeyindeki pürüzlerden dolayı yazı ve alınlıktaki kompozisyon zeminde çok net ve kaliteli bir görüntü vermemektedir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant, Lale, Vazo, Yuvarlak kemer.

Foto 96. Anşa Hanım'ın Baş Taşı

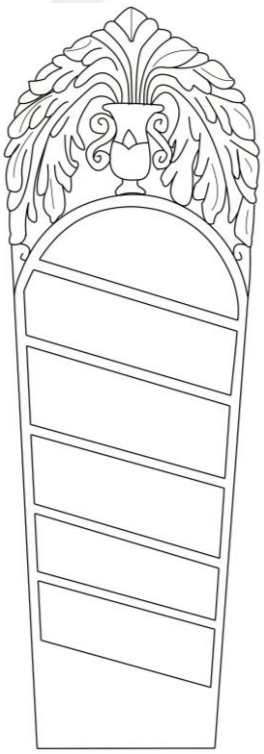

Çizim 86. Anşa Hanım'ın Baş Taşı

Katalog No: 80

Fotoğraf No: 97

Çizim No: 87

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1285 H/ 1869 M

Kimliği: Hacı Hasan

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l- baki sene 1285	**هوالباقی سنه ۱۲۸۵**
İlahi ravza-i cinan	**الهیِ روضه جانان**
Eyle makamın heman	**ایله مقامك همان**
Hasanlıyüz Hacı Hasan	**حسنلیوز حاجیِ حسن**
Ruhuna fatiha	**روحونه فاتحه**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	102		13
Genişlik	Üst: 30 Alt: 30	Üst: Alt:	64
Kalınlık	9		

Başlık Tipi: Oval Başlıklı Sarık (1.Tip)

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı sağlam olup bir ağaca dayandırılmış durumdadır**.** Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı, düz dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üzerinde yarım daire formunda sarıklı başlık yer alır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerindeki kitabe metni beş satırdan meydana gelmektedir. Metin, soldan sağa eğimli kalın silmelerin ayırdığı farklı kalınlıklarda kartuşlar içerisine Sülüs hatla yazılmıştır. Yazı, zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Serlevhanın üst, sağ ve sol taraflarında pahlanarak meydana gelen omuzların ortasındaki boyun üzerinde başlık bulunmaktadır. İçindeki takkenin etrafı, fazla derin olmayan kontürlerle belirtilmiş yatay düz şeritlerle sarılmıştır. Başlık, oldukça sade ve gövdeyle orantılıdır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto 97. Hacı Hasan'ın Baş Taşı

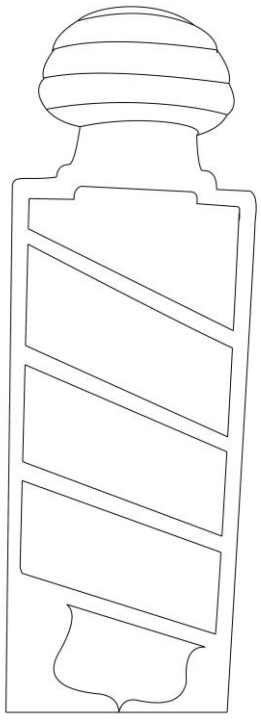

Çizim 87. Hacı Hasan'ın Baş Taşı

Katalog No:81

Fotoğraf No:98

Çizim No:88

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1285 H/ 1869 M

Kimliği: Hacı Hasan oğlu Murad Ağa

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l- Bâki sene 1285	**حوالباقی سنه ۱۲۸۵**
Lütfünla meskenimi kıl bağ-ı cennet yâ Kerim	**لطفکله مسکنمی قیل باغ جنّت یاکریم**
Cürmümü afv et ilâhi cümleden sensin rahim	**جرممی عفو ایت الهی جملدن سنسن رحیم**
Emr bari böyle imiş gençliğime doymadım	**امر باری بویله ایمش کنجلکمه طویمدم**
Erdi bana ecel soldurdu bu nâzik tenim	**ایردی باکا اجل صولدردی بو نازیك تنم**
Almadım dünya muradım nâ-murad oldum bugün	**المادم دنیا مرادین نامراد اولدم بوکون**
Hem anam atam çeker tâ kıyamet hasretimi	**حم انام اتام جکر تا قیامت حسرتم**
Hüseyinyüz Hacı Hasan oğlu merhûm	**مرحوم حسنیوز حاجی حسن اوغلی**
Murad Ağa rûhuna fâtiha	**مراد اغا روحنه فاتحه**

Yazı Türü: Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	145		13
Genişlik	Üst: 31 Alt: 30	Üst: Alt:	56
Kalınlık	9		

Başlık Tipi: Aziziye kalıplı fes

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı sağlam olup başka bir mezarın demir şebekesine dayandırılmış durumdadır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru düz yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde fes türü bir başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Uzun dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni serlevha hariç sekiz satırdan meydana gelmektedir. Metin, soldan sağa eğimli kalın silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine Ta'lik hatla yazılmıştır. Kitabenin dua kısmı daha küçük bir alana yazılmış olup alt tarafı kaş kemer şeklinde sınırlandırılmıştır. Düzgün olmayan pürüzlü zemin üzerine alçak kabartma tekniğinde yazılan hat, kaliteli olmayan bozuk bir görüntü vermektedir.

Serlevhanın yazıldığı alan üzerinde, boyunla sınır oluşturan silme kaş kemer, başlığı gövdeden ayırmaktadır. Serlevhanın iki yanında pahlanan omuzların, meydana getirdiği boyun üzerinde aziziye kalıplı fes yer alır. Fesin sol tarafında fes boyunca uzanan kabartma tekniğinde verilmiş püskül bulunmaktadır. Taş oldukça yıpranmış kalitesiz bir işçilik söz konusudur. Taşın yüzeyi pürüzlü olup, yer yer kırıklar mevcuttur.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto 98. Murad Ağa'nın Baş Taşı

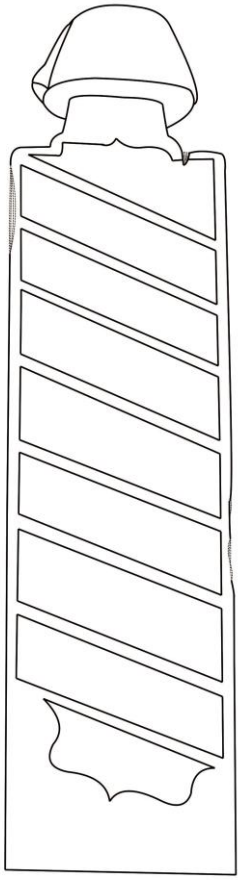

Çizim 88. Murad Ağa'nın Baş Taşı

Katalog No: 82

Fotoğraf No: 99

Çizim No: 89

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (II. Ada)

Tarihi: 1286H/1870M

Kimliği: Muhammed Efendi

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l- Bâki **هوالباقی**

Genç iken göçdü cihandan böyle bir hulk-ı halim

كنج يكن كوچدى جها ندن بويله بر خلق حليم

Dilerim kabrini pür-nur eyleye Rabbe'l-Kerim **ديلرم قبرينى پرنور ايليه ربّ الكريم**

Yirmi beş yaşına ermişken bu nevcivan **يكرمى بش ياشنه ايرمشكن بو نوجوان**

Davet etti kendünü Hâlik-i ferdi'l-el Hakim **دعوت ايتدى كندوكى خالق الفرد الحكيم**

Hüseyin Ağa Zâde Hacı Çelebi Ağa **حسين اغا ذاده حاجى چلبى اغا**

Mahdumu Muhammed Efendi ruhuna **مخدومى محمّد افندى روحنه**

El-fâtiha sene 1286 **الفاتحه ١٢٨٥**

Yazı Türü: Celi Tâlik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	125		13
Genişlik	Üst: 35 Alt: 35	Üst: Alt:	72
Kalınlık	13		

Başlık Tipi: Aziziye Kalıplı Fes

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerinde olmasına rağmen ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı, alt ve üst genişlikleri eşit olan dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üzerinde fes türü bir başlık taşımaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni serlevha ve tarih kısmı hariç altı satırdan meydana gelir. Metin, soldan sağa eğimli ince silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Tâlik hatla yazılmıştır. Eşit aralıklı kartuşlar içerisine olduça düzgün bir istifle yazılan hat, zemine alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir. Serlevha ve tarih satırları yarım dire formunda konturlü alan içerisine yazılmıştır.

Serlevhanın iki yanındaki omuzlar pahlanarak tek kademeli bir kısa boyun kısmı meydana gelmiştir. Kısa boyun üzerinde hamidiye kalıplı fes yer alır. alt çapı üst çaptan daha dar olan fesin sol tarafında önden bakıldığında ince püskülü görülmektedir.

Baş taşı, ahenkli bir yazı olan Celi Tâlik hat dışında herhangi bir süsleme unsuruna sahip değildir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto 99. Muhammed Efendi'nin Baş Taşı

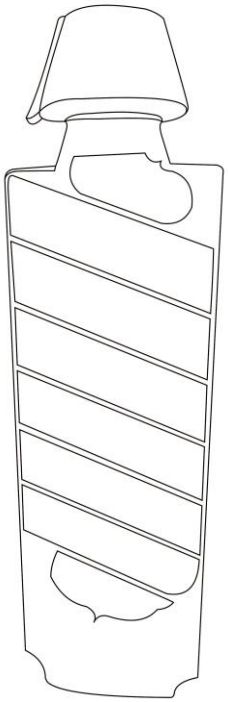

Çizim 89. Muhammed Efendi'nin Baş Taşı

Katalog No:83

Fotoğraf No:100

Çizim No:90

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1287 H/ 1870 M

Kimliği: Çeşme kalesinin Kolağası Trabzonlu Hasan Ağa

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l- Bâki	**هوالباقی**
Fenadan bekâya eyledi rıhlet	**فنادن بقایه ایلدی رحلت**
Ede kabrini Hak ravza-î cennet	**ایده قبرینی حق‌روضه جنّت**
Topcu kol ağalarından	**طوبجی قول اغالرندن**
Çeşme kalesinin kol	**چشمه قلعسنك قول**
Ağası Trabzanlı(Trabzonlu) Hasan Ağa	**اغاسی‌طرابزانلی‌حسن اغا**
Ruhi'çün el-fatiha	**روحیچون الفاتحه**
Fi sene 1287 Rabiülevvel 17	**فی سنه ۱۲۸۷ را ۱۷**

Yazı Türü: Celi Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	125		13
Genişlik	Üst: 28 Alt: 28	Üst: Alt:	68
Kalınlık	8		

Başlık Tipi: Aziziye kalıplı fes

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam olup mezarlık duvarına dayandırılmıştır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı aşağıda yukarıya doğru yükselen düz dikdörtgen gövde formuna sahiptir. Gövde üzerinde silindirik formda fes türü bir başlık yer alır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde serlevha hariç altı satırlık kitabe metni yer alır. Metin, soldan sağa eğimli silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Ta'lik hatla yazılmıştır. Oldukça düzgün istifli yazı, zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Serlevha ve dua kısmının bulunduğu alanlar düzgün olmayan sınır çizgileri içerisine yazılmıştır.

Serlevhanın iki yanındaki omuzların pahlanmasıyla meydana gelen boyun üzerinde fes türü bir başlık yer alır. Aziziye kalıplı fesin üst çapı alt çapından daha dar olup sol tarafından fes boyunca uzanan kabartma şeklinde verilmiş püskülü bulunmaktadır.

Fesin büyüklüğü gövdenin büyüklüğüne göre orantılı bir görüntü vermektedir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto 100. Hasan Ağa'nın Baş Taşı

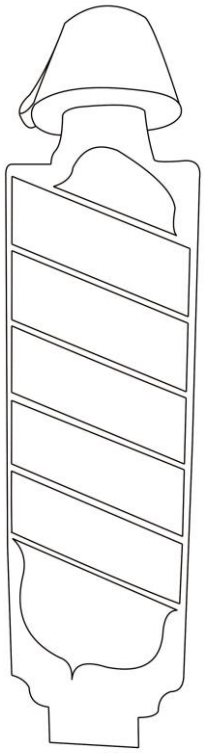

Çizim 90. Hasan Ağa'nın Baş Taşı

Katalog No:84

Fotoğraf No:101

Çizim No:91

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (II. Ada)

Tarihi: 1290H/1873M

Kimliği: Arif Ağa

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Hayyü'l-Baki **هوالحی الباقی**

Keyfe hali ya İlâhi leyse li hayrun kalil **کیف حالی یا الهی لیس خیر قلیل**

Ente şafi ente kâfi ente li ni'me'l-vekil **انت شافی انت کافی انت لی نعم الوک**

İneni şahsun zaifün müznibin abdu zelil **اننی شخص ضعیف مذنب عبد ذلیل**

F'afü anni külle zenbin fa'sfahü's-safha'l-cemil[151]

فاعف عنی کل ذنب فاصفح ابصفح الجمیل

Merhum el-muhtac ila rahmeti'l gafur ÖmerAğazade

مرحوم المحتاج رحمة الغفور عمر اغازاده

Arif Ağa'nın ruhiçün Fatiha **عارف اغانك روحیچون فاتحه**

Sene 1290Fi 25 Cemaziye'l-evvel **سنه ۱۲۹۰ فی جا ۲۵**

(21 Temmuz 1873)

Yazı Türü: Ta'lik

[151]Arapça olan dört satır Prof. Dr. Hakkı Önkal tarafından düzeltilmiş ve çevirisi yapılmıştır.
1-İlâhi halim nedir? Benim için az bir hayırdan(başka hayır) yoktur.2-Sen şifa vericisin. Sen her şeye yetersin ve Sen benim güzel bir vekilimsin.3-Ben zayıf, günahkâr bir şahıs, perişan bir kulum.4-Benim bütün günahlarımı affet, beni güzel bir şekilde hoş gör.

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	149		17
Genişlik	Üst: 28 Alt:26,5	Üst: Alt:	72
Kalınlık	10		

Başlık Tipi: Oval Başlıklı Sarık (1.Tip)

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı sağlam olup mezarlık duvarına dayandırılmış durumdadır. Ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı, alt ve üst genişliği eşit olan dikdörtgen gövde formundadır. Gövde, yuvarlak formda bir başlık taşır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni soldan sağa eğimli silmelerin böldüğü kartuşlar içerisine Ta'lik hatla yazılmıştır. Kartuşlar eşit aralıkta olup serlevha yazılı alan üçgen formunda iken tarih kısmı yarım daire formunda alan içerisine yazılmıştır. Metin serlevha ve tarih kısmı hariç altı satırdan oluşmaktadır. yazı çok özenli olmayıp zemine alçak kabartma tekniğinde yazılmıştır.

Serlevhanın iki yanında pahlanarak meydana gelen ve omuzlar üzerinde yükselen boyun üzerinde dolama başlığı taşımaktadır. Başlık birbirine paralel kontürlerin birbirinden ayırdığı üç sıra iri dolamalarla başlık meydana getirilmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto 101. Arif Ağa'nın Baş Taşı

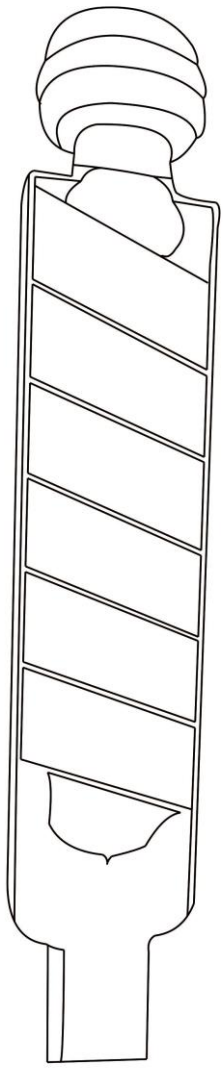

Çizim 91. Arif Ağa'nın Baş Taşı

Katalog No:85

Fotoğraf No:102

Çizim No:92

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1291 H/1874 M

Kimliği: Osman Remzi

Kitabenin Okunuşu:

Ah mine’l- mevt	**اهمنالموت**
Cihanda gerçi dil-şâd olmadım ömr-i dıraz il	**جهانده كرچه دلشاداولمدم عمردرازايله**
Olur ‘ukbâda ruhum gark, ol en’âm-ı Mevlâ ya	**اولورعقبادهروحم غرقاول انعام مولايه**
Hayfa, geldi ey Osman Remzi emr-i ruhani	**حيفاكلدى اى عثمان رمزى امرروحانى**
Ecel peymanesin nûş et (bî-şey git taşa ya)	**اجل پيمانهسك نوش ايت(بشى كيت تاشايه)**
Nice dârü’s-sürûra rıhlet etmezdim ferahgâm	**نيجهدارالسورهرحلتايتمزدمفراحكامه**
Ki feyz-i lutf cari, remid(e)m ehl-i Sümnâya	**كه فيض لطف جارى رميد(ه)م اهل ثمنايه**
Sene 1291	**سنه١٢٩١**

Yazı Türü: Celi Ta’lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	87,5		10
Genişlik	Üst: 22,5 Alt:22,5	Üst: Alt:	46
Kalınlık	7		

Başlık Tipi: Aziziye kalıplı fes

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Yüksek kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam olup duvara dayandırılmış durumdadır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru düz yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde fes türü bir başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Düz dikdörtgen gövde üzerinde, serlevha ve tarih kısımları hariç altı satırlık kitabe metni yer almaktadır. Metin, soldan sağa eğimli ince silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Ta'lik hatla yazılmıştır. Yazı düzgün bir istifle zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Serlevha yazılı alanın altı düz silme üstü yuvarlak kemerle sınırlandırılmışken tarih yazılı alan üstten düz silme alttan kaş kemerle sınırlandırılmıştır.

Serlevha üzerinde pahlanarak meydana gelen omuzların ortasından yükselen boyun üzerinde aziziye kalıplı fes türü başlık yer almaktadır. Alt çapı üst çapından daha geniş olan fesin sol tarafından fes boyunca uzanan kabartma püskül görülmektedir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto 102. Osman Remzi’nin Baş Taşı

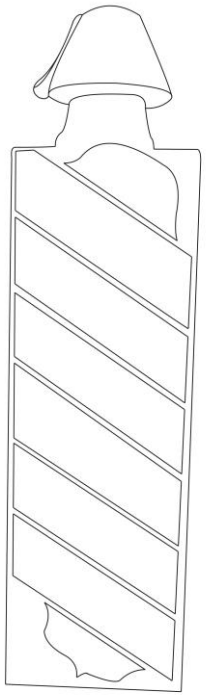

Çizim 92. Osman Remzi’nin Baş Taşı

Katalog No: 86

Fotoğraf No:103

Çizim No:93

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1293 H/ 1876 M

Kimliği: Zülfikâr Mehmed Ağa-zade Hacı Hüseyin Kapdan

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Hallâkü'l-Bâki sene 1293	**هوا لحی البا قی سنه ۱۲۹۳**
Ya ilâhi gelmişim divanına rahim et bana	**یا ایلهی کلمشم دیوا نکه رحم ایت بکا**
Meskenimi kıl cennetinle Yârab bana	**مسکنم قیل جنّتکله یارب بکا**
Çün ecel erişdi tarûmar etdi beni	**چون اجل ایرشدی تارومار ایتدی بنی**
Razıyım El-Hükmilillah bu imiş emr-i Hüdâ	**راظیم الحکم لله بو ایمش امر خدا**
Zülfikâr Mehmed Ağa-zade Hacı Hüseyin	**ذولفکار محمّد اغ ازاده حاجی حسین**
Kapdan rûhuna fâtiha	**قپودان روحنه فاتحه**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	104		19
Genişlik	Üst: 35,5 Alt: 36,5	Üst: Alt:	65
Kalınlık	6		

Başlık Tipi: Oval Başlıklı Şeritli Sarık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam ve yerinde olmasına rağmen ayak taşı bulunmamaktadır. Baş taşı, daha önceden mavi tonda boyanmış olduğu üzerindeki renkten anlaşılmaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşının alt ve üst genişlikleri eşit, dikdörtgen gövde formundadır. Gövde; basık, oval formda bir sarık türü başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde altı satırlık kitabe metni yer almaktadır kitabenin devam eden satırları ünündeki mezarın varlığından dolayı topraga gömülmüş durumda olmasından dolayı okunamamaktadır. Düz silmelerin birbirlerinden ayırdığı kartuşlar içerisine Sülüs hatla yazılmıştır. Yazı zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Serlevha üzerinde ki omuzların ortasındaki ikinci bir kademe üzerinde daralarak yükselen boyun üzerinde başlık bulunmaktadır. Takke çevresine sarılan çapraz sarıklar, soldan sağa doğru yatık ve daralarak sarılmıştır. Başlık basık bir şekilde olup oval formdadır. Sarık ile takke arasına sola eğilmiş, dal ve yapraklarıyla beraber bir gül sıkıştırılmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Gül

Foto 103. Hüseyin Kapdan'nın Baş Taşı

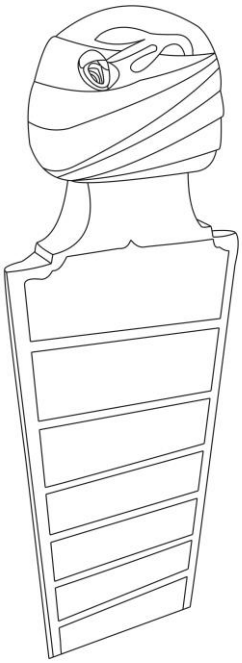

Çizim 93. Hüseyin Kapdan'nın Baş Taşı

Katalog No:87

Fotoğraf No: 104

Çizim No: 94

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1294 H/ 1877 M

Kimliği: Es-Seyid Abdulkadir Efendi

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-baki	**هوالباقی**
Çeşme eşrafından müteveffa	**چشمه اشرافندن متوفی**
El-hac Abdulkadir Ağazade	**الحاج عبدالقادر اغازاده**
Esseyid (E)l-hac Ahmed Hulusi	**السید [ا] لحاج احمد خلوصی**
Efendi'nin mahdumu es-Seyid	**افندینك مخدومی اسّید**
Abdulkadir Efendi'nin ruhuna fatiha	**عبدالقادر افندینك روحنه فاتحه**
Sene 1294	**سنه ١٢٩٤**

Yazı Türü: Celi Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	99		12
Genişlik	Üst:23 Alt:23	Üst: Alt:	48
Kalınlık	7		

Başlık Tipi: Kısa Başlıklı Şeritli Sarık (1.Tip)

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı sağlamdır. Taş, mezarlığın duvarına dayandırılmış durundadır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşının alt ve üst genişlikleri eşit dikdörtgen gövdeye sahiptir. Gövde daire formunda bir başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, serlevha ve tarih kısmı hariç beş satırdan meydana gelmektedir. Kitabe soldan sağa eğimli ince silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Ta'lik hat yazılmıştır. Yazı, zemine alçak kabartma tekniğinde yazılmıştır. Serlevha ve tarih kısmı daha küçük oval formda alan içerisine yazılmıştır.

Serlevhanın iki yanında yer alan omuzlar üzerinde yükselen boyun üzerinse sarıklı bir başlık yer alır. Başlık soldan sağa doğru yükselen birbiri üzerine sarılmış şeritlerin üzerinde yine soldan sağa doğru tüm şeritler üzerinde geçen kalın şerit uzanmaktadır. Estetik bir görüntü veren sarıkların dizilişi kontürlerle düzgün bir şekilde verilmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto 104. Abdulkadir Efendi'nin Baş Taşı

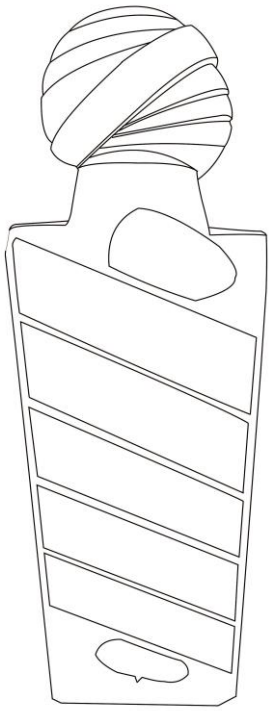

Çizim 94. Abdulkadir Efendi'nin Baş Taşı

Katalog No: 88

Fotoğraf No: 105

Çizim No: 95

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (II. Ada)

Tarihi: 1295H/1878M

Kimliği: Naciye Hanım

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Hayyü'l-Bâkî	**هوالحی الباق**
"*Men mate gariben fe kad mate şehiden*"[152]	**فقد مات شهيداً من مات غريباً**
İlcâât-ı harb ile Ahi Çelebi'den	**الجاات حرب ايله اخی چلبيدن**
Hicret eylemiş olan Mahmud Aziz	**هجرت ايلميش اولان محمود عزيز**
Efendi'nin harem-i ismet tevemi Nazif	**افنديڭ حرم عصمت توامی نظيف**
Ve gonca-i fuad-ekremi Naciye	**و غنجه فواد اكرمی ناجيه**
Hanımların medfen-i mağfiret	**خانملرك مدفن مغفرت**
Meskenidir. El-Fatiha	**مسكنلريدر الفاتحه**
Sene 1295(1878)	**سنه١٢٩٥**

Yazı Türü: CeliSülüs

[152] "Men mate gariben fe kad mate şehiden", (Memleketinden uzakta/gurbette ölen şehit olur.) Hadistir. Beçin, Bursa, Kütahya, Amasya ve Sinop mezar taşlarında örnekleri görülmüştür. (A. Demir'den alıntı).

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	166		
Genişlik	Üst: 36 Alt: 25	Üst: Alt:	
Kalınlık	5,5		

Başlık Tipi: Güneş Kursu Başlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı sağlam olup ayak taşı bulunmamaktadır. Bir ağaca dayandırılmış durumdadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı aşağıdan yukarıya doğru hafif genişleyen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde daire formunda ışın şualı bir başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Uzun dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni serlevha hariç yedi satırdan meydana gelir. Metin soldan sağa hafif eğik kalın silmelerin birbirinden ayırdığı eşit aralıklı kartuşlar içerisine Celi Sülüs hatla yazılmıştır. Hat zemine, istifi düzgün olmayan girift bir şekilde, alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Serlevha ve son satırın kartuş kalınlıkları farklı olup, serlevha yarım daire formundaki alan içerisine yazılmıştır. Yarım dairenin formundan yazı kenarlarında boşluklar meydana gelmektedir.

Serlevha üzerindeki yuvarlak silme kemer alınlığı yazılı gövdeden ayırmaktadır. Yuvarlak kemerin kenarlarından koç boynuzu şeklindeki kıvrım üzerinde yükselen sıralı yapraklar ortadaki şualı güneş motifini taşımaktadır. Bu motifin tam ortasına, kenarları oldukça derin oyulmuş gonca güle benzeyen bir motif yüksek kabartma tekniğinde işlenmiş ve etrafına dört tane açmış gül motifi yerleştirilmiştir. Oval formdaki güllerin

üzeri dört sıra dalgalı kontürlerle hareketlendirilmiştir. Tüm bu gül motiflerinin etrafı, uzun düz kontürlerin birbirine zıt, zik-zak lı bir şekilde sıralanmasıyla meydana gelen şualı güneş motifi görülmektedir. Alınlıktaki şualı güneş motifi anti-naturalist üslupta simetrik olarak işlenmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Gül, Yaprak, Şualı güneş, Yuvarlak kemer.

Foto 105. Naciye Hanım'nın Baş Taşı

Çizim 95. Naciye Hanım'nın Baş Taşı

Katalog No:89

Fotoğraf No: 106-107-108

Çizim No:96-97

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1295 H/ 1878 M

Kimliği: El-hac Muhlis Efendi

Kitabenin Okunuşu:

Ah mine'l-mevt **اهمن‌الموت**

Gencliğime doymadım dünyada bir vefk-i gümân **كنجلكيمه طويمدم دنياده بر وفق كمان**

Yirmi beş sâlimde yitdim sürmedim ömr-i girân

يكرمى بش سالمده يتدم سورمدم عمر كران

Hayli dem oldum esir-i bister muhannet-müdam

خيلى دم اولدم اسير بستر محنت مدام

Bulmadı bir çaresin bunca etıbba-yı zaman **بولمدى بر چاره سن بونجه اطباى زمان**

Akıbet kayd-ı hayatımdan reha-yab eyledi **عاقبت قيد حياتمدن رها ياب ايلدى**

İrci'î emri ecel peymanesin sundu heman **ارجعى امرى اجل پيمانه سن صوندى همان**

Valideynim dâderim evlâd (u) ensâbım bütün **والدينم دادرم اولاد(و) انسابم بتون**

Var(?) biri(beri?)[153] can u gönülden etseler ah u figan

وار برى جان و كوكلدن ايتسه لر اه و فغان

Kabrimi manend-i gülzâr-ı cennet eyleyüb **قبريمى مانند كلزار جنت ايليوب**

Ruhumu sirab-ı rahmet eyle Rabb-i müstean **روحمى سيراب رحمت ايله رب مستعان**

Dehriyâ eşkimle yazdım cevherî tarihini **دهريا اشكمله يازدم جوهرى تاريخنى**

Mürg-i ruhu eyledi vah cennet-i Adn'ı mekân **مكان مرغ روحى ايلدى واه جنت عدنى**

[153] -Ve her biri/**Her biri**

El-hac Es-seyyid Mehmed Ağa-zade El-hac Muhlis Efendi

الحاج السيد محمد اغا زاده مخلس(ص) افندى

Ruhuna El-Fatiha **روحنه الفاتحه**

Fi 22 Ramazan 1295 **فى ٢٢ ن ١٢٩٥**

Yazı Türü: Celi Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	118	107	12
Genişlik	Üst: 57 Alt: 30	Üst:53 Alt:30	81
Kalınlık	13	10	

Başlık Tipi: Aziziye Kalıplı Fes

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Baş ve ayaktaşlarıyla beraber sağlam ve yerindedir. Tip olarak lahit mezar olmasına rağmen kenarlarının toprağa gömülmesinden dolayı lahit kaide kaybolmak üzeredir.

Mezar Tipi ve Formu: Açık lahit mezar formundadır. Zamanla toprak altında kalan lahit kaidenin üst kısımları görülmektedir. Baş ve ayak taşları düz dikdörtgen gövde formundadır. Baş taşı fes, ayak taşı bitkisel başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Baş taşının kaidesinden bir lahitin parçası olduğu anlaşılmaktadır. Kare formda olan kaidenin toprak üstünde kalan kısmı düz olup gövde ile kaidenin birleştiği yerde, alt köşelerde simetrik bitkisel motif kullanılmıştır. Yazılı gövdenin alt kısmı ters yuvarlak kemer formunda olup kaideyle birleşen köşelerde stilize palmet motifle

doldurulmuştur. Yaprakların form ve hareketli kısmı gövdeye doğru daralıp birleşmektedir.

Yukarı doğru düz bir şekilde yükselen gövde dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üzerindeki kitabe metni serlevha ve tarih kısmı hariç on üç satırdan oluşmaktadır. Metin, soldan sağa eğimli silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Ta'lik hatla yazılmıştır. Harfler küçük fakat düzgün bir istifle yazılmış olup zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Serlevha oval formda küçük bir alana yazılmıştır.

Serlevha üzerinde pahlanarak düzleşen omuzlardan yükselen boynun üzerinde, aziziye fes türü bir başlık yerleştirilmiştir. Başlığın sol tarafında, başlık boyunca uzatılmış püskül kabartması görülmektedir.

Mezarın kenarlarındaki alçak uzun kaideler, toprakla eşit oranda olup, başlık tarafından bakıldığında daha önceden aslında topraktan daha yüksek bir durumda olduğu anlaşılmaktadır.

Ayak Taşı: Kaidesi baş taşıyla aynı özelliklerde olan ayak taşı dikdörtgen gövde formundadır. Gövdenin baş taşına bakan yönünde tek dal üzerinde iki tane altta ve iki tane üstte olmak üzere dört taç çiçeği ve yapraklarla bir bahar dalı motifi kullanılmıştır. Bezeme zemine alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir. Motifin etrafı kenarlardan düz, alttan ve yukarıdan yuvarlak kemerle çerçeve içine alınmıştır. Düz omuzların ortasında, boyun kısmı bir şeritle çevrelenmiş iki gül ve yaprakların kullanıldığı buket başlık yerleştirilmiştir. Başlığın alt tarafı ters-düz akant yapraklarla bezenmiştir. Başlıkta kullanılan motifler derin oyma ve kontürlerle, zeminden bağımsız üç boyutlu bir görüntü vermektedir.

Baş ve ayak taşlarının kaideleri toprak altında olduğu için üzerindeki süslemeler ne yazık ki görülememektedir.

Kullanılan Motifler: Akant yaprak, Taç çiçek, Gül, Yaprak, Sarmaşık, Kurdela.

Foto. 106. Muhlis Efendi'nin Baş Taşı

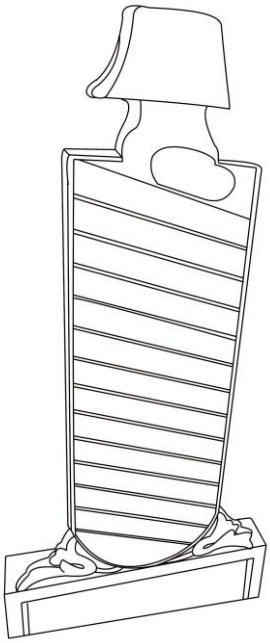

Çizim 96. Muhlis Efendi'nin Baş Taşı

Foto. 107. Muhlis Efendi’nin Ayak Taşı

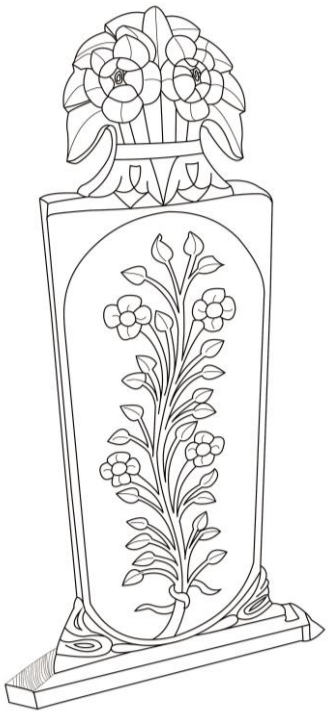

Çizim 97. Muhlis Efendi’nin Ayak Taşı

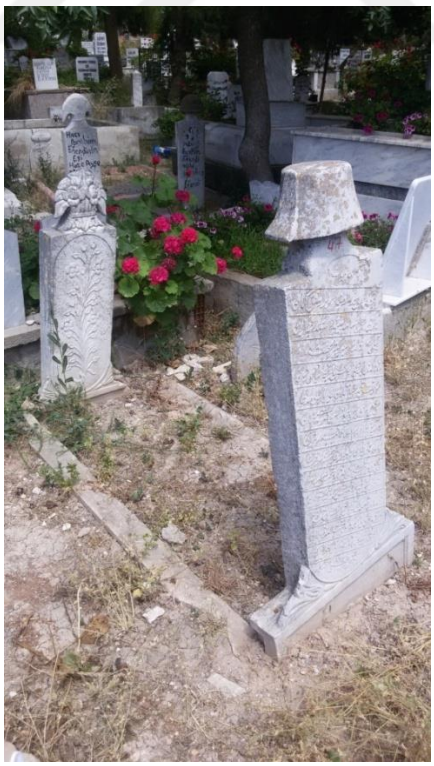

Foto. 108. Mezarın Genel Görüntüsü

Katalog No:90

Fotoğraf No: 109

Çizim No: 98

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1297 H/ 1880 M

Kimliği:-

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâki sene 1297	**هوالباقی سنه۱۲۹۷**
Ah ile zar kılarım gençliğime doymadım	**اه ایله زار قیلارم کنجلیکیمه طویمدم**
Hasreta fani cihanda tûl sürmedim	**حسره تا فانی جهانده طول سورمدم**
Derdime derman aradım bir ilacım bulmadım	**دردیمه درمان ارادم بر علاجم بولمدم**
Takdir-i Hûda bu imiş tâ ezelden bilmedim	**تقدیر حدا بو ایمش تا ازلدن بلمدم**

Yazı Türü: Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	82,5		12
Genişlik	Üst:28 Alt: 28	Üst: Alt:	57
Kalınlık	7		

Başlık Tipi: Hamidiye kalıplı Fes

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı sağlam ve yerindedir. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru düz yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde fes türü bir başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, serlevha hariç dört satırdan oluşmaktadır. Taşın toprağa gömülü kısmında devam eden kitabe satırları, toprak altında kaldığı için kimliği tam okunamamıştır. Metin, soldan sağa eğimli kalınca silmelerin ayırdığı kartuşlar içerine Ta'lik hatla yazılmıştır. Taş yüzeyinin pürüzlü olması nedeniyle düzgün olmayan ve kalitesi düşük yazı, zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Serlevha üzerinde, sağ ve sol omuzların pahlanmasıyla meydana gelen boyun, omuzların ikinci kademesi üzerinde daralarak yükselmektedir. Uzunca boyun üzerinde üç boyutlu hamidiye kalıplı fes yerleştirilmiştir. Fesin alt etek ucunda etrafını saran, dalgalı alçak kabartmalarla dalgalı çizgilerle hareketlendirilmiştir. Fesin ön cephesinde tam ortada, sağdan sola doğru yukarı uzanmış yapraklarıyla beraber bir karanfil motifi yerleştirilmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Karanfil

Foto 109. Kat. No: 90 Baş Taşı

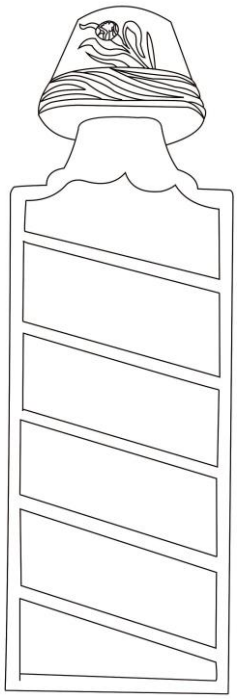

Çizim 98. Kat. No: 90 Baş Taşı

Katalog No: 91

Fotoğraf No: 110

Çizim No: 99

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (II. Ada)

Tarihi:1299H/1882M

Kimliği: Mustafa Fehmi Efendi

Kitabenin Okunuşu:

Yâ Hazreti Hayyu'l Bâki	**یا خصرت حیّ الباقی**
Ey zair-i sahib nefs	**ای ذایر صاحب نفس**
Habb-ı sevâd(d)an meyli kes	**حب سواد[د]ن میلی کس**
Dünyada kalmaz hiç kes	**دنیاده قالماز حیچ کس**
Allah bes Bâki heves	**الله بس باقی هوس**
Şaban Ağa Zâde el-Hac	**شعبان اغا ذاده الحاج**
Mustafa Fehmi Efendi ruhi çün	**مصطفه فحمی افندی روحیچون**
Fâtiha sene 1299	**فاتحه سنه ۱۲۹۹**

Yazı Türü: Celi Tâlik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	140		22
Genişlik	Üst: 35 Alt: 35	Üst: Alt:	86
Kalınlık	12		

Başlık Tipi: Kısa Başlıklı Sarık (2.Tip)

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam ve yerinde olmasına rağmen ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşının alt ve üst genişlikleri eşit olup dikdörtgen gövde formundadır. Gövde hafif oval formda bir başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerindeki kitabe metnin etrafı, stilize edilmiş kıvrım dallı bordürle çerçevelenmiştir. Çerçeve içerisinde yer alan metin, soldan sağa eğimli ince silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Tâlik hatla yazılmıştır. Metin serlevha ve tarih kısmı hariç altı satırdan meydana gelir. Kartuşlar farklı aralıklarla düzenlenmiş, serlevha daha dar bir zemine işlenmişken, tarih kısmı daha geniş bir zemine işlenmiştir.

Serlevha üzerindeki çerçevenin meydana getirdiği yuvarlak kemer omuz köşelerinde boşluklar oluşturmuştur. Hiçbir süsleme unsuru bulundurmayan omuzların ortasında kısa bir boyun yer alır. Boyun üzerinde, tepesi görülen takkenin etrafı yüzeysel kontürlerle belirtilmiş paralel üç sıra dolama, başlığa şeklini vermiştir. Başlık gövde ile oran bakımından uyum sağlamaktadır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Kıvrım dal,

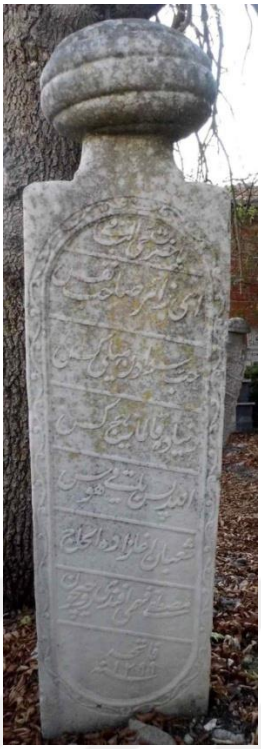

Foto 110. Mustafa Fehmi Efendi’nin Baş Taşı

Çizim 99. Mustafa Fehmi Efendi’nin Baş Taşı

Katalog No:92

Fotoğraf No:111-112

Çizim No: 100-101

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1302 H/ 1885 M

Kimliği: Hafız İbrahim Efendi

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Hayyu'l-Bâkî	**هوالحی الباقی**
İrci'î emriyle kıldı hatm-i enfas-ı hayat	**ارجعی امریله قیلدی ختم انفاس حیات**
Hayf kim bir Hafız-ı Kur'an Rabb-i müsteân	**حیف کیم بر حافظ قران رب مستعان**
Hakkâk, el-Hac, Hafız İbrahim Efendi eyledi	**حکاك الحاج حافظ ابراهیم افندی ایلدی**
Terk ile dâr-ı fenâyı azm-i gülzâr-ı cinân	**ترك ایله دار فنایی عزم کلزار جنان**
Haylice yıllar Sakız Evkaf Müdürü olarak	**خیلیجه ییللرساقز اوقاف مدیری اوله رق**
Hizmet-i evkafa vakf etmişidi kendin bir zaman	**خذمت اوقا فی وقف ایتمیش ایدی کندین بر زمان**
Eylesün ruhuna İhlâs ile hem bir Fatiha	**ایلسون روحنه اخلاص ایله بر فاتحه**
Arz ve ihdâ kabrini zâir olan her Müslüman	**عرض و اهدا قبرینی زائراولان هر مسلمان**
Hâkk edilsün cevherîn tarihi seng-i kabrine	**حك ایدلسون جوهرین تاریخی سنك قبرینه**
Hafız İbrahim Efendi'ye na'îm olsun mekân	**حافظ ابراهیم افندی یه نعیم اولسون مکان**
Sene 1302[154]	**سنه ۱۳۰۲**

Yazı Türü: Celi Ta'lik

[154] Noktalı harflerle(cevherîn) tarih düşürülmüş. Onbirinci satırdaki noktalı harflerin toplamı 1302'dir. Ebcet tarih hesabı Aydoğan Demir tarafından yapılmıştır.

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**	**Lahit**
Yükseklik	154		13	Uz.ken. : 145
Genişlik	Üst:38 Alt:35,5	Üst: Alt:	72	Kıs.ken.: 73
Kalınlık	12			Yüks.: 23

Başlık Tipi: Kısa Başlıklı Sarık (2.Tip)

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Mezar, günümüze en sağlam haliyle gelmiş nadir mezarlardan bir tanesidir.

Mezar Tipi ve Formu: Kapak taşlı mezardır[155]. Mezarı tamamen kapatan taş dikdörtgen formundadır. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru düz yükselen dikdörtgen formunda gövdeye sahiptir. Gövde, hafif oval formda sarık türü bir başlığa sahiptir.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, serlevha ve tarih kısmı hariç on satırdan oluşmaktadır. Yazı, soldan sağa doğru eğimli ince silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Ta'lik hatla yazılmıştır. Hat, oldukça kaliteli ve ahenkli yapısıyla estetik bir görüntü vermektedir.

Serlevha üzerindeki yuvarlak kemer, omuzdaki bezemeli alanı yazılı alandan ayırmaktadır. Yuvarlak kemerin ortasına bir fiyonk motifi yerleştirilmiştir. Fiyonkun iki yanı simetrik olarak bezenmiştir. Fiyonkların altından çıkan dallar, omuzlar hizasından yuvarlak kemerin alt köşelerine kadar uzanmaktadır. Köşelerde dalların uçlarında açmış birer gülce motifi yerleştirilmiştir. Motifin etrafındaki dalların uçlarında yapraklar ve bu yaprakların en altında fiyonk motifinin dibinde birer gül goncası ile zemin

[155] Halit Çal, Özlem Çal, *Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesi Hazirelerindeki Mezar Taşları*, Kastamonu Belediyesi Yayınları, Ankara 2008, 5

doldurulmuştur. Bu alan üzerindeki omuzlar, düz pahlanarak köşe oluşturacak şekilde düzenlenmiştir. Bezeme, zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Tüm bu bezemeler, üzerindeki düz silme ile boyun kısmından ayrılmaktadır.

Yukarı doğru hafif daralarak yükselen boyun üzerinde yatay dolamalı sarık yer almaktadır. Oval formdaki başlığı meydana getiren dolamalar belirgin bir şekilde bombeli ve ara kontürleriyle belirginleştirerek üç boyutlu başlık elde edilmiştir.

Baş taşının yerleştirildiği mermer kapak dikdörtgen formundadır. Yekpare bir şekilde zemine yerleştirilen kapak, ortasında ve ayak ucunda olmak üzere iki açıklığa sahiptir. Orta açıklık oval, ayak ucundaki kare formundadır. Bu açıklıklar yağan yağmurun mezar toprağına ulaşmasını amaçlamaktadır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Gülce, Gül goncası, Yaprak, Fiyonk, Yuvarlak kemer.

Foto. 111. Hafız İbrahim Efendi'nin Baş Taşı

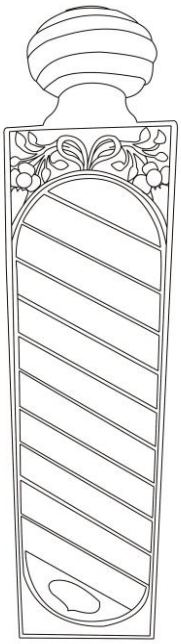

Çizim 100. Hafız İbrahim Efendi'nin Baş Taşı

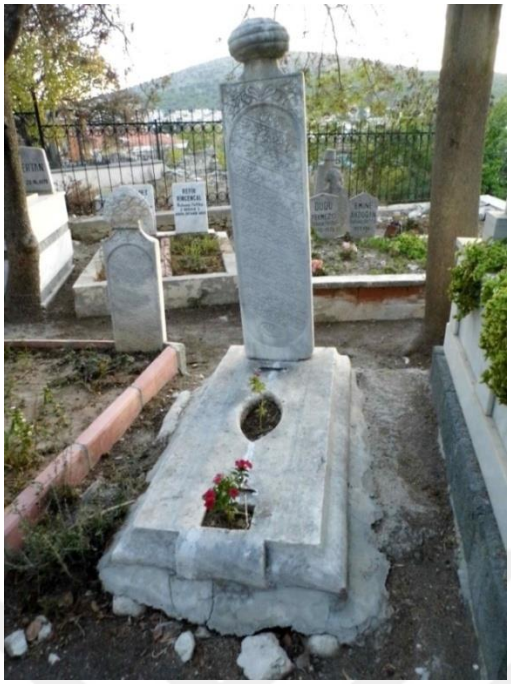

Foto. 112. Hafız İbrahim Efendi'nin Kapak Taşlı Mezarı

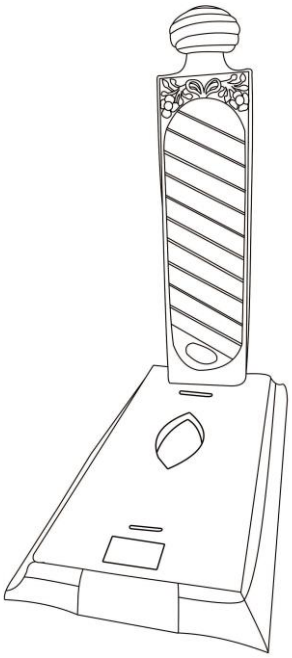

Çizim 101. Hafız İbrahim Efendi'nin Kapak Taşlı Mezarı

Katalog No:93

Fotoğraf No:113

Çizim No: 102

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1302 H/ 1885 M

Kimliği: İbrahim kerimesi Ümmühan

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mine'l Mevt sene 1302 Zilhicce	**اه من الموت سنه ۱۳۰۲ ذی لحجه**
Nazennim gitdi cennet bağına	**نازه نینم کتدی جنّت باغنه**
Firakı düşdü valideyn canına	**فراقی دوشدی والدین جاننه**
Hamza oğlu İbrahim kerimesi (Berin?)	**حمزه اوغلی ابراهیم کریمه سی [برین]**
Ümmühan ruhuna fatiha	**اومهان روحنه فاتحه**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	100		
Genişlik	Üst: 32 Alt: 27	Üst: Alt:	
Kalınlık	5		

Başlık Tipi: Bitkisel alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerinde olmasına rağmen ayak taşı bulunmamaktadır. Zamanla koyulaşan mermerin kenarlarında kırıklar meydana gelmiştir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru düz yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde bitkisel alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, serlevha hariç dört satırdan oluşmaktadır. Yazı, soldan sağa eğimli kalın silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisinde yer alır. Kartuşların kalınlıkları birbirinden farklı olup son satır kenar hatları düzgün olmayan daha ince bir kartuş alan içerisine yazılmıştır. Estetik kaygı düşünülmeden özentisiz yazılan yazı, sülüs hatlı olup zemine kazılarak alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Serlevha üzerindeki kalın yuvarlak kemer, yazılı gövdeyi alınlıktan ayırmaktadır. Yuvarlak kemerin tam ortasına ayaklı bir vazo yerleştirilmiştir. Vazonun üzeri derin kontürlerle belirtilmiş akant yaprak formunda motifle hareketlendirilmiştir. Kasenin ayak ve üst ağız kısmı düz ve sivri köşelidir. Kasenin üzerinden simetrik bir şekilde alınlığın iki tarafına dağılmış akant yapraklar yerleştirilmiştir. İri akant yaprakların üzerleri derin kontürlerle belirginleştirilerek hareket kazandırılmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant yapraklar, Vazo

Foto. 113. Ümmühan'ın Baş Taşı

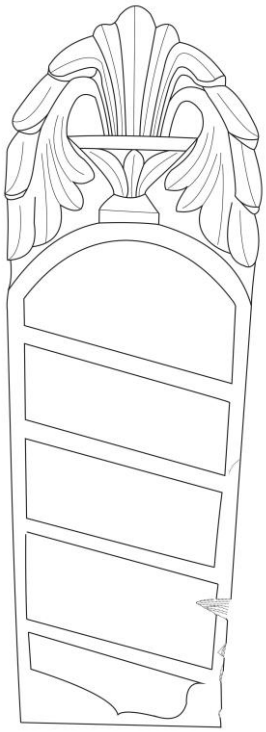

Çizim 102. Ümmühan'ın Baş Taşı

Katalog No:94

Fotoğraf No: 114

Çizim No: 103

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1302 H/ 1885 M

Kimliği: Lâkini oğlu Musa

Kitabenin Okunuşu:

Allah	**الله**
Hüve'l-Bâkî Sene 1302 9 Şaban	**هوالباقی سنه ۱۳۰۲ ش۹**
El-mevtu ke'sun ve küllün nasi şaribuhu	**الموت کاس وکل الناس شاربه**
Ve'l-kabru babun ve küllün nasi dahilühu	**والقبر باب وکلّ الناس داخله**
Ve'l-cenazetü merkebün ve küllün nasi rakibühu	**والجنازه مرکب وکل الناس راکبه**
Ve'l-ba'sü hakkun ve küllün nasi baisühu[156]	**والبعث حق و کل النّاس باعثه**
Ziyaredden murad bir duadır	**زیارتدن مراد بر دعادر**
Bugün bana ise yarın sanadır	**بوکون بکا ایسه یا رین سکادر**
El-merhum Kızılhisar muhacirinden	**المرحوم قزلحصار مهاجرندن**
Lâkini oğlu Musa	**لاکینی اوغلی موسی رئیس**
Rahmetu'l-lah	**رحمه الله**

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler(cm):

[156] Ölüm bir kâsedir, her insan ondan içecektir.
Kabir bir kapıdır, herkes ondan geçecektir.
Cenaze bir binektir, her insan onun binicisidir.
Ölümden sonra diriliş haktır, her insan onun gereğine uyacaktır.
(Arapça çevirisi Hakkı Önkal tarafından yapılmıştır.)

	Baş Taşı	Ayak Taşı	Başlık
Yükseklik	165		13
Genişlik	Üst:25,5 Alt: 25,5	Üst: Alt:	50
Kalınlık	6		

Başlık Tipi: Hamidiye Kalıplı Fes

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı sağlam olup mezarlık duvarına dayandırılmış durumdadır. Başlık ön taraftan kırılmış bir vaziyettedir. Gövde üzerinde yer alan kitabe metninin üç ve dördüncü satırlarının sol tarafı kırık durumdadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı bulunmamaktadır. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru düz yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde silindirik formda fes türü bir başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan metin, serlevha hariç dokuz satırdan oluşmaktadır. Metin, soldan sağa eğimli silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Sülüs hatla yazılmıştır. Düzgün bir istifle yazılan yazı, zemine alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir. Son satırın alt tarafı kaş kemerli küçük alan içerisine yazılmıştır. Yazılı gövdenin etrafı silmeyle çevrelenmiş olup serlevha üzerinde köşeli omuzlar daha belirgin hale getirilmiştir.

Omuzlar üzerinde yükselen iki kademeli boyun üzerinde fes türü başlık yer almaktadır. Üst çapı alt çapına göre çok fazla dar olmayan hamidiye kalıplı fesdir. Fesin sol tarafında püsküle benzer bir kabartma görülmektedir ve cephe tarafına bakan ön alt kısmı kırık durumdadır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 114. Musa’nın Baş Taşı

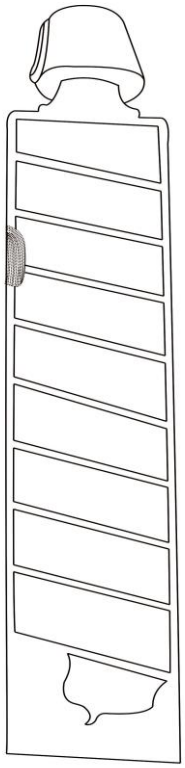

Çizim103. Musa’nın Baş Taşı

Katalog No: 95

Fotoğraf No:115

Çizim No: 104

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1302H/ 1885M

Kimliği: Ali Kaptan

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Bâki sene 1302	**حوالباقی سنه۱۳۰۲**
Ziyaretden murad duadır	**زیارتدن مراد بر دعادر**
Bugün bana ise yarın sanadır	**بوکون بکا ایسه یارین سکادر**
Şerif kapdan zâde merhûm	**شریف قپودان زاده مرحوم**
Ali Kapdan ruhuna fatiha	**علی قپودان روحنه فاتحه**

Yazı Türü: Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	84		11
Genişlik	Üst:25 Alt: 25	Üst: Alt:	55
Kalınlık	6		

Başlık Tipi: Hamidiye Kalıplı fFes

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir. Mezarının üzerine yeni bir gömü yapılmış olmasına rağmen baş taşı yerini hala korumaktadır. Ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Form: Toprak mezardır. Baş taşı aşağıdan yukarıya doğru düz yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde, silindirik formda fes türü bir başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni serlevha hariç dört satırdan oluşmaktadır. Metin, soldan sağa eğimli kalınca silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine Ta'lik hatla yazılmıştır. Kitabe metnini çevreleyen silme çerçeve, en alt istek kısmında ve serlevha üzerinde kaş kemer şeklinde tamamlanmıştır.

Serlevha üzerindeki omuzlara yontularak oval bir şekil verilmiştir. Omuzların ortasında yükselen boyun üzerinde hamidiye kalıplı fes yerleştirilmiştir. Üst çapı alt çapından fazla dar olmayan fesin sol tarafında fes boyunca uzanan fazla belirgin olmayan kabartma bir püskül görülmektedir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 115. Ali Kaptan'ın Baş Taş

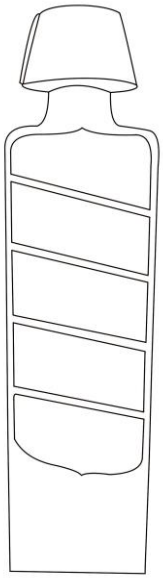

Çizim 104. Ali Kaptan'ın Baş Taşı

Katalog No: 96

Fotoğraf No: 116

Çizim No:105

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (II. Ada)

Tarihi:1302H/ 1885M

Kimliği: -

Kitabenin Okunuşu:

Ya Rahim	**يا رحيم**
Cümle cihan	**جمله جهان**
Cürmin ben etdim	**جرمين بن ايتدم**
Sen beni lutfundan	**سن بنى لطفندن**
Umarım tutarsın dostum	**اومارم طوتارسين دوستم**
fi sene 1302 şevval 10	**فى سنه ١٣٠٢ شوال ١٠**

Yazı Türü: Celi Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	85		11,5
Genişlik	Üst:28,5 Alt: 33,5	Üst: Alt:	56
Kalınlık	9		

Başlık Tipi: Hamidiye Kalıplı Fes

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam ve yerindedir. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı aşağıdan yukarıya doğru hafif daralan dikdörtgen gövde formundadır. Fes tipi başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni serlevha ve tarih kısmı hariç dört satırdan meydana gelmektedir. Metin, düz silmelerin birbirinden ayırdığı, aralıkları eşit olmayan kartuşlar içerisine Ta'lik hatla yazılmıştır. Yazının kenarları sağ ve sol tarafından kalın bordürlerle çevrilmiştir.

Serlevhanın iki yanında pahlanarak meydana gelen omuzlar üzerinde iki kademeli bir boyun yer alır. Boyun üzerinde üst çapı alt çapından dar olan Hamidiye kalıplı fes bulunmaktadır. Fesin sol tarafından başlık boyunca uzanan püskül görülmektedir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 116. Kat. No:96 Baş Taşı

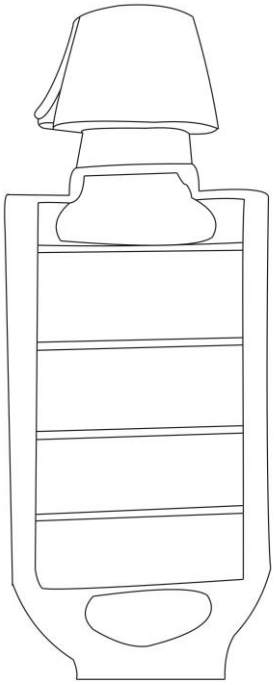

Çizim 105. Kat. No:96 Baş Taşı

Katalog No:97

Fotoğraf No: 117

Çizim No:106

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1303 H/ 1886 M

Kimliği: Seyyid Hüseyin

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l hayy	**هوالحی**
Hoca Murad Efendi necl-i necilleri	**خواجه مراد افندی نجل نجیللری**
Es-Seyid Ahmed Ragıb Efendi'nin	**السّید احمد راغب افندنینك**
Şah-ı nar (?) diler li- şey'i ve şefii	**شاخنار دیلر لشیی و شفیعی**
Seyyid Hüseyin ruhuna fatiha	**سید حسین روحنه فاتحه**
Sene 1303	**سنه۱۳۰۳**

Yazı Türü: Celi Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	83		12
Genişlik	Üst:22 Alt: 20,5	Üst: Alt:	47
Kalınlık	6		

Başlık Tipi: Hamidiye Kalıplı Fes

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı sağlam olup başka bir mezar taşına dayandırılmış durumdadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı bulunmamaktadır. Baş taşı aşağıdan yukarıya doğru hafif genişleyen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde silindirik formda fes türü bir başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde ki kitabe metni, serlevha ve tarih kısmı hariç dört satırdan oluşmaktadır. Metin, soldan sağa eğimli silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Ta'lik hatla yazılmıştır. Hat, düzgün kaliteli bir istifle zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Pahlanan omuzlardan yükselen boynun üzerinde, alt çapı üst çaptan daha geniş ve yüksek olan aziziye kalıplı fes yerleştirilmiştir. Fesin sol tarafında fes boyunca uzanan kabartma püskülü görülmektedir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler:

Foto. 117. Seyyid Hüseyin'in Baş Taşı

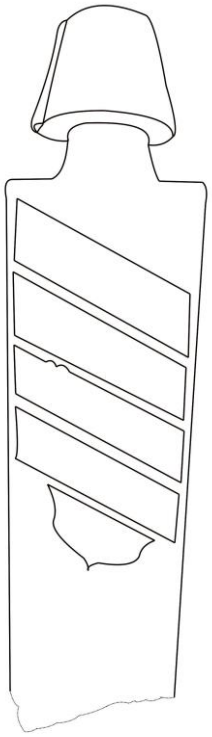

Çizim 106. Seyyid Hüseyin'in Baş Taşı

Katalog No: 98

Fotoğraf No:118

Çizim No: 107

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (II. Ada)

Tarihi: 1304H/1887M

Kimliği: Hasan Ağa Kerimesi Duti Hanım

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Hay sene 1304	**هوالحی سنه ١٣٠٤**
Kabrimi zair olan ihvânıma budur ricam	**قبریمی زائر اولان اخوانمه بودر رجام**
Okuya ruhum içün ihlasla bir fâtiha	**اوقیه روحم ایچن اخلاصله بر فاتحه**
Merhum ve mağfur leha HüseyinZâde el-Hac	**مرحومه و مغفور لها حسین زاده الحاج**
Hasan Ağa kerîmesi Duti Hanım	**حسن اغا کریمه سی طوطی خانم**
Rûhuna fâtiha	**روحنه فاتحه**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	125		
Genişlik	Üst:30 Alt: 24	Üst: Alt:	
Kalınlık	3,5		

Başlık Tipi: Sivri kemerli bitkisel alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı sağlam olup ayak taşı bulunmamaktadır**.**

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde sivri kemer alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerindeki kitabe metni, serlevha hariç beş satırdan meydana gelmektedir. Metin soldan sağa eğimli kalın silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine sülüs hatla yazılmıştır. Kartuş aralıkları birbirinden farklı olup, yazı zemine alçak kabartma tekniğinde yazılmıştır. Yazıyı çevreleyen silme çerçeve, serlevha üzerinde yuvarlak kemer meydana getirerek alınlığı yazılı gövdeden ayırmaktadır.

Yuvarlak kemerin köşelerde meydana getirdiği boşluklar yüksek ve alçak kontürlerle hareketlenen yarım palmet yapraklarıyla doldurulmuştur. Sivri kemerli alınlığın tam ortasına güneş veya ay çiçeği olarak da adlandırılan bir motif yerleştirilmiştir. Ortada yuvarlak göbeğin etrafında on altı yaprak, zeminden ayıran kenar kontürlerle belirtilmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yaprak, Gün çiçeği, Yuvarlak kemer.

Foto. 118. Duti Hanım'ın Baş Taşı

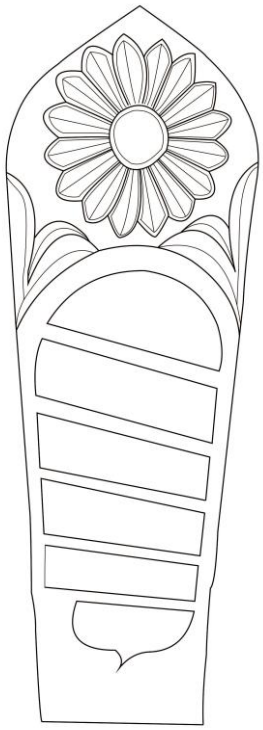

Çizim 107. Duti Hanım'ın Baş Taşı

Katalog No:99

Fotoğraf No: 119

Çizim No: 108

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (III. Ada)

Tarihi: 1304 H/ 1887 M

Kimliği: Emin Dede kerîmesi Behiye

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'-Bâki sene 1304	**هوالباقی سنه ١٣٠٤**
Ziyaretten murat bir duadır	**زیارتدن مراد بر دعا**
Bugün bana ise yarın sana	**بوکون بکا ایسه یارین سکا**
Tarîk-Rifâ'iyye[157]'den Emin	**طریق رفاعیدن امین**
Dede kerîmesi Behiye?	**دده کریمه سی ب هیسه[158]**
Hanım rûhuna fâtiha	**حانم روحنه فاتحه**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	107		
Genişlik	Üst:29,5 Alt: 27	Üst: Alt:	
Kalınlık	4		

[157] Rifâ'ilik: Sûfi bir tarikattır. Halk arasında Rufai olarak da söylenir. Tarîk: yol demektir, tarikat ise bunun çoğuludur.

[158] **ب هیسه** "Behise" şeklinde okunabilecek bir kelime olmuştur. Osmanlıca, Arapça, Farsça, Redhouse ve Doğu Anadolu Osmanlıcası (Osmanlıca-Türkçe, Türkçe- Kürmanç-Zaza ağızları) gibi muteber sözlüklerde bu imlâ ile yazılmış bir kelime yoktur. Burada bir hattat sorunu vardır (Küllü hattatîn cahilün). Behiye/Behiyye/Behise(güzel anlamında) kelimesi i**ب هیه** yazan hattatın son harf olan "he" yi "fatiha" da olduğu gibi uzatıldığı ve estetik kaygılarla dişler ilave edildiği düşünülebilir.

Başlık Tipi: Bitkisel yuvarlak kemer başlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece ayak taşı sağlam olup, mezarlık duvarına dayandırılmış durumdadır. Baş taşının gövdesinin alt kısmı kırıktır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı bulunmamaktadır. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru hafif genişleyen yükselen dikdörtgen gövde formuna sahiptir.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde serlevha hariç beş satırdan oluşan kitabe metni yer almaktadır. Metin, soldan sağa eğimli kartuşlar içerisine Sülüs hatla yayılmıştır. Serlevha üzerindeki dalgalı yuvarlak kemer yazılı gövdeyi başlıktan ayırmaktadır.

Serlevha üzerindeki dalgalı yuvarlak kemerin yanlarından başlayarak, omuz kenarlarına inen akant yapraklar kenar oymalarıyla zemine hareketlilik katmıştır. Yuvarlak kemerin tam üstünde yer alan boyun, ortası bir bağla çevrelenmiş simetrik aşağı ve yukarı bakan dilimli akant yapraklarla bezenmiştir. Bir vazo görevi gören boyun üzerinden çıkan yapraklar, tepede yuvarlak form kazanarak aşağı doğru inmektedir. Aşağı inen bu yaprakların uçları, omuzlar üzerinden yukarı doğru kıvrılmış yaprakların uçlarıyla birleştirilmiştir. Yaprakların birleştiği yerle boyun arasında "S" kıvrımlı bir boşluk meydana gelmiştir.

Tüm yazı ve bezeme unsurları, zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant yaprak

Foto 119. Behiye’nin Baş Taşı

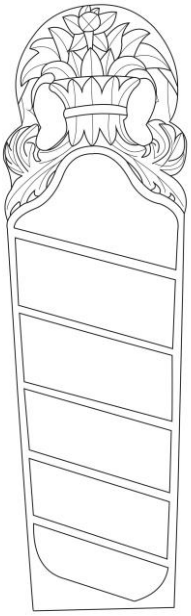

Çizim 108. Behiye’nin Baş Taşı

Katalog No:100

Fotoğraf No: 120

Çizim No:109

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (III. Ada)

Tarihi: 1307H/1890M(27 Mart1890)

Kimliği: İsmail Efendi kerimesi Ayşe Nuriye

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mine'l Mevt	**اه من الموت**
sene 1307 Şaban 16	**سنه ١٣٠٧ ش ١٦**
Melahat gülsanında nev-nihal zibâ idi	**ملاحت كلسانندە نو نحال زيبا ايدى**
Esdi nâgâh bad-ı hazan ecel bâyi'î[159]	**اسدى ناكاه باد حزان اجل بيعى**
Hamlini vaz'edüb nûş eyledi fenadan	**حملنى وضع ايدوب نوش ايلدى فنادن**
Ermedi kam-ı fenaya buldu'ukbâ devleti	**ايرمدى كام فنايه بولدى عقبا دولتى**
Sağdıç oğlu İsmail	**صاغدج اوغلى اسماعيل**
Efendi kerimesi Ayşe Nuriye	**افندى كريمه سى عايشه نوريه**
Hanım ruhuna fatiha sinni17	**خانم روحنه فاتحه سنى١٧**

Yazı Türü: Sülüs

[159] "esdi nâgâh bâd-ı hazân ecel bayi'î" "Ölüm satıcısı sonbahar rüzgârı ansızın esdi" olarak algılanmalıdır. Çünkü "bayi'î" diye okunan kelimenin kazınması(hakk edilmesi) sırasında "ayın" ve "ye" harflerinin bağlantısı sırasında bir özentisizlik olduğunu düşünülmektedir. **بيعمى** gibi görünen ve bîama okunabilen kelimeyi metinle bütünleştirmek mümkün olmamıştır. (Osmanlıca metin çevirisini yapan, Aydoğan Demir tarafından belirtilmiştir.)

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	110		
Genişlik	Üst:41 Alt: 38	Üst: Alt:	
Kalınlık	4		

Başlık Tipi: Sivri kemer alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam olup ağaca dayandırılmış durumdadır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru genişleyen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde sivri kemer alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Kitabe metni, serlevha hariç yedi satırdan oluşmaktadır. Her satır soldan sağa eğimli ince silmelerin ayırdığı farklı kalınlıklardaki kartuşlar içerisine yazılmıştır. Yazı zemine alçak kabartma tekniğinde Sülüs hatla yazılmıştır.

Serlevha üzerindeki ince yuvarlak silme kemer, alınlığı yazılı gövdeden ayırmaktadır. Kemerin hemen üzerinde, simetrik olarak işlenmiş iri akant yapraklarla zemin doldurulmuştur. Yaprakların uzantıları kemer üzerinde yapraklara doğru kıvrılmıştır. Bu iki yaprağın ortasında üçe ayrılmış yaprakların ortasındaki sivri kemerin tam ortasına denk gelecek şekilde işlenmiştir. Yaprakların üzerleri alçak kontürlerle hareketlendirilmiştir. Alınlık üzerindeki tüm motifler, zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant yaprak, Yuvarlak kemer.

Foto. 120. Ayşe Nuriye'nin Baş Taşı

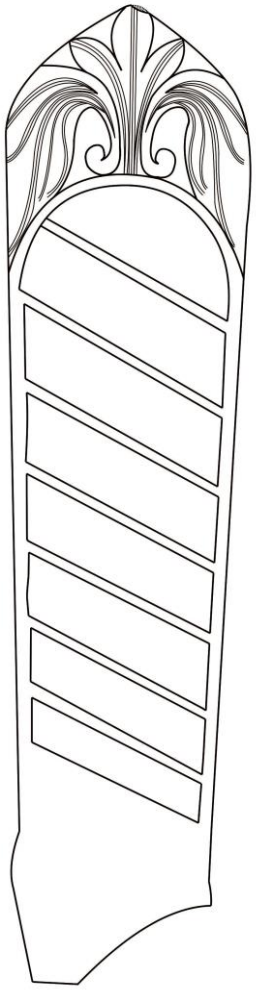

Çizim 106. Ayşe Nuriye'nin Baş Taşı

Katalog No:101

Fotoğraf No: 121

Çizim No: 110

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1308 H/ 1891 M

Kimliği: -

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâki sene 1308 Ramazan	**هوالبا قی سنه ۱۳۰۸ ن**
Müyesser oldu bana şahâdet	**میسّر اولدی بکا شها دت**
İlâhi sen nasib eyle saadet	**الهی سن نصیب ایله سعادت**
Bulayım Resulünden şefaat	**بولیم رسولکدن شفاعت**
Çeşmeli Zülfikâr oğlu	**چشمه لی ذوالفقار اوغلی**
…….	**.....**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	86		18
Genişlik	Üst:32 Alt: 31,5	Üst: Alt:	64
Kalınlık	7		

Başlık Tipi: Oval Başlıklı Sarık (2.Tip)

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam ve yerinde olmasına rağmen ayak taşı bulunmamaktadır. Mezar üzerinde günümüzde başka bir mezar bulunmaktadır. Gövdenin yarıya yakını toprak altında kalmış olmasından dolayı kitabe yazılı gövdenin alt kısmı okunamamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezar olmasına rağmen üzerinde başka bir mezar yerleştirilmiştir. Baş taşının alt ve üst genişlikleri birbirine eşit dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üzerinde sarıklı başlık bulunmaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerindeki kitabe metni, serlevha hariç dört satırdan oluşmaktadır. Kitabenin alt kısmı toprak altında kaldığı için okunamamıştır. Yazı, soldan sağa eğimli kalın silmelerin birbirinden ayırdığı kartuş alanları içerisine yazılmıştır. Sülüs hatla yazılan yazı, zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Serlevhanın sağ ve solunda pahlanarak meydana gelen iki kademeli omuz üzerinde boyun yer almaktadır. Boyun üzerinde önden ve arkadan hafif basık oval formda başlık bulunmaktadır. Tepeden bakıldığında takkesi görünen başlıkda, takkenin etrafı yatık kalın dilimlerle sarılmış başlık görülmektedir. Dilimlerin arası derin olmayan kontürlerle belirtilmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto 121. Kat. No:101 Baş Taşı

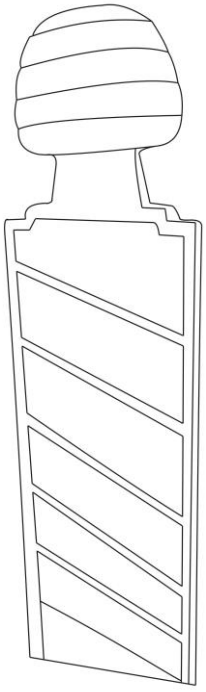

Çizim 110. Kat. No:101 Baş Taşı

Katalog No: 102

Fotoğraf No: 122

Çizim No: 111

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (II. Ada)

Tarihi:1310H/1893M

Kimliği: Sakızlı Ali Faik Bey

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâki sene 1310	**هوالباقی سنه ۱۳۱۰**
İlâhi ravzâ-i cinan	**الهی روضئ جنّت**
Eyle makamım heman	**ایله مقامم همان**
Sakızlı beyi Sefa Efendi	**ساقزلی بیی ثفه افندی**
Zâde Ali Faik Bey	**زاده علی فائق بکك**
Rûhuna fâtiha	**روحنه فاتحه**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	129		14,5
Genişlik	Üst:25 Alt: 25	Üst: Alt:	57
Kalınlık	7		

Başlık Tipi: Hamidiye Kalıplı Fes

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı sağlam olup mezarlık duvarına dayandırılmış durumdadır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşının alt ve üst genişlikleri birbirine eşit olup dikdörtgen gövde formundadır. Gövde, silindirik formda fes türü bir başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, serlevha hariç beş satırdan oluşmaktadır. Metin, soldan sağa eğimli ince silmelerin birbirinden ayırdığı eşit kalınlıktaki kartuşlar içerisine Sülüs hatla yazılmıştır. Düzgün istifle yazılmayan hat, zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Omuzların pahlanmasıyla meydana gelen boyun başlığı taşımaktadır. Başlık diğer fes türlerine göre biraz daha uzun olup, üst çapı alt çaptan daha dardır. Bu formuyla hamidiye kalıplı fese[160] örnek olarak verilebilir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

[160] Halit Çal, "İstanbul Eyüp'teki Erkek Mezar Taşlarında Başlıklar", *III.Eyüp Sultan Sempozyumu*, İstanbul 2000, 212

Foto. 122. Ali Faik Bey’in Baş Taşı

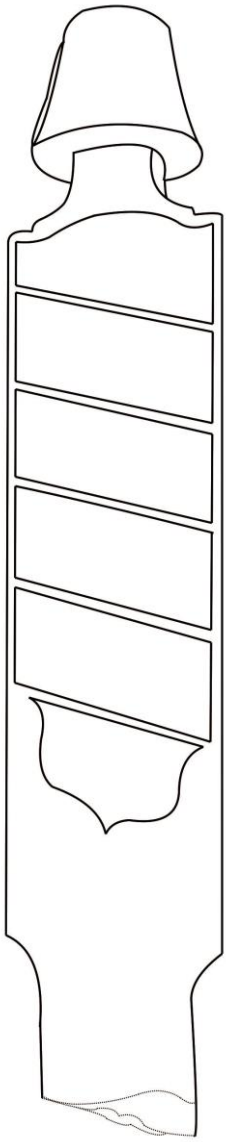

Çizim 111. Ali Faik Bey’in Baş Taşı

Katalog No:103

Fotoğraf No: 123

Çizim No:112

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1311 H/ 1894 M

Kimliği: Hasan Molla kerimesi Hafize

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâki sene 1311 fi 11 Receb	**حوالباقی فی سنه ۱۳۱۱ رجب ۱۱**
Kimki beni rahmet ile yâd (e)ide	**کیمکی بنی رحمت ایله یاد ایده**
Der cihanda ânı Hüdâ şâd ide	**در جحا نده انی خدا شاد ایده**
Adnan Molla kerimesi Hafize	**اضنان ملاا کر یمه سی حفیضه**
Rûhuna fâtiha	**روحنه فاتحه**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	120		
Genişlik	Üst:35 Alt: 25	Üst: Alt:	
Kalınlık	4		

Başlık Tipi: Sivri kemerli alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam olmasına rağmen diğer mezar taşlarına dayandırılmış durumda bırakılmıştır. Ayak taşı yoktur.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde bitkisel sivri kemer alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde serlevha hariç dört satırdan oluşan kitabe metni yer alır. Metin soldan sağa eğimli silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine yazılmıştır. Sülüs hatla yazılan metin, zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Serlevha üzerinde yer alan silme yuvarlak kemer alınlığı gövdeden ayırmaktadır.

Yuvarlak kemerin tam ortasına yerleştirilen taç çiçeğin altında, uçları yukarı doğru kıvrılmış iki yaprak yerleştirilmiştir. Çiçeğin üzerinden hareket eden akant yapraklar, simetrik bir şekilde alınlığın iki tarafında kenarlarından aşağı doğru sarkar şekilde yerleştirilmiştir. Yaprakların üzerleri kontürlerle hareketlendirilmiş ve alçak kabartma tekniğinde zemine uygulanmıştır. Akant yapraklar alınlığın sivri kemer formuna göre şekil alacak biçimde yerleştirilmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Taç çiçek, Akant yaprak, Yuvarlak kemer.

Foto. 123. Hafize'nin Baş Taşı

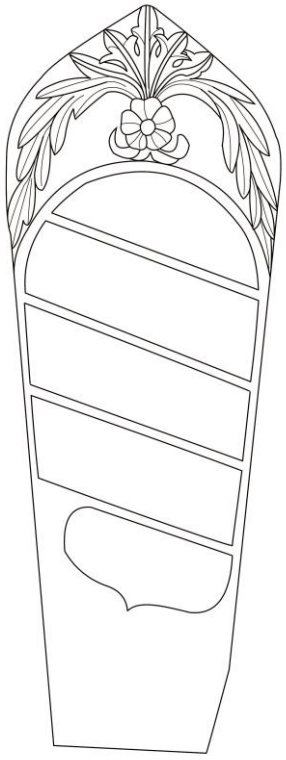

Çizim 112. Hafize'nin Baş Taşı

Katalog No:104

Fotoğraf No:124

Çizim No: 113

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1313 H/ 1896 M

Kimliği: Çeşme'den Abdi Kapdan

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâkî sene1313	**هوالباقی سنه۱۳۱۳**
Hanedân-ı Çeşme'den Abdi Kapudan Hazreti	**خانه دان چشمه دن عبدی قپودان حضرتی**
Ahd-i"Külli men aleyhâ fân"[161] ifâ eyledi	**عهد کل من علیهافان ایفاایلدی**
Olmadı asla müsaid kimseye çarh-ı deni	**اولمدی اصلا مساعد کیمسه یه چرح دنی**
Pençe-i nazik silleî hâk içre ilka eyledi	**پنچی نازك ثیلّه ی خاك ایچره القا ایلدی**
Müstağniye 'ye iare etmek idi âdeti	**مستغنییه اعار ایتمك ایدی عادتی**
Ahz u itasında her dem sıdkla kayıd-gir idi	**احذو اعطاسند ه هر دم صدقله قید کیر ایدی**
Meclis-ârâ-yı mükemmel hem lâtifu'r-ruh idi	**مجلس ارای مکمّل هم لطیف الروح ایدی**
Rahmet olsun ruhuna ki azm-i ukbâ eyledi	**رحم اولسون روحنه کی عزم عقبا ایلدی**
Ruhuna Fatiha	**روحنه فاتحه**

Yazı Türü: Ta'lik

[161] "Külli men aleyhâ fan", "*Her canlı varlık, gelip-geçicidir, fânidir*", Kur'an, Rahman Suresi(55), 26. Ayetten alınmıştır.

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	166		13,5
Genişlik	Üst:28,5 Alt: 26	Üst: Alt:	57
Kalınlık	9		

Başlık Tipi: Hamidiye Kalıplı Fes

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı sağlam olup mezarlığın duvarına dayandırılmış durumdadır. Ayak taşı bulunmamaktadır. Taş zamanla yıpranmış olup yer yer kırılmalar dökülmeler meydana gelmiştir.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru düz yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde fes türü bir başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, serlevha hariç dokuz satırdan oluşmaktadır. Her satır soldan sağa eğimli ince silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Ta'lik hatla yazılmıştır. Taş yüzeyinin düz olmaması nedeniyle hat, kaliteli bir görüntü vermemektedir. Yazı zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Dokuzuncu satırın yazılı olduğu alan ters kaş kemerle sınırlandırılmış küçük alana yazılmıştır.

Serlevha üzerinde pahlanarak meydana gelen omuzlar üzerinde ikinci kademeyle boyun kısmına geçilmektedir. Boyun üzerinde alt çapı üst çapından daha geniş olan Hamidiye kalıplı fes bulunmaktadır. Fesin sol tarafında, fes boyunca uzanan püskül alçak kabartmayla belirtilmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Foto. 124. Abdi Kapdan'ın Baş Taşı

Çizim 113. Abdi Kapdan'ın Baş Taşı

Katalog No:105

Fotoğraf No: 125

Çizim No:114

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1314 H/ 1897 M

Kimliği: Narbili Zeylin oğlu Mehmed

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mine'l Mevt sene 1314	**اه منالموت سنه ١٣١٤**
Emr itdi Hûda eyledi ferman	**امر ایتدی خدا ایلدی فرمان**
Erişdi ecel vermedi âman	**ارشدی اجل ویرمدی امان**
Dünyada gençliğime doymadım heman	**دنیاده کنجلکمه طویمدم همان**
Azret de aradım vire deman	**اضرتده عرادم ویره درمان**
Narbili Zeylin oğlu	**نربیلی ظیلك اوغلی**
Mehmed ruhuna fatiha	**محمد روحنه فاتحه**

Yazı Türü: Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	117		9
Genişlik	Üst:35 Alt:30	Üst: Alt:	46
Kalınlık	6		

Başlık Tipi: Hamidiye Kalıplı Fes[162]

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam ve yerinde olmasına rağmen ayak taşı mevcut değildir. Fes başlığı üzerinde kurumuş çimento artıkları görülmektedir. Bu görüntü fesin kırılmış olabilme ihtimalini vermektedir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Aşağıdan yukarıya düz yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üzerinde silindirik formda fes türü bir başlık yer alır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, yedi satırdan oluşmaktadır. Metin, hafif sağa eğimli silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Ta'lik hatla yazılmıştır. Düzgün olmayan zemin üzerine yazılan yazı kalite bakımından düşük olup zemine alçak kabartma tekniğinde yazılmıştır.

Serlevha üzerinde omuzların pahlanmasıyla meydana gelen boynun üstünde, alt ve üst çapları eşit bir fes yerleştirilmiştir. Başlık ve gövde oldukça sade, hiçbir süsleme unsuruna sahip değildir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

[162]105-107-109 numaralı başlıklar, aşağıdan yukarıya doğru çok hafif daralarak yükselen forma sahiptir. Hamidiye kalıplı feslere göre çok kısa ve düz kalmaktadır. Fakat tarihi itibariyle Hamidiye kalıplı fes olarak isimlendirmeyi uygun gördük.

Foto. 125. Mehmed'in Baş Taşı

Çizim 114. Mehmed'in Baş Taşı

Katalog No:106

Fotoğraf No: 126

Çizim No:115

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1317 H/ 1900 M

Kimliği: Seyyid Ahmed

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Hallak'ul-Bâki sene 1317	**هوالحلاق البا قی سنه ۱۳۱۷**
Zair et sahr iderken ilahide	**زار ات صحر ایدرکن ایلحیده**
Fecata rıhlet edüb oldum feyn	**فجاتا رحلت ایدوب اولدوم فین**
Etsin Hak cümleyi danem amin	**ایتسون حق جمله یی دانم امین**
Olmasın birgün bu mevtiyle rahil	**اولمسون برکن بو موتیله رحیل**
Şöhretim küçük Ağazade Es-seyid	**شحرتم کچوک اغازاده اسّید**
İsmim Ahmed mahlasım Fevzi benim	**اسمم احمد مخلصم فوزی بنم**
Mahr-ı ziyaret eyleyen ihvan	**محر زیارت ایلیان احوان**
Eylerim emirda rabbimû'in	**ایلرم امیردعا ربّ معین**
Ruhuna fatiha	**روحنه الفاتحه**

Yazı Türü: Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	154		17
Genişlik	Üst:32 Alt: 32	Üst: Alt:	67
Kalınlık	7		

Başlık Tipi: Oval Başlıklı Şeritli Sarık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı sağlam olup bir ağaca dayandırılmış durumdadır. Gövdenin sol omuzu kırık durumdadır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru düz yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üzerinde kare formunda sarık başlık bulunmaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, serlevha hariç dokuz satırdan oluşmaktadır. Her satır soldan sağa eğimli ince silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Ta'lik hatla yazılmıştır. Gövde üzerindeki tek süsleme unsuru olan estetik yazı zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. En alttaki dua istek kısmının alt tarafı kaş kemerli daha küçük alana yazılmıştır.

Serlevha üzerinde pahlanarak meydana gelen omuzlardan sol taraftaki omuz kırık durumdadır. Omuzlar ortasında yükselen boyun üzerinde, kare forma yakın çapraz ve üst üste sarılı şeritlerin meydana getirdiği sarık başlık yer almaktadır. Ortada sol alttan sağ üst köşeye uzanan kalın şerit başlığı komple dolamaktadır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 126. Seyyid Ahmed'in Baş Taşı

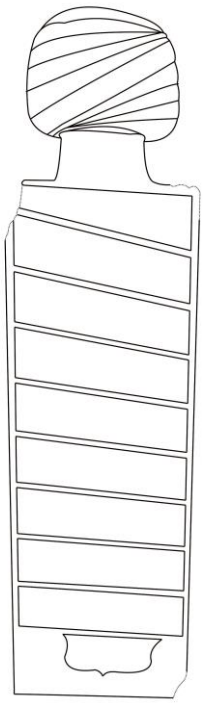

Çizim 115. Seyyid Ahmed'in Baş Taşı

Katalog No:107

Fotoğraf No:127

Çizim No:116

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1319 H/ 1902 M

Kimliği: İshak

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mine'l Mevt sene 1319	**اه منالموت سنه ۱۳۱۹**
Cihana doymadı canım	**جحانه طویمدی جانم**
Ecel yakdı giryanım	**اجل یقدی کریانم**
Böyle emr etmiş Sübhanım	**بویله امر ایتمش سبحانم**
Ali kalfa oğlu Yahya Bey	**علی قلفا اوغلی یحیه بك**
Oğlu ….. ….. İshak	**اوغلو..... .....اسحق**

Yazı Türü: Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	97		10
Genişlik	Üst:30 Alt: 29	Üst: Alt:	52
Kalınlık	6		

Başlık Tipi: Hamidiye Kalıplı Fes

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı sağlam ve yerindedir. Baş taşının alt satırları toprak altında olmasından dolayı son satırlar görülmemektedir. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı düz dikdörtgen gövde formundadır. Gövde silindirik formda fes türü bir başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, hafif sağa eğimli ince silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine yazılmıştır. Metin, zemine alçak kabartma tekniğinde Ta'lik hatla yazılmış, teknik olarak düzgün bir istife sahiptir.

Serlevha üzerinde pahlanarak meydana gelen omuzların ortasından yükselen boyun, alt ve üst çapları eşit silindirik formda fes türü bir başlık taşır. Gövde mermer bir malzemeyle yapılmış olmasına karşı, fesin malzemesinin farklı olduğu görülmektedir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 127. İshak'ın Baş Taşı

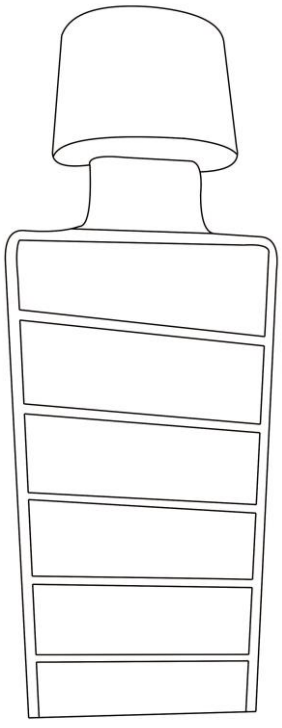

Çizim 116. İshak'ın Baş Taşı

Katalog No: 108

Fotoğraf No: 128-129

Çizim No:117

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (II. Ada)

Tarihi: 1319H/1902M

Kimliği: Sadullah Efendi Kerîmesi Aişe Hanım

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mine'l Mevt Muharrem sene 1319	**اه من الموت محرم سنه ۱۳۱۹**
Hayf bu taze civan öyle perişan oldu	**حیف بو تازه جوان اویله پریشان اولدی**
Berk-i hicrile ehibbe ciğeri kan oldu	**بر ق هجریله احبا جکری قان اولدی**
Ermedi menzil-i maksûda cihanda eyvah	**ایرمدی منزل مقصوده جهانده ایواه**
Hükm-i Hallâk budur böyle ki ferman oldu	**حکم خلاق بودر بویله که فرمان اولدی**
Akd-i cem'ininde iken melhame-i kübrada	**عقد جمعیننده ایکن ملحمه کبراده**
Şerbet-i câm-ı şahâdet ile ziyan oldu	**شربت جام شهادت ایله زیان اولدی**
Hacı Murad Efendi Zâde Sadullah	**حاجی مراد افندی زاده سعدالله**
Efendi kerîmesi Aişe Hanım	**افندی کریمه سی عایشه خانم**
Rûhuna fâtiha	**روحنه الفاتحه**

Yazı Türü: Celi Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	136		
Genişlik	Üst:32,5 Alt: 25	Üst: Alt:	
Kalınlık	5		

Başlık Tipi: Sivri Kemer Alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam olmasına rağmen mezarlık duvarına dayandırılmış durumdadır. Ayaktaşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı aşağıdan yukarıya doğru hafif genişleyerek yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde sivri kemer alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, soldan sağa eğimli ince silmelerin birbirinden ayırdığı eşit aralıklı kartuşlar içerisine Ta'lik hatla yazılmıştır. Metin, serlevha hariç dokuz satırdan meydana gelir. Yazı düzgün bir şekilde yazılmış olup zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. En son satır daha küçük bir alana yazılmışken, serlevha üzerindeki kemerin verdiği formla daha geniş bir alan içerisine yazılmıştır.

Serlevha üzerindeki yuvarlak silme kemerin tam ortasında yer alan yuvarlak madalyon bir halka ile kemere bağlanmıştır. Madalyon üzerindeki tuğra ve etrafındaki çelenk formlu motif silik ama görüntüsünü hala muhafaza etmektedir. Madalyon, tarih itibariyle Padişah II. Abdülhamit dönemine denk gelir. Form itibariyle II. Abdülhamit'in tuğrasına benzerliği bir özenti olarak düşünülebilir.

Yuvarlak kemer üzerindeki alınlık tamamen rûmi motifli bir kompozisyonla bezenmiştir. Bezeme simetrik olup alınlığı tamamen doldurmaktadır. Bir dal hareketiyle meydana getirilen kompozisyon, tepede simetrisiyle birleşerek palmet motifi oluşturacak şekilde tamamlanmıştır. Motifin üzerindeki kontürler yüzeye hareketlilik katmaktadır. Motif zemine alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Rûmi, Madalyon, Yuvarlak kemer.

Foto. 128. Aişe Hanım'ın Baş Taşı

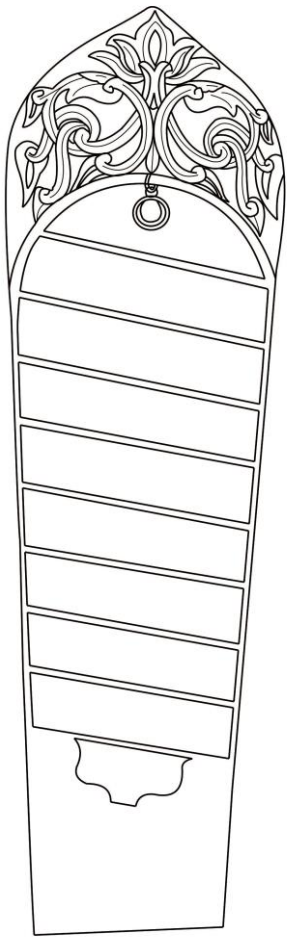

Çizim 117. Aişe Hanım'ın Baş Taşı

Foto. 129. Madalyon üzerindeki tuğra detayı

Katalog No:109

Fotoğraf No: 130

Çizim No:119

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (III. Ada)

Tarihi:1319 H/1902M

Kimliği: Hasan Remzi

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mine'l Mevt sene 1319 **اه من الموت سنه ١٣١٩**

Doymadan dünyama zar! ermeden devlete **طويمه دن دنيامه زار ايرمه دن دولته**

Genç iken ah! elemle düşdü cismim firkate **كنج ايكن اه المله دوشدى جسمم فرقته**

Valideynimle halilemi bütün ihvanımı **والدينمله خليله مى بتون اخوانمى**

Nar-ı hasretde bıraktım mazhar oldum rıhlete **نار حسرتده براقدم مظهر اودم رحلته**

Yirmi dokuz sinnimde ecel erişdi serime **يكرمى طقوز سنمده اجل ايرسدى سريمه**

Hele altı aylık ehlim ateş bırakdı bağrıma **هله التى ايلق اهلم اتش براقدى بغريمه**

İsmim ise Hasan Remzi pederimin Hüseyin Hüsnü

اسمم ايسه حسن رمزى پدريمك حسين حسنى

Her ziyaret eden fâtiha ihsan etsin rûhuma **هرزيارت ايدن فاتحه احسان ايلسون روحمه**

Rızaen fâtiha **رضاً فاتحه**

Yazı Türü: Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	106		11,5
Genişlik	Üst:30,5 Alt:30,5	Üst: Alt:	53
Kalınlık	5		

Başlık Tipi: Hamidiye Kalıplı Fes

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam olup mezarı yerindedir. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı aşağıdan yukarıya doğru düz yükselen uzun dikdörtgen gövde formundadır. Gövde kısa silindirik formda fes türü bir başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Düz dikdörtgen gövde üzerinde, serlevha hariç dokuz satırdan oluşan kitabe metni yer almaktadır. Metin, soldan sağa eğimli ince silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Ta'lik hatla yazılmıştır. Yazı zemine alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir.

Serlevha üzerindeki pahlanmış omuzların köşeleri daha yumuşak oval bir şekilde düzenlenmiştir. Omuzlar ortasından yükselen boynun üzerinde, düz ve silindirik formda kısa fes yer almaktadır. Fes üzerinde püskül bulunmamaktadır. Gövde ve başlık oldukça sade, hiçbir süsleme unsuruna sahip değildir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

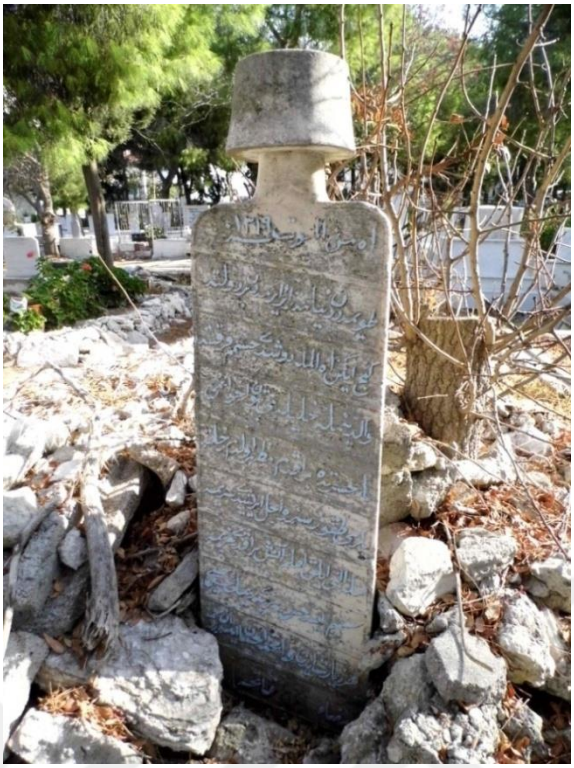

Foto. 130. Hasan Remzi’nin Baş Taşı

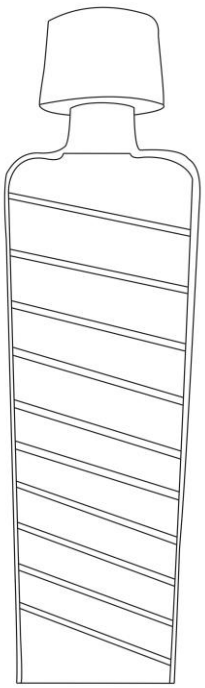

Çizim 118. Hasan Remzi’nin Baş Taşı

Katalog No:110

Fotoğraf No:131

Çizim No:119

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (III. Ada)

Tarihi: 1320 H/1902 M (18 Ekim 1902)

Kimliği: Yusuf Ziya

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Hallaku'l-Bâki	**هوالحلاق الباقی**
sene 1320 fi 15 Recep	**سنه ۱۳۲۰ فی ۱۵ رجب**
Ayak ağrısına eyledi ruhunu feda	**ایاق اغریسنه ایلدی روحنی فدا**
Seyyid Ahmadü'r-Rıfâ'î bendesi Yusuf Ziya[163]	**سید احمد الرفاعی بنده سی یوسف ضیا**
Eyledi terbiye anı Şeyh Seyyid-i muarrif	**ایلدی تربیه انی شیحخ سید معرف**
Rahmet-i Hakk'a vusûlün eyleriz Hakk'tan rica	**رحمت حقه وصولن ایلرز حقدن رجا**
Yakışur kabrin ziyaret eyleyen ihvanına	**یاقیشور قبرن زیارت ایلیان اخوانه**
Ruhu şad olmak için ihdâ ede	**روحی شاد اولمق ایچون اهدا ایده**
Rûhuna bir fâtiha	**روحنه بر فاتحه**

Yazı Türü: Ta'lîk

[163] Rıfâ'î/ Rifâ'î/ Rufâ'î. Türkiye'de yaygın bir tarikattır. Kurucusunun adıyla anılır. Yusuf Ziya, halk deyişiyle Rufâî'liğe mensubdur. Terbiyesini Rufâ'î Tarikatının kurucusu Seyyid Ahmedü'r-Rıfâ'i (XII.yy)'nin tebliğ ettiği ilkelerden almıştır. (A**.** Demir tarafından belirtilmiştir.)

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	154		13
Genişlik	Üst:40 Alt: 33	Üst: Alt:	59
Kalınlık	7,5		

Başlık Tipi: Kısa Silindirik Başlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam olup bir ağaca dayandırılmış durumdadır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Alttan üste doğru genişleyen baş taşı, uzun düz dikdörtgen gövdeye sahiptir. Gövde, silindirik formda fes türü bir başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, serlevha hariç yedi satırdan oluşmaktadır. Metin, düz ince silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Ta'lik hatla yazılmıştır. En son satır olan dua istek kısmı, üstten düz alttan kaş kemerli kontürlerle çevrilmiş alan içerisine yazılmıştır. Serlevha üzerindeki düz omuzların köşeleri yuvarlatılarak gövdeden boyuna yumuşak bir geçiş sağlanmıştır.

Pahlanmış omuzların ortasından yükselen kısa boyun üzerinde etrafı iki kat enli kumaşla çevrilmiş fes türü bir başlık yerleştirilmiştir. Fesin etrafını saran kumaşın üzeri, soldan sağa eğik birbirine paralel çizgisel kontürlerin arasına, birbirinden bağımsız irili ufaklı çiçek motifleri yerleştirilmiştir. Başlık, özelliği açısından tarikat mensubu birine ait olduğu anlaşılmaktadır.

Gövde ve başlık üzerindeki yazı ve süsleme unsurları zemine alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Mine

Foto. 131. Yusuf Ziya'nın Baş Taşı

Çizim 119. Yusuf Ziya'nın Baş Taşı

Katalog No:111

Fotoğraf No: 132

Çizim No:120

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1320 H/ 1902M

Kimliği: Milo Mustafa kerimesi Fatma Beyza Hanım

Kitabenin Okunuşu:

هوالباقی	Hüve'l-Bâkî
کانون اول سنه ۱۳۲۰	Kânun-ı evvel sene 1320
مادرمله پدرم اغلیه رق رحلتمه	Maderimle pederim ağlayarak rıhletim
قویدیلر بو تنمی فرقتمله مدفنمه	Koydular bu tenimi firkatimle medfenime
صد هزاران یازق اولدی دیدیلر کنجلکمه	Sad-hezârân yazık oldu dediler gençliğime
چونکه یکرمی ایکی سنمده ایرشدم موعدمه	Çünki yirmi iki sinimde erişdim mev'uduma
بولمدی اطبا چاره بو جریحه لریمه	Bulmadı etıbba çare bu cerihalarıma
عاقبت ایردی اجل اتدی الن کردنمه	Akıbet erdi ecel atdı elin gerdenime
یوقسه ده ذهد[164] و عبادتله قید دفترمه	Yoksa da zühd ve ibadetle kayıd defterime
لبك[165] ربم اومرم قویه بنی جنتنه	Lebbeyk Rabbim umarım koya beni cennetine
میلو مصطفی کریمه سی فاطمه بیضا خانم	Milo Mustafa kerimesi Fatma Beyza Hanım
روحنه فاتحه	Ruhuna Fatiha

(14 Aralık 1904-13 Ocak 1905)

[164] **زهد** (zühd)
[165] **لبیك** (Lebbeyk)

Yazı Türü: Celi Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	103		
Genişlik	Üst:39,5 Alt:26,5	Üst: Alt:	
Kalınlık	6		

Başlık Tipi: Sivri kemer alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam ve yerinde olmasına rağmen ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baştaşı aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde sivri kemer alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerindeki kitabe metni, serlevha hariç on satırdan oluşmaktadır. Metin, ince düz silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Ta'lik hatla yazılmıştır. Son satır olan istek kısmı, oval formda küçük bir alan içerisine yazılmıştır. Hattın istifleri oldukça düzgün ve kaliteli işlenmiştir, zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Yazılı gövdeyi bir çerçeve gibi saran ince silme, serlevha üzerinde yuvarlak kemer formunu alıp alınlığı kitabeli gövdeden ayırmaktadır.

Yuvarlak silme kemer üzerinde ve tam ortadan çıkan dal ve çınar yaprakları alınlığı simetrik olarak bezemektedir. Alınlığın sağ ve soluna eğilmiş ikişer yaprak yerleştirilmiş ve bu yaprakların ortasında yukarı doğru bakan bir çınar yaprağı daha bulunmaktadır. Sağa ve sola bakan çınar yapraklarının arasında irili ufaklı yedi tane yuvarlak yemişler görülmektedir. Yapraklar bir bütün olarak alınlığın sivri kemer formuna göre yerleştirilmiştir olup zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Çınar yaprağı, Yuvarlak kemer.

Foto. 132. Fatma Beyza Hanım'ın Baş Taşı

Çizim 120. Fatma Beyza Hanım'ın Baş Taşı

Katalog No: 112

Fotoğraf No: 133-134

Çizim No:121-122

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (II. Ada)

Tarihi:1321H/1903M

Kimliği: İsmail Efendi

Kitabenin Okunuşu:

Hüve/Hu Dost Sene 1321	**هو دوست سنه ۱۳۲۱**
Bu ulüvv-i himem eşraf-ı ahaliden olub	**بو علو همم اشراف اهالیدن اولوب**
Şime-i mekremeti ile kazanmış idi şan	**شیمه مکرمتی ایله قزانمش ایدی شان**
Sarf-ı himmetle maarife edüb hizmetler	**صرف همتله معارفه ایدوب خدمتلر**
Çıkdı meydana zamanında nukud-ı giran	**چقدی میدانه زمانده نقود کران**
Memleket uğruna ciddi olarak gayreti hep	**مملکت اوغرینه جدی اوله رق غیرتی هپ**
Oldu bi'l-ahire şayestene ta'n-ı akran	**اولدی بالاحره شایستنه طعن اقران**
Oldu bu ye'isle say' u himem hatime-keş	**اولدی بو یائسله سعی و همم خاتمه کش**
Atdı deryaya vücudun olub ukbaya revan	**اتدی دریایه وجودین اولوب عقبایه روان**
Çıkdı bir Muhlis[166] yazdı bu güher tarihin	**چقدی بر مخلص یازدی بو کهر تاریخك**
Oldu İsmail Efendi yemm-i gamda kurban	**اولدی اسماعیل افندی یم غمده قربان**
Ruhuna Fatiha	**روحنه فاتحه**

Yazı Türü: Ta'lik

[166]**Muhlis:** Şairin adı. Noktalı harflerle (güher) tarih düşürmüş. Noktalı harfler son satırda 1322 yapar. Şair, "bir çıktı" diyerek 1322'den 1 çıkarmamızı hatırlatır. Sonuç, ebced ile düşürülen tarih doğrudur.(Ebcet tarih hesabı A. Demir)

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	160	141,5	23
Genişlik	Üst:37 Alt: 37	Üst:36,5 Alt:26,5	65
Kalınlık	8	5,5	

Başlık Tipi: Uzun Silindirik Başlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş ve ayak taşıyla beraber sağlam ve yerindedir. Taşın yüzeyi zamanla kararmış durumdadır.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşının alt ve üst genişlikleri eşit olup uzun dikdörtgen bir gövdeye sahiptir. Gövde üzerinde silindirik formda bir başlık bulunur. Ayak taşı ise aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde sivri kemerli alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni serlevha hariç on bir satırdan oluşmaktadır. Metin, soldan sağa eğimli silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Ta'lik hatla yazılmıştır. Eğik silmeler taşın altına doğru biraz daha düz bir konumda belirtilmiştir. Kaliteli olmayan bir işçilikle yazılan hat, zemine alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir. Gövde oldukça sade, Ta'lik yazının kendi ahenkli yazı formunun dışında hiçbir süsleme unsuruna sahip değildir.

Serlevhanın sağ ve solunda pahlanarak meydana gelen omuzların ortasında yer alan boyun başlığı taşımaktadır. Başlığın üst çapı alt çapından dar olup aradaki mesafe oldukça yüksektir. Formu itibariyle Mevlevi sikkelerinin ortak özelliğini taşımaktadır. Başlık uzunluk ve büyüklük açısından gövdeyle bütünlük göstermektedir.

Ayak Taşı: Dikdörtgen gövde tek kademeli bir silme ile çerçevelenmiştir. Bu çerçeve en altta yuvarlak bir form alırken en üstte sivri kemer formunda düzenlenmiştir. Tüm bu çerçeveli alan içerisine natüralist üslupta serbest bir kompozisyonda bitkisel süsleme yer almaktadır. Zeminde altı sıralı yaprak içerisinden çıkarak yükselen ana dal, yan dallarla kompozisyonun temelini oluşturur. Dallar üzerindeki yaprakların ortasındaki kontürler yaprağa hareketlilik ve yön vermiştir. Dalların en ucunda çiçek motifleri görülür. Ana dal üzerindeki çiçek tam açmış iken diğer altı dalın ucundaki çiçekler profilden verilmiştir.

Kullanılan Motifler: Yaprak, Çiçek

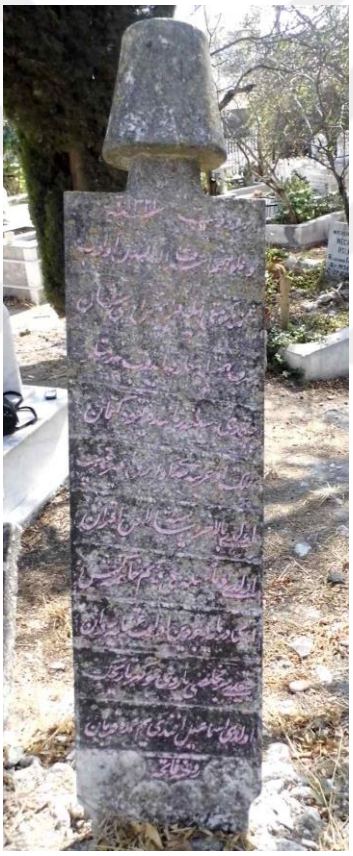

Foto. 133. İsmail Efendi'nin Baş Taşı

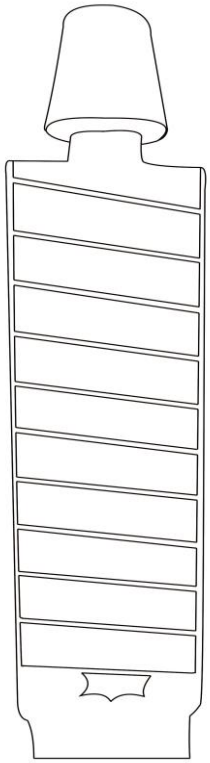

Çizim 121. İsmail Efendi'nin Baş Taşı

Foto. 134. İsmail Efendi'nin Ayak Taşı

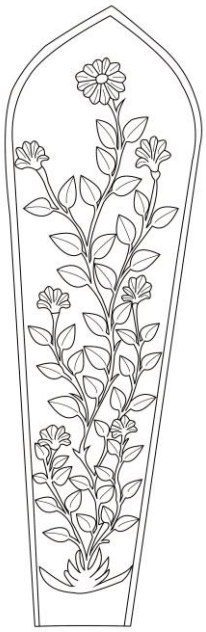

Çizim 122. İsmail Efendi'nin Ayak Taşı

Katalog No:113

Fotoğraf No: 135

Çizim No:123

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (III. Ada)

Tarihi:1322 H/1904 M

Kimliği: Hacı Arif Ağa

Kitabenin Okunuşu:

Ah mine'l-mevt sene 1322	**اهمنالموتسنه١٣٢٢**
Der-i ihsanına geldim meded ya Hazret-i Allah	**در احسانننه كلدم مدد يا حضرت الله**
Günehkârım ümid-var şefâ'at ya Resulu'llah	**كنهكارم اميدوار شفاعت يا رسولالله**
Abdülkadir Ağa'nın oğlu	**عبدالقادراغانك اوغلى**
Hacı Arif Ağa ruhiçün	**حاجى عارف اغا روحيچون**
Fatiha	**فاتحه**

Yazı Türü: Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	88		15
Genişlik	Üst:27 Alt:27	Üst: Alt:	61
Kalınlık	6		

Başlık Tipi: Oval Başlıklı Sarık (2.Tip)

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam ve yerindedir. Ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı gövdesinin alt ve üst genişlikleri eşit olup dikdörtgen bir gövdeye sahiptir. Gövde, oval formda bir başlık taşımaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerindeki kitabe metni, serlevha hariç beş satırdan oluşmaktadır. Metin, düz ince silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Ta'lik hatla yazılmıştır. En son satırdaki fatiha oval kontürlerle çevrelenmiş küçük bir alan içerisine yazılmıştır.

Serlevha üzerindeki omuzlar pahlanarak düzeltilmiştir. Köşeleri sivri omuzlar ortasında yükselen kısa boyun üzerinde, oval formda sarıklı bir başlık yer almaktadır. Birbirine paralel düz enli kalın şeritlerin sarılmasıyla meydana gelen sarık kareye yakın oval formdadır. Şeritler kontürlerle belirgin hale getirilmiştir. Taş oldukça sade ve hiçbir süsleme unsuruna sahip değildir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 135. Hacı Arif Ağa'nın Baş Taşı

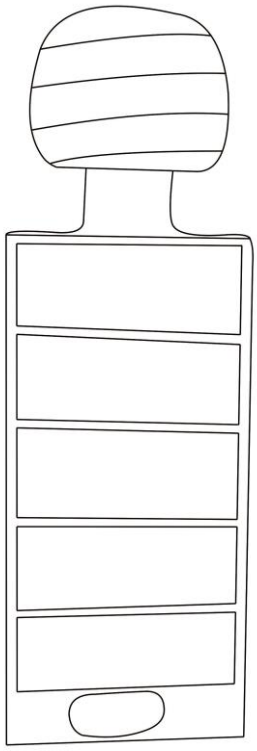

Çizim 123. Hacı Arif Ağa

Katalog No:114

Fotoğraf No: 136-137

Çizim No:124

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1331 H/ 1913 M

Kimliği: Hacı Ali Kalfa oğlu Şerif

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâkî 13 EylülSene 1321	**هوالباقی۱۳ ایلول سنه ۱۳۳۱**
Mağfiret kıl bendene Rabb-i Celîl	**مغفرت قیل بنده که رب جلیل**
Gelmişim bâbına terketme, idü(b) sefîl?	**کلمشم بابنه ترکت مه ایدو[ب] سفیل**
Kıl şefaat mücrimim yâ Mustafa	**قیل شفاعت مجرمم یا مصطفی**
Rûz-ı mahşerde beni itme hacîl	**روز محشرده بنی ایتمه حجیل**
Ali Kalfa oğlu	**علی قالفه اوغلی**
Şerif ruhuna	**شریف روحنه**

Yazı Türü: Rik'a

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	102		13
Genişlik	Üst:31 Alt: 31	Üst: Alt:	55
Kalınlık	7		

Başlık Tipi: Kısa Silindirik Başlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam ve yerindedir. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı, aşağıdan yukarıya hafif genişleyerek yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde, etrafı geniş bir kumaşla sarılı fes türü bir başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni serlevha hariç altı satırdan oluşmaktadır. Kitabe, soldan sağa eğimli silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine serlevha kısmı hariç ikişer sıra halinde yazılmıştır. Metin Ta'lik hatla, zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Taş yüzeyinin pürüzlü olması yazı kalitesini düşürmüştür.

Serlevha üzerindeki omuzların ortasında yükselen boyun üzerinde fes türü bir başlık yer almaktadır. Fesin alt tarafını yarısına kadar saran kumaşın üzeri soldan sağa doğru sıralı çiçekler ve iç içe geçmiş dizili yapraklarla bezenmiştir. Her iki motifin arası sağa doğru yatık çizgilerle birbirinden ayrılmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Mine, Yaprak

Foto. 136. Şerif'in Baş Taşı

Foto. 137. Şerif'in Başlığı

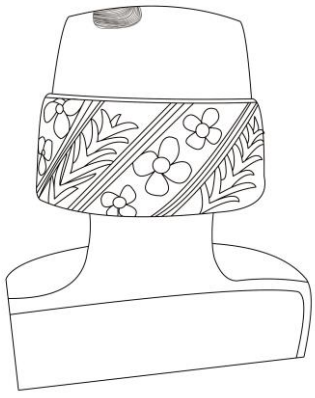

Çizim 124. Şerif'in Başlığı

Katalog No:115

Fotoğraf No: 138

Çizim No:125

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: 1332 H/ 1914 M

Kimliği: -

Kitabenin Okunuşu:

Huda Baki 20 teşrini sani sene 1332 **خدا باقی ۲۰ تشرنی ثان۱۳۳۲**

Yakma narına ilahi ben zaif mücrimi **یاقمه نارینه ایلهی بن ضعیف مجرمی**

Kıl müyesser evel cemali cenneti Yarab bana **قیل میسّر اول جمال جنّتی یارب بکا**

İbret al senin mezarımdan oku bir fatiha **عبرت ال سنك مزارمدن اوقو بر فاتحه**

Köprüdür alem geçer bugün bana yarın sana **کوپریدر عالم گچر بوکون بکا یارین سکا**

…… elhac Hafız İbrahim Efendi **.....الحاج حافظ ابراحیم افندی**

Yazı Türü: Celi Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	92		13
Genişlik	Üst:30 Alt: 30	Üst: Alt:	70
Kalınlık	5		

Başlık Tipi: Oval Başlıklı Sarık (2.Tip)

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam ve yerinde olmasına rağmen günümüzde mevcut olan mezarın baş taşı değildir. Gövde var olan mezarı çevreleyen çerçeve duvarlarla birleştirilmiştir. Baş taşının gövdesi üzerinde yer alan kitabenin son satırları toprak altında kalmaktadır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşının alt ve üst genişlikleri eşit olan dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üzerinde oval formda sarıklı başlık yer almaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe, altı satırdan oluşmaktadır. Kitabenin alt satırları toprak altında kalmasından dolayı okunamamıştır. Metin, soldan sağa eğimli ince silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Ta'lik hatla yazılmıştır. Yazı zemine alçak kabartma tekniğinde yazılmıştır. Zeminin pürüzlü olması yazının kalitesini düşürmüştür.

Serlevha üzerinde pahlanan omuzların köşeleri hafif oval bir şekilde yontulmuş olup ortadaki boyun üzerinde oval formda başlık yerleştirilmiştir. Başlık ve gövde farklı malzemelerden yapılmıştır. Daha sonra başlık gövdeye beyaz çimentoyla yapıştırılmıştır. Başlık, fazla belirgin olmayan yatay şeritlerin meydana getirdiği sarıkdan oluşmaktadır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 138. Kat.No.115 Baş Taşı

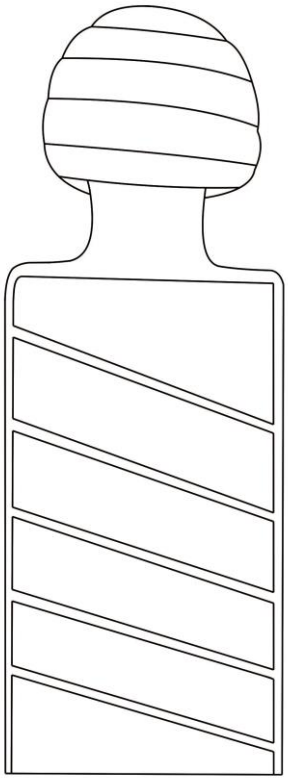

Çizim 125. Kat.No.115 Baş Taşı

Katalog No: 116

Fotoğraf No: 139

Çizim No: 126

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi:-

Kimliği: Basat Efendi'nin kerimesi Şerife Haybe Hanım

Kitabenin Okunuşu:

هوالبافی Hüve'l-Bâki

هی مدد بولنمدی امراضنك بر چارسی Hey medet bulunmadı emrazının bir çaresi

كنج ياشنده تكميل ايمش مكر كيم وعده سی Genç yaşında tekmil imiş meger kim vadesi

نيجه روحانی و جسمانيله تدبيرايتديلر Nice ruhani ve cismaniyle tedbir itdiler

كلسه لقمان نيلسون طولمش اجل پيمانه سی Gelse lokman neylesin dolmuş ecel peymanesi

بر ملک خصلت جوان ايدسی قاعزی كنجلكنه Bir melek haslet civan idi kanmadı gençlikine

ای فلک يقمی بويله طاشدن اولسون لانه سی Ey felek laikmi böyle taşdan olsun lanesi

جونكی يارب طويمدی قصر جهانك زوقنه Çünki Yarab doymadı kasr-ı cihanın zevkine

مرقد باكی اولن باغ جنان كلشنه شی Merkad-ı baki olan bağ-ı cinan keşanesi

Basat Efendi'nin kerimesi mahremleri cennet mekan

باست افنديڹك كريمه سی محرملریِ جنّت مكان

فردوس اشيان مرحومه ومغفور لحه Firdevs-i aşiyan merhume ve mağfur leha

شرفه حيبه حانمک روحشريفجون فاتحه Şerife Haybe Hanımın ruhişerifi içün fatiha

(Fi sene 1272 Rebiülevvel)[167]

Yazı Türü: Celi Ta'lik

[167] Tarih, Aydoğan Demir'e ait fotoğraf arşivinden okunarak yazılmıştır.

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	141		
Genişlik	Üst:39 Alt: 33	Üst: Alt:	
Kalınlık	8		

Başlık Tipi: Bitkisel alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak-Yüksek kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam ve yerindedir. Gövde zamanla diğer mezarların açılması ve toprak yığmaları nedeniyle öne doğru eğik bir şekilde durmaktadır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen baş taşı dikdörtgen gövde formundadır. Gövde bitkisel alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, serlevha hariç onbir satırdan oluşmaktadır. Her satır düz silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Ta'lik hatla yazılmıştır. Baş taşının alt kısmı fazla toprakla doldurulduğu için kitabenin alt satırları okunamamıştır. Serlevha kısmı alt silme ile birleşen ters çan şeklindeki küçük bir alan içerisinde yer alır. Yüzeye estetik bir görüntü kazandıran Ta'lik yazı zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Kitabeli gövdenin dalgalı kenarları baş taşına estetik bir görüntü vermektedir.

Serlevha üzerindeki dalgalı kemer alınlığı gövdeden ayırmaktadır. Gövde üzerindeki uzun dikdörtgen gövdeye oranla daha heybetli duran alınlık barok tarzda stilize akant yapraklarla bezenmiştir. Kemer üzerinde üstü akant yapraklara benzer şekilde kontürlerle hareketlendirilmiş ve yukarıda ağız kısmı kenarlara doğru kıvrılmış

stilize vazo yerleştirilmiştir. Vazonun ortasından çıkan iki dal, sağa ve sola kıvrılmış olup devamında alttan içe doğru vazo hizasında diğer kıvrım dal oluşturulmuştur. Dalların kenarından aşağı doğru uzanan üçüncü dallar serlevha üzerindeki kemerle birleşmiş durumdadır. En tepedeki kıvrım dal daire formunda olup alınlığın tepesini süslemektedir. Tüm dalların üzerleri akant yapraklarla hareketlendirilmiş, içe kıvrılmış dalların uçları hareketli yapraklarla doldurulmuştur. Alınlığa formunu veren stilize kıvrım dal ve akant yapraklar, alçak ve yüksek kabartma tekniğinde işlenerek zeminden koparılarak boyut kazanmıştır

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant yaprak

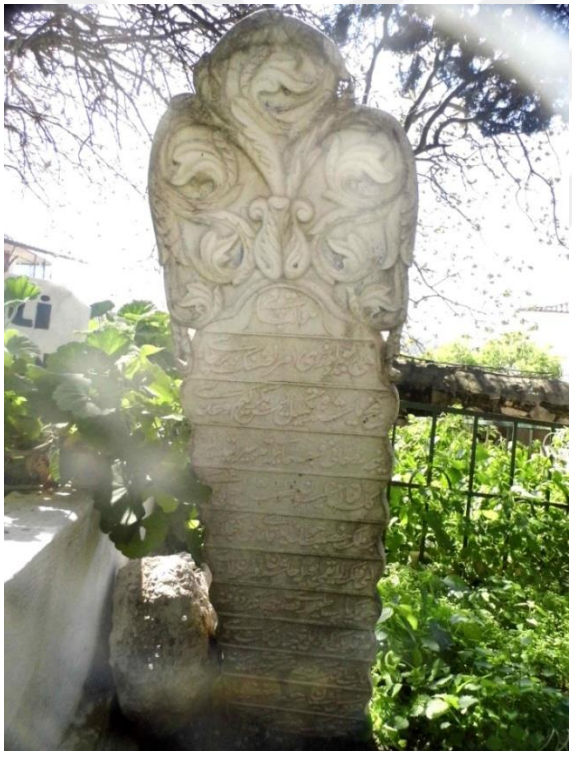

Foto. 139. Şerife Haybe Hanım'ın Baş Taşı

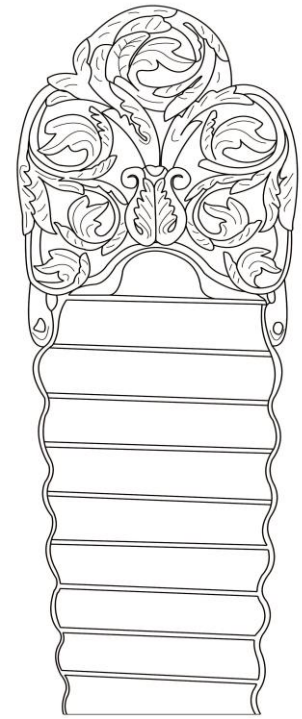

Çizim 126. Şerife Haybe Hanım'ın Baş Taşı

Katalog No:117

Fotoğraf No:140

Çizim No:127

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: -

Kimliği: El-hac Mustafa zâde Emir Ali

Kitabenin Okunuşu:

Lâ ilâhe illallah Muhammeden Resûlullah	لاالهالاالله‌محمدرسلالله
Ah ecel-i cam nûş edüb etdi rıhlet zi-cihan	اهاجلجامنوشايدوباتدرحلتذ(ى) جهان
Bâkî hasret bâkî firkat ah emrü’l-mevt el-aman	باقىحسرتباقىفرقتاهامرالموتالامان
Ya İlâhi kıl ita ez-cû’ya rahmet sen ana	ياالهىقيلعطاازجويهرحمتسناكا
Pür ziya et kabrini hemrahı darü’l-cinân	پرضيااايتقبرينى همراهى دارالجنان
E rci’î emri erince gûşuna bir dem anın	ارجعى امرى ارنجهكوشنهبردمانك
Mürg-i ruhu lâne-i arş üzre oldu aşiyân	مرغروحىلانهعرشاوزرهاولدىاشيان
El-hac Mustafa zâde Emir Ali ruhuna	الحاجمصطفىزادهاميرعلىروحنه
Fatiha ihsan ede mercûdur pür rû-yi civan	فاتحهاحساناىدهمرجودرپررو(ى) جوان
Allahümme ya el-fazlu el-rahmete el-gufran	اللهم ياالفضلالرحمةالغفران

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	120		25
Genişlik	Üst:36 Alt: 36	Üst: Alt:	107
Kalınlık	16		

Başlık Tipi: Çapraz Eğimli Dilimli Sarık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam ve yerinde olmasına rağmen ayak taşı mevcut değildir. Gövde kitabesinin alt kısmı toprak altında olmasından dolayı kitabenin alt satırları okunamamıştır.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Alttan yukarıya doğru düz yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üzerinde gövde ölçülerine göre büyükçe oval formda sarık türü başlık taşımaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerindeki dokuz satırlık kitabe metni, soldan sağa eğimli silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisin Nesih hatla yazılmıştır. Yazı zemininin düzgün olmaması yazı kalitesini de düşürmüştür. Kitabenin alt satırları toprak altında kaldığı için tarih kısmı okunamamıştır.

Dar omuzlar üzerinde yükselen iki kademeli uzun boyun üzerinde yeniçeri başlık çeşidinden olan sarık yer almaktadır. Üst tarafı yatay ve uzunca olup kalın dilimlerle sarılmıştır. Üstten bakıldığında ortada takke olduğu düşünülen başlığın etrafı, sağ alttan başlayıp sol üste doğru uzanan dilimler arkada sol aşağıya doğru uzanarak sarılmıştır. Sol alttan gelen dilimler sağ üst köşeye doğru dilimlidir. Sarık üzerindeki dilimlerin arasındaki kontürler çok düzgün olmayıp kaliteli bir görüntü vermemektedir. Başlık, karşıdan bakıldığında üst tarafı düz, alt tarafı oval bir şekilde uzun ve büyük bir başlıktır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 140. Emir Ali'nin Baş Taşı

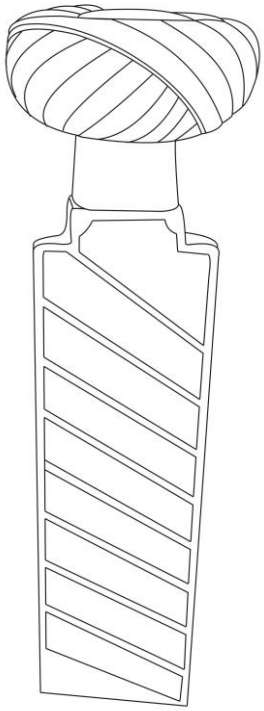

Çizim 127. Emir Ali'nin Baş Taşı

Katalog No:118

Fotoğraf No: 141

Çizim No:128

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: -

Kimliği: Mehmed Ağazade Küçük Seyyid Mustafa

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâki	**هوالباقی**
Beni kıl mağfiret ey Rabbi Yezdan	**بنی قیل مغفرت ای ربّی یزدان**
Bi Hakkı arş-ı âzam nûr-ı Kur'an	**بحقّ عرش اعظم نور قران**
Gelüb kabrim ziyaret iden ihvan	**کلوب قبریم زیارتایدن اخوان**
İdeler rûhuma bir fâtiha ihsan	**ایدلر روحمة بر فاتحه احسان**
Merhûm ve mağfûr Mehmed Ağazade	**مرحوم و مغفور محمد اغازاده**
Küççük Seyyid Mustafa	**کوچّك سیّد مصطفا**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	106		18
Genişlik	Üst:25 Alt: 25	Üst: Alt:	77
Kalınlık	12		

Başlık Tipi: Dilimli sarık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam fakat yerinde yatık durumdadır. Ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı aşağıdan yukarıya düz yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üzerinde daire formunda sarık türü bir başlık yerleştirilmiştir.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Düz dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, serlevha hariç altı satırdan meydana gelmektedir. Sülüs hatla yazılı olan kitabe soldan sağa düz silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Kare formda silme çerçeve içerisine yazılan serlevhanın sağından ve solundan pahlanarak meydana gelen boyun üzerinde başlığı yer alır. Derin kontürlerle meydana gelen dolamalar estetik bir görüntü vermektedir. Önden bakıldığında soldan sağa hafif eğik sıralı dolamalar, üzerinden geçen üç boyutlu iri bir dolama ile üstten kapatılmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 141. Seyyid Mustafa'nın Baş Taşı

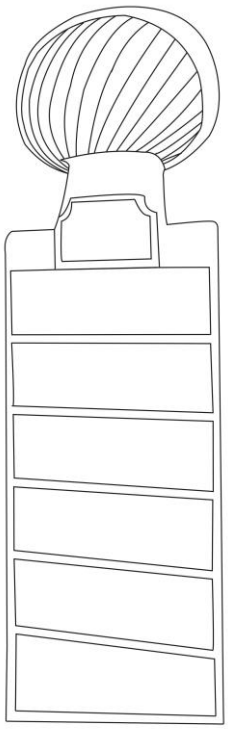

Çizim 128. Seyyid Mustafa'nın Baş Taşı

Katalog No:119

Fotoğraf No: 142

Çizim No:129

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I.ada)

Tarihi: -

Kimliği: -

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-baki **هوالباقی**

Bugün vadem tamam oldu erişdi emr Rabbani **بوکون وعدم تمام اولدی ارشدی امر ربانی**

Ki teslim eyledim Hakk-ı emanet verilen canı **تسلیم ایلدم حقی امانت ویریلان جانی**

Ecel dâmenine düşmesin halâsa yoktur çare **اجل دامننه دوشمسن خلاصه یوقدر چاره**

Sebep mağfirettir bu imiş takdîr-i Sübhânî **سبب مغفرتدر بو ایمش تقدیر سبحانی**

Sakızlı Mustafa Efendi-zâde **ساقزلی مصطفی افندی زاده**

Yazı Türü: Celi Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	101		14
Genişlik	Üst:28,5 Alt:28,5	Üst: Alt:	71
Kalınlık	13		

Başlık Tipi: Kısa Başlıklı Sarık (1.Tip)

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı sağlam ve yerindedir. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı aşağıdan yukarıya düz yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde oval formda sarıklı bir başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerindeki kitabe metni "S" kıvrımlarla çerçevelenmiş bordür çerçeve içerisine yazılmıştır. Bordür, serlevha üzerinde yuvarlak bir kemer formunda düzenlenmiştir. Bordür içerisine yazılan metin, serlevha hariç beş satırdan meydana gelmektedir. Yazı soldansağa eğimli ince silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine düzgün karakterde Celi Tâlik hatla yazılmıştır.

Yuvarlak kemerin her iki tarafında pahlanarak meydana gelen omuzların ortasında iki aşamalı boyun üzerinde başlık yer alır. Tepede görünen takkenin etrafı yüzeysel olarak belirtilmiş yatay iki sıralı iri dolama ile sarılmıştır. Başlığın sol tarafında tepe noktasından aşağı uzanan ince ve kısa bir püskül görülmektedir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 142. Kat. No:119 Baş Taşı

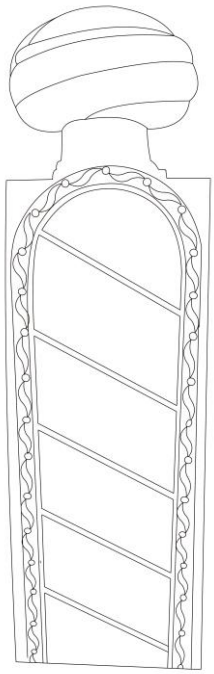

Çizim 129. Kat. No:119 Baş Taşı

Katalog No:120

Fotoğraf No:143

Çizim No:130

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi:-

Kimliği: Ayşe Mola Hanım

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâki	**هوالباقی**
Yâ ilâhi gelmişim divanına rahm et bana	**يا الهي كلمشم ديوانـنه رحم ايت بكا**
Lütfûn ile meskenim kıl cenneti yâ Rabbena	**لطفک ايله مسكنم قيل جنتی ياربنا**
Çün ecel geldi erişdi târ-mâr etti beni	**چون اجل كلرى ايرثرى تارمار ايتدى بنى**
Râzıyım el-hükmü-lillâh bu imiş emr-i Hûda	**راضيم الحكم لله بو ايمش امر خدا**
Sakızlı el-Hac Hâfız İbrahim Efendi	**ساقزلى الحاج حافظ ابراهيم افندى**
Ayşe Molla hanım rûhuna	**عاشه منلا خانم روحنه**

Yazı Türü: Celi Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	99		
Genişlik	Üst:31 Alt: 31	Üst: Alt:	
Kalınlık	9		

Başlık Tipi: Çiçek demetli başlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam olup günümüzde bir başka mezar alanının taşı durumundadır.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Aşağıdan yukarıya düz yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde, buket başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen formlu gövde üzerindeki kitabe metni, serlevha üzerinden yuvarlak bir kemerle çerçeve içerisine alınmıştır. Bu çerçeve içerisinde ki metin, soldan sağa eğimli ince silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine yazılmıştır. Metin oldukça düzgün Celi Ta'lik hatla yazılmıştır. Yazı zemine alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir.

Gövde üzerinde yer alan boyun, bir dantel gibi işlenmiş ters duran sıralı akant yapraklarla bezenmiştir. Bezeme üzerinde bir halka gibi duran ve birbiri etrafında sarılmış burgu estetik bir görüntü vermektedir. Yerinden kırılmış olan çiçekli başlık daha sonra beyaz çimento ile yapıştırılmıştır. Burgu halka üzerinde yukarı doğru hareket eden akant yapraklar üzerinde başlık yer alır. Başlığın tam ortasında bir tane gül, üstte ise beş tane gül motifi, kıvrımlarla hareketlendirilmiş yapraklarla bir buket şeklini almıştır. Başlığın sağına ve soluna yerleştirilen gül motifinin altında ki yapraklar bir saç örgüsü gibi aşağı doğru uzanmaktadır. Bu uzantı sol tarafta ki gülün altında kırık durumdadır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant yaprak, Gül, Burgu

Foto. 143. Ayşe Mola Hanım'ın Baş Taşı

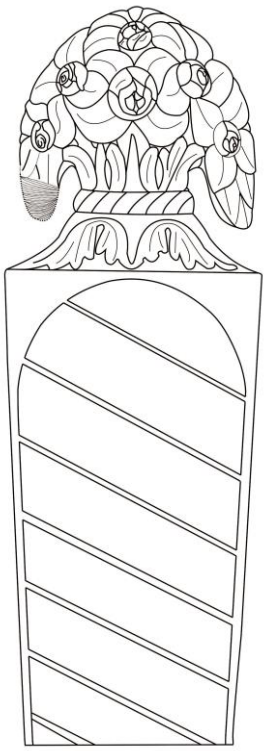

Çizim 130. Ayşe Mola Hanım'ın Baş Taşı

Katalog No: 121

Fotoğraf No: 144

Çizim No:131

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (II. Ada)

Tarihi: -

Kimliği: Hüseyin kerîmesi Zeliha Dudu

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l- Hayyu'l- Bâki	**هوالحی الباقی**
Emr-i Hakla bir dert geldi benim tenime	**امر حقله بر درد کلدی بنم تنمه**
Bulmadı sıhhat vücudum sebeb oldu mevtime	**بولمدی صحّ ت وجودم سبب اولدی موتمه**
Erdi ecel rıhlet göründü canıma	**عقبت ایردی اجل رحلت کورندی جانمه**
Okuyup bir fâtiha irsal edeler rûhuma	**اوقیوب بر فاتحه ارسال ایدلر روحمه**
Kara bena baba Hüseyin kerîmesi	**قره بنا بابا حسین کریمه سی**
Merhûm Zeliha dudu	**مرحومه زلیخا دودو**

Yazı Türü: Celi Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	95		
Genişlik	Üst:35,5 Alt:35,5	Üst: Alt:	
Kalınlık	4,5		

Başlık Tipi: Bitkisel Alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı mevcut olup ayak taşı bulunmamaktadır. Baş taşı günümüzde mezarlık duvarına dayandırılmıştır. Bitkisel alınlığın sol üst tarafı kırık durumda olup kitabe metninin tarih kısmı da mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru düz yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Alınlıkta ise oval formda bitkisel alın yer alır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen formdaki gövde üzerinde yer alan kitabe metni, serlevha hariç altı satırdan meydana gelmektedir. Taşın en alt kısmı kırık olduğu için tarihi bilinmemektedir. Metin, düz ince silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Tâlik yazılmıştır. Kartuşlar eşit aralıklı olup alttan ve üstten düz, kenarlardan oval bir çerçeve şeklini almıştır. Kitabe metni düzgün ahenkli bir hatla alçak kabartma tekniğinde yazılmıştır. Oval formdaki kartuş içerisine yazılan serlevha üzerindeki yuvarlak kemer bitkisel alınlığı gövdeden ayırmaktadır.

Alınlık üzerinde yer alan bitkisel süsleme stilize edilmiş barok üsluptadır. Alınlığa formunu veren akant yapraklar, tek dal üzerinden etrafa dağılmış serbest formda dizayn edilmiştir. Motiflerin üzeri yüzeysel kontürlerle hareketlendirilmiştir. Ana dal üzerinde, dala sarılmış uçuşan bir kurdela motifi kullanılmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant yapraklar, Kurdela

Foto. 144. Zeliha Dudu’nun Baş Taşı

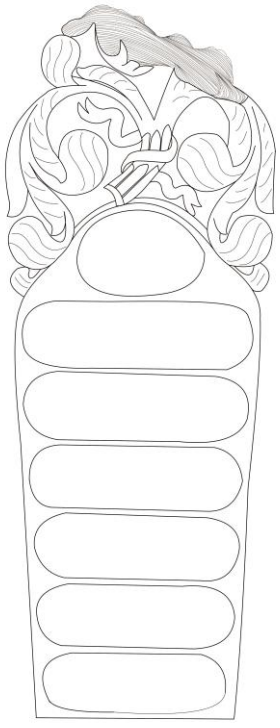

Çizim 131. Zeliha Dudu’nun Baş Taşı

Katalog No:122

Fotoğraf No: 145-146

Çizim No:132-133

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (II. Ada)

Tarihi: -

Kimliği: Hüseyin Ağa

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Hayyu'l-lezi lâ-yemût **هوال حى ال ذىلا يموت**

Rıhlet etdim mülk-i fâniden beka gülzârın **رينه رحلت ايتدم ملك فانيدن بقا كلزا**

Kimse me'mûl etmesün bu dehr-i fâniden vefa

كمسه مأمول يتمسون بودهرفانيدن وفا

Bî-karar etdi nihâl- i ömrümü bâd-ı ecel **بي قرار ايتدى نهال عمريمى باداجل**

İrci'î[168] emrine can atub gitdim civar-ı rahmete

ارجع امرين جان اتوب كتدم جوار رحمته

Kudemâ-yı hanedandan El-hac Hüseyin Ağa **قدماى خاندانذن ال حاج حسين اغا**

Zâde Mustafa Ağa zâde merhûm **زاده مصطفى اغاز اده مرحوم**

Ve mağfûrü'n-leh Hüseyin Ağa'nın **ومغفورله حسيناغانك**

(Ruhuna) El-fatiha **[روحنه] الفاتحه**

Yazı Türü: Celi Ta'lik

[168]"İrci'î"(dön), Kur'anda Fecr Suresi(89), Ayet 28'e gönderme yapmaktadır. (Sen dön Rabbine; sen Rabbinden hoşnut, Rabbin de senden hoşnut olarak)

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	82		17
Genişlik	Üst:34 Alt: 34	Üst: Alt:	81
Kalınlık	7		

Başlık Tipi: Kısa Başlıklı Sarık (1.Tip)

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı sağlam olup, ayak taşı bulunmamaktadır. Taşın alt iki sırası toprağın altında olduğu için tarih okunamamıştır.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır.

Baş Taşı: Düz Dikdörtgen gövdeye sahip baş taşının kitabesi soldan sağa eğimli kartuşlar içerisine yazılmıştır. Yazı Celi Ta'lik hatla yazılmıştır. Silme omuzlar üzerinde yatay bir formda sarılmış sarıklı bir başlık bulunmaktadır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 145. Hüseyin Ağa'nın Baş Taşı

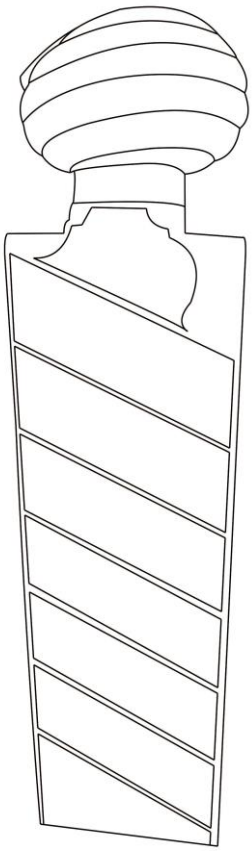

Çizim 132. Hüseyin Ağa'nın Baş Taşı

Foto. 146. Hüseyin Ağa'nın Başlığı

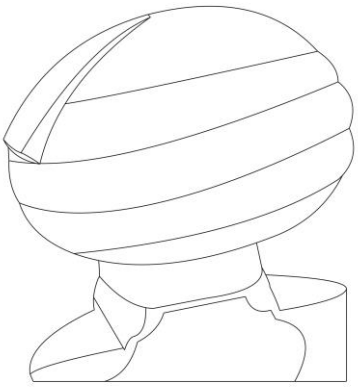

Çizim 133. Hüseyin Ağa'nın Başlığı

Katalog No:123

Fotoğraf No: 147

Çizim No:134

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (III. Ada)

Tarihi: -

Kimliği: Fatma

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mine'l Mevt	اه من الموت
Bu merkade her kim ederse dua	بو مرقده هر كيم ايدرسه دعا
İde mahşerde şefaat mücteba	ايده محشرده شفاعت مجتبا
……. Kerîmesi merhûme Fatma	.....كريمه سى مرحومه فاطمه

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	75,5		
Genişlik	Üst:35,5 Alt: 30	Üst: Alt:	
Kalınlık	5		

Başlık Tipi: Üçgen alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı, yeni yapılan definler nedeniyle gövde üzerindeki kitabenin alt satırları görülememektedir. Taş oldukça yıpranmış bir durumda olup gövde kenarlarında yer yer kırıkları bulunmaktadır. Bu mezarın ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipive Formu: Toprak mezardır. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru hafif genişleyen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üçgen alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, selevha hariç üç satırdan oluşmaktadır. Her satır soldan sağa eğimli kartuşlar içerisine Sülüs hatla yazılmıştır. Yazılı alanı çevreleyen silme kemer, serlevha üzerinde yuvarlak kemer formunda düzenlenmiştir. Yuvarlak kemeri teğet geçen düz silmenin köşelerde meydana getirdiği boşluklar, birer akant yaprakla doldurulmuştur.

Düz silme üzerindeki üçgen alınlığı dolduran camii figürlü bir kompozisyon yer almaktadır. Düz silmenin tam ortasına yerleştirilen cami duvarının ortasında, iki kanatlı yuvarlak kemerli bir kapı açıklıyı yer almaktadır. Çerçevelenmiş kapının iki tarafındaki yan duvarlar, düz kesme taşlarla örülmüştür. Yukarıdaki kasnak üzerine, alemi ile beraber dilimli kubbe yerleştirilmiştir. Caminin minaresi bulunmamaktadır.

Caminin sağ tarafında, cami duvarına bitişik ve duvarla eş yükseklikte dilimli bir kubbe yer almaktadır. Bu kubbenin hemen arakasında ardı ardına duran, sivri külahlı iki köşk görülmektedir. Öndeki köşk yuvarlak kemerli ve iki kanatlı bir kapı açıklığına sahiptir. Arkadaki köşkün cephesinde yer alan pencere açıklığı yuvarlak kemerli, düz sıralı karelerin oluşturduğu dikdörtgen formda düzenlenmiştir. Köşklerin arkasında ise üç tane servi motifi yerleştirilmiştir. Caminin sağ tarafında, biri cami duvarına bitişik diğeri hemen üzerinde iki tane sivri külahlı köşk yerleştirilmiştir. Her iki köşkün ön cephesinde yuvarlak kemerli pencere açıklığı bulunmaktadır. Sağ tarafta kubbe ve köşkler arasından çıkan iki yapraklı enginar motifi görülür. Tüm bu tasvirler üzerinde altı kollu yıldız çiçeği motifi kompozisyonu tamamlamaktadır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant yaprak, Selvi, Yıldız çiçeği, Kalla, Cami, Köşk, Yuvarlak kemer.

Foto. 147. Fatma'nın Baş Taşı

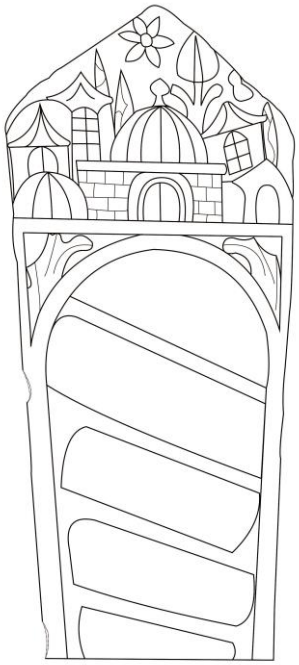

Çizim 134. Fatma'nın Baş Taşı

Katalog No: 124

Fotoğraf No: 148

Çizim No:135

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (III. Ada)

Tarihi: -

Kimliği: -

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Hayyü'l-Bâki **هوالحی الباقی**

Ziyaretten murad hemen bir duadır **زیارتدن مراد همان بر دعادر**

Bugün bana ise yarın sanadır **بوکون بکا ایسه یارین سکادر**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	66		
Genişlik	Üst:39 Alt: 36	Üst: Alt:	
Kalınlık	8		

Başlık Tipi: Üçgen alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı, yeni açılan mezarların toprak yığını arasında kalmasından dolayı yarıdan fazlası toprak altındadır. Gövde üzerindeki kitabenin sadece üç satırı ve alınlık görülebilmektedir. Gövde üzerindeki üçgen alınlığın tepesi kırık durumdadır. Ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipive Formu: Toprak mezardır. Baş taşı, bugünü görüntüsü itibariyle kareye yakın dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üçgen formda alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerinde yer alan kitabe nin sadece serlevha hariç iki satırı görülmektedir. Satırlar soldan sağa eğimli kalın silmelerle ayrılmış kartuşlar içerisine Sülüs hatla yazılmıştır. Serlevha üzerindeki yuvarlak kemer bezemeli alanı yazılı gövdeden ayırmaktadır.

Yuvarlak kemer üzerinden teğet geçen düz silmenin köşelerde meydana getirdiği boşluklar yarım palmet yapraklarla bezenmiştir. Düz silme üzerindeki alınlığın sol tarafında cami sağ tarafında sivil mimarinin kullanıldığı bir kompozisyon düzenine sahiptir.

Cepheden işlenen cami iki kademelidir. Birinci kademede, duvarın tam ortasında iki kanatlı ve üzeri yuvarlak kemerli bir kapı açıklığı ve kapının iki yanındaki duvarların yüzeyi baklava dilimi şeklinde düzenlenmiştir. Birinci katın saçak silme üzerinde yer alanikinci kademede, sol tarafta dilimli tek kubbe ve sağında yuvarlak kemerli ve şebekeli üç pencere açıklığı bulunan kısım yer alır. Burada kubbe kasnağı üzerinde de büyük dilimli kubbe yerleştirilmiştir. Kubbenin alemi sonradan üzerine sürülmüş beton malzeme yüzünden kaybolmuştur. Caminin sağ tarafında ve ikinci kademe üzerinden başlayan tek şerefeli minare gövdesi bulunmaktadır. Minarenin külah kısmı, alınlığın tepesinin kırılmasıyla yok olmuştur. Caminin sağ tarafına önde dört tane, arkada bir tane olmak üzere beş tane sivri konik külahlı köşk yerleştirilmiştir. Yapıların cephedeki yüzeyleri baklava dilimleriyle hareketlendirilmiştir. Öndeki dört mimari yapının arkasında üç tane servi motifi ve caminin sağında ve solunda olmak üzere iki tane daha servi motifi işlenmiştir. Şerefenin solunda peteğe bakar şekilde bir ay motifi görülmektedir.

Gövde üzerinde yer alan yazı ve alınlık üzerine işlenmiş mimari tasvir, zemine alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant yaprak, Selvi, (Nesne) Camii, Köşk, Ay, Baklava dilimi

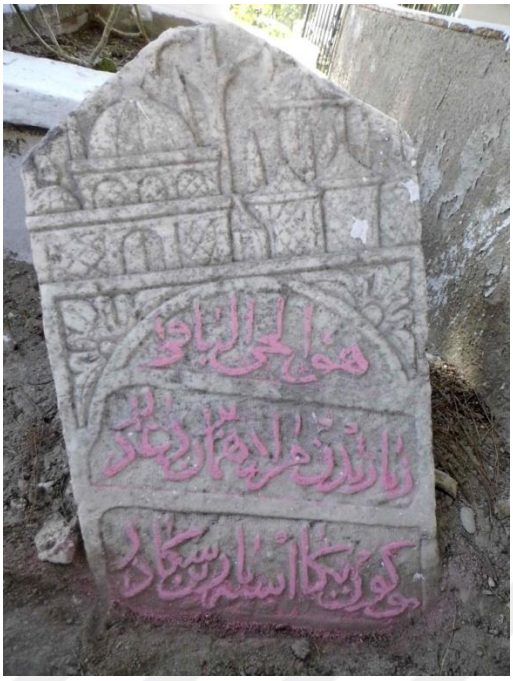

Foto. 148. Kat. No: 124 Baş Taşı

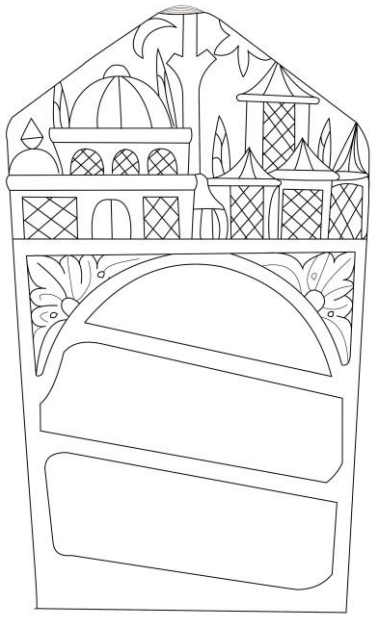

Çizim 135. Kat. No: 124 Baş Taşı

Katalog No:125

Fotoğraf No: 149

Çizim No:136-137

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: -

Kimliği: -

Kitabenin Okunuşu:

Hüve’l-Hayyûl-Bâki **هوالحیّ الباق**

Dâr-ı dünyada civan iken gezerdim bir zaman **دار دنیاده جوان ایکن کزردم بر زمان**

Nâgehân erdi ecel etti yerim bağı cinan **ناکهان ایردی اجل ایتدی یرم باغ جنان**

…dünyada murad almadım terk eyledim **.....دنیاده مراد المادم ترك ایلدم**

…eylesinler bir zaman âh(ü) figân **.....ایلسونلر بر زمان اه فغان**

…bu âlem icre bende şâdan olmadım **.....بو عالم ایجره بنده شادان اولمدم**

..(der) de düşdüm bir çaresin bulmadım mekan heman

..{در}ده دوشدم بر چاره سین بولمدم مکان همان

.. . .bulunmadı emrâzımın çaresi âh neyleyim

… **بولنمدی امراضیمك چاره سی اه نیلیم**

….tekmil imiş meğer kim vâdem heman **.....تکمیل ایمش مکر کیم وعدم همان**

….(vâli) dem ağlayup itme(etme) figân **..... [وال]دماغلیوب ایتمه فغان**

….doymadım pür dem heman **.....طویمدم پردم همان**

Yazı Türü: Celi Ta’lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	116		16
Genişlik	Üst:37 Alt:-	Üst: Alt:	92
Kalınlık	13		

Başlık Tipi: Mantar Formda Başlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: İki ağaç arasında yer alan baş taşı, zamanla ağaçların büyümesiyle araya sıkışmış durumdadır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Aşağıdan yukarıya düz yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üzerinde mantar formunda başlığı yer alır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni serlevha hariç on satırdan meydana gelmektedir. Metin, düz silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine düzgün karakterli Celi Ta'lik hatla yazılmıştır. Baş taşı iki ağaç arasına sıkışmış olmasından dolayı kitabenin bazı kısımları okunamamıştır. Kitabe zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Serlevhanın iki tarafından pahlanarak meydana gelen omuzların ortasında iki kademeli boyun yer alır. Başlığa doğru uzanan boynun ortasında daire formunda halka, boynu ve başlığı birbirinden ayırmaktadır. Halkanın alt boyun üzerinde takı karakterli bezemeler görülmektedir. Cepheden bakıldığında boynun ortasında halkadan aşağı doğru uzanan ipin ucunda içe doğru helezonik bir şekilde kıvrılmış madalyon yer alır. Madalyonun iki tarafında sağa ve sola doğru uzanan ardışık üç su damlası motifi yerleştirilmiştir. Yine halkanın altında sağa ve sola doğru dizilmiş badem veya küçük püskülde diyebileceğimiz gerdanlık süslemeleri kullanılmıştır.

Halkanın üst tarafı yanlara doğru genişleyerek üste doğru kıvrılmış ve giderek küçülen üç kademeli mantar formlu başlık meydana gelmiştir. Başlığın birinci kademesinin ön alt kısmı bitkisel karakterli motiflerle süslenmiştir. Cepheden bakıldığında açmış bir gül ve iki yanında yapraklarla beraber sadece sol tarafta görünen bir lale motifi yerleştirildiği görülmektedir. Bu motif, desenin simetrik olması nedeniyle görülmeyen sağ tarafa da yerleştirilmiştir. Üç kademeli başlığın birinci kademesi, üzerindeki yuvarlak kemer şeklinde sıralı çizgilerle hareketlendirilmiştir. Önden bakıldığında çizilen kemerin meydana getirdiği boşluk üzerine kabartma küçük bir çiçek yerleştirilmiştir. Tüm bu süsleme unsurları zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Gül, Lale, Yaprak, Gerdanlık, Madalyon, Su damlası,

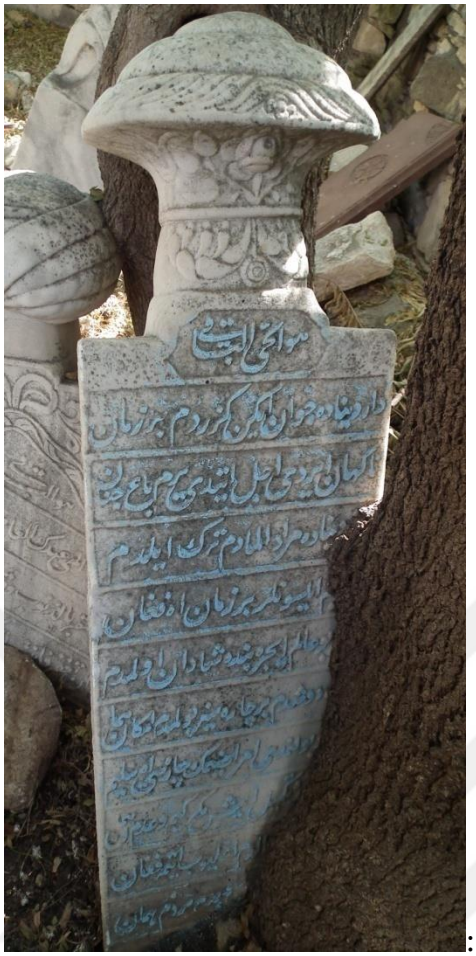
:

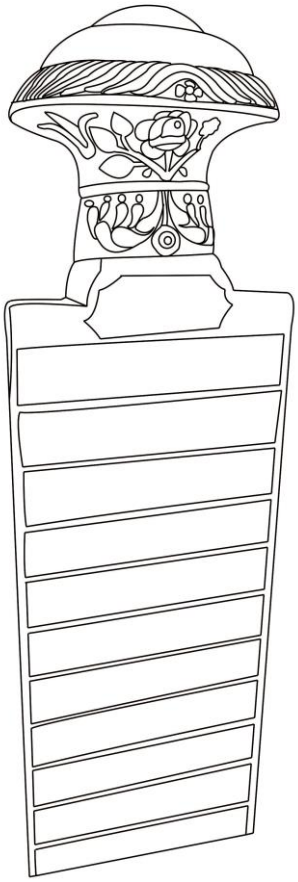

Foto. 149. Kat. No.125 Baş Taşı

Çizim 136. Kat. No.125 Baş Taşı

Çizim 137. Kat. No.125 Baş Taşı

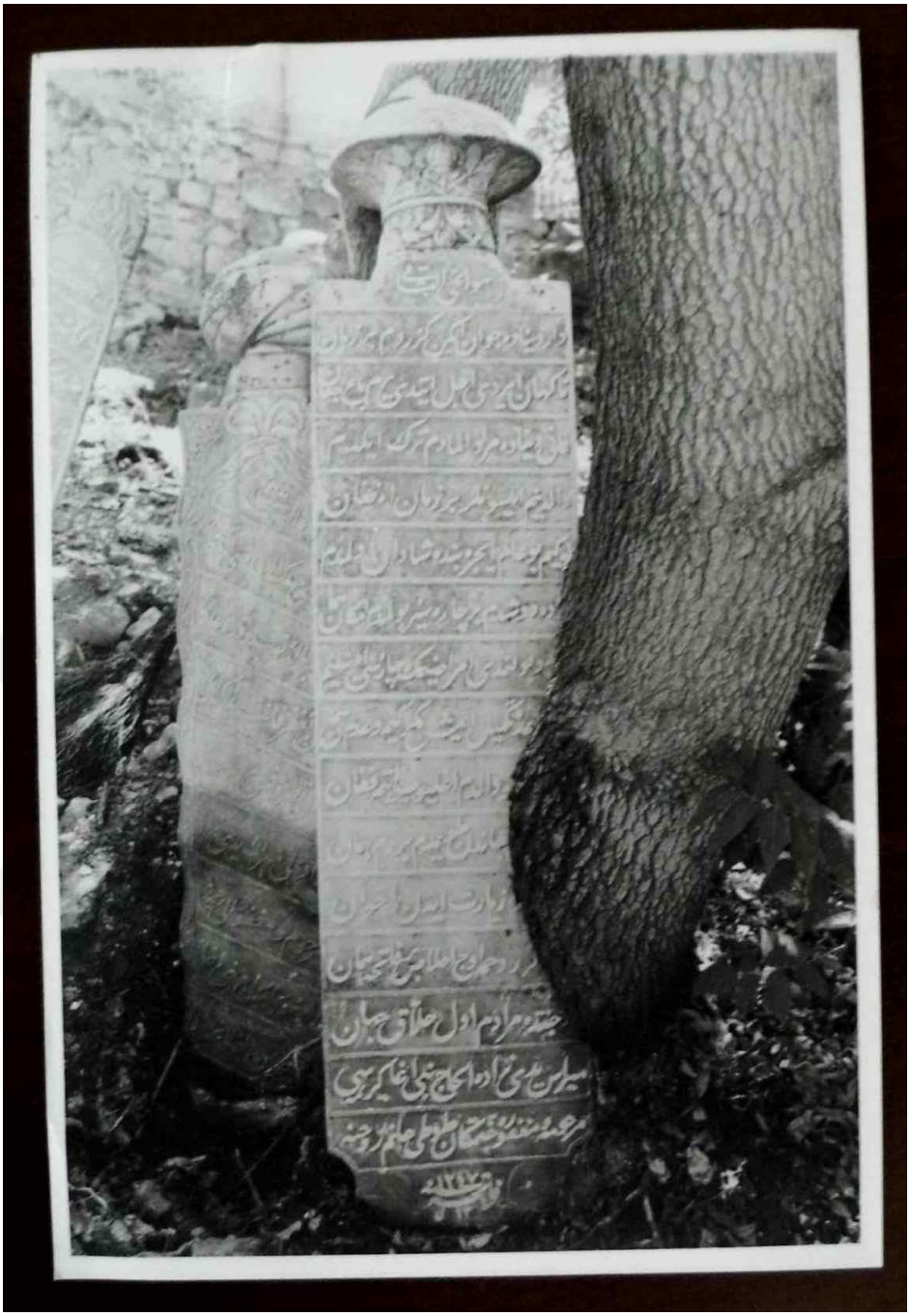

Resim 5. Aydoğan Demir'in arşivinden. (Fotoğraf Ertan Daş)

Katalog No:126

Fotoğraf No: 150

Çizim No:138

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: -

Kimliği: -

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Hallakû'l- Bâki **هوالحلاق الباقی**

Ah ile zâr kılarım gençliğime doymadım **اهله زار قیله رم کنجلکیمه دویمدم**

Derdime derman aradım bir devasın bulmadım **دردیمه درمان ارادم بردوا سین بولمدم**

Hasreta fâni cihanda tûl ömr sürmedim **حسرتا فانی جهانده طول عمر سورمدم**

Takdir-i (Hûda) bu imiş ta ezelden bilmedim **تقدر[خدا] بو ایمش تا ازلدن بلمدم**

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	100		
Genişlik	Üst:46 Alt: 40	Üst: Alt:	
Kalınlık	8		

Başlık Tipi: Üçgen Alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşının alt tarafı kırık olup mezarlık duvara dayandırılmış durumdadır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı kırık olmasından dolayı gövde üzerindeki alt satırlar bulunmamaktadır. Form itibariyle dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üçgen alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Alt kısmı olmayan gövde üzerinde serlevha hariç dört satırlık kitabe metni mevcuttur. Metin, soldan sağa eğimli kalın silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Sülüs hatla yazılmıştır. Kalın silmeler sol üst köşeden aşağı doğru genişlerken, sağ alt köşeden yukarı doğru genişleme görülmektedir. Yazı, zemine alçak kabartma tekniğinde yazılmıştır. Yazının sağ ve sol kenarlarından yukarı uzanan kalın bordürler sütunce başlıklarıyla bitirilmiştir. Serlevha alttan düz üstten yuvarlak yarım daire alan içerisine yazılmıştır. Serlevha üzerindeki "C" ve "S" kıvrımlı Palladio kemer[169] yazılı alanı alınlıktan ayırmaktadır. Kemer üzerini teğet geçen düz silmenin köşelerde meydana getirdiği boşluklar barok tarzda stilize akant yapraklarla bezenmiştir.

Üçgen alınlık, üç tarafı barok tarzda stilize edilmiş akant yapraklarla bezenmiştir. Etrafını bir çerçeve gibi saran akant yaprakların ortasındaki boşluk, cami figürlü kompozisyon işlenmiştir. Ön cepheden tasvir edilen caminin düzgün kesme taşla örülmüş duvarın ortasında, çerçeveli bir kapı açıklığı görülmektedir. Kapının üzeri yuvarlak kemerle tamamlanmıştır. Duvar üzerindeki kasnağın sağ tarafına büyük dilimli bir kubbe yerleştirilmiş, sol tarafta ise sağdaki kubbenin arkasında kalmış küçük bir dilimli kubbe daha görülmektedir. Kubbeler en tepede âlemleriyle beraber tasvir edilmiştir. Cami fügürünün sağında duvar dibinde şerefeli bir minare yerleştirilmiştir. Minarenin sağında ise tam olarak ne olduğu anlaşılmayan mimari bir unsur daha kullanılmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant yaprak, Camii, Sütunce başlık.

[169] Nemci Ülker, *İzmir-Agora Ören Yerindeki Osmanlı Dönemi Mezar Kitabelerinden Örnekler*, Tarih İncelemeleri Dergisi, C:22, S:2, Aralık 2007, 195-218

Foto. 150. Kat. No:126 Baş Taşı

Çizim 138. Kat. No:126 Baş Taşı

Katalog No: 127

Fotoğraf No: 151

Çizim No: 139

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: -

Kimliği: -

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâkî	هوالباقى
İlâhi 'abdüke'l-'âsi etâkâ	الهى عبدكال عاصى اتاك
Mukırran bi'z-zunûbi ve(f)kad de'âkâ	مقربالذنوب و(ف)قد دعاك
Fe-in tağfir fe-ente li-zâke ehlün	فان نغفرفانت لذاك اهل
Fe-in tatrud fe-men yerham sivâkâ[170]	فان تطردفمن يرحم سواكا

Yazı Türü: Celi Talik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	86		17
Genişlik	Üst:34 Alt: 34	Üst: Alt:	85
Kalınlık	15		

Başlık Tipi: Kısa Başlıklı Şeritli Sarık (1.Tip)

Kullanılan Malzeme: Mermer

[170]İlâhi, senin çok 'âsi, günahkâr kulun kapına geldi.
Günahlarını dile getirip, affetmen için yalvarıyor.
Eğer affedersen, kendine kul kabul edersen bana ne mutlu.
Kapından kovarsan ben nereye gideyim?
Arapça dan Türkçe ye çevirisi Hakkı Önkal tarafından yapılmıştır.

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam ve yerinde olmasına rağmen yarısına kadar toprağa gömülü durumdadır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı düz dikdörtgen gövde formundadır. Dikdörtgen gövde üzerinde oval formda sarık türü bir başlık taşımaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerindeki dört satırlık kitabe metni, soldan sağa eğimli ince kartuşlar içerisine Celi Ta'lik hatla yazılmıştır. Estetik bir görüntü veren yazı zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Gövdenin sağ ve sol kenarları dalga formunda hareketlendirilmiştir. Hareketli gövde üzerindeki metnin etrafı, içi kıvrımlı dallarla bezenmiş bordürle çevrelenmiştir. Bordür gövdenin üst kısmındaki bezemeli alanla yazılı alanı birbirinden ayırmaktadır.

Serlevha üzerindeki bordür üzerinde tam tepe noktasına fiyonk motifi yerleştirilmiştir. Fiyonk motifinin iki yanındaki birkisel bezeme simetrik olarak işlenmiştir. Yukarı ve aşağı uzanan bitkisel motifler stilize edilmiştir. Yukarı bakan bitkisel motiflerin üzerinde pahlanarak meydana gelen omuzların ortasından yükselen uzun boyun çapraz dolamalı başlığı taşımaktadır. Başlık, iri dilimli dolamaların sol alttan sağ üst köşeye uzanarak içindeki takke türü başlığın etrafını sarmasıyla meydana gelmektedir. Dolamaların üzeri ön cepheden bakıldığında sol alttan sağ üst köşeye uzanan geniş bir kumaşla çapraz bir şekilde sarıldığı görülmektedir. Başlık ve tüm süsleme unsurları alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Kıvrım dal, Yaprak, Mimoza, Fiyonk

Foto. 151. Kat. No:127 Baş Taşı

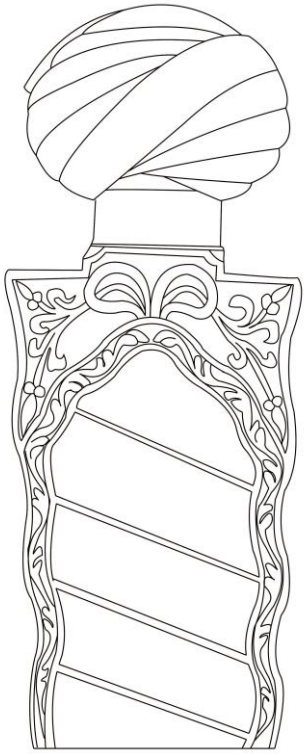

Çizim 139. Kat. No:127 Baş Taşı

Katalog No:128

Fotoğraf No: 152

Çizim No:140

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi:-

Kimliği:-

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Hallak'ul Baki **هوالحلاق الباقی**

Müyesser oldu bana şahadet **میسّر اولدی بکا شهادت**

İlahi sen nasib eyle saadet **الهی سن نصیب ایله سعاد**

……

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	85		
Genişlik	Üst:44 Alt:40,5	Üst: Alt:	
Kalınlık	5		

Başlık Tipi: Üçgen Alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşının yarıya yakını kırık olup mezarlık duvarına dayandırılmış durumdadır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipive Formu: Mezarı mevcut değildir. Kareye yakın dikdörtgen formdaki gövde, üçgen alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerinde yer alan üç satırlık kitabe metni, soldan sağa eğimli kalın silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine Sülüs hatla yazılmıştır. Taşın yüzeyinin pürüzlü olması yazı kalitesini de düşürmüştür. Yazılı gövdenin sağ ve sol kenarlarında yükselen kalın bordürler sütunce başlıkla tamamlanmıştır. Sütuncelerin taşıdığı palladio kemer baş taşının bezemeli alanını yazılı alandan ayırmaktadır. Kemeri teğet geçen düz silmenin köşelerde meydana getirdiği boşluklar barok üslupta akant yapraklarla bezenmiştir.

Üçgen alınlığın sol tarafı barok üslupta kıvrımlı akant yapraklarla süslenmiştir. Yapraklar, derin ve yüzeysel kontürlerle hareketlilik kazandırılmıştır. Bitkisel bezemenin sağ tarafında cami kompozisyonuna yer verilmiştir. İki kademeli işlenen caminin alt ve üst duvarları düzgün kesme taşlarla örülmüştür. Alt kademedeki duvarın ortasında bir kapı açıklığı bulunmaktadır. Kapı yuvarlak kemerli olup etrafı çevrelenmiştir. İkinci kademe duvar üzerinde iki pencere açıklığı yer almaktadır. sağ taraftaki pencere daha belirgin durumda olmasına rapmen sol taraftaki pencere silik bir durumdadır. Duvar üzerindeki kasnak caminin dilimli kubbesini taşımaktadır. Caminin solunda birinci kademe duvarı üzerinden başlayan minare ikinci kademe duvarının sol tarafına bitişik olarak yukarı doğru yükselmektedir. Tek şerefeli minare üçgen alınlığın ucuna kadar yükselmiştir. Minarenin sol tarafında ve sanki caminin arkasında duruyormuş gibi bir pencere açıklığı bulunan mimari unsur görülmektedir.

Kompozisyon, üçgen alınlığın formuna göre çalışılmıştır. Baş taşı üzerindeki yazı ve kompozisyon, zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant yaprak, Sütunce başlık, Cami

Foto. 152. Kat No:128 Baş Taşı

Çizim 140. Kat No:128 Baş Taşı

Katalog No:129

Fotoğraf No: 153-154

Çizim No:141

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: -

Kimliği: -

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Hallakû'l- Bâkî	**هو الحلاقالباقی**
Nazenenim terk-i dünya azm-ı ukba eyledi	**نازنیم ترك د نیااعزم عقبا ایلدی**
Bağı cennetde huriler olsun heman	**باغی جنّتده حوریلر اولسون همان**
Arzûyi meskeni Firdevs-i âla eyledi	**ارزویی مسکنی فردوسی علا ایلدی**
Çeşmeli Mustafa Ağa kerimesi	**چشملی مصطفه اغا کریمه سی**
Merhûme ve mağfûr leha	**مرحوم و مغفور لها**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	91		32
Genişlik	Üst:31 Alt: 30	Üst: Alt:	44
Kalınlık	5		

Başlık Tipi: Kadın Fesi

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı, sağlam ve yerinde olmasına rağmen ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı, alttan yukarıya doğru düz yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üzerinde uzun silindirik formda boynun üzerinde üstten bakıldığında daire formunda bir başlık yer almaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde serlevha hariç beş satırlık kitabe metni yer almaktadır. Her satır soldan sağa eğimli silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine Sülüs hatla yazılmıştır. Kitabenin alt satırları toprağa gömülü olduğu için ölen kişinin ölüm tarihi ve kimliği okunamamıştır. Taşın zemininin pürüzlü olması yazı kalitesini düşürmüştür. Hat, zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Kitabe metninin kenarlarından yukarı doğru uzanan silme, serlevha üzerinde yuvarlak kemer formunu almıştır. Yuvarlak kemer üzerinde omuzlarla kemer arasına sıkışmış sıralı stilize yapraklarla bezenmiştir.

Serlevha üzerindeki omuzlar üzerinde boyun kısmı iki kademelidir. Boyun üstünde basamak gibi yükselen birinci kademe üzerinde oldukça uzun bir boyun yer alır. Boyun yukarı doğru uzarken kenarlara doğru genişleyerek yükselir. Bu yükselti tepede düz bir zemin oluşturarak başlık tamamlanmıştır. Tepeden bakıldığında bu düz alan üzerine çiçek formunda bir daire yerleştirilmiştir. Motifin ortası göbekli olup dörde bölünmüştür.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Stilize yapraklar, Yuvarlak kemer.

Foto. 153. Kat. No:129 Baş Taşı

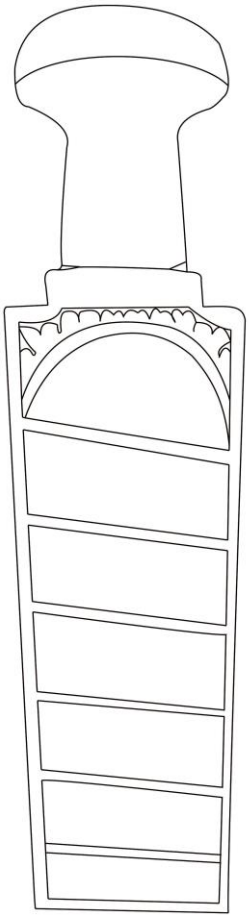

Çizim 141. Kat. No:129 Baş Taşı

Foto. 154. Kat. No:129 Başlığı

Katalog No:130

Fotoğraf No: 155-156

Çizim No:142

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi:-

Kimliği:-

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâkî **هوالباقی**

Ey birader akıbet sen de gelürsün yanıma **ای برادرعقبت سنده کلورسك یانمه**

Hazret-i Âdem gibi girsen hezârân[171] yaşına **حضت ادم کبی کرسن هزاران یاشن**

Bu cihan hiç kimseye baki değil, zıll u hayal **بو جهان هیچ کیمسه باقی دکل ظلو حیال**

Yazı Türü: Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	60		18
Genişlik	Üst:33 Alt: 33	Üst: Alt:	86
Kalınlık	16		

Başlık Tipi: Kısa Başlıklı ŞeritliSarık (1.Tip)

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

[171] Hezârân (on binler) kelimesi ile çok uzun bir ömürden söz edilmektedir. Zıll u hayal değil, zıll-ı hayal olması gerekirdi: Hayalin gölgesi anlamındadır. Çok uzun bir yaşamın boş bir hayal olduğu vurgulanmıştır. Hacivat Karagöz oyununa da zıll-ı hayal denir. (A. Demir'den).

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam olup taşın yarıya yakını toprak altında bulunmaktadır. Ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Mezar yerinde olmasına rağmen bugün üzerinde başka bir mezar yer almaktadır. Baş taşı, kareye yakın dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üzerinde oval formda sarık türü bir başlık taşımaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde serlevha hariç üç satırlık kitabe metni yer almaktadır. Gövdenin yarıya yakını toprak altında kaldığı için alt satırlar okunamamıştır. Metnin satırları soldan sağa eğimli silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine Ta'lik hatla yazılmıştır. Hat, zemine alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir.

Gövdenin serlevha üzerindeki kısmı barok üslupta simetrik bitkisel motiflerle bezenmiştir. Altta tam açmış bir taç çiçeğin sağına ve soluna birer gül motifi yerleştirilmiştir. Gül motiflerinin üzerindeki zemin, omuzlara kadar yükselen içe doğru kıvrılmış dal ve yapraklarla bezenmiştir. Ortadaki çiçeğin üzerinde boynun ortasına kadar yükselen akant yaprak formunda (lale de olabilir) bir yaprak görülmektedir. Köşelerdeki düz omuzların üzerinde devam eden silme, bu yapraklar üzerinde aynı formda kaş kemer şeklinde birleşmiştir. Kemerin sivri ucu boynun ortasına kadar uzamaktadır.

Yukarı doğru yükseldikçe daralan boyun üzerinde yatay şeritlerin oluşturduğu sarık türü bir başlık yer almaktadır. Başlığı meydana getiren yatay şeritli kumaş dolamaların üzerinden geçen, sol alttan sağ üst köşeye uzanan düz ve genişçe bir şerit başlığın etrafını sarmış durumdadır. Sarığa estetik bir görüntü veren şeritlerin tepe noktasında fes gibi düz bir yükselti görülmektedir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Gül, Akant yaprak

Foto. 155. Kat No: 130 Baş Taşı

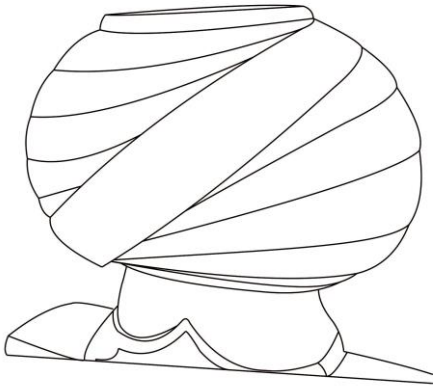

Çizim 142. Kat No: 130 Başlığı

Foto. 156. Kat No: 130 Baş Taşı

Katalog No:131

Fotoğraf No: 157-158

Çizim No:143-144

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (III. Ada)

Tarihi: Yok

Kimliği: Muhammed bin Hacı Ahmed

Kitabenin Okunuşu:

Lâilahe illellah Muhammedün Resûllüllah **لااله الاالله محمّد الرسول الله**

El-gafur Muhammed bin Hacı Ahmed الغفور محمّد بن حاجى احمد

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	83		28
Genişlik	Üst:- Alt:-	Üst: Alt:	90
Kalınlık	55		

Başlık Tipi: Düşey Dilimli Sarık (Örfi(Ulema) sarığı)

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı başka bir mezarlığın duvarına dayandırılmış durumdadır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı gövdesi sekizgen prizmalı bir gövdeye sahiptir. Gövde üzerinde yuvarlak formda büyük bir başlık yer almaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Sekizgen gövde üzerinde, sadece üç cepheye iki satırlık yazılan yazı Sülüs hatla yazılmıştır. Zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanan yazı ince bir silme ile birbirinden ayrılmıştır.

Serlevha üzerindeki iki sıra yuvarlak silmenin hemen üstünden daralıp yukarı doğru uzanan boyun üzerinde iri yuvarlak başlık yer alır. Bu başlık tipine örfi sarığı da denir. Bu tip sarıkta başlığın etrafına oldukça enli ve kalın dilimler, önden bakıldığında yukarıdan aşağıya iki dilim düz kumaş, arkada hafif çapraz olarak sarılmıştır. Dilimler derin oymalarla iyice belirginleştirilmiştir.

Baş taşı, sekizgen prizmatik gövdesi bakımından ve "kelime-i tevhid" serlevhası, incelenen baş taşları içerisinde tek örnektir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 157. Kat No:131 Baş Taşı

Foto. 158. Kat No:131 Baş Taşı

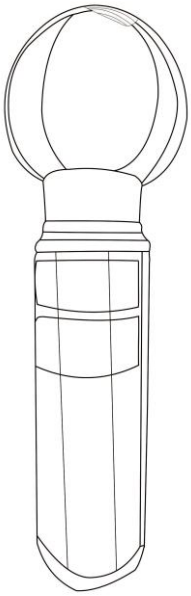

Çizim 14.: Kat No:131 Baş Taşı

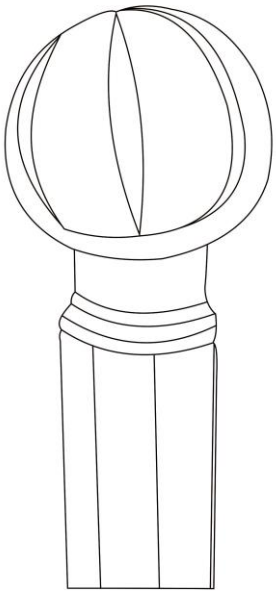

Çizim 144. Kat No:131 Baş Taşı

Katalog No:132

Fotoğraf No: 159-160

Çizim No:145-146

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi:-

Kimliği:-

Kitabenin Okunuşu:

Yazı Türü:

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik			33
Genişlik	Üst: Alt:	Üst: Alt:	105
Kalınlık			

Başlık Tipi: Düşey Dilimli Sarık (Örfi(Ulema) sarığı)

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam olup, yerindedir**.**

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı sekizgen bir gövdeye sahiptir. Gövde üzerinde büyükçe bir başlık taşımaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Sekizgen gövde formundaki kısa gövde üzerinde 3-4cm. lik bir daralmayla meydana gelen silindir formundaki boyun üzerinde büyük bir başlık yer almaktadır. Tepe nokyasında görülen çıkıntının üzeri yivlerle hareketlendirilmiştir. Önden bakıldığında yukarıdan aşağı doğru iki sıra halinde enli kalın dilimler görülmektedir. Bu dilimleri birbirinden ayıran yiv üzerinde üçgen şeklimde sarığın ucu yer alır. Sarığın arka tarafı kalın ve sağ üstten sol alta doğru hafif eğimli dilimlerle çevrelenmiştir.

Gövde üzerinde hiçbir yazı ve süsleme bulunmamaktadır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 159. Kat. No 132 Baş Taşı

Foto. 160. Kat. No 132 Baş Taşı

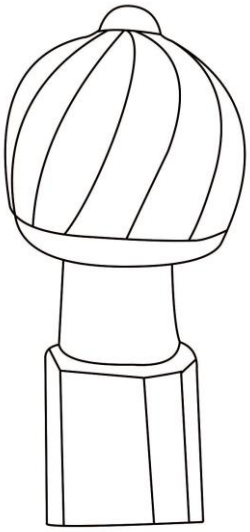

Çizim 145. Kat. No 132 Baş Taşı

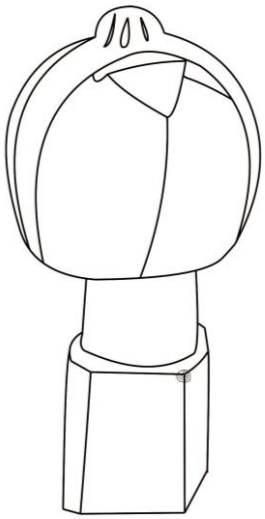

Çizim 146. Kat. No 132 Baş Taşı

Katalog No:133

Fotoğraf No:161

Çizim No:147

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi:

Kimliği:

Kitabenin Okunuşu:

Yazı Türü:

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik		154	
Genişlik	Üst: Alt:	Üst: 38 Alt:24	
Kalınlık		9	

Başlık Tipi: Sivri kemerli alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece ayak taşı sağlam olup bir ağaca dayandırılmış durumdadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Ayak taşı, aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde sivri kemer alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Yok

Ayak Taşı: Dikdörtgen taşın gövdesinin etrafı silme bir bordür ile çevrelenmiştir.

Gövdenin ortasında, gövde boyunca uzanan bir selvi yer almaktadır. Gövdeyi ikiye bölen selvinin sağ ve sol tarafı simetrik sarmaşık motifleriyle bezenmiştir. Aşağıdan yukarıya doğru dalgalı bir formda yükselen sarmaşığın uçları en tepede birbirine bakar bir şekilde durup sağ sarmaşığın bir dalı selvi üzerinden sol taraf uzamaktadır. Altı tane selvilerin arkasına, dört tanede silme çerçevenin arkasına saklanmış yarısı görülen nergis çiçekleri görülmektedir. tüm bu bezemeler zemine alçak kabartma tekniğinde uygukanmıştır.

Kullanılan Motifler: Selvi, Sarmaşık, Nergis.

Foto. 161. Kat.No:133 Ayak Taşı

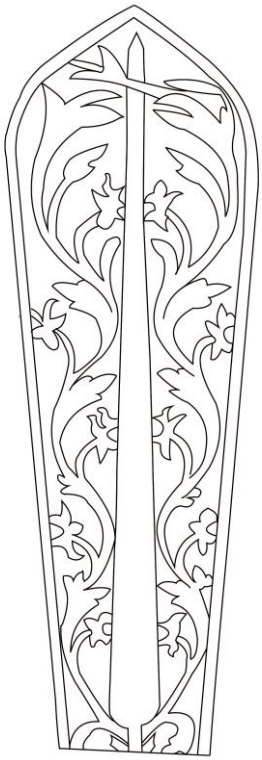

Çizim 147. Kat.No:133 Ayak Taşı

Katalog No:134

Fotoğraf No:162

Çizim No:148

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: -

Kimliği: -

Kitabenin Okunuşu:

Yazı Türü:

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik		117	
Genişlik	Üst: Alt:	Üst: 26 Alt:21	
Kalınlık		12	

Başlık Tipi: Soğan Başlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Kazıma

Bugünkü Durumu: Ayak taşı sağlam fakat bir ağaca dayandırılmıştır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı bulunmamaktadır. Ayak taşı gövdesi, aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen dikdörtgen gövde formuna sahiptir.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Yok

Ayak Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde zemine kazıma tekniğiyle uygulanmış, ucu hafif sola eğik bir selvi motifi yer almaktadır. Selvinin kökü, "V" şeklinde başlayan kıvrımın geriye doğru genişleyerek altta oval bir şekilde tamamlanan motifin ortasından

çıkmaktadır. Simetrik olan bu şeklin sağına ve soluna yuvarlak birer halka daha yerleştirilmiştir. Bu motif, selvinin toprak altındaki kökleri olarak da değerlendirilebilir. Desen zemine kazıma tekniğinde işlenmiştir.

Gövdenin kenarları tepede yuvarlak kemer şeklinde tamamlanmıştır. Kemer üzerinde soğan başlığı hotoz formunda bir başlık yerleştirilmiştir. Soğan başlık inceleme yapılan tüm mezar taşları içerisinde tek örnek teşkil etmektedir.

Kullanılan Motifler: Selvi

Foto. 162. Kat. No:134 Ayak Taşı

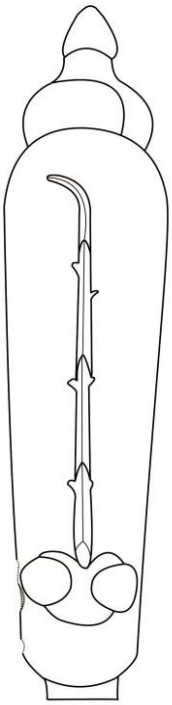

Çizim 148. Kat. No:133 Ayak Taşı

Katalog No:135

Fotoğraf No:163

Çizim No:149

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: -

Kimliği: -

Kitabenin Okunuşu: -

Yazı Türü:-

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik		180	
Genişlik	Üst: Alt:	Üst:37 Alt:37	
Kalınlık		7	

Başlık Tipi: Üçgen formda alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Ayak taşı sağlam fakat bir ağaca dayandırılmış durumdadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı bulunmamaktadır. Ayak taşı, aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen dikdörtgen gövdeye sahiptir.Gövde , aşamalı bir şekilde daralan ve ucu üçgen şeklinde tamamlanmış üçgen formda alınlıkla bitirilmiştir.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Yok

Ayak Taşı: Dikdörtgen gövdenin tam ortasında, ucu hafif sola eğik selvi ağacının gövdesi zik-zak larla hareketlendirilmiştir. Selvinin altındaki ters yuvarlak

kemer kenarlara ters “C” kıvrımıyla genişleyerek gövdenin kenarlarından yukarı doğru silme şeklinde uzayarak en üstte alınlıkla kompozisyonlu alanı birbirinden ayırmaktadır.

Selvinin sağında ve solunda ters yuvarlak kemer köşelerinden başlayan asma dalları, selvinin altından geçerek alttan yukarı üç oval formda daire oluşturacak şekilde yerleştirilmiştir. Ortada ve en üstteki dalların içerisinde ikişer üzüm salkımı ve yapraklar yerleştirilmiştir. Yine asma dallarının dışında, iki tane aşağıda ve iki tane yukarıda olmak üzere dört üzüm salkımı yerleştirilmiştir. En yukarıdaki birbirine bakan asma dallarının üzerinde barok üslupta “C” kıvrımlar ve üzerlerindeki minik akant yapraklarla bezenmiştir. Selvi nin sola eğik ucu üzerinde istiridye motifi bezemeyi tamamlamaktadır.

Alınlığı gövdeden ayıran ince silme üzerinde gittikçe daralan üç kademeli alınlığa geçilmektedir. Birinci kademe, kenarlardan içe doğru “S” kıvrımıyla daralıp, üzeri tamamen sıralı stilize yapraklarla doldurulmuştur. Yine ince bir silme ile ikinci kademe, yanlardan “C”kıvrımıyla daralmaktadır. Bu kademede akant yapraklarla bezenmiştir. Üçüncü ve son kademe en dar alan olup üzeri ters akant yaprakla bezenmiştir. Tepesi üçgen formlu bir taç gibi açılmış akant yapraklı tepelikle bitirilmiştir.

Tüm bu kompozisyon ve süsleme unsurları zemine, alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Kullanılan Motifler: Selvi, Asma dal, Üzüm, Akant yaprak, Stilize yaprak, “S” ve “C” kıvrımlar

Foto. 163. Kat. No:135 Ayak Taşı

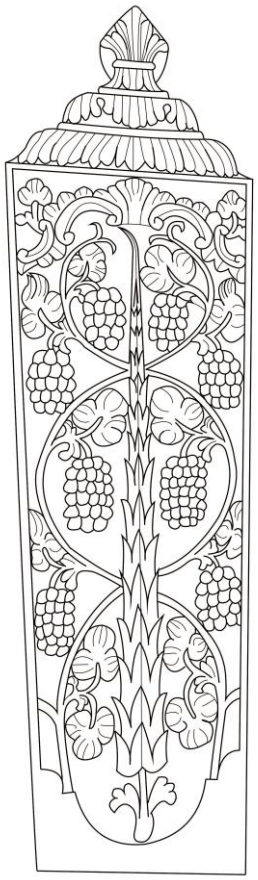

Çizim 149. Kat. No:135 Ayak Taşı

Katalog No:136

Fotoğraf No: 164

Çizim No:150

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: -

Kimliği: -

Kitabenin Okunuşu: -

Yazı Türü:-

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik		104	
Genişlik	Üst: Alt:	Üst: 37,5 Alt:28	
Kalınlık			

Başlık Tipi: Sivri kemer alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Ayak taşı sağlam ve yerinde olmasına rağmen baş taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı bulunmayan mezarın ayak taşı alttan yukarı doğru düz yükselen dikdörtgen gövde formuna sahiptir. Gövde sivri kemer alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Yok

Ayak Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde sarmaşık dal ve çiçeklerden oluşan serbest bir kompozisyon yer almaktadır. Taşın alt tarafından, stilize kıvrım yapraklar arasından çıkan sarmaşık kıvrım dallar yapraklarla zenginleştirilip hareketlendirilmiştir. Yaprakların arasında iki tane altta bir tane yukarda yaprakların arasında olmak üzere üç tane taç çiçek yerleştirilmiştir. Bazı stilize yaprakların uçları mimoza çiçekleri ile

tamamlanmıştır. Gövdenin dalgalı ince silme kenarlar kompozisyonun üzerinde dalgalı kemer formunu alarak alınlığı gövdeden ayırmaktadır.

Silme kemer üzerinde yer alan simetrik akant yapraklar alınlığın formuna göre şekil almıştır. Ortada tek olan yaprak sivri kemerin ucunda üçe bölünmüş bir şekilde yer alır. Diğer yapraklar yukarı ve aşağı hareketlerle alınlığı doldurmaktadır.

Akant yapraklar stilize edilmişken çiçekler naturalist üslupta işlenmiştir. Gövde ve alınlık üzerindeki tüm süsleme unsurları zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Kullanılan Motifler: Sarmaşık, Akant yaprak, Taç çiçek, Mimoza

Foto. 164. Kat. No:136 Ayak Taşı

Çizim 150. Kat. No:136 Ayak Taşı

Katalog No:137

Fotoğraf No: 165

Çizim No:151

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: -

Kimliği: -

Kitabenin Okunuşu: -

Yazı Türü:-

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik		97	
Genişlik	Üst: Alt:	Üst:34 Alt:33	
Kalınlık		6	

Başlık Tipi: Sivri kemer alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece ayak taşı sağlam olup baş taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Ayak taşı aşağıdan yukarıya doğru genişleyen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde sivri kemer alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Yok

Ayak Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde ortada yer alan selvi motifinin ucu hafif sola eğik bir şekilde işlenmiştir. Selvi motifinin üzeri zik-zak çizgilerle hareketlendirilmiştir. Selvinin alınlığa yakın kısmının sağında ve solunda stilize lale

motifi yer almaktadır. Gövdenin kenarları kalınca bir silme ile çevrelenmiştir. Sivri kemer alınlığın sağ tarafı kırık bir durumdadır. Kompozisyon zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Kullanılan Motifler: Selvi, Lale

Foto. 165. Kat. No:137 Ayak Taşı

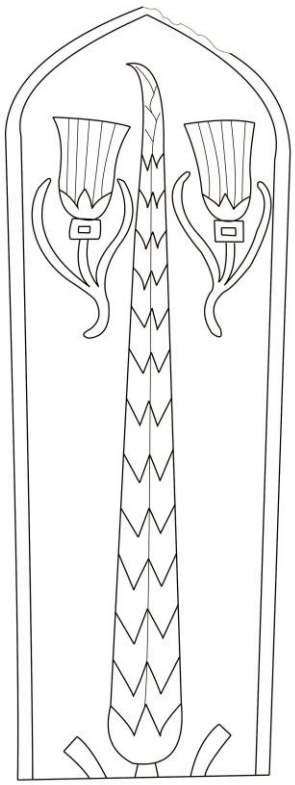

Çizim 151. Kat. No:137 Ayak Taşı

Katalog No:138

Fotoğraf No: 166

Çizim No:152

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (I. Ada)

Tarihi: -

Kimliği: -

Kitabenin Okunuşu: -

Yazı Türü:-

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik		104	
Genişlik	Üst: Alt:	Üst: 32 Alt:30	
Kalınlık		8	

Başlık Tipi: Yuvarlak kemerli alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Ayak taşı sağlam ve yerinde olmasına rağmen baş taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Form: Toprak mezardır. Ayak taşı aşağıdan yukarı hafif genişleyen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde, bitkisel bezemeli yuvarlak kemer alınlığa sahiptir.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Yok

Ayak Taşı: Dikdörtgen gövde kenarları, ince silme bordür ile çevrelenmiş olup gövdeyi alınlıkdan ayıran dalgalı kemer formunu almıştır. Gövde üzerindekisarmaşık dalı serbest kompozisyon olarak zemine uygulanmıştır. Sarmaşık, en altta barok etkisini yansıtan bir kurdela fiyonku ile bağlanmıştır. Fiyonk üzerinde yükselen sarmaşık dal, kenarlara taşmış yapraklar ve gül motifleriyle zenginleştirilmiştir.

Dalgalı kemer üzerindeki alınlık, simetrik olarak yerleştirilmiş yaprak ve güllerle bezenmiştir. Kemer üzerinde fiyonk oluşturacak şekilde kıvrılmış iki dal üzerine yerleştirilmiş ve alınlığa dağılmış gül ve yapraklar alınlığı tamamen doldurmaktadır. Kompozisyon tamamen naturalist üslupta işlenmiş olup zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Kullanılan Motifler: Sarmaşık, Gül, Gonca, Yaprak, Kurdela

Foto. 166. Kat. No:138 Ayak Taşı

Çizim 152. Kat. No:138 Ayak Taşı

Katalog No:139

Fotoğraf No: 167

Çizim No:153

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (II. Ada)

Tarihi: -

Kimliği: -

Kitabenin Okunuşu:-

Yazı Türü:-

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik		139	
Genişlik	Üst: Alt:	Üst:37 Alt:24	
Kalınlık		4,5	

Başlık Tipi: Sivri kemer alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Ayak taşı sağlam fakat başka bir mezarın ayak taşı olarak kullanılmaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Ayak taşı aşağıdan yukarıya genişleyerek yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde, sivri kemer alınlıkla tamamlanmıştır

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Yok

Ayak Taşı: Dikdörtgen gövdenin etrafı ince bir silme ile çerçevelenmiştir. Gövde üzerinde bir ana dal ve diğer yan dallar serbest kompozisyonu oluşturur. Dalların uçlarındaki yaprakların üzrindeki damarlar hafif kontürlerle belirtilmiştir. Ana dal ve diğer iki dal üzerine boru çiçeği yerleştirilmiştir. Süsleme zemine alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir.

Kullanılan Motifler: Dal, Yaprak, Boru çiçeği

Foto. 167. Kat. No:139 Ayak Taşı

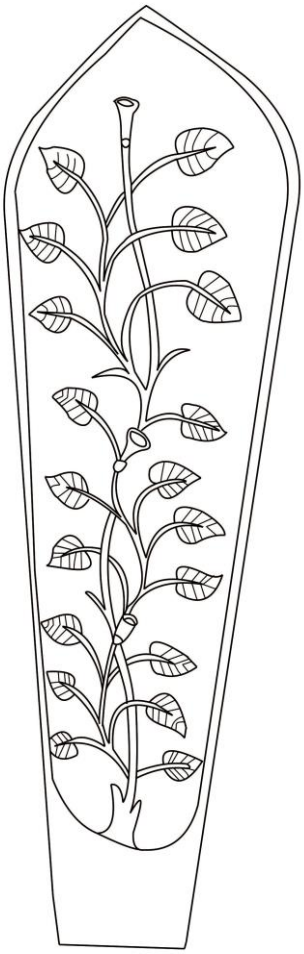

Çizim 153. Kat. No:139 Ayak Taşı

Katalog No:140

Fotoğraf No: 168

Çizim No:154

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (II. Ada)

Tarihi: -

Kimliği: -

Kitabenin Okunuşu:-

Yazı Türü:-

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik		127	
Genişlik	Üst: Alt:	Üst:36,5 Alt:27,5	
Kalınlık		5,5	

Başlık Tipi: Üçgen alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Ayak taşı sağlam ve yerindedir. Baş taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipive Formu: Toprak mezardır. Aşağıdan yukarıya doğru genişleyen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üçgen alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Yok

Ayak Taşı: Dikdörtgen gövde kenarları ince tek sıra bir silme ile çerçevelenmiştir. Gövdenin alt kısmında, aşağı doğru oval kemer üzerinde tam ortada bir ayaklı ve iki

yanınsa kulpları bulunan kupa formunda bir kase yerleştirilmiştir. Kasenin üzeri dilimlenmiş ağzı ise kondol şeklinde düzenlenmiştir.

Vazonun içinden çıkan hurma ağacı yukarı doğru uzamakta ve yukarıda gövdenin yarıya yakını ve alınlık yapraklarla doldurulmuştur. Kıvrımlı yapraklar içerisinde sağda ve solda üçer tane hurma görülür. Hurmaların ortaları tek sıra kontürle çizilmiştir. En alt yapraklardan sol ve sağ taraftan aşağı doğru sarkan üçer hurma dalının uçlarında üç tane yukarda üç tane aşağıda olmak üzere altışar tane hurma yerleştirilmiştir. Yine bu hurma dallarından aşağı sarkan kıvrımlı hurma dallarında da üçer tane hurma daha yerleştirilmiştir. Her hurmanın üzerine hafif bir kontürle kıvrım verilmiştir. kompozisyon zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Kullanılan Motifler: Hurma, Hurma Ağacı, Kase.

Foto. 168. Kat. No:139 Ayak Taşı

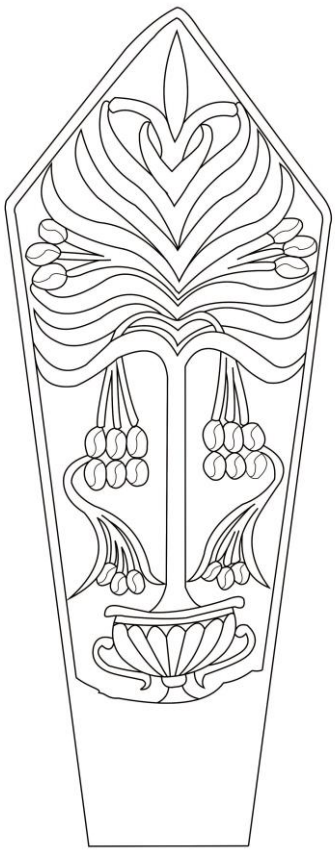

Çizim 154. Kat. No:139 Ayak Taşı

Katalog No: 141

Fotoğraf No:169

Çizim No:155

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (II. Ada)

Tarihi:-

Kimliği:-

Kitabenin Okunuşu: -

Yazı Türü:-

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik		113	
Genişlik	Üst: Alt:	Üst: 28 Alt:22	
Kalınlık		7,5	

Başlık Tipi: Yuvarlak kemer alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartm

Bugünkü Durumu: Sadece ayak taşı sağlam olup baş taşı bulunmamaktadır. Ayak taşı başka bir mezar duvarına dayandırılmış durumdadır.

Mezar Tipive Formu: Mezar mevcut değildir. Ayak taşı, aşağıdan yukarıya doğru hafif genişleyerek yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde yuvarlak kemer alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Yok

Ayak Taşı: Dikdörtgen gövdenin etrafı ince silme ile çevrelenmiştir. Silme, taşın alt kısmında yuvarlak kemer formunda düzenlenmiştir. Yuvarlak kemer üzerine ve tam ortaya yerleştirilmiş ayaklı bir vazo bulunmaktadır. Vazonun yüzeyi yivlerle dilimlenmiş ve vazonun ağzı tek sıra silme ile belirtilmiştir. Vazo içerisinden çıkan bahar dalı alınlığa kadar uzamaktadır. Aşağıdan yukarı doğru kıvrılarak yükselen dalın kenarlarından çıkan diğer dallar zemini doldurmaktadır. Bezeme serbest bir kompozisyonla zemine alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir. Dalların uçlarında fazla büyük olmayan yapraklardan başka iki tane aşağı doğru eğik çiçek motifi kullanılmıştır[172]. Zeminde yer yer boşluklar bırakan kompozisyon görüntüde zayıf kalmaktadır.

Kullanılan Motifler: Sarmaşık, Çiçek, Yaprak, Vazo

Foto. 169. Kat. No:140 Ayak Taşı

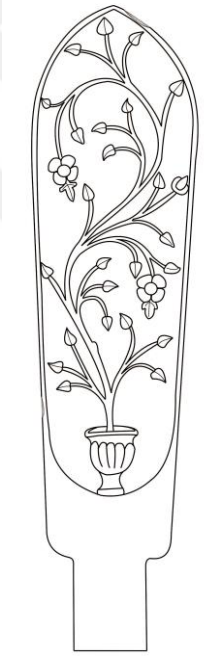

Çizim 155. Kat. No:140 Ayak Taşı

[172] Ayak taşının dikdörtgen gövde üzerindekullanılan kompozisyon ve motiflerle aynı özelliklerde olan bir benzer ayak taşı, İstanbul Sultan II.Mahmut Türbesi Haziresinde de görülmektedir. bkn: Sibel Tığcı, *İstanbul Sultan II.Mahmud Türbesi'nin Haziresindeki Mezar Taşları,* Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2010, 247-249, 648

Katalog No:142

Fotoğraf No: 170

Çizim No:156

Bulunduğu Yer: Çeşme Merkez Mezarlık (II. Ada)

Tarihi: -

Kimliği: -

Kitabenin Okunuşu: -

Yazı Türü:-

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik		99	
Genişlik	Üst: Alt:	Üst:27 Alt:24	
Kalınlık		8	

Başlık Tipi: Sivri kemer alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Ayak taşı sağlam ve yerinde olmasına rağmen baş taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipive Formu: Toprak mezardır. Ayak taşı, aşağıdan yukarıya doğruhafif genişleyerek yükselen dikdörtgen gövdeye sahiptir.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Yok

Ayak Taşı: Dikdörtgengövdenin etrafı tek sıra silme ile çevrelenmiştir. Gövde üzerinde bir hurma ağacı simetrik bir anlayışla, zemine alçak kabartma tekniğinde

işlenmiştir. Ağacın sağına ve soluna dağılan yaprakların arasına yerleştirilmiş birer hurma tanesi görülmektedir. En alt sırada hurma yapraklarının bir üstünden aşağı doğru eğilmiş hurma salkımları yerleştirilmiştir. Her salkımda dokuz hurma tanesi bulunmaktadır. Hurmaların uçlarından aşağı doğru bir daire oluşturacak şekilde kıvrılarak uzanan dal, alt zemini doldurmaktadır. Sivri alınlığın ucunda stilize palmet motifi yerleştirilmiştir. Bezeme zemini doldurmuş gibi görünse de zeminde zayıf kalmaktadır.

Kullanılan Motifler: Hurma ağacı, Hurma.

Foto. 170. Kat. No:140 Ayak Taşı

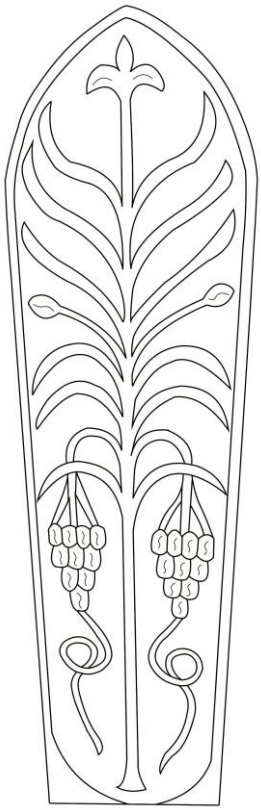

Çizim 156. Kat. No:140 Ayak Taşı

4.2. HACI MEHMET AĞA CAMİİ MEZAR TAŞI KATALOĞU

Katalog No:143

Fotoğraf No: 171-172

Çizim No:157-158

Bulunduğu Yer: Hacı Mehmet Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1256H/1840M

Kimliği: Muhammed

Kitabenin Okunuşu:

Ah Minel Mevt	**اه منالموت**
Sene 1256 Şaban 22	**سنه ١٢٥٦ ش٢٢**
Emr etti Hüdâ eyledi ferman	**امر اتدی حدا ایلدی فرمان**
Erişdi ecel vermedi aman	**ایریشدی اجل ورمدی امان**
Dünyada murada ermedim heman	**دنیاده مراده ایرمدم همان**
Cennetde muradım verir bana heman	**جنّتده مرادم ورير بنا حمان**
….. …….. ……Muhammed	**محمّد .....**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	111	121	18,5
Genişlik	Üst: 26 Alt:26	Üst:31 Alt:29	72,5
Kalınlık	11	5	

Başlık: Mecidiye kalıplı fes

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma, Kazıma

Bugünkü Durumu: Baş ve ayak taşıyla beraber sağlam ve yerindedir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı, alt ve üst genişlikleri eşit olan, düz dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üzerinde fes türü bir başlık bulunur. Ayak taşı ise alttan yukarıya doğru genişleyerek yükselen dikdörtgen gövde formuna sahiptir. Gövde üçgen alınlıkla son bulur. Daha sonraki bir zamanda başka bir mezarın uzun lahit kenarı, bu mezar için sınır olarak yerleştirildiği görülmektedir.

Süsleme ve Özellikleri:

Baş Taşı: Düz dikdörtgen gövdeye sahip olan baş taşı, altı satırlık bir kitabe metnine sahiptir. Celi Sülüs hatla yazılan metin soldan sağa hafif eğik kalın silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine yazılmıştır. Yazı alt kartuşlar içerisinde zamanla yıpranmış ve kaybolmaya yüz tutmuştur. Yazı zemine alçak kabartma tekniğinde çok da özentili olmayan bir istifle yazılmıştır. Serlevhanın sol köşesi kırık olup yazıda tahribe neden olmuştur.

Gövde üzerindeki kalın boyun üstünde alt ve üst çapları eşit olan, soldan püskülü sarkan iri bir fes yerleştirilmiştir. Püskül fesin yüzeyine hafif kabartma tekniğinde işlenmiştir. Fesin çapı gövde genişliğine eşit derecededir. Kitabenin altıncı satırı yarıya kadar toprak altında olduğundan dolayı okunamamıştır.

Ayak Taşı: Aşağıdan yukarıya doğru hafif genişleyen dikdörtgen gövde üçgen alınlıkla sonlandırılmıştır. Dikdörtgen gövdenin üzerinde tam ortada ucu sağa eğik bir selvi ağacı motifi yerleştirilmiştir. Sevi ağacının yüzeyi saç örgüsü şeklinde kontürlerle hareketlendirilmiştir. Üçgen alınlığa yakın yerde, selvi motifinin sağında ve solunda iki tane simetrik olarak yerleştirilmiş stilize karanfil motifi görülmektedir. Motifler zemine kazıma tekniğinde uygulanmıştır.

Kullanılan Motifler: Selvi, Lale

Foto. 171. Muhammed'in Baş Taşı

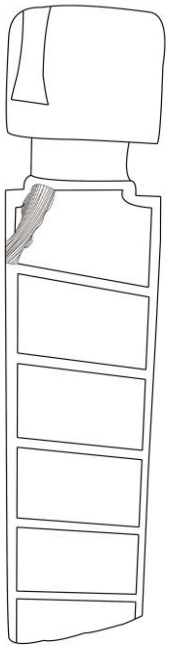

Çizim 157. Muhammed'in Baş Taşı

Foto. 172. Muhammed'in Ayak Taşı

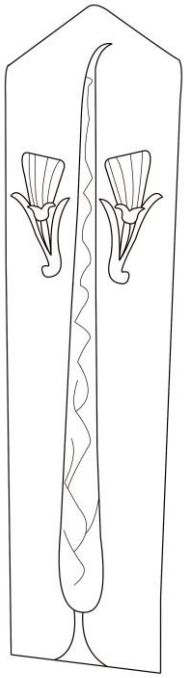

Çizim 158. Muhammed'in Ayak Taşı

Katalog No:144

Fotoğraf No:173

Çizim No:159

Bulunduğu Yer: Hacı Mehmet Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1257H/1841M

Kimliği: Hacı Bekir oğlunun Kerimesi Rabiş Kadın

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Muin Sene 1257	**هوالمعين سنه ١٢٥٧**
Beni kıl mağfiret ey Rabbi Yezdan	**بني قيل مغفرت يا ربّ يزدان**
Bi hakkı arş-ı âzam nur-ı Kur'an	**بيحق عرش اعظم نور قران**
Hacı Bekir oğlunun kerimesi	**حاجي بكر اوغلونك كريمه سى**
Rabiş kadının rûhu içün	**رابش قدينك روحيچون**
Fâtiha	**فاتحه**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	109		
Genişlik	Üst: 37 Alt:27	Üst: Alt:	
Kalınlık	5		

Başlık: Üçgen alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sadece baş taşı sağlam olup ayak taşı mevcut değildir. Bugün duvara dayandırılmış durumdadır. Baş taşının üçgen alınlık ve gövde kenarlarında kırılmalar görülmektedir.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı bulunmamaktadır. Baş taşı, alttan yukarı doğru genişleyerek yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Dikdörtgen gövde, içi tasvirli üçgen formunda bir alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme ve Özellikleri:

Baş Taşı: Aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen dikdörtgen gövde üzerinde, beş satırlık kitabe metni yer alır. Metin soldan sağa hafif eğik silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Sülüs hatla yazılmıştır. Yazı zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Serlevha üzerindeki silme yuvarlak kemer, gövdeyi alınlıktan ayırmaktadır. Yuvarlak kemer üzerinden teğet olarak geçen düz silme köşelerde üçgen formunda boşluklar yaratmıştır. Yuvarlak kemerin sağında ve solunda ki boşluklar simetrik olarak işlenmiş kenger yaprak motifleriyle doldurulmuştur.

Yuvarlak kemeri teğet olarak geçen düz silmenin üzerinde, mimari figür ile bitkisel motifler birlikte kullanılmıştır. Üçgen forma sahip alınlığın sol tarafını dolduran bir cami figürü görülmektedir. Duvarları tamamen ince kontürlerle belirtilmiş düzgün kesme taşlarla örülü caminin üstündeki kasnak dilimli kubbeleri taşımaktadır. Sol taraftaki dilimli kubbe taşın tahrip olması nedeniyle yarım olarak görülür. Sağ taraftaki dilimli kubbe sağlam olup üzerindeki alem ile görülmektedir. Cami duvarının hemen ortasında üstü yuvarlak kemerli bir kapı açıklığı, sağ tarafında ise yukarı doğru uzanan şerefeli minare figürü işlenmiştir. Minare üçgen alınlığın tam ortasına denk gelecek şekilde tasvir edilmiştir.

Camii figürünün sağ tarafında, altta iki sıra halinde dizilmiş bitkisel karakterli yaprakların üstünde, dal ve yapraklarıyla beraber profilden alınmış bir gül motifi estetik bir şekilde işlenmiştir. Ayrıca kubbelerin arkasında yarım selvi ağacı motifi perspektif bir anlayışla yerleştirilmiştir. Tüm bu bezeme unsurları zemine alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant yaprak, Gül, Yaprak, Camii, Selvi ağacı, Yuvarlak kemer.

Foto. 173. Rabiş Kadın'ın Baş Taşı

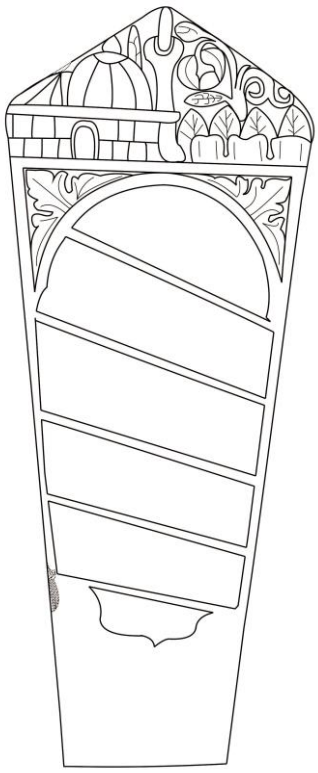

Çizim 159. Rabiş Kadın'ın Baş Taşı

Katalog No:145

Fotoğraf No: 174-175-176-177-178-179

Çizim No:160-161

Bulunduğu Yer: Hacı Mehmet Ağa Camii Haziresi

Tarihi:1277 H/1861M

Kimliği: Kızılhisar Muhacirlerinden İsmail Ağa

Kitabenin Okunuşu:

Hüve’l Bakî	**هوالباقی**
Emr-i Hakk’la d(t)ürlü emraz arız oldu tenime	**تنمهامرحقله درلو امراض عارض اولدی**
Bulmadı sıhhat vücûdum sebeb oldu mevtime	**بولمدی صحّت وجودم سبب اولدی موتمه**
Akıbet erdi ecel rıhlet göründü canıma	**عا قبت ایردی اجل رخلت کورندی جانمه**
Okuyup bir fâtiha irsal edeler rûhuma	**اوقیوب بر فاتحه ارسال ایدلر روحمه**
Kızılhisar muhacirlerinden	**قزلحصار محاجرلرندن**
Merhûm ve mağfûr el-muhtac ilâ	**مرحوم ومغفور المحتاج الی**
Rahmeti Rabbihi’l-Gâfur el-hac İsmail	**رحمة ربه الغفور الحاج اسماعیل**
Ağa’nrûhi çün el-fâtiha	**الفاتحه اغا نك روحیچون**
Fi sene 1277 Rebiulâhir 23	**فی سنه ۱۲۷۷ ر۲۳**

Yazı Türü: Celi Ta’lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	129	164	16
Genişlik	Üst:26 Alt:42	Üst:25,5 Alt:50	72
Kalınlık	10,5	10,5	

Başlık: Kısa Başlıklı Sarık (1.Tip)

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş ve ayak taşı sağlam olmasına rağmen ayak taşı yerinden çıkarılıp duvara dayandırılmış durumdadır. Mezarı mevcut olmasına rağmen yerine yeni defin yapılmıştır. Mevcut yeni durum, fotoğraf çekiminden sonra ve kitabe okunmasının devam ettiği süreç içerisinde gerçekleşmiştir. Yeni durum tekrar fotoğraf çekilerek belgelenmiştir.

Mezar Tipi ve Formu: Bugün ki durumu toprak mezardır. Ayak ve baş taşının altında lahitin parçaları olan kare formundan mezarın daha önceden açık lahit mezar olduğu anlaşılmaktadır. Fakat lahitin iki uzun parçasından biri mezarlık alanının başka bir yerinde yerde yatık olarak durmaktadır.

Baş taşı yekpare olup, kare formlu lahit mezar parçası üzerinde, düz dikdörtgen formlu gövde yükselmektedir. Gövde oval formda bir başlık taşımaktadır. Ayak taşı ise baş taşı gibi kare formlu bir kaide üzerinde yükselen dikdörtgen gövde, daire formunda bitkisel başlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme ve Özellikleri:

Baş Taşı: Baş taşının alt lahit parçası yarıdan fazla toprak altında kaldığı için süsleme detayları tam olarak görülememektedir. Kitabeli gövdenin sol alt köşesi kırılmış olup, yazılı gövdeyi süslenmiş alandan ayıran yuvarlak hatlı silmenin iki yanı simetrik akant yapraklarla bezenmiştir. Dikdörtgen gövde üzerinde tarih ve serlevha

kısımları hariç sekiz satırdan oluşan kitabe metni, hafif soldan sağa eğimli ince silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Ta'lik hatla yazılmıştır. Yazı düzgün ve ahenkli bir biçimde zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Yazılı gövdenin kenarları ince silmelerle çevrelenmiş, tarih yazısının altı yuvarlak bir formda iken birinci satırın üzeri soldan sağa eğik ince düz silme ile bitirilmiştir. Serlevha oval formda küçük bir zemin üzerine yazılmıştır.

Omuz hizasından düz pahlanarak meydana gelen kalın boyun üzerinde, oval biçimli başa tam oturan takkenin tepesi görülecek şekilde etrafı sarılı[173] bir başlık yerleştirilmiştir. Takkenin etrafı, dört sıra paralel derin kontürlerden meydana gelen kalın dilimlerle sarılmış olup sol tarafa doğru sarkıtılmış püskülü bulunmaktadır. Kısa sarıklı başlıklar gurubuna da girmektedir. Başka bir kaynakta benzer başlıklar "Dolama Destarlı Kavuk"[174] olarak da isimlendirilmektedir. Başlık, gövde işe işleniş ve büyüklük açısından bütünlük göstermektedir.

Ayak Taşı: Lahit mezarın diğer bir parçası olan ayak taşı, bir pano gibi işlenmiş olan kare formlu kaide üzerinde düz dikdörtgen gövdeyi taşımaktadır. Kare kaidenin tam ortasında yatay ve dikey çizgilerle belirtilmiş örgülü hasır bir sepet görülmektedir. Hasır sepetin altında daire şeklinde burgulu halka içerisine bir çiçek motifi işlenmiştir. Halkanın sağından ve solundan çıkan yapraklar sepete bitişik olarak işlenmiştir. Sepetin içerisinde, naturalist üslupta beş tane gül demeti ve iki gül goncasının etrafı yapraklarla donatılmıştır. Yaprakların üzerlerindeki damarlar ince çizgilerle belirtilmektedir. Bezeme zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Motifin dört tarafı biri ince diğeri kalın iki kademeli kare çerçeve ile çevrelenmiştir. Üstteki kalın bordürün içinde aşağı ve yukarı bakan stilize yaprakların kullanıldığı kıvrım dallarla hareketlenmiştir. Dikdörtgen gövde ile kare kaidenin birleştiği alanda, kenarlarda meydana gelen köşeler simetrik olarak işlenmiş dekoratif yapraklarla doldurulmuştur. Yaprakların sapları birbirine dolanmış bir şekilde dizayn edilmiştir. Yaprakların uçları kenarlara hareketlilik vermektedir.

Dikdörtgen gövdenin uzun ve kısa kenarları ince bir silme ile çevrelenmiştir. Silme kenarlarda düz iken alttan ve üstten yuvarlak kemer formunu almıştır. Bu çerçeve

[173] Halit Çal, "Göynük (Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları", *Vakıflar Dergisi*, S.30, Ankara 2007, 306.
[174] Erol Uğraşkan, *Kastamonu Ferhat Paşa ve Atabey Gazi Camileri'nin Hazirelerindeki Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2007, 186-188

içerisinde, düz zemin üzerinde yer alan serbest kompozisyonlu kıvrım dal, barok üslubu yansıtmaktadır. Uçar bir kurdela ile bağlı gibi görünen dal üzerinde, iki tane sağa bir tane sola bakan kıvrım dallarla yukarı doğru uzanan sarmaşık yer alır. "S" ve "C" kıvrımlı dalların kenarlarından aşağı uzanan ve estetik bir görüntü veren stilize kıvrımlı çizgisel dallar, boşlukları doldurmak için kullanılmıştır. Oldukça estetik bir görüntü veren kompozisyon, zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. En üstteki yuvarlak kemerin üstünden teğet geçen düz silmenin köşelerde meydana getirdiği boşluklar, dallı iki yaprakla doldurulmuştur.

Omuz hizasından yukarı doğru uzanan ve boyunu baştan ayıran kısa kalın silmenin altı aşağı doğru bakan kenger motifiyle hareketlendirilmiştir. Başlığı meydana getiren motiflerin ortasında üç tane tam açılmış güllerin sağına ve soluna iki gonca gül motifi daha yerleştirilmiştir. Güllerin etrafı, uçları aşağı bakan iri yapraklarla çevrelenmiştir. Yaprakların üzerleri alçak ve yüksek kontürlerle hareketlendirilmiştir. Karşıdan bakıldığında gövdeyle bir bütün oluşturan başlık yüksek kabartma tekniğinde uygulanmıştır. İncelenmiş olan baş taşı ve ayak taşı benzer örnekleri Kastamonu, Erzurum, Trabzon[175] gibi farklı bölgeler olsalar da aynı süsleme özeliklerine sahip mezar taşlarını barındırabilmektedir.

Mezarlık alanının giriş kısmında yerde yatık durumda olan dikdörtgen lahit mezarın uzun kenarı bulunmaktadır. Lahit kenarın her dört köşesinde ışınlı güneş motifi ¼ oranın da yerleştirilmiştir. Kenarları iki kademeli çerçeveyle çevrelenmiş lahitin parçanın tam ortasında, ayak taşının kare kaidesinin ortasında yer alan hasır örgülü sepetli demet yer almaktadır.

Kullanılan Motifler: Gül, Akant yaprak, Sarmaşık, Kurdela, Sepet, Hasır örgü, Burgu, Güneş Kursu

[175] Canan Hanoğlu, *Erzurum merkez'de Camii Hazirelerinde Bulunan XIII.-XIX. YY. Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2006, 158-159; Hülya Ölçay, *Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığı 19.YY. Kadın Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2004, 191-193; Erol Uğraşkan, *Kastamonu Ferhat Paşa ve Atabey Gazi Camileri'nin Hazirelerindeki Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2007, 165-167

Foto. 174. İsmail Ağa'nın Baş Taşı

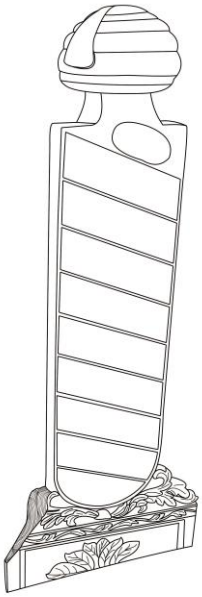

Çizim 160. İsmail Ağa'nın Baş Taşı

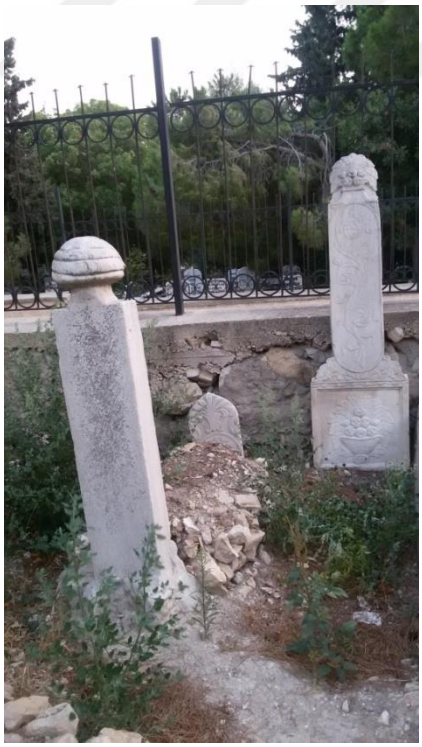

Foto. 175. Yeni Gömü Yapıldıktan Sonraki Baş Taşın Görüntüleri

Foto. 176. Yeni Gömü Yapıldıktan Sonraki Baş Taşın Görüntüleri

Foto. 177. İsmail Ağa'nın Ayak Taşı

Çizim 161. İsmail Ağa'nın Ayak Taşı

Foto. 178. İsmail Ağa'nın Ayak Taşı
(12 Kasım 2014 tarihli çekim topraktan çıkarılmadan önceki durumu)

Foto.179. Lahitin uzun bir parçası Camii haziresindeki giriş kapısında yerde yatık durumdadır

Katalog No:146

Fotoğraf No:180-181

Çizim No: 162-163

Bulunduğu Yer: Hacı Mehmet Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1281H/1865M

Kimliği: Hacı İsmail Ağa kerimesi Vechiye Hanım

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Bâki **هوالباقی**

Sene 1281 **سنه ۱۲۸۱**

Dilber-i ra'nâ idi gayet güzeldi hasleti **دلبر رعنا ایدی غایت کوزلدی خصلتی**

Her görenler ağladı yand(ı) onat ismeti **هر کورنلر اغلدی یاند اوکات عصمتی**

Gonca ve şen bir gül idi açılmadan soldu yazık

غنجه وشن بر کل ایدی اچلمدن صولد یازق

Ağlasın bîcare taşlarla dögünsün mâderi

اغلسن بیچاره طاشلرله دوکونسون مادری

Plavra Hacı İsmail Ağa kerîmesi **پلاوره حاجی اسماعیل اغا کریمه سی**

Vechiye Hanım ruhuna fâtiha **وجهیه خانم روحنه ه فاتحا**

Yazı Türü: Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	81		
Genişlik	Üst: 42 Alt:27	Üst: Alt:	
Kalınlık	4		

Başlık: Bitkisel alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam ve yerindedir. Ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı dikdörtgen gövde formunda olup bitkisel alınlıkla sonlandırılmıştır.

Süsleme ve Özellikleri:

Baş Taşı: Aşağıdan yukarıya genişleyerek yükselen gövde dikdörtgen formundadır. Gövdenin toprağa gömülü kısmının kenarları, bir lahitin parçalarının olabileceğini düşündürecek şekilde yanlara doğru genişlemektedir. Kenarlardaki bu hareketli kısım, yukarı doğru hareketle kitabenin dört ve beşinci satırlarının hizasında son bulmaktadır.

Gövde üzerindeki kitabe metni, serlevha kısmı hariç altı satırdan oluşmaktadır. Metin soldan sağa eğimli kalın silmelerin birbirinden ayırdığı eşit aralıklı kartuşlar içerisine Ta'lik hatla yazılmıştır. Kartuş alanlarını tamamen dolduran hat, zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Serlevha üzerindeki kalın, yuvarlak kemer gövdeyi alınlıktan ayırmaktadır.

Yuvarlak kemerin tam ortasında bulunan ayaklı vazonun üzeri kabartmayla hareketlendirilmiştir. Vazonun ağız kısmı aşağı doğru kısa dilimlerle süslenmiştir. Vazo içerisinden çıkan akant yapraklar sağa ve sola dağılmış bir şekilde aşağı doğru uzanıp yuvarlak kemerle birleşmiştir. Yapraklara alçak ve yüksek kontürlerle hareketlilik verilmiştir. Baş taşının arkasında, tam ortada ucu sağa doğru eğik bir selvi ağacı motifi yerleştirilmiştir. Selvi ağacının üzeri saç örgüsü şeklinde çizgilerle hareketlendirilmiştir. Selvi ağacı, taşın kenarlarından tekbir kontürle çevrelenmiş bir çerçeve içerisine alınmıştır. Araştırması yapılan taşlar içinde, baş taşının arkasında selvi motifi barındıran tek örnektir

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant yaprak, Selvi ağacı, (Nesne) Vazo, Yuvarlak kemer.

Foto. 180. Vechiye Hanım'ın Baş Taşı

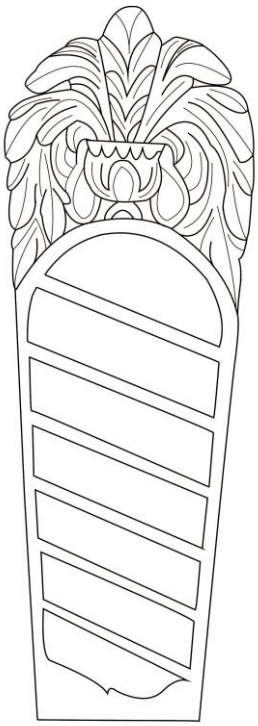

Çizim 162. Vechiye Hanım'ın Baş Taşı

Foto. 181. Vechiye Hanım'ın Ayak Taşı

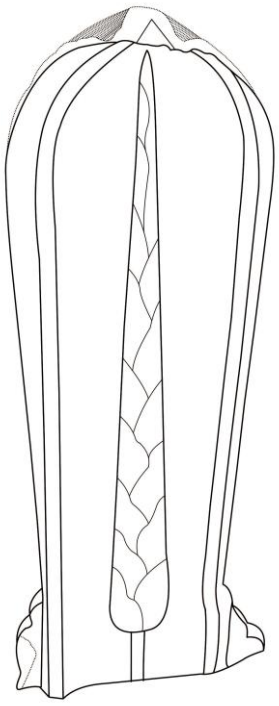

Çizim 163. Vechiye Hanım'ın Ayak Taşı

Katalog No:147

Fotoğraf No: 182

Çizim No: 164

Bulunduğu Yer: Hacı Mehmet Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1283H/1867M

Kimliği: İsmail Nâili Efendi

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mine'l Mevt	**اه منالموت**
Nevcivânım uçtu cennet bağına	**نو جوانم اوچدی جنّت باغنه**
Firakı kaldı vâlidesinin canına	**فراقی قالدی والیدسی نیك جاننه**
Pladra Osman Efendi	**پلادره عثمان افندي**
Zâde sâni İsmail Nâili	**ذاده صانی اسماعیل نایُلی**
Efendinin rûhi çün	**افندینك روحیچون**
Rızâen teâli fâtiha	**رضاًعن تعالی فاتحه**
5 Cemâzielevvel fi sene 1283	**٥ جا فی سنه ١٢٨٣**

Yazı Türü: Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	79		10
Genişlik	Üst: 20 Alt:20	Üst: Alt:	46
Kalınlık	8,5		

Başlık: Aziziye Kalıplı Fes

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam olup camii duvarına dayandırılmıştır. Ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı ise dikdörtgen gövde formundadır gövde fes türü bir başlık taşımaktadır.

Süsleme ve Özellikleri:

Baş Taşı: Alttan yukarıya düz yükselen gövde, dikdörtgen formundadır. Gövde yüzeyindeki kitabe metni, serlevha ve tarih kısmı hariç altı satırdan oluşmaktadır. Metin soldan sağa eğimli ince silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine Ta'lik hatla yazılmıştır. Yazı zemine alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir. Kitabe metninin etrafı, alttan ve üstten yuvarlak kemer oluşturacak şekilde çerçevelenmiştir.

Serlevha üzerindeki yuvarlak kemerin kenarları omuz hizasından pahlanarak boyun meydana gelmiştir. Yüksek boynun üstünde sol yana kaymış püskülüyle fesli başlık yerleştirilmiştir. Aziziye kalıplı olarak adlandırılan bu tip fesin üst çapı alt çapından çok küçüktür ve kenar eğimi iç bükeydir[176].

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

[176] Halit Çal, Özlem Ataoğuz Çal, *Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesi Hazirelerindeki Mezar Taşları,* Kastamonu 2008, 22.

Foto. 181. İsmail Nâili Efendi'nin Baş Taşı

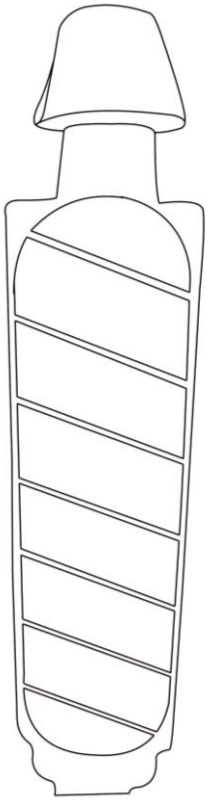

Çizim164. İsmail Nâili Efendi'nin Ayak Taşı

Katalog No:148

Fotoğraf No: 183-184-185

Çizim No: 165-166

Bulunduğu Yer: Hacı Mehmet Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1288H/1871M

Kimliği: İsmail Ağa

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Hayyu'l Bâkî **هوالحی الباقی**

Hac edüb avdetle tekmil imiş meğer kim vadesi

حج ایدوب عودتله تکمیل ایمش مکر کیم وعده سی

Füc'eten etti vefat bulunmadı bir çaresi **فجة ایتدی وفات بولنمدی بر چاره سی**

Nice rûhâni ve cismâni devalar ettiler **نیجه روحانی و جسمانی دوالر ایتدلر**

Gelse Lokman neylesin dolmuş ecel peymânesi

کلسه لقمان نیلسون طولمش اجل پیمانه سی

Mutekid bir zad idi hem fâni dünyasına **معتقد بر زاد ایدی هم فانی دنیا سنه**

Eyledi tevhidle rıhlet kaldı harab hanesi **ایلدی توحیدله رحلت قالدی خراب خانه سی**

Çünki yârab doymadı kasr-ı cihanın zevkine **چونکی یارب طویمدی قصر جحانك ذوقنه**

Merkad-ı pâki ola bağ-ı cinan kâşânesi **مرقدپاکی اوله باغ جنان کاشانه سی**

Zümre-i muhacirinden Alice Mustafa Ağa Zâde

ذمرۀ محاجریندن علیجه مصطفی اغاذاده

El-hac İsmail Ağa rûhi çün lillahi'l-fâtiha **الحاخ اسماعیل اغا روحیچون لله الفاتحه**

Fi sene 1288 Şevval 15 **فی سنه ۱۲۸۸ ل ۱۵**

Yazı Türü: Celi Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	136	132	12
Genişlik	Üst: 35 Alt:56	Üst:32,5 Alt:54	67
Kalınlık	810	8,5	

Başlık: Kısa Silindirik Başlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Baş ve ayak taşı ile beraber sağlam ve yerindedir. Mezarın lahiti meydana getiren uzun kenar ve kısa kenar taşları yarıdan fazla toprağa gömülmüş durumdadır.

Mezar Tipi ve Formu: Lahit mezar olmasına rağmen sağ uzun kenarın belli bir kısmı görünürken sol uzun kenar tamamen kaybolmuş durumdadır. Baş ve ayak taşlarının alt kaide kısmı yarıdan fazlası toprağa gömülü olmasından dolayı kaide üzerindeki süslemenin sadece üst kısmı görülebilmektedir.

Kaide üzerinde yükselen baş taşının gövdesi, aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Gövde, fes türü bir başlıkla tamamlanmıştır. Ayaktaşı ise baş taşı gibi aşağıdan yukarıya doğru genişleyen dikdörtgen gövde formunda olup, bitkisel alınlıkla son bulmaktadır.

Süsleme ve Özellikleri:

Baş Taşı: Kaidenin yarısından fazlası toprak altında kalmıştır. Kaide üzerinde, ortadaki süslemenin sadece uç kısımları görülmektedir. Aşağıdan yukarıya uzun çizgiler uçlarda zik-zak şeklini almıştır. Bu şekil bir şualı güneş motifi olabileceğini düşündürmektedir. Bu süsleme üzerinde, kenarlarında bordür olduğu anlaşılan kaidenin üstünde, kıvrım dallı çiçekli bordür yer almaktadır. Bordür üzerinde kenarlardan içe doğru daralarak başlayan gövde, yukarı doğru yükselmektedir. Dikdörtgen gövde formundaki baş taşının gövdesi, serlevhası ve tarih kısmı hariç on satırdan oluşmaktadır.

Metin soldan sağa eğimli ince silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Ta'lik hatla yazılmıştır. Hat zemin üzerine küçük harflerle yazılmış olmasına rağmen, düzgün ve ahenkli bir görüntü vermektedir. Metnin. Serlevha ve tarih, oval formda alan içerisine yazılmıştır. Yazı zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Serlevhanın sağında ve solunda, omuz hizasından düz pahlanarak meydana gelen omuzların ortasındaki boynun, fes olarak da isimlendirilebilecek bir başlık taşımaktadır. Fes türü iç başlığın sadece tepesi görünecek şekilde, dışına tek parça enli bir şerit sarılmıştır[177]. Bu başlık tipini Halit Çal Nakşi-Kadiri başlıklarına benzetmektedir[178] dolayısıyla ölen kişinin bir tarikat üyesi olabileceği düşünülebilir.

Ayak Taşı: Lahitin diğer bir parçası olan ayaktaşının kaidesi, yarıya kadar toprağa gömülmüş durumdadır. Kare olduğu tahmin edilen kaidenin ortasında gülbezek olduğu tahmin edilen motifin etrafını saran ancak yarısı görülebilen güneşi simgeleyen şua motifi yerleştirilmiştir. Motifi çevreleyen üst bordürün içi çiçekli kıvrım dalla süslenmiştir.

Kaidenin köşelerinden içe doğru daralan gövde dikdörtgen formda yukarı doğru uzamaktadır. Kaidenin sağ köşesi kırık durumadır. Gövde üzerinde ayaklı bir kase içinden çıkan sarmaşık dalı serbest kompozisyonlu oldukça estetik bir görüntü vermektedir. Sarmaşığın alttaki dalı sola, üstteki dalı sağa kıvrılmış ve dalların ucuna göbekli dört yapraklı çiçek motifi yerleştirilmiştir. Kompozisyon zemine alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir. Bu bitkisel süsleme, alttan yuvarlak kemerle ve üstten dalgalı kemerle çevrelenmiştir.

Alınlık, zemine yüksek kabartma tekniğinde uygulandığı için kendini gösterir bir şekilde oldukça zarif bir görüntü vermektedir. Ortadaki tek gül motifinin etrafı uzun sıralı yapraklarla alınlığa formunu vermiştir. Alınlık gövdeden ayrılmadan bir bütün olarak işlenmiştir.

Kullanılan Motifler: Güneş kursu, Gül, Yaprak, Sarmaşık, Çiçek, Kıvrım dal, Kase

[177] Halit Çal, Gazanfer İltar, *Giresun İli Osmanlı Mezar Taşları*, Giresun Valiliği, Ankara 2011, 33
[178] Halit Çal, Özlem Ataoğuz Çal, *Kastamonu Atabey Camisi ve Türbesi Hazirelerindeki Mezar Taşları*, Ankara 2008, 17

Foto. 183. İsmail Ağa'nın Baş Taşı

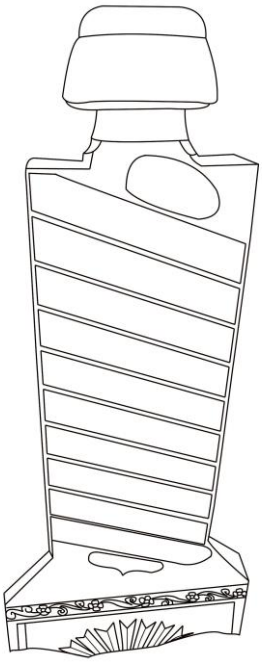

Çizim 165. İsmail Ağa'nın Baş Taşı

Foto. 184. İsmail Ağa'nın Ayak Taşı

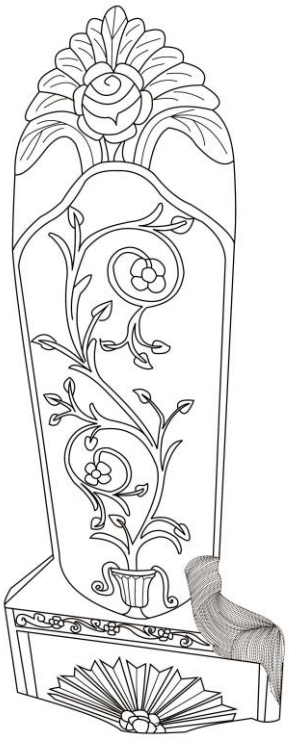

Çizim 166. İsmail Ağa'nın Ayak Taşı

Foto. 185. Mezarın Genel Görüntüsü

Katalog No:149

Fotoğraf No: 186-187-188-189-190

Çizim No: 167-168-169-170-171

Bulunduğu Yer: Hacı Mehmet Ağa Camii Haziresi

Tarihi:1291H/ 1874M

Kimliği: Osman Nuri Bey

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mine'l Mevt	**اه من الموت**
Ey mürüvvet kâni Osman Nûri Bey hayfa sana	**ای مروت کانی عثمان نوری بك حیفا سکا**
Genç başında böyle oldun âzim-i sûy-i beka	**کنج باشنده بویله اولدك عازم سوی بقا**
(sonsuzluk tarafına niyet etmiş)	
Bir buçuk mah dâm-ı bisterde esir ken âkıbet	**بر بچق ماه دام پسترده اسیرکن عاقبت**
(bister/yatak: yatak ona tuzak (dâm)kurup esir almış)	
Kaptı ruh-ı pâkini şîr-i ecel kıydı sana	**قاپدی روح پاکنی شیر اجل قیدی سکا**
(Şîr-i ecel/ecel aslanı/Azrail)	
Dâğ urub(vurub) bağrında hişavent (ve) evlâdın senin	**داغ اوروب بغرنده خویثا وند اولادك سنك**
Cümlesi şayandır kılsun sana canın feda	**جمله سی شایاندر قیلسون سکا جانك فدا**
Ağlasın dünyada ahbabın da kanlı yaş döküb	**اغلسون دنیاده احبابکد ه قانلی یاش دوکوب**
Arşa çıksun nâle vü feryad-ı sûz-ı firkata	**عرشه چیقسون نالء و فریادسوز فرقتا**
Hafız-ı Kur'ân ve âzimdin nidâ-yı irci'e	**حافض قران و عازمدك ندامی ارجعی**
Eylesün mûnis sana Kur'an ve imânın Hûdâ	**ایلسون مونس سکا قران و ایمانك خدا**
Eşk-i hûn- abımla yazdım Râsiha tarih-i tam	**اشك خونابمله یازدم راسخا تاریخ تام**
Genç iken me'vâyı Osman Nûrî Bey buldu	**کنج ایکن مأوایی عثما ن نوری بك بولدی**

179

[179]Bu kitâbenin yazarı Râsih, ölüm tarihini "ebced" kullanarak da vermiştir.
"ey Râsih" (Râsiha) diyerek kendini tanıtan şair, ebcedin "tam tarih" yöntemini kullanmıştır (A. Demir)

Fi sene 1291 Zilkade 10 **فی سنه ۱۲۹۱ ذا۱۰**

Yazı Türü: Celi Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**	**Lahitin Uzun Kenarı**	**Lahitin Kısa Kenarı**
Yükseklik	173	160	14,5	Uz. : 144	Uz. : 63
Genişlik	Üst:38 Alt:63	Üst:34 Alt:63	69	Yük.: 47	Yük.: 40
Kalınlık	10	8		Kal. : 10	Kal. : 9

Başlık: Aziziye Kalıplı Fes

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Baş ve ayak taşıyla beraber sağlam ve yerindedir. Mezar cami haziresinin dar bir alanında bulunmasından dolayı, mezarın ayak taşı camii duvarına oldukça yakın bir konumdadır. Konumundan dolayı yeterli açıdan fotoğraf çekimi yapılamamıştır.

Mezar Tipi ve Formu: Açık lahit mezardır. Baş taşı, kare formda bir kaide üzerinde yükselen dikdörtgen formda bir gövdeye sahiptir. Gövde, fes türü bir başlıkla tamamlanmıştır. Ayak taşı da baş taşı gibi kare kaide üzerinde yükselen dikdörtgen formdadır. Ayak taşı sivri kemerli bitkisel bir alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme ve Özellikleri:

Baş Taşı: Kare kaide üzerinde yekpare olarak yükselen baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru düz yükselmektedir. Lahite ait kare alan, biri ince diğeri kalın iki düz bordürle çevrelenmiştir. Üst bordür kıvrım dal ve yapraklarla süslenmiştir. Düz kare alanın tam ortasında çelenk ile çevrelenmiş sepetli çiçek demeti alçak ve yüksek

---

"Genc iken me'vayı Osman Nuri Bey buldu"
Bu satırdaki bütün harflerin ebced değerleri toplandığında 1291 yılı ortaya çıkmaktadır.

kontürlerle yüksek kabartma tekniğinde zemine uygulanmıştır. Çiçeklerin altında dikey ve yatay çizgilerle hareketlendirilen hasır örgülü sepetin yüzeyi üç boyutlu bir görüntü vermektedir. Sepetin altında yer alan burgulu halka motifinin içi kontürlerle dilimlenmiştir. Sepetin üstünde altı tane açmış gülce motifleri naturalist formda oldukça estetik bir görüntüye sahiptir. Arka fonda çelenk ile güllerin arasına yapraklar yerleştirilmiştir.

Gövde, kare alanın köşelerinden içe doğru daralarak yukarıya doğru dikdörtgen formda yükselmektedir. Gövde üzerinde serlevha ve tarih kısmı hariç on iki satırdan oluşan kitabe metni yer alır. Metin soldan sağa eğimli silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Ta'lik hatla yazılmıştır. Yazı küçük harflerle yazılmış olup zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Yüzeyde alçak ve küçük kalan yazı, kare kaide üzerindeki büyük ve kabartma motif karşısında biraz sönük kalmaktadır.

Serlevhanın iki yanından, omuz kısmından pahlanarak meydana gelen boyun, fesli başlığı taşımaktadır. Aziziye kalıplı fes, alt çapı üst çaptan diğerlerine göre daha çok büyüktür[180]. Fesin sol tarafından aşağı doğru uzanan ve uç kısmı biraz daha kalın tutulmuş püskül görülmektedir. Fesin büyüklüğü ve işleniş tekniği gövdeyle bütünlük göstermektedir.

Ayak Taşı: Ayak taşı da baş taşında olduğu gibi aynı özellik ve süslemelere sahiptir. Kare alanın köşelerinden içeri doğru daralan gövde yukarıya doğru düz dikdörtgen formunda yükselmektedir. Yüzeyinde hiçbir süsleme bulundurmayan gövdeden dalgalı formda bir kemerle süslü alınlığa geçilir. Alınlığın merkezine bir gül motifi yerleştirilmiştir. Gül motifinin etrafı simetrik barok üslupta iri yapraklarla çevrelenmiş ve zemin bu yapraklarla doldurulmuştur. Yapraklar alınlığın formuna göre düzenlenmiştir. Motif, alçak ve yüksek kontürlerle zeminden ayrılmıştır. Alınlıktaki bitkisel süsleme kare alan içerisindeki bitkisel süsleme ile teknik ve işleniş bakımından aynı fakat form ve konu bakımından farklılık göstermektedir.

Lahitin Uzun Kenarı: Baş ve ayak taşlarının bir parçası olan lahitin kare formlu alanda kullanılan tüm süsleme unsurlarına sahiptir. Dikdörtgen formda olmasından dolayı çelenk ve sepetli gülce süslemesi burada yan yana üç sıra halinde yerleştirilmiştir. Yine burada da motiflerin etrafı bordürlerle çevrelenmiş ve üst bordürün içi aşağı, yukarı bakan yapraklarla bezenmiştir.

---

[180] Halit Çal, "Göynük Şehri Türk Mezar Taşları", *Vakıflar Dergisi*, S.30, Ankara 2007, 307

Kullanılan Motifler: Akant, Gül, Yaprak, Çelenk, Kıvrık Dal, Sepet, Hasır örgü, Burgu.

Foto. 186. Osman Nuri Bey'in Baş Taşı

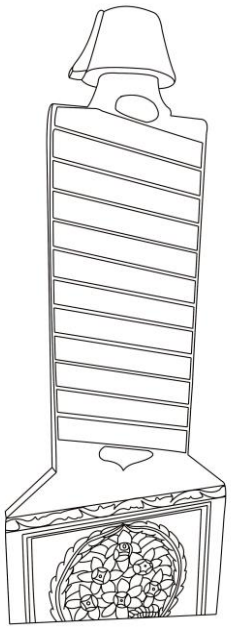

Çizim 167. Osman Nuri Bey'in Baş Taşı

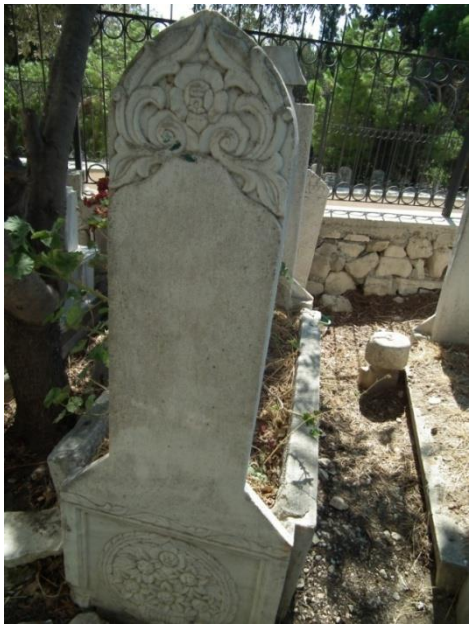

Foto. 187. Osman Nuri Bey'in Ayak Taşı

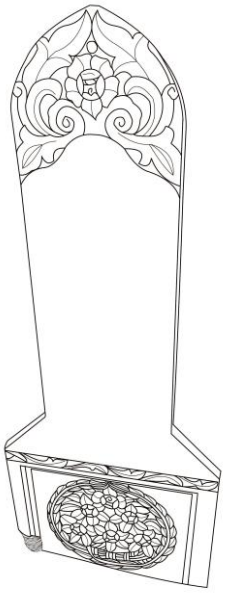

Çizim 168. Osman Nuri Bey'in Ayak Taşı

Foto. 188. Mezarın Genel Görüntüsü

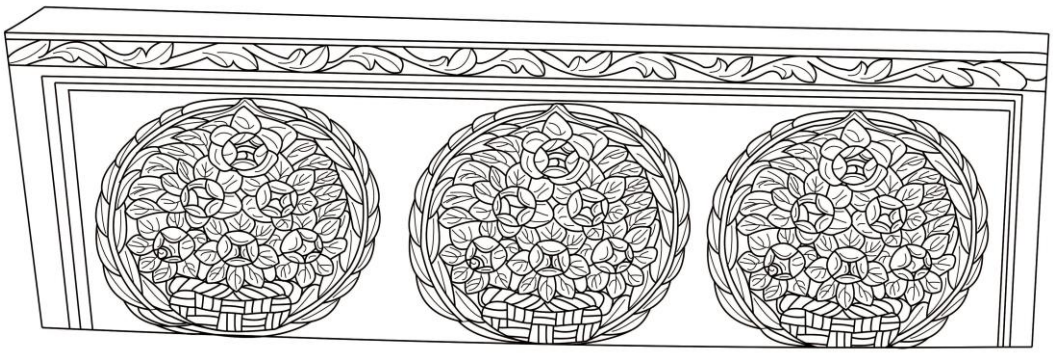

Çizim 169. Açık Lahit Mezarın Uzun Kenar Üzerindeki Bezemesi

Foto. 189. Ayak Taşının Alınlık ve Kare Kaidesi Üzerindeki Süslemeler

Foto. 190. Ayak Taşının Alınlık ve Kare Kaidesi Üzerindeki Süslemeler

Çizim 170. Ayak Taşının Alınlık ve Kare Kaidesi Üzerindeki Süslemeler

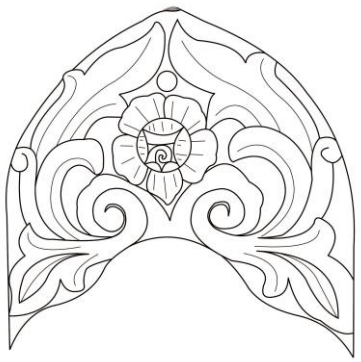

Çizim 171. Ayak Taşının Alınlık ve Kare Kaidesi Üzerindeki Süslemeler

Katalog No:150

Fotoğraf No:191-192

Çizim No:172-173

Bulunduğu Yer: Hacı Mehmet Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1292H/1875M

Kimliği: Nuriye Hanım

Kitabenin Okunuşu:

Hüve	**هو**
Hayf ol Bîcan Ağa’nın duhter-i pâkizesi	**حیف اول بیجان اغانیک دختری پا کزسی**
Genç iken tîg-i ecelden bulmadı câ-yı âmân	**کنج ایکن تیغ اجلدن بولمدی جای امان**
Zînet-i bî- hasl-ı faniyi fani fehm edüb	**زینت بی حاصل فانی یی فانی فهم ایدوب**
Görünmeyib el çekdi dünyadan edüb azm-ı cina	**کورنمیوب ال چکدی دنیادن ایدوب عزم جنان**
Valideynin firkat-ı nârıyla matem-gir edüb	**والدینك فرقتی ناریله ماتم کیر ایدوب**
Eylesün sabr-ı cemil ihsan Rabb-i mestean	**ایلسون صبر جمیل احسان رب مستعان**
Cürmünü Bâr- Hüda afv eylesin lutfû ile	**جرمنی بار خدا عفو ایلسون لطفي ایله**
Cennetü’l-firdevsde olsun he-nişîn hûriyan	**جنت الفردوسده اولسون همنشین حوریان**
Bir düşürdüm Fevziya tarih-i cevherdarını[181]	**بر دوشوردم فوزیا تاریخ جوهردارینی**
Eyledi Nuriye Hanım cennet-i Adn mekan	**ایلدی نوریه خانم جنّت عدنی مکان**
Sene1292	**سنه ۱۲۹۲**

Yazı Türü: Celi Ta’lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	158	144,5	
Genişlik	Üst: 32 Alt:54	Üst:54 Alt:32	
Kalınlık	11	12	

[181]Bu kitabenin yazarı Fevzi’dir. Ey Fevzi(Fevziya) diyerek tarih düşürmüştür. Tarih-i cevherdar diyerek, yalnız noktalı harflerin değerlendirilmesi gerektiğini hatırlatmıştır.

ایلدی نوریه خانم جت عدنی مکان

Burada ki noktalı harflerin toplamı 1293 yapar. Şair , “bir düşürdüm” diyerek bizi uyarmıştır. 1 düşersek 1292 yapar ki buda verilen tarihe uygundur (A. Demir)

Başlık: Sivri kemer alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş ve ayak taşı sağlam olmasına rağmen diğer parçaları bulunamamıştır. Baş ve ayak taşları farklı yerlerde bulunup bir araya getirilmiştir.

Mezar Tipi ve Formu: Mezar mevcut değildir. Baş ve ayak taşlarının yekpare ve alttan kare formlu olması şekil itibariyle, açık lahit mezar tipi olabileceği düşünülebilir. Ayak ve baş taşları yine kare formlu kaide üzerinden yukarıya doğru dikdörtgen formda gövdeye sahiptir.

Süsleme ve Özellikleri:

Baş Taşı: Lahitin kısa kenarı olan kare formlu alanın etrafı kalın bir bordürle çevrelenmiş olup üst bordürün içi kıvrım dal ve küçük yapraklarla süslenmiştir. Kare kaidenin tam ortasında dairesel çiçek motifinin etrafından çıkan ışın şualı güneş motifi yerleştirilmiştir. Dört köşede ise güneş motifinin ¼ oranı ile süslenmiştir. Bu motif yıldız veya yelpaze motif olarak da isimlendirilebilir. Motif zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Kare kaidenin köşelerden içe doğru daralarak meydana gelen üçgen formdaki alanın üzeri, lale motifine benzer stilize bir motifle işlenmiştir. Motifin köşelere değen uçları koç boynuzu şeklinde içe kıvrılmaktadır. Kitabe metnini barındıran gövde, dikdörtgen formda yukarı doğru yükselmektedir. Metin, serlevha ve tarih kısmı hariç on satır olup soldan sağa eğimli silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Ta'lik hatla yazılmıştır. Ta'lik hat, kaliteli bir işçilikle zemine alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir. Serlevha, yuvarlak kontürle çevrilmiş zemine yazılmıştır. Tarih ise oval formda kontürlenmiş alan içerisine yazılmıştır.

Gövdeyi alınlıktan ayıran dalgalı kemer üzerinde, yapraklarını tamamen açmış bir gül motifi yerleştirilmiştir. Gül motifinin etrafı, barok üslupda çelenk gibi kenarlarını saran simetrik, dilimli iri yapraklarla çevrelenmiştir. Yaprakların uçları alınlığın en tepesinde birleşmiş olup alttan çıkan ince dallar ortada başka küçük bir penç çiçek motifi ile birleşir. Serlevhanın iki yanında meydana gelen boşluklar, içe doğru kıvrılmış yapraklarla zemini doldurmaktadır. Çiçek ve yapraklar üzerindeki ince ve

derin kontürler motifi zeminden koparark hareketlendirmektedir. Sivri kemer alınlığın kenarlarındaki yapraklar forma göre şekil almıştır. Alınlıktaki bitkisel süslemeler, teknik olarak kare kaide üzerindeki motiflerle ortak olsada, kullanılan motifler ve kompozisyon açısından bir bütünlük göstermemektedir.

Ayak Taşı: Baş taşındaki form ve süsleme unsurlarının tümünü barındırmaktadır Dikdörtgen gövde üzerindeki bitkisel süsleme tıpkı baş taşı gibi alttan yuvarlak kemer, üstten ise dalgalı kemerle sınırlandırılmıştır. Bu çerçeveli alan içerisinde, yuvarlak kemer üzerinde vazo tam ortaya yerleştirilmiştir.

Kasenin içinden çıkan ana dal, yukarı ve kenarlara doğru uzayan ince dalların uçlarındaki küçük yapraklarla zemini doldurmaktadır. Kompozisyon zemine alçak kabartma tekniğinde ve simetrik olarak işlenmiştir. Kasenin iki yanında simetrik iki gül motifi ve yukarıda tam ortada bir çiçek motifi görülmektedir. Alınlıktaki iri ve dolgun motiflere rağmen gövde üzerindeki kompozisyon zayıf kalmaktadır. Ayak taşı, tüm süsleme unsurları ile teknik, konu ve görüntü bakımından farklılık göstermektedir.

Kullanılan Motifler: Gül, Akant yaprak, Çiçek, Yaprak, Güneş kursu motifi, Lale, Bahar dalı, Vazo.

Foto. 191. Nuriye Hanım'ın Baş Taşı

Foto. 192. Nuriye Hanım'ın Ayak Taşı

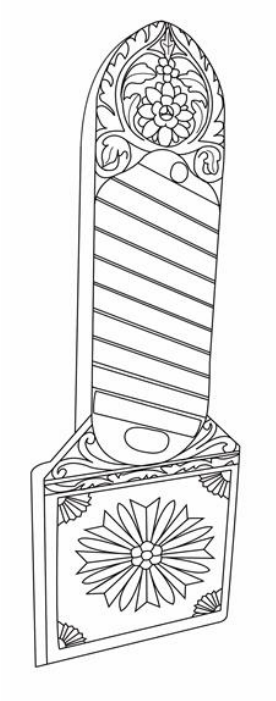

Çizim 172. Nuriye Hanım'ın Ayak Taşı

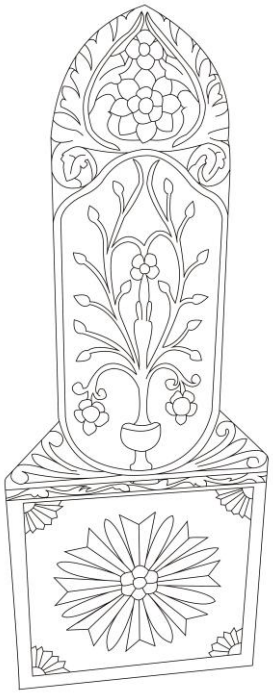

Çizim 173. Nuriye Hanım'ın Ayak Taşı

Katalog No:151

Fotoğraf No: 193-194-195

Çizim No:174-175-176

Bulunduğu Yer: Hacı Mehmet Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1302H/1885M

Kimliği: Çeşme Kaymakamı Sadık Beğin Duhteri Mola Refia Hanım

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî **هوالحلاق الباقی**

Ey dil Kaza-yı Çeşme Kaymakamı Sadık Bey'in

ای دل قضای چشمه د ه قیمقام سادق بکك

Bu duhter-i can pâresi dürdâne-i şirin kelâm

بو دختر جان پاره سی دردانه شیرین کلام

Hacı Ali Paşa'nın âh ferzendi Mir Sadık'ın **حاجی علی پاشانك اه فرزندی میر صادقك**

Menkûhası iffet ile 'âlemde olmuşken be-nâm

منکوحه سی عفت ایله عالمده اولمشکن بنام

Yirminci sâlinde verem derdine oldu müptela

یکرمنجی سالنده ورم دردینه اولدی مبتلا

Ta'kib edüp biçarenin mevt eyledi kârın tamam

تعقیب ایدوب بیچره نك موت ایلدی کارین تمام

Terk etdi kendi genç iken gülşeni-saray 'âlemi

ترك ایتدی کندی کنج ایکن کلشن سر ای عالمی

Olsun ilâhî meskeni türbet ki Darü's-selâm **اولسون الهی مسکنی تربتکه دارالسلام**

Her nokta tarihidir bir mühre-i dağ-ı derûn **حر نقطه تاریخیدر بر مهره داغ درون**

Mevlâ Refi'a Hanım'ı Ukba'da kılsun şad-kâm[182]

مولا رفیعه خانمی عقباد قلسون شاد کام

Rûhi çün fâtiha sene 1302 **دوحیچون فاتحه سنه ۱۳۰۲**

Yazı Türü: Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**	**Lahitin Uzun Kenarı**	**Lahitin Kısa Kenarı**
Yükseklik	184	166	-	Uz. : 178	Uz. : 63
Genişlik	Üst:34,5 Alt:34,5	Üst:37 Alt:38	-	Yük.: 44	Yük.: 41
Kalınlık	14,5	13		Kal. : 18,5	Kal. : 14

Başlık: Bitkisel başlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak ve yüksek kabartma

Bugünkü Durumu: Baş ve ayak taşıyla beraber sağlam ve yerindedir. Günümüze en sağlam haliyle gelmiş nadir açık lahit mezarlardan biridir. Başlık önceki bir zamanda kırılmış ve daha sonra beton malzemeyle yerine yapıştırılmıştır. Başlıkta yer yer kırıklar mevcuttur.

Mezar Tipi ve Formu: Açık lahit mezardır. Baş ve ayak taşları, kare kaide üzerinde aşağıdan yukarıya doğru düz yükselen dikdörtgen gövde formundadır.

Süsleme ve Özellikleri:

Baş Taşı: Lahit mezarın kare formdaki kısa kenarı üzerinde yükselen gövde, yekpare parçadan oluşmaktadır. Kısa kenar üzerindeki süslemeler hazire duvarının çok

[182]Mevlâ ile başlayan satırdaki noktalı harflerin ebced değerlerinin toplamı 1302'dir(A. Demir)

yakınında olduğu için görülememektedir. Kaide üzerinde yükselen dikdörtgen gövde bitkisel çiçek demetli bir başlıkla tamamlanmıştır.

Gövde, aşağıdan yuvarlak kemer, yukarıdan ise sivri kemerli iki sıra bordür ile çerçeve içine alınmıştır. Çerçeve içine yerleştirilen kitabe metni, serlevha ve tarih kısmı hariç on satırdan oluşmaktadır. Metnin her satırı soldan sağa eğimli eşit aralıklı silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Ta'lik hatla yazılmıştır. Hat, oldukça küçük harflerle yazılmıştır.

Başlık daha önceki bir zamanda kırılmış ve sonrasında çimento malzemeyle yerine yapıştırılmıştır. Serlevha üzerindeki sivri kemerin hemen üstünde yer alan akant yapraklar boynu hareketlendirmektedir. Bu yapraklar üzerindeki başlığı oluşturan çiçek demetinde, altı tane taçlı gül motifi ve bu motiflerin arasında iki tane tam açmış çiçek (penç) motifi yer alır. Motifler alçak ve yüksek kontürlerle zeminden koparılıp hareketlendirilmiştir. Çiçek demetinin etrafı, bir şaç gibi geriye doğru hareketli yapraklarla başlık meydana getirilmiştir. Başlığın sağ ve üst kesimindeki yapraklarda kırıklar görülmektedir.

Diğer açık lahit mezar örneklerinin aksine kısa kare kenar kaide üzerinde bulunan baş taşı içe dönük bakmakta, kaide ile ters durumdadır. Tüm ayak ve baş taşları kaidenin bezeme yapılmış tarafıyla süslemesi bütünlük içerirken burada yazılı gövde ve bitkisel başlık kaidenin bezemesiz tarafına uygulanmış durumdadır.

Ayak Taşı: Lahit mezarın kare formlu kaidesinin etrafı iki sıra ince bordürle çevrelenmiştir. Kare kaidenin üstündeki bordür üzerinde üçüncü bir simetrik bezemeli bordür daha kullanılmış. Bu bordürde sağa ve sola doğru hareket eden, ortadan koç boynuzu gibi başlayan kıvrım dallar, yarım mine çiçeği motifi ve yapraklarla zemini doldurmaktadır. Kare kaide üzerinde tam merkezde daire formunda katmerli çiçek motifi ve bu motif etrafında beş tane uçları dilimli akant yapraklar yerleştirilmiştir. Her akant yaprağın aralarından birer tane daha yaprak görülür. Köşelere de birer akant yaprak yerleştirilmiştir. Kare kaide üzerindeki tüm bu motifler alçak kabarma tekniğinde zemine uygulanmıştır.

Kare kaideden dikdörtgen gövdeye geçişte, sağa ve sola bakan iki tane simetrik palmet motif köşeleri de kendi formunda hareketlendirmiştir. Palmet motiflerin ortasından yukarıya yükselen dikdörtgen gövde, iki sıra eşit kalınlıkta bordür ile çerçeve

gibi çevrelenmiştir. Gövde, bordürlerle alttan yuvarlak kemer, üstten ise sivri kemer formunda alınlıkla kare kaideden ayrılmaktadır. Bu çerçeve içerisine en alta ayaklı bir vazo yerleştirilmiştir. Vazonun alt gövdesi ve ağız kısmı dilimlerle bezenmiştir. Ayaklı bir vazodan çıkan güllü sarmaşık dalı, serbest kompozisyon anlayışıyla oldukça estetik ve naturalist bir üslupta işlenmiştir. Zemin, aşağıdan yukarıya doğru uzanan dal üzerindeki yedi tane taçlı gül motifleri ve yapraklarıyla birlikte dengeli ve ahenkli bir dağılım göstermektedir.

Sivri kemer üzerindeki alınlık, bir baş gibi oval formda uygulanmıştır. Sivri kemerin tam üstünde, alt tarafı ve ağzı dilimlerle hareketlendirilmiştir. Ortadaki vazonun üstünde tek olarak işlenmiş taçlı gülün etrafındaki diğer bitkisel süslemeler simetrik ve naturalist olarak işlenmiştir. Vazonun üst köşelerine birer çiçek motifi altta ise birbirine bakan iki gonca gül motifi yerleştirilmiştir. Çiçek ve vazonun etrafındaki akant yapraklar bir saç gibi vazonun etrafından aşağıya doğru uzanmaktadır. Yaprakların üzerleri ince ve hafif kontürlerle hareketlendirilmiştir. Tüm bu motifler zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Ayak taşındaki tüm bitkisel süslemeler, teknik uygulama açısından aynı olsada, kompozisyon ve görüntü açısından bir bütünlük göstermemektedir.

Lahitin Uzun Kenarı: Yatay dikdörtgen formdaki uzun kenarın dört tarafı, en dışta kalın bordürü ve bu bordürün içi iki sıra ince bordürle çerçevelenmiştir. Yukarıdaki en üst bordür simetrik dalgalı dallarla hareketlenmiştir. Dalların araları, yarısı görünen mine çiçekleri ve yapraklarla doldurulmuştur. Dikdörtgen gövdenin tam ortasında, kare kaide üzerinde kullanılan motifin aynısı burada da kullanılmıştır. Yine köşelerede akant yaprak motifi yerleştirilmiştir.

Baş taşının içe bakan gövde yüzeyi yazı ve bezemelerle doldurulmuş iken ayak taşının dışa bakan yüzeyi tamamen bezemelerle doldurulmuştur.

Kullanılan Motifler: Gül, Mine, Yaprak, Akant, Sarmaşık, Palmet, Kıvrım dal, Vazo.

Foto. 193. Refia Hanım'ın Baş Taşı

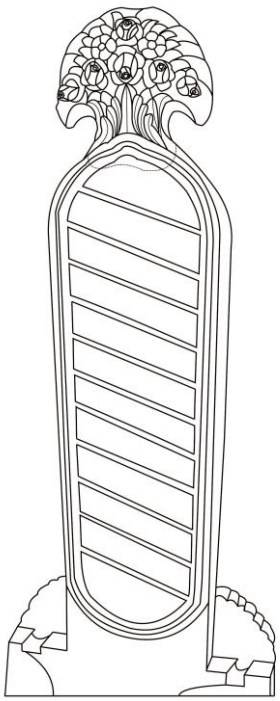

Çizim 174. Refia Hanım'ın Baş Taşı

Foto. 194. Refia Hanım'ın Ayak Taşı

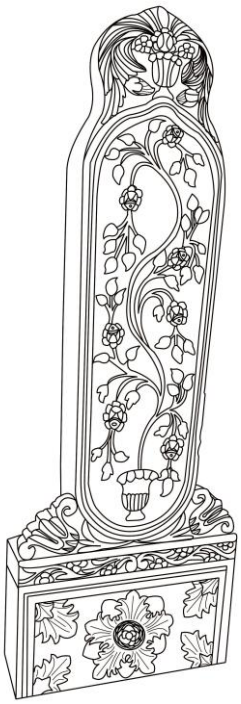

Çizim 175. Refia Hanım'ın Ayak Taşı

Foto. 195. Refia Hanım'ın Açık Lahit Mezarın Uzun Kenar Görüntüsü

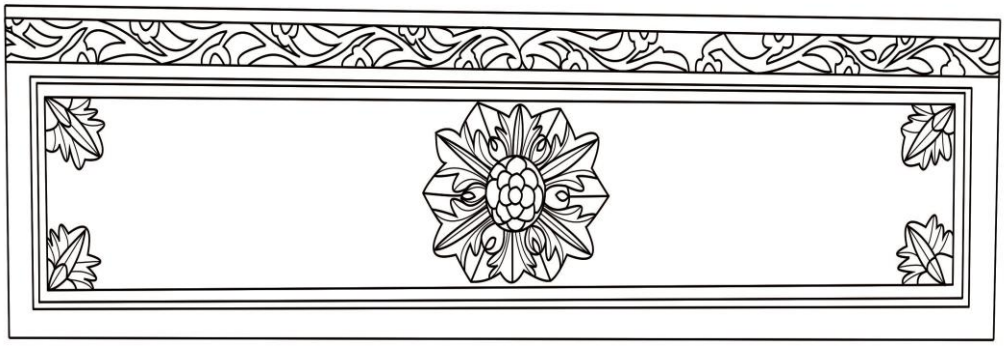

Çizim 176. Refia Hanım'ın Açık Lahit Mezarın Uzun Kenar Görüntüsü

Katalog No:152

Fotoğraf No:196-197

Çizim No:177

Bulunduğu Yer: Hacı Mehmet Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1304H/1887M

Kimliği: Çeşme Kaymakamı Sadık Beyin Kerimesi Zeyneb Hanım

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mevt	**اه موت**
Sene 1304 Receb 12	**سنه ١٣٠٤ رجب ١٢**
Urla eşrafından Çeşme	**اورله اشرافندن چشمه**
Kaymakamı Sadık Beğin	**قا يمقامى صادق بكك**
Kerimesi Zeyneb Hanımın	**كريمه سى زينب خانمك**

Yazı Türü: Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	60,5		
Genişlik	Üst:24,5 Alt:22	Üst: Alt:	
Kalınlık	4		

Başlık: Sivri kemerli bitkisel alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak ve yüksek kabartma

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir. Ayak taşı yoktur. En son fotoğraf çekiminden ve kitabe okunması tamamlandıktan üç ay sonra üzerine yeni bir gömü nedeniyle taşın yazılı gövdesi kaybolmuş durumdadır.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Aşağıdan yukarıya doğru hafif genişleyerek yükselen baş taşı dikdörtgen gövde formundadır. Gövde, sivri kemer alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerindeki kitabe metni, soldan sağa eğimli düz silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Ta'lik hatla yazılmıştır. Hat, zemine alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir. Gövdenin kenarındaki silme şerit yazının üzerinde yuvarlak kemer şeklini almış olup gövdeyi süslü alınlıktan ayırmaktadır.

Yuvarlak kemer üzerinde tam ortada stilize edilmiş bir vazo yerleştirilmiştir. Vazonun içinden çıkan akant yapraklarla, sağa ve sola dağılmış bir şekilde simetrik bir anlayışla alınlığı süslenmiştir. Alınlığın alt köşelerinde meydana gelen boşluklar, uçları koç boynuzu şeklinde içe doğru kıvrılmış stilize yapraklarla doldurulmuştur. Motiflerin kenar kontürleri yüksek kabartma tekniğinde derin verildiği için motifler zeminden kurtarılmış, üç boyutlu bir görüntü vermektedir..

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant yapraklar. Vazo, Yuvarlak kemer.

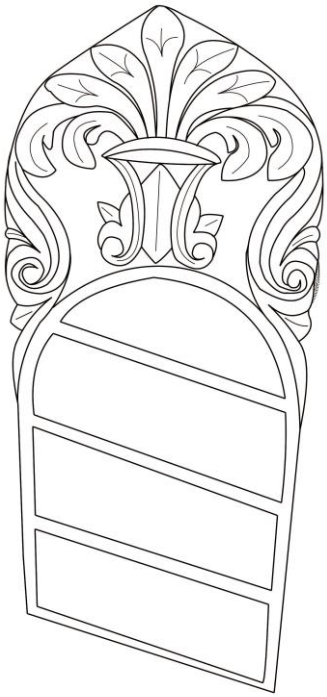

Foto. 196. Zeyneb Hanım'n Baş Taşı **Çizim 177.** Zeyneb Hanım'n Ayak Taşı
(12 Kasım 2014 tarihli çekim)

Foto. 197. Mezarın Günümüzdeki Durumu **(**25Temmuz 2015 tarihli çekim)

Katalog No:153

Fotoğraf No: 198-199

Çizim No:178

Bulunduğu Yer: Hacı Mehmet Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1306H/1889M

Kimliği: Süleyman Selami Efendi

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Bâki	**هوالبا قی**
Kudemâ mâmurinden	**قدمای مامورینذن**
Sakızlı merhum	**ساقزلی مرحوم**
Şeker Muhammed Zâde	**شکر محمّد ذاده**
Süleyman Selami Efendi	**سلیمان سلامی افندی**
Rûhuna fâtiha	**روحنه فاتحه**
Fi sene 1306	**فی سنه ١٣٠٦**

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	98	99	
Genişlik	Üst:76 Alt:72	Üst:55 Alt:45	
Kalınlık			

Başlık: Silindir başlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş ve ayak taşı sağlam ve yerindedir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş ve ayak taşı silindirik gövdeli olup, mevcut olmayan başlık kısmının üzeri yukarı doğru bombeli olarak yapılmıştır. Ayak taşı da yine aynı şekilde olup aşağıdan yukarıya hafif genişleyen silindirik gövde formundadır. Araştırması yapılan mezar taşları içerisinde tek silindirik gövdeye sahip mezar taşıdır.

Süsleme ve Özellikleri:

Baş Taşı: Silindir gövde üzerinde, serlevha hariç altı satırdan oluşan kitabe metni yer almaktadır. Metin Celi Sülüs hatla yazılmış olup soldan sağa düz silmelerin birbirinden ayırdığı eşit aralıklı kartuşlar içerisine yazılmıştır. Yazı düzgün bir istifle, zemine alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir. Taşa önden bakıldığında serlevhanın üzerinde kazıma tekniğinde yapılmış aziziye fes figürü görülmektedir. Fesin sol yanından aşağı sarkan püskül yerleştirilmiştir.

Ayak Taşı: Silindir gövde şeklinde yukarı doğru uzanan gövde, hiçbir süsleme unsuruna sahip değildir.

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 198. Süleyman Selami Efendi'nin Baş Taşı

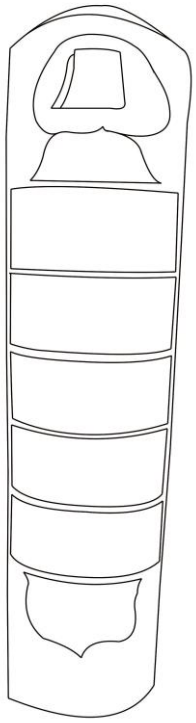

Çizim 178. Süleyman Selami Efendi'nin Baş Taşı

Foto. 199. Süleyman Selami Efendi'nin Ayak Taşı

Katalog No:154

Fotoğraf No: 200

Çizim No:179

Bulunduğu Yer: Hacı Mehmet Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1308H/1891M

Kimliği: Mehmet Efendinin Kerimesi Refika Hanım

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Bâkî	**هو الباقی**
Bakıb geçme ricam budur ey Muhammed ümmeti	**باقوب كچمه رجام بودر ای محمّد امّتی**
Mevtaların dirilerden fâtihadır minneti	**موتالرك دريلردن فاتحه در منّتی**
Kara Mahmut oğlu Mehmet Efendi'nin	**قره محمود اوغلی محمد افندينك**
Kerimesi merhûme ve mağfûr leh	**كريمه سی مرحومه و مغفور لحا**
Refika Hanımın rûhuna rızaen	**رفقه خانمك روحنه رضا**
Lillah el-fâtiha	**لله الفاتحه**
Sene 1308 Zilkade 3	**سنه ١٣٠٨ ذا ٣**

Yazı Türü: Celi Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	136		
Genişlik	Üst:34 Alt:32	Üst: Alt:	
Kalınlık	9		

Başlık: Bitkisel alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam olup camii duvarına dayandırılmıştır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Aşağıdan yukarıya doğru hafif genişleyen baş taşı, yuvarlak kemer alınlıkla tamamlanmıştır. Alınlık bitkisel motiflerle süslenmiştir.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerindeki kitabe metni, serlevha ve tarih kısmı hariç beş satırdan meydana gelmektedir. Metin, soldan sağa eğik silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Ta'lik hatla yazılmıştır. Yazı zemine alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir. Serlevha üzerindeki dalgalı ince silme kemer gövdeyi alınlıktan ayırmaktadır.

Alınlık yuvarlak formda olup üzerinde Barok tarzı yapraklarla hareketlendirilmiştir. Bir yelpaze gibi alınlık yüzeyine dağılan yaprakların kenarlarına çekilen derin kontürler, yaprakları hareketlendirerek estetik bir görüntü vermiştir. Yapraklar alınlığın alt köşelerinde aşağı doğru eğilerek boşlukları doldurmaktadır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant Yaprak

Foto. 200. Refika Hanım'ın Baş Taşı

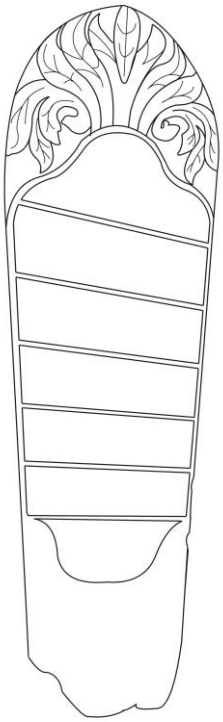

Çizim 179. Refika Hanım'ın Baş Taşı

4.3. ALAÇATI MEMİŞ AĞA CAMİ HAZİRESİ MEZAR TAŞI KATALOĞU

Katalog No:155

Fotoğraf No: 201

Çizim No:180

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1161 M/ 1748 M

Kimliği: Hatice Kadın

Kitabenin Okunuşu:

Merhûme ve mağfûre	**مرحومه و مغفوره**
Hatice kadın	**خديجه قدين**
Ruhuna fâtiha	**روحنه فاتحه**
Sene 1161	**سنه ١١٦١**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	107		
Genişlik	Üst:21 Alt:21	Üst: Alt:	
Kalınlık	11		

Başlık Tipi: Kavisli Tablakâr Fes[183]

Kullanılan Malzeme: Mermer

[183] Recep Gün, Eyüp Nefes, "Çarşamba Kurdahmetli Köyü Mezarlığındaki Tarihi Mezar Taşları", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 11(2), 2011, 135-166; Halit Çal, Özlem Ataoğlu Çal, *Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesi Hazirelerindeki Mezar Taşları*, Kastamonu 2008, 24-25; Halit Çal, "Göynük Şehri Türk Mezar Taşları", *Vakıflar Dergisi*, S.30, Ankara 2007, 308; Hans-Peter Laqueur, *Hüve'l-Baki*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2014, 159-160.

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Sağlam, yerde yatık bir durumdadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezar mevcut değil. Baş taşı, alttan yukarı doğru kademeli bir şekilde yükselen düz dikdörtgen formda gövdeye sahiptir.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerindeki kitabesi tarih kısmı hariç üç satırdan oluşmaktadır. Yazı, zemine düz silmelerin oluşturduğu kartuşlar içerisine alçak kabartma tekniğinde zemin kazılarak yazılmıştır. Başlık, yukarı uzanan boyun kısmından yanlara doğru genişleyerek üst tarafta yanlardan hafif kavisli, üstü düz tabla şeklinde yapılmıştır. Gövde, omuz kısmından pahlanarak yukarı boyun kısmına geçilmektedir. Başlık yan tarafından kırılmış durumdadır. Hiçbir süsleme unsuruna sahip değildir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 201. Hatice Kadın'ın Baş Taşı

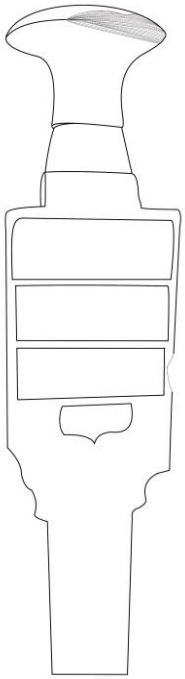

Çizim 180. Hatice Kadın'ın Baş Taşı

Katalog No:156

Fotoğraf No: 202-203

Çizim No:181-182

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1170 H/ 1757 M

Kimliği: Mustafa Ağa'nın Ehli Fatma Hatun

Kitabenin Okunuşu:

Gel kerem eyle beni şâd eyle	**كل كرم ايله بنى شاد ايله**
Zikr-i hâyr ile yâd eyle	**زكر حير ايله يا د ايله**
Kabrimi nur ile münevver idüb	**قبرمى نور ايله منوّر ايدوب**
Beni bir fâtiha ile yâd eyle	**بنى بر فاتحه ايله يا د ايله**
Merhum çiftlik ve hayrat	**مرحوم چفتلك وخيرات**
Sahibi ki Çerâki Mustafa	**صاحبى كى چراكي مصطفه**
Ağa'nın ehli Fatma Hâtun rûhuna	**اغانك اهلى فاطمه خاتون روحنه**
El-fâtiha sene 1170	**الفاتحه سنه ١١٧٠**

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	135	105	
Genişlik	Üst:56 Alt:47	Üst:55,5 Alt:46,5	
Kalınlık	8	9	

Başlık Tipi: Üçgen Alınlık.

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerinde

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Alttan üste doğru genişleyen, dikdörtgen formunda bir gövdeye sahiptir. Gövde üçgen formunda bir alınlıkla tamamlanmıştır. Ayak taşı dabaş taşı ile aynı form özelliklerini taşımaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Baş taşının kitabeli gövdesinin dört tarafı, çift sıra halinde zik-zak desenli bordür ve bu bordürün alt ve üst köşelerine palmet motifi yerleştirilmiştir. En dış kenarlar tek sıra halinde zik-zak deseni ile beraber çerçeve görevi görmektedir. Bu çerçevenin içinde düz silmelerle birbirinden ayrılmış kartuşlar içerisine sekiz satırlık, Celi Sülüs hatla yazılmış kitabe metni yer alır. Gövdeyi çevreleyen bordürün en üst kısmında hafif dışa taşan bombeli zik-zakların üzerlerinde yukarı doğru uzanan çizgilerle oluşan desen, alınlığı gövdeden ayırmaktadır. Üçgen formundaki alınlığın tam ortasında, üzeri dilimli yivlerle hareketlendirilmiş ayaklı bir kase ve bu kase içerisinde iki yana dağılmış, alttakiler gonca, diğerleri tam açılmış yedi karanfil çiçeği yer almaktadır. Alınlığın hemen üstünde iki yanda daireye benzer kıvrım dallar yukarı doğru tepe noktada bir lale motifiyle birleşmektedir. Alınlığın tam uç yerinde palmet motifi, taşın kırılmasıyla yarım bir şekilde görülmektedir. Alınlığın alt köşelerindeki yuvarlak kıvrım dalın ortalarında ise birer tane penç motifi yerleştirilmiştir. Gövde ve alınlık üzerindeki tüm süsleme ve motifler alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir.

Ayak Taşı: Baş taşı ile aynı form özelliklerini taşıyan ayak taşı yine zik-zak şeklinde çizgilerle çerçevelenmiş olup bu çerçevenin içinde tam ortada bir büyük, yanlarında iki küçük selvi ağacı yer almaktadır. Ağaçların yüzeyi yine zik-zak şeklinde çizgilerle hareketlendirilmiştir. Selvi ağaçlarının üst köşelerinde simetrik, tek dal üzerinde açmış üçer karanfil motifi yer alır. Alınlık tek sıra zik-zak çizgilerle gövdeden ayrılmış olup baş taşındaki tüm süsleme motifleri aynı şekilde ayak taşına da uygulanmıştır. Yine en üst köşede bir lale motifi net olarak görünmektedir.

Kullanılan Motifler: "Zik-Zak" çizgiler, Kıvrım dal, Karanfil, Penç Çiçek, Selvi, Lale, Vazo.

Foto. 202. Fatma Hatun'un Baş Taşı

Çizim 181. Fatma Hatun'un Baş Taşı

Foto. 203. Fatma Hatun'un Baş Taşı

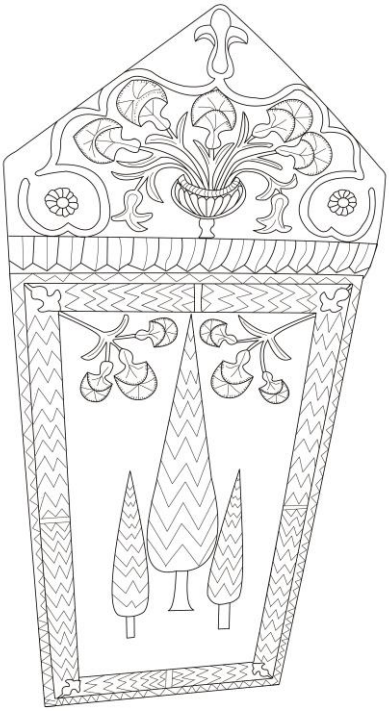

Çizim 182. Fatma Hatun'un Baş Taşı

Katalog No:157

Fotoğraf No: 204-205

Çizim No: 183

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1183H/ 1770 M

Kimliği: Kilerci Muhammed Ağa

Kitabenin Okunuşu:

Fâniden bekâya eyledi rıhlet	**فانیدن بقایه ایلدی رحلت**
Kabrini ide Hak ravzâ-i cennet	**قبرینی ایده حق روضای جنّت**
Gençliğine doymadan nâ-murad	**کنجلکنه دویمادن نا مراد**
Giden Ramazan-ı Şerif'in yedinci	**کیدن رمضان شریفن یدنجی**
Cuma günü câmi şerif içinde	جمع کونی جامع شریف ایچینده
Kurşundan şehid olan Kilerci	**قورشوندن شهید اولن کیلرجی**
Muhammed Ağa ruhuna fâtiha	**محمّد اغا روحنه فاتحه**
Sene 1183	**سنه** ۱۱۸۳

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	157		36
Genişlik	Üst:32 Alt:32	Üst: Alt:	88
Kalınlık	13		

Başlık Tipi: Silindirik Yuvarlak Başlıklı Çapraz Dilimli Sarık.

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Aşağıdan yukarıya doğru uzanan gövde, düz dikdörtgen formundadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yedi satırdan oluşan kitabe düz silmelerle birbirinden ayrılmış kartuşlar içerisine sülüs hatla yazılmıştır. Metnin son iki satırı ve tarihi toprak altında olmasından dolayı toprak kazınarak tarihi ortaya çıkarılmıştır. Yazılı kısmın hemen üstünde düz bir şeritle ayrılan iki katlı stilize desenli kısım yer almaktadır. Desenli alanın kenar çizgilerinin tam ortasında çıkan ince şerit, belli bir noktadan aşağı doğru dairesel bir hareketle ortada başka bir bağla birleşmiş olup iki yana açılan simetrik yarım çiçek formu oluşturulmuştur. Düz şeritlerin hemen altında duaya açılmış ele benzeyen kenger yapraklar yerleştirilmiştir. Bu süslemenin hemen üst kısmında kenarlarda simetrik aşağı bakan rumi motifi görülmektedir. Rumi motiflerinin devamında "C" kıvrımlı dal yukarı doğru hareketle iki yana açılıp dal ve yapraklarla sonlandırılmıştır.

Dikdörtgen gövdenin omuz kısmı pahlanarak uzun boyun kısmına geçilmiştir. Boyun üzerinde ki silindirik başlığın alt tarafı, dışa taşkın soldan sağa-sağdan sola dolanmış hafif sola eğimli kalın çapraz dilimlerle sarılmış, asimetrik bir kavuk yer alır. Üstte tepesi yuvarlak silindirik başlığın yanları dolamaların olduğu yere kadar çizgilerle dilimlenmiştir. Dilimlerin üzerleri baklava dilimi şekline getirilerek hareketlendirilmiştir. Üç boyutlu başlık oldukça estetik bir görüntü vermektedir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant yaprak, Rumi, Bağ

Foto. 204. Muhammed Ağa'nın Baş Taşı Mezar Taşının Günümüzdeki Durumu

Foto. 205. Muhammed Ağa'nın Baş Taşı[184]

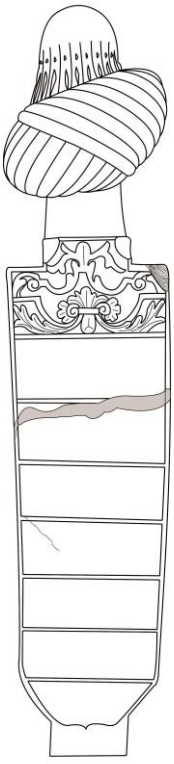

Çizim 183. Muhammed Ağa'nın Baş Taşı

[184] Fotoğraf Muzaffer Tepekaya'nın arşivinden alınmıştır.

Katalog No:158

Fotoğraf No: 206

Çizim No: -

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1183 H/1770 M

Kimliği: Abdurrahman Beşe

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mine'l Mevt	**اه منالموت**
Bu merkâde her kim ederse d…	**بومرقده هر كيم ايدرسه د....**
İde mahşerde şefaat mücteba	**ايده محشرده شفاعت مجتبا**
Merhûm ve mağfûr	**مرحوم و مغفر**
Abdurrahman Beşe	**عبدالرحمن بشه**
Ruhuna el-fâtiha	**روحنه الفاتحه**
Fi 8 Ramazan sene 1183	**فى ٨ر سنه ١١٨٣**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	99,5		
Genişlik	Üst:24 Alt:24	Üst: Alt:	
Kalınlık	12		

Başlık Tipi: -

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Kırık bir durumda olup başlığı ve ayak taşı mevcut değildir. Yerde yatık durumdadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değil. Baş taşı **a**lttan yukarı doğru düz dikdörtgen gövde formundadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Baş taşı hiçbir süsleme unsuruna sahip değildir. Kitabe kısmı soldan sağa eğik, düzgün silmelerle birbirinden ayrılmış kartuşlar içerisine Sülüs hatla yazılmış olup tarih kısmı hariç altı satırdan oluşmaktadır. Yazı silik bir durumda olup zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Mezar taşı oldukça yıpranmış alttan ve üstten kırılmalar meydana gelmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 206. Abdurrahman Beşe'nin Baş Taşı

Katalog No:159

Fotoğraf No: 207

Çizim No:-

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1200 H/1786 M

Kimliği: Hacı Muhammed Ağa'nın oğlu Bekir

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mine'l Mevt	**اه منالموت**
Okuya bir fâtiha rahmeten lilâlemin	**اوقويه بر فاتحه رحمتن للعا لمين**
Durağı cennet ola fi mâkâmı emin	**طوراغی جنّت ا وله فی مقامی امين**
Hacı Muhammed Ağa'nın oğlu	**حا جی محمّد اغانك اوغلو**
Merhûm ve mağfûr leha	**مرحوم و مغفور لهه**
Bekir ruhuna el-fâtiha	**بكر روحنه الفاتحه**
Sene 1200	**سنه ١٢٠٠**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	136		
Genişlik	Üst:33 Alt:33	Üst: Alt:	
Kalınlık	9,5		

Başlık Tipi: Yok

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerinde fakat başlık ve ayak taşı mevcut değil.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Gövde, aşağıdan yukarıya doğru düz, dikdörtgen forma sahiptir.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerindeki kitabe kısmı soldan sağa eğimli silmelerin ayırdığı kartuşlar üzerine Sülüs hatla yazılmış olup tarih kısmı hariç altı satırdan oluşmaktadır. Yazıların sağ ve sol kenarları hafif oval şekilde biçimlendirilmiştir. Yazılar alçak kabartma tekniğinde yazılmıştır. Hiçbir süsleme unsuruna sahip değildir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 207. Bekir'in Baş Taşı

Katalog No:160

Fotoğraf No:208

Çizim No: 184

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1208 H/1794 M

Kimliği: İbrahim Kızı Rahime

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mine'l Mevt	**اه منالموت**
İbrahim kızı Rahime	**ايبراهيم قزى رهمه**
Ruhuna Fatiha	**روحنه فاتحه**
Sene1208	**سنه ١٢٠٨**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	78		
Genişlik	Üst:30,5 Alt:26	Üst: Alt:	
Kalınlık	5		

Başlık Tipi: Üçgen alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Kazıma-Oyma

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerinde

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı, alttan üste doğru genişleyen dikdörtgen formda bir gövdeye sahiptir. Gövde üçgen formda bir alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerindeki üç satırlık kitabe metni, Sülüs hatla yazılmış olup zemine kazıma tekniğinde uygulanmıştır. Yazının kenarlarından yukarı doğru uzanan silme sütunce, başlık ile sonlandırılmıştır. Sütunce üstünden devam eden silme, yuvarlak kemer formunu alarak alınlıkla gövdeyi birbirinden ayırmaktadır. Yuvarlak kemer silmeyi teğet geçen üstteki düz silme şeritin köşelerde meydana getirdiği üçgen alan, kenger yaprak motifleri ile süslenmiştir.

Düz silme şeritin hemen üstünde yer alan alınlığın içerisinde, sol tarafta cepheden tasvir edilen üç katlı cami figürü yer alır. Sağ tarafta ise altta iki, üste bir kubbeli mimari figür yerleştirilmiştir. İki mimari figür arasında yer alan şerefeli minare ile arkalarında perspektif bir anlayışla yerleştirilmiş uçları görünen altı tane selvi ağacı ve bir hilal motifi ile alınlık tamamlanmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant yaprak, Selvi, Hilal, Cami, Sütunce başlık, Yuvarlak kemer.

Foto. 208. Rahime’nin Baş Taşı

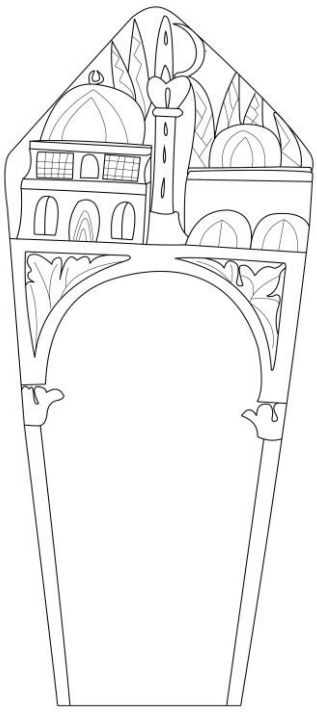

Çizim 184. Rahime’nin Baş Taşı

Katalog No:161

Fotoğraf No: 209

Çizim No:-

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Cami Haziresi

Tarihi: 1208 H/ 1794 M

Kimliği: Halil Ağa Oğlu Seydi Osman

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mine'l Mevt	**اه منالموت**
Bu merkâde her kim ederse dua	**بو مرقده هر كيم ايدرسه دعا**
İde mahşerde şefaat mücteba	**ايده محشرده شفاعت مجتبا**
Şerif Ali oğlu Halil Ağa	**شريف على اوغلو حاليل اغا**
Oğlu Seydi Osman ruhuna	**اوغلو سيدى عثمان روحنه**
Fâtiha sene 1208	**فاتحه سنه ١٢٠٨**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	97		
Genişlik	Üst:28 Alt:28	Üst: Alt:	
Kalınlık	10,5		

Başlık Tipi: Yok

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma.

Bugünkü Durumu: Kitabeli gövdesi sağlam fakat başlığı yoktur. Bir ağaca dayandırılmış durumdadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru düz dikdörtgen gövde formuna sahiptir.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerinde soldan sağa eğimli silmelerin oluşturduğu kartuşlar içine Sülüs hatla yazılan kitabe, tarih kısmı hariç beş satırdan oluşmaktadır. Yazılar alçak kabarma tekniğinde olup zemine kazılarak uygulanmıştır. Hiçbir süsleme unsuruna sahip değildir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 209. Osman'ın Baş Taşı

Katalog No:162

Fotoğraf No: 210

Çizim No: 185

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Cami Haziresi

Tarihi: 1208 H/1794 M

Kimliği: Mustafa Efendi

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mine'l Mevt	**اه منالموت**
Bu merkâde her kim ederse dua	**بو مرقده هر كيم ايدرسه دعا**
İde mahşerde şefaat mücteba	**ايده محشرده شفاعت مجتبا**
Hacı Kerim oğlu Hacı	**حاجى كريم اوغلو حاجى**
Halil ve oğlu merhum Mustafa Efendi	**خاليل اوغلو مرحوم مصطفه افندى**
Ruhuna el-fâtiha	**روحنه ال فاتحه**
Sene1208	**سنه ١٢٠٨**

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	115		17
Genişlik	Üst:34,5 Alt:34,5	Üst: Alt:	91
Kalınlık	12		

Başlık Tipi: Kısa Başlıklı Çapraz Şeritli Sarık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir. Ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı, aşağıdan yukarı doğru düz dikdörtgen forma sahiptir. Gövde omuz hizasından pahlanarak boyun kısmına geçilmiştir. Fazla uzun tutulmayan boyun üzerinde düz astarlı etrafı çapraz dolamalı sarık bulunmaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde kısmında soldan sağa eğimli düzgün silmelerin oluşturduğu kartuşlar içerisinde tarih kısmı hariç altı satırdan oluşan Celi Sülüs hatlı kitabe yer almaktadır. Yazı zemine alçak kabartma tekniğinde düzgün bir istifle yazılmıştır. Gövdenin üst kısmında kademeli bir geçiş ile boyun kısmına geçilmektedir. Boynun üzerinde hafif kabartmalı yukarı bakan bir alem figürü bulunmaktadır. Başlığın üstten ucu görünür şekilde etrafı iri dilimlerle çapraz olarak sarılmıştır. Karşıdan bakıldığında sol alttan kavisli bir şekilde sağ üst köşeye gelen dilimler buna paralel olarak uzanırken, alttakiler buna çapraz olarak uzamaktadır[185]. Sarığın kalın dolamalarını meydana getiren derin yivler sayesinde üç boyutlu bir görüntü kazanmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Âlem

[185] Çal, "Göynük(Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları", 304

Foto. 210. Mustafa Efendi'nin Baş Taşı

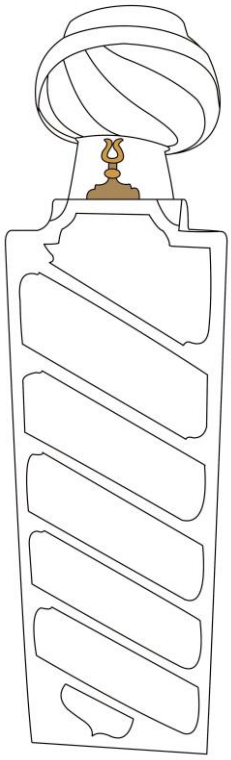

Çizim 185. Mustafa Efendi'nin Baş Taşı

Katalog No:163

Fotoğraf No: 211

Çizim No:-

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1210 H/1796 M

Kimliği: Ali kızı Arab Halime

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mine'l Mevt	اه منالموت
Nâzenim gitti cennet bağına	نازنیم کتدی جنّت باغنه
Firakını koydu vâlideyni canına	فراقنی قودی والدینی جاننه
Ali kızı Arab Halime ruhuna	علی قزی حلیمه روحنه
Fâtiha sene 1210	فاتحه سنه ۱۲۱۰

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	67,5		
Genişlik	Üst:23,5 Alt:23,5	Üst: Alt:	
Kalınlık	9,5		

Başlık Tipi: Yok

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Yerinde olmasına rağmen başlığı ve ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Aşağıdan yukarıya doğru uzanan düz dikdörtgen formunda bir gövdeye sahiptir.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerindeki kitabe metni soldan sağa eğimli silmelerle birbirinden ayrılmış kartuşlarda, tarih kısmı hariç dört satırdan oluşmaktadır. Sülüs hatla yazılan metin alçak kabartma tekniğinde, zemine kazılarak yazılmıştır. Yazıyı çevreleyen silmeler sol üsten ve sağ alt köşelerden içe doğru hareketlendirilmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 211. Arab Halime'nin Baş Taşı

Katalog No:164

Fotoğraf No: 212

Çizim No:-

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1210 H/1796 M

Kimliği: Hacı Ali Kalfa oğlu Hamza

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mine'l Mevt	اه منالموت
Bu merkâde her kim iderse dua	بو مرقده هر كيم ايدرسه دعا
İde mahşerde şefaat müctebâ	ايده محشرده شفاعت مجتبا
Hacı Ali Kalfa oğlu	حاجى على قلفه اوغلو
Merhûm Hamza ruhuna fâtiha	مرحوم حمظه روحنه فاتحه
Sene 1210	سنه ١٢١٠

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	99		
Genişlik	Üst:27 Alt:27	Üst: Alt:	
Kalınlık	7,5		

Başlık Tipi: Yok

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma.

Bugünkü Durumu: Baş taşının gövdesi sağlam olmasına rağmen başlığı ve ayak taşı bulunmamaktadır. Gövde başka bir taşa dayandırılmış durumdadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değil**.** Aşağıdan yukarıya doğru uzanan gövde düz dikdörtgen formdadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde yüzeyindeki kitabesi soldan sağa eğimli düz silmelerle birbirinden ayrılmış olup tarih kısmı hariç beş satırdan oluşmaktadır. Silmelerle kartuş içine alınan yazılar Sülüs hatlı olup alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir. Silmeler her satırda farklı kalınlıklarda ve şekillerde olup kartuşların üst sol ve alt sağ köşeleri oval formda verilmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 212. Hamza'nın Baş Taşı

Katalog No:165

Fotoğraf No: 213

Çizim No:186

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1214 H/1800 M

Kimliği: Ali'nin kerimesi Emine Kadın

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mine'l Mevt	**اه منالموت**
Ali'nin kerimesi	**علينك كريمه سى**
Merhûme Emine Kadın	**مرحومه امينه قدين**
Ruhuna fâtiha	**روحنه فاتحه**
Sene 1214	**سنه ١٢١٤**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	117,5		
Genişlik	Üst:33,5 Alt:25	Üst: Alt:	
Kalınlık	6		

Başlık Tipi: Üçgen alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Kazıma, Kabartma

Bugünkü Durumu: Yerinde olmayıp bir ağaca dayandırılmış durumdadır. Alınlıktaki süsleme kısmında üst kenarlarda kırılma ve aşınmalardan dolayı bazı figürler yarım durumdadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Alttan üste doğru genişleyen dikdörtgen bir gövde formuna sahiptir. Yukarı doğru genişleyen gövde üçgen formunda bir alınlıkla sonlanmıştır. Alınlıktaki kırılmalar üçgen alınlık formunu bozmuştur.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerindeki kitabesi tarih kısmı hariç dört satırdan oluşmaktadır. Sülüs hatlı yazı zemine alçak kabartma tekniğinde yazılmıştır. Kitabe kısmı ince bir kemerle alınlıktaki süsleme kısmından ayrılmıştır. Kemerin üstündeki düz silme şeritin teğet geçmesiyle köşelerde oluşan üçgen alan, simetrik olarak işlenmiş üç yapraklı göbeği olan bir çiçek motifiyle bezenmiştir. Alınlığın kenarları, kırılma ve aşınmalardan dolayı üçgen formu bozulmuş ayrıca üzerine çalışılan iki cami figürü net görüntülerini kaybetmiştir.

Cami figürleri cepheden tasvir edilmiş, üzerinde düz kesme taşlı duvar örgüsü ve kubbeler dilimleriyle birlikte verilmiştir. Alınlığın tam ortasında üst tarafı olmayan minarenin arkasında perspektif bir derinlikle belli belirsiz selviler yer almaktadır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant yaprak, Selvi, Yuvarlak kemer, Cami

Foto. 213. Emine Kadın'ın Baş Taşı

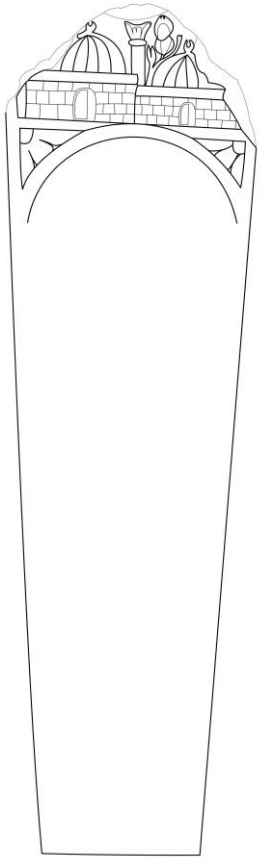

Çizim 186. Emine Kadın'ın Baş Taşı

Katalog No:166

Fotoğraf No: 214-215

Çizim No: 187-188

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1218 H/1804 M

Kimliği: İbn-i Es-seyid Şerif Ali Ağa

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Baki	**هوالباقی**
Beni kıl mağfiret ey Rabbi Yezdan	**بنی قیل مغفرت ای ربّ یزدان**
Bi hakkı arş-ı âzam nûr-ı Kur'an	**بحق عرش اعظم نوری قران**
Gelüb kabrim ziyaret eyleyin ihvân	**کاوب قبرم زیارت ایلین احوان**
Okuyalar ruhuma bir fâtiha ihsân	**اوقیالر روحمه بر فاتحه احسان**
Merhûm ve mağfûr Şerif Ağa	**مرحوم و مغفور شریف اغا**
Zâde Esseyid Hüseyin Ağa	**زاده اسّید حسین اغا**
İbn-i Esseyid Şerif Ali Ağa	**ابن اسّید شریف علی اغا**
Rûhu'çün rıza'en Allâhî el-fâtiha	**روحیچون رضاان لله الفاتحه**
Fi 11 Za(Zilkade) sene 1218	**فی ۱۱ زا سنه ۱۸۱۲**

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler:

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	182	180	30
Genişlik	Üst:38 Alt:63	Üst:46 Alt:64	107
Kalınlık	19	9	

Başlık Tipi: Dilimli Sarık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma.

Bugünkü Durumu: Üstü açık alçak lahit şeklinde olan mezarın baş ve ayak taşları yerinde olup, günümüze en sağlam haliyle varmış mezarlardan bir tanesidir.

Mezar Tipi ve Formu: Üstü açık lahit şeklindeki mezarın aşağıdan yukarıya üç kademeli olarak daralan baş taşı düz dikdörtgen forma sahiptir. Gövde üzerinden kademeli bir geçişle uzun boyun kısmının üzerinde oldukça büyük çapraz destarlı kavuk yerleştirilmiştir. Ayak taşı ise aşağıdan yukarıya genişleyen dikdörtgen gövde forma sahiptir. Bu gövde üçgen formunda bir alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Düz dikdörtgen gövde üzerindeki kitabe metni, en alttaki tarih kısmı hariç dokuz satırdan oluşmaktadır. Celi Sülüs hatla yazılan kitabe metni, düz ince silmelerle birbirinden ayrılmış olan kartuşlar içerisine yazılmıştır. Hat düzgün bir istifle zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Omuz hizasından pahlanarak meydana gelen uzun boyun üstünde oldukça büyük bir sarık yer almaktadır. Daire formundaki sarık, önden bakıldığında soldan sağa doğru eğimli dolama dilimlerin üzerinden, sağ alt köşeden çıkan bir dilim başlığın üst kenarı boyunca uzanarak sol aşağıya doğru indiği görülür[186]. En altta bulunan süsleme bordür içerisinde beş tane tam, yan başlarda ise yarım çan biçiminde akant yaprakları, dalgalı bir yivle birbirinden ayrılmıştır. Bordürün hemen altında iki sıralı düz yivlerin sağında ve solunda üçer küçük akant yaprakçıklar yerleştirilmiştir. En alt kısımda sol köşe tarafı betonla kapatılmış olan daire silme içerisine iki tam biri yarım üç nar motifi işlenmiştir. Bu süslemenin iki tarafında yer alan süslemeler boyamadan dolayı net olarak görülememektedir.

Ayak Taşı: Alttan üste doğru genişleyen dikdörtgen ayak taşının süslü üçgen alınlık kısmı, iki kademeli yuvarlak silmelerle sade düz alt kısımdan ayrılmıştır. "C" kıvrımlı kemer, sağ ve sol alt köşelerde yarım sütunce başlıklarıyla taşınmaktadır. Kemerin hemen üstünde barok tarzı sıralı taç biçiminde akant yapraklar işlenmiştir. Üst

[186] Çal, "Göynük (Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları", 304.

alınlık kısmında kenarlar, Barok “S” ve “C” kıvrımlarla dairesel bir form oluşturulmuş ve yine bu dairenin üst tam ortası küçük akant yapraklarla taçlanmıştır. Dairenin altından sağa ve sola uzanan iki kıvrım dal yer almaktadır. En üstte ise Barok “S” ve “C” kıvrımlarla alınlık formunu kazanmıştır. Yine üçgen alınlığın en sivri ucu, barok tarzı akant yapraklarla taçlandırılmıştır. Alınlık kısmı tepelik haricinde simetrik olarak işlenmiştir. Alınlığın sağ ve sol alt köşelerinde karşılıklı simetrik, dallı ve yapraklı naturalist iki tane açmış gül motifi kullanılmıştır. Ayak taşının en alt kısmı yine baş taşında olduğu gibi aynı bordür süslemeye sahiptir.

Kullanılan Motifler: Akant yaprak, Gül, “S” ve “C” kıvrım, Stilize çiçek

Foto. 214. Şerif Ali Ağa'nın Baş Taşı

Çizim 187. Şerif Ali Ağa'nın Baş Taşı

Foto. 215. Şerif Ali Ağa'nın Ayak Taşı

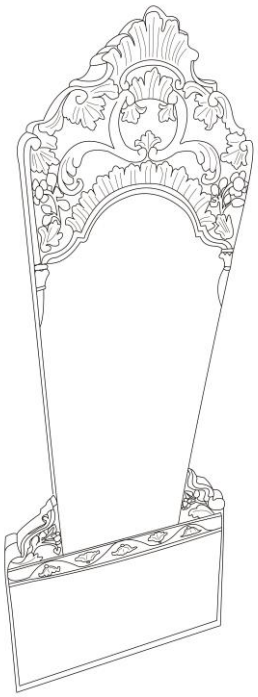

Çizim 188. Şerif Ali Ağa'nın Ayak Taşı

Katalog No:167

Fotoğraf No: 216

Çizim No: 189

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1219 H / 1805 M

Kimliği: Sakızı Bıçakçı Kerimesi El Hacı Saliha Hatun

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Hayyu'l-Bâkî	**هوالحیّ الباقی**
Sakızı Bıçakçı Kerîmesi	**ساقزی بچاقچی کریمه سی**
El-Hacı Sâliha Hâtun'un	**ال حاجی صالحه خاتونك**
Muteberesi merhûme ve mağfûre	**معتبرسی مرحومه و مغفوره**
Nefise rûhu'çün fâtiha	**نفیسه روحچون فاتحه**
fi 27 N(Ramazan) sene 1219	**فی ۲۷ ن سنه ۱۲۱۹**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	60,5		
Genişlik	Üst:24,5 Alt:22	Üst: Alt:	
Kalınlık	4		

Başlık Tipi: Üçgen alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerinde, ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Alttan üste doğru genişleyen dikdörtgen formunda bir gövdeye sahiptir. Gövde üçgen formunda alınlık tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Alttan üste doğru hafif genişleyerek yükselen dikdörtgen formlu gövde ince düz bir silme ile alınlık kısmından ayrılmıştır. Gövde üzerindeki kitabe metni, tarih kısmı hariç beş satırlık ince düz silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine yazılmıştır. Sülüs hatlı metin zemine alçak kabartma tekniğinde yazılmıştır. Yanlardan yukarı uzanan ince düz silmeler, ikinci satırda yarım sütunce başlığı ile bitirilmiştir. Kitabe, sütunceler üzerinde barok tarzı "C" ve "S" kıvrımlı bir kemerle diğer süslemelerden ayırılmaktadır. Serlevhanın her iki tarafındaki köşelerde, simetrik naturalist üslupta dal ve yapraklarıyla sola ve sağa bakan iki lale motifi yer alır. Bu motiflerden, serlevhaya bakan lalelerin önünde birer başak motifi işlenmiştir. Tüm bu süslemelerin hemen üstündeki düz yatay silme, alınlıkdaki süslemeleri alt kitabe ve diğer süslemeleden ayırmaktadır. Üstteki alınlık kısmında motifler simetrik olarak işlenmiştir. Ortada bulunan ayaklı meyve kasesinin kenarları yivlerle hareketlendirilmiş, içinde üç üzüm salkımı naturalist bir üslupta işlenmiştir. Kasenin her iki tarafında ve üstünde "S" ve "C" kıvrımlı dalların uç ve ortalarını akant yapraklar tamamlar. Tepedeki yukarı ve aşağı doğru simetrik duran lotus yaprak dilimleri tepeyi taçlandırmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: "C" ve "S" kıvrımlar, Yaprak, Lale, Akant yaprak, Üzüm

Ayaklı kase, Sütunce başlık

Foto. 216. Saliha Hatun'un Baş Taşı

Çizim 189. Saliha Hatun'un Baş Taşı

Katalog No:168

Fotoğraf No: 217-218

Çizim No:190-191

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1219 H/ 1805 M

Kimliği: Bıçakçı Kerimesi El-Hac Zeliha Kadın

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Hayyu'l-Bâki	**هوالحّ الباقی**
Gel kerim eyle beni şâd eyle	**كل كرم ايله بنى شاد ايله**
Zikr-i hâyr eyle kabrimi nûr eyle	**ذكر حير ايله قبريمى نور ايله**
Münevver idüb beni bir fâtiha ile yâd eyle	**منور ايدوب بنى بر فاتحه ايله ياد ايله**

Merhume Bıçakçı kerimesi merhûme ve mağfûre

مرحومه بجاقچى كريمه سى مرحومه و مغفوره

El- Hac Zeliha Kadın ibn	**الحاجى زليخه قادن ابن**
Mustafa rûhi'çün el-fâtiha	**مصطفى روحيچون الفاتحه**
Sene 1219	**سنه ١٢١٩**

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	114	107	
Genişlik	Üst:51 Alt:47	Üst:40 Alt:33	
Kalınlık	8	3	

Başlık Tipi: Üçgen formda alınlık

Kullanılan Malzeme: Beyaz mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerinde

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Aşağıdan yukarıya doğru genişleyen dikdörtgen formda bir gövdeye sahiptir. Gövde, üçgen formda alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövdenin üç tarafı kalın bir bordür ile çerçevelenmiş olup içi sağa-sola hareketli kıvrım dallar arasında yapraklar ve yıldız çiçekli motifler kabartma tekniğinde işlenmiştir. Çerçevenin içinde tarih kısmı hariç ince düz silmelerle birbirinden ayrılmış kartuşlar içinde yedi satırlık Celi Sülüs hatlı kitabe metni yer almaktadır.

Serlevhanın hemen üstü lotus yaprakla taçlanmış olup kenarlarından aşağı uzanan S kıvrımıyla yazılı alan üst taraftan tamamen ayrılmıştır. Akant yaprağın hemen iki yanı simetrik olarak işlenmiş dal ve yapraklarıyla profilden alınmış gül motifi yer alır. Düz bir çizgiyle gövdeden ayrılan alınlık yine aynı formda motiflerle süslenmiştir. Üçgen formdaki alınlık, barok tarzı "S" ve "C" kıvrımlarıyla formunu kazanmış olup alt köşeler içe doğru yelpaze şeklinde akant yapraklarla hareketlendirilmiştir. Alınlığın üst tam ortası yine akant yaprakla yelpaze şeklinde taçlandırılmıştır. Tüm bu süslemelerin tam ortasında üzeri yivli dilimlerle hareketlendirilmiş ayaklı bir vazonun içinde ikisi yana sarkmış, bir tane tam ortada dik duran dal ve yapraklarıyla çiçek motifi kabartma tekniğiyle işlenmiştir. Baş taşı bütünüyle tezyinatı ve kullanılan motifleriyle oldukça estetik bir görüntü vermektedir.

Ayak Taşı: Alttan yukarıya doğru hafif genişleyerek yükselen ayak taşı sivri üçgen alınlıkla tamamlanmıştır. Gövdenin tam ortasında ki selvi ağacının üzeri lale formunda hareketlendirilerek yukarı doğru uzamış ve ucu sola eğik bir şekilde durmaktadır. Selvi ağacının arkasında iki sıra halinde dairesel formda hareket eden asma dalları en yukarıda çapraz bir şekilde uçları yukarıda olacak şekilde bitirilmiştir. Daire içinde kalan üzüm salkımları birbirine bakar şekilde altta iki üstte iki tane olmak üzere oldukça naturalist bir üslupta tezyin edilmiştir. Üzüm salkımlarının taneleri tek tek işlenmiş, yapraklar ve etrafındaki kıvrımlı küçük dallar daha stilize bir şekilde

verilmiştir. Selvi üzerindeki alınlığı gövdeden ayıran barok üslupta "C" kıvrımlı kemerin tam ortasında baş taşındaki gibi yelpaze şeklinde akant yaprakla taçlandırılmıştır.

Alınlıktaki süslemeler simetrik olarak işlenmiştir. Ortada bir bağla bağlanan dallar dıştan içe doğru kıvrılarak bitirilmiştir. Bağın üstünde ve altında birer tane çan motifi yerleştirilmiştir. Dalların üzeri akant yapraklarla hareketlendirilmiştir. Tepeliğe bakan köşelerde birer taç çiçekle doldurulmuş olup üçgen tepenin tam ortasında yıpranmış çok da belirgin olmayan bir süsleme uygulanmıştır.

Kullanılan Motifler: "S" ve "C" kıvrımlar, Akant yapak, Kıvrım dal, Yaprak, Yıldız Çiçek, Papatya, Vazo

Foto. 217. Zeliha Kadın'ın Baş Taşı

Çizim 190. Zeliha Kadın'ın Baş Taşı

Foto. 218. Zeliha Kadın'ın Ayak Taşı

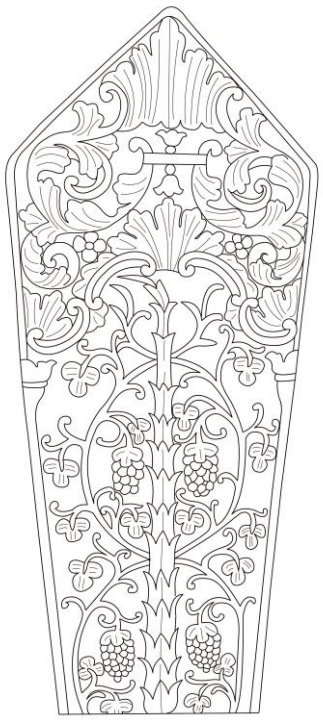

Çizim 191. Zeliha Kadın'ın Baş Taşı

Katalog No:169

Fotoğraf No: 219

Çizim No:192

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1220 H/ 1806 M

Kimliği: Mehmed'in kerimesi Saliha Hatun

Kitabenin Okunuşu:

Merhûme ve mağfûre	**مرحومه و مغفوره**
Gençliğine doymayan	**كنجلكينه طويميان**
Mehmed'in kerimesi Saliha	**محمدك كريمه سى صا لحه**
Hatûn ruhuna fâtiha	**حاتون روحنه فاتحه**
Sene 1220	**سنه ١٢٢٠**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	73		
Genişlik	Üst:33 Alt:28	Üst: Alt:	
Kalınlık	7		

Başlık Tipi: Üçgen alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerinde

Mezar Tipi ve Formu: Toprak Mezardır. Aşağıdan yukarıya doğru genişleyen dikdörtgen bir gövde formuna sahiptir. Gövdenin alınlığı üçgen formundadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Kitabeli gövde, tarih kısmı hariç dört satırdan oluşmaktadır. Sülüs hatlı kitabe, düz silmelerle birbirinden ayrılmış olup, yazı alçak kabartma tekniğinde zemine kazılarak yazılmıştır. Düz bir çizgi ile kitabeli gövdeden ayrılan üçgen alınlık, hiçbir süsleme unsuruna sahip değildir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 219. Saliha Hatun'un Baş Taşı

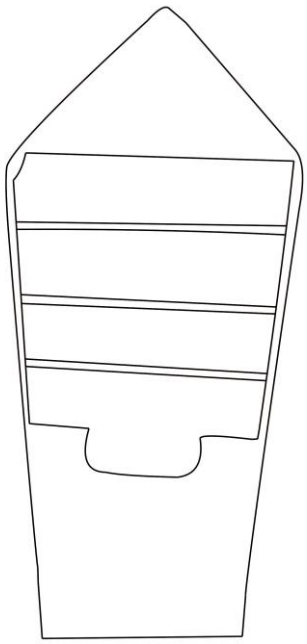

Çizim 192. Saliha Hatun'un Baş Taşı

Katalog No:170

Fotoğraf No: 220-221

Çizim No: 193-194

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1220 H/ 1806 M

Kimliği: Yekçeran oğlu Ali Hoca

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Bâkî	**هوالباقی**
Ah ile zâr kılarak tazeliğime doymadım	**اه ایله زار قیله راق تازه لکمه دویمدم**
Çûn ecel peymânesi dolmuş muradım almadım	**چون اجل پیمانه سی طولمش مرادم المدم**
Hasreten fâni cihanda tûl ömür sürmedim	**حسرتا فانی جحانده طول عمر سورمدم**
Firkata takdir bu imiş tâ ezelden bilmedim	**فرقتا تقدیر بو ایمش تا ازلدن** بلمدم
Merhûm ve mağfûr Yekçeran	**مرحوم و مغفور یکچراك**
Oğlu Ali Hoca rûhi'çün	**اوغلو علی حوجه روحیچون**
Rıza'en lillahi teâla el-fâtiha	**رضاء لله تعالی الفاتحه**
Sene 1220	**سنه ۱۲۲۰**

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	109	99,5	19
Genişlik	Üst:32 Alt:32	Üst:37 Alt:28	89
Kalınlık	15	7,5	

Başlık Tipi: Dilimli sarık

Kullanılan Malzeme: Beyaz mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Alttan yukarı doğru uzanan düz dikdörtgen gövde formundadır. Ayak taşı ise alttan yukarı doğru genişleyen dikdörtgen forma sahiptir.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Kitabeli gövde, tarih kısmı hariç sekiz satırdan oluşmaktadır. Kitabe, düz silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine Celi Sülüs hatla yazılmıştır. Serlevhanın hemen üstü "C" kıvrımlı silme kemerle bezeli alan ve başlık kısmından ayrılmaktadır. Kemerin üstünde taç şeklinde sıralı stilize yapraklar kullanılmış olup, köşeleri ise yıldız çiçeği motifi ile süslenmiştir. Omuz hizasından pahlanarak meydana gelen boyun üzerinde, çapraz destarlı büyükçe bir kavuk yer alır. Kavuğu meydana getiren dolamalar soldan sağa hafif yatık olarak dolanırken sağ alt köşeden sol alt köşeye uzanan eğimli bir sıra dolama görülmektedir. Derin oymaları sayesinde üç boyutlu estetik bir görüntüye kavuşmuştur. Yazı ve bezemeler zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Ayak Taşı: Alttan yukarı doğru genişleyen dikdörtgen gövde üzerinde, ortada yer alan selvi motifinin etrafında kıvrımlı asma dallar işlenmiştir. Gövdeye hareketlilik kazandıran dalların oluşturduğu daireler içinde altta ve ortada selvi motifinin her iki yanında üzüm salkımları ve yaprakları yer almaktadır. Dallar ve yaprak kıvrımlı uçları ile bitirilmiştir. Hemen üstünde silme kemer ve kemer üzerinde taç şeklinde sıralanmış stilize yapraklarla boşluk doldurulmuştur. Taç yaprakların ortasında alınlığa formunu veren bir yaprak motifi işlenmiştir. Alınlığın kenarları "S" ve "C" kıvrımlarla formunu kazanmış, palmetin şekline göre tepe üçgen formunda bitirilmiştir.

Kullanılan Motifler: Stilize yaprak**,** Yıldız çiçek, Selvi, Asma dal, Üzüm, Yaprak.

Foto. 220. Ali Hoca'nın Baş Taşı

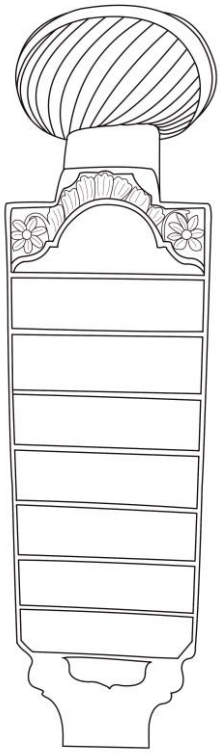

Çizim 193. Ali Hoca'nın Baş Taşı

Foto. 221. Ali Hoca'nın Ayak Taşı

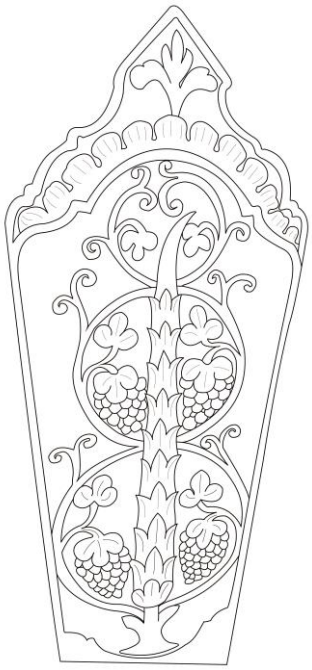

Çizim 194. Ali Hoca'nın Ayak Taşı

Katalog No:171

Fotoğraf No: 222

Çizim No:195

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1232 H/ 1817 M

Kimliği: Yunddağlı Ahmed Ağa

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Hayyu'l-Bâki sene 1232	**هو الحی الباقی سنه ۱۲۳۲**
Beni kıl mâğfiret ey Rabbi Yezdan	**بنی قیل مغفرت ای ربّ یزدان**
Bi hakkı arş-ı âzam nûr-ı Kur'an	**بحق عرش اعظم نور قران**
Gelip kabrimi ziyaret eden ihvân	**کلوب قبریم زیارت ایدن اخوان**
İde ruhuma fâtiha ihsân	**ایده روحمه فاتحه احسان**
Yunddağlı merhûm	**یوونططاغلی مرحوم**
Ahmed Ağa ruhunafâtiha	**احمد اغا روحنه فاتحه**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	102		17
Genişlik	Üst:29 Alt:29	Üst: Alt:	71
Kalınlık	7,5		

Başlık Tipi: Dilimli sarık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Kazıma-Kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam fakat başka bir mezar taşına dayandırılmış durumdadır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Alttan üste doğru uzanan düz dikdörtgen formda gövdeye sahiptir. Kare forma yakın bir başlığı vardır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Kitabe, gövde üzerine Sülüs hatla yedi satır olarak yazılmıştır. Sülüs hatlı yazı, kabartma tekniğinde zemine kazılarak yazılmıştır. Yazının bitiş noktasından başlığa kademeli bir geçiş vardır. Kısa bir boyun üzerinde çapraz dolamalı bir kavuk yerleştirilmiştir. Kavuğu oluşturan destarların derin oyuntuları kavuğa üç boyutlu görüntü kazandırmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 222. Ahmed Ağa'nın Baş Taşı

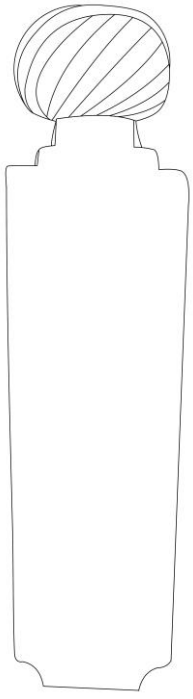

Çizim 195. Ahmed Ağa'nın Baş Taşı

Katalog No:172

Fotoğraf No: 223

Çizim No:196

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1242 H/ 1827 M

Kimliği: Seyid Memiş

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l- Bâk'i sene 1242	**هوالباقی سنه ١٢٤٢**
Musa Beşe oğlu	**موسه بشه اوغلو**
Muhammed Ağa'nın oğlu	**محمّد اغانك اوغلو**
Seyid Memiş ruhuna fâtiha	**سيد ممش روحنه فاتحه**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	92		16
Genişlik	Üst:27 Alt:27	Üst: Alt:	66
Kalınlık	9		

Başlık Tipi: Kısa Başlıklı Şeritli Sarık (2.Tip)

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Kazıma- Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sağlam olmasına rağmen başka bir mezar taşına dayandırılmış durumdadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezar mevcut değildir. Aşağıdan yukarıya doğru uzanan düz dikdörtgen formda gövdeye sahiptir. Gövde omuz hizasından pahlanıp iki kademeyle boyun kısmına geçilmiştir. Boyun üzerinde takkenin üzeri sarıkla dolanarak oluşturulmuş bir kavuk yer alır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerindeki dört satırlık Sülüs hatlı kitabe, zemine kazıma tekniğiyle yazılmıştır. Gövdeden kademeli bir geçişle kısa boyun üstünde kare forma yakın takke üzerinde dolama kavuk yerleştirilmiştir. Başa geçirilmiş takkenin etrafına yatay dört sıra olarak sarılmış dolamaların üstünden alt soldan başlayıp sağ üst köşeye uzanan çapraz tek dolama sargıyla tamamlanmıştır. Kavuğu oluşturan sargı oyuntusu derin yivli ve alçak kabartma tekniğinde uygulanmış olup, oldukça estetik üç boyutlu bir görünüm elde edilmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

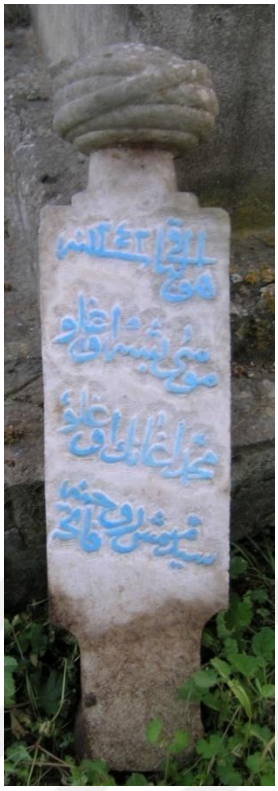

Foto. 223. Seyid Memiş'in Baş Taşı

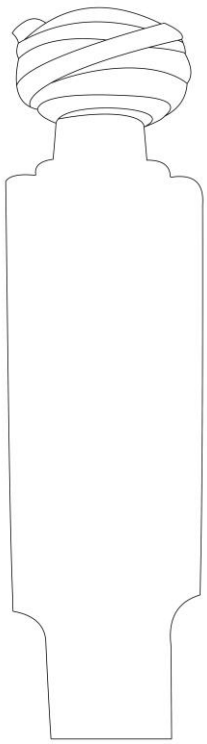

Çizim 196. Seyid Memiş'in Baş Taşı

Katalog No:173

Fotoğraf No: 224

Çizim No:-

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1247 H/ 1832 M

Kimliği: Selanikli Usta Halil oğlu Molla Muhammed

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâki 15 L(Şevval) sene 1247	**هوالباقی سنه١٢٤٧ل ١**
Bu merkâde her kim iderse dua	**بو مرقده هر کیم ایدرسه دعا**
İde mahşerde şefaat müctebâ	**ایده محشرده شفاعت مجتبا**
Selanikli Usta Halil	**سلانکلی اوسطه خالیل**
Oğlu Molla Muhammed ruhuna	**اوغلو منلا محمّد روحنه**
Fâtiha	**فاتحه**

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	110		
Genişlik	Üst:30 Alt:30	Üst: Alt:	
Kalınlık	7,5		

Başlık Tipi: Yok

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı yerinde olmasına rağmen başlığı mevcut değildir. Ayak taşı da bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Aşağıdan yukarıya doğru düz dikdörtgen gövde formundadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde yüzeyinde Sülüs hatla yazılı beş satırdan oluşan kitabesi yer alır. Kitabe soldan sağa eğimli kalınca silmelerle birbirinden ayrılmış kartuşlar içine kabartma tekniğinde, zemin kazılarak yazılmıştır. Silmelerin böldüğü kartuşlar farklı kalınlıklardadır. Serlevha ve tarih kısmı üçgen formunda kartuşlar içerisine yazılmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 224. Molla Muhammed'in Baş Taşı

Katalog No:174

Fotoğraf No: 225

Çizim No:-

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1247 H/ 1832 M

Kimliği: Pazarlı Seydi İbrahim

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Muin	**هوالمعين**
Pazarlı merhum	**پزارلی مرحوم**
Ve mağfur Seydi	**و مغفور سیدی**
İbrahim ruhuna	**ابرهیم روحنه**
Fatiha sene 1247	**فاتحه سنه ١٢٤٧**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	96		
Genişlik	Üst:24 Alt:24	Üst: Alt:	
Kalınlık	8,5		

Başlık Tipi: Yok

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Kazıma-Kabartma

Bugünkü Durumu: Başlığı mevcut olmayan baş taşı büyük bir taşa dayandırılmış durumdadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezar mevcut değil. Baş taşın gövdesi aşağıdan yukarıya doğru uzanan düz dikdörtgen formludur.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde, düz dikdörtgen formundadır. Kitabesi Sülüs hatla yazılmış olup, yazılar kabartma tekniğinde zemine kazılarak yazılmıştır. Hiçbir süsleme unsuruna sahip değildir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto 225. Seydi İbrahim'in Baş Taşı

Katalog No:175

Fotoğraf No: 226

Çizim No:197

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1249 H/ 1834 M

Kimliği: Hacı Kâsım Kerimesi Zeliha Hanım

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Mûin	**هوالمعين**
Nâzenim gitdi cennet bağına	**نازينم كتدى جنّت باغنه**
Firâkı kaldı vâlideyni canına	**فراقى قالدى والدينى جاننه**
Hacı Kâsım Kerimesi	**حاجى قاسم كريمه سى**
Zeliha Hanım rûhuna	**ذليحه حانم روحنه**
Fâtiha sene 1249	**فاتحه سنه ١٢٤٩**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	155		
Genişlik	Üst:35 Alt:25	Üst: Alt:	
Kalınlık	6		

Başlık Tipi: Sivri Kemerli Bitkisel Alınlık.

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Kabartma-Kazıma

Bugünkü Durumu: Sağlam fakat bir ağaca dayandırılmış durumdadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı alttan yukarıya doğru hafif genişleyerek yükselen dikdörtgen formunda bir gövdeye sahiptir. Dairesel formda üstte sivri kemer oluşturulmuş bitkisel bir alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerinde soldan sağa eğimli silmelerle birbiriden ayrılmış altı satırlık Sülüs hatlı kitabe metni yer alır. Yazılar kabartma tekniğinde zemine kazılarak yazılmış fakat silik bir durumdadır. Serlevhanın hemen üstünde oval basık bir kemerle alınlık, gövdeden ayrılmış olup kemerin köşelere olan uzantısı dairesel bir hareketle koç boynuzu gibi kıvrılmıştır.

Basık kemerin üstünde sıralı stilize akant yapraklar yerleştirilmiştir. Alınlık, kemerin üstünden yanlara doğru genişleyip yukarı doğru daralarak en tepede sivri kemerle tamamlanmıştır. Taç yaprakların ortasından çıkan iki dal üzerinde ikisi yan profilden, bir tanesi arkadan görüntülenmiş güle benzeyen katmerli çiçekler yer almaktadır. Ortadaki çiçeğin hemen üstünde lale formunda bir çiçeğe yer verilmiştir. Alınlığın kenarlarına yerleştirilen sıralı yapraklar alınlığı bir çerçeve gibi sarmaktadır. Bu alanda kullanılan motifler zemine kabartma tekniğinde uygulanmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant yaprak, Gül, Lale, Yaprak

Foto. 226. Zeliha Hanım'ın Baş Taşı

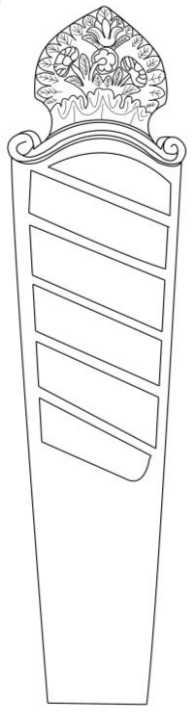

Çizim 197. Zeliha Hanım'ın Baş Taşı

Katalog No:176

Fotoğraf No: 227-228

Çizim No: 198-199

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1251 H/ 1836 M

Kimliği: El-Hacı Hasan Ağa

Kitabenin Okunuşu:

Merhûm ve mağfûr (Firdevs-i aşiyan) **مرحوم ومغفور فردوس ء....**

Hüseyin Ağa-zâde El-Hacı **حسين اغا زاده الحاجى**

Hasan Ağa ruhu'çün el-fâtiha **حسن اغا روحيچون الفاتحه**

Fi 15 B (Receb) sene1251 **سنه ١٢٥١ فى ١٥ ب**

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	107	196	
Genişlik	Üst:35 Alt:60	Üst:39 Alt:60	
Kalınlık	11	11	

Başlık Tipi: Yok

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Kabarma

Bugünkü Durumu: Kitabenin üst tarafı kırık, sadece son dört satırlık kitabesi mevcuttur olup bir ağaca dayandırılmıştır. Ayak taşı sağlam ve hazire alanının farklı bir

yerinde yerde yatık durumdadır. Lahit mezarın diğer iki uzun blok taşları aramalara rağmen bulunamamıştır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Lahit mezar formunda olduğu anlaşılan baş taşı yekpare mermerden yapılmış olup kırık durumdadır. Altta kare formunda olan baş taşı, yukarı doğru düz dikdörtgen gövde formunda olduğu anlaşılmaktadır. Baş taşı gibi yekpare mermerden yapılmış olan ayak taşı, günümüzde mevcut olamayan lahit mezarın ikinci parçasıdır. Baş taşında olduğu gibi lahiti oluşturan ayak taşının alt bölümü, kareye yakın formda olup gövde düz dikdörtgen formundadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Lahit mezarın bir parçası olan baş taşı yekpare mermerden yapılmıştır. Kitabeli gövdenin üst kısmı, son dört satır hariç günümüzde mevcut değildir. Celi Sülüs hatla yazılı olan metin, soldan sağa doğru eğimli silmelerin böldüğü kartuşlar içerisine yazılmıştır. Düz dikdörtgen gövde alta doğru "C" kıvrımıyla daralıp, kare formundaki alana geçilmektedir. Tarihin yazılı olduğu alanın sağ ve solundan gelen "S" kıvrımlarının birleştiği noktada barok tarzı püskül veya çan diyebileceğimiz bir süsleme unsuru kullanılmıştır. Bu alanın hemen sağında ve solunda nişli bir alan oluşturulmuştur. Nişin yüzeyi düz bir silme ile ikiye bölünmüştür. İç kısımda kalan alanda herhangi bir süsleme unsuru bulunmazken dış kısımdaki alanda yarım palmet motifi kullanılmıştır. Palmet motifinin şekline göre kenarları hareketlendirilmiştir. Kare formundaki lahit tabakanın tam ortasında daire içerisinde Mühr-ü Süleyman (Davud yıldızı) olarak nitelendirilen motif yerleştirilmiştir. Daire içerisinde ters-düz, birbiri içinden geçen üçgenlerin oluşturduğu altı kollu yıldız motifidir. Bu yıldız motifinin hemen ortasında birbiri içinden geçen altı yapraklı, ortası göbekli yıldız çiçek motifi bulunur. Birbiri içinden geçen yıldız kollarının oluşturduğu küçük üçgen formların içi, üç benek motifiyle doldurulmuştur. Daireyle kesişen yıldız kollarının köşelerindeki boşluklar ise bordürdeki motiflere benzer küçük yapraklarla süslenmiştir. Mühr-i Süleyman motifinin iki yanında yer alan selvi ağaçlarının üzerleri "zik-zak" şeklindeki çizgilerle hareketlendirilmiştir. Kitabeli gövde kısmına geçmeden önce iki şerit arasındaki bordür üzerinde taç şeklinde sıralanmış stilize akant yapraklar görülmektedir.

Bugün sadece dört satırı mevcut kitabe metni soldan sağa eğimli silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine yazılmıştır. Metin zemine alçak kabartma tekniğinde Celi Sülüs hatla yazılmıştır. Yazının kırık üst parçası araştırmalara rağmen bulunamamıştır.

Ayak Taşı: Burada altı kollu yıldızın tam ortasındaki göbeğin içi dört parçaya ayrılmış, etrafı akant yapraklarla doldurularak çiçeğe benzer bir motif elde edilmiştir. Yine yıldızların kollarının daireye değdiği yerlerde meydana gelen boşluklara akant yapraklarla çiçek formu verilmiş motiflerle doldurulmuştur. Ana gövde, aşağıdan yukarıya düz dikdörtgen formunda uzamaktadır. Bordürün hemen üstündeki küçük kare alanda iki yana uzanan "S" kıvrımlı motiflerin üstünden başlayan, üst şeritin ortasında biten kıvrımlı çizgilerle içi boş bir desen elde edilmiştir. Hemen üstünde ortası kalın, alt ve üstte iki ince bir şeritle bordür elde edilmiştir. Bir üst bölümde ortada kulplu bir vazo görülmektedir. Vazonun üstü akant yaprak formunda yapraklarla süslenmiştir. Vazonun içinde altı tane çiçek, dal ve yapraklarıyla beraber işlenmiştir. Vazonun sağına ve soluna birer şamdan yerleştirilmiştir. Üst alandaki boşluğu, dal ve yapraklarıyla beraber iki çiçek motifi doldurmaktadır. Çiçek motiflerinin üstündeki ince silme yuvarlak kemerin üzeri akant yapraklarla taçlandırılmıştır. Alınlık da diyebileceğimiz bu alan akant yaprakların yuvarlak kemer üzerindeki diziliş şekliyle üçgen formunda tamamlanmıştır.

Kullanılan Motifler: Bitkisel: Selvi, Akant yapraklar, Yaprak, Çiçek, Stilize çiçek, Daire, Üçgen, "S" ve "C" kıvrımlar, Zik-zak, Sembol: Mühr-ü Süleyman, Kulplu vazo, Şamdan, Yuvarlak kemer.

Foto. 227. Hasan Ağa'nın Baş Taşı

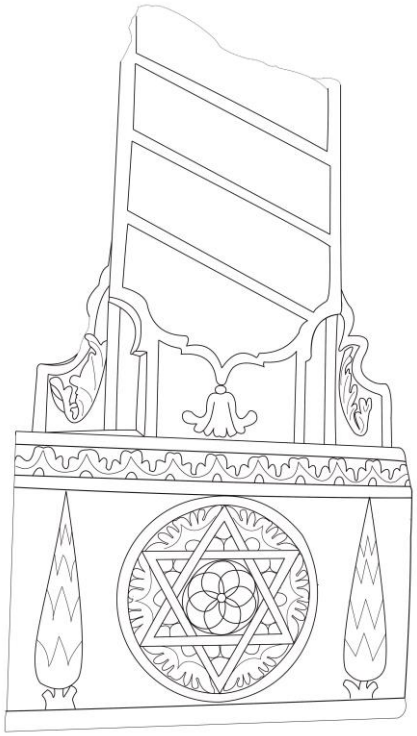

Çizim 198. Hasan Ağa'nın Baş Taşı

Foto. 228. Hasan Ağa'nın Ayak Taşı

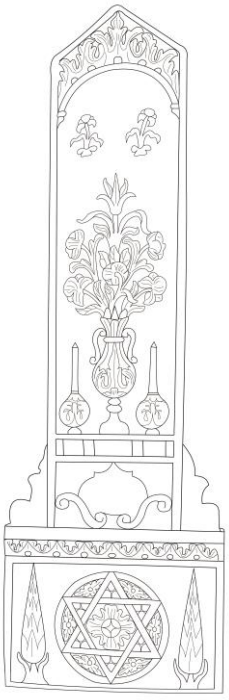

Çizim 199. Hasan Ağa'nın Ayak Taşı

Katalog No:177

Fotoğraf No: 229

Çizim No: 200

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1257 H/ 1841 M

Kimliği: İsmail Ağa Zevcesi Fatima

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mine'l Mevt sene 1257	**اه منا لموت سبه١٢٥٧**
Vatanımdan eyledim hicret	**وطانيمدن ايلدم هجرت**
Hak beni eyleye rahmet sabika	**حق بنى ايليه رحمت سابيقه**
Kızılhisar[187] Dizdar Ağa-zâde	**قزلحيصار دزدار اغا زاده**
İsmail Ağa'nın zevcesi	**اسماعيل اغانيك زوجه سى**
Fatima bin İsmail Ağa ruhuna	**فاطمه بن ايسماعيل اغا روحنه**
Fâtiha	**فاتحه**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	97,5		
Genişlik	Üst:33,5 Alt:29	Üst: Alt:	
Kalınlık	4		

[187] Aydoğan Demir, "Çeşme Mezar Taşları ve Tarihi Önemi", *Tarih ve Toplum*, Kasım 1996, C.26, S.155, 13-14.

Başlık Tipi: Bitkisel alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Kabartma

Bugünkü Durumu: Yerinde ve sağlam durumdadır. Sadece baş taşı mevcut olup ayak taşı yoktur.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Alttan üste doğru hafif genişleyerek yükselen gövde dikdörtgen formundadır.

Süsleme ve Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerindeki altı satırlık kitabe metni, silmelerle birbirinden ayrılmış kartuşlar içerisine yazılmıştır. Kitabe metni sülüs hatla yazılmış olup, zemine kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Gövdenin her iki yanı yukarı doğru dalgalı bir şekilde yükselmektedir.

Serlevhanım hemen üstü ince dalgalı şeritle alınlıktan ayrılmıştır. Alınlığın tam ortasında bulunan vazodan çıkan akant yapraklar bir yelpaze şeklinde açılarak alınlığa formunu kazandırmıştır. Kasenin iki yanında aşağı doru bakan birer gül motifi yapraklarıyla beraber işlenmiştir. Alınlığın alt kemer üstünde yanlarda bağımsız duran kıvrımlı akant yapraklar estetik bir görüntü vermektedir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant yapraklar, Gül, Yaprak, Vazo

Foto. 229. Fatima'nın Baş Taşı

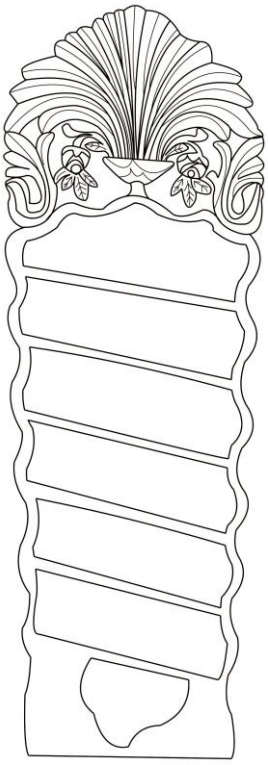

Çizim 200. Fatima'nın Baş Taşı

Katalog No:178

Fotoğraf No: 230

Çizim No:-

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1261 H/ 1845 M

Kimliği: Eskici Hüseyin Oğlu Ali

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mine'l mevt sene 1261	**اه من ا لموت سنه١٢٦١**
İlâhi ravzâ-i cinan eyle mâkam-ı emin	**الهى رو[ضاء] جنان ايله مقام امين**
Eskici Hüseyin	**اسكيجي حسين**
Oğlu merhûm	**اوغلى مرحوم**
Ali ruhu'çün	**على روحچون**
el-fâtiha	**الفاتحه**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	132		
Genişlik	Üst:28,5 Alt:28	Üst: Alt:	
Kalınlık	8		

Başlık Tipi: Yok

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı başka bir taşa dayandırılmış fakat başlık mevcut değil. Taşın yüzeyindeki yazılarda kısmen bozulmalar görülmektedir. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezar mevcut değil. Alttan yukarıya doğru uzanan düz dikdörtgen gövde formundadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerindeki altı satırlık kitabe metni düz silmelerle birbirinden ayrılmış kartuşlar içerisine yazılmıştır. Sülüs hatla yazılan yazı kabartma tekniğinde zemine kazılarak yazılmıştır. Serlevha üzerinden kademeli olarak boyun kısmına geçilmesine rağmen başlığı mevcut değildir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 230. Ali'nin Baş Taşı

Katalog No:179

Fotoğraf No: 231-232-233

Çizim No: 201-202

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1269 H/ 1853M

Kimliği: Dizdar Ağa-zade İsmail Ağa'nın duhteri Emine Hanım

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâki	**هوالباقی**
Dizdar Ağa-zade İsmail Ağa'nın duhteri	**دزدار اغا زاده اسماعیل اغانك دختری**
Yağya (?) Emine Hanım dar-ı gulüvve tuttu rah	**یغیا امینه خانم دار غلوه طوتدی راه**
Meyve-i nahl-ı şebâbı tatmadan bâd-ı ecel	**میوهٔ نخل شبابی طاتمدن باد اجل**
Nâgehân hâk-i mezilletde esüb etdi beni tebâh	**ناکحان خاك مزلتده اسوب ایتدی بنی تباه**
Her işin kaddin gibi bi-istikaddır felek	**هر ایشك قدك کبی بی استقاتدر فلك**
Nice kıydın böyle bir zürriyetime nice ah	**نیجه قیدك بویله بر ذرّیتیمه نیجه اه**
Tâ bi-haşr valideyni eşk-bar olsa mahal	**تا بحشر والیدینی اشکبار اولسه محل**
Hemdem-i canın ayırdı koydu bi-kes ah(ü) vah	**همدم جانك ایردی قودي بی کس اه واه**
İki yüz altmış dokuzda mürg-i canı bal açub	**ایکیوز التمش طقوزده مرغ جانی بال اچوب**
Nemciye bağ-ı cinânı i(e)de Allah hab-gâh	**نجمیا باغ جنانی ایده الله حابکاه**
1 sefer fi sene 1269	**ص ۱ فی سنه ۱۲٦۹**

Yazı Türü: Celi Talik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	82	77	
Genişlik	Üst:25,5 Alt:25,5	Üst:24 Alt:24	
Kalınlık	10	9	

Başlık Tipi: Mantar formunda başlık[188]

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı; alttan üste doğru yükselen düz dikdörtgen gövde formundadır. Ayak taşı ise alttan üste doğru düz yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Ayrıca üçgen bir alınlığa sahiptir.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerindeki kitabe metni tarih kısmı hariç on satırdan oluşmaktadır. Celi Talik hatlı yazı, soldan sağa eğimli silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Serlevhanın iki yanından pahlanarak düzleştirilmiş omuzların ortasında uzun bir boyun yer alır. Boynun hemen üstünde yanlara doğru genişleyerek yükselen başlık, üstten enine dilimlerle üç katlı olup mantar formundadır. Geniş başlığın altında yuvarlak çıkıntı gül goncasına benzer bir şekilde kabartı olarak verilmiştir. Başlığın sağ tarafı kırık durumdadır.

Ayak Taşı: Üçgen bir alınlığa sahip olan gövde bir silme ile çerçevelenmiştir. Gövde üzerinde yer alan selvi motifinin onaltı aşamalı olup ucu sağa eğimli bir şekilde uygulanmıştır. Motif kabartma tekniğinde olup zemine kazılarak uygulanmıştır.

Kullanılan Motifler: Selvi, Gonca

---

[188] Korkmaz Şen, *Eceabat'a Bağlı Bazı Merkezlerdeki Türk-İslam Dönemi Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale 2010, 169-171. Daha fazla bilgi için bkz: Recep Gün, "Samsun-Çarşamba Rıdvan Paşa Camii Haziresindeki Mezar Taşları-II(Celi Sülüs Kitabeli Olanlar)", *Ondokuzmayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.22, Samsun 2007, 117-173; Recep Gün, "Samsun-Çarşamba Rıdvan Paşa Camii Haziresindeki Mezar Taşları-I(Celi Ta'lik Kitabeli Olanlar)", *Ondokuzmayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.22, Samsun 2006, 103-143; Halit Çal, "Göynük Şehri Türk Mezar Taşları", *Vakıflar Dergisi*, S.30, Ankara 2007, 295-382.

Foto. 231. Emine Hanım'ın Baş Taşı

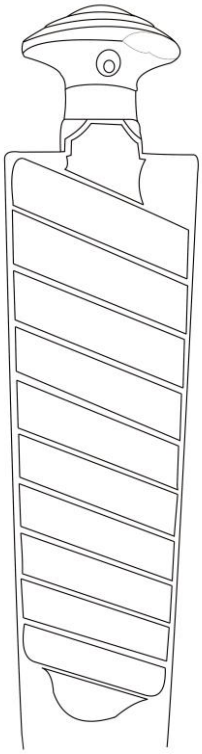

Çizim 201. Emine Hanım'ın Baş Taşı

Foto. 232. Emine Hanım'ın Ayak Taşı

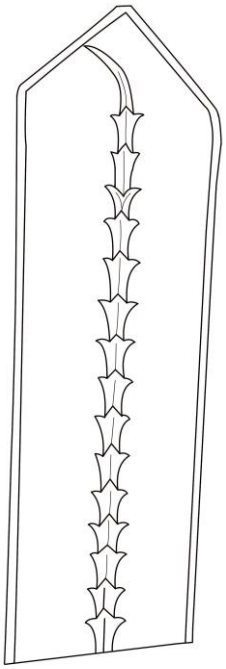

Çizim 202. Emine Hanım'ın Ayak Taşı

Foto. 233. Mezarın Genel Görüntüsü

Katalog No:180

Fotoğraf No: 234

Çizim No: 203

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1273 H/ 1857 M

Kimliği: Esseyid İsmail

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l- Hallâku'l- Bâkî **هو الخلاق الباقى**

Ne edevâtı etıbba ne ilaç oldu bana **نه ادوات اطبّا نه علاج اولدى بكا**

Çekdiğim dâr-ı fenâda âyandır cümle sana **چكديكم دار فناده عياندر جمله سكا**

Bu kulun Yemeni'yi Yâ-Rabb mazhar et rahmetina(e)

بو قولك يمنيى ياراب مظهر ايت رحمتيكا

Emeli afv u keremdir niyâzı hazretina(e) **املى عفوو كرمدر نيازى حضرتكا**

Kabrimi zâir olan eylese bir hayrû senâ **قبريمي زاير اولان ايلسه بر خيروثنا**

Yarın mahşerde Muhammed olsa edille şâfî'î(şefî'î) ana

يارك محشرده محمّد اولسه ادله شا فيعى اكا

Merhum Esseyid İsmail Yemenî bin Molla **مرحوم اسيد اسماعيل يمنى بن ملا**

Muhammed Selânikli-zade ruhuna fatiha **محمّد سلانكلى زاده روحنه فاتحه**

Fi 6 N(Ramazan) sene 1273 **سنه ١٢٧٣فى ٦ ن**

Yazı Türü: Celi Talik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	120		14
Genişlik	Üst:29,5 Alt:29	Üst: Alt:	58
Kalınlık	5		

Başlık Tipi: Aziziye tipi Fes

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir. Daha önce fesli başlık kısmı kırık olmasından dolayı daha sonra beton malzemeyle yerine konulmuştur. Ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Alttan yukarıya doğru yükselen düz dikdörtgen formunda gövdeye sahiptir. Omuz hizasından pahlanarak yükselen boyun üzerinde fes yer almaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerindeki kitabe metni, tarih kısmı hariç düz silmelerin ayırdığı dokuz satırlık kartuşlar içerisine yazılmıştır. Kitabe Celi Ta'lik hatla yazılmış olup zemine kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Serlevha üzerindeki ince şerit kemer gövdeyi başlık kısmından ayırmaktadır. Kitabeli alanı çevreleyen düz şeritlerin dışındaki ince bordür, birbiriyle bağlantılı sarmaşık dallarla süslenmiştir. Serlevhanın iki yanındaki omuz kısmı pahlanarak meydana gelen köşe boşlukları bordürden gelen kıvrım dal ve yapraklarla doldurulmuştur. Boyun kısmı daha önceden kırılmış olup sonradan beton malzemeyle gövdeye tutturulmuş olduğu görülmektedir. Başlık, sağ tarafında püskülü olan altı geniş üstü dar olan aziziye tipi başlıktır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Sarmaşık

Foto. 234. İsmail'in Baş Taşı

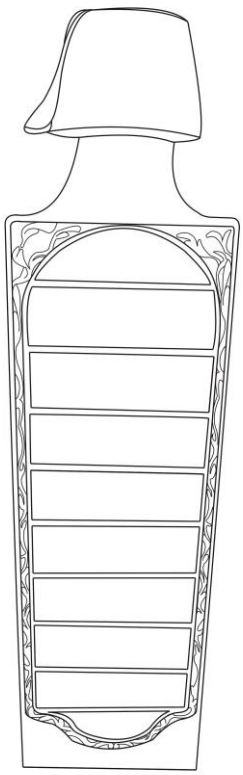

Çizim 203. İsmail'in Baş Taşı

Katalog No:181

Fotoğraf No: 235

Çizim No:-

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1275 H/ 1861 M

Kimliği: Mustafa Behçet Efendi

Kitabenin Okunuşu:

Vefâtıma sebeb oldu…. .	**وفا تمه سبب اولدی.....**
Dürlü işler düşdü benim peşime	**درلو ایشلر دوشدی بنم پشیمه**
Ağı katdı felek tatlı aşıma	**اغی قاتدی فلك طتلی اشیمه**
Katı- pek gençlikde geldi başıma	**قتی پك كنجلكده كلدی با شمه**
Takdir-i hikmete yok muhalefet	**تقدیر حكمته یوق محالفت**
Bu dünya fânidir hem dahi yalan	**بو دنیا فانی در همدخی یلان**
Ölüme çareler var mı bir bulan	**اولومه چاره لر وارمی بر بولان**
İbret alın benim ardımda kalan	**عبرت الین بنم اردمده قلان**
Etmesin fâniye asla riayet	**ایتمسیم فانی یه اصلا رعایت**
Niyaz eder kulun Mustafa Behçet	**نیاز ایدر قولك مصطفه بحجت**
Hazretinden umar ravzâ-i cennet	**حضرتكدن اومار روضه جنت**
Habîbin muhsine etsin şefa’(at)	**حبیبك محسنه اتسین شفا[عت]**
Kerimsin rahimsin eyle inâyet	**كریمسین رحیمسین ایله عینایت**
Dizdar-zade Hacı Osman Ağa’nın	**دذدار زاده حاجی عثمان اغانك**
Mahdûmu merhum Mustafa Behçet Efendi	**مخدومی مرحوم مصطفه بهجت افندی**
Rûhuna fâtiha 4 Şevvâl fi sene 1275	**روحنه فاتحه سنه ١٢٧٥ فی ٤ ل**

Yazı Türü: Celi Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	117		
Genişlik	Üst:29,5 Alt:29,5	Üst: Alt:	
Kalınlık	12		

Başlık Tipi: Yok

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Kitabesinin tamamına yakın 16 satırı günümüze varmış kırık bir durumda olup başka bir mezarın sanduka taşına dayandırılmış durumdadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Alttan yukarı doğru düz dikdörtgen gövde formuna sahiptir.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerindeki kitabe metni on altı satıra ayrılmış, soldan sağa eğimli ince silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine yazılmıştır. Yazı zemine Celi Ta'lik hatla alçak kabartma tekniğinde yazılmıştır. Erkek mezar taşı olan gövdenin üst başlık kısmı kırılmış, on iki ve on üçüncü satırlarda son kelimelerde kırılmalar görülmektedir. En alttaki tarih kısmı da kırık bir durumda olup metin içeriği açısından değerlendirmeye alınmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 235. Mustafa Behçet Efendi'nin Baş Taşı

Katalog No:182

Fotoğraf No: 236

Çizim No: 204

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1276 H/ 1862 M

Kimliği: Cerrah Seydi Ağa'nın kerimesi Saliha Kadın

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Hay fi 15 Ca sene 1276	**هوالحی فی ۱۵ جا سنه ۱۲۷٦**
Cihan bahadır doymadı canıma	**جهان طویمدی جانمه**
Acıdı yakdı giryânımı	**اجدی یقدی کریانمی**
Cerrah Seydi Ağa'nın	**جرّح سیدی اغانك**
kerîmesi Saliha Kadın	**کریمه سی صالحه قدین**
ruhuna fâtiha	**روحنه فاتحه**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	93		
Genişlik	Üst:32 Alt:32	Üst: Alt:	
Kalınlık	3		

Başlık Tipi: Bitkisel Kıvrımlı Alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Kabartma

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerinde. Ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Alttan üste doğru genişleyen, dikdörtgen gövde formundadır. Bitkisel kıvrımlı alınlığa sahiptir.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerinde ki altı satırlık kitabe, soldan sağa eğimli silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine sülüs hatla yazılmıştır. Yuvarlak silme kemer ile kitabeli gövde alınlıktan ayrılmaktadır. Ortadan düz dallarla yukarı çıkan akant yapraklar yanlardan aşağı doğru uzanarak alınlığın formunu belirlemiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant yapraklar

Foto. 236. Saliha Kadın'ın Baş Taş

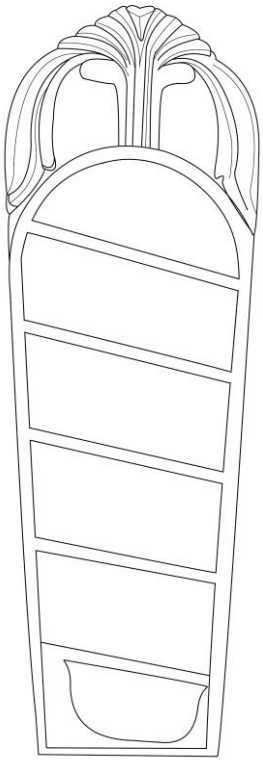

Çizim 204. Saliha Kadın'ın Baş Taşı

Katalog No:183

Fotoğraf No: 237

Çizim No: 205

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1286 H/ 1872 M

Kimliği: Emin Efendi'nin zevcesi Hafize Hanım

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâki	**هوالباقی**
Emr-i Hakla dürlü emraz geldi benim tenime	**امر حقله دورلو امراض كلدى بنم تنيمه**
Bulmadı sıhhat vücûdum sebeb oldu mevtime	**بولمدى صحت وجودم سبب اولدى موتمه**
Akıbet erdi ecel-i rıhlet göründü canıma	**عاقبت ايردى اجل رخلت كورندى جانمه**
Okuya bir fâtiha irsâl edeler rûhuma	**اوقيوب بر فاتحها يرسال ايده لر روحمه**
Emin Efendi'nin zevcesi merhûme	**امين افنديڭ زوجهسى مرحومه**
Hâfize Hanım rûhuna fâtiha	**حفيضه خانم روحنه فاتحه**
Sene 1286	**سنه ١٢٨٦**

Yazı Türü: Celi Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	90		
Genişlik	Üst:35 Alt:29,5	Üst: Alt:	
Kalınlık	6		

Başlık Tipi: Bitkisel Kıvrımlı Alınlık

Kullanılan Malzeme: Beyaz Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir. Ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Ayak taşı alttan üste doğru hafif genişleyen dikdörtgen gövde formundadır. Alınlık ise bitkisel kıvrımlıdır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerindeki yedi satırlık kitabesi, soldan sağa eğimli ince silmelerle birbirinden ayrılmış kartuşlar içerisine Celi Ta'lik hatla alçak kabartma tekniğinde yazılmıştır. Serlevha üzerindeki ince silme şeritin meydana getirdiği yuvarlak kemer, yanlara doğru dalgalı bir hareketle alınlığı gövdeden ayırmaktadır. Alınlık üzerindeki akant yaprakların şekli alınlığa formunu vermiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant yapraklar

Foto. 237. Hafize Hanım'ın Baş Taşı

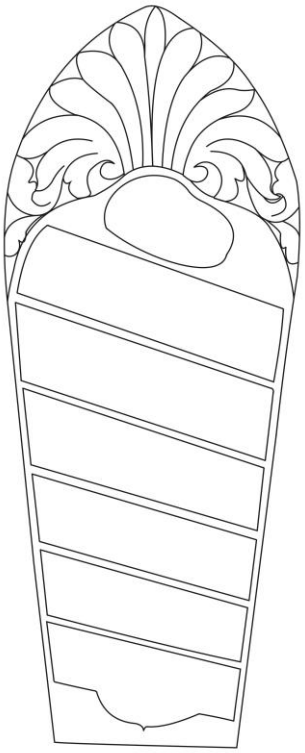

Çizim 205. Hafize Hanım'ın Baş Taşı

Katalog No:184

Fotoğraf No: 238

Çizim No: 206

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1287 H/ 1873 M

Kimliği: Halil Efendi'nin Kerimesi Fahriye Hanım

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mine'l Mevt	**اه منالموت**
Ağlamam tâ haşr olunca var yeri	**اغلامم تا حشر اولنجه واريرى**
Kızımın vardır ciğerde yâresi	**قزيمك واردر جكرده ياره سى**
Hiç çıkarmı hatırımdan hasreti	**هيج چقارمى حطرمدن حسره تى**
Kuş gibi uçtu o cânım pâresi	**قوش كبى اوچدى اه جانم پاره سى**
Halil Efendi'nim kerîmesi Fahriye	**حاليل افنديڭ كريمه سى فحريه**
Hanımın ruhuna fâtiha	**خانمك روحنه فاتحه**
Sene 1287	**سنه ١٢٨٧**

Yazı Türü: Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	65		
Genişlik	Üst:24 Alt:22	Üst: Alt:	
Kalınlık	8		

Başlık Tipi: Sivri kemerli alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Kabartma

Bugünkü Durumu: Sağlam fakat duvara dayandırılmış durumda**.** Ayak taşı yoktur.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Aşağıdan yukarıya doğru düz dikdörtgen formundadır. Alınlığı ise sivri kemerli olup, düz zemin üzerinde kabartma şeklinde bir başlık görülmektedir.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerindeki yedi satırlık kitabe metni soldan sağa hafif eğik silmelerin ayırdığı kartuşlara yazılmıştır. Metin, Ta'lik hatla zemine alçak kabartma tekniğinde yazılmıştır. Serlevha üzerindeki silme kemer gövdeyi alınlıktan ayırmaktadır. Alınlık zemine kabartma tekniğinde uygulanmış olup "C" kıvrımıyla boyun belirlenmiştir. Boynun tam ortasında küçük daire formunda bir kabartma ve hemen üstünde yanlara genişleyen başlık tepede hafif oval üçgen formunda bitirilmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

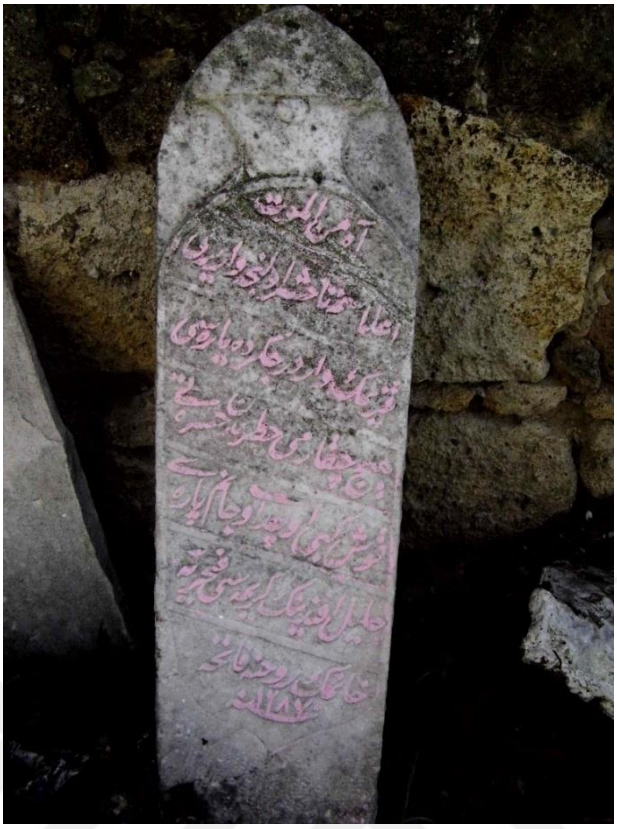

Foto. 238. Fahriye Hanım'ın Baş Taşı

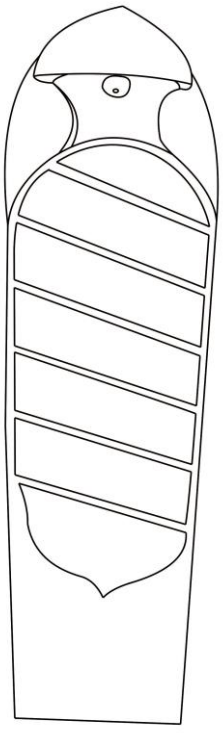

Çizim 206. Fahriye Hanım'ın Baş Taşı

Katalog No:185

Fotoğraf No: 239

Çizim No: 207

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1288 H/ 1874 M

Kimliği: Mehmed Ağa Kerimesi Tahire Hanım

Kitabenin Okunuşu:

Mevt sene 1288 fi 19Muharrem	**موت سنه١٢٨٨ فى١٩مر**
Nasîbim bu imiş takdîr-i ezel	**نصيبم بو ايمش تقدر ازل**
Böyle emr eylemiş Hûda emr-î lem-yezel	**بويله امر ايلمش خدا لم يزل**
Yaşım on yedide erişdi ecel	**ياشيم اون يديده ارشدى اجل**
Ezel böyle çalmış aklamı calan iken	**اذل بويله چالمش اقلامى جلان ايكن**
Ondört kardaş gidüb bir kalmış iken	**اون دورت قرداش كيدوب بر بن قالمش ايكن**
Oniki günlücek nefsâ iken	**اون ايكى كونلوجك نفسا ايكن**
Ecel oku cana değdi b(p)ek erken	**اجل اوقى جانه دكدى بك اركن**
Çare bulmaz buna Eflâtun olan	**چاره بولمز بونا افلاطون اولان**
Muhalesatım Tâhire ismim Emine	**مخلصتم طا هره اسمم امينه**
Vaz’i (e)ttiler beni ka’r-ı zemine	**وضع ايتديلر بنى قعر زمينه**
Kerimem Fahriye oğlum Emin’e	**كريمه م فحريه اوغلوم امينه**
Güzel baksun benim ardımda kalan	**كوزل باقسون بنم اردمده قلان**
Anam hazîn zârın ağlasın hemen	**انام حزين [زارين] اغلاسين همان**
Babam çok etmesin feryâd(u) figân	**بابام چوق اتمسين فرياد [و] فغان**
Rûhuma fatiha okuyan ihvân anlar olsun	**روحمه فاتحه اوقويان احوان انلار اولسون**
Cennet-i Rıdvan’ı bulan Karabe(i)c[189] Mehmed Ağa	**جنت رضوانى بولان قره بج محمد اغا**
Kerîmesi Tâhire Hanım ruhuna fâtiha	**كريمه سى طا هر[ه] حانم روحنه فاتحه**

[189] Karabec/Karabic: Muhacir, Göçmen, Rumeli, Balkanlar.

Yazı Türü: Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	139		
Genişlik	Üst:41 Alt:34	Üst: Alt:	
Kalınlık	7		

Başlık Tipi: Bitkisel Alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Kabartma

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir. Ayak taşı yoktur.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Alttan üste doğru hafif genişleyen dikdörtgen gövde formundadır. Bitkisel alınlığa sahiptir.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerindeki on sekiz satırlık metin, soldan sağa eğimli silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine yazılmıştır. Yazı zemine Ta'lik hatla kabartma tekniğinde işlenmiştir. Metnin son üç satırı toprak altında bulunması nedeniyle toprak kazınıp kime ait olduğu satırlar ortaya çıkarılmıştır.

Serlevha üzerindeki silme yuvarlak kemer, alınlığı gövdeden ayırmaktadır. Yuvarlak kemerin tam ortasında, kaseye benzeyen akant yaprak motifinin iki yanında taç çiçek motifi görülmektedir. Bu çiçek motiflerinin tam ortasından yükselen akant yapraklar yanlardan aşağı doğru uzanarak alınlığa formunu vermektedir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant Yaprak, Çiçek

Foto. 239. Tahire Hanım'ın Baş Taşı

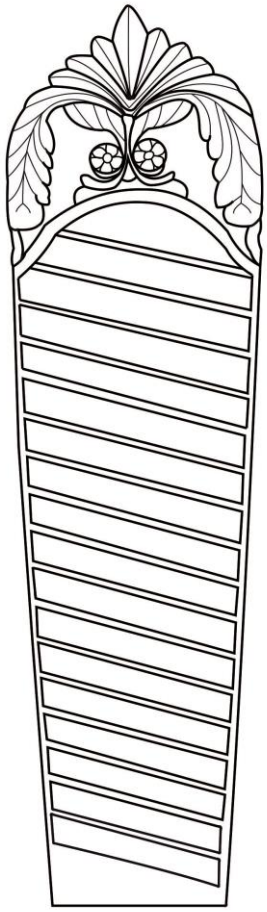

Çizim 207. Tahire Hanım'ın Baş Taşı

Katalog No:186

Fotoğraf No: 240-241

Çizim No: 208-209

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1289 H/ 1875 M

Kimliği: Halil Bey zevcesi Azize Hanım

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mine'l Mevt	**اه منالموت**
Olucak ferman-ı hak istirahat davete	**اولجق فرمان حق استراخات دعوته**
Emrine münkâd olan cümle ererler izzete	**امرینه منقاد اولان جمله ایررلر عزّته**
Merğ-i rûh-i pür açâb gayri aziz hâtimin	**مرغ روحی پر اچوب غیری عزیزه خاتمك**
Eyledi pervar-ı nimet bargâh-ı rahmet	**ایلدی پروار نمت باركاه رحمت**
İtiyad etmiş idi inâmı her dem âlime	**اعتیاد ایتمش ایدی انعا می هر دم عالمه**
Hânesinde nice mihman sunardı nimete	**خانه سنده نیجه محمان صونار دی نعمته**
Seyid Ağa kerîmesi olub Halil Bey	**سید اغا كریمه سی اولوب خلیل بك**
Zevcesi Azize Hanımın ruhuna el-fâtiha	**زوجه سی عزیزه خانمك روحنه الفاتحه**
Fi 10 N(Receb) sene 1289	**فی ١٠ ن سنه ١٢٨٩**

Yazı Türü: Celi Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	142	81	
Genişlik	Üst:43 Alt:37	Üst:35 Alt:35	
Kalınlık	9	7	

Başlık Tipi: Güneş kursu motifli başlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sağlam, ayak taşı ile beraber yerindedir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı: aşağıdan yukarıya doğru düz uzanan dikdörtgen gövde formundadır. Başlıkta ise şualı güneş motifi kullanılmıştır. Baş taşı ile aynı form özelliklerine sahip olan ayak taşının yarıya yakını toprak altında kalmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerindeki kitabe metni tarih kısmı hariç dokuz satırdan oluşan, soldan sağa eğimli silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine yazılmıştır. Metin Celi Ta'lik hatla yazılmış olup zemine kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Kitabeli metni çerçeveleyen dalgalı bordürün içi küçük dal, yaprak ve mine çiçekli kıvrım dallarla süslenmiştir. Bordür, serlevha üzerindeki yuvarlak kemerle gövdeyi başlıktan ayırmaktadır. Kemerin tam üstünde, güneşi tasvir eden şualı güneş motifi kullanılmıştır. Güneş motifinin merkezinde yıldız ve yıldızı çevreleyen "S" kıvrımları ardı ardına sıralanmış dairesel bir formda işlenmiştir. Kemerin omuz hizasında yer alan iki ayrı taç çiçeğin dış kenarlarından çıkarak yukarı doğru uzanan ve çengel görevi gören "S" kıvrımlı yapraklar güneş motifiyle birleşmektedir.

Ayak Taşı: Baş taşıyla aynı form özelliklerine sahiptir. Gövde yine dalgalı silmelerle çerçevelenmiş olup üzeri, sağa ve sola hareketli kıvrım dallar, yaprak ve gül motifleriyle süslenmiştir. Yuvarlak silme kemer üzerinde yine şualı güneş motifi ile beraber taç çiçek ve yapraklar aynı şekilde tasvir edilmiştir.

Kullanılan Motifler: Çiçek, Akant yaprak, Kıvrım dal, Mine, Gül, Sarmaşık, Yaprak, Güneş kursu motifi, Yıldız

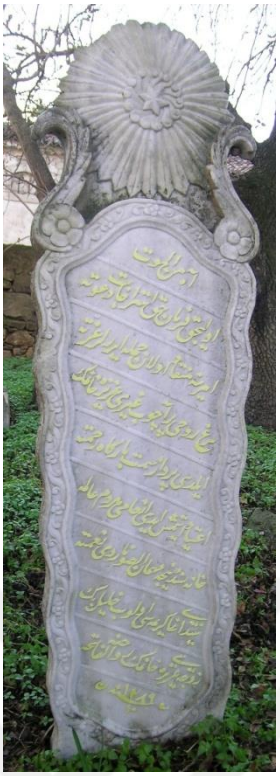

Foto. 240. Azize Hanım'ın Baş Taşı

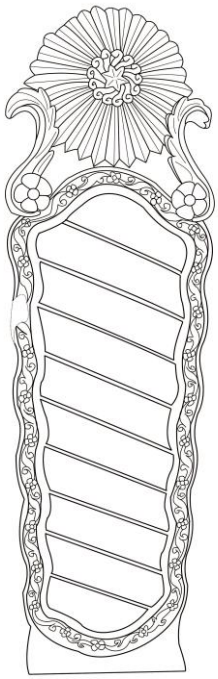

Çizim 208. Azize Hanım'ın Baş Taşı

Foto. 241. Azize Hanım'ın Ayak Taşı

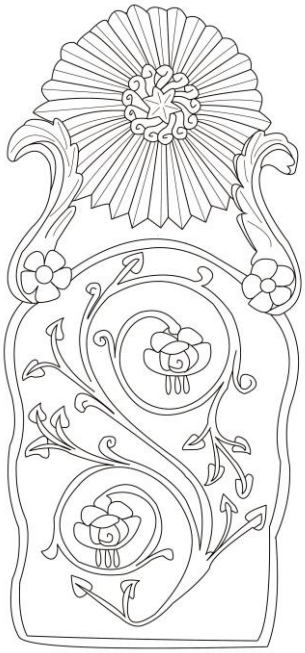

Çizim 209. Azize Hanım'ın Ayak Taşı

Katalog No:187

Fotoğraf No: 242

Çizim No: 210

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1292 H/ 1878 M

Kimliği: Ahmed Usta kerimesi Mukaddes

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l- Bâki	**هوالباقی**
Beni kıl mâğiret ey Rabbi Yezdan	**بنی قیل مغفرت یا ربّی یزدان**
Bi Hakkı arş-ı âzam nûr-ı Kur'an	**بحق عرش اظم نرو قران**
Gelip kabrimi ziyaret eyleyen ihvan	**کلوب قبریم زیارت ایدن احوان**
İdeler ruhuma fatiha ihsan	**ایده لر روحیمه بر فاتحه اخسان**
Veresi oğlu Ahmed	**وره سی اوغلو احمد**
Usta kerîmesi	**اوسطه کریمه سی**
Mukaddes ruhuna fâtiha	**مقدس روحنه فاتحه**
Fi 6 S(Safer) sene 1292	**فی ٦ ص سنه١٢٩٢**

Yazı Türü: Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	95,5		
Genişlik	Üst:25 Alt:18	Üst: Alt:	
Kalınlık	7		

Başlık Tipi: Yuvarlak kemer alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sağlam fakat başka bir mezar taşına dayandırılmış durumda. Ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değil. Alttan üste doğru hafif genişleyerek yükselen gövde, dikdörtgen formundadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerinde sekiz satırdan meydana gelen kitabe metni, soldan sağa eğimli kalın silmelerin oluşturduğu kartuşlar içerisine yazılmıştır. Yazı Ta'lik hatla alçak kabartma tekniğinde zemine kazılarak yazılmıştır. Alınlığın merkezinde ki stilize yaprağın iki yanında simetrik olarak işlenen yine stilize işlenmiş "S" formunda yapraklarla doldurulmuştur. Yaprakların dizilişi alınlığa formunu vermiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant yaprak

Foto. 242. Mukaddes'in Baş Taşı

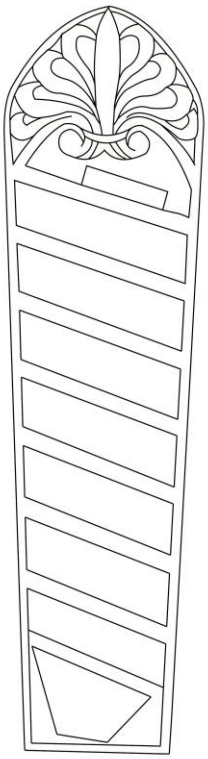

Çizim 210. Mukaddes'in Baş Taşı

Katalog No: 188

Fotoğraf No: 243

Çizim No: 211

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1293 H/ 1879 M

Kimliği: Kızılhisar Burç Ağası Kırac Muhammed Ağa

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâki sene 1293	**هوالباقی سنه۱۲۹۳**
Takdir-i ezelde bu imiş nasib	**تقدیر ازلده بو ایمش نصیب**
Böyle emr eylemiş hazreti mûcib	**بویله امر ایلمش خضرت مجیب**
Takdire bir çare bulamaz tabib	**تقدیره بر چاره بوله مز طبیب**
Alaçat'da kaldım yalnız garib	**الاجاتده قالدم یالیکز غریب**
Kızılhisar burc Ağası Kırac	**قزلحصار بورج اغاسی قرعج**
Muhammed Ağa ruhuna fâtiha	**محمّد اغا روحنه فاتحه**

Yazı Türü: Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	99		16
Genişlik	Üst:28,5 Alt:28,5	Üst: Alt:	62
Kalınlık	3,5		

Başlık Tipi: Oval Başlıklı Sarık (1.Tip)

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerinde fakat ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı, alttan yukarıya doğru uzanan düz dikdörtgen gövde formundadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerine yedi satırdan oluşan kitabe metni, soldan sağa eğimli kartuşlar içerisine yazılmıştır. Yazı Ta'lik hatla zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Omuz hizasından pahlanarak boyun kısmına geçilmiştir. Boyun üzerindeki takkenin etrafı üç sıra kalın dilimlerle sarılarak başlık meydana gelmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 243. Kırac Muhammed Ağa'nın Baş Taşı

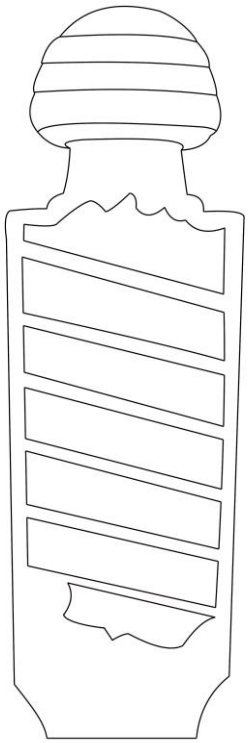

Çizim 211. Kırac Muhammed Ağa'nın Baş Taşı

Katalog No: 189

Fotoğraf No: 244-245

Çizim No: 212-213

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi:1295H/ 1878M

Kimliği: Molla Hilmi

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâkî sene 1295 Receb/1-(30 Temmuz1878) **هوالباقی سنه ۱۲۹۵ ب**

Hamil-i hulkı hamide, evda'-yı ümmet bu ya **حامل خلقی حمیده اودع امت بویا**

Varis-i şer'-i Muhammed, nasih-i millet bu ya **وارث شرع محمد ناصحی ملت بویا**

Cem edüb sabr (u) tevekkülle kanaat gencini **جمع ایدوب صبر(و) توکل له قناعت کنجینی**

Etmedi dünyaya minnet, ahsen-i izzet bu ya **ایتمدی دنیایه منت احسن عزت بویا**

Dest- a'dâdan zehr-i câmın içüb bir Cuma gün

دست اعدادن زهر جامك ایچوب بر جمعه کون

Dâhil-i Firdevs-i 'alâ eyledi, takdir bu ya **داخل فردوس علا ایلدی تقدیر بوي**

Hazret-i Molla'ya geldikde oku bir Fatiha **حضرت منلایه کلدکده اوقو بر فاتحه**

Ruhuna bahşet azizim, efdal-i haslet bu ya **روحنه بحش ایت عزیزم افضل حصلت بویا**

Feyz, hakla fevtine tarih düşdü, kâfi diriga **فیض حقله فوتنه تاریخ دوشدی کافی دریغا**

Kabrini nur eyle ya Rab, kem-ter Hilmi bu ya[190] **قبرینی نور ایله یا رب کمتر حلمی بویا**

Ruhuna Fatiha **روحنه فاتحه**

---

[190]Evda'-yı ümmet اودع امت(Ümmetin sevgili dostu). Bu kelimenin son harfi ع"ayın" değil, ا "elif olmalıdır.

Kanaat genci: Genc hazine anlamında dilimize Farsça'dan girmiş.

Kem-ter: "Daha aşağı" anlamında tevazu ve kulluk göstergesidir.(A. Demir).

Yazı Türü: Nesih

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	142		15
Genişlik	Üst:44 Alt:42	Üst: Alt:	61
Kalınlık	7		

Başlık Tipi: Oval Başlıklı Sarık (3.Tip)

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı sağlam olup bir başka mezar taşına dayandırılmış durumdadır. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru düz yükselen dikdörtgen plaka gövde formundadır. Gövde kareye yakın oval formda bir sarıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde yer alan kitabe metni, serlevha hariç dokuz satırdan oluşmaktadır. Soldan sağa hafif eğik olan yazılar, düz zemin üzerinde alçak kabartma tekniğinde Nesih hatla yazılmıştır.

Serlevhanın iki yanında meydana gelen dar omuzların ortasından yukarı doğru daralarak yükselen boyun üzerinde sarıklı başlığı yer almaktadır. Başlık, takkenin etrafının düz kalın şeritlerle sarılmasıyla meydana gelmektedir. Kareye yakın oval formdaki sarığın üstünde, sol tarafa eğilmiş bir gül dalıyla birlikte kabartma tekniğinde işlenmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Gül

Foto. 244. Molla Hilmi'nin Baş Taşı

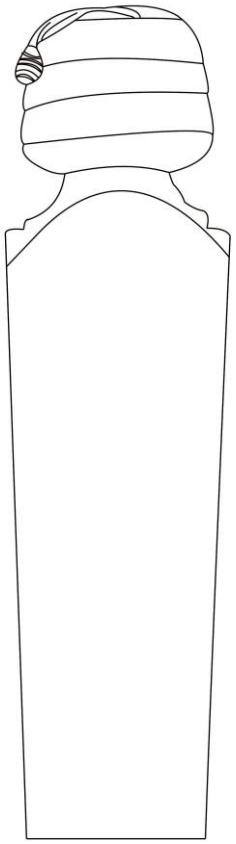

Çizim 212. Molla Hilmi'nin Baş Taşı

Foto. 245. Molla Hilmi'nın Başlığı

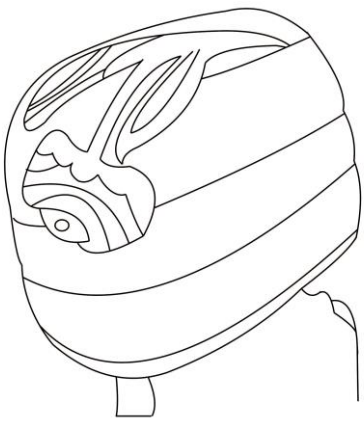

Çizim 213. Molla Hilmi'nin Başlığı

Katalog No: 190

Fotoğraf No: 246

Çizim No: 214

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1296 H/1882 M

Kimliği: Duraiş Hasan Kerimesi Rahime Kadın

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mevt sene 1296	**اه موت سنه ١٢٩٦**
El merhûm hüve'l mağfûr leha	**المرحوم هوالمغفور لحا**
Duraiş Hasan kerîmesi	**دوراش حسن كريمه سى**
Rahime kadın ruhuna	**رهمه قدين روحنه**
Fâtiha	**فاتحه**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	100		
Genişlik	Üst:26,5 Alt:19	Üst: Alt:	
Kalınlık	6		

Başlık Tipi: Bitkisel Kıvrımlı Alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma,

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir. Zamanla mezar taşı kenarlarında kırılma ve yıpranmalar meydana gelmiştir.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değil. Alttan yukarıya doğru genişleyerek yükselen gövde dikdörtgen formundadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerindeki beş satırlık kitabe metni, soldan sağa hafif eğik silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içine yazılmıştır. Yazı Sülüs hatlı olup alçak kabartma tekniğinde zemine kazılarak yazılmıştır. Serlevha üzerindeki yuvarlak silme kemer alınlığı gövdeden ayırmaktadır. Yuvarlak kemer üzerinde ki yivler bir yelpaze gibi açılarak, kenarlardan aşağıya doğru sarkmış yapraklarla alınlığa formunu vermiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant Yaprak

Foto. 246. Rahime Kadın'ın Baş Taşı

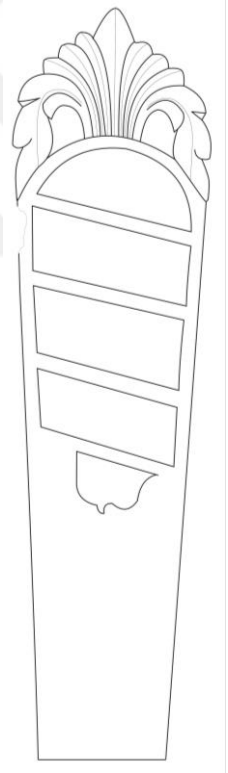

Çizim 214. Rahime Kadın'ın Baş Taşı

Katalog No:191

Fotoğraf No: 247

Çizim No: 215

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1305 H/ 1891 M

Kimliği: Hacı Muhammed

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Hây 15 C sene 1305	**هوالحی ۱۵ ج سنه ۱۳۰۵**
Müyesser oldu bana şahâdet	**میسّر اولدی بکا شحادت**
İlâhi sen nasib eyle saadet	**الهی سن نصیب ایله سعادت**
Bulayım tâki resûlünden şefaat	**بولیم تاکی رسولکدن شفا عت**
Hacı ……..hacı	**حاجی.....حاجی**
Muhammed ruhuna fâtiha	**محمّد روحنه فاتحه**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	90		15
Genişlik	Üst:28 Alt:28	Üst: Alt:	59
Kalınlık	7		

Başlık Tipi: Oval Başlıklı Sarık (1.Tip)

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerinde olmasına rağmen ayak taşı yoktur.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Alttan üste doğru düz olarak yükselen gövde dikdörtgen formundadır. Gövde omuz hizasından pahlanarak kademeli bir şekilde boyuna geçilmiş ve bu boyun üzerinde yatay dolamalı sarık yer almaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerinde altı satırlık kitabe, hafif eğimli silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine yazılmıştır. Yazı, Sülüs hatla alçak kabartma tekniğiyle zemine kazınarak yazılmıştır. Serlevha üzerindeki düz silme omuz hizasından pahlanarak bir kademeyle boyun kısmına geçilmiştir. Kısa boyun üzerinde takkenin etrafını saran düz, üç sıra kalın dilimlerden meydana gelen başlık yer almaktadır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 247. Hacı Muhammed'in Baş Taşı

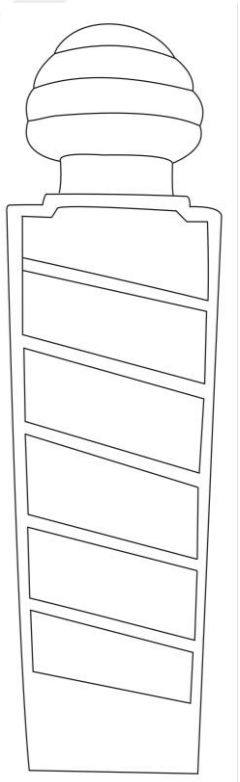

Çizim 215. Hacı Muhammed'in Baş Taşı

Katalog No: 192

Fotoğraf No: 248

Çizim No: 216

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1308 H/ 1894 M

Kimliği: Salih Oğlu Moravi Mustafa Ağa

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l- Baki sene 1308	**هوالباقی سنه۱۳۰۸**
İlahi ravza-i cinan	**الهی روضهء جنان**
Eyle makamım cennetde heman	**ایله مقامم جنّتده همان**
Salih oğlu Moravi	**صالح اوغلو موره وی**
Mustafa Ağa ruhuna	**مصطفی اغا روحنه**
Fatiha	**فاتحه**

Yazı Türü: Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	77		13
Genişlik	Üst:28 Alt:28	Üst: Alt:	54
Kalınlık	9		

Başlık Tipi: Hamidiye Kalıplı Fes

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerinde

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı, alttan yukarıya doğru düz yükselen gövde dikdörtgen formundadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerindeki altı satırlık kitabe metni, soldan sağa eğimli silmelerin böldüğü kartuşlar içerisine yazılmıştır. Yazı Sülüs hatlı olup alçak kabartma tekniğinde zemine kazılarak yazılmıştır. Serlevha üzerinde omuz hizasından pahlanarak boyun kısmına geçilmiştir. Boyun üzerinde alt tarafı üst taraftan daha geniş olan Hamidiye kalıplı bir fes yerleştirilmiştir. Sol yan tarafta püskül görülmektedir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 248. Mustafa Ağa'nın Baş Taşı

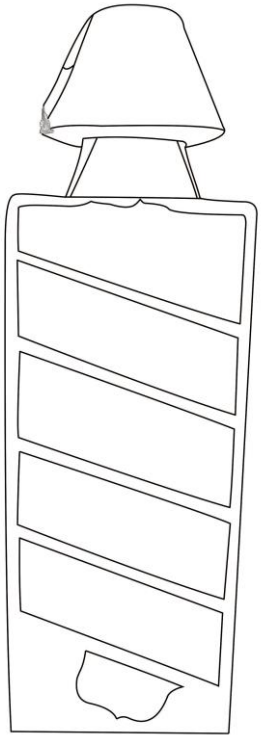

Çizim 216. Mustafa Ağa'nın Baş Taşı

Katalog No:193

Fotoğraf No: 249

Çizim No:-

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1311 H/ 1894M

Kimliği: Çeşmeli Nazif Çavuş mahdumu Hazım

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l-Bâki sene 1311	**هوالباقی سنه۱۳۱۱**
Vâlideynin sevgili ferzendah	**والدینن سوکیلی فرزنداح**
Doğmadan girdi hüsûfe-i sanki mah	**طوغمدن کردی حسو فه صانکی ماه**
Çeşmeli Nazif Çavuş	**چشمه لی نظیف چاوش**
Mahdûmu Hazım ruhuna	**محدومی حازم روحنه**
Fâtiha	**فاتحه**

Yazı Türü: Celi Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	62		
Genişlik	Üst:21,5 Alt:21,5	Üst: Alt:	
Kalınlık	6,5		

Başlık Tipi: Yok

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Yerinde olmasına rağmen başlık mevcut değildir. Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Gövde, alttan üste doğru düz yükselen dikdörtgen formundadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerindeki altı satırlık kitabe metni soldan sağa eğimli silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine yazılmıştır. Yazı, Celi Ta'lik hatla yazılmış olup zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Serlevha üzerindeki omuz kısmı pahlanmış olup bir kademeyle boyun kısmına geçilmiştir. Boyun kısmından kırılmış olan baş taşının başlığı mevcut değildir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Yok

Foto. 249. Hazım'ın Baş Taşı

Katalog No: 194

Fotoğraf No: 250

Çizim No: 217

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1326 H/1908 M

Kimliği: Mehmed Arif Zevcesi Zeynep Kadın

Kitabenin Okunuşu:

Ah ölüm sene 1326	**اه اولوم سنه ١٣٢٦**
İlâhi ravzâ-i cînân	**الهى روضى جنان**
Eyle mâkâmın heman	**ايله مقامك حمان**
Zağrâ-i Atikli merhûm	**زغرۀ عتيقلى مرحوم**
Mehmed Arif zevcesi	**محمد عارف زوجه سى**
Zeyneb ruhuna fâtiha	**زينب روحنه فاتحه**

Yazı Türü: Rik’a

Ölçüler (cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	91		
Genişlik	Üst:37 Alt:31	Üst: Alt:	
Kalınlık	3		

Başlık Tipi: Üçgen alınlıklı.

Kullanılan Malzeme: Mermer.

Yapım Tekniği: Alçak kabartma- Kazıma.

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerinde olmasına rağmen ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru genişleyen dikdörtgen formda bir gövdeye sahiptir. Gövde üçgen alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövdenin düz zemini üzerinde, altı satırlık Rik'a hatla yazılı kitabe metni yer almaktadır. Yazı zemine kazıma tekniğinde uygulanmıştır. Gövde ne kadar sade ise üçgen alınlık bir o kadar süslü ve dikkat çekicidir. Üçgen alınlık kısmındaki akant yapraklı süslemeler, kabartma tekniğinde uygulanmış olup alınlığın şekline göre form kazanmıştır. Alınlığın sağ ve solunda simetrik, koç boynuzu şeklinde kıvrımlı barok tarzı akant yapraklar doldurmaktadır. Tam merkezde, üç dilim yaprağın ortasından çıkan bağlı bir tutam dalın üstünde, profilden alınmış üç gelincik çiçek motifi dal ve yapraklarıyla beraber yer almaktadır.

Ayak Taşı: Yok.

Kullanılan Motifler: Akant yaprak, Gelincik,

Foto. 250. Zeynep Kadın'ın Baş Taşı

Çizim 217. Zeynep Kadın'ın Baş Taşı

Katalog No:195

Fotoğraf No: 251

Çizim No:218

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1327 H/ 1909 M

Kimliği: Müdir Yusuf Ziya Efendi'nin kerimesi Rûkiye

Kitabenin Okunuşu:

25 Ramazan sene 1317	**۲۵ ن سنه ۱۳۱۷**
Derd ü bîmarla yandım nâra	**درد و پیمارله یاندم ناره**
Bulmadı tabibler derdime çare	**بولمدی طبیبلر دردمه چاره**
Firdevs-makamın tutdum karara	**فردوس مقامن طوتدم قراره**
Ahir yetişmiş hâk oldum mezara	**اخر یتشمش خاك اولدم مزاره**
Ah vatan diyerek ağladım hayfa	**اه وطن دیه رك اغلادم حیفا**
Gayrı ruhsat olmadı sıla ve sefere	**غیر رخصت اولمدی صله و سفره**
Elveda size, ruhsat azm-ı sılâya	**الوداع سزه رخصت عزم صلا یه**
Ismarlayınız yavrunuzu Hakk'a Bâr'a	**اصمارلیکز یاوروکزی حقه باره**
Bir daha görüşmek mahşerde heman	**بر دها کورشمك محشرده همان**
Fâtiha ihsânıyla yâd edin hemvare	**فاتحه احسانیله یاد ایدك همواره**
Müdir Yusuf Ziya Efendi'nin	**مدیر یوسف ضیا افندی**
Kerîmesi Rûkiye Hanım'ın rûhuna	**کریمه سی رقیه خانمك روحنه**
Fâtiha	**فاتحه**

Yazı Türü: Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	110		
Genişlik	Üst:30,5 Alt:22	Üst: Alt:	
Kalınlık	6,5		

Başlık Tipi: Sivri kemerli alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Sağlam fakat bir ağaca dayandırılmış durumdadır. Ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Baş taşının alttan yukarıya doğru hafif genişleyerek yükselen gövdesi dikdörtgen formunda olup sivri kemerli alınlıkla sonlandırılmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerinde on üç satırlık kitabe metni, düz silmelerle birbirinden ayrılmış kartuşlar içine yazılmıştır. Serlevha ve tarih kısmı hariç düz, ince silmelerin birbirinden ayırdığı kartuş içerisine ikişer satır olarak yazılmıştır. Yazı, Ta'lik hatla yazılmış olup zemine alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Serlevha satırının üstüne yerleştirilen yuvarlak silme kemer, alınlığı gövdeden ayırmaktadır. Alınlık sivri kemerle tamamlanmış olup üzeri rumi motiflerle işlenmiş stilize süslemeler görülmektedir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Rumi

Foto. 251. Rûkiye'nin Baş Taşı

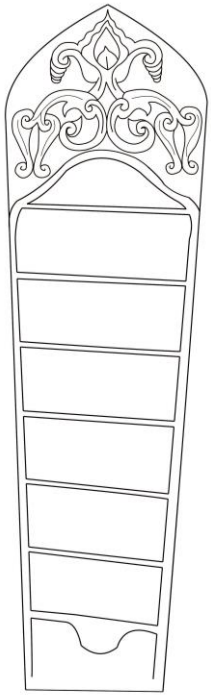

Çizim 218. Rûkiye'nin Baş Taşı

Katalog No:196

Fotoğraf No: 252

Çizim No: 219

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1340 H/ 1922M

Kimliği: Hüseyin kerimesi Şerife Hanım

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mine'l Mevt sene 1340	اه منالموت سنه ۱۳۲۰
Kavala'nın Kınalı muhacır-	قوالنك قينه لى محاجر-
lerinden Hüseyin kerîmesi	لرندن حسين كريمه سى
Şerife Hanım ruhuna fâtiha	شريفه خنم روحنه فاتحه

Yazı Türü: Ta'lik

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	90,5		
Genişlik	Üst:26 Alt:18	Üst: Alt:	
Kalınlık	3		

Başlık Tipi: Sivri Kemerli Alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Yerde ters yatık durumda iken yıkanıp kurulandıktan sonra fotoğraf çekimi yapılıp okundu. Daha sonra bir mezar taşına dayandırılarak bırakıldı. Ayak taşı yoktur.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Alttan yukarıya genişleyerek yükselen gövde, dikdörtgen formundadır. Gövde, sivri kemer formlu alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerindeki dört satırlık kitabe soldan sağa hafif eğik silmelerin ayırdığı kartuşlar içerisine yazılmıştır. Ta'lik hatla yazı metin, zemine alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir. Serlevha üzerindeki silme yuvarlak kemer alınlığı gövdeden ayırmaktadır. Alınlık sivri kemer formunda tamamlanmış olup üzeri dal ve yapraklarıyla birlikte simetrik iki çiçek motifiyle süslenmiştir. Motif naturalist üslupta işlenmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Çiçek, Yaprak, Yuvarlak kemer.

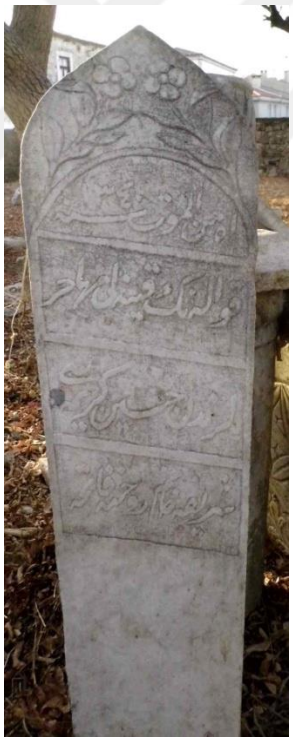

Foto. 252. Şerife Hanım'ın Baş Taşı

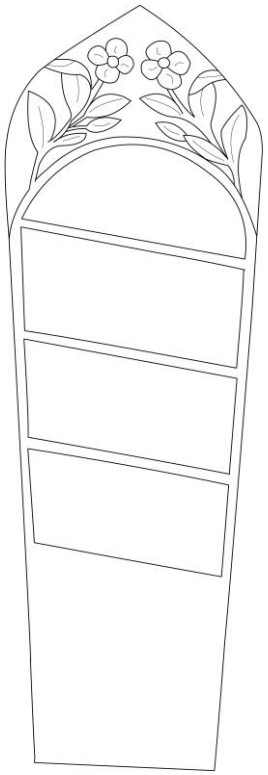

Çizim 219. Şerife Hanım'ın Baş Taşı

Katalog No:197

Fotoğraf No: 253

Çizim No: 220

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1925M

Kimliği: Selim Kapdan kerimesi Nevres Zahide Hanım

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mevt 1925	**اه موت ۱۹۲۵**
Halini vâz' iderken biçare	**حلینی واعظ ایده رکن بی چاره**
Süret ile azm eyledi ukbaya	**سرت ایله عزم ایلدی عقبایا**
Bırakıb cihanda vüladını yadigar	**براقوب جحانده ولدنی یادکار**
Şehadetle gelib gitdi dünyaya	**شحادتله کلیب کیتدی دنیایل**
Selim kapudan kerimesi Nevres	**سلیم قبودان کریمه سی نوره س**
Zahide Hanım ruhuna	**ظحیده حانم روحنه**
fâtiha	**فاتحه**

Yazı Türü: Rik'a

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	103		
Genişlik	Üst:31 Alt:25	Üst: Alt:	
Kalınlık	7		

Başlık Tipi: Sivri Kemer Alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma ve Kazıma

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerinde olmasına rağmen ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Form: Toprak mezardır. baş taşı aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen dikdörtgen gövde formundadır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen formundaki gövde üzerinde yedi satırlık kitabe metni yer alır. Metin düz zemine kazıma tekniğinde Rik'a hatla yazılmıştır. Serlevha üzerindeki yuvarlak kemer gövdeyi süslü alınlıktan ayırmaktadır.

Sivri kemerli alınlık üzerindeki bitkisel süsleme simetrik olup alçak kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Yuvarlak kemerin tam ortasından çıkan dalın üzerinde sağa ve sola dağılmış birer taç çiçek, gonca ve yapraklarla alınlık süslenmiştir. En tepede ortada tek bir tane lale formunda bir çiçek kullanılmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Çiçek, Lale, Gonca, Yaprak

Foto. 253. Zahide Hanım'ın Baş Taşı

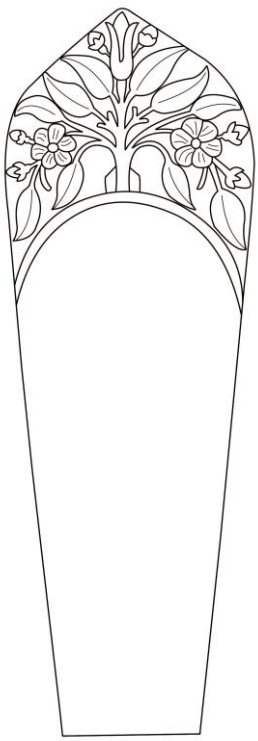

Çizim 220. Zahide Hanım'ın Baş Taşı

Katalog No:198

Fotoğraf No: 254

Çizim No:221

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1927 M

Kimliği: Aşık Mümün kerimesi Aişe

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mevt 1927	اه موت۱۹۲۷
Kavala Kınalı muhacirlerden	قوالا قینالی محاجرلریندن
Aşık Mümin kerimesi	عشق مومین کریمه سی
Aişe ruhuna fatiha	عا ئشه روحنه فاتحه

Yazı Türü: Rik'a

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	73,5		
Genişlik	Üst:30 Alt:25	Üst: Alt:	
Kalınlık	7		

Başlık Tipi: Sivri kemerli alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma- Kazıma

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerindedir. Ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Alttan yukarıya genişleyerek yükselen baş taşı dikdörtgen gövde formundadır. Gövde sivri kemerli alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerindeki dört satırlık kitabe metni Rik'a hatla yazılmış olup, zemine kazıma tekniğiyle uygulanmıştır. Serlevha üzerindeki düz silme, alınlığı ve gövdeyi birbirinden ayırmaktadır. Sivri kemerli alınlık üzerindeki süsleme tamamen alçak kabartma tekniğinde işlenmiştir. Alınlığın merkezinde yer alan geometrik üçgen form içinden geçen barok yapraklar "S" ve "C" kıvrımlı dallarla simetrik olarak işlenmiştir. Merkezdeki üçgen formun üzerinde ortası göbekli çarkıfelek motifi kullanılmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant yaprak, Çarkıfelek, Üçgen

Foto. 254. Aişe'nin Baş Taşı

Çizim 221. Aişe'nin Baş Taşı

Katalog No:199

Fotoğraf No: 255-256-257

Çizim No: 222-223

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: 1929 M

Kimliği: Hasan oğlu Hüseyin

Kitabenin Okunuşu:

Ah Mevt 1929	**اه موت۱۹۲۹**
Cihana doymadı canım	**جحانه طویمدی جانم**
Ecel yakdı keribanım	**اجل یاقدی کریبانم**
Böyle emr etmiş sübhanım	**بویله امر ایتمش سبحانم**
Hasan oğlu Hüseyin	**حسن اوغلی حسین**
Ruhuna fatiha	**روحنه فاتحه**

Yazı Türü: Rik’a

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	117	113	15
Genişlik	Üst:27 Alt:27	Üst: 29 Alt:27	53
Kalınlık	7	4	

Başlık Tipi: Oval Başlıklı Sarık (3.Tip**)**

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma- Kazıma

Bugünkü Durumu: Sağlam, ayak taşı ile beraber yerindedir.

Mezar Tipi ve Form: Çerçeveli toprak mezardır[191]. Gövde, alttan yukarıya doğru düz dikdörtgen formda yükselmektedir. Dolama sarıkla başlıkla gövde tamamlanmıştır. Ayak taşı da yine baş taşı ile aynı form özelliklerine sahiptir. Ayak taşı ise sivri kemerli alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Altı satırlık kitabe metni Rik'a hatla yazılmış olup zemine kazıma tekniğiyle uygulamıştır. Hiçbir süsleme unsuru bulunmayan gövde, omuz hizasından pahlanarak boyuna geçilmiştir. Yükseldikçe daralan boyun üzerinde dolama sarıklı başlık yer almaktadır. Boyun üzerinde ince silmelerle dolamaların kıvrımları verilmiş olup en üst dolamanın içinden çıkan, sağa doğru eğilmiş dal ve yaprağıyla beraber bir gül motifi görülmektedir. Başlıkta alçak abartma tekniği uygulanmıştır.

Ayak Taşı: Alttan yukarıya genişleyerek yükselen gövde dikdörtgen formundadır. Sivri alınlığa sahip gövde üzerinde, ucu sağa doğru eğilmiş kademeli bir selvi ağacı işlenmiştir. Motif zemine kazıma tekniğinde uygulanmıştır.

Kullanılan Motifler: Gül, Selvi,

[191] Çal ve Çal, *Kastamonu Atabey Camisi ve Türbesi Hazirelerindeki Mezar Taşları*, 4

Foto. 255. Hüseyin'in Baş Taşı

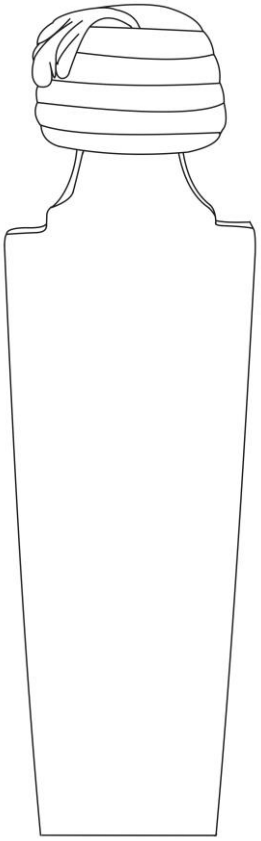

Çizim 222. Hüseyin'in Baş Taşı

Foto. 256. Hüseyin'in Ayak Taşı

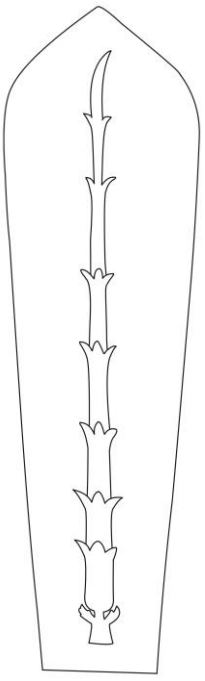

Çizim 223. Hüseyin'in Ayak Taşı

Foto. 257. Mezarın Genel Görüntüsü

Katalog No: 200

Fotoğraf No: 258

Çizim No: 224

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: M1930

Kimliği: İsmail oğlu Mehmed zevcesi Hadice

Kitabenin Okunuşu:

Hüdâ Bâkî 1930	**خدا باقی ۱۹۳۰**
Yâ ilahi gelmişim divanına rahim et bana	**یا الهی کلمشم دیوانننه**
Meskenim kıl lütfûn ile cenneti yarab bana	**مسکنم فیل لطفك ایله جنتی یارب باکا**
Çün ecel geldi erişdi tar-mar etdi beni	**چون اجل ایریشدی کلدی تارومار ایتدی بنی**
Razıyım el-hükmü böyle imiş emri….	**راضیم الحکم بویله ایمش امری ...**
İsmail oğlu Mehmed zevcesi	**اسماعیل اوغلی محمد زوجسی**
Hadice Hanım ruhuna fatiha	**حدیجه حانم روحنه فاتحه**

Yazı Türü: Rik’a

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	101		
Genişlik	Üst:28 Alt:24	Üst: Alt:	
Kalınlık	4		

Başlık Tipi: Üçgen alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma ve kazıma

Bugünkü Durumu: Sağlam fakat yerde yatık durumdadır**.** Ayak taşı bulunmamaktadır.

Mezar Tipi ve Form: Mezarı mevcut değildir. Aşağıdan yukarıya düz yükselen baş taşı dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üçgen formda alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Dikdörtgen gövde üzerinde serlevha hariç altı satırlık Rik'a hatlı kazıma tekniğinde yazılmış kitabe metni yer alır. serlevha üzerindeki yuvarlak kemer, gövdeyi alınlıktan ayırmaktadır. Yuvarlak kemerin köşelerinde meydana gelen boşluklar Türk tezyin sanatında Münhani olarak adlandırılan motifle süslenmiştir[192]. Hemen üzerinde iki ince silmenin meydana getirdiği bordür içerisinde su damlası da denen münhani motifi kullanılmıştır.

Alınlık, Barok Üslupta simetrik olarak işlenmiş kıvrım dal ve yapraklarla süslenmiştir. Ortadan bir bağla bağlanan dallar koç boynuzu şeklinde içe doğru kıvrılmış bir şekilde zemini süslemektedir. Ortadaki bağlanmış dalların üst ve altındaki boşluğu dolduran lotus yapraklar bir taç formunda zemine işlenmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Akant yaprak, Damla, Yuvarlak kemer.

[192] Çiçek Derman, Türk Tezyini Sanatlarında Motifler, Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, İstanbul 1991, 175.

Foto. 258. Hadice'nin Baş Taşı

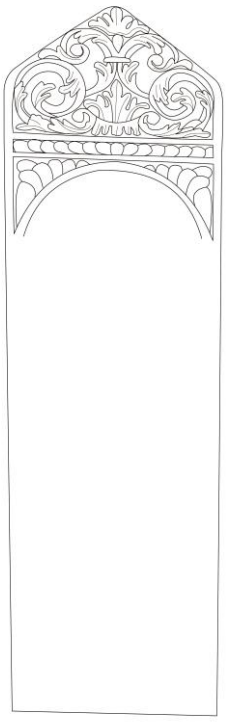

Çizim 224. Hadice'nin Baş Taşı

Katalog No:201

Fotoğraf No: 259

Çizim No: 224

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi:

Kimliği: Huri kadın

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Hallâkü'l-Bakî **هوالخلاق الباقی**

Kimseye bâki değildir çünkü dehri bi-sübût **کمسیه باقی دکلدر جونکی دهر بی ثبوت**

Gel oku ihlas ile bir fâtiha etme sükût **کل اوقو احلاضله فاتحه ایتمه سکوت**

Baki hakikatle Hûri kadın merkadinden ibret al

باقی خقیقتله هوری قدین مرقدیندن عبرت ال

….. nefsin faniyetin fallâhula yemûd **.....نفسین فانیتن فالله لایمود**

Hûri kadın ruhuna **.....هوری قدین روحنه**

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	95		
Genişlik	Üst:38 Alt:33	Üst: Alt:	
Kalınlık	6		

Başlık Tipi: Üçgen alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Yerde ters yatık durumda iken temizlenip fotoğraf çekimi yapıldı ve okundu. Daha sonra ağaca dayandırılarak bırakıldı**.** Kırık durumdadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değil. Alttan yukarıya genişleyerek yükselen baş taşı, dikdörtgen gövde formundadır. Gövde üçgen formda alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme ve Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde üzerinde beş satırlık kitabe metni, soldan sağa eğimli silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine yazılmıştır. Yazı, Celi Sülüs hatla yazılmış olup zemine kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Kitabe metninin sağından ve solundan yukarıya bir sütunce gibi uzanan kalın silmeler, barok tarzı sütun başlığıyla bitirilmiştir. Sütunce başlıklarının hemen üstünden yine barok üslupta "C" kıvrımlarla üstten basık bir kemerle, alınlıkla kitabeli gövde birbirinden ayırmıştır. Kemere teğet geçen bordürün meydana getirdiği köşebentler, naturalist üslupta yarım simetrik gül motifleriyle süslenmiştir. Alınlığın tam merkezinde ayaklı bir kase içerisinde güle benzeyen naturalist üslupta sekiz çiçek ve bu çiçeklerin üstünde lale motifi kullanılmıştır. Alınlık üzerindeki süslemeler kase ve ortadaki iki çiçeğin dışında simetrik olarak işlenmiştir. Alınlık formuna uygun olarak kasenin etrafı barok ve ampir üslupta motiflerle süslenmiştir.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: Gül, Lale, Akant yaprak, Kase, Sütunce başlık.

Foto. 259. Huri Kadın'ın Baş Taşı

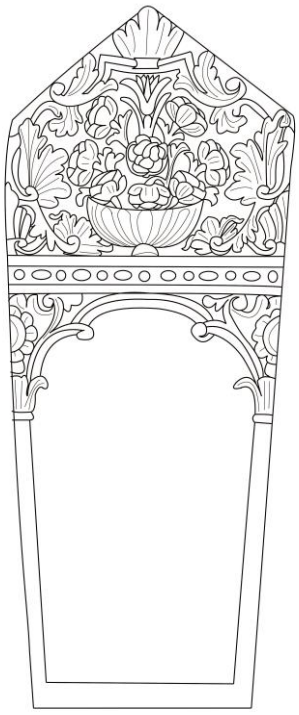

Çizim 225. Huri Kadın'ın Baş Taşı

Katalog No:202

Fotoğraf No: 260

Çizim No: 226

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: -

Kimliği: Katib İbrahim Efendi zevcesi Nihal

Kitabenin Okunuşu:

Hüve'l Hallakü'l- Baki	**هوالحلاق الباقی**
Zevce-i Kâtib İbrahim Efendi	**زوجئ کاتب ابرهیم افندی**
Nihâl-i mağfiret lâle-sitanı	**نهال مغفرت لاله ستا نی**
Rukiye nam ile Sakızlı idim	**رقیه نام ایله ساقزلی ایدم**
Gelüb bu haneye tutdum ben mekânı	**کلوب بو حانیه طوتدم بن مکانی**
Bu dem bad-ı ecel esdi savurdu	**بو دم باد اجل اسدی صاوردی**
Harman-ı ömrüm hemen nâgehânı	**خرمن عمرم همان ناکهانی**
Ne ola ensab ve giran havadînim[193]	**نه اوله نساب و کران خوا دینم**

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik	101		
Genişlik	Üst:44 Alt:38	Üst: Alt:	
Kalınlık	7		

Başlık Tipi: Üçgen Alınlık

[193] Havatîn- Hatunlar., Havatînim- Hatunlarım. حوا دینم"dal" "د" harfi yerine حوا تینم"te" "ت" harfi kullanılmalıydı. Havatîn: hatun'un çoğuludur.

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşının yarıya yakını gömülü olması nedeniyle kitabesi tam olarak okunamamıştır. Ayak taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Alttan yukarıya doğru yükselen gövde düz dikdörtgen formundadır. Gövde üçgen alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Gövde toprağa gömülü olması nedeniyle tarihi okunamamıştır. Sekiz satırlık kitabe metni düz silmelerin birbirinden ayırdığı kartuşlar içerisine yazılmıştır. Kitabe metni Celi Sülüs hatla yazılmış olup zemine kabartma tekniğinde uygulanmıştır. Kitabenin iki yanından yukarı uzanan kalın silme sütunce Barok tarzda yarım sütun başlığıyla bitirilmiştir. Sütun başlıkların devamında iki aşamalı "C" kıvrımlı yuvarlak kemer, süslemeli alanla kitabeyi gövdeden ayrılmıştır. Serlevha üzerindeki yuvarlak kemerin iki yanındaki boşluklar barok üslupta akant dal ve yapraklarla süslenmiştir. Alınlığı gövdeden ayıran düz silmenin üstünde, alınlığın merkezinde kalp formunda iki kollu vazodan çıkan, altta üç tane gül ve hemen üst ortada bir lale motifi görülmektedir. Vazonun iki yanındaki zemine alçak kabartma tekniğinde işlenen motifler simetrik olup yine barok üslupta "S" ve "C" kıvrımlı dal ve yapraklarla süslenmiştir. Sivri alınlığın tam ortasındaki dilimli akant yaprak alınlığı taçlandırmıştır.

Ayak Taşı: Yok

Kullanılan Motifler: "S" ve "C" kıvrımlar, Akant yaprak, Gül, Lale, Sütunce başlık

Vazo

Foto. 260. Nihal'ın Baş Taşı

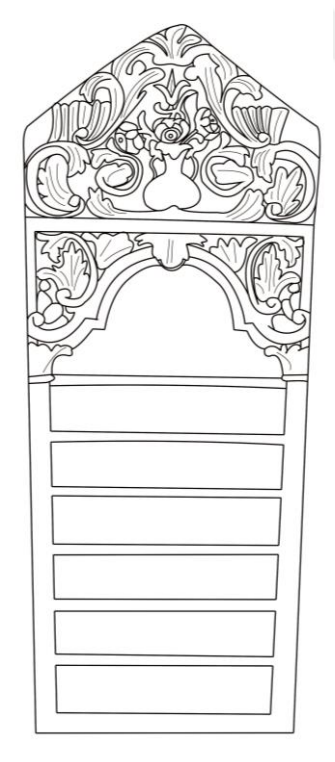

Çizim 226. Nihal'ın Baş Taşı

Katalog No:203

Fotoğraf No:261

Çizim No:227

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: -

Cinsi: -

Kimliği:-

Kitabenin Okunuşu: -

Yazı Türü:-

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik		181	
Genişlik	Üst: Alt:	Üst:38 Alt:34	
Kalınlık		7	

Başlık Tipi: Sivri kemerli alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak Kabartma

Bugünkü Durumu: Baş taşı mevcut değildir. Ayak taşı sağlam fakat bir ağaca dayandırılmış durumdadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Ayak taşı alttan yukarıya doğru yükselen düz dikdörtgen gövde formundadır. Gövde sivri kemer formunda alınlıkla tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Yok

Ayak Taşı: Sivri kemerli alınlığa sahip taşın gövdesi üzerinde alttan yukarıya yükselen asma dal, yaprak ve üzüm salkımı motifleri yer almaktadır. En aşağıda yuvarlak, en üstte sivri kemerli silme çerçeve içerisine naturalist bir üslupta işlenen motifler, döneminin süsleme özelliklerini de yansıtmaktadır.

Kullanılan Motifler: Asma dal, Yaprak, Üzüm

Foto. 261. Kat. No:203 Ayak Taşı

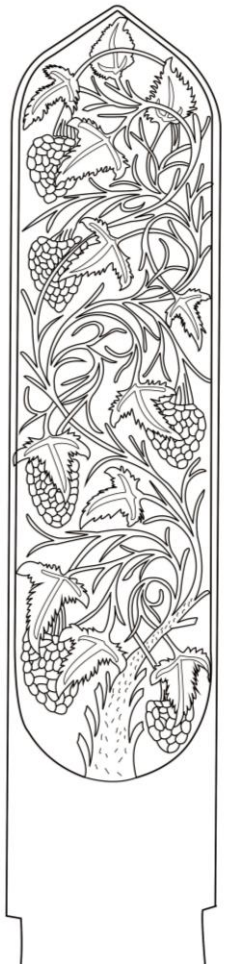

Çizim 227. Kat. No:203 Ayak Taşı

Katalog No: 204

Fotoğraf No: 262

Çizim No: 229

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: -

Kimliği:-

Kitabenin Okunuşu: -

Yazı Türü:-

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik		78	
Genişlik	Üst: Alt:	Üst:26 Alt:26	
Kalınlık		6	

Başlık Tipi: Yuvarlak Kemerli Alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Alçak kabartma

Bugünkü Durumu: Ayak taşının alt tarafı kırk olup başka bir taşa dayandırılmış durumdadır.

Mezar Tipi ve Formu: Mezarı mevcut değildir. Alttan yukarıya doğru düz yükselen dikdörtgen gövde formundadır. Alınlık oval formda bir kemerle tamamlanmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Yok

Ayak Taşı: Gövde, yukarıda oval formda kemerli alınlığa sahiptir. Gövde üzerinde hurma ağacı formunda yanlara uzanan dallar ve alttaki iki dal üzerinde meyve

tasvir edilmiştir. Alınlığı gövdeden ayıran dekoratif kemer üzerinde simetrik olarak işlenmiş yelpaze şeklinde akant yaprak motifi işlenmiştir.

Kullanılan Motifler: Hurma ağacı, Hurma, Akant yaprak

Foto. 262. Kat. No:204 Ayak Taşı

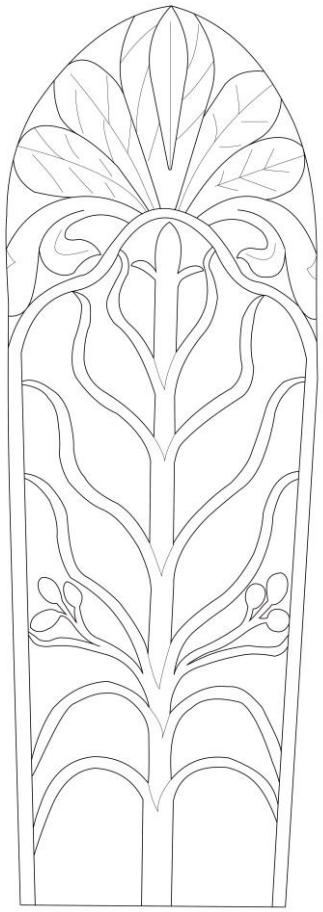

Çizim 229. Kat. No:204 Ayak Taşı

Katalog No:205

Fotoğraf No: 263

Çizim No:230

Bulunduğu Yer: Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi

Tarihi: -

Cinsi: -

Kimliği: -

Kitabenin Okunuşu:-

Yazı Türü:-

Ölçüler(cm):

	Baş Taşı	**Ayak Taşı**	**Başlık**
Yükseklik		114	
Genişlik	Üst: Alt:	Üst:30 Alt:30	
Kalınlık		8	

Başlık Tipi: Üçgen alınlık

Kullanılan Malzeme: Mermer

Yapım Tekniği: Kazıma

Bugünkü Durumu: Sağlam ve yerinde olmasına rağmen baş taşı mevcut değildir.

Mezar Tipi ve Formu: Toprak mezardır. Gövde, alttan yukarıya doğru yükselen düz dikdörtgen formundadır, üçgen alınlıkla bitirilmiştir.

Süsleme Özellikleri:

Baş Taşı: Yok

Ayak Taşı: Gövde üzerinde ucu sağa doğru eğilmiş selvi motifi ve iki yanında birer stilize lale motifi zemine kazılarak işlenmiştir.

Kullanılan Motifler: Selvi, Lale.

Foto. 263. Kat. No:205 Ayak Taşı

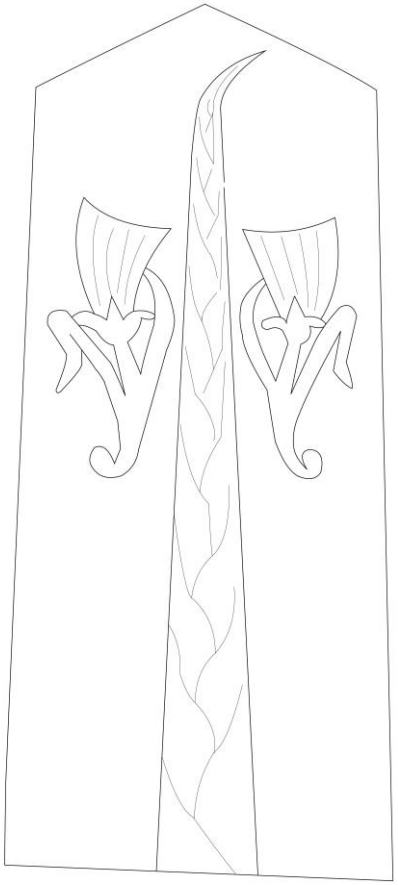

Çizim 230. Kat. No: 205 Ayak Taşı

BEŞİNCİ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA

İzmir Çeşme'de, Çeşme Musalla Mahallesi Mezarlığında 142 adet, Çeşme Hacı Mehmet Ağa Camii Haziresi'nde 12 adet ve Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi'nde 51 adet mezar taşı olmak üzere toplam 205 adet mezar taşı ile araştırmalar tamamlanmıştır. Tüm bu mezar taşları, mezar taşı tipi, başlık özellikleri, süsleme özellikleri, kitabesi ile değerlendirilmiş, benzer, kırık ve çok sade olan mezar taşları teze dahil edilmemiştir. Çeşme Mezarlığındaki bazı Osmanlı dönemi mezar taşları, toprak altında kalmış veya üst üste atılmış bir şekilde mezarlığın bir köşesine bırakılmış durumdadır. Çeşme Mezarlığı, mezar taşlarının ağır olmaları sebebiyle yerlerinden oynatılamadığı için incelenemeyen çok sayıda mezar taşı da bulunmaktadır.

Mezar taşlarının en erken tarihlisi, Çeşme Mezarlığı III. adada bulunan 1716(1128H) (Kat. No:01) tarihli mezar taşı, en geç tarihlisi Alaçatı Hacı Memiş Camii Haziresinde bulunan 1930 (Kat. No:200) tarihli mezar taşıdır. 18. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren 19. yüzyıl ve 20. yüzyılın ilk yarısına kadar Osmanlı mezar taşı geleneğinin devam ettiği görülmektedir.

Değerlendirilmeye alınan 205 adet mezar taşının 2'si 18.yüzyılın 1. yarısına, 26'sı 18. yüzyılın 2. yarısına, 59'u 19. yüzyılın 1. yarısına, 69'u 19. yüzyılın 2. yarısına, 17'si 20. yüzyılın 1. yarısına aittir. 11 mezar taşının kimlikleri belli fakat tarihleri bilinmediği için hangi yüzyıla ait oldukları bilinmemektedir. 7 mezar taşının hem tarihi mezarlara ait olduğu ise tespit edilememiştir.

Çeşme Merkez Mezarlığında toplam 142 adet mezar taşı bulunmaktadır. 80 adedi erkek mezar taşı olup bunlardan 4'ü baş ve ayak taşı ile birlikte olan mezarlardır. 76'sı sadece baş taşı olup ayak taşları bulunmamaktadır. Erkek mezar taşlarının 3 tanesinin tarih ve kimliği, 4 tanesinin tarihi, 7 tanesinin kimlikleri bilinmemektedir. Kadın mezar taşlarının 52'si sadece baş taşından oluşmakta, ayak taşları günümüzde mevcut değildir. Mezar taşlarının 5 tanesinin tarih ve kimliği, 2 tanesinin tarihi, bir tanesinin ise kimliği bilinmemektedir. 4 mezar taşının başlıkları kırık durumdadır. Diğer 10 mezar taşı ise baş taşı olmayan sadece ayak taşlarından oluşmaktadır. Hacı Mehmet Ağa Camii Haziresinde yer alan toplam 12 adet mezar taşının 6'sı erkek mezar taşıdır. Erkek mezar

taşlarının 5'i baş ve ayak taşlarıyla birlikte olup bir tanesi sadece baş taşıdır. Diğer 6 tanesi kadın mezar taşları olup 2'si baş ve ayak taşıyla, 4'ü ise sadece baş taşıyla varlığını sürdürmektedir. Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresinde 51 adet mezar taşın 22 tanesi erkek mezar taşıdır. Erkek mezar taşlarından 4'ü baş ve ayak taşıyla beraber, 18'i sadece baş taşından ibarettir. 10 adet mezar taşının başlıkları günümüzde kırık durumdadır. 26 tanesi kadın mezar taşı olup, 3'ü baş ve ayak taşıyla beraber, geriye kalan 23 mezar taşı sadece baş taşından ibarettir. 3 mezar taşı ise baş taşları bulunmayan ayak taşlarıdır. Bir tanesinin başlığı kırık durumdadır. 2 mezar taşının kimlikleri bilinmesine rağmen tarihleri belli değildir.

18. yüzyıl, 19. yüzyıl ve 20. yüzyıllara ait yaklaşık 200 yıllık bir dönemi kapsayan bu süreç, Çeşme'deki Osmanlı dönemi mezar taşlarının tarihi gelişimi, değişimi ve çeşitliliği ile tüm evrelerini göz önüne sermektedir.

5.1. MEZAR VE MEZAR TAŞI TİPOLOJİSİ

Mezar; içine ölü gömülen çukur. Mezar taşı; ölünün gömülü olduğu yeri belirleyen dikili taştır.[194] Ölümden sonra hayatın devam ettiği ve tekrar diriliş inancıyla, ölen insanlar için mezarlar açmak ve mezarlar üzerine taş dikmek binlerce yıl süregelmiştir[195]. Ölülere taş dikmek adeti eskiden beri Türklerde mevcut olan bir adettir.[196] Türklerin ölülerine saygı ve bağlılığı, insanların öldükten sonra tekrar dirileceklerine inanmaları, onlara yok olmuş gözüyle bakmak yerine gelecekte dirilmek üzere bir bekleme dönemine geçmiş oldukları inancı, onlar karşısındaki davranışları tayin eder.[197]Bu inanç içerisinde insanoğlundaki estetik kaygı, mezara ve mezar taşlarına da yansımıştır. Ölen kişiye duyulan sevgi, hürmet duyguları, mezar ve mezar taşlarında plastik ve estetik açıdan çeşitliliğe neden olmuş, en güzel örneklerini vermiştir. Geçmiş medeniyetler ve inançların etkileri inşa edilen mezarda da görülür. Bu nedenle mezar ve mezar taşlarındaki bölgesel farklılıklar, daha eski tarihli mezarlarda kendini göstermekte, bulunduğu bölgenin kültürünü de yansıtarak anlamlı kılmaktadır.

---

[194] Metin Sözen, Uğur Tanyeli, *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, Remzi Kitapevi, İstanbul 2010, 206
[195] H. Kamil Biçici, "Tire İlçesinde Bulunan Süslemeli Mezar Taşlarından Bazı Örnekler(XIII-XX.yy)"*Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 50:1 (2009), 110.
[196] Necibe Saraçoğlu, *Türk Mezarlarına Dair Araştırma,* 35.
[197] Haseki, 11.

Ölüm gerçeğinin en büyük ıspatı mezar ve mezar taşlarıdır. Bu gerçeği kabullenmenin duygusal yansıması, mezar ve mezar taşlarını şekillendirmektedir. Bu anlayışla form ve biçim kazanan mezarlar, ölen kişinin yaşadığı dönemi, kimliğini, mevkisini, cinsini en açık bir şekilde göstermektedir. Tüm bu veriler ışığında oluşturduğumuz tipolojiyi, mezar tipolojisi, mezar taşı tipolojisi ve başlık tipolojisi olarak üç ana başlık altında topladık.

5.1.1. Mezar Tipolojisi

İncelenen mezarlık alanları içerisinde fazla çeşitlilik göstermeyen mezar tipolojisi daha geleneksel tiptedir. Mezar tiplerini; Toprak Mezar, Çerçeveli Mezar, Açık Lahit Mezar ve Kapak Taşlı Mezar tipi olarak 4 grupta topladık. Birçok mezar, yeni gömülerin neden olduğu tahripler sonucunda ortadan kalkmıştır. Yok edilen mezarlar, baş ve ayak taşlarının da zamanla yok olmalarına vesile olmuştur. İncelenenler içerisinden fazla çeşidi olmayan mezarlardan bazıları, baş ve ayak taşlarıyla teknik ve malzeme açısından da uyum göstermemektedir. İncelenen mezar taşlarından, mezarı bulunmayan baş ve ayak taşlarını bir alt grup olarak bir başlık altında değerlendirdik.

5.1.1.1. Toprak Mezar

Toprak üzerinde mezarı çevreleyen herhangi bir malzemesi bulunmayan, baş ve ayak taşlarının ya da sadece baş taşının toprağa gömülerek meydana getirdiği bir mezar tipidir. Alaçatı Memiş Ağa Cami Haziresinde 168-170-179-186 katalog numaralı baş ve ayak taşlı mezarlar, 157-159-160-162-163-167-169-171-173-177-180-182-183-185-188-191-192-193-195-197-198-202 katalog numaralı baş taşlı mezarlar ile 205 katalog numaralı sadece ayak taşı bulunan mezar olmak üzere toplam 26 mezar, toprak mezar tipolojisindedir. Hacı Mehmet Ağa Cami Haziresinde bulunan143-145-153 katalog numaralı baş ve ayak taşlı mezar ve 146-152 katalog numaralı baş taşlı mezarlar toprak mezar tipindedir.

Çeşme'de üç parsele ayrılmış ilçe mezarlık alanı içerisinde 5[198] toprak mezarı, baş ve ayak taşlarıyla beraber günümüze kadar gelmiştir. Toplam 53[199] adet toprak mezar

[198] Kat. No:06-07-36-67-112.

sadece baş taşlarından, 4[200] toprak mezar tipi de baş taşı bulunmaya sadece ayak taşlarından ibarettir.

Anadolu'nun birçok yerinde bu tip mezar örnekleri mevcuttur. Konya-Beyşehir ilçesi Fasıllar Köyü Mezarlığında Nureddin Ağa kızı Hanım'a ait 1889M tarihli mezarı,[201] Siirt Tillo'da Şahin Ağa'nın kızı Mihriban Hatun'un 1772M tarihli mezarı[202], Tokat Erenler Mezarlığında Kara Hafız Zade Şükrü Efendi'nin eşi Refike Hatun'un 1920M tarihli mezarı (Karş. Foto:1)[203], Giresun Bulancak Burunucu Köyü Karaibrahimoğulları Mezarlığında bulunan 1854 tarihli Karaibrahimzade Hasan Ağa'nın halilesi Ayşe Hanım'ın mezarı[204] toprak mezar tipindedir.

Kat. No. 186 Toprak Mezar

---

[199] Kat. No:13-15-16-19-20-21-24-25-26-27-29-39-44-45-46-48-54-56-57-58-61-66-69-75-78-79-82-86-90-91-93-95-96-101-105-107-109-111-113-114-115-116-117-118-119-120-122-123-124-127-129-130-132.

[200] Kat. No:136-138-140-142.

[201] Hüseyin Musmal ve Mustafa Çetinaslan, "Konya İli Beyşehir İlçesi Fasıllar Köyü Mezar Taşları", *Turkish Studies- İnternational Periodical For The Lenguages, Literatureand History of Turkishor Turkic Volume* 8/7 Summer 2013, 323-254, Ankara- Turkey, 336-337.

[202] Mehmet Mutlu, *Siirt Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Van 2006, 62.

[203] Çetin Demir, *Tokat Erenler Tarihi Mezarlığı ve Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Van 2008, 50.

[204] Gazanfer İltar, *Giresun İli Sahil Şeridindeki Osmanlı Mezar Taşları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Anlara 2005, 51-52.

Karş. Foto. 1. Tokat Erenler Mezarlığında Kara Hafız Zade Şükrü Efendi'nin Eşi Refike Hatun'un Toprak Mezarı. (1920M) (Ç.Demir'den)

5.1.1.2. Çerçeveli Toprak Mezar

Baş ve ayak taşlarıyla beraber mezarın çevrelenmesiyle oluşan mezar tipidir. Çerçevenin içi toprak olup kenarları blok taş veya mermer malzeme ile yapılmış çerçeve, topraktan yaklaşık 15-20 cm. kadar yüksekliğe sahiptir. Alaçatı Memiş Ağa Cami Haziresinde sadece 156-199 katalog numaralı mezarlar bu tipolojidedir. 156 katalog numaralı mezarın etrafı uzun blok taşlarla çevrelenmiş, baş ve ayak taşlarında mermer malzeme kullanılmıştır. Burada farklı bir uygulamayla, baş ve ayak taşları, mezar çerçevesi dışında bırakılmıştır. 199 katalog numaralı mezar, mermer malzemeden yapılmış baş ve ayak taşlarının etrafına yerleştirilen taşların üzerleri betonla kapatılarak çerçevelenmiştir.

Çerçeveli mezara benzer örnekleri; Giresun Görele Çavuşlu Beldesi Mezarlığında 1795-1796M tarihli Külük Zade Muhammed Ağa'nın Kerimesi Havva Hanım'ın mezarı[205], Kayseri Gesi Mezarlığında bulunan 1709M tarihli İbrahim Ağa oğlu Nuri Ağ'nın mezarı[206], Kastamonu Atabey Gazi Cami Haziresinde yer alan 1869M tarihli Saide Hanımın mezarı, Çorum Ulu Mezarlığ'ında bulunan 1891-1892M tarihli Şerife Hatunun mezarı, İnegöl Kavaklaraltı Mezarlığında bulunan 1919M tarihli Hacı Mustafa Efendi'nin mezarı[207], İstanbul Sultan II. Mahmud Türbe Haziresinde bulunan 1918

[205] İltar, 305-306.
[206] Şerife Tali, "Kayseri/Gesi Mezarlığı Mezar Taşları Üzerine Bir Değerlendirme*", Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi(TAED),* S.49, Erzurum 2013, 374.
[207] Mustafa Çetinaslan, "İnegöl Kavaklaraltı Mezarlığındaki Muhacirlere Ait Mezar taşları", *İDİL*, 2013, 2(6), 165-166.

tarihli Tarihçi Mehmed Ata Bey'e ait (Karş. Foto.2)[208] mezar taşlarında görmek mümkündür.

Kat. No:199 Çerçeveli Toprak Mezar

Karş. Foto. 2. İstanbul Sultan II. Mahmud Türbe Haziresinde Tarihçi Mehmed Ata Bey'in Çerçeveli Toprak Mezarı (1918M) (S.Tığcı'dan)

[208] Sibel Tığcı, *İstanbul Divanyolu'nda Sultan II. Mahmut Türbesi'nin Haziresindeki Mezar Taşları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Erzurum 2010, 320-321.

5.1.1.3. Açık Lahit Mezar

Doğu ve batı yönlerdeki baş ve ayak taşlarının yekpare olup, yüksek ve uzun dikdörtgen iki yan blokların birleştirilmesiyle meydana gelen mezar tipidir. Lahitin üstünde herhangi bir kapak bulunmamaktadır. Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresinde yer alan 166 katalog numaralı mezar, Çeşme Hacı Mehmet Ağa Camii Haziresinde yer alan 148-149-151 katalog numaralı mezarlar bu tipolojidedir. 148 katalog numaralı mezar, yeni gömüler nedeni ile etrafı toprakla doldurulmuş ve lahit mezarın yarıdan fazlası toprak altında kalmıştır. Çeşme Mezarlığında bulunan 70-89 katalog numaralı mezarlar açık lahit mezar formundadır. 70 katalog numaralı mezar, bugün diğer mezarlar için açılan alanlardan kaynaklanan toprak kaymasından dolayı, baş ve ayak taşlarına bağlanmış olan yan dikdörtgen bloklar kopmuş deforme durumdadır. 91 katalog numaralı mezar ise sonradan yapılan definlerden çıkan toprakların doldurulmasıyla mezar neredeyse toprak altında kalacak duruma gelmiştir. Toprağa gömülmüş baş ve ayak taşlarının alt tarafları ve kaideyi meydana getiren dikdörtgen yan blokların üstü görülebilmektedir.

Bu tipolojideki mezarların benzer örneklerini; İstanbul Sokullu Mehmet Paşa Türbesi Haziresinde yer alan 1693M tarihli Şehzade İsmail Bey'in süt annesinin mezarı[209], Samsun Kökçüoğlu Mezarlığındaki 1881M tarihli Hasan Paşa'ya ait mezar[210], Bursa Emir Sultan Mezarlığında yer alan 1831M tarihli Şerif Ahmed Efendiye ait mezarı,[211]Adana Asri Mezarlığında bulunan Hacı Yunus Ağa'nın mezarı[212], Erzurum Bakırcı Cami Haziresinde bulunan 1901M tarihli Mehmed Naci Bey'e ait (Karş. Foto.3)[213] mezarlarda görebiliriz.

---

[209] Tülin Çoruhlu, "Hançerli Lahitler ve Taş Sandukalar", *Eyüp Sultan Sempozyumu Tebliğler*, 9-11 Mayıs 1997, 51.
[210] Nefes, 57
[211] Gülşen Çakır, *Bursa Emir Sultan Mezarlığı'ndaki 18. ve 19. Yüzyıl Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara 2007, 180.
[212] Serap Özkan, *Geç Dönem Omsalı Adana Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2007, 102-103.
[213] Canan Hanoğlu, *Erzurum Merkez'de Cami Hazirelerinde Bulunan XVIII.-XIX. YY. Mezar Taşları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Erzurum 2006, 65-66.

Kat. No.166 Açık Lahit Mezar

Karş. Foto. 3. Erzurum Bakırcı Cami Haziresinde Mehmed NaciBey'in Mezarı (1901M) (C. Hanoğlu'ndan)

5.1.1.4. Kapak Taşlı (Pehle) Mezar

Toprak zeminden biraz yüksek, dikdörtgen ve üstü tek blok taş veya mermerle kapalı mezar tipidir. Çeşme Mezarlığında yer alan 92 katalog numaralı mezar tek örnektir. Mezarın baş taşı mevcut olup ayak taşı bulunmamaktadır. Bu tip mezarda dikdörtgen formundaki kapak taşın ortasında açıklık bulunmaktadır. Bu açıklığın amacı

yağan yağmur sularının mezar toprağına ulaşmasını sağlamaktadır. Bu tip mezar bir çok kaynakta "pehleli mezar"[214] olarak da isimlendirilmektedir.

Bu mezar tipine örnek olarak; Kastamonu Atabey Gazi Camii Haziresinde yer alan 1891M tarihli Şemsizade Mehmed Bey[215], Boyabat Mezarlığında bulunan 1883M tarihli Baha Bey'in mezarı[216], Samsun Kökçüoğlu Mezarlığına Samsun tugay komutanı 1908M tarihli Ahmed Fehmi Paşa'nın mezarı[217], İstanbul Sultan II. Mahmud Türbe Haziresinde bulunan 1883M tarihli Eser Kalfa Kadın' ait mezar[218], Tokat Erenler Mezarlığında 1820M tarihli Kara Hafız Zade Ahmet Şakir Efendi'nin eşi Mağtume Hanın'ın[219], Edirne Gazi Mihal Cami Haziresi'nde 1811-12M tarihli Hacı Muhammed Ağa kızı Ayşe Hanım'ın mezarı (Karş. Foto.4)[220], Beyşehir ilçesi Fasıllar Köyü Mezarlığındaki 1876-77 tarihli Konyalı Hacı Nuh'a ait mezar[221], Bayburt Akbulut Köyü ezarlığında bulunan 1906M tarihli Hacı Bilal Ağa'ya ait[222] mezarları verebiliriz.

---

[214] **Pehle Taşı**: Türk mezarlarının baş ve ayak taşları arasında bulunan zeminden az yükseltilmiş yassı uzun bölümü. Sözen, Tanyeli, 16; Örnekler için bakınız; Nefes, 128., Ayfer Aydoğdu, *19. Yüzyılda İstanbul'daki Bazı Hazirelerdeki (Sur İçi Bölgesi) Mezar Taşlarında Kullanılan Motiflerin Analizi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı Tezhip Programı, İstanbul 2011, 12; Hayri Yılmaz, *İstanbul'daki Türk İnanç Kaynaklı Motifli Tarihi Mezar Taşlarının Bozulma Nedenleri ve Restorasyon Yöntemleri,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara Şubat 2010, 54-55; Hande Yılmaz, *Anadolu Hisarı Sultan II. Beyazıd Han Mezarlığı Mezar Taşları (Pafta:54),* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Sakarya Temmuz 2009, 289-290.

[215] Halit Çal, Özlem A.Çal, *Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesi Hazirelerindeki Mezar Taşları, Ankara* 2008, 118.

[216] Halit Çal, *Boyabat Mezar Taşları,* Ankara 2015, 12.

[217] Nefes, 86.

[218] Tığcı, 81-82-83.

[219] Demir, 48.

[220] Burcu Doğan, *Edirne Gazi Mihal Camisi Haziresi'ndeki Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya ÜniversitesiSosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Edirne 2009, 483-484-485.

[221] Musmal ve Çetinaslan, 331-332.

[222] Pehle taşlı mezarın tanımı ve verilen örnekler diğerlerinden farklıdır. Aradaki farklılığın görülebilmesi için bu örnekleri vermekte fayda gördük. Furgan Akdağ, *Bayburt'taki Türbeler ve Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Van 2015, 203, 261-262, 447; Mehmet Mutlu, *Siirt Mezar Taşları,* Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.) Van 2006, 121.

Kat. No:92 Kapak (Pehle) Taşlı Mezar

Karş. Foto. 4. Edirne Gazi Mihal Cami Haziresi'nde Ayşe Hanım'ın Kapak Taşlı (Pehle) Mezarı (1811-12M) (B. Doğan'dan)

5.1.1.5. Mezarı Bulunmayan Mezar taşları

Mezarı bulunmayan baş taşları ve ayak taşları ise yerde yatık veya bir objeye dayandırılmış bir şekilde kaybolmadan günümüze kadar gelmiştir. Toplam 95[223] tane baş taşlarının mezarları mevcut değildir. 133-134-135-137-141-203-204 katalog numaralı ayak taşlarının da mezarları belli değildir. 145-150-176 katalog numaralı mezar taşlarının baş ve ayak taşları olmasına rağmen mezarları bulunmamaktadır. Birleştirdiğiniz zaman bir mezar meydana getirebilecek aynı mezarın parçaları mezarlık alanı içerisinde farklı farklı yerlerde bulunabilmektedir (Kat. No.145).

Mezar Tipolojisi ve Mezarlıklara Göre Dağılımı

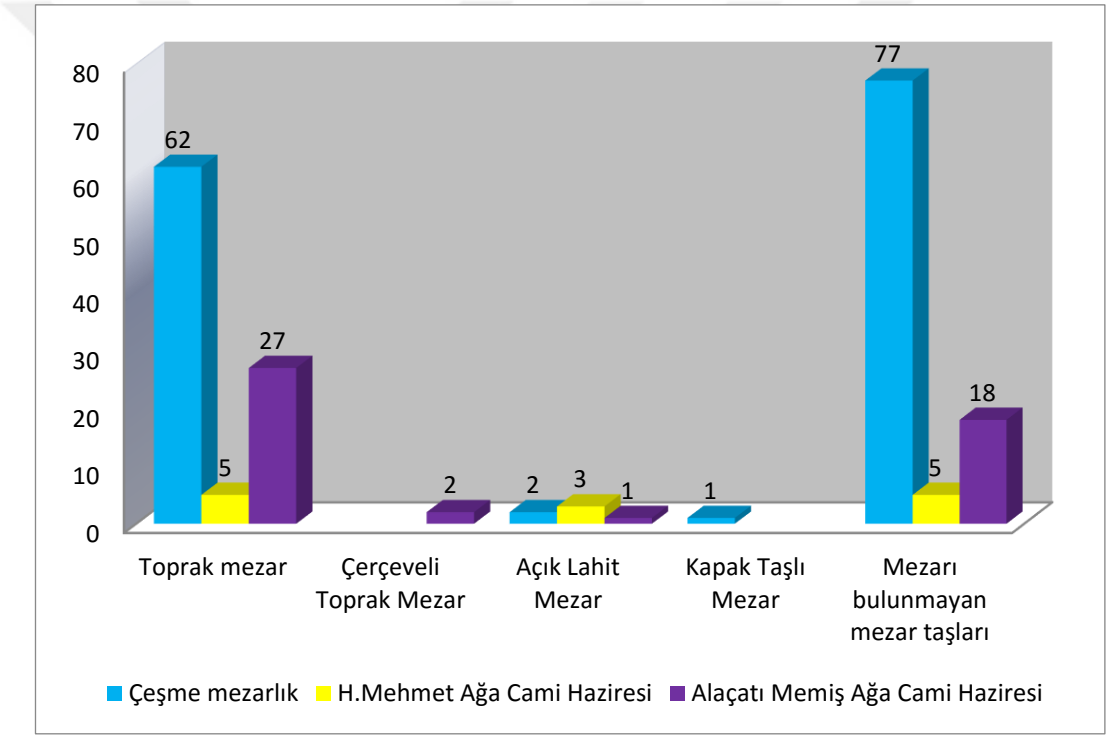

Grafik 1. Mezar Tipolojisi ve Mezarlıklara Göre Dağılım Grafiği

[223]Kat.No:01-02-03-04-05-08-09-10-11-12-13-14-17-18-22-23-28-30-31-32-33-34-35-37-38-40-41-42-43-44-47-49-50-52-53-55-59-60-62-63-64-65-68-71-72-73-74-76-77-80-81-83-84-85-87-88-94-97-98-99-100-102-103-104-106-108-110-120-121-125-126-128-131-144-147-148-154-155-158-161-164-165-171-172-174-175-176-178-181-184-187-189-190-194-196-200-201-202.

5.1.2. Mezar Taşı Tipolojisi

Mezar taşını meydana getiren unsurlar, kaide, gövde, boyun ve bir başlıktan oluşmaktadır. Baş ve ayak taşından oluşan mezarlar gibi sadece baş taşından veya sadece ayak taşından oluşan mezarlar da hala varlıklarını sürdürmektedir. Baş ve ayak taşları, form olarak birbiriyle aynı veya birbirinden farklı olabilmektedir. Dikdörtgen gövde formlu mezar taşlarından erkeklere ait olanlar, bir başlık çeşidiyle tamamlanmıştır. Kadın mezar taşlarında ise kadın başlığı, kemer formlu, üçgen alınlıklı, bitkisel, güneş kursu ve çiçek buketi gibi çeşitli başlıklarla tamamlanmış olduğu görülmektedir. Ayak taşlarında ise genellikle başlık, tepelik veya alınlık formuna göre yukarıdan aşağıya doğru daralan düşey prizmal dikdörtgen gövdeli ayak taşlarıdır. Bunun yanında silindirik gövdeli olanlarda mevcuttur.

Baş taşı formunu oluştururken, J.L.Bacque-Grammont, H.P. Laqueur, N.Vatin, "Tarihsel Kaynak Olarak Osmanlı Mezarlıkları, Uygulanan Yöntemler ve Bilgisayarda Yapılacak İşlemler"[224] makalesi dikkate alınarak yapılmıştır.

5.1.2.1. Erkek Mezar Taşı Tipolojisi

Erkek mezarlarındaki baş taşı gövde formlarını başlıklı ve başlıksız olmak üzere 7 alt başlık altında değerlendirdik.

5.1.2.1.1. Başlıklı, Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Mezar Taşları

Dikdörtgen formundaki mezar taşının alt ve üst genişlikleri birbirine çok yakın ve eşit olanlar bu başlık altında değerlendirildi. Erkek baş taşılarından toplam 95[225] adet baş taşı başlıklı düz dikdörtgen prizmal gövde formundadır[226].

---

[224] Jean LouisBacque-Grammont, Hans Peter Laqueur, Nicolas Vatin, "Tarihsel Kaynak Olarak Osmanlı Mezarlıkları, Uygulanan Yöntemler ve Bilgisayarda Yapılacak İşlemler", *Erdem, Atatürk Kültür Merkezi Dergisi*, 6(16), Ankara, Ocak1990, 197-214.

[225]Kat.No:03-05-06-07-08-11-14-16-17-18-21-23-26-32-34-37-38-42-45-46-48-55-57-60-62-63-64-65-70-72-73-74-77-78-80-81-82-83-84-85-86-87-89-90-91-92-94-95-96-97-101-102-104-105-106-107-109-112-113-114-115-117-118-119-122-128-131-132-143-145-147-148-149-157-158-159-161-162-166-170-171-172-173-174-176-178-179-180-181-188-189-191-192-193-199

[226] Düz dikdörtgen gövdeli erkek mezar taşlarının ayak taşlarından 89-137-143-145-150-151-176-179-186-204-205 numaralı 11 tanesi bu gövde formuna sahiptir. Baş taşları bulunan ayak taşları da form itibariyle bu sıralamaya dahil edilmiştir.

Benzer örneklerini Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesi Haziresinde yer alan 1812M tarihli Şemseddin Efendi'ye ait mezar taşı (Karş. Foto.5)[227], İstanbul'da Kadıköy Taşköprü Mezarlığında bulunan 1784M tarihli Arif Hüseyin Efendi'ye ait mezar taşında[228], Erzurum Derviş Ağa Cami Haziresi'nin güney tarafında bulunan 1901M tarihli Ahmed Efendi oğlu Mehmet Vasfi Efendi'ye ait baş taşında[229] görülmektedir.

Kat. No. 170

Karş. Foto. 5. Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesi Haziresinde Şemseddin Efendi'nin Mezar Taşı (1812M) (H.Çal'dan)

5.1.2.1.2. Başlıklı, Prizmal Dikdörtgen Dalgalı Gövdeli Mezar Taşı

Çeşme merkez mezarlığında bulunan bir erkeğe ait 68 katalog numaralı mezar taşı tek örnektir. Baştaşının gövdesinin kenarları dalgalı bir şekilde düzenlenen dikdörtgen gövde fes türü bir başlıkla tamamlanmıştır.

Benzer formdaki örnekleri, Adana Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Adana Müzesi'nde bulunan 1855M tarihli Hasan Fevzi Bey'in mezar

[227] Çal ve Çal, 100.
[228] Selma Gül, *Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı (Batı Yönündeki 18. Yüzyıl Mezar Taşlarının Sanat Tarihi Açısından Değerlendirilmesi)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Sanatı Anabilin Dalı, İstanbul 2009, 33-34.
[229] Hanoğlu, 92-93.

taşında[230], Erzurum Esat Paşa Camii Haziresi'nde bulunan 1846M tarihli kimliği belli olmayan baş taşı (Karş. Foto.6)[231], İstanbul Anadoluhisarında bulunan (1271H)1856M tarihli Ali Ağa'nın Baş taşında[232], Sakarya Taraklı Yunus Paşa Cami Haziresinde bulunan 1866M tarihli Hacı Şerif Ağa'ya ait baş taşı[233] görülmektedir.

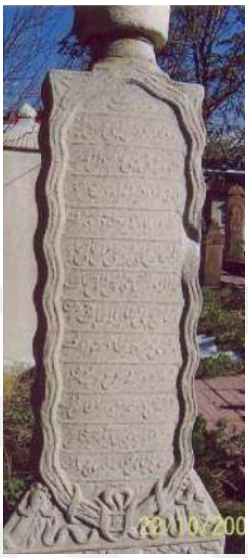

Kat. No. 68

Karş. Foto. 6. Erzurum Esat Paşa Camii Haziresi'nde kimliği belli olmayan baş taşı (1846M) (C. Hanoğlu'ndan)

5.1.2.1.3. Başlıklı ve Yukarıdan Aşağıya Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Mezar Taşları

Dikdörtgen gövde formundaki mezar taşlarının ölçüleri birbirinden farklı olup alt tarafı dar, Üst tarafı geniş olan gövde biçimidir. Mezar taşları, aşağıdan yukarıya doğru genişleyen bir dikdörtgen prizmal gövde formuna sahiptir. Erkek mezar taşlarından; 31-47-110 katalog numaralı baş taşları yukarıdan aşağıya doğru daralan dikdörtgen prizmal gövde formundadır

[230] S. Özkan, 23-24-157.
[231] Hanoğlu, 121-122-123.
[232] Yusuf Açıkgöz, *Anadoluhisarı Osmanlı Dönemi Mezar Taşlarının Kitabelerinin Dil İncelemesi*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dali Türk Dili Bilim Dalı, İstanbul 2007, 9.
[233] Lütfi Şeyban, *Osmanlı Dönemi Taraklı Mezar Taşları ve Kitabeleri*, Sakarya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Adapazarı 2007, 78-79.

Antalya'nın Elmalı ilçesi Tekke köyü Abdal Musa Dergâhı'nın haziresinde bulunan 33 numaralı 1781M tarihli Halil Dede'ye ait mezar taşı[234], Giresun Görele Yeni Camii Haziresinde bulunan 1875M tarihli Hacı Hasan Efendiye ait mezar taşı (Karş. Foto.7)[235], Balıkesir Zağnos Paşa Cami Haziresinde bulunan 1816M tarihli Hacı İlyas Bey'e ait mezar taşı[236] örnek verilebilir.

Kat. No. 31

Karş. Foto. 7. Giresun Görele Yeni Camii Haziresinde Hacı Hasan Efendiye ait mezar taşı (1875M) (G. İltar'dan)

5.1.2.1.4. Başlıklı Silindirik Çokgen Gövde Formlu Mezar Taşı

Çeşme mezarlığında yer alan, tarihi belli olmayan sekizgen gövdeye sahip 131 katalog numaralı mezar taşının ön iki gövdesi üzerinde kitabesi yer almaktadır.

---

[234] Abdullah Karaçağ, "Elmalı Abdal Musa Dergahı'ndaki Bektaşî Mezar Taşları", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 2011, S.57, 108.

[235] Gazanfer İltar, *Giresun İli Sahil Şeridindeki Osmanlı Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara 2005, 263-264.

[236] Burak Muhammet Gökler, *Balıkesir Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Erzurum 2017, 553-554-55.

Ankara Etnoğrafya Müzesi'nde depoda yer alan gövde Envanter No:23 olarak belirtilmiştir. Başlıklı ve sekizgen gövdeli olup hiçbir kimlik ve tarih ibaresi bulunmamaktadır (Karş. Foto.8)[237].

Kat. No. 131

Karş. Foto. 8. Ankara Etnoğrafya Müzesi'nde Envanter No:23 (L. Küçükahmet'ten)

5.1.2.1.5. Başlıklı Kare Prizmal Gövdeli Mezar Taşı

Çeşme Mezarlığında bulunan 132 katalog numaralı tarihi belli olmayan mezar taşı, kare dörtgen bir gövdeye sahip tek örnektir. Gövdesi üzerinde kitabesi bulunmamaktadır.

Benzer örneğini Amasya'da Mehmet Paşa Cami Haziresinde bulunan 1574M tarihli Abdullah oğlu Veli Bey'e ait[238] mezar taşında, İstanbul'da bulunan başlıklardan bir örnek olarak Ferhat Paşa Türbesi'nde bulunan 17. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen Ferhat Paşa ailesinden birine ait mezar taşı[239], Adapazarı Geyve Umurbey Köyü Merkez Cami güneydoğu haziresinde bulunan miladi 1500 yıllarına ait Mehmet binti(?) Hasan binti (?) tam olarak ismi belli olma kişiye ait (Karş. Foto.9)[240], mezar taşında görülmektedir.

---

[237] Lülüfer Küçükahmet, *Ankara Etnografya Müzesinde Bulunan Mezar Taşlarındaki Süslemeler,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Geleneksel Türk El Sanatları Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara 2009, 76.

[238] Amasya Valiliği, *Amasya Kitabeleri ve Mezar Taşları,* 2016, 108.

[239] T. Çoruhlu, "Hançerli Lahitler ve Taş Sandukalar", 52.

[240] Sena Yavuz, *Sakarya İli Geyve İlçesi Osmanlı Dönemi Mezar Taşları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şubat 2013, 167-168-169.

Kat. No. 132

Karş. Foto. 9: Adapazarı Geyve Umurbey Köyü Merkez Cami güneydoğu Haziresinde Bulunan Baş Taşı Formu (1500 M) (S. Yavuz'dan)

5.1.2.1.6. Başlıksız Düşey Dikdörtgen Prizmal Gövdeli Mezar Taşları

Çeşme mezarlığında 03-05-73 katalog numaralı mezar taşları ile Alaçatı Hacı Memiş Camii haziresinde 158-159-161-164-173-174-176-178-193 katalog numaralı 9 adet mezar taşı düşey dikdörtgen prizmal gövdeli olup başlıkları mevcut değildir.

Kat. No:03

Kat. No:174

5.1.2.1.7. Başlıksız Düz Silindirik Gövde Formlu Mezar Taşı

Çeşme'de araştırması yapılan mezarlık alanları içerisinde tek örnek, Hacı Mehmet Ağa Camii Haziresinde yer alan 1889M tarihli 153 katalog numaralı mezar taşıdır. Mezarın baş taşı, aşağıdan yukarıya doğru düz yükselen başlıksız silindir gövde formundadır.

Benzer örneklerini; Rize Hemşin ilçesi Nurluca (Sanova) Cami kapıdaki mezarda bulunan 1902M tarihli Mehmed Ağa'ya ait baş taşında[241], Konya'nın Karatay ilçesi Saruyakup Mezarlığında bulunan 1606M tarihli Mehmed Çavuş'a ait mezar taşı[242], Edirne Üç Şerefeli Cami Haziresinde bulunan 1671M tarihli Sultan Beyazıd Katibi Hüseyin Efendi'ye ait mezar taşı[243], Adana Müzesi'nde bulunan 1299H tarihli Adana Defterdarı Sofyalı Mustafa Bey'in mezar taşı (Karş. Fot.10)[244], Adapazarı Geyve Merkez Yörükler Mahallesinde bulunan 1904M tarihli Mehmet Efendi'ye ait baş taşı[245].

Kat. No. 153

Karş. Foto. 10. Adana Müzesi'nde AdanaDefterdarı Sofyalı Mustafa Bey'in Mezar Taşı(1299H) (S. Özkan'dan)

[241] Veysel Atacan, Serdar Bekar, *Rize Hemşin Yöresi Osmanlı MezarTaşları ve Kitabeleri*, Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı, Yayın No: 27, Ankara 2001, 73.
[242] Kara ve Danışık, 204-205.
[243] Ayşegül Arslan, *Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara 2007, 69.
[244] S. Özkan, 75-76.
[245] Yavuz, 80-81-82-83.

5.1.2.2. Kadın Mezar Taşı Tipolojisi

Kadın mezar taşlarını, gövdenin formu, başlık ve tepelik çeşitlerine göre 12 alt başlık altında gruplandırdık.

5.1.2.2.1. Başlıklı ve Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

Kadın mezar taşlarında özellikle başlıklı mezar taşları düşey prizmal dikdörtgen gövde formunda oldukları görülmektedir.

Çeşme merkez mezarlığında incelenen mezar taşlarından 12-13-25-29-30-33-35-50-69-125-129 katalog numaralı toplam 12 adet baş taşı ile Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresinde bulunan 155-179 katalog numaralı 2 adet baş taşı gövdeleri başlıklı düşey dikdörtgen prizmal gövdeli mezar taşı tipolojisindedir.

Benzer örneklerini; Antalya'nın Elmalı ilçesi Tekke köyü Abdal Musa Dergahı'nın Haziresinde bulunan 1815M tarihli Ümmü Gülsüm'e ait baş taşı[246], Kadıköy Taşköprü Caddesi mezarlığında bulunan 1743-44M tarihli Rukiye Kadın'a ait baş taşı[247], Samsun Çarşamba Rıdvan Paşa Camii Haziresi'nde bulunan 1813M tarihli Raşit Ağa'nın kızı Sadet Hatun'a ait baş taşı[248], Ayaş Sinanlı Köyü Mezarlığında bulunan1756M (1169H) tarihli Ümmi Gülsüm Kadın'a ait baş taşı[249], Giresun Bulancak Burunucu Köyü Karaibrahimoğulları Mezarlığında bulunan 1789-90M tarihli İbrahim Ağa'nın kerimesi Emine Tuti'ye ait baş taşı[250], Sinop Arkeoloji Müzesi'nde bulunan 1836M tarihli Müftü-zâde Seyyid El-Hac Ömer Ağa-zâde Seyyid Hasan Ağanın kerimesi Şerife Ümmihan Hanım'a ait baş taşında (Karş. Foto.11)[251] görülmektedir.

---

[246] Karaçağ, 106.
[247] Gül, 89-90.
[248] Recep Gün, "Samsun- Çarşamba Rıdvan Paşa Cami Haziresindeki Mezar Taşları (Celi Ta'lik Kitabeli Olanlar)", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.22, Samsun 2006, 107.
[249] Gül Tunçel, Ayaş Mezar Taşları, *Sanat tarihi Dergisi*, S.XIV-I, Nisan 2005, 284-285.
[250] İltar, 64-65.
[251] Özgür Yeni, *Sinop Arkeoloji Müzesi'nde Sergilenen Türk- İslam Dönemi Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Türk Dünyası ve Ortaçağ Kültürleri Arkeolojisi Bilim Dalı, Konya 2009, 150-151.

Kat. No. 12

Karş. Foto.11. Sinop Arkeoloji Müzesi'nde Şerife Ümmihan Hanım'ın Baş Taşı Formu (1836M) (Ö. Yeni'den)

5.1.2.2.2. Başlıklı ve Dalgalı Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

Çeşme merkez mezarlığında bulunan66 katalog numaralı baş taşı tek örnektir. Mezar taşının gövdesinin kenarları dalgalı formda düzenlenmiş olup düşey dikdörtgen gövde bir başlıkla tamamlanmıştır.

Kat. No. 66

5.1.2.2.3. Başlıksız ve Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

Çeşme mezarlığında 10-19-28 numaralı mezar taşları ile Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresinde yer alan 163 numaralı mezar taşları başlıksız düşey prizmatik dikdörtgen gövdeli 4 adet mezar taşı bulunmaktadır.

Kat. No: 10

Kat. No: 28

Kat. No: 163

5.1.2.2.4. Bitkisel Tepelikli Yukarıdan Aşağıya Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

Çeşme Mezarlığında yer alan 71-99-120 katalog numaralı mezar taşları ile Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresinde yer alan 151 katalog numaralı mezar taşları bitkisel tepelikli yukarıdan aşağıya doğru daralan düşey prizmal dikdörtgen gövdelidir.

Bu tipte mezar taşları, Adana Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Adana Müzesi'nde bulunan 1884M tarihli Mennan Bey'in Kızı Zeyneb Hanım'ın mezar taşı (Karş. Foto.12)[252], İstanbul Anadoluhisarı mezarlığında bulunan 1800M(1218H) tarihli Abbas Efendi'nin duhteri Halime'ye ait mezar taşı, İstanbul Divanyolu II. Mahmut Türbe Haziresinde, dördüncü adada bulunan 1902M tarihli Hacı

[252] S. Özkan, 109-110.

Mahvisa Hanım'ın baş taşı (Karş. Foto.13)[253], Sakarya İli Geyve İlçesi Merkez Mezarlığında bulunan 17 ve 19 yüzyıllar arasına tarihlenen Mehmet Efendi zevcesi Zeyneb Hatuna ait baş taşı[254] örnek olarak verilebilir.

Kat. No: 71

Kat. No: 151

Karş. Foto. 12. Adana Müzesi'nde Zeyneb Hanım'ın Baş Taşı Formu (S. Özkan'dan)

Karş. Foto. 13. İstanbul Divanyolu II. Mahmut Türbe Haziresinde Hacı Mahvisa Hanım'ın Baş Taşı Formu (S.Tığcı'dan)

[253] Tığcı, 247-249.
[254] Yavuz, 90-92.

5.1.2.2.5. Bitkisel Alınlıklı ve Yukarıdan Aşağıya Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

Çeşme Mezarlığında bulunan 41-75-76-93-121 katalog numaralı mezar taşları, Hacı Mehmet Ağa Cami Haziresinde bulunan 146 katalog numaralı mezar taşı ile Alaçatı Memiş Ağa Cami Haziresinde yer alan 168-177-182-185-190 katalog numaralı mezar taşları bitkisel alınlıklı yukarıdan aşağı doğru daralan düşey prizmal dikdörtgen gövdeli mezar taşı örnekleridir.

Benzer mezar taşlarını, Amasya Mehmet Paşa Cami Haziresinde bulunan 1798M tarihli Süleyman Paşa'nın kızı Emine Hanıma ait mezar taşında (Karş. Foto.14)[255], Boyabat İtfaiye Müdürlüğü Mezarlığında bulunan 1821M tarihli Fatma Hatun'a ait mezar taşı (Karş. Foto.15)[256], İstanbul Anadoluhisarı Mezarlığında bulunan (1241H)1826M tarihli Şerife Rüveyde Hanım'a ait mezar taşı[257], Balıkesir Narlı Köyü Mezarlığında bulunan 1858M tarihli Şerife Kadın'a ait baş taşı[258], Adana Asri Mezarlığında bulunan tarihi ve kimliği belli olmayan baş taşı[259] örneklerinde görmekteyiz.

Kat. No:76

Kat. No:168

[255] Amasya Valiliği*, Amasya Kitabeleri ve Mezar Taşları*, Amasya Valiliği Yayınları, 2016, 98.
[256] Halit Çal, *Boyabat Mezar Taşları*, Boyabat Belediye Kültür Yayınları, Ankara 2015, 43
[257] Açıkgöz, 39.
[258] Nevzat Hanif, Yanık, Muhammet Lütfü Kındığılı**,** "Narlı Köyü Camii ve Haziresi", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi,* S.28, Erzurum 2012, 94-95.
[259] S. Özkan, 107-108.

Karş. Foto.14. Amasya Mehmet Paşa Camii HaziresindeEmine Hanım'ın Baş Taşı Formu (Amasya Valiliği)

Karş. Foto.15. Boyabat İtfaiyeMüdürlüğü MezarlığındaFatma Hatun'un Baş Taşı Formu (Açıkgöz)

5.1.2.2.6. Bitkisel Alınlıklı ve Dalgalı Düşey Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresinde yer alan 177 numaralı mezar taşı bitkisel tepelikli ve gövdesi dalgalı dikdörtgen gövdeli mezar taşlarına tek örnektir.

Benzer formdaki örneğini Boyabat Aşağı Köprücek Köyü mezarlığında bulunan 1855M tarihli Hanife' ye ait mezar taşında[260], İstanbul Yahya Efendi Kabristanında bulunan 1875M tarihli Zahide Hanım'a ait baş taşı (Karş. Foto.16)[261], Balıkesir Şeyh Lütfullah Cami Haziresi'nde bulunan 1881M tarihli Bahara Hanım'ın mezar taşında[262] görmekteyiz.

[260] Çal, *Boyabat Mezar Taşları*, 103.
[261] Tuba Ruhengiz Dikbıyık, *Hat ve Süsleme Sanatları ve Mimari Üslup Bakımından Yahya Efendi Kabristanı Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilin Dalı, İstanbul 2009, 264-265.
[262] Gökler, 364-365-366.

Kat. No: 177

Karş. Foto. 16: İstanbul Yahya Efendi Kabristanında Zahide Hanım'ın Baş Taşı Formu (T. R. Dikbıyık'tan)

5.1.2.2.7. Güneş Kursu Tepelikli ve Yukarıdan Aşağıya Doğru Daralan Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

Çeşme Mezarlığında yer alan 88 katalog numaralı mezar taşı ile Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresinde yer alan 186 katalog numaralı mezar taşlarının tepelikleri güneş formunda işlenmiştir. Mezar taşları güneş kursu tepelikli ve yukarıdan aşağıya doğru daralan prizmal dikdörtgen gövdelidir.

Kastamonu Boyabat İtfaiye Müdürlüğü Mezarlığında bulunan 1873M tarihli Sakaoğlu Ayşe Hanım'a ait (Karş. Foto.17)[263], Samsun Kökçüoğlu Mezarlığında bulunan 1878M tarihli Merhum Niksarlı Hacı Sâlih Efendi'nin kızı Emine Melek Hanım'a ait baş taşı[264], Balıkesir Şeyh Lütfullah Cami Haziresi'nde bulunan 1877M tarihli kadın mezar taşında[265] benzer örneklerini görmekteyiz.

---

[263] Çal, *Boyabat Mezar Taşaları*, 56.
[264] Ali Kuru, *Samsun Yöresi Tarihi Mezar Taşlarının Görsel-Sanatsal Dil Çözümlemeleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı Samsun 2014, 121-124.
[265] Gökler, 357-359.

Kat. No: 88

Karş. Foto. 17. Boyabat İtfaiye Müdürlüğü Mezarlığında Ayşe Hanım'ın Baş Taşı Formu (H. Çal'dan)

5.1.2.2.8. Güneş Kursu Tepelikli ve Dalgalı Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresinde yer alan 186 katalog numaralı mezar taşı, gövdesi dalgalı dikdörtgen gövdeli mezar taşlarına tek örnektir. Baş taşının gövde kenarları dalgalı bir şekilde hareketlendirilmiş ve güneş kursu motifi ile tamamlanmıştır.

Kat. No: 186

5.1.2.2.9. Sivri Kemerli Yukarıdan Aşağıya Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

Yukarıdan aşağı doğru daralan mezar taşlarının alınlıkları, sivri kemer formunda tamamlanmıştır. Çeşme Mezarlığında 01-61-79-98-100-103-108-11-123 katalog numaralı mezar taşları, Hacı Mehmet Ağa Cami Haziresinde yer alan 152 katalog numaralı mezar taşı ile Alaçatı Memiş Ağa Cami Haziresinde yer alan 175-183-184-187-195-196-197-198 katalog numaralı toplam 18 mezar taşı bu formda işlenmiştir.

Benzer formda mezar taşlarını, Bursa İnegöl Kavaklaraltı Mezarlığındaki tarihi belli olmayan Bosna muhacirlerinden Ali Hoca'nın eşi Dudu Hanım'ın baş taşında[266], İstanbul Yahya Efendi Kabristanında bulunan 1898M tarihli kimliği belli olmayan bir kadın baş taşı[267], Kayseri'nin Melikgazi İlçesine bağlı Tavlusun (Aydınlar) Köyü Mezarlığında bulunan1292H tarihli, Uzun Mustafa zade Mustafa Ağanın Zevcesi Merhume Azime kadına ait baş taşında[268] Sinop Müzesinde bulunan 1898M tarihli Hâşim-zâde Hasani Ağanın kerimesi Hadice Hanım' ait baş taşında (Karş. Foto.18)[269] görmekteyiz.

Kat. No: 197

Karş. Foto. 18. Sinop Müzesinde Hadice Hanım'ın Baş Taşı Formu (Ö. Yeni'den)

[266] Çetinaslan, 162-164.
[267] Dikbıyık, 390-391.
[268] Fadime Özler, *Tavlusun Bezemeli Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Sanat Tarihi Bilim Dalı, Kayseri Haziran 2013, 106-108.
[269] Yeni, 180-181, 398.

5.1.2.2.10. Sivri Kemerli Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

Alaçatı Memiş Ağa Cami Haziresinde bulunan 150 katalog numaralı mezar taşı sivri kemerli düşey prizmal gövdeli dikdörtgen gövdeli tek örnektir.

Geyve Elvan Bey İmareti Haziresi'nde bulunan 1478M tarihli Elvan Bey'e ait baş taşı (Karş. Foto.19)[270] bu forma sahip mezar taşlarındandır.

Kat. No: 150

Karş. Foto. 19. Geyve Elvan Bey İmareti Haziresinde Elvan Bey'in Baş Taşı Formu (1478M) (S. Yavuz'dan)

5.1.2.2.11. Üçgen (Ters V) Alınlıklı Yukarıdan Aşağıya Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

Mezar taşı gövdesi yukarıdan aşağıya doğru daralırken tepe kısmı üçgen formunda tamamlanmıştır. Çeşme mezarlığında bulunan 20-24-27-39-40-43-44-49-51-52-53-58-124-126-128 katalog numaralı mezar taşları, Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresinde bulunan 144 katalog numaralı mezar taşı, Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresinde yer alan 156-160-165-167-169-194-200-201-202 katalog numaralı mezar taşları üçgen alınlıklı yukarıdan aşağıya doğru daralan düşey prizmal dikdörtgen gövdeli mezar taşlarıdır.

---

[270] Yavuz, 45-46.

Benzer örneklerini; Alanyurt (Sirge) Mezarlığında bulunan 1814M tarihli Zehra adında bir kadına ait mezar taşı (Karş. Foto.20)[271],Balıkesir Edremit Narlı Köyü Camii Haziresinde bulunan 1776M tarihli Şerife Neslihan Hatun'a ait mezar taşı,[272] Samsun Kökçüoğlu Mezarlığında bulunan 1797M tarihli Osman Ağanın eşi Şerife Neslihan Hatun'a ait baş taşında[273], İstanbul'da Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığında bulunan1797M tarihli Tıflı Tayyar Kalfa'ya ait mezar taşında[274], İstanbul Yahya Efendi Kabristanında bulunan 1794M tarihli Letafet Kadın'a ait baş taşında[275], Trabzon Sülüklü Şehir mezarlığında bulunan 1796-97M tarihli Hacı Muhammet Ağa'nın kızı Hatice Hanım'ın baş taşında[276] görmekteyiz.

Kat. No: 44

Karş. Foto. 20. Alanyurt (Sirge) Mezarlığında Zehra Kadının Baş Taşı Formu (1814M) (S. Bayrakal'dan)

[271] Sedat Bayrakal, *Uşak'ta Osmanlı Mezar Taşları,* Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir Haziran 2016, 96.
[272] Yanık, Kındığılı, 80-81.
[273] Kuru, 87-88-89.
[274] Gül, 156-157-158.
[275] Dikbıyık, 266-267.
[276] Kader Yer, *Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığındaki 18. Yüzyıl Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara 2004, 17-18-19.

5.1.2.2.12. Yuvarlak Kemerli ve Yukarıdan Aşağıya Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

Çeşme Mezarlıkta bulunan 59 katalog numaralı mezar taşı ile Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresinde bulunan 154 katalog numaralı mezar taşları aşağı doğru daralan gövde, yuvarlak kemer formuyla tamamlanmıştır.

Kastamonu Yakup Ağa Cami Haziresinde bulunan 1903M tarihli Feride Hanım'a ait baş taşı (Karş. Foto.21)[277], Balıkesir Şeyh Lütfullah Cami Haziresinde bulunan 1895M tarihli Hafize Hanım'a ait mezar taşı[278], Sakarya İli Geyve Elvan Bey İmareti Haziresinde bulunan 1873M tarihli Hacı Şükrü'nin kerimesi Fatıma Münciye Hanım'a ait baş taşı[279] örnek olarak verebiliriz.

Kat. No: 154

Karş. Foto. 21. Kastamonu Yakup Ağa Camii Haziresinde Feride Hanım'ın Baş Taşı Formu (1903M) (G. Gümüşdağ'dan)

[277] Gökhan Gümüşdağ, *Kastamonu Şehri Nasrullah Camisi, Yılanlı Camisi, Ahmet Dede Camisi Hazirelerindeki Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara 2007, 145-146.
[278] Gökler, 384-385.
[279] Yavuz, 30.

5.1.2.3. Ayak Taşı Tipolojisi

Ayak taşı gövde formları baş taşlarına oranla fazla farklılık göstermemektedir. Fakat yinede tepelik ve başlık kısımlarındagörülen çeşitlilikler dikkat çekmektedir. Ayak taşı tipolojisi oluştururken erkek ayak taşları, kadın ayak taşları ve baş taşı bulunmayan ayak taşları olmak üzere üç ana başlık altında toplayarak değerlendirdik.

5.1.2.3.1. Erkek Ayak Taşı Tipolojisi

Erkek ayak taşlarını, başlık, alınlık ve gövde formuna göre farklı tipolojiler oluşturan ayak taşlarını 6 madde altında gruplandırdık.

5.1.2.3.1.1. Bitkisel Tepelikli Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

Bu tip ayak taşları, genellikle açık lahit formundaki mezarların ayak tarafındaki aynalık üzerinde düz bir formda yükselmektedir. Düşey prizmatik dikdörtgen gövde, başlık formunda oluşturulmuş bitkisel ağırlıklı bir tepelikle tamamlanmıştır.

Bu gövde formuna sahip 3 tane ayak taşı mevcuttur. Çeşme mezarlığında bulunan 70 ve 89 numaralı ayak taşları ile Hacı Mehmet Ağa Cami Haziresinde yer alan 145 numaralı ayak taşı tepelikli düşey prizmatik dikdörtgen gövde formuna sahiptir.

Bu tip mezar taşlarına örnek olarak, İstanbul Yahya Efendi Mezarlığında bulunan tarihi belli olmayan Yüzbaşı Zühdü Efendi'ye ait ayak taşı(Karş. Foto.22)[280] örnek verilebilir

[280] Dikbıyık, 378-379.

Kat. No: 165

Karş. Foto. 22: İstanbul Yahya Efendi Mezarlığı Yüzbaşı Zühdü Efendi'nin Ayak Taşı (T. R. Dikbıyık'tan)

5.1.2.3.1.2. Bitkisel Alınlıklı Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

Açık lahit formundaki mezarın ayak tarafında yer alan kare formundaki aynalığı üzerinde yükselmektedir. Gövde, bitkisel motiflerle bezenmiş alınlıkla tamamlanmıştır.

Bu tipte bir tane ayak taşı mevcuttur. Hacı Mehmet Ağa Cami Haziresinde bulunan 148 numaralı ayak taşı bitkisel alınlıklı yukarıdan aşağı doğru daralan düşey prizmal dikdörtgen gövde formuna örnektir.

Kat. No. 148

5.1.2.3.1.3. Üçgen Alınlıklı (Ters V) Yukarıdan Aşağıya Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

Genellikle toprak mezarlarda gördüğümüz, yukarıdan aşağı doğru daralan bir forma sahip ayak taşları üçgen bir alınlıkla tamamlanmıştır. Ayak taşı gövdeleri genellikle bir veya iki çeşit bitkisel motiflerle bezenmiştir.

Bu tipte 6 tane erkek ayak taşı mevcuttur. Çeşme merkez mezarlığında bulunan 06-36 katalog numaralı ayak taşları, Hacı Mehmet Ağa Camii Haziresinde bulunan 143 katalog numaralı ayak taşı ve Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresinde bulunan 166-170-176 katalog numaralı erkek ayak taşları üçgen alınlıklı yukarıdan aşağıya doğru daralan düşey prizmatik dikdörtgen gövde formuna sahiptir.

Giresun Tirebolu Yeniköy Mezarlığında bulunan 1891-92M tarihli Zaim Kapudan Zade Ahmed Efendi'ye ait ayak taşı (Karş.Foto.23)[281], Kütahya Erguniye Mevlevihanesi Haziresinde bulunan 1890M(1302H) tarihli Hacı Molla zâde Salih Ziya Bey'e ait ayak taşı[282] örnek olarak görülmektedir.

Kat. No: 06

Karş. Foto. 23. Giresun Tirebolu Yeniköy Mezarlığında Zaim Kapudan Zade Ahmed Efendi'nin Ayak Taşı (1891-92M) (G. İltar'dan)

[281] İltar, 166-167.
[282] Ahmet Çaycı ve Latife Durmuş, *Kütahya Erguniyye Mevlevihanesi (Dönenler Camii) Haziresindeki Mezar Taşları*, İstem, Yıl.5, Sayı.10, 2007, 210 (www.istem.org).

5.1.2.3.1.4. Sivri Kemerli Yukarıdan Aşağıya Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

Yukarıdan aşağıya doğru daralan ayak taşları sivri kemer formunda tamamlanmıştır. Gövde üzerinde çeşitlibitkisel motifler yer almaktadır. Bu forma sahip 4 adeterkek ayak taşı bulunmaktadır. Çeşme merkez mezarlığında yer alan 07-67-112 katalog numaralı ayak taşları ile Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresinde bulunan 199 katalog numaralı ayak taşı sivri kemerli yukarıdan aşağı doğru daralan düşey prizmalı dikdörtgen gövdeli ayak taşlarıdır.

Benzer örneklerini; Boyabat İtfaiye Müdürlüğünde bulunan 19.yy. ait ayak taşı[283], Antalya Elmalı ilçesi Tekke Köyü Abdal Musa Dergahı haziresinde bulunan 1859M tarihli Seyyid Mustafa'ya ait ayak taşı (Karş. Foto.24)[284], İstanbul Yahya Efendi Kabristanında bulunan 1891M tarihli Ahmet Tevfik Bey'e ait ayak taşı[285], Aydın Koçarlı Cami haziresinde bulunan 1860M tarihli Mustafa Ağa'ya ait ayak taşı[286] formunda görülmektedir

Kat. No: 67

Karş. Foto. 24. Antalya Elmalı ilçesi Tekke Köyü Abdal Musa Dergahı haziresinde Seyyid Mustafa'nın Ayak Taşı (1859M) (A. Karaçağ'dan)

[283] Çal, *Boyabat Mezar Taşları,* 82.
[284] Karaçağ, 104
[285] Dikbıyık, 253-254.
[286] Abdül Halim Varol, *Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresi Mezar Taşları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Sanat Tarihi Bilim Dalı, Haziran 2015, 112.

5.1.2.3.1.5. Sivri Kemerli Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

Açık lahit formundaki mezarın ayak tarafındaki kare aynalığın üzerinde yer almaktadır. Yukarı doğru düz bir şekilde yükselen ayak taşı sivri kemerli bir formda tamamlanmıştır. Çeşme Hacı Mehmet Ağa Cami Haziresinde bulunan 149 katalog numaralı ayak taşı, sivri kemerli düşey prizmal dikdörtgen gövdeli tek örnektir.

Aynı formdaki mezar taşlarını; Bayburt Ulu Cami Haziresi'nde bulunan 1919M tarihli Şeyh Hacı Hasan Rüştü Efendi'ye ait ayak taşında (Karş. Foto.25)[287],Ayaş Sinanlı Köyü mezarlığında bulunan 1327H tarihli Hacı Mehmet Ağa'ya ait ayak taşında[288], Kastamonu Atabey Gazi Cami Haziresi'nde bulunan 1887M tarihli Mehmet Bey'e ait ayak taşı[289] görmekteyiz.

Kat. No: 14

Karş. Foto. 25. Bayburt Ulu Cami Haziresi'nde Şeyh Hacı Hasan Rüştü Efendi'nin Ayak Taşı (1919M) (F. Akdağ'dan)

[287] Furgan Akdağ, *Bayburt'taki Türbeler ve Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Van 2015, 223-224-457.
[288] Tunçel, "Ayaş Mezar Taşları", 285.
[289] Mustafa Yıldırım, *Kastamonu Ferhat Paşa ve Atabey Gazi Camilerinin Hazirelerindeki Mezar Taşları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve San'atları Anabilim Dalı, Türk-İslam San'atları Bilim Dalı, Konya 2007, 71-72.

5.1.2.3.1.6. Yukarıdan Aşağı Daralan Silindirik Gövdeli Olanlar

Çeşme Hacı Mehmet Ağa Cami Haziresinde bulunan 153katalog numaralı ayak taşı yukarıdan aşağı doğru daralan silindirik gövdeli ayak taşı formuna tek örnektir.

Ayak taşının üzeri hafif bombeli bir şekilde tamamlanmıştır.

Benzer örnekleri, İstanbul, Üsküdar'da Cafer Paşa Türbesinde bulunan 1873-74Mtarihli Şeyh İbrahim Ataullah Efendi'nin hanımı Dervişe Fatma Hanım'a ait ayak taşı[290], Samsun İlkadım Seyyid Kutbittin Kökçüoğlu mezarlığındaki caminin kuzey batısında yer alan 92 katalog numaralı ayak taşı[291], İstanbul Kadıköy Taşköprü Caddesi mezarlığında bulunan, tarihi ve kimliği belli olmayan 18. yüzyıla ait ayak taşında[292], Adana Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Adana Müzesi'nde bulunan, Adana Defterdarı Sofyalı Mustafa Bey'in mezarının ayak taşı (Karş Foto.26)[293], Erzurum Narmanlı Camii Haziresi'nin güney tarafında yer alan, 1743M tarihli Siyavuş Paşa'ya ait 197 resim numaralı atak taşı[294] larında görülür.

Kat. No: 153

Karş. Foto. 26. Adana Müzesi'nde Adana Defterdarı Sofyalı Mustafa Bey'in Ayak Taşı (S. Özkan'dan)

[290] H. Örcün Barışta, "İstanbul-Eyüpsultan Cafer Paşa Türbesi Kazısı ve Bitkisel Bezemeli Mezar Taşları Üzerine", *Eyüpsultan Sempozyumu IV*, 5-7Mayıs 200, 260.
[291] Nefes,125.
[292] Gül, 104-105.
[293] S. Özkan, 75-76.
[294] Hanoğlu, 143-144.

5.1.2.3.2. Kadın Ayak Taşı Tipolojisi

Kadın ayak taşları sahip oldukları başlık, tepelik ve alınlık çeşitleri ile gövde formuna göre gruplandırıp 4 alt başlık altında toplayıp değerlendirdik.

5.1.2.3.2.1. Güneş Kursu Tepelikli Dalgalı Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

Alaçatı Memiş Ağa Cami Haziresinde bulunan 186 katalog numaralı ayak taşı tek örnektir. Güneş kursu tepelikli gövdenin kenarları dalgalı bir formda düzenlenmiştir. Ayak taşı günümüzde yarısına kadar toprağa gömülmüş durumdadır.

Benzer bir örneğini İstanbul Yahya Efendi Kabristanında 1895M tarihli Ethem Efendi'ni ayak taşında (Karş. Foto.27)[295] görmekteyiz.

Kat. No: 186

Karş. Foto. 27:İstanbul Yahya Efendi Kabristanında Ethem Efendi'nin Ayak Taşı(1895M) (T. R.Dikbıyık'tan)

[295] Dikbıyık, 388-389.

5.1.2.3.2.2. Bitkisel Alınlıklı Yukarıdan Aşağı Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

Bu gövde formuna sahip sadece bir adet ayak taşı bulunmaktadır. Alaçatı Mehmet Ağa Cami Haziresinde bulunan 151 katalog numaralı ayak taşı açık lahit formundaki mezarın ayak tarafındaki kare formdaki aynalığın üzerinde bitkisel alınlıklı düşey dikdörtgen gövde yer almaktadır.

Giresun Bulancak Burunucu Köyü Karaibrahimoğulları Mezarlığında 1883M tarihli Ayşe Hanım'a ait ayak taşı (Karş. Foto.28)[296] bu forma örnek olarak verilebilir.

Kat. No: 151

Karş. Foto. 28. Giresun Bulancak Burunucu Köyü KaraibrahimoğullarıMezarlığındaAyşe Hanım'ın Ayak Taşı (1883M) (G. İltar'dan)

5.1.2.3.2.3. Üçgen Alınlıklı (Ters V) Yukarıdan Aşağıya Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

Bu tipte 3 ayak taşı örneği bulunmaktadır. Alaçatı Hacı Memiş Cami Haziresinde bulunan 156-168-179 katalog numaralı kadın ayak taşları üçgen alınlıklı aşağı doğru daralan düşey prizmal dikdörtgen gövde formunda düzenlenmişlerdir. Bu formdaki ayak taşları bol bezemeleriyle dikkat çekmektedir.

[296] İltar, 40-41.

Kastamonu Ferhat Paşa Cami Haziresinde bulunan 1871MEmine Hanım'a ait ayak taşı (Karş. Foto.29)[297], Balıkesir Şeyh Lutfullah Cami Haziresinde 1922M tarihli Sabiha Hanım'a ait ayak taşı[298] örneklerinde görmekteyiz.

Kat. No. 156

Karş. Foto. 29. Kastamonu Ferhat Paşa Cami Haziresinde Emine Hanım'ın Ayak Taşı (1871M) (M. Yıldırım'dan)

5.1.2.3.2.3. Sivri Kemerli Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

Çeşme Hacı Mehmet Ağa Cami Haziresinde yer alan 150 katalog numaralı ayak taşı tek örnektir. Günümüzde mezarı bulunmayan ayak taşı, açık lahit formundaki bir mezarın ayak tarafındaki aynalığı üzerinde yükselmektedir. Aşağıdan yukarı doğru düz yükselen gövde sivri kemer formunda tamamlanmıştır.

[297] Yıldırım, 105-106.
[298] Gökler, 466-467-468.

Kat. No:150

5.1.2.3.3. Baş Taşı Bulunmayan Ayak Taşı Tipolojisi

Günümüzde mezarı olmayan, bir kadın veya bir erkek baş taşı bulunmayıp sadece ayak taşı olarakvarlıklarını sürdürmektedirler. Ayak taşları, mezarlık alanı içerisinde mezarlık duvarlarına dayandırılmış veya yerde yatık bir durumdadır.

Ayak taşlarını, başlıklı, alınlık çeşitleri ve gövde formuna göre 6 alt başlık altında toplayıp değerlendirdik.

5.1.2.3.3.1. Hotoz Başlıklı Yukarıdan Aşağıya Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

Çeşme Merkez Mezarlığında bulunan, kime ait olduğu belli olmayan 134 katalog numaralı ayak taşı tek örnektir. Yukarı doğru yükseldikçe genişleyen dikdörtgen gövdesi üzerinde soğan da denilen hotoz[299] formunda bir başlıkla tamamlanmıştır.

Ayni forma sahip, Kadıköy Taşköprü Caddesi mezarlığında bulunan tarihi ve kimliği belli olmayan 18.yüzyıla ait ayak taşı[300] , Sinop Müzesi'nde bulunan 4-95-71

[299] **Hotoz**: Kadınların kendi saçlarından veya ince yemeni ve yaşmakla yaptıkları baş süsü. Kayık hotoz, Küp kapağı hotoz, saraylı hotoz gibi çeşitleri vardır, Celal Esat Arseven, Madde "Hotoz", *Sanat Ansiklopedisi*, C:2, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1983, 760., Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, "Hotoz Maddesi", C.XI, 5399.

[300] Gül, 92-93.

envanter numaralı ayak taşı (Karş. Foto.30)[301],İstanbul Yahya Efendi Kabristanında bulunan taş numarası 1736 olan ayak taşı[302],Giresun Bulancak Burunucu Köyü Karaibrahimoğulları Mezarlığında bulunan 1830M tarihli Karaibrahim Zade Es-Seyyid Hasan Ağa'ya ait ayak taşı[303] örnek olarak verebiliriz.

Kat. No: 134

Karş. Foto. 30: Sinop Müzesi'nde bulunan 4-95-71 Envanter Numaralı Ayak Taşı (Ö. Yeni'den)

5.1.2.3.3.2. Üçgen Alınlıklı (Ters V) Yukarıdan Aşağıya Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

Çeşme merkez mezarlıkta bulunan 135-140 katalog numaralı ayak taşları, aşağı doğru daralan gövde üçgen formunda bir alınlıkla tamamlanmıştır.

Büyük Mezarlıkta bulunan 1834M tarihli Hüseyin Efendizade Muhammet Ağa'nın zevcesi Fatıma Kadın'a ait ayak taşı[304], Giresun Bulancak Burunucu Köyü Karaibrahimoğulları Mezarlığında bulunan 1832M tarihli Karaibrahim Zade Paşa

[301] Yeni, 212-213-409.
[302] Dikbıyık, 396-397.
[303] İltar, 56-57.
[304] Kamil Biçici, *Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara-Mart 2004, 360-361.

Ağa'nın ehli Ayşe Hanım'a ait ayak taşı (Karş, Foto.31)[305], Balıkesir Baş Çeşme Mezarlığında bulunan Zeliha Kadın'a ait ayak taşı formu[306] bu forma örnek olarak verilebilir.

Kat. No: 140

Karş, Foto. 31. Giresun Bulancak Burunucu Köyü Karaibrahimoğulları Mezarlığında Ayşe Hanım'ın Ayak Taşı (1832M) (G. İltar'dan)

5.1.2.3.3.3. Üçgen Alınlıklı (Ters V) Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

Alaçatı Memiş Ağa Cami Haziresinde bulunan 140 katalog numaralı ayak taşı bu tipte tek örnektir. Ayak taşı, düşey prizmal dikdörtgen gövde formunda olup ters V şeklinde üçgen bir alınlıkla tamamlanmıştır.

Benzer formdaki ayak taşlarına örnek olarak Giresun Görele Çavuşlu Beldesi Mezarlığında bulunan 1903M tarihli Kurt Zade Numan Ağa'ya ait ayak taşında (Karş. Foto.32)[307] görülmektedir.

[305] İltar, 74-75.
[306] Gökler, 203-205-361.
[307] İltar, 317-318.

Kat. No: 205

Karş. Foto. **32.** Görele Çavuşlu Beldesi Mezarlığı Kurt Zade Numan Ağa'nın Ayak Taşı (G. İltar'dan)

5.1.2.3.3.4. Sivri Kemerli Yukarıdan Aşağıya Doğru Daralan Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

Çeşme merkez mezarlığında bulunan 133-136-138-139-141-142 katalog numaralı ayak taşları bu tiptedir. Yukarıdan aşağıya doğru daralan gövde, sivri kemer formunda tamamlanmıştır.

Bu tipte ayak taşına; Ordu Ünye, Orta Yılmazlar mahallesinde bulunan mezarlıkta yer alan, baş taşı bulunmayan ayak taşı[308] örnek verilebilir.

[308] Bayram Çelik, *Ordu İli, Ünye İlçesi, Hacı Osman Ağa Camii Haziresindeki Mezar Taşları,* Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Samsun 2012, 145-146.

Kat. No:133 **Kat. No:**138 **Kat. No:**141 **Kat. No:**142

5.1.2.2.3.5. Sivri Kemerli Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

Çeşme merkez mezarlığında bulunan 137 katalog numaralı ayak taşı ile Alaçatı Hacı Memiş Cami Haziresinde bulunan 203 katalog numaralı ayak taşları bu formdadır. Yukarıdan aşağı doğru düz uzanan dikdörtgen gövde sivri kemer formunda tamamlanmıştır.

Benzer örneğini Ayaş Sinanlı Köyü mezarlığında bulunan ayak taşında görmekteyiz (Karş. Foto.:33)[309].

[309] Tuncel, "Ayaş Mezar Taşları", 285,307.

Kat. No: 137

Karş. Foto. 33. Ayaş Sinanlı Köyü Mezarlığında Bulunan Ayak Taşı (G.Tuncel'den)

5.1.2.2.3.6. Yuvarlak Kemerli Düşey Prizmal Dikdörtgen Gövdeli Olanlar

Alaçatı Hacı Memiş Cami Haziresinde yer alan 204 katalog numaralı ayak taşı tek örnektir. Yuvarlak kemer formundaki alınlık düz dikdörtgen bir gövdeye sahiptir.

Aynı forma sahip ayak taşlarından Boyabat İtfaiye Müdürlüğünde bulunan 78 sıra numaralı, kime ait olduğu belli olmayan 19.yüzyıla ait ayak taşı[310], Tarsus Arkeoloji Müzesinde bulunan Şahide numarası 5 olan ayak taşı formu (Karş. Foto.34)[311], Adana Asri Mezarlığında bulunan, resim numarası 72 olan 52 katalog numaralı mezar taşının ayak taşı[312], 1890M (1307H) tarihli Şeyh Abdullah Efendi'ye ait ayak taşı[313] örnekleri bulunmaktadır.

[310] Çal, *Boyabat Mezar Taşları*, 78.
[311] Savaş Yıldırım, "Tarsus Arkeoloji Müzesi'ndeki Osmanlı Dönemi Mezar Taşları", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, 32(53), 2013, 309-324.
[312] S. Özkan, 113.
[313] Çaycı ve Durmuş, 213 214.

Kat. No: 204

Karş. Foto. 34: Tarsus Arkeoloji Müzesinde Bulunan Ayak Taşı (S. Yıldırım'dan)

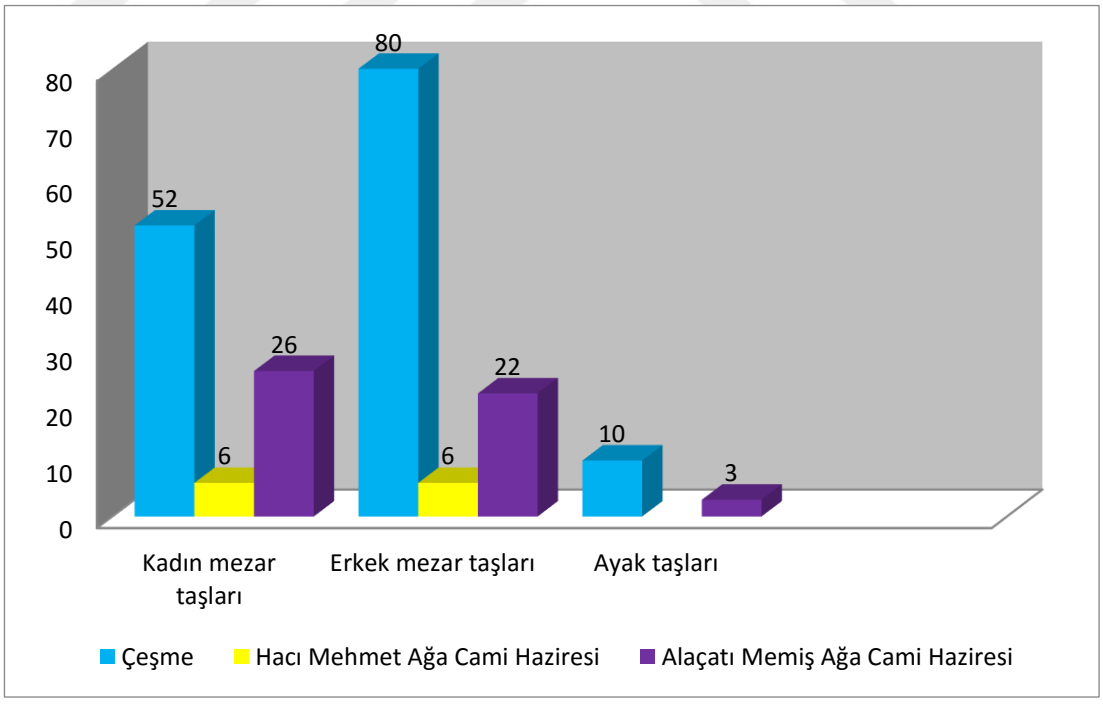

Grafik 2. Mezar Taşlarının Mezarlıklara Göre Dağılımı

Mezar Taşlarının Yüzyıllara Göre Dağılımı

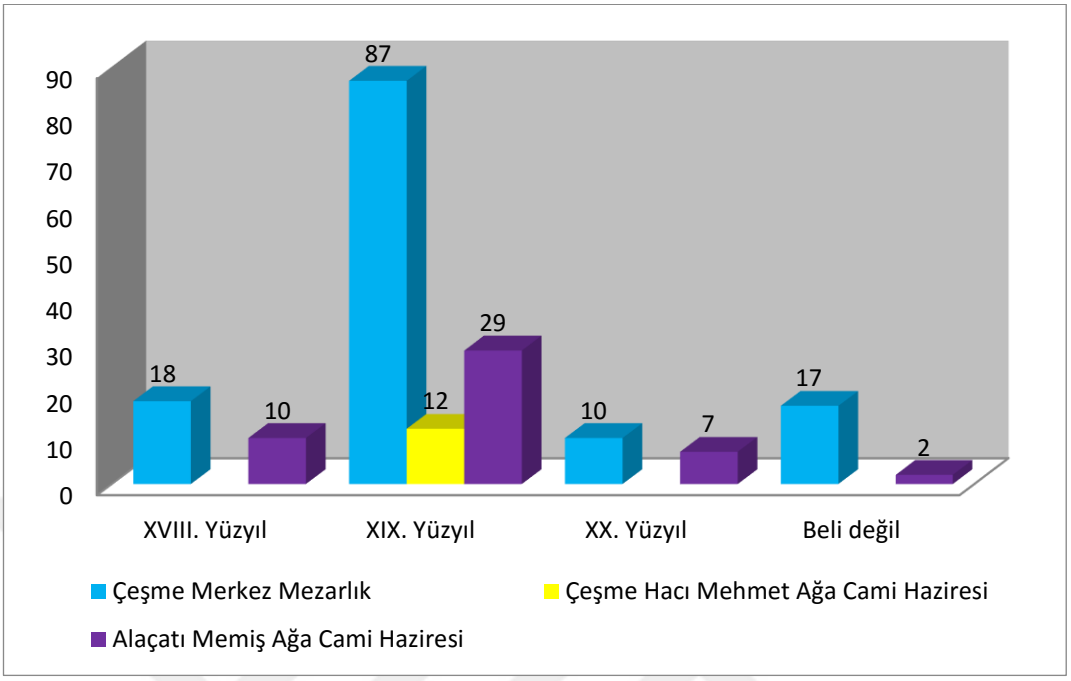

Grafik 3. Mezar Taşlarını Yüzyıllara Göre Dağılımı

5.2. BAŞLIK TİPOLOJİSİ

Dünya üzerinde var olmuş her medeniyet ve kültür, kendine mahsus ve mâkul olan, hatta olmak zorunda olan, hususî bir değer dünyasına sahiptir. Kılık kıyafet de bu yansımadan payını alır. Her medeniyetin mimarisi, nasıl kendi zihin dünyasının bir ürünü ise serpuşları da o medeniyetin değer dünyasının bir özetidir.[314] Baş giyimleri aynı zamanda bir milletin veya bir sınıfın alameti olarak kullanıldığından şekilleri gelenek halini almış ve bir çok milletlerde buna dini ve milli bir mahiyet verilerek kutsal sayılmıştır. Bundan dolayıdır ki baş giyimleri milletlerde büyük bir inkılap olmadıkça uzun asırlar kendi şekillerini muhafaza etmişlerdir.[315]

Hayatlarının büyük bir kısmı at üstünde geçen Kuzey Asyalı kavimler, başlarını güneşten ve soğuktan koruyan, ön ve arkalarında siperleri, yanlarında kulaklıkları bulunan kürk, deri, yün ve keçe börkler giymekte idiler. Bu börkler çeşitli renk ve

[314] Mehmet Kökrek, "Osmanlı Serpuşları", *Giyim, İSMEK EL Sanatları Dergisi*, Sayı.20, 44-53, (10 Ağustos 2015), http://ismek.ist/blog/icerik.aspx?p=1314 (Erişim Tarihi: 29 Şubat 2016).
[315] Celal Esat Arseven, "Baş Giyimi- Baş Giyeceği", *Sanat Ansiklopedisi*, İstanbul 1983, I, 182.

şekillerde oldukları gibi kişinin mertebesine göre az veya çok süslü de olabiliyorlardı[316]. Anadolu'ya gelen Türklerin ilk önce börk denen keçeden yapılma bir başlık kullandıkları bilinmektedir. Bu başlığın renginin genellikle kırmızı olduğu ve bu renkteki börklerin Oğuz/Türkmenlere mahsus olduğu düşünülmektedir.[317]Osmanlıda ise Türklerde baş giyimleri muhtelif devirlerde birçok şekiller almıştır. Bunlara başı örten manasına gelen farsçadan serpuş denilmiştir. Fakat bu tâbir daha ziyade erkeklere mahsus baş giyimleri hakkında kullanılır[318].

Sarık tipi başlıklar, kavuk, külâh, takke ve fes gibi bir başlıkla üzerine sarılmış ince uzun tülbent, ağbani veya şaldan meydana gelir. Arapça'da daha çok imâme, Farsça'da destâr denir. Sarığın kullanımı çok eskilere kadar gider. Araplar'da Câhiliye devrinden beri bilinen bir başlık çeşididir. Hz. Peygamber genellikle beyaz elbise giyer ve beyaz sarık kullanırdı; Medine'ye hicretinde sarığının beyaz olduğu rivayet edilir[319].

Türkler başlıklara börk, külah, kavuk, takke, sikke, tac, kallavi, üsküf, fes vesaire gibi isimler vermişler ve bunların üzerlerine sarılan bezlere de destar veya sarık demişlerdir[320].Sarıkçılık yapanlara "destârî", sarık takanlara "destârbendân" denilirdi. Sarıkların dağdağan, silme, burma, örfî, yûsufî, selîmî, düzkaş gibi çeşitleri vardı[321].Başlıklar umumiyetle deriden, keçeden, kumaştan, çuhadan içine pamuk doldurularak dikilmiş bezden yapılırdı[322]. Bazı dönemlerde sarığın büyüklüğü onu taşıyan kişinin makamının büyüklüğüne işaret sayılmış ve sanduka başlarına yerleştirilen, insanın taşıyamayacağı büyüklükteki sarıklarla bu anlam vurgulanmıştır. Ayrıca kişilerin hayattaki görev ve makamının göstergesi olarak mezar taşlarına sarıklar işlenmiştir. Toplumun her kesimi tarafından giyilmiş olmakla birlikte genellikle sarık ulemânın simgesi diye görülmüştür[323].

Kavuklar ve sarıklar hakkında çok sıkı kurallar vardır. Bunların şekil ve cinsi herkesin sınıf ve mesleğine göre değişirdi. Sarığın, kavuğun şekline bakarak o kişinin mensubu olduğu sınıf herkesçe bilinirdi. Hiç kimse bir başkasının giydiği başlığı

---

316 Emel Esin, "Börk" *TDVİA,* Ankara 2006, VI, 327-328.
317 Nurcan Boşdurmaz, *Bosna Hersek Mezar Taşları*, 2011, 83
318 Arseven, 182,184
319 Nebi Bozkurt, "Sarık", *TDVİA,* Ankara 2006, XXXVI, 152
320 Arseven, 184
321 Bozkurt, 153.
322 Arseven, 184
323 Bozkurt, 153.

kullanmazdı[324]. Türkçede içi boş anlamına gelen kavuk[325], yüzü çuhadan olan, içinde bez astarı bulunan, çuha ve astar arasına pamuk konulup, çeşitli geometrik şekiller oluşturacak şekilde dikilip, üzerine ince bezlerden sarık sarılan baslıklara denilmektedir[326]. Osmanlı toplumunda festen önce giyilen kavuklar genellikle sarıklı olduğu için sarık, kavuk ile aynı anlamda kullanılmıştır. Daha çok 15-17. yüzyıllarda giyilen kavuklarda üzerine sarık sarılan başlık ya hiç görünmez ya da sadece tepesi görünür. Oysa 18-19. yüzyıllarda kavuklarda başlık büyük ölçüde görünür durumdadır[327]. Osmanlılar horasânî, üsküf, yûsufî, selîmî, kallâvî, örf, mücevveze gibi adlarla anılan birçok kavuk türü kullanmışlardır. Osmanlı ulemâsı daha çok örfi kavuk giyerkenmuhtelif sınıflardaki memurların kendilerine has kavukları bulunmaktaydı. Bunların bazıları paşâî, kâtibî gibi mesleğe nisbetle anılırdı. Tarikat ehlinin ve şeyhinin giydiği kavukların dilimlerinin sayıları da farklı anlamlar taşırdı. Kişinin sahip olduğu mevkii gösteren kavuk mezar taşına da işlenmiştir[328].

Fes tipi başlık, Osmanlı Devleti'nce XIX. yüzyılda benimsenmiştir. Akdeniz seferi dönüşünde Kaptanıderya Koca Hüsrev Paşa'nın kalyoncu askerlerine giydirdiği fesleri görüp beğenen Sultan II. Mahmut, bir genelge yayımlayarak tüm ordu mensuplarının fes giymelerini zorunlu kılmıştır(1832). Tanzimat döneminde sivil, asker, tüm devlet memurlarına ve İstanbul'da yaşayan erkeklere fes zorunluluğu getirilmiştir[329]. Sultan II. Mahmut tarafından çıkarılan elbise nizamnamesi ile Osmanlıdaki bütün kıyafetler değişmiştir. Bu değişimle beraber fesler sarıkların ve kavukların yerini almıştır. Feslerin kullanılmaya başlanmasıyla beraber mezar taşlarının başlık kısımları da değişir[330]. Fes; tepesi düz, genellikle kırmızı, püsküllü, silindirik şapkadır. İsmini başlıca üretim merkezi olan Fas'ın Fez şehrinden alır. Başta Osmanlı İmparatorluğu olmak üzere birçok müslüman ülkede kullanılmıştır[331]. Kırmızı çuhadan

---

[324] Boşdurmaz, 90
[325] Nebi Bozkurt, "Kavuk", *TDVİA,* Ankara 2002, XXV, 72
[326] Barış Sipahi, Ayten Çetin, "1697-1910 Yılları Arasında Osmanlı Kültüründe Muhasebecilerin Mezar Taşlarının Karakteristik Özellikleri", http://journal.mufad.org.tr/attachments/article/88/18.pdf 233, (Erişim Tarihi 19.10.2017),
[327] Halit Çal, "İstanbul Eyüp'teki Erkek Mezar Taşlarında Başlıklar", *Eyüp Sultan Sempozyumu III*, 28-30 Mayıs 1999, 209.
[328] Bozkurt, "Kavuk", 71-72.
[329] Asife Ünal, *Türkiye'de Örtünme Anlayışı Üzerine Bir Araştırma (Dinler Tarihi Açısından Bir Yaklaşım),* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri (Dinler Tarihi) Anabilim Dalı, Ankara 2004, 194.
[330] Boşdurmaz, 101.
[331] Sipahi ve Çetin, 234.

yapılan fes; tepeye doğru daralan silindir şeklinde olup üstünden sarkan bir püskülü bulunmaktadır[332]. Fes, kullanıldığı yaklaşık yüz yıllık süreçte, çeşitli modaların etkisiyle, ancak çalışılan kurum ve statüyü yansıtacak unsurları muhafaza ederek değişik şekiller almıştır[333]. Fesin ortaya çıkışından sonra padişahların istekleri doğrultusunda değişikliğe uğramış ve Abdülmecid döneminde küçülmeye başlayarak son şeklini almıştır (mecidiye kalıp); Abdülaziz döneminde yayvan (Aziziye kalıp), II. Abdülhamid döneminde ise daha dik bir fes (hamidiye kalıp) tercih edilmiştir[334]. Daha sonraki yıllarda kullanımı toplumun hemen her kesimine sirayet etmiş, mezar taşlarındaki kavukları neredeyse tümüyle silecek duruma gelmiştir[335]. Tanzimat döneminde 1832'den Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar kullanılan fesi özellikle İstanbul'da halk ve asker bütün görevliler başlarına giymiş, sarığı ise yalnız alimler, tarikat mensupları ve din adamları kullanmıştır[336]. Kavuk, sarık, takke, fes gibi başlıklar, 25 Kasım 1925 tarihinde TBMM tarafından kabul edilen 671 numaralı "Şapka İktizası Hakkında Kanun" ile fes de tarihin tozlu raflarında yerini almıştır[337].

Osmanlı döneminde başlıklar, Osmanlı mezar taşının, esas itibariyle antropomorfik yani insan şekilli olduğunu düşündürür. Osmanlılarda mezar taşının asıl amacının bir insan tasviri yaratmak olmadığı, aksine o insanınpayesini, daha alt katmanda kimliğini ortaya çıkarmak, kısacası taşın sahibini tanıtmak olduğu görülecektir[338]. Osmanlı mezar taşları kendine özgü bir süslemeyle kendini gösterir. Mezar taşının tepesinde; erkeklerde fes veya bir sarık, kadınlarda ise basit bir başlık veya çoğu kez çiçekli bir başlık görülür[339]. Osmanlı toplumunda kullanılan başlıklar özellikle askeri ve bürokrat sınıfının çeşitliliği, halk arasında ki meslek sınıflarının çeşitliliği ile birlikte sayıca yüksek bir rakama ulaşmaktadır. Dolayısıyla mezar taşlarında başlıklar öncelikli olarak kadın-erkek farkını daha sonrada mensup olunan sosyal sınıfı, mesleği ve hatta hangi tarikatın üyesi olduğunu gösteren bir özelliktir[340].

---

[332] Hülya Tezcan, "Fes", *TDVİA,* Ankara 1995, XII, 415.
[333] Sipahi ve Çetin, 235.
[334] Tezcan, 416.
[335] Sipahi, Çetin, 235.
[336] H.Kamil Biçici, *"*Osmanlı Dönemi Ortakent Başlıklı Mezar Taşları*",TurkishStudies - International Periodical For The Languages, Literatureand History of Turkishor Turkic* Volume 7/4, 2012, 1063-1105,
[337] Kökrek, 44-53.
[338] Süleyman Berk, *Zamanı Aşan Taşlar, Zeytinburnu'nun Tarihi Mezar Taşları,* Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 2008, 26-27.
[339] Bacque-Grammoont, Laqueur, Vatin, 198.
[340] Boşdurmaz, 91

Bu anlamda mezar taşlarında kullanılan başlıklar, mezarda yatan mevtanın kimliği bilinmese de hangi sınıftan veya hangi meslekten olduğuna dair bir işaret vermektedir.

Türkler'de kadın başlıkları da her dönemde değişiklik göstermiş, döneme, modaya ve toplumsal duruma göre birçok başlık çeşidi kullanılmıştır. Kadınlar fes giydikleri dönemde fesi yemeni, yazma, tülbent, krep gibi örtülerle süslemişlerdir. Öteki kadın başlıkları arasında tepelik, tas, tac gibi fazla yaygın olmayan ya da özel günlerde giyilenler de vardır. Tanzimat'tan sonra yaygınlık kazanan hotoz da, saç ya da yardımcı kumaşlar ve takılar kullanılarak giyilen bir kadın başlığıydı[341]. Başlıklar bazen bir boyun üzerine bazen gövde üzerine oturtulmuştur. Ya iki boyutlu ya da üç boyutlu tasarlanmış başlıklar genellikle gövde de yer alan ve ölünün kimliği konusunda yazılı bezemelerle bilgi veren kitabeyi görsel biçimlerle tamamlamaktadır[342].

Uzun tarihi bir geçmişe sahip olan başlıkların tipolojisi oluşturulurken erkek ve kadın başlıkları olarak iki ana grupta ele aldık. Erkek başlıklarında sarık, kavuk ve fesi alt başlıklarla gruplandırılıp değerlendirdik. Kadın başlık tipolojisini oluştururken, kadın fesi denilen başlık çeşitlerini kendi içinde gruplara ayırıp değerlendirdik.

5.2.1. Erkek Başlık Tipleri

İncelenen mezarlık alanları içerisinde toplam 108 erkek mezar taşı yer almaktadır. Mezar taşlarından toplam 13[343] mezar taşı başlıksızdır. 18. yüzyılın ikici yarısından başlayarak 19. yüzyılın ve 20. yüzyılın ilk çeyreğinde son bulan başlıkların geçirmiş oldukları evreleri göz önüne sermektedir. Mezar taşlarının en erken tarihlisi 1763M (Kat. No:03), en geç tarihlisi 1929 (Kat. No:199) tarihlidir. 94 mezar taşı başlıklı olup başlıklar sarık, kavuk ve fes olarak gruplandırılıp diğer farklılıklar alt başlıklarla belirtilmiştir.

Laqueur[344] gibi Süleyman Berk[345] sarık ve kavuk başlıklarını birbirinden ayırmamış, sarığı genel olarak kavuk başlığı altında, kavuğa mesleki ve sosyal statüsü

---

[341] Cerezforum.net, Osmanlı'da Başlık Türleri, (25 Aralık 2010), www.cerezforum.net/konu/osmanlıda-baslık-turleri. (Erişim Tarihi 25.02.2016).

[342] H. Örcün Barışta, "Osmanlı İmparatorluğu DönemiİstanbulveDışında Bazı Kadın Mezarlığı Başlıkları", *7. Uluslar arası Türk Kültürü Kongresi,* Bildiriler IV İstanbul'da Sanat: Mimari, El Sanatı, Resim, Müzik (5-10 Ekim 2009), Türk ve Dünya Kültüründe İstanbul, Atatürk Kültür Merkezi, 2011, 429.

[343] Kat. No:03-05-73-158-159-161-164-173-174-176-178-181-193.

[344] Laqueur, 138.

açısından verdiği anlamla ele almışlardır. Çal,[346] kavuk ve sarık ayrımını yaparken; başlıkta dışa sarılan sarık dilimlerinin fazla yer tuttuğu, iç başlığın çok az göründüğü tipleri sarık, iç başlığın daha çok göründüğü tipleri ise kavuk olarak değerlendirmiştir. Bu değerlendirmeyi sarık ve kavuk başlıkları adı altında sistematik olarak detaylı ve somut örneklerle vermektedir. Erkek başlıkları ile ilgili sınıflandırma, Halit Çal'ın "Göynük (Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları" ile "İstanbul Eyüp'teki Erkek Mezar Taşlarında Başlıklar" makaleleri ve diğer kaynakları dikkate alınarak yapılmıştır.

5.2.1.1. Sarıklar

İncelenen tüm mezarlık alanları içerisinde 94 başlıklı mezar taşlarının içinden 54 tanesi sarık başlıklı mezar taşlarından oluşmaktadır. Sarıkların en erken tarihlisi 1766M (Kat. No:01) tarihli olup en geç tarihlisi 1929M (Kat. No:199) tarihlidir.

Mezar taşı başlıklarından sarık tipte olanları 12 başlık altında gruplandırdık.

5.2.1.1.1. Düşey Dilimli Sarık

131 ve 132 katalog numaralı iki başlık bu tiptedir. Tarihleri belli değildir. 131 katalog numaralı başlığın arkasında, yukarıdan aşağı doğru düz uzanan enli kalın üç dilim görülür. Sekizgen gövdeli taşın, yazılı ön tarafından bakıldığında başlıktaiki enli kalın dilim uzamaktadır. Yan sol alttan başlayan kalın tek dilim, başlığın tepesinden sağ altta bitecek şekilde uzatılmıştır. 132 katalog numaralı sekizgen gövdeli taşın başlığı ise önden iki kalın ve enli dilimlerle beraber, arkayı saran kalın ve yukarı doğru sağa eğimli dilimlerle sarık tamamlanmıştır. Sarığın tepesinden içindeki başlığın dilimli ucu görülmektedir.

Çal, bu tip sarığı 2.tip[347] başlık altında göstermiştir, Laqueur ise B tipi[348] olarak değerlendirmiştir. Benzer örneklerini, Gazi Mihal Cami Haziresi'nde bulunan, ismi ve tarihi belli olmayan Kat. No: 231 (Karş. Foto35)[349] de görülür. En güzel örnekleri Göynük Akşemseddin Cami Türbe Haziresinde bulunan tarihi belli olmayan Çekeli

---

[345] Berk, 26-27-28.
[346] Çal, *Boyabat Mezar Taşları,* 131.
[347] Halit Çal, "Göynük(Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları", *Vakıflar Dergisi*, XXX. Sayı, Ankara 2007, 303.
[348] Laqueur, 141.
[349] Doğan, 476.

Mehmed Emin ile Şeyh Satı'ye ait başlık[350], İstanbul Zeytinburnu Takkeci Cami Mezarlığında 1587M tarihli Halil İbn-i İbrahim'e ait başlık[351], Adapazarı Geyve Umurbey Köyü Merkez Cami güneydoğu Haziresinde yer alan 1565M tarihli Hasan Bin(?) ve 1500M tarihli Mehmet binti(?) Hasan binti(?) ait[352] başlıkları örnek olarak verilebiliriz.

Önden Görüntüsü

Arkadan Görüntüsü

Kat. No:131

Önden Görüntüsü

Arkadan Görüntüsü

Kat. No:132

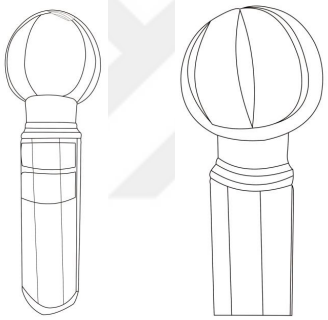

Kat. No:131

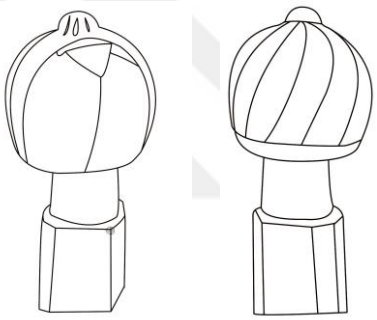

Kat. No:132

Ön yüzü

Arka Yüzü

Karş. Foto. 35: Gazi Mihal Cami Haziresi'nde Kat. No 231 Numaralı Düşey Dilimli Sarık (B. Doğan'dan)

[350] Çal, "Göynük(Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları", 345,358.
[351] Berk, 484.
[352] Yavuz, 160.

5.2.1.1.2. Dilimli Sarık

Bu tipte 17[353] örnek bulunmaktadır. Erken tarihlisi 1781(Kat. No:06), en geç tarihlisi 1822 (Kat. No:42) olup 118 numaralı başlıklı mezar taşının tarihi bilinmemektedir. Sol alttan sağ üst köşeye doğru eğimli sarık dilimleri, en üstte başlığı saran bir dilimle sınırlandırılmıştı. Bu başlığa ait mezar taşı kitabelerinde, 37 numara İskeleci, 42 numara Odabaşı olarak meslekleri belirtilmiştir.

Çal, makalesinde 5.tip[354] başlık olarak gruplandırırken, Giresun İli Osmanlı Mezar Taşları kitabında S1[355] tipi başlık grubu altında, Laqueur ise E-I[356] tipi başlık adı altında değerlendirmiştir. Örnek olarak; Görele Çavuşlu Beldesi Mezarlığında bulunan Fındıkçı Muhammet Ağa'nın başlığı[357], Sinop Müzesinde yer alan Muhammed Ağa'nın mezar taşı başlığı (Karş. Foto.36)[358], Bursa Orhangazi Mezarlığında yer alan Kundakçı Usta Ali Ağa'nın mezar taşı başlığı[359], İstanbul Eski Topkapı Mezarlığında bulunan Molla Mehmed Emin'e ait başlık[360], Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığında Hacı Osman'a ait başlık[361], İstanbul Piyale Paşa Tübesi Haziresinde bulunan 1660M tarihli Deli Hüseyin Paşa' ya ait başlık[362], Muğla Ortakent Mezarlığında bulunan 1768M tarihli Hüseyin Çelebi'ye ait başlık (Karş. Foto.37)[363], Çanakkale Gelibolu Alaattin Kalfa mezarlığında bulunan 1765-66M tarihli Hacı Recepzade Mehmed Ağa'ya ait başlık ve 1823-24M tarihli Osman Usta'nın oğlu Ali Alemdar'a ait başlık[364], Selçuk İlçesi İsabey Camii

---

353 Kat.No:06-08-11-15-17-21-23-26-31-32-36-37-42-118-166-170-171
354 Çal,"Göynük(Bolu) ŞehriTürk Mezar Taşları", 305.
355 Halit Çal-Gazanfer İltar, *Giresun İli Osmanlı Mezar Taşları*, Ankara 2011, 24.
356 Laqueur, 147.
357 İltar, 311-312.
358 Yeni, 406,
359Mustafa Aylar, *Orhangazi İlçesinde ve Köylerinde Osmanlı Döneminden Kalma Mezar Taşları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Balıkesir 2012, 83-84.
360 Berk, 437.
361 Yer, 42-43-44.
362 Tülin Çoruhlu-Yaşar Çoruhlu, " İstanbul'da Bulunan Gemici/Denizci Mezar Taşlarına Dair Bir Değerlendirme", *Eyüp Sultan Sempozyumu IV*, 5-7 Mayıs, 2000, 87-88.
363H. Kamil Biçici, " Muğla Ortakent'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları-II", *TheJournal of AcademicSocialScienceStudies (JASSS) IternationalJournal of SocialScience*, Volume 6, Issue 2, February 2013, 1380.
364 Hamit Arbaş, Gülgün Yazıcı, Mesut Yazıcı, *Çanakkale Kitabeleri I Gelibolu*, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları III, 9-1. Dizi, S. 1, Ankara 2014, 305-482.

avlusunda bulunan 1778-79M tarihli Akçaabadzade Mehmed Ağa'nın başlığı[365] mezar taşı başlığı verilebilir.

Kat. No:42

Kat. No:118

Kat. No:169

Kat. No:36

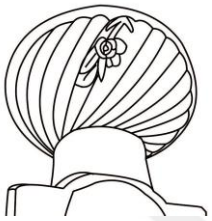
Kat. No:42

Kat. No:118

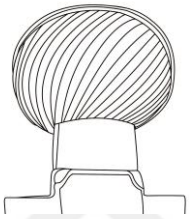
Kat. No:169

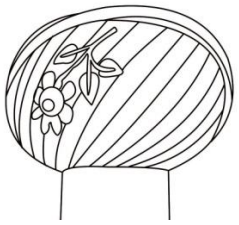
Kat. No:36

Karş. Foto. 36. Sinop Müzesinde Muhammed Ağa'ya Ait Dilimli Sarık (Ö. Yeni'den)

Karş. Foto. 37. Muğla Ortakent Mezarlığında Hüseyin Çelebi'nin Başlık(1768M) (H. Biçici'den)

5.2.1.1.3. Çapraz Eğimde Dilimli Sarık

1766 tarihli 04 katalog numaralı başlık ve tarihi belli olmayan117 katalog numaralı başlıkbu grup altında değerlendirilmiştir. Sol alttan gelen dilimler sağ alttan yukarı uzanan dilimlerin altında kalacak şekilde sınırlandırılarak çapraz bir konuma

[365] Erkan Kaya, *Ayasuluğ Bölgesinde Bulunan Beylikler DevriMezar Taşları ve Kitabeleri*, Ekim-2012, 304-305.

getirilmiştir. Bu başlıkların üstü düz ve üstten bakıldığında içine giyilen takke veya iç başlık görülmektedir. Bu tip başlıklar yeniçeri başlığı olarak da değerlendirilmektedirler. Mezar taşları kitabelerinde meslekleri belirtilmemiştir.

Çal- İltar, bu başlık tipini S4 tipi[366] başlık altında gruplandırmaktadır. Laqueur, bu ayrımı yapmadığı için E-I Tipi[367] başlık grubu içerisinde değerlendirmiştir. Çanakkale Gelibolu Yazıcızade Camii haziresinde bulunan 1106H tarihli Burgaslının oğlu Ahmet'e ait başlık[368], Adapazarı Taraklı Yunus Paşa Cami Haziresindeki 1752-53M tarihli Hacı Ali Ağa'nın başlığı (Karş. Foto.38)[369], Denizli Kabristanlığında bulunan Muhammed Beşe'nin ve Tahvilzade Hacı Hakkı'ya ait mezar taşı başlığı,[370] Bursa Orhangazi'de bulunan 1774M tarihli Türkmen oğlu Amed'e ait mezar taşı başlığı (Karş. Foto.39)[371], örnek verilebilir.

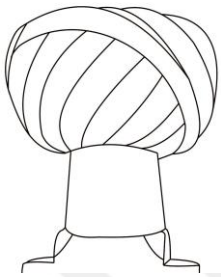

Kat. No.04

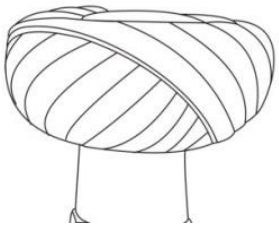

Kat. No: 117

[366] Çal ve İltar, 25
[367] Laqueur, 147
[368] Arbaş, Yazıcı, Yazıcı, 165.
[369] Şeyban, 50.
[370] Recep Zeybek, *Denizli Kabristanlığında XVIII. ve XIX. Yüzyıldan Kalma Mezar Taşlarının Tahlili* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Isparta 2001, 56,63.
[371] Aylar, 123-124.

Karş. Foto. 38. Adapazarı Taraklı Yunus Paşa Camii Haziresindeki Hacı Ali Ağa'nın Başlığı (1752-53M) (L. Şeyban'dan)

Karş. Foto. 39. Bursa Orhangazi'de bulunan Türkmen Oğlu Amed'e Ait Başlığı (1774M) (M. Aylar'dan)

5.2.1.1.4. Tepesi Silindirik Yuvarlak Başlıklı, Çapraz Eğimde Dilimli Sarık

Alaçatı Memiş Ağa Cami Haziresinde bulunan 1770M tarihli 157katalog numaralı mezar taşı başlığı tek örnektir. Ortada, uzun silindir formunda yukarı doğru daralan üstü yuvarlak başlık, başlığın neredeyse yarısını oluşturmaktadır. Bu başlığın etrafı dışa doğru oldukça taşkın duran, önden bakıldığında sola doğru eğimli, asimetrik çapraz dilimli sarıkla tamamlanmıştır. Silindir başlığın üstü aşağı doğru çizgilerle hareketlendirilmiş, çizgilerin alt tarafları baklava dilimi şekli verilmiştir. Kitabesinde mesleği Kilerci olarak belirtilmiştir.

Serdengeçti başlık olarak isimlendirilen bu tip başlıkların farklı meslek gruplarında da kullanıldığı görülmektedir. Çal kaynağında bu tip başlıklı mezar taşlarının hepsinde meslek ibaresi yer almasa da Trabzon Sülüklü Şehir mezarlığında 18. yüzyıl mezar taşlarından üç tanesi 1768-1793M tarihli serdengeçti ve hamamcı, Gebze'de 1759M tarihlisi nazır, 1778M tarihlisi terzi mezar taşlarıdır. Yine Rize Hemşin ilçesinde 1748M tarihli Hacı İbrahim'in mezar taşından yeniçeri olduğu anlaşılmaktadır[372]. Giresun'da XVIII. yüzyıldan kalma bir örnekte ise mutasarrıf yazılıdır[373]. Çal- İltar bu başlık tipini S10[374], Çal, makalesinde 3.Tip[375] olarak

[372] Çal, İltar, 26.
[373] Çal, "Göynük(Bolu) ŞehriTürk Mezar Taşları", 304.
[374] Çal- İltar, 26.
[375] Çal, "Göynük(Bolu) ŞehriTürk Mezar Taşları", 304.

değerlendirirken Laqueur E Tipi gruplandırma içinde E-V tipi[376] olarak değerlendirmiştir.

Benzer örneklerini, Tirebolu Kalesinde bulunan, gövdesi olmayıp sadece başlığı sergilenen 26 numaralıbaşlık[377], Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığındaki Gedükzade Hacı Ömer Ağa'nın başlığı[378], Sinop Arkeoloji Müzesinde bulunan İbrahim Ağa'ya ait başlık (Karş. Foto.40)[379], Rize Hemşin İlçesi Uğrak (Çinkit) KöyüCcami arkası 1. sıra 2. mezar olan 1799M tarihli Hüseyin Ağa'ya ait başlık ile Bala Mahallesi (Bedire Köyü) Cami önü, yol üstü 10. Mezar 1778M tarihli olup Serdengeçti Ağası Hacı Ahmed oğlu Hacı İbrehim Ağa'nın başlığı[380], Edirne Gazi Mihal Cami Haziresi'ndeki Ahmet oğlu Seyit Memiş'in[381]başlıkları verilebilir.

Kat. No:157

Karş. Foto. 40. Sinop Arkeoloji Müzesinde İbrahim Ağa'ya Ait (Ö. Yeni'den)

[376] Laqueur, 147.
[377] Halit Çal, "Giresun Müzesi ve Tirebolu Kalesi'ndeki Mezar Taşı Başlıkları", *Uluslararası Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu, Bildiriler II* 09-11 Ekim 2008, 268-269.
[378] Yer, 23-24.
[379] Yeni, 70,371.
[380] Atacan, 12-38.
[381] Doğan, 404-405.

5.2.1.1.5. Yuvarlak Başlıklı Çapraz Eğimde Dilimli Sarıklar

Bu tipte 09 katalog numaralı başlık tek örnektir. Tepesi hafif sivri külah şeklindeki çıkıntı yapan iç başlığın etrafına sarılan kalın dilimlerin meydana getirdiği yüksek başlık çeşididir. Önden bakıldığında, sol alttan başlayan ve sağa doğru yukarı uzanan dilimler, sol üstten sağ alt köşeye doğru uzanan kalın dilimlerle çapraz bir şekilde yerleştirilmiştir. Sağ köşeye inen dilimlerden en alttaki kalın tek dilim, diğerlerinden ayrı oval bir şekilde düzenlenmiştir. 1786M tarihli başlık, Çeşme mezarlığındaki incelenen başlıklar içerisinde tek örnektir.

Çal, bu başlık tiplerini 4. Tip başlığı altında[382] değerlendirmiştir. 1698 yılından itibaren yeniçeri mezar taşlarında görülen bu tipe dardağan denilmiştir[383]. Benzer örneklerini, Samsun Çarşamba Rıdvan Paşa Cami Haziresindeki 1777M tarihli Abdi Ağa'nın oğlu Ahmedağa'ya ait başlık,[384] İstanbul Yedikula Mezarlığında bulunan 1801M tarihli Molla Bekir'e ait başlık[385], Rize Hemşin İlçesi ve Uğrak(Çinkit) Köyü Cami yanı 1.Mezar olan 1802M tarihli Hüseyin Ağa'ya ait başlık ile Çamlıhemşin Sırt Mahallesi sol tarafta yolun altında 4. Mezar olan 1876M tarihli Hacı Hüseyin Ağa'nın başlığı[386], Adapazarı Taraklı Yunus Paşa Cami Haziresinde bulunan 1808M tarihli Bakkaloğlu Hacı Ömer Ağa'nın (Karş. Resmi.41)[387], Sinop Müzesi'nde bulunan 1775-76M tarihli Hacı Muhammed Ağa'nın oğlu Abdurrahman Ağa'ya ait[388] başlıklar verilebilir.

Kat. No: 09

[382] Çal, "Göynük(Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları", 304.
[383] Çal, *Boyabat Mezar Taşları*, 132.
[384] Recep Gün, "Samsun- Çarşamba Rıdvan Paşa Cami Haziresindeki Mezar Taşları (Celi Sülüs Kitabeli Olanlar)", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 26-27, Samsun 2008, 119,165.
[385] Berk, 378.
[386] Atacan, 16.
[387] Şeyban, 36.
[388] Yeni, 64.

Karş. Foto. 41. Adapazarı Taraklı Yunus Paşa Cami Haziresi'nde Bakkaloğlu Hacı Ömer Ağa'nın Başlığı (1808M) (L. Şeyban'dan)

5.2.1.1.6. Kafes Dilimli Sarık

Çeşme Mezarlığında bulunan 1783 tarihli 07 katalog numaralı başlık tek örnektir. Alttan ve üstten çapraz bir şekilde birbirine geçmiş aralıklı yassı şeritler kafes gibi örülmüş, çok fazla belirgin olmayıp sarığın üst ortasında dilimli iç başlığı görülmektedir. Sarık alta doğru oldukça dışa taşkın bir durumdadır. Mesleği belirtilmemiştir.

Çal bu tip başlığı Kafes Dilimli Sarık[389] başlığı altında değerlendirmiştir. Benzer örneklerini, İstanbul-Zeytinburnu Eski Kozlu Mezarlığında bulunan 1719M tarikli Kalfa Hüseyin Efendi'ye aitbaşlığı[390], Anadolu Hisarı Sultan II. Beyazıd Han Mezarlığında bulunan 1717M tarihli Müezzinzade Abdullah Efendi'ye ait başlığı[391], Denizli Kabristanında kitabesinde ismi verilmeyen 1768M tarihli bir müderrise ait başlıkta (Karş. Foto.42)[392] görmekteyiz.

Kat. No:07

[389] Halit Çal, "İstanbul Eyüp'teki Erkek Mezar Taşlarında Başlıklar", *Eyüp Sultan Sempozyumu III*, 28-30 Mayıs 1999, 209.
[390] Berk, 218.
[391] Yılmaz, 248-249.
[392] Zeybek, 49

Karş. Foto. 42: Denizli Kabristanında Müderrise Ait Başlık (1768M) (R. Zeybek'ten)

5.2.1.1.7. Oval Başlıklı Sarık

Bu başlık altında benzer fakat küçük farklılıkları olan başlıkları üç tip altında topladık.

1.Tip: Dışa doğru fazla taşkın olmayan başlık, içe giyilen takkenin etrafına sarılan enli ve kalın sıralı yatay dilimlerin meydana getirdiği basit bir sarık tipidir. 18-74-80-84-188-191 katalog numaralı toplam 6 başlık bu grup altında değerlendirmeye alınmıştır. Başlıkların en erken tarihlisi 1799 (Kat. No:18) ve en geç tarihlisi 1891(Kat. No:191) tarihli başlıktır. Meslek olarak, 188 katalog numaralı mezar taşı sahibi Kızılhisar Burç Ağa'sı olarak belirtilmiştir. Diğerlerinin meslekleri belirtilmemiştir.

Çal, bu tip başlığı 9.Tip başlığı altında 9a[393] grubunda değerlendirmiştir. Benzer örnekler, Isparta Karaağaç Mezarlığında bulunan 1851M tarihli Dolmacıoğlu Hacı Ahmed Ağa'ya ait başlık (Karş. Foto.43)[394], Kastamonu Atabey Camisi ve Türbesi Haziresinde bulunan 1857M tarihli Hacı Ali Ağa'yaait başlık[395], Boyabat Mezarlığında 1911 tarihli Çengelzade Şükrü Efendi'ye ait mezar taşı başlığı,[396]Bursa Orhangazi Mezarlığında 1729M tarihli Muhammed oğlu Ali'ye ait başlık (Karş. Foto.44)[397], Edirne Gazi Mihal Camii Haziresinde bulunan 1849-50M tarihli Salim oğlu Osman'a[398] ait başlıklar verilebilir

[393] Çal, "Göynük(Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları.",306.
[394] Bahattin Yaman, "Isparta Karaağaç Mezarlığı'ndaki Osmanlı Dönemi Mezar Taşları", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* Sayı:18/1, Yıl:2007, 79.
[395] Çal ve Çal, 76.
[396] Çal, *Boyabat Mezar Taşları,* 31.
[397] Aylar, 173-174
[398] Doğan, 217.

Kat. No.80

Kat. No.84

Kat. No:188

Kat. No:191

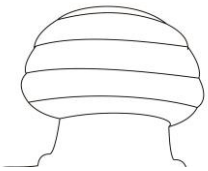
Kat. No.80

Kat. No.84

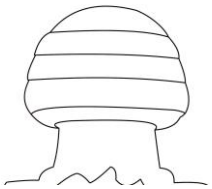
Kat. No:188

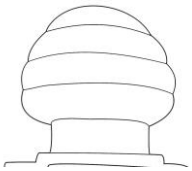
Kat. No:191

Karş. Foto. 43: Isparta Karaağaç Mez. Dolmacıoğlu Hacı Ahmed Ağa'nın Başlığı **(**1851M) (B.Yaman'dan)

Karş. Foto. 44: Bursa Orhangazi Mez.Muhammed Oğlu Ali'ye Ait Başlık (1729M) (M. Aylar'dan)

II.Tip:İç başlığın etrafını saran enli düzdilimlerin soldan sağa doğru sarılması ile meydana gelmektedir. Dilimler ince kontürlerle belirginleştirilmiştir. Sarığın içindeki başlık görülmemektedir. Başlık tam yuvarlak olmayıp, kareye yakın oval formdadır. 56-101-113-115 katalog numaralı 4 başlık, bu grup altında değerlendirilmiştir. Mezar taşları miladi, 1844 (Kat. No:56), 1891 (Kat. No:101), 1904 (Kat. No:113) 1914 (Kat. No:115) tarihlere aittir.

Benzer örneğini, Manisa Turgutlu Kandıran Dede Mezarlığında bulunan 1843M tarihli Seyyid Hüseyin'e ait başlık[399], Bursa Orhangazi Mezarlığında 1777M tarihli Hacı Hasan oğlu Osman'a aitmezar taşı başlığı (Karş. Foto.45)[400], İzmir- Bayındır Yakapınar

[399] Tepekaya, 293
[400] Aylar, 97-98

Köyündeki Mezarlıkta bulunan 1875M tarihli Tahtacı Seyfi oğlu Muhammed Onbaşı'ya ait[401] başlığında görülmektedir.

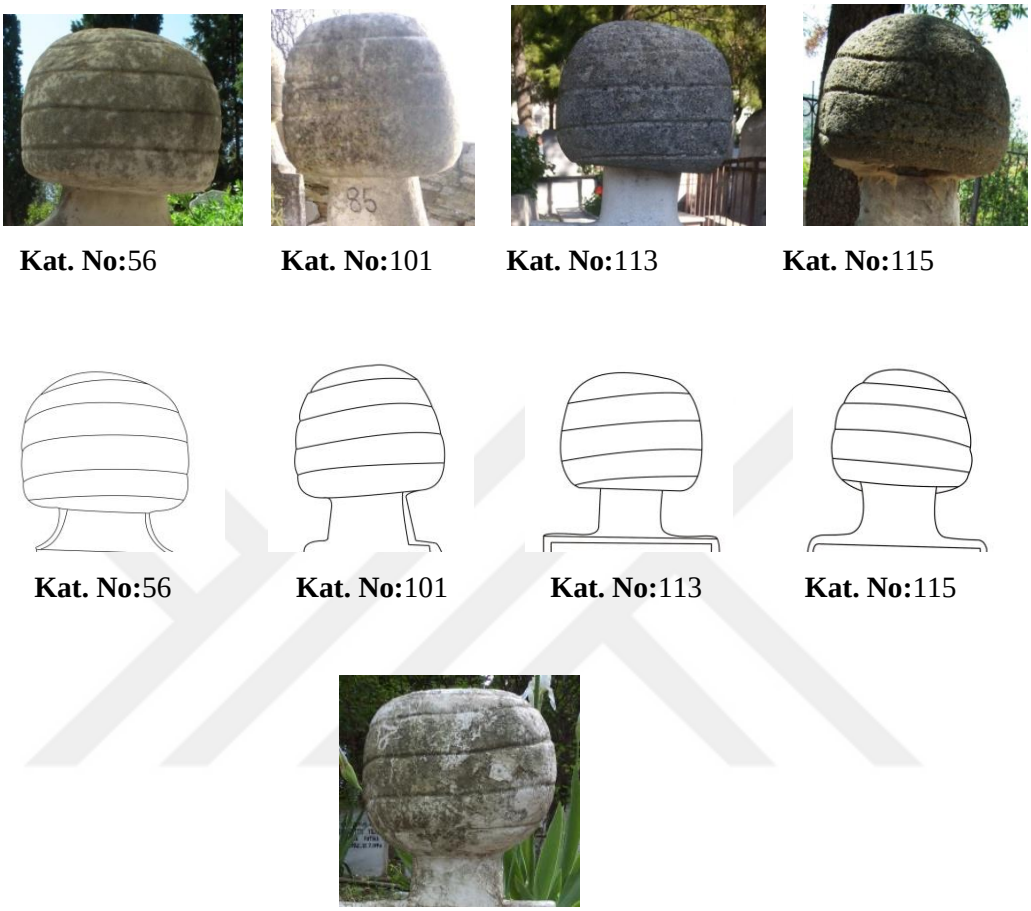

Kat. No:56 **Kat. No:**101 **Kat. No:**113 **Kat. No:**115

Kat. No:56 **Kat. No:**101 **Kat. No:**113 **Kat. No:**115

Karş. Foto. 45. Bursa Orhangazi Mezarlığında Hacı Hasan Oğlu Osman'a Ait Mezar Taşı Başlığı (1777M) (M. Aylar'dan)

III.Tip: 3örnekte tespit edilenkareye yakın oval formdaki başlık, önden ve arkadan basık olup etrafı enli şerit dilimlerle sarılmıştır. Başlığın üst sarığının arasından çıkmış bir gül dalı[402], sol tarafa doğru eğik bir şekilde yerleştirilmiştir.

1852 (Kat. No:63), 1878 (Kat. No:189), 1929 (Kat. No:199) tarihli 3 mezar taşlarının benzer örnekleri Bayındır Yakapınar Köyü Mezarlığında 1868M tarihli

[401] Güçlü, 86.
[402] Laqueur, 133.

İbrahim Dayı oğlu Şükrü'ye ait mezar taşı başlığı[403], Akhisar Ulu Cami Haziresi'nde bulunan1845M tarihli Muhammed Bin Süleyman'a ait[404] başlıklarda görülmektedir.

Kat. No:189

Kat. No:199

Kat. No:63

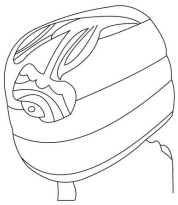

Kat. No:189

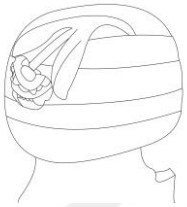

Kat. No:199

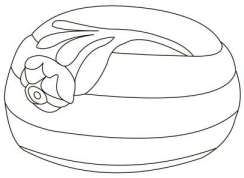

Kat. No:63

5.2.1.1.8. Oval Başlıklı Şeritli Sarık

Bu tip başlığı meydana getiren düz ince dilimlerin, iç başlığın üzerine sol alttan sağ yukarıya doğru birbiri üstüne gelecek şekilde sarılması ile meydana gelmektedir. İnce dilimlerin üzerinde aynı yönde bir şerit çekilmiştir. Önden ve arkadan basık olduğu için kareye yakın oval bir görüntü vermektedir. Mevcut iki örnekten 86 katalog numaralı başlık üzerinde sola doğru uzanmış bir gül dalı yapraklarıyla beraber işlenmiştir. 1876M (Kat. No:86) tarihli mezar taşı başlığı ile 1900M (Kat. No:106) tarihli mezar taşı başlıkları bu tip de değerlendirilmiştir. Kitabelerinde bir meslek ibaresi bulunmamaktadır.

Benzer örnekleri, Isparta Karaağaç Mezarlığında bulunan 1868M tarihli Handanzade Mehmed Efendi'ye ait başlık (Karş. Foto.46)[405], Rize Hemşin İlçesi Uğrak (Çinkit) Köyünde yolun üst sağında 1. Mezar olan 1892M tarihli Mehmet Alemdar

[403] Güçlü, 103.
[404] Tuba Erdem, *Akhisar Ulu Cami ve Paşa Camii Hazireleri'ndeki Mezar Taşları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara 2009, 76.
[405] Yaman, 73-74.

Ağa'ya ait başlık[406], Aydın Koçarlı Cihanoğlu Cami Haziresinde bulunan, tarihi belli olmayan Hacı Hafızzade Bey'e ait (Karş. Foto.47)[407] başlıklarda görülmektedir.

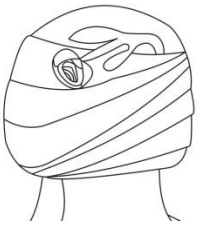

Kat. No: 86

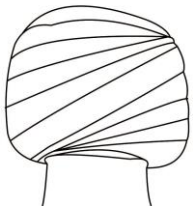

Kat. No: 106

Karş. Foto. 46. Isparta Karaağaç mez. Handanzade Mehmed Efendi'nin Başlığı 1868M (M. Yaman'dan)

Karş. Foto. 47. Aydın Koçarlı Cihanoğlu Cami Haziresi'ndeHacı Hafızzade Bey'in Başlığı (A. H. Varol'dan)

5.2.1.1.9. Kısa Başlıklı Sarık

Aynı başlık altında olsa bile bazı farklılıklardan dolayı iki tip altında gruplandırdık.

1.Tip: Tepeden görünen ve başa tam oturan iç başlık etrafına yatay dilimlerin oval formda sarılmasıyla meydana gelen, üstten basık bir görüntü veren sarıklı başlık tipidir. Görünen iç başlığın ortasından başlayıp başlığın sol tarafına sarkan bir püskül yer alır. Püskül başlama noktasından aşağı doğru genişleyerek uzamaktadır. 70-78-119-122-145 katalog numaralı toplam 5 başlık bu tip altında değerlendirilmiştir. Başlıklar, en erken 1860M (Kat. No:70) tarihli, en geç 1861M (Kat. No:145) tarihlidir. Mesleklerine dair bir ibare bulunmamaktadır.

Çal, bu başlık tipini 9.Tip başlığı altında 9c[408] grubunda değerlendirmiştir. Benzer örneklerini, Boyabat Mezarlığında 1896M tarihli Muratzade Ahmed Efendi'ye ait

[406] Atacan, 21.
[407] Varol, 26-27-28-29.

başlık[409], İstanbul-Zeytinburnu Merkez Efendi Mezarlığı Mustafa Ağa'ya ait başlığı[410], İstanbul Yahya Efendi Kabristanında bulunan 1873M tarihli Mehmed Eşref Efendi'ye ait başlık (Karş. Foto.48)[411], Giresun Görele Firengi Mezarlığında bulunan 1869M tarihli Küçük Muhammet Zade Mustafa Yazıcı'ya ait başlık ile 1821-22M tarihli İbrahim'in oğlu Mustafa'ya ait(Karş. Foto.49)[412] başlıkları verilebilir.

Kat. No:145

Kat. No:122

Kat. No:119

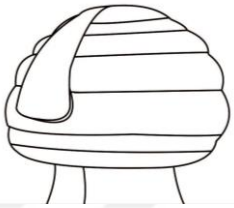

Kat. No:145

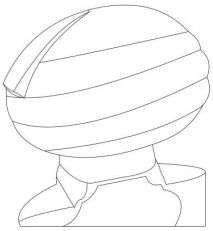

Kat. No:122

Kat. No:119

Karş. Foto. 48. İstanbul Yahya Efendi Kabristanında Mehmet Eşref Efendi'nin Başlığı (1873M) (T. Dikbıyık'tan)

Karş. Foto. 49. Giresun Görele Firengi Mezarlığında Küçük Muhammet Zade Efendi'ye Ait Başlık (1821-22M) (G. İltar'dan)

[408] Çal, "Göynük (Bolu)Şehri Türk Mezar Taşları", 306.
[409] Çal, *Boyabat Mezar Taşları,* 27.
[410] Berk, 161.
[411] Dikbıyık, 508-509.
[412] İltar, 272-273-276-277.

II. Tip: Takke üzerine sarılan iri ve kalın dilimler soldan sağa düz ve hafif eğimli olan başlık tipidir. Püskülü bulunmayan başlıklar üstten basık olup yanlara doğru genişlemektedir. 54-91-92 katalog numaralı başlıklar bu tiptedir. Mezar taşları 1861 (Kat. No.54),1882 (Kat. No:91), 1885 (Kat. No:92) tarihlidir. 92 katalog numaralı mezar taşında meslek Hafız olarak belirtilmiş, diğerlerinde belirtilmemiştir.

Çal[413], bu tip başlık örneklerini 9.tip altında 9a grubunda değerlendirmiştir. Mezar taşlarının benzer örneklerini, Giresun Görele Firengi Mezarlığında bulunan 1812-13M tarihli Resul oğlu İbrahim'in oğlu İbrahim'e ait[414] başlık, Ayaş Sinanlı Köyü Mezarlığı'ndaki 1909M tarihli Hacı Mehmed Ağa'ya aitbaşlık[415], Boyabat Erkeç Köyü Mezarlığında bulunan Kadızade Süleymen Nuri Efendi'ye ait başlık (Karş. Foto.50)[416], Çanakkale Gelibolu Alaattin Kalfa Mezarlığında bulunan 1823-24M tarihli Kambur İbrahim Reis'e ait başlık[417], Balıkesir Edremit İlçesi Narlı Köyü mezarlığında bulunan 1851M tarihli Recep Ağa'ya ait başlık[418], Adapazarı Geyve Mezarlığında bulunan 1814M tarihli Dağıstanî Abdülbâri Bin Abdülhalim'e ait başlık ile Geyve Ilıca Köy Mezarlığında bulunan 1905M tarihli İbrahim Efendi'ye ait başlık[419], Edirne Gazi Mihal Cami Haziresinde bulunan 1822-23M tarihli Halil oğlu Abdullah'ın başlığı (Karş. Foto.51)[420] verilebilir.

Kat. No.54

Kat. No:91

Kat. No:92

[413] Çal, "Göynük (Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları", 306-307.
[414] İltar, 274-275.
[415] Tunçel, "Ayaş Mezar Taşalrı", 285.
[416] Çal, *Boyabat Mezar Taşları*, 94.
[417] Arbaş, Tazıcı, Yazıcı, 486.
[418] Yanık, Kındığılı, 90-91.
[419] Yavuz, 65-66-100-101.
[420] Doğan, 340-341.

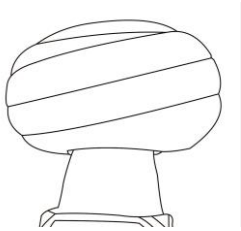

Kat. No.54

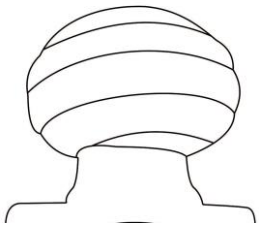

Kat. No:91

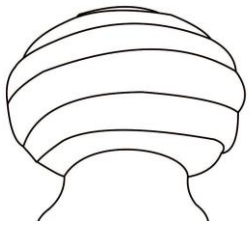

Kat. No:92

Karş. Foto. 50. Boyabat Erkeç Köyü Mez. Kadızade Süleymen Nuri Efendi'ye Ait Başlık (H.Çal'dan)

Karş. Foto. 51. Edirne Gazi Mihal Cami Haziresi'ndeHalil oğlu Abdullah'ın Başlığı (1822-23M) (B. Doğan'dan)

5.2.1.1.10. Kısa Başlıklı Şeritli Sarık

Form itibariyle benzer olsada uygulamalardaki farklılıktan dolayı iki tip altında değerlendirdik.

1.Tip: Birbiri üstüne sarılmış ince sarık dilimlerinin üzerinde, sol alttan başlayıp sağ üst köşeye doğru uzanan enli bir şerit, başlığın etrafını dolanmaktadır.87-127-130 katalog numaralı başlıklar bu tiptedir. 1877M tarihli 87 katalog numaralı mezar taşı dışında diğer 127-130 katalog numaralı taşların tarihleri belli değildir. Kitabelerinde meslekleri belirtilmemiştir.

Konya Karatay ilçesi Üçler Mezarlığında bulunan 1838M tarihli Seyyid İbrahim'e ait başlık (Karş. Foto.52)[421], Eceabat Yalova Köyü Mezarlığı ve Şehitliğinde bulunan 1719 tarihli Osman oğlu Ali'yeait mezar taşı başlığı[422], Sinop Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen tarihi belli olmayan Müftü oğlu Hacı Ömer-zade es-Seyyid Hasan'aait

[421] Kara ve Danışık, 182-183.

[422] Korkmaz Şen, *Eceabat'a Bağlı Bazı Merkezlerdeki Türk-İslam Dönemi Mezar Taşları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Çanakkale 2010, 113.

başlık[423], Samsun Kökçüoğlu Mezarlığında 1866 tarihli Ahıskalı Seyit Mehmet Halim Efendi'nin başlığı[424], Balıkesir Edremit İlçesi Narlı Köyü mezarlığında bulunan1853M tarihli Hacı Ali Efendi'ye ait başlık (Karş. Foto.53)[425], Rize Çamlı Hemşin Aşağı Çamlıca Mahallesi (Aşağı Viçe) Cami yanında 1. Mezar olan 1869M tarihli Mahrabil-zade MehmedHurşid Efendi'nin başlığı,[426] Isparta Karaağaç Mezarlığında bulunan 17 Aralık 1839M tarihli el-Hac Hasan Bey'e ait başlık[427], İstanbul Zeytinburnu Yeni Kozlu Mezarlığında 1904M tarihli Hacı Abdurrahim Şükrü'ye ait başlık[428] bu tip başlıklara örnek olarak verebiliriz.

Kat. No:127

Kat. No: 87

Kat. No:130

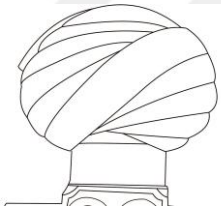

Kat. No:127

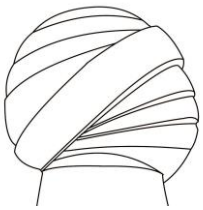

Kat. No: 87

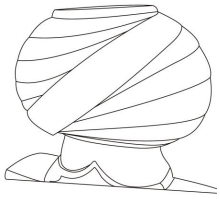

Kat. No:130

Karş. Foto. 52. Konya Karatay İlçesi Üçler Mezarlığında Seyyid İbrahim'in Başlığı (1838M) (H. Kara-Ş. Danışık)

Karş. Foto. 53. Balıkesir Edremit İlçesi Narlı Köyü MezarlığındaHacı Ali Efendi'ye Ait Başlık (1853M) (N. Yanık-M.Kındığılı)

[423] Yeni, 214.
[424] Nefes, 35-36.
[425] Yanık ve Kındığılı, 92-93.
[426] Atacan, 56.
[427] Yaman, 74-75.
[428] Berk, 230.

II. Tip: Kısa şeritli başlıklarla aynı forma sahip olmasına rağmen, uygulaması farklıdır. Takkenin etrafını soldan sağa doğru birbirine paralel saran kalın dilimlerin üzerleri, sol alttan başlayıp sağ üst köşeye uzanan kalın tek dilimle sarılmıştır.1827M tarihli 172 katalog numaralı mezar taşı başlığı tek örnektir. Mesleği belirtilmemiştir.

Kat. No:172

5.2.1.1.11. Kısa Başlıklı Yatay Şeritli Sarık

Bu tip başlıkta, içe giyilen iç başlığın üstü düz veya hafif yuvarlaktır. Başlığın etrafı, birbirine paralel bir şekilde düz sarılmış ince sarıkların sarılmasıyla başlık meydana gelmektedir. Sarığın üst sol tarafında başlıkla sarık arasından çıkmış kısa bir püskül veya sarık kumaşının ucu görülmektedir. 45-57 katalog numaralı başlıkları bu tip altında değerlendirmeye aldık. Baş taşları, 1828M (Kat. No:45) ve 1846M (Kat. No:57) tarihli olup 18. yüzyılın ilk yarısına aittir. Meslekleri belirtilmemiştir.

Benzer örneklerini, Manisa Gördes' de bulunan 1849M tarihli Leblebicizade El-Hacı Hasan Efendi'ye ait başlık[429], İzmir Bornova Yakaköy Mezarlığında bulunan 1271H tarihli Ali'nin oğlu Abdurrahim'e ait[430] başlıklarda görmekteyiz.

[429] Biçici, *Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları*, 694-695.
[430] Ertan Daş, *Taşa Kazınan Hayatlar Bornova Yakaköy Mezarlığı'ndaki Mezar Taşları,* İzmir 2014, 94.

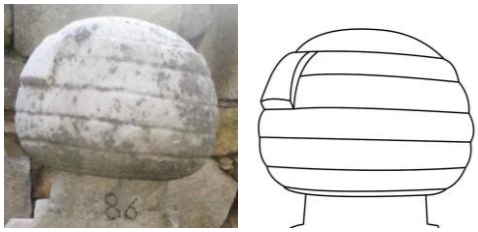

Kat. No:57

Kat. No:45

5.2.1.1.12. Kısa Başlıklı Çapraz Şeritli Sarık

Bubaşlık tip, tepede 3-2 cm yüksekliğinde görülen iç başlık ve etrafını saran kalın çapraz dilimlerden oluşmaktadır. Tepesi düz ve yuvarlak fes türü iç başlığın etrafı, sağ alttan sol üst köşeye uzatılmış eğimli dilimlerin, sol alttan sağ üst tarafa uzatılmış kalın bir dilimle kesilerek çapraz konumda sarılmasıyla meydana gelen sarık tipidir. sarığı taşıyan boyun üzerinde ağzı yukarı bakam bir âlem figürü görülmektedir. 1794M tarihli 162 katalog numaralı başlık tek örnektir. Kitabesinde herhangi bir meslek ibaresi bulunmamaktadır.

Kat. No:162

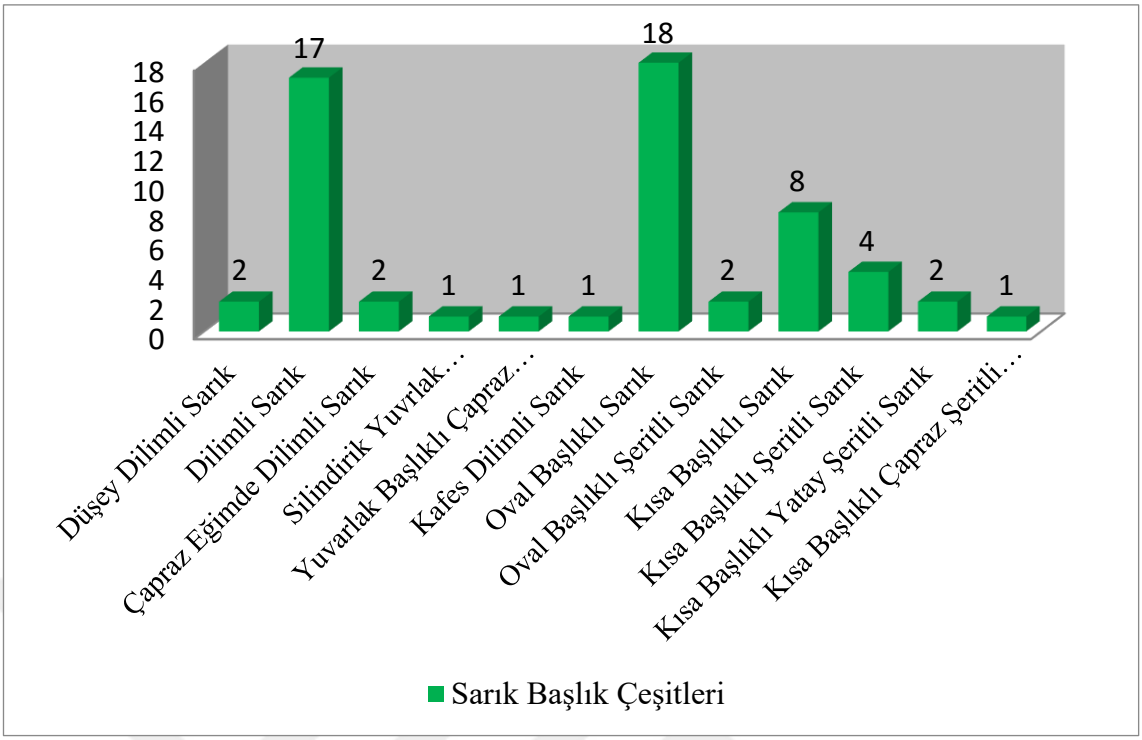

Grafik 4. Sarık Başlık Çeşitleri

5.2.1.2. Kavuklar

Katibi kavuk olarak da isimlendirilen bu tip başlıkları Laqueur ve Çal, kendilerine özgü isimlendirmeler ile değerlendirmelerini yapmışlardır. Tezimizde bu isimlendirmeler dikkate alınarak başlıklar adlandırılmış ve değerlendirmeler yapılmıştır.

Çeşme mezarlık ve hazirelerinde toplam 6 (Kat. No: 14-16-34-38-46-47) başlık, kavuktipindedir. 18 ve 19. yüzyıllara ait başlıkların en erken tarihlisi 1796M (Kat. No:14), en geç 1832M(Kat. No:47) tarihlidir.

Kavuk tipi başlıkları 5 başlık altında gruplandırdık.

5.2.1.2.1. Çubuklu Başlıklı Kısa Sarıklı Kavuk (Katibi Kavuk)

Uzun düşey çubuklu başlığın alt tarafı sarıkla sarılmıştır. Kavuğun ön cepheden bakıldığında sarığın alt tarafında yay şeklindeki açıklığın olduğu yerden düşey çubukların bir kısmı görülmektedir. Çubuklu başlık uzun, sarıklı kısım ise kısa tutulmuştur.

Çeşme mezarlık alanı içerisinde yer alan 1796M tarihli 14 katalog numaralı başlık tek örnektir. Çal, 7.Tip başlığı altında 7a[431] grubu altında değerlendirmiştir. Laqueur, bu tip başlığı F-V[432] tipi altında değerlendirirken hizmetliler ile alt ve orta dereceli memurların giydiğini de belirtmektedir. 14 numaralı mezar taşının kitabesinde, meslek olarak o dönem sancak beyi statüsünde olan Çeşme Voyvodası olduğu belirtilmiştir[433].

Benzer örneklerini, Göynük'te Akşemseddin Cami Türbesi Haziresinde bulunan 1780 tarihli Hacı Mustafa Ağa'ya ait mezar taşı başlığı[434], Konya'nın Selçuklu İlçesi Sille 1 Mezarlığında bulunan 1774M tarihli Hacı Muhammet Ağa'nın oğluna ait başlık[435], İstanbul Zeytinburnu Çamlık 4 Mezarlığında bulunan 1785M tarihli Mehmed Emin Ağa'ya aitbaşlık[436], Sinop Arkeoloji Müzesinde bulunan 1810 tarihli es-Seyyid Ahmed Ağa'ya ait başlık (Karş. Foto.54)[437], İstanbul Kadıköy Taşköprü Mezarlığında bulunan tarihi belli olmayan Ramazanzade Ali Ağa'ya ait başlık(Karş. Foto.55)[438], Trabzon Sülüklü şehir mezarlığında bulunan 1769M tarihli Osman Bey'ın oğlu İbrahim Bey'e ait başlık[439] başlıklar verilebilir.

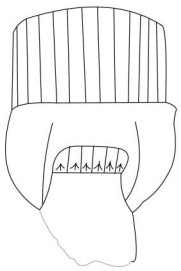

Kat. No:14

[431] Çal, "Göynük (Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları", 305.
[432] Laqueur, 150-151-152.
[433] Aydoğan Demir, "Çeşme Mezar Taşları ve Tarihi Önemi", *Tarih ve Toplum*, Kasım 1996, S.155, 266-267.
[434] Çal, "Göynük (Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları", 345,372.
[435] Kara ve Danışık, 43.
[436] Berk, 427.
[437] Yeni, 96-97.
[438] Gül, 20.
[439] Yer, 81-82-83.

Karş. Foto. 54. Sinop Arkeoloji Müzesinde Es-Seyyid Ahmed Ağa'ya Ait Başlık (1810M) (Ö. Yeni'den)

Karş. Foto. 55. İstanbul Kadıköy Taşköprü Mezarlığında Ramazanzade Ali Ağa'nın Başlığı (S. Gül'den)

5.2.1.2.2. Yıldız Desenli Yuvarlak Başlıklı Sarıklı Kavuk

Bu tipte, yüksek ve yuvarlak formlu başlığın üzeri yıldız şeklinde motiflerle bezenmiştir. Yıldız bezemeli başlığın etrafı, iki dilim enli kalın kumaşın sarılmasıyla meydana gelmektedir. Dışa doğru taşkın olan sarık boyun kısmında daralarak sonlanmaktadır.

1797M tarihli 16 katalog numaralı başlık bu kavuk tipi içerisinde tek örnektir. Benzer örneğini, İstanbul Yeni Kozlu Mezarlığında bulunan 1802M tarihli Derviş Ali Efendi'ye ait başlık (Karş. Foto.56)[440] verilebilir. Mesleği belirtilmemiştir.

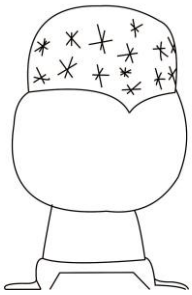

Kat. No:16

[440] Berk, 268.

Karş. Foto. 56. İstanbul Yeni Kozlu Mezarlığında Derviş Ali Efendi'ye Ait Başlık (1802M) (S. Berk'ten)

5.2.1.2.3. Yıldız Desenli Başlıklı Şerit Sarıklı Kavuk

Bu tipte yuvarlak başlığın üzeri düşey çizgilerle dilimlenmiş ve dilimlerin üzeri çizgilerden oluşan stilize yıldız motifleriyle bezenmiştir. Başlığın alt tarafı birbirine paralel sıralı ince şeritlerle sarılarak kavuk başlık tamamlanmıştır. Kavuğa ön cepheden bakıldığında sarık üzerinde, sağa eğimli bir tüy motifi[441] yerleştirilmiştir. Sarığın sağ tarafında en üstteki şerit üzerinde yatay duran yarım tüy motifi daha görülmektedir. Gövdeye oranla büyük bir başlık tipidir. Meslek grubu olarak baş taşı kitabesinde Hafız olduğu belirtilmektedir.

Çeşme Mezarlığında 1832M tarihli 47 katalog numaralı başlık tek örnektir. Örnek olarak, Yahya Efendi Kabristanında bulunan gövdesi toprağa gömülü olduğundan kimliği ve tarihi belli olmayan taş numarası 362 olan başlık Kâtibî Neskeb Kavuk (Karş. Foto.57)[442] olarak da isimlendirilmiştir. Sakarya İli Geyve İlçesi Umur Bey Köy Mezarlığı 4. kısım 1828M tarihli Abdullah Ağa'ya ait baş taşı[443], Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığında bulunan 1785-86M tarihli Osman Efendi'ye ait başlık[444] verilebilir.

[441] Tüy olarak belirttiğimiz motif, Tokat merkezde bulunan Ahmet Efendi'ye ait başlıkta buğday başağı olarak, Akhisar Paşa Cami Haziresinde bulunan Abbas Efendizade Ali Bey'e ait başlıkta balıksırtı olarak isimlendirilmiştir. Detay olarak bkz., Demir, 45; Erdem, 176.
[442] Dikbıyık, 418-419.
[443] Yavuz, 311-312.
[444] Yer, 80-81.

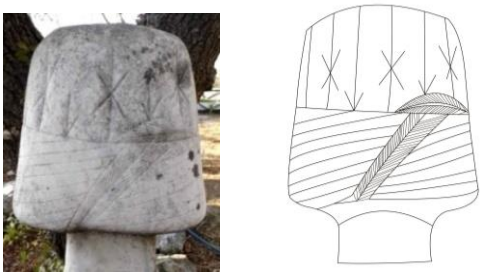

Kat. No:47

Karş. Foto. 57. İstanbul Yahya Efendi Kabristanında Kâtibî Neskeb Kavuk (T. R. Dikbıyık'tan)

5.2.1.2.4. Kısa Çubuk Başlıklı Yüksek Şeritli Sarıklı Kavuk

Bu türde üç başlık örneği bulunmaktadır. Form itibariyle uygulamalardaki bazı farklılıklardan dolayı I. Tip ve II. Tip olarak iki başlık altında inceledik.

I.Tip: Başlık, dikey çubuklu iç başlığın etrafının birbirine paralel şerit dilimlerle sarılmasıyla meydana gelmektedir. Yüksek tutulan yatay şeritli sarık üzerinde çubuklu başlık çok kısa bırakılmıştır. Sarığın üst kısmı yukarı doğru daralırken çubuk başlığın uçları dışa doğru eğimli bir şekil düzenlenmiştir. Başlık tam yuvarlak olmayıp, ön ve arkadan basıkbir şekilde kareye yakın form kazanmıştır.

Çeşme mezarlığında 2 örneğini gördüğümüz başlıklar, 1811M (Kat.No:34), 1815M (Kat.No:38) tarihli olarak sıralanmaktadır.Kitabelerinde mesleklerine dair bir ibare bulunmamaktadır.

Benzer örnekleri, Konya'nın Karatay İlçesi Üçler Mezarlığında bulunan 1804M tarihli Osman Beşe'ye ait başlık (Karş. Foto.58)[445], Turgutlu Irlamaz Köyü Mezarlığında 1786M tarihli Halil Beşe'ye ait başlık ile Karaköy Mezarlığında 1802M

[445] Kara- Danışık, 185.

tarihli Hacı Yusuf Ağa-zade Kıllıoğlu Mehmet Ağa'ya ait başlık (Karş. Foto.59)[446], Gördes Mezarlığında bulunan 1818M tarihli Ali Ağazade Muhammed Ağaoğlu Şerif Ali Ağa'ya aitbaşlık[447], Bornova Yakaköy Mezarlığında1829M tarihli Seyyid Mustafa'ya ait başlık[448] verilebilir. Bu örneklerdeki başlıklar biraz daha yuvarlak formda olup aynı tiptedir. Burada da kitabelerinde meslek belirtilmemiş, benzer üç örnekte Beşe[449] ünvanı bulunmaktadır. Genellikle Batı Anadolu'da kullanılan başlık, çok yaygın bir tip değildir. Benzer örnekleri ile beraber 18. yüzyılın sonları, 19. yüzyılın başlarına ait başlık örnekleridir.

Kat. No:34

Kat. No:38

Karş. Foto. 58. Konya'nın Karatay İlçesi, Üçler Mezarlığında Osman Beşe'nin Başlığı (1876M) (H. Kara- Ş. Danışık'tan)

Karş. Foto. 59. Turgutlu Irlamaz Köyü Mezarlığında Halil Beşe'nin Başlığı **(**1804M) (M. Tepekaya'dan)

II. Tip: Bu tip başlığı meydana getiren, , yüksek tutulmuşbirbirine paralel sarık dilimlerinin tepesinde sadece kısa çizgilerle belirtilmiş iç başlık görülmektedir. Sarığı meydana getiren dilimin ucu, başlığın sol tarafında çizgili başlık ile sarık arasından

[446] Tepekaya, 193, 330.
[447] Biçici, *Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları*, 284-285.
[448] Ertan Daş, *Taşa Kazınan Hayatlar, Bornova Yakaköy Mezarlığı'ndaki Mezar Taşları*, İzmir 2014, 127.
[449] Sözlük anlamında çoğunlukla, paşanın bir alt türü olarak kabul edilmesine rağmen beşe; paşa gibi daha sonraki yüzyıllarda anlam değişimine uğramış, mezar taşlarına bakıldığında beşenin yeniçeriler tarafından kullanıldığı görülür. Laqueur, 88-89.

çıkmış bir şekilde düzenlenmiştir. I. tipden farklı olarak, yuvarlak formdaki başlık yukarı doğru yükselirken yanlara doğru hafif genişlemekte ve daha büyük boyuttadır.

1828M tarihli 46 katalog numaralı başlık tek örnektir. Mesleği belirtilmemiştir.

Anadolu ve Trakya'da benzerlerini göremediğimiz başlığa örnek olarak Turgutlu Karaköy Mezarlığında bulunan 1800M tarihli Şeyh Hüseyin'e ait başlık,[450] Manisa Gördes Hüseyni Baba Mezarlığı 1915M tarihli Muhammed Said Ağa oğlu İsmail Ağa'ya ait başlık (Karş. Foto.60)[451] verilebilir.

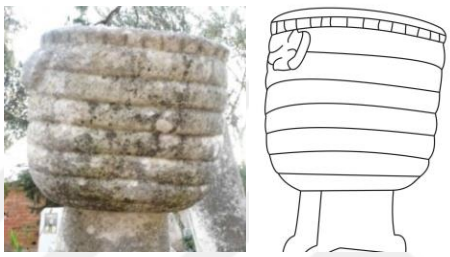

Kat. No:46

Karş. Foto. 60. Manisa Gördes Hüseyni Baba Mezarlığı Şeyh Hüseyin'e Ait Başlık (1915M) (H. Biçici'den)

[450] Tepekaya, 328.
[451] Biçici, *Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları*, 730-731.

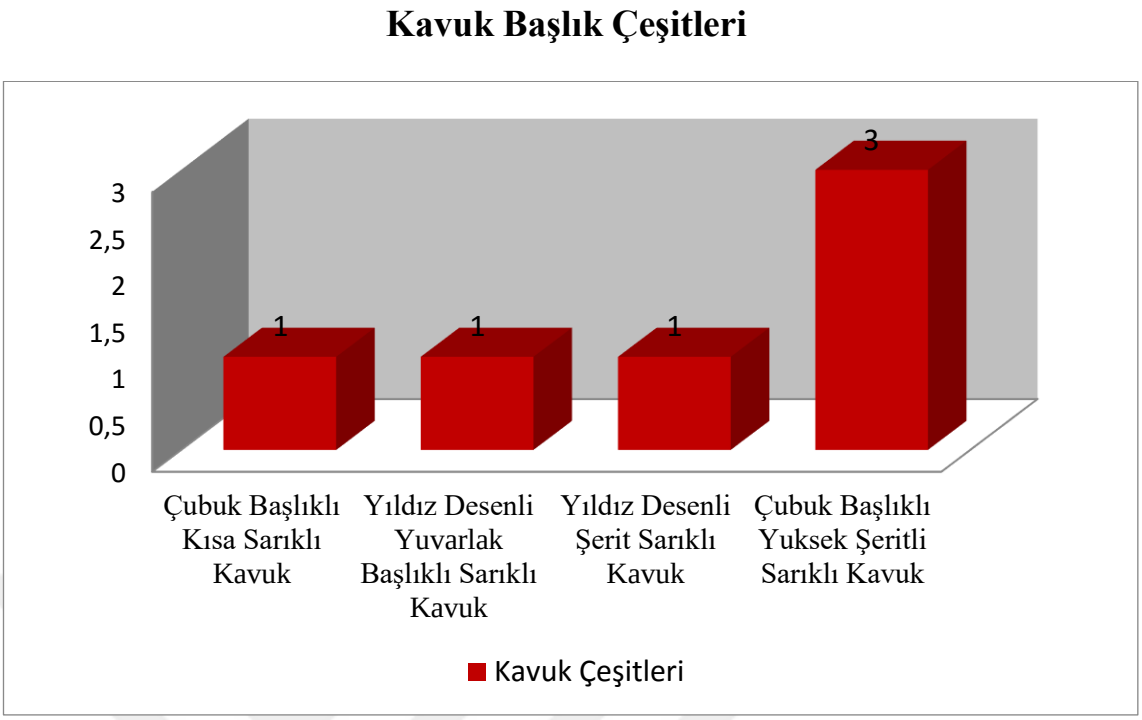

Grafik 5. Kavuk Başlık Çeşitleri

5.2.1.3. Fesler

Fesin Osmanlı Devleti'nde 1829'da Sultan II. Mahmut'un kıyafet nizamnamesi ile yaygınlaşmasından yasaklanmasına kadar 100 yıla yakın sürede renk, biçim ve kullanış bakımından çeşitli değişikliklere uğradığı görülmektedir. Sultan II. Mahmut dönemi fesleri, altı dar üstü geniş, Sultan Abdülmecit döneminde ise (1839-1861), altı geniş üzeri dar sahan kapağı şeklinde kulak hizasına kadar uzanan püskülleri vardır. Sultan Abdülaziz döneminde (1861- 1876) "Aziziye" denen başlık, altı geniş fes, Sultan II. Abdülhamit döneminde (1876-1908) uzun ve kalıplı fes moda olmuştur. Feslerin şekilleri ait oldukları padişah dönemine atfen Mahmudiye, Mecidiye, Aziziye, Hamidiye olarak isimlendirilmiştir. Önceleri yalın olarak giyilen feslere zamanla mendil, çevre, tülbent benzeri şeyler dolanır. Sultan II. Abdülhamit zamanında feslerin çevresine tablasından kenarına kadar düzgün sarık sarmak adet olmuştur.[452] Genellikle kırmızı keçe ve siyah bir püskülden oluşan fesin çok fazla belirleyici özelliği yoktur.[453]

[452] Ahmet Akyol, *Fes'in Tarihçesi*, www.ahmetakyol.net/neden-fes-neden-simdi/, 10 Mart 2013.
[453] Laqueur, 139.

Çeşme Mezarlığı ve hazirelerde toplam 34[454] adet fes tipi başlık bulunmaktadır.

Başlıkların en erken tarihlisi 1832M (Kat. No:48) tarihli olup en geç 1913M (Kat. No:192) tarihlidir.

Fes türü başlığı fesin ilk kullanılmaya başlandığı dönemden itibaren sıralı olarak gruplandırıp dönemlerine göre isimlendirdik. Bu tip başlığı dönemlerine ve formuna göre 5 farklı tip altında değerlendirdik.

5.2.1.3.1. Mahmudi Kalıplı Fes

Sultan II. Mahmut dönemine ait, 1832M tarihli 48 katalog numaralı başlık tek örnektir. Fes tipi başlığın üst kısmı yuvarlak formda olup alt tarafı düzdür. Başlığın sol tarafında, tepenin tam ortasından bir iple uzatılmış fes boyunca uzanan ve aşağı doğru genişleyen bir püskül yer alır. Baş taşı kitabesinde meslek olarak Mir Alem[455] ibaresi yer almaktadır.

Benzer bir örneğini Isparta Karaağaç Mezarlığında bulunan 1829M tarihli Seyyid İbrahim Nuri Bey'e ait başlıkta (Karş Foto.:61)[456], Edirne Üç Şerefeli Cami Haziresinde bulunan 1836M tarihli Hacı Hasan Efendi'nin başlığında (Karş. Foto.:62)[457], Balıkesir Zağnos Paşa Cami Haziresi'nde bulunan 1830-1850M yıllarına tarihlenen Mehmet Sait Galip Paşa 'nın başlığında[458] görmekteyiz.

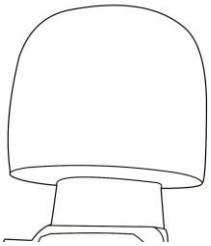

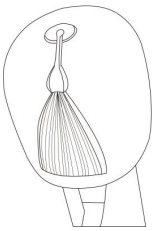

Kat. No:48 Fesin sol yanındaki püskülü

[454] Kat.no:48-55-60-62-64-65-67-68-72-77-81-82-83-85-89-90-94-95-96-97-102-104-105-107-109-110-112-114-143-147-148-149-180-192.
[455] "Türk ve İslam Devletlerinde hükümdarın bayrağını taşımakla görevli kumandan." Abdulkerim Özaydın, "Mir-i Alem", *TDVİA,* İstanbul 2005, XXX, 123.
[456] Yaman, 77.
[457] Arslan, 230-231.
[458] Gökler, 562-568.

Karş. Foto. 61. Isparta Karaağaç Mezarlığı İbrahim Nuri Bey'in Başlığı (1829M) (A. Özaydın'dan)

Karş. Foto. 62. Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi'nde Hacı Hasan Efendi'nin Başlığı (1836M) (A. Arslan'dan)

5.2.1.3.2. Mecidiye Kalıplı Fes

Sultan Abdülmecid'in (1839M-1861M) Sultan II. Mahmut'dan sonra giydiği fes tipi, Mecidiye Kalıplı Fes olarak isimlendirilmiştir. Başlığın alt ve üst çapları eşit olduğu gibi birbirine yakın ölçülerde de olmaktadır. Çal, kaynaklarında bu tipleri 10a,10b[459] tipi ve başka bir kaynağında F4[460] tipi fes başlığı altında değerlendirirken, Laqueur ise X-1[461]türü başlık olarak değerlendirmiştir.

Aynı dönem fesleri, bazı küçük farklılıklar ve form özellileri bakımından üç tip altında gruplandırdık.

1.Tip: Bu tip başlıkta, alt ve üst çapları birbirine eşittir. Silindir formdaki başlığın sol tarafında kazıma tekniğiyle belirtilmiş kısa püskülü görülmektedir. 1840M tarihli 143 katalog numaralı başlık tek örnektir. Mezar taşı kitabesinde mesleği belirtilmemiştir.

Benzer örneği, Turgutlu Karaköy Mezarlığında bulunan 1837M tarihli Seyyid Ebubekir Efendi'ye aitbaşlık[462], Kalkandelen Alaca Cami Haziresinde bulunan 1845M tarihli Ali İbn Mehmet'e ait başlık[463], Adana Müzesi'nde bulunan 1845M tarihli

[459] Çal, "Göynük (Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları", 305.
[460] Çal-İltar, 32.
[461] Laqueur, 156-157.
[462] Tepekaya, 341.
[463] Gül Tunçel, "Türk Sanatı Tarihinde Kalkandelen (Tetova) Alaca Camii Haziresi'ndeki Osmanlı Şahideleri", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 2012, S.64, 16-17.

Kalcızade Mir Osman'a ait başlık[464], Edirne Üç Şerefeli Cami Haziresinde bulunan 1846M tarihli Mehmet Ağa'nın başlığı (Karş. Foto.63)[465] verilebilir.

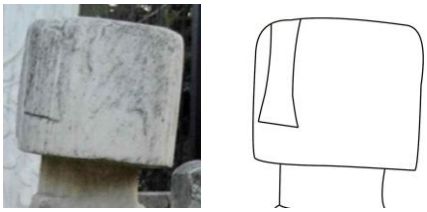

Kat. No: 143

Karş. Foto. 63. Edirne Üç Şerefeli CamiHaziresindeMehmet Ağa'nın Başlığı (1846M) (A. Arslan'tan)

II. Tip: Bu tipe ait başlığın üst çap ölçüleri, alt çap ölçülerine çok yakındır. Silindir formdaki başlıkların sol taraflarında, başlık boyunca uzanan püsküllleri yer alır. Püsküller aşağı doğru uzadıkça ucu hafif yukarı kalkık bir şekilde verilmiştir.60-64-65-67 katalog numaralı başlıkların en erken tarihlisi 1848M (Kat. No:60) tarihli olup en geç tarihlisi 1857M (Kat. No:67) tarihlidir. Meslek olarak, 64 katalog numaralı mezar taşında Dizdar, 65 katalog numaralı mezar taşında onbaşı ibaresi yer almaktadır. Diğer mezar taşlarında meslekleri belirtilmemiştir.

Benzer örneklerini, Isparta Karaağaç Mezarlığı'nda bulunan 1835 M tarihli Hüseyin Bey'ait başlık (Karş. Foto.64)[466], İstanbul Anadoluhisarı Mezarlığında bulunan 1794M (1208H) tarihli Mehmet Cemil Efendi'ye ait başlık[467], Göynük (Bolu) Akşemsettin Cami Türbe Haziresinde bulunan 1843M tarihli Hacı Mehmed Ağa'ya ait başlık[468], Bursa Emir Sultan Mezarlığında bulunan 1849M tarihli Vali Vekil-i Harici

[464] S. Özkan, 31-32.
[465] Arslan, 264-265.
[466] Yaman, 76-77.
[467] Açıkgöz, 73.
[468] Çal, "Göynük (Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları", 347.

Hüseyin Ağa'ya ait başlık (Karş. Foto.65)[469], Akhisar Ulucamii Haziresi'nde bulunan 1851-52 tarihli Arap Ali'ye ait başlık[470], Tirebolu Kalesi'nde bulunan kırık, kime ait olduğu belli olmayan 18 numaralı başlık[471], Makedonya Kalkandelen (Tetova) Alaca Cami Haziresinde bulunan 1845M tarihli Ali ibnMehmed'e ait başlık[472], Çanakkale Gelibolu Alaattin Kalfa Mezarlığında bulunan 1842-43M tarihli Emin Ağa'ya ait başlık[473], Rize Hemşin İlçesi Bahar Mahallesi (Bedire Köyü) Cami önü yol üstünde 7. Mezar olan 1832M tarihli Halid Ağa'nın başlığı[474] verilebilir.

Kat. No:60

Kat. No:64

Kat. No:65

Kat. No:67

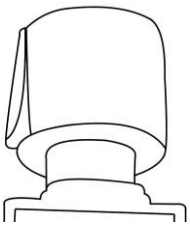

Kat. No:60

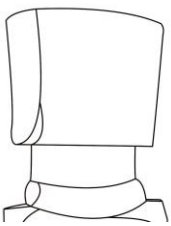

Kat. No:64

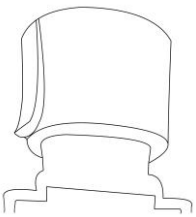

Kat. No:65

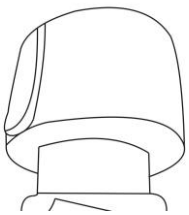

Kat. No:67

Karş. Foto. 64. Isparta Karaağaç Mezarlığı Hüseyin Bey'e Ait Başlık (1835M) (M Yaman'dan)

Karş. Foto. 65. Bursa Emir Sultan Mezarlığında Vali Vekil-i Harici Hüseyin Ağa'nın Başlığı(1849M) (G. Çakar'dan)

[469] Çakar, 260.
[470] Erdem, 82-83.
[471] Halit Çal, "Giresun Müzesi ve Tirebolu Kalesi'ndeki Mezar Taşı Başlıkları", *Uluslararası Giresun ve Doğu Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu, BildirilerII*, 09-11 Ekim 2008, 262.
[472] Gül Tunçel, "Türk Sanatı Tarihinde Kalkandelen (Tetova) Alaca Camii Haziresi'ndeki Osmanlı Şahideleri",*Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 2012, S.64.16-17.
[473] Hamit Arbaş, GülgünYazıcı, Mesut Yazıcı, *Çanakkale Kitabeleri I Gelibolu*, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları III, 9-1. Dizi, Sayı1, Ankara 2014, 571.
[474] Atacan, 36.

III. Tip: Mevcut iki başlık 1857M tarihli olup Sultan Abdülmecit dönemine aittir. Başlıklar, form olarak I.Tip ve II. Tip den farklıdır.

Form itibariyle daha çok Aziziye kalıplı feslere benzeyen başlıkların, bu dönem içerisinde de kullanılmış olduklarının bir işaretidir. Kumbaracılar[475], Sultan II. Mahmut'tan sonra kullanılmaya başlanan fesin, çok daha önceleri Türklerin giydiğinden bahsetmektedir. Çal'da[476] benzer çıkarımlarda bulunmuş, bu biçim feslerin sultanların saltanatları sırasında değil, fes biçimlerin sultanlar zamanında moda haline geldiği için sultanların isimleriyle anıldığını belirtmiştir. Samsun Çarşamba'da Rıdvan Paşa Cami Haziresinde 1855M tarihli fesin[477], Bursa Sölüz Mezarlığı'nda 1803M tarihli fesin[478] Aziziye ve Hamidiye kalıplı benzer başlıkların, sultanları döneminde moda olmadan önce de kullanıldığını gösteren örneklerdir.

68 ve 180 katalog numaralı başlıkların alt çapları üst çaplarından daha geniş olup, başlığın sol tarafında başlık boyunca uzanan püskülü bulunur. Mezar taşı kitabelerinde meslekleri belirtilmemiştir.

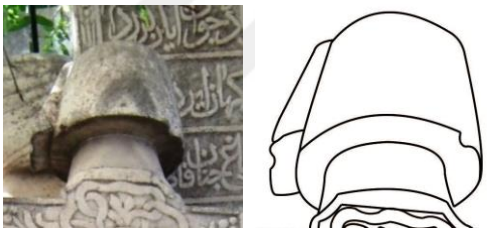

Kat. No:68

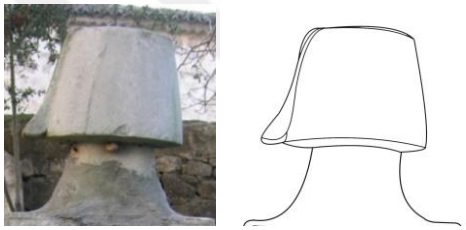

Kat. No:180

5.2.1.3.3. Aziziye Kalıplı Fes

Bu tipte 9[479] başlık mevcuttur. Başlığın üst çapı alt çapından daha dar olup sol tarafında başlık boyunca uzanan kabartma püskül yer alır. Püskülün ucu hafif kalkık bir şekilde eğimli olarak verilmiştir. En erken tarihlisi 1863M(Kat. No:72), en geç tarihlisi 1874 (Kat. No:149) tarihlidir. Mezar taşlarında meslekleri belirtilmemiştir.

---

[475] İzzet Kumbaracılar*, Serpuşlar*, 35.
[476] Çal, "İstanbul Eyüp'teki Erkek Mezar Taşlarında Başlıklar", 212-213.
[477] Gün, "Samsun- Çarşamba Rıdvan Paşa Cami Haziresindeki Mezar Taşları (Celi Ta'lik Kitabeli Olanlar)", 113-114.
[478] Aylar, 56-57.
[479] Kat. No:72-77-81-82-83-85-89-147-149.

Çal, bu tip başlığı 10c tipi[480]olarak değerlendirirken meslek grubu olarak asker ve memur[481] kesiminin giymekte olduğunu belirtmektedir. Laqueur ise bu tip başlığı X3 türü[482] olarak değerlendirip açıklama getirmiştir.

Benzer başlıklar, İstanbul Zeytinburnu Yenikapı Mevlevihanesi'nde bulunan 1863M tarihli Mehmed Nazif Bey'e ait başlık[483], Konya Karatay İlçesi Uluırmak Mezarlığında bulunan 1873M tarihli Yüzbaşı Mustafa'nın başlığı[484], Kastamonu Atabey Gazi Türbe Haziresinde bulunan 1866-67M tarihli Mehmed Bey'e ait başlık (Karş. Foto:66)[485], Kökçüoğlu Mezarlığında bulunan 1872M tarihli Kul Ağa'larından Süleyman Efendi'ye ait başlık[486], Aydın Koçarlı Cihanoğlu Cami Haziresinde bulunan 1871M tarihli Hüseyin Bey'e ait başlık (Karş. Foto:67)[487] örnek olarak verilebilir.

Kat. No:72

Kat. No: 82

Kat. No:149

Kat. No: 89

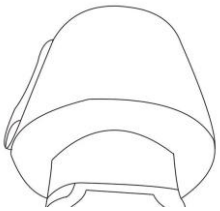

Kat. No:72

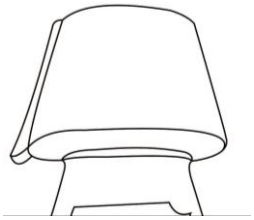

Kat. No: 82

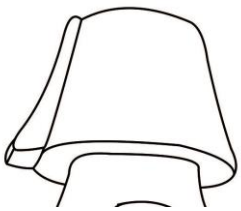

Kat. No:149

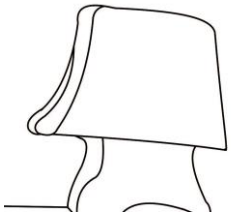

Kat. No: 89

[480] Çal, "Göynük(Bolu) ŞehriTürk Mezar Taşları",307.
[481] Çal, " İstanbul Eyüp'teki Erkek Mezar Taşlarında Başlıklar", 212.
[482] Laqueur, 157.
[483] Berk, 506.
[484] Kara ve Danışık, 338-339.
[485] Çal-Çal, 83.
[486] Nefes, 38-39.
[487] Varol, 103-104-105-106.

Karş. Foto. 66. Kastamonu Atabey Gazi Türbe Haziresi'nde Mehmed Bey'in (1866-67M) (H.Çal-Ö. Çal'dan)

Karş. Foto. 67. Aydın Koçarlı Cihanoğlu Cami Haziresi'nde Hüseyin Bey'in Başlığı Başlığı (1871M) (A. H. Varol'dan)

5.2.1.3.4. Hamidiye Kalıplı Fes

Bu tipte 11[488] başlık bulunmaktadır. Aziziye kalıplı feslere benzer fakat biraz daha uzun ve kalıplıdır. En erken tarihlisi 1880M (Kat. No:90), en geç tarihlisi 1902M (Kat. No:107-109) tarihlidir. Bu tipte sadece 90 katalog numaralı başlık üzerinde kabartma tekniğinde işlenmiş bir karanfil motifi görülür. Mezar taşlarının kitabelerinde meslek olarak sadece 95-104 katalog numaralı mezar taşlarında kaptan ibaresi yer almaktadır. Diğer mezar taşlarının hiç birinde meslekleri belirtilmemiştir.105-107-109 katalog numaralı başlıklar alt ve üst çapları birbirine yakın daha düz ve kısa tutulmuştur. 1897M ve 1902M tarihli başlıklar Sultan Abdülhamit dönemine denk geldiği için bu başlık altında değerlendirmeye uygun gördük.

Çal bu tip başlıkları 10d tipi[489]olarak değerlendirmiştir. Laqueur, bu başlık tipini Aziziye kalıplı feslerden ayırmamış, X3 türü[490] altında değerlendirmeye almıştır. Çal[491], bu tip fesi, kehribarcı, derviş ve öğrenci başlık tipi olarak da belirtmiştir.

Benzer örnekler, Urfa Bediüzzaman mezarlığında bulunan 1900M tarihli Şeyh Sinanzade Yasin Efendi'ye ait başlık,[492] İnegöl Kavaklaraltı Mezarlığında bulunan 1912-13M tarihli İsmet Mümtaz Efendi'nin başlığı (Karş. Foto.68)[493], Beypazarı Müzesinde bulunan 1890M Kaymakam Ali'ye ait başlık (Karş. Foto.69)[494], Çanakkale

[488] Kat. No: 90-94-95-96-97-102-104-105-107-109-192.
[489] Çal, "Göynük (Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları", 307.
[490] Laqueur, 157.
[491] Çal, "İstanbul Eyüp'teki Erkek Mezar Taşlarında Başlıklar", 212.
[492] Halit Çal, "Urfa Şehri Mezar-Mezar Taşları", *XV.Türk Tarih Kongresi, Osmanlı Tarihi-D,* C.4, K.4, Ankara 11-15 Eylül 2006, 2006-2011.
[493] Çetinaslan, 167-168.
[494] Gül Tunçel, "Beypazarı Müzesi'ndeki Mezartaşları", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi,* S.44, 2(2004), 267-284.

Gelibolu Alaattin Kalfa Mezarlığında bulunan 1901M tarihli Mesdan Ağa'ya ait başlık ve 1909M tarihli Çörçöp Hüseyin Ağa'ya ait başlık[495], Konya Selçuklu İlçesinde Musalla Mezarlığında bulunan 1918M tarihli Arif Efendi'nin başlığı[496], Bursa Emir Sultan Mezarlığında1894M tarihli Ahmed Necat Bey'e aitbaşlık[497], Erzurum, Ayaz Paşa Haziresi'nde bulunan 1900M tarihli Hacı Reşit Bey'e ait başlık[498], İstanbul Sultan II. Mahmut Türbe Haziresinde bulunan 1896M tarihli Lofçalı İbrahim Dervişe aitbaşlık[499], Edirne Gazi Mihal Cami Haziresinde bulunan 1906-07M tarihli Arif oğlu Muhammed Ali' ye ait başlık[500] verilebilir.

Kat. No: 90

Kat. No:95

Kat. No: 97

Kat. No: 104

Kat. No: 90

Kat. No:95

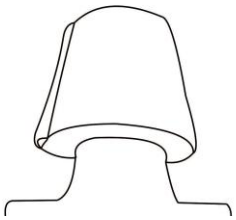

Kat. No: 97

Kat. No: 104

Karş. Foto. 68. İnegöl Kavaklaraltı Mezarlığında İsmet Mümtaz Başlığı (1912-13M) (M.Çetinaslan'dan)

Karş. Foto. 69. Beypazarı Müzesinde Kaymakam Ali'ye Ait Başlık(1890M) (G. Tuncel'den)

[495] Arbaş, Yazıcı, Yazıcı, 653-667.
[496] Kara ve Danışık,102-103.
[497] Çakar, 329.
[498] Hanoğlu, 41-42.
[499] Tığcı, 193-194.
[500] Doğan, 193-194.

5.2.1.3.5. Sarıklı Fes

Bu tipte iki başlık mevcuttur. Fesin etrafına sarılan birbirine paralel düzgün sıralı sarıklar, başlığı meydana getirir.1843M tarihli 55 katalog numaralı başlık ile 1852M tarihli 62 katalog numaralı başlık, Sultan Abdulmecit dönemi başlıklar olmasına rağmen, form bakımından diğerlerinden farklıdır. Meslek ibaresi sadece 55 katalog numaralı mezar taşının kitabesinde Topcubaşı olarak belirtilmiştir. Laqueur, bu tip başlığı X5 türü[501] olarak değerlendirmiştir.

Benzer örnekleri, Taraklı Yunus Paşa Cami Haziresinde bulunan 1855M tarihli Hacı Mustafa Bey'e ait başlık (Karş. Foto.70)[502], Samsun Kökçüoğlu Mezarlığında bulunan 1901M tarihli Trabzonlu Karakaş oğullarından Hasan Kaptan'a ait başlık,[503] Konya Karatay İlçesinde Sarıyakup Mezarlığında bulunan 1885M tarihli Hüseyin Ağa'ya ait başlık (Karş. Foto.71)[504], Giresun Müzesi'nde bulunan 1841M tarihli Es-Seyyid Muhammed Ağa'ya ait başlık,[505] Çorum Hıdırlık Mezarlığında bulunan Mustafa Reşid Nib Hasan'a ait başlık,[506] başlıklarda görülebilir.

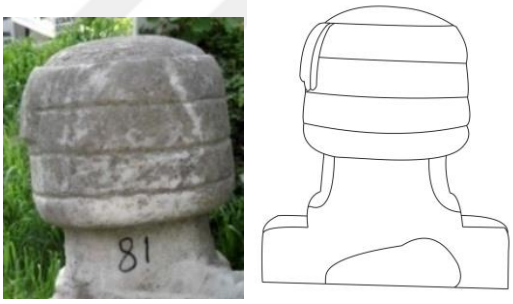

Kat. No:55

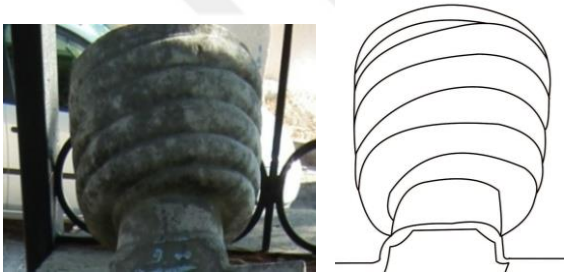

Kat. No:62

[501] Laqueur,158.
[502] Şeyban, 74-75.
[503] Nefes, 83.
[504] Kara- Danışık, 310-311.
[505] İltar, 101-102.
[506] Emine Nilüfer Sevin, *Çorum Şehri Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara 2008, 198.

Karş. Foto. 70. Taraklı Yunus Paşa Cami HaziresindeHacı Mustafa Bey'e Ait Başlık(1855M) (L. Şeyban'dan)

Karş. Foto. 71. Konya Karatay İlçesinde Sarıyakup Mezarlığında Hüseyin Ağa'nın Başlığı (1885M) (H. Kara-Ş. Danışık'tan)

5.2.1.3.6. Kısa Silindirik Başlıklar

Bu tipte üç başlık mevcuttur. Ortasındaki kısa silindirik fesin yarısı veya yarıdan fazlası enli tek parça kumaş sarıkla sarılmıştır. Kumaşın yüzeyi düz olduğu gibi desenli olanları da bulunmaktadır. 110 katalog numaralı başlık iki kademeli enli sarıkla sarılmış, fesin tepe kısmı görülmektedir.1871M (Kat. No:148), 1902M (Kat.No:110), 1913M (Kat.No:114) tarihli mezar taşları kitabesinde meslekleri belirtilmemiştir. 110 katalog numaralı başlık Rifâ'i Tarikadı mensubu, 114 katalog numaralı başlık Hacı ünvanıyla verilmiştir.

Benzer örneklerini, Samsun Kökçüoğlu Mezarlığında bulunan, 1921M tarihli Tarikât-ı Nakşibendi halidiye saliklerinden Kolain-zade Hacı Mehmet Efendi'nin oğlu Osman Efendi'ye ait başlık[507], Boyabat Mezarlığında 1913M tarihli Ağaoğlu Mehmet Efendi'ye ait başlık[508], Bolvadin Eski Mezarlığı'nda bulunan 1303H tarihli kimliği belli olmayan erkeğe ait başlık (Karş. Foto. 72)[509], Manisa Gördes mezarlığında bulunan 1326H tarihli Pehlivanzade Hafız Hüseyin Efendi'ye ait başlık ve 1912M tarihli Topal Ağazade Hacı Mustafa Efendi mahdumu Rıfat Paşa'ya ait başlık,[510] Çorum Ulu Mezarlığında bulunan 1796-97M tarihli Hasan Efendi'ye ait başlık,[511] Giresun

[507] Nefes, 98-99.
[508] Çal, *Boyabat Mezar Taşları*, 29.
[509] Hatice Çoşkun, *Bolvadin İlçesinde ve Köylerinde Arap Harfli Yazılı Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Balıkesir 2015, 37.
[510] Biçici, *Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları*, 527-528, 537-538.
[511] Sevin, 29.

Tirebolu Yeniköy Mezarlığında bulunan 1885M tarihli Hacı Nakip Zade El-Hac Mustafa Ağa'ya ait[512] başlıklar verilebilir.

Kat. No:110

Kat. No: 114

Kat. No:148

Kat. No:110

Kat. No: 114

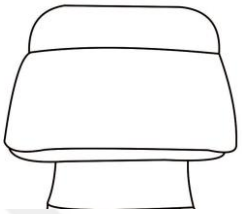

Kat. No:148

Karş. Foto. 72. Bolvadin Eski Mezarlığı'ndaki Erkek Başlığı (H.Coşkun'dan)

5.2.1.3.7. Mevlevi Sikkesi (Uzun Silindirik Başlık)

Mevlevi sikkesi, genel olarak madeni para anlamındaki kullanımıyla bilinen sikke, tarz, kanun, siret ve namusgibi anlamlara da sahip olmakla birlikte Mevlevilikte Mevlevilerin başlarına giydikleri başlığa verilen isimdir. Sikke belli aşamalardan sabırla

[512] İltar, 170-171.

ve başarıyla geçenlerin nail olabildikleri bir mevkinin sembolüdür.[513] Bu sembol, mezar taşlarında başlık olarak kullanılmış ve sahibi olan kişinin Mevlevilikte ki ait olduğu derecesini göstermektedir.

Alt çapı üst çapından daha geniş olan başlık, oldukça yüksek tutulmuş tam bir Mevlevi sikkesi formundadır. 1903 M tarihli 112 katalog numaralı başlık tek örnektir.

Benzer örneklerini, Bursa Pınarbaşı mezarlığındaki 1915M tarihli Saraybosna Muhacirlerinden Said bin Sadullah Ağa'nın başlığı[514], Kütahya Erguniyye Mevlevihanesi (Dönenler Camii) Haziresindeki 1884M tarihli Hacı Molla zade Salih Ziya Bey'e ait başlık (Karş. Resmi.73)[515], İstanbul Zeytinburnu Merkez Efendi Mezarlığı'nda bulunan 1903M tarihli Osman Efendi'ye ait[516] başlıklarda görülebilir.

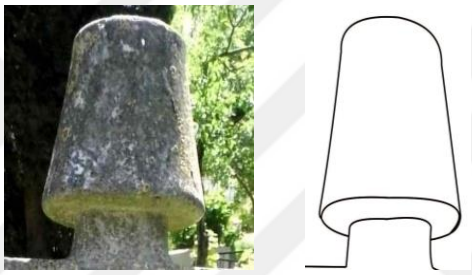

Kat. No: 112

Karş. Foto. 73. Kütahya Erguniyye Mevlevihanesi (Dönenler Camii) Haziresi'ndeki Hacı Molla zade Salih Ziya Bey'e Ait Baş (A. Çaycı- L. Durmuş'tan)

[513] Serdar Ösen, "Osmanlı Devletinde Mevlevi Olmayanların Sikke Giymesine Karşı Alınan Önlemler", *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 2(1), Mart 2013, 343. http://kutaksam.karabuk.edu.tr/index.php (Erişim Tarihi 22.02.2016).
[514]Abdurrezzak Tek, Mevleviliğin Bursa'daki izleri, http://arsiv.mevlana.org.tr/doc/mevlevi/abdurrezzak_tek/AbdurrezzakTek_MevleviliginBursadaizleri.htm , (Erişim Tarihi 24.02.2016).
[515] Çaycı- Durmuş, 209-210.
[516] Berk, 155.

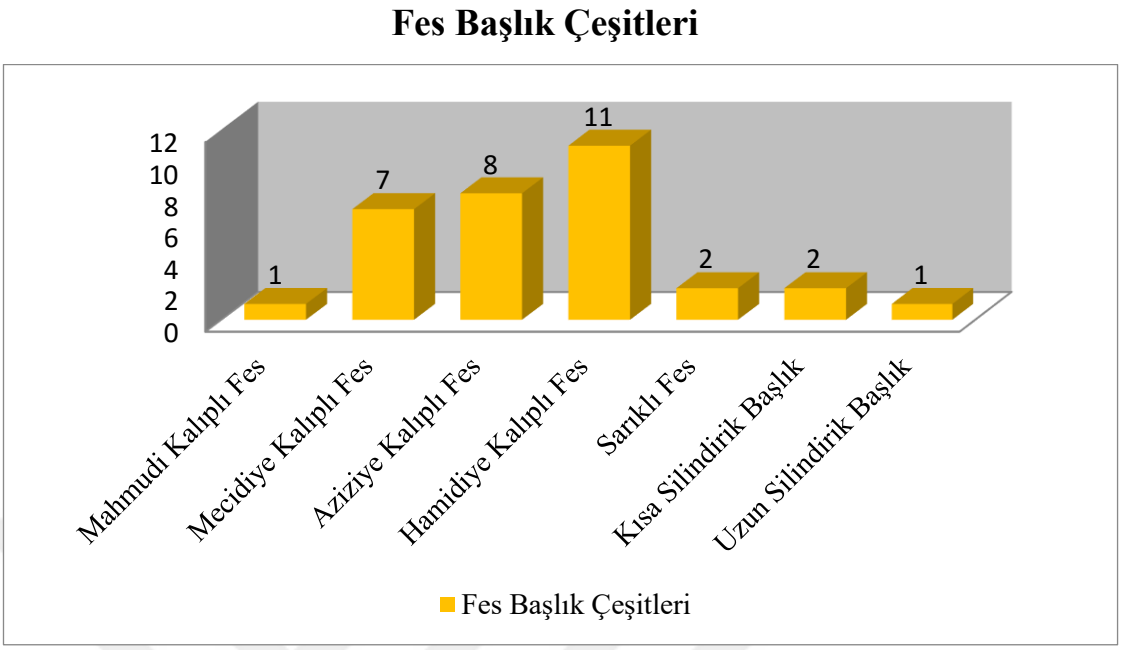

Grafik 6. Fes Başlık Çeşitleri

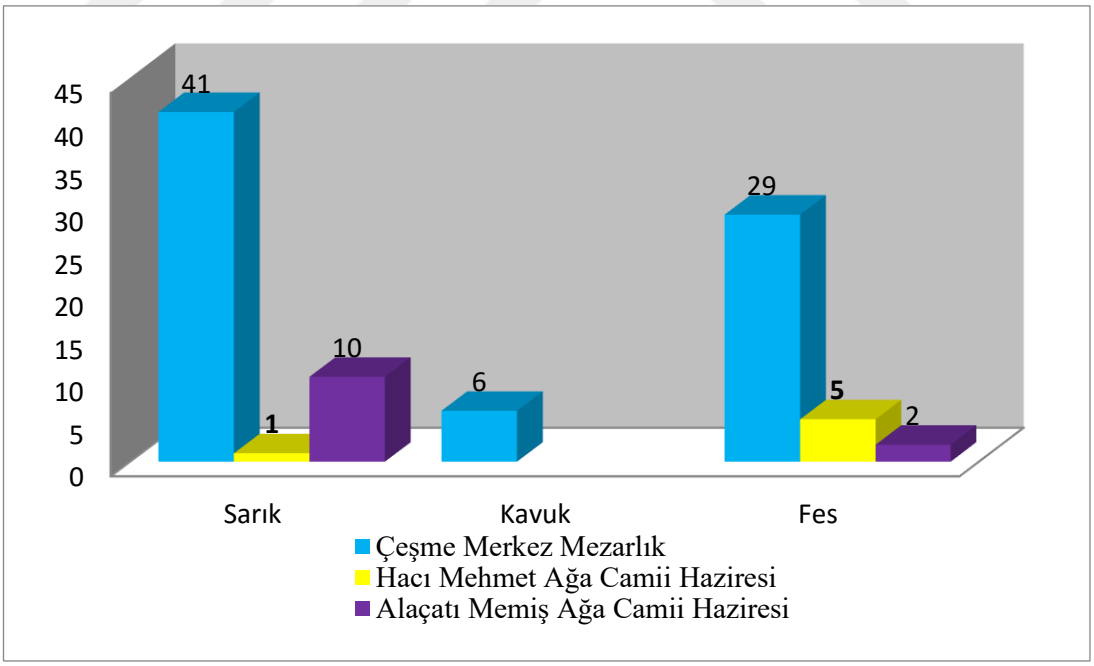

Grafik 7. Başlık Çeşitlerinin Mezarlıklara Göre Dağılımı

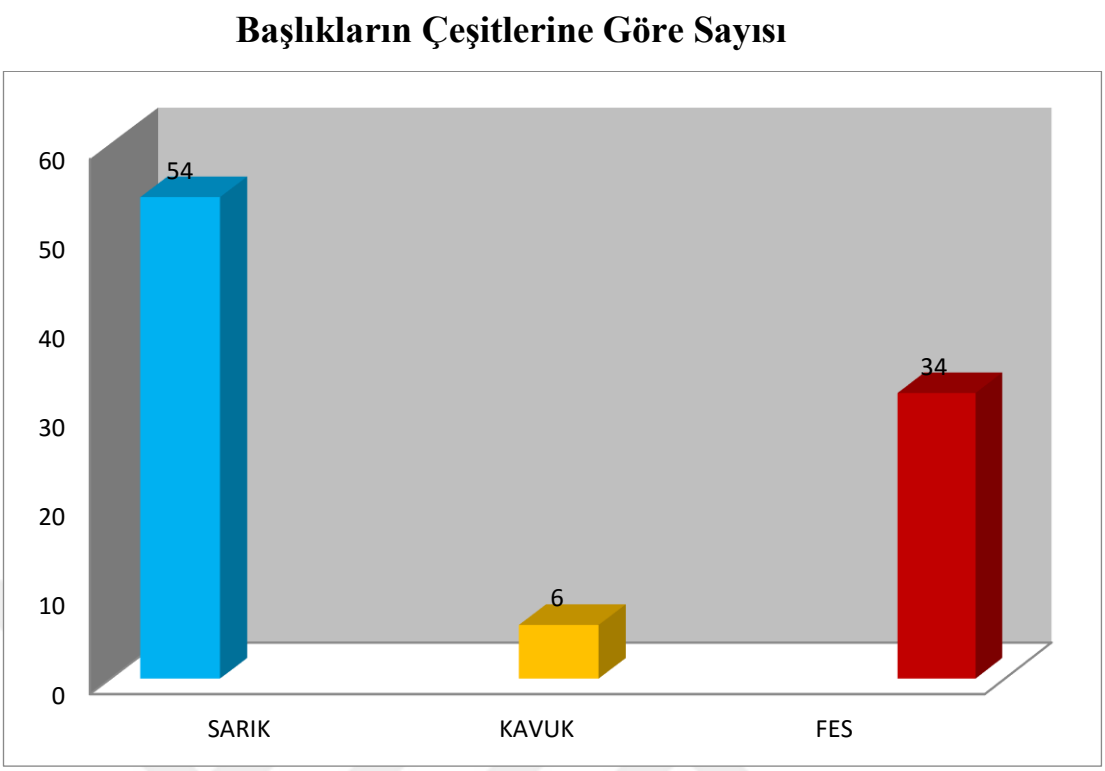

Grafik 8. Başlıkların Çeşitlerine Göre Sayısı

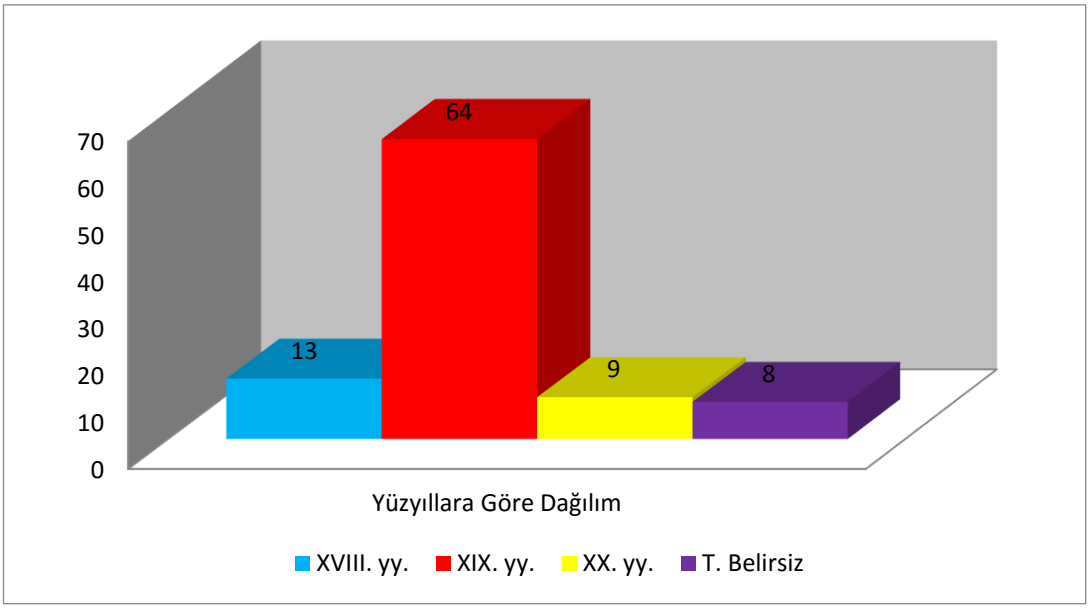

Grafik 9. Başlıkların Yüzyıllara Göre Dağılımı

5.2.2. Kadın Başlık Tipleri

Genellikle takke, fes, hotoz, türban gibi nesnelerden oluşan nesneli bezemeler kapsamında ele alınabilecek kadın başlıklarının özellikle boyutları ile gerçeğe yaklaştığı gözlenmektedir. Nesneli bezeme dışında çiçek demetlerinden ve buketlerinden oluşturulmuş bitkisel bezemeler kapsamında yer alan başlıklarda vardır. Başlık başa giyilen nesne olarak ele alınmış çiçek biçiminde tasarlananlar ise başlık yerine demetli biçiminde ifade edilmiştir[517].

5.2.2.1. Başlıklı Kadın Baş Taşları

Kadın mezar taşlarından 18'i form bakımından gövde, boyun ve başlık kısımlarından meydana gelmektedir. Bu bakımdan, kadın başlık tipolojisini yaparken bu özellikte olanları dikkate alıp değerlendirmeyi buna göre yaptık. Ayak taşlarını bu başlık dışında ayrı olarak gruplandırıp değerlendirdik.

Kadın başlıklarını, Tablakar Fes, Mantar Formlu Başlık, Kadın Fesi, Hotoz (Soğan) Başlık olarak dört ana başlık altında gruplandırdık.

5.2.2.1.1. Tablakâr Fes

Form itibariyle benzer olan başlıkları, bazı küçük farklılıklardan dolayı I.Tip ve II. Tip başlıkları altında inceleyip değerlendirdik.

I.Tip: Omuzların ortasından yukarı doğru daralarak yükselen boyun üzerinde kademeli bir geçişle başlık yükselmektedir. Boyun üzerinden yukarı doğru yükselirken yanlara doğru genişleyerek büyüyen başlık, 3-4 cm.lik bir yükseklikle tepesi düz bir tabla şeklinde tamamlanmıştır. Başlık, sade olabileceği gibi boyun kısmında takılar ve tablanın alt tarafında güller ve yapraklarla bezenmiş olanları da mevcuttur. Çal, bu tip başlığı 2.Tip[518] altında değerlendirmektedir. Saraçoğlu, bu tip başlığı kadın saç şekillerinden topuza benzetmektedir[519].

---

[517]Örcün Barışta, "Osmanlı İmparatorluğu Dönemi İstanbul ve Dışında Bazı Kadın Mezarlığı Başlıkları*", 7. Uluslar arası Türk Kültürü Kongresi, Bildiriler IV İstanbul'da Sanat: Mimari, El Sanatı, Resim, Müzik (5-10 Ekim 2009),* Türk ve Dünya Kültüründe İstanbul, Atatürk Kültür Merkezi 2011, 429-430.
[518] Çal, "Göynük(Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları", 308.
[519] Saraçoğlu, 44.

Bu tipte 7 başlık bulunmaktadır. 18.yüzyıl ve 19. yüzyıla ait, 12-13-25-29-30-129-155 katalog numaralı başlıkların en erken tarihlisi 1748M (Kat. No:155), en geç tarihlisi 1804M (Kat. No:29-30) tarihlidir.

Benzer örnekleri, Bodrum Ortakent Mezarlığında bulunan 1809M tarihli Zeyneb Hatun'a ait başlıkta (Karş. Foto.74)[520], Rize Hemşin İlçesi Uğrak (Çinkit) Köyü Cami arkası 2. Sır 1. Mezar olan 1838M tarihli Hüseyin Ağa'nın ehli Hadice Hanım'a ait başlık[521], İstanbul Zeytinburnu Çamlık Mezarlığında bulunan 1705M tarihli Meryem Hanım'a ait başlıkta[522], Edirne Gazi Mihal Cami Haziresinde bulunan 1810M tarihli Ahmet kızı Şerife Gelin Ayşe'ye aitbaşlıkta(Karş. Foto.75)[523], Trabzon Sülüklü Mezarlığında bulunan 1788M tarihli Kozlucalı Hacı Abdi Ağa'nın eşi Havva Hatun'a ait[524] başlıklarda görmekteyiz.

Kat. No:12

Kat. No:25

Kat. No:29

Kat. No:12

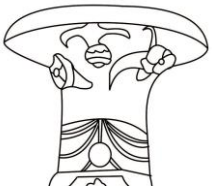

Kat. No:25

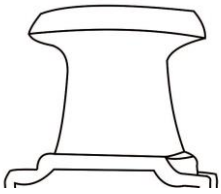

Kat. No:29

Karş. Foto. 74. Bodrum Ortakent Mezarlığında Zeyneb Hatun'un Başlığı (1809M) (H. Kamil'den)

Karş. Foto: 75. Edirne Gazi Mihal Cami Haziresinde Şerife Gelin Ayşe'nin Başlığı(1810M) (B. Doğan'dan)

[520] Biçici, "Osmanlı Dönemi Ortakent Başlıklı Mezar Taşları", 1076.
[521] Atacan,13.
[522] Berk, 413.
[523] Doğan, 215-216.
[524] Yer, 89-90.

II. Tip: Uzun boyun üzerinde yanlara doğru genişleyerek yukarı doğru yüksek bir kavisle tepede oval bir form kazanmıştır. Saç topuzunu andıran bu başlık, diğer tablakar fes başlıktan farklı olarak yanlardan daha yüksek tutularak tepeye geçiş yapılmıştır. Başlığa tepeden bakıldığında, ortasında küçük bir daire ve bu daire etrafında altı parçaya bölünmüş, çiçeği anımsatan bir motif yerleştirilmiştir. 129 katalog numaralı başlık tek örnektir. Tarih ve kimliği belli değildir.

Benzer örneğini, Rize Hemşin İlçesi Uğrak (Çinkit) Köyü Cami arkası 2. Sıra 5. Mezar olan 1775M tarikli Mekkiye Hatun'a ait başlık[525], İstanbul Zeytinburnu Çamlık Mezarlığında bulunan 1174H tarihli Feyzullah Ağa'nın kerimesi Hatice Kadın'a ait başlık[526], Bodrum Ortakent'te Mezarlığında bulunan 1751M tarihli Hüseyin Çelebinin kerimesi Aişe kadına ait (Karş. Foto.76)[527] başlıklar verilebilir.

Kat. No:129 Tepeden görüntüsü

Karş. Foto. 76. Bodrum Ortakent'te Mezarlığında Aişe Kadının Başlığı (1751M) (H. Biçici'den)

[525] Atacan, Bekar, 15.
[526] Berk, 399.
[527] Biçici, "Osmanlı Dönemi Ortakent Başlıklı Mezar Taşları*",* 1067.

5.2.2.1.2. Mantar Formlu Başlık

Bu tip, mevcut boyun üzerinden yükselen başlık, yanlara doğru genişleyerek tepede 3 veya 4 kademeli yumuşak bir geçişle bir yükseklik kazanmış, mantar formunda bir görüntüye sahiptir. Bu tip başlığa konik, küp kapağı ve kaplumbağa sırtı gibi isimler de verilmektedir. Çal bu başlık tipini 3.Tip[528] olarak değerlendirmiştir.

Bu tipte 6 başlık mevcuttur. 33-35-50-69-126-179 katalog numaralı başlıkların 5'i 19. yüzyıla ait olup en erken tarihlisi 1810M, en geç tarihlisi 1860M tarihlidir. 126 katalog numaralı başlığın tarihi belli değildir.

Benzer örnekler, Muğla Ortakent Mezarlığında bulunan 1805M tarihli Raziye Dudu'ya ait başlık[529],Antalya Müzesinde bulunan, 1882M tarihli Hacı Emin Ağa kızı Şerife Zeliha Zübeyde Hanım'a ait başlık[530], Sakarya Taraklı Kemaller Köyü Mezarlığında 1814M tarihli Ömer Ağa'nın kerimesi Nefise Molla'ya ait başlık[531], Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Adana Müzesi'nde bulunan 1816M tarihli İsmail Bey'in kızı Emine Hanım'a ait başlık[532], Adapazarı Geyve Umur Bey Köyü Mezarlığında (3.kısım) bulunan 1823M tarihli Molla Zeyneb'e ait başlık[533], Anadolu Hisarı Sultan II. Beyazıd Han Mezarlığında bulunan 1829/30M tarihli Seyide Zekiye Hanım'a ait başlık (Karş. Foto.77)[534], İstanbul'da Yahya Efendi Kabristanı'nda bulunan 1837M tarihli Fatıma Hanım'a ait[535] başlıklar verilebilir.

Kat. No:33

Kat. No:35

Kat. No:179

[528] Çal, "Göynük(Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları", 308.
[529] Biçici, " Muğla Ortakent'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları-II", *The Journal of Academic Social Science Studies (JASSS) Iternational Journal of Social Science*, 6/ 2,1384-1385.
[530] Naci Eren, " Antalya Müzesi'nde Bulunan Eski Türk Mezar Taşları", *Türk Etnoğrafya Dergisi*, S. XVII, Ankara 1982, 115-134.
[531] Şeyban, 104.
[532] Özkan, 92-93.
[533] Yavuz, 268-269.
[534] H. Yılmaz, 129-130.
[535] Dikbıyık, 240-241.

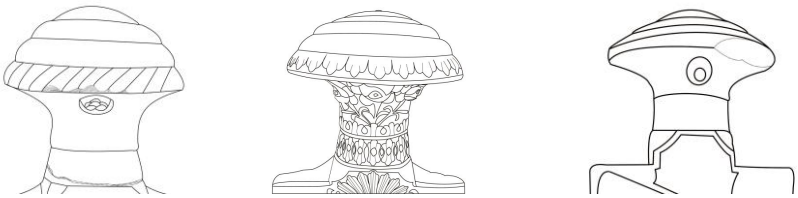

Kat. No:33 **Kat. No:**35 **Kat. No:**179

Karş. Foto. 77. İstanbulAnadolu Hisarı Sultan Sultan II. Beyazıd Han Mezarlığında Seyide Zekiye Hanım'ın Başlığı (1829/30M) (H. Yılmaz'dan)

5.2.2.1.3. Kadın Fesi

Kısa boyun üzerinde yer alan takke tipi başlığın etrafı iki sıra şerit sarıkla sarılmıştır. Ön ve arkadan basık olan başlık oval formdadır. Önden bakıldığında sarık ile başlık arasından çıkmış gül dalı sol yandan aşağı doğru uzatılmış bir şekilde yerleştirilmiştir. Başlığın arka tarafından bakıldığında, başlığın altından omuzlara kadar uzanan saçlar oldukça dikkat çekmektedir. Kitabesinde ünvan olarak Molla ibaresi bulunur. 1854M tarihli 66 katalog numaralı başlık tek örnektir.

Benzer örneklerini, Adana Müzesi'nde bulunan 1826M tarihli Ömer Ağa'nın zevcesi Hadice Hanım'a ait başlık (Karş. Foto.78)[536] tipi olup saçları bulunmaktadır.

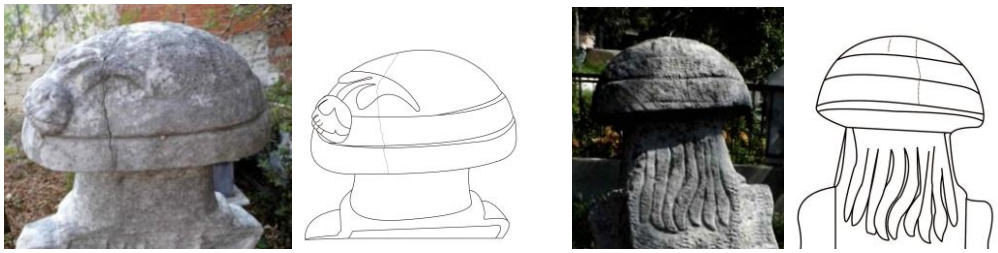

Kat. No: 66 **Kat. No:**66

Başlığın arkadan görüntüsü

[536] S. Özkan, 94-95.

Karş. Foto. 78: Adana Müzesi'ndeHadice Hanım'ın Başlığı (S. Özkan'dan)

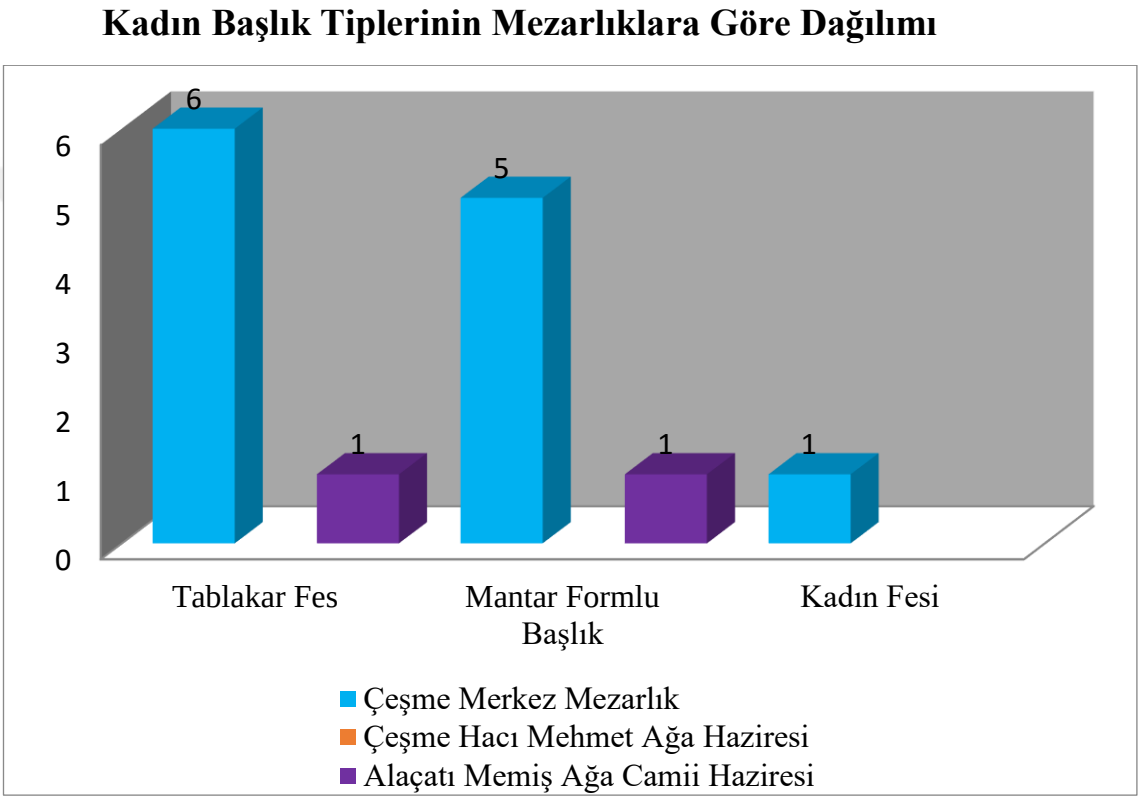

Grafik 10. Kadın Başlık Tiplerinin Mezarlıklara Göre Dağılımı

5.3. KADIN BAŞ TAŞLARINDA TEPELİK VE ALINLIK TİPLERİ

Çeşme mezarlığında 40 adet, Hacı Mehmet Ağa Camii Haziresinde 5 adet, Alaçatı Hacı Memiş Cami haziresinde 25 adet olmak üzere toplam 60 adet kadın mezar taşı bulunmaktadır. Tüm bu baş taşları içerisinde, 5 tanesinin başlığı kırık durumda olup başlıkları mevcut değildir. 18. yüzyılın ilk çeyreğinden başlayarak, 19. yüzyıl ve 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar çeşitli formlarda gördüğümüz başlıklı ve tepelikli kadın

mezar taşlarının en erken tarihlisi 1716M(Kat. No:01), en geç tarihlisi 1930M (Kat. No:200)tarihlidir.

Kadın baş taşlarını, başlık çeşitleri dışında tepelik ve alınlık formlarına göre 2 ana başlık altında gruplandırdık.

1)Tepelikli Kadın Baş Taşları

2) Alınlık formuna Göre Kadın Baş Taşları

5.3.1. Tepelikli Kadın Baş Taşları

Kadın mezar taşlarında başlık yerine, bir insan kafası formunda bitkisel bir tepelik yerleştirilmiştir. Genellikle akant yapraklardan meydana gelen tepelik kısmında gül motifleride bolca kullanılmıştır.

5.3.1.1. Bitkisel (Çiçek) Demetli Tepelik

Kadın başlığından çok daha farklı olarak bir tepelik formunda oluşturulmuştur. Çiçek demeti ve güneş motifli olanları bu başlık altında gruplandırdık.

4 baş taşının (Kat. No:71-99-120-151) tepelikleri bu tiptedir. 1861M (Kat. No:71), 1885M (Kat. No:151), 1887M (Kat. No:99) tarihli 19 yüzyıla ait mezar taşlarında, tarihi belli olmayan 120 numaralı Ayşe Hanım'a ait taşta Molla ünvanı bulunur.

Baş taşlarının omuzları üzerinde başlık gibi duran tepelik, yapraklı güllerle veya sadece yapraklardan dizayn edilmiş bir çiçek demeti formundadır. Çiçek demetinin alt tarafı boyun şeklinde düzenlenmiştir. Bacque-Grammont, Vatin, Laqueur, 99 numaralı tepelikli tipleri apoletlere kavuşan sarkık dallı olarak tanımlamaktadır[537].

Benzer örneklerini, Anadolu Hisarı Sultan II. Beyazıd Han Mezarlığında bulunan 1861M tarihli Saliha Hatun'a ait baş taşı alınlığı ve 1866M tarihli Hacı Hüseyin Ağa'nın kızı Emine'ye ait baş taşı tepeliği[538], Boyabat İtfaiye Müdürlüğünde bulunan 1309M tarihli Şimşirzade Azize Hanım'a ait baş taşı tepeliği[539], Kastamonu Atabey

[537] Bacque-Grammont, Vatin, Laqueur, 214.
[538] H. Yılmaz, 244-245-246-255-256.
[539] Çal, *Boyabat Mezar Taşları*, 70.

Gazi Cami Haziresinde bulunan 1892M tarihli Şemsizade İbrahim Bey'in eşi Tevfika Hanım'a ait baş taşı tepeliği[540], Adana Müzesi'nde bulunan 1884M tarihli Menen Bey'in kızı Zeyneb Hanım'a ait tepelik ve 1864M tarihli Hasibe Şerife Hanım'a ait tepelik[541], Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığında bulunan 1881M tarihli Hacı Osman Ağa'nın kızı ve Eyyubzade Ali Galib Efendi'nin Eşi Hacı Necat Asiye Hanım ve 1873M tarihli Behram Ağa'nın kızı Arife Hanım'a ait baş taşı tepeliği[542], İstanbul Sultan II. Mahmud Türbe Haziresinde bulunan 1902M tarihli Hace Mahvisal Hanım'a ait ayak taşı tepeliği[543], Giresun Müzesi'nde bulunan 1885M tarihli Sar Alemdar Zade DuhteriZeyneb Hanım'a ait baş taşı tepeliği[544], İstanbul Yahya Efendi Kabristanında bulunan 1901M tarihli Atiye Hanım'a ait baş taşı tepeliği (Karş. Foto.79)[545], Manisa Akhisar Paşa Cami Haziresinde bulunan 1897-98M tarihli Zahide Hanım'a ait baş taşı alınlığı[546], Beypazarı Müzesinde bulunan 1295H tarihli Hacı Emirzade Validesi Münteha Kadın'a ait baş taşı[547] tepeliklerinde görülmektedir.

Kat. No:71

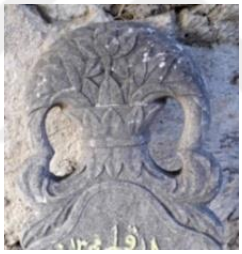

Kat. No:99

Kat. No:120

Kat. No:71

Kat. No:99

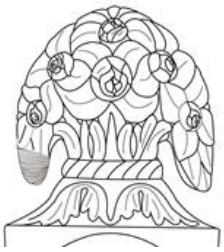

Kat. No:120

[540] Çal-Çal, 129.
[541] S. Özkan, 109-110.
[542] Ölçay, 66-67-92-93.
[543] Tığcı, 247-248-249.
[544] İltar, 109-110.
[545] Dikbıyık, 114-115.
[546] Erdem, 145.146.
[547] Gül Tunçel, "Beypazarı Müzesi'ndeki Mezartaşları",*Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, S.44, 2(2004), 271.

Karş. Foto. 79. İstanbul Yahya Efendi Kabristanında Atiye Hanım'a ait baş taşı tepeliği(1901M) (T. R. Dikbıyık'tan)

5.3.1.2. Güneş Kursu Tepelik

Bu tipte iki tepelik mevcuttur. 1875M tarihli 186katalog numaralı taş ve 1878M tarihli 88 katalog numaralı taşlar 19. Yüzyıla ait mezar taşı tepeliklerinden ikisidir.

Çiçek ve yıldız formunda geometrik şeklin altından başlayan ışınsal çubuklar, daire formunda dağılır bir şekilde tasvir edilmiştir.

Anadolu'da birçok yerde benzer örnekleri mevcuttur. Çanakkale Gelibolu Alaattin Kalfa Mezarlığında bulunan tarihi belli olmayan Koru Çiftliği Beğizade İbrahim Beğ'in haremi Aişe Hanım'a ait baş taşı tepeliği[548], İstanbul Zeytinburnu Merkez Efendi Mezarlığında bulunan tarihi belli olmayan Nadire Hanım'a ait baş taşı tepeliği ile 1314H tarihli Fatıma Hanım'a ait baş taşı tepeliği[549], Rize Hemşin ilçesi Çamlı Tepe Köyü (Zuga) yolu üstünde 2. Mezar olan 1906M tarihli Abbas-zade Hacı Mehmed Efendi'nin validesi el-Hac Hamide bint Ahmed'e ait baş taşı tepeliği[550], Boyabat İtfaiye Müdürlüğünde bulunan 1873M tarihli Sakaoğlu Ayşe Hanım'a ait baş taşı tepeliği[551], Kastamonu Atabey Gazi Camii Haziresinde bulunan1891M tarihli Şehzade Mehmet Bey'in eşi Feride Hanım'ın baş taşı tepeliği ve 1907M tarihli Tuti Aliye Hanım'a ait baş taşı tepeliği[552], Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığında bulunan 1847M tarihli Çeçenzade Hasan Paşa'nın kızı Havva Hanım'a ait baş taşı tepeliği (Karş. Foto.80)[553], İstanbul

[548] Arbaş, Yazıcı, Yazıcı, 688.
[549] Berk, 109-115.
[550] Atacan, 47.
[551] Çal, *Boyabat Mezar Taşları,* 56.
[552] Çal ve Çal, 117.
[553] Ölçay, 64-65-66.

Yahya Efendi Kabristanında bulunan 1855M tarihli Fatıma Hanım'a ait baş taşı tepeliği ve 1881M tarihli Mâh-ı Kemal Kalfa'ya ait baş taşı tepelik[554], Erzurum Yeğen Ağa Camii Haziresinde bulunan 1895M tarihli Gül Hanım'a ait baş taşı tepelik[555], Balıkesir Şeyh Lütfullah Camii Haziresinde yer alan 1889M Hatice Hanım'a ait baş taşı tepelik[556] tarihli örneklerinde görülmektedir.

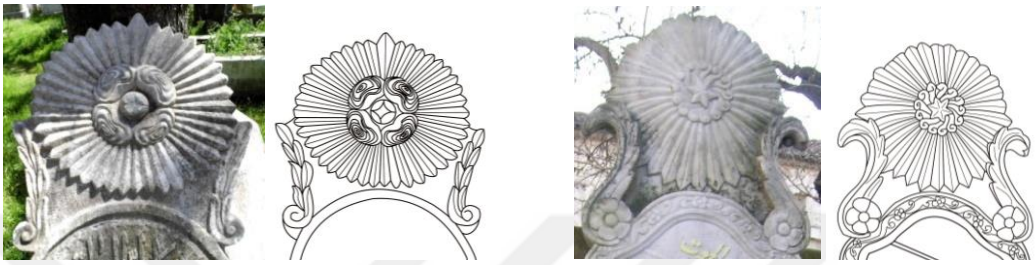

Kat. No:88 **Kat. No:**185

Karş. Foto. 80. Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığında Çeçenzade Hasan Paşa'nın kızı Havva Hanım'a ait baş taşı tepeliği (1847M) (H. Ölçay'dan)

[554] Dikbıyık, 92-93-460-461.
[555] Hanoğlu, 164-165.
[556] Gökler, 386-387.

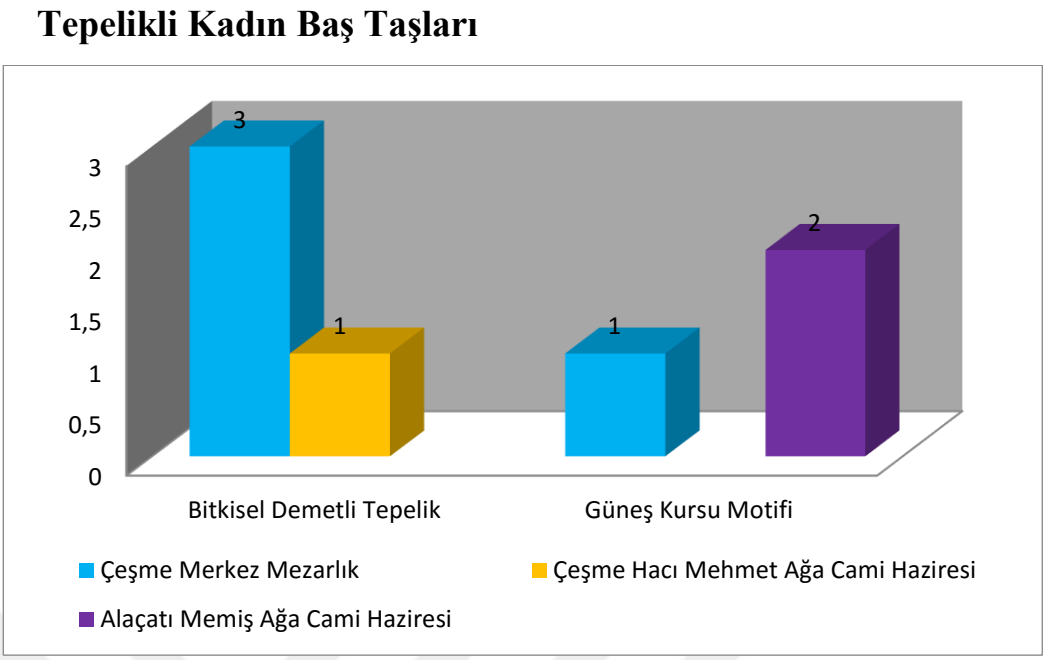

Grafik 11. Tepelik Çeşidine Göre Kadın Baş Taşları

5.3.2. Alınlık Formuna Göre Kadın Baş Taşları

Toplam 60 kadın baş taşını sahip oldukları alınlık formuna göre 6 başlık altında gruplandırdık.

5.3.2.1. Bitkisel Alınlıklı Baş Taşları

Bu tipte toplam 13[557] baş taşı mevcuttur. 19. yüzyıla ait taşların en erken tarihlisi 1841M (Kat. No:177), en geç tarihlisi 1885M (Kat. No:93) tarihli olup 116-121 katalog numaralı iki mezar taşının tarihleri belli değildir.

Bitkisel alınlıkların 9 (Kat. No:59-61-75-79-93-146-182-185-190) tanesi yuvarlak kemer, 3 (Kat. No:76-116-121) tanesi ters çan formunda, bir tanesi (Kat. No:177) dalgalı formlu kemer ile kitabeli alandan ayrılmaktadır. 59-61-75-79-93-146-177 katalog numaralı alınlıklar ayaklı kaseden çıkmış bir şekilde dizayn edilmiş, 76-116-121-182-185-190 katalog numaralı alınlıklar ise kemer üzerinden hareket ederek kompozisyonlar tamamlanmıştır. 116-121 katalog numaralı alınlıklar barok üslupta, diğer alınlıklar naturalist üslupta işlenmiştir. 121 katalog numaralı alınlıkta serbest

[557] Kat. No: 59-61-75-76-79-93-116-121-146-177-182-185-190.

kompozisyon uygulanırken diğerleri simetrik bir kompozisyon düzeni içerisinde uygulanmıştır.

Benzer örnek olarak, Balıkesir Edremit İlçesi Narlı Köyü Mezarlığında bulunan 1858M tarihli Muhammet Efendi'nin zevcesi Şerife Kadın'a ait baş taşı alınlığı(Karş. Foto.81)[558],Muğla Ortakent mezarlığında 1794M tarihli Mehmed Ağa'nın kerimesi Habibe Hanım'a ait baş taşı alınlığı[559], Boyabat Aşağı Köprücek Köyü Mezarlığında bulunan 1855M tarihli Hanife'ye ait baş taşı alınlığı (116 katalog numaralı alınlıkla büyük benzerlik taşımaktadır)[560], Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresinde bulunan 1838M tarihli Safiye Hanıma ait baş taşı alınlığı[561], Nevşehir Hacı Bektaş-i Veli Küllüyesi Haziresinde bulunan 1300H Fatma Zehra Hatun'a ait baş taşı alınlığı[562], İstanbul Yahya Efendi Kabristanında bulunan 1846M tarihli Ayşe Hanımefendi'ye ait baş taşı alınlığı[563], Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığında bulunan 1859M tarihli Trabzon Kadısı Kuyucaklızâde'nin eşi Şerife Hanım'a ait baş taşı alınlığı[564], Manisa Gördes Ağalar Mezarlığında bulunan 1935M tarihli Müftünün zevcesi Hatice Monla'ya ait baş taşı alınlığı ve 1839M tarihli Müftüzade Mustafa Efendi zevcesi Fatıma'ya ait baş taşı alınlığı[565], Giresun Bulancak Burunucu Köyü Karaibrahimoğulları Mezarlığında bulunan 1846-47M tarihli İbrahim Ağa'nın kerimesi Rukiye Hanım'a ait baş taşı alınlığı ile Tirebolu Kalesinde bulunan tarihi belli olmayan Kethuda Zade Emin Ağa'nın odalığı (?)Hanım'a ait baş taşı alınlığıda[566] görülmektedir.

Kat. No:75

Kat. No:76

Kat. No:116

[558] Yanık ve Kındığılı, 95.
[559] H. Kamil Biçici, "Muğla Ortakent'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları-II", 1383.
[560] Çal, *Boyabat Mezat Taşları*, 103.
[561] Arslan, 202-203.
[562] Emrah Yazıcıoğlu, *Nevşehir-Hacı Bektaş-i Veli Külliyesi Haziresi'nde Yer Alan Mezar Taşları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara 2004, 89.
[563] Dikbıyık, 64-65.
[564] Ölçay, 25-26.
[565] Biçici, *Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları,* 49-53.
[566] İltar, 46-47, 223-224.

Kat. No:75

Kat. No:76

Kat. No:116

Karş. Foto. 81. Balıkesir Edremit İlçesi Narlı Köyü Mezarlığında Muhammet Efendi'nin zevcesi Şerife Kadın'a ait baş taşı alınlığı**(**1858M) (N. H. Yanık-M. L. Kındığılı'dan)

5.3.2.2. Üçgen Alınlıklı Baş Taşları

Üçgen alınlık formuna sahip 25[567] mezar taşı mevcuttur. Bu tip mezar taşlarının 9'u[568] bitkisel bezemeli, 14'ü[569] cami tasvirli, 2'si[570] ise hiçbir süsleme unsuruna sahip değildir. Aynı form alınlığa sahip kadın baş taşlarını, sahip oldukları bezeme özelliklerine göre üç madde altında topladık.

5.3.2.2.1. Üçgen Alınlıklı Bitkisel Bezemeli Baş Taşları

Bu tip alınlığa sahip 9[571] adet baş taşı mevcuttur. 18. yüzyılın son çeyreğinden 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar kullanılan alınlık tiplerinin en erken tarihlisi 1798M (Kat. No:27), en geç tarihlisi 1930 (Kat. No:199) tarihlidir. 201-202 katalog numaralı mezar taşlarının tarihleri belli değildir.

---

[567]Kat.No:20-27-39-40-43-44-49-51-52-53-58-123-125-127-129-144-156-160-165-167-169-194-200-201-202.
[568] Kat. No: 20-27-40-156-167-194-200-201-202.
[569] Kat. No: 39-44-49-51-52-53-58-123-125-127-129-144-160-165.
[570] Kat. No: 43-169.
[571] Kat. No: 20-27-40-156-167-194-200-201-202.

Bu tip alınlıklarda 20-199 katalog numaralı mezar taşı alınlıklarında, kase (gondol) içerisinde meyve (üzüm) kompozisyonu, 27-156-201-202 katalog numaralı mezar taşı alınlıklarında, bir vazo veya bir kase içerisinde çiçek demeti, 40 katalog numaralı alınlıkta bereket boynuzu içinden çıkan çiçek demeti, 194 katalog numaralı mezar taşı alınlığında bir bağla bağlanmış çiçekli kompozisyonlar işlenmiştir. Naturalist üslupta yorumlanan kompozisyonlar simetrik olup genellikle barok üslupta motiflerle tamamlanmıştır. 27-40-167-202 katalog numaralı alınlıklar silme üzerinden, 20-201-156 katalog numaralı alınlıklar bordür üzerinden, 194 katalog numaralı alınlık hiçbir dekoratif unsur kullanılmadan yazılı gövdeden ayrılmaktadır.

Benzer baş taşı alınlıklarını, Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığında bulunan 1803M tarihli Trabzon Nakibû'eşrafı Hacı Abdullah Efendi'nin Eşi Rukkiye Hatun ve 1801-2M tarihli Orta Hisar İmamı Hacı Hasan Efendi'nin Annesi Fatıma Hatun'a ait baş taşı alınlığı[572], Giresun Tirebolu Kalesi'nde bulunan 1811M tarihli Abdullah Reisin Ehli Hadice Hanım'a ait baş taşı alınlığı[573], Boyabat Uzunöz Köyü Mezarlığında bulunan 1803M tarihli Ayşe Hatun'a ait baş taşı alınlığı (Krş. Foto.82)[574], Tire Müzesi'nde bulunan tarihi ve kimliği belli olmayan M-15 numaralı baş taşı alınlığı[575], İzmir- Agora ören yerinde bulunan1791-92m tarihli Hasan kızı Gülsüm Hanım'ın baş taşı alınlığı[576], İstanbul Yahya Efendi Kabristanında bulunan 1794M tarihli Saraylı Letafet Hanım'a ait baş taşı alınlığı[577], Muğla Ortakent Mezarlığında bulunan 1813M tarihli Aişe Hatun'a ait baş taşı alınlığı[578], Manisa Gördes Büyük Mezarlıkta bulunan 1766M tarihli Hacı Mustafa kızı Hatice'ye ait baş taşı alınlığı ve 1787M tarihli Hacı Süleyman kızı Şerife Ümmü Gülsüm'e ait baş taşı alınlığında[579] görmekteyiz.

---

572 Ölçay, 85-86-112.
573 İltar, 189-190.
574 Çal, *Boyabat Mezar Taşları*,112.
575 H. Kamil Biçici, "Tire İlçesinde Bulunan Süslemeli Mezar Taşlarından Bazı Örnekler (XIII-XX. yy)", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 50(1), 2009, 121-122.
576 Necmi Ülker, "İzmir- Agora Ören Yerindeki Osmanlı Dönemi Mezar Kitabelerinden Örnekler", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXII(2), Aralık 2007, 208-209.
577 Dikbıyık, 266-267.
578 Biçici,"Muğla Ortakent'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları-II", 1386.
579 Biçici, *Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları,* 112-113-159-160.

Kat. No:167

Kat. No:194

Kat. No: 201

Kat. No:167

Kat. No:194

Kat. No: 201

Karş. Foto. 82. Boyabat Uzunöz Köyü Mezarlığında Ayşe Hatun'a ait baş taşı alınlığı (1803M) (H. Çal'dan)

5.3.2.2.2. Üçgen Alınlıklı Cami Tasvirli Baş Taşları

Bu tipte 14[580] adet mezar taşı alınlığı mevcuttur. 18.yüzyıl ve 19. yüzyıla ait taşların en erken tarihlisi 1794M (Kat. No:160), en geç tarihlisi 1847M (Kat. No:58) tarihlidir. 123-125-127-129 katalog numaralı mezar taşlarının tarihleri belli değildir. Cami tasvirli üçgen alınlık, yuvarlak ve ters çan formundaki kemer üstünde yer alan silme üzerine işlenmiştir. 44-129 katalog numaralı üçgen alınlık üzerinde camii figürü sağ tarafa, 39-51-52-53-58-125-127-144-160 katalog numaralı üçgen alınlıklar üzerinde cami figürü sol tarafa yerleştirilmiştir. 49-165 katalog numaralı üçgen alınlık ortasındaki minarenin sağına ve soluna birer cami yerleştirilmiştir. 123 katalog numaralı üçgen alınlığın tam ortasına cami ve minaresi yerleştirilmiştir. Tüm bu

[580] Kat. No:39-44-49-51-52-53-58-123-125-127-129-144-160-165.

kompozisyonlar içerisinde dikkat çeken özelliklerden bir tanesi, minarenin üçgen alınlığın tam ortasında, alınlığı ikiye böler bir şekilde yerleştirilmiş olmasıdır.

18. yüzyılın başlarında Osmanlı sanatını etkisi altına alan batılı sanat anlayışı, minyatür resim tekniğini ve uygulamasını da değiştirmiştir. Uygulama artık kitap sanatından çıkmış mimaride de süsleme unsuru olarak kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle dini mimaride; camilerin son cemaat yeri ve mahvil kısımlarında cami tasvirleri (Yozgat Çapanoğlu Camisi mahfil tonozunda, Amasya- Gümüşlü Camii girişinde mahvil üzerinde kemer alınlığında)[581] , natürmort resimler (Yozgat Çapanoğlu Cami mahfil tonozunda)[582], Kabe tasvirleri (Soma Hızırbey Cami son cemaat yerinde Mekke- Medine tasviri, Aydın- Koçarlı Cikanoğlu Camisinin mihrabı üzerindeki Mekke tasviri)[583], sivil mimaride; Topkapı Sarayının özel odalarında tavanları süsleyen Kabe tasvirleri (İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi, Dela'il-i Hayrat 'da Mekke ve Medine Şehirleri)[584], natürmort ve naturalist çiçek motifleri (İstanbul TopkapıSarayı III. Ahmet Yemiş Odası)[585] ile birlikte ev ve konaklarda manzara tasvirleri ve İstanbul'u anlatan

Tasvirler (Ödemiş- Birgi Çakırağa Konağı kışlık odasında "İstanbul Panoraması")[586] ile bezenmiş oldukları görülmektedir.

Dış cephelerde anıtsal heykelin yerini tutan özellikle çeşme ve sebiller 18. ve 19. yüzyıllarda İstanbul'da olduğu kadar Anadoluda da barok ve rokoko üslubunda süslenerek dönemin plastiğini temsil edecek görüntülere bürünmüştür. İzmir Dönertaş Sebili üzerinde yer alan cami tasviri, İzmir Çakaloğlu Hanı Çeşmesi mermer panodaki camili şehir manzarası, Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camisi şadırvanında ki cami tasviri[587] örneklerini aynı dönem mezar taşlarında da görmekteyiz. Benzer plastik değerlere sahip mezar taşı alınlıklarında da cami ile rokoko üsluptaki bitkisel bezemelerle birlikte işlendiği görülmektedir. Batılılaşmanın etkisi, duvar resim sanatıyla başlamış, mezar taşlarının alınlıklarında Ege bölgesine has manzaralı cami tasvirlerine kadar geniş bir alana yayılmıştır. Ulaşabildiğimiz kaynaklarda, Batı Anadolu'da bulunan cami tasvirli

[581] Rüçhan Arık, *Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988, 28-81; Dini ve sivil mimarideki duvar resim sanatında batılılaşma etkisi için bknz. Günsel Renda, *Batılılaşma Döneminde Türk Resim Sanatı*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara 1977.
[582] Arık, 29.
[583] Arık, 33-47
[584] Arık, 20.
[585] Arık, 21.
[586] Arık, 87.
[587] Arık, 103-104-106-107.

alınlıklı baş taşlarını Balıkesir, İzmir ve ilçeleri, Manisa ve ilçeleri, Aydın ve ilçeleri ile Muğla tarafında Bodrum'da görebilmekteyiz. Batı Anadolu'ya özgü bu mezar taşlarının en fazla ve en güzel örneklerini İzmir ve Manisa İli sınırları içerisinde görmek mümkündür. Laqueur, üçgen alınlıklı cami tasvirli mezar taşlarının Ege sahil bölgelerinde bulunduğu yörelerin sınırlarını şöyle belirtmiştir; Kuzeyde Bergama, doğuda Tire, Aydın yöresi ve güneyde de Çeşme dir[588]. Tunçel[589] ise Batı Anadolu bölgesinde yapmış olduğu çalışmalarda Akhisar, Alaşehir, Bergama İzmir, Manisa, Menemen, Pınarbaşı, Tire, Zeytinliova merkezlerinde bulunan cami tasvirli mezar taşlarını incelemiş, bölgenin en batısında yer alan Çeşme'de bulunan cami tasvirli mezar taşlarından bahsetmemiştir. Ertan Daş ise makalesinde[590] Çeşme mezarlığında 40 adet cami tasvirli mezar taşlarının varlığından bahsetmektedir. Günümüzde sadece 11 adet cami tasvirli mezar taşları varlığını sürdürmektedir.

Anadolu'nun birçok yerinde üçgen alınlıklı mezar taşları olmasına rağmen cami tasvirli alınlıklara pek rastlanılmamıştır. Benzer örneklerini, Manisa Turgutlu Irlamaz Köyü Mezarlığında bulunan Pinaroğlu Halil kızı Eşe'ye ait mezar taşı alınlığı, yine Irlamaz Köyü Mezarlığında bulunan Girdamlı Hüseyin kızı Ümmühan'a ait mezar taşı alınlığı[591], Tire Müzesi'nde bulunan tarih ve kimlikleri belli olmayan M-14, M-16 ve M-20 numaralı baş taşı alınlıkları[592], Manisa Gördes'de Hüseyni Baba Mezarlığında bulunan 1958 tarihli Zeliha Özgür'e ait baş taşı alınlığı ve Gördes Büyük mezarlıkta bulunan tarihi belli olmayan Konyalı Vahi Baba'ya ait baş taşı alınlığı[593], İzmir Agora Ören yerinde bulunan1824M tarihli Katib-zade Mehmed Ağa'nın Hem-hanesi Vesile Hanım'ın baş taşı alınlığı ile 1817-18M tarihli Katibzade Halil'in kızı Zeyneb Hanım'ın baş taşı alınlığı ve 1799M tarihli Ser Turnacı Mustafa Ağa'nın eşi Hatice Kadın'a ait baş taşı alınlığı[594], Afyon'da müze olarak kullanılan Gedik Ahmet Paşa Medresesinde

---

588 Laqueur, 133.
589 Tunçel, *Batı Anadolu Bölgesinde Bulunan Cami Tasvirli Mezar Taşları,*1-2-3.
590 Ertan Daş, "Çeşme Mezarlığı'ndaki Mimari Tasvirli Mezar Taşları", *Sanat Tarihi Dergisi XIII*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1996, 8(8), 21.
591 Tepekaya, 220.
592 Biçici, "Tire İlçesinde Bulunan Süslemeli Mezar Taşlarından Bazı Örnekler (XIII-XX. yy)", 120-122-126.
593 H. Biçici, "Gördes'te Bulunan Mimari Bezemeli Mezar Taşı İşçiliğinden Bazı Örnekler", *Manas Sosyal Bilimler Degisi*, S.13, 2005, 3-5-6.
594 Ülker, 200-201-209.

kitabe kısmı işlenmiş 19. yüzyıla ait olduğu tahmin edilen bir mezar taşı alınlığı[595], Menemen Ulu Cami Haziresinde bulunan1831M tarihli kimliği belli olmayan baş taşı alınlığı ve Pınarbaşı Mezarlığında bulunan 1831M tarihli Hacı Osman Efendi kerimesi Fatma Monla'ya ait baş taşı alınlığı[596], Balıkesir Edremit İlçesi Narlı Köyü Mezarlığında bulunan1813M tarihli Dede oğlu İbrahim'in kızı Aişe'ye ait baş taşı alınlığı ile 1817M tarihli Gökçe oğlu Osman'ın kerimesi Aişe'ye ait baş taşı alınlığı ve 1818M tarihli Hacı Alemdar oğlu Ahmed zevcesi Hatice'ye ait baş taşı alınlığı[597], Balıkesir Şeyh Lütfullah Cami Haziresinde bulunan 1837M tarihli Emine Manila'ya ait alınlık (Karş. Foto.83)[598], Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresinde bulunan 1816M tarihli Emine Hanım ve 1802M tarihli Kerime Kadın'a ait baş taşı alınlıkları, Bodrum Müzesi'nde bulunan tarihi ve kimliği belli olmayan kırık olup kitabesi mevcut olmayan alınlık[599], Manisa Gördes'te Ağalar Mezarlığında bulunan 1833M tarihli Şehidzade Mustafa Ağa zevcesi Aişe Hanım'a ait baş taşı alınlığı ve 1834M tarihli Hacı Ali'nin zevcesi Emine Kadın'a ait baş taşı alınlığı[600], Manisa Akhisar Ulu Camii Haziresinde bulunan 1788-89M tarihli Zeyneb Hanım'a ait baş taşı alınlığı ve 1826M tarihli Fatma Hanım'a ait baş taşı alınlığı[601] örnek olarak verilebilir.

Kat. No: 51

Kat. No:124

Kat. No:126

[595] Yılmaz Önge, "Anadolu Sanatında Cami Motifi", *Ön Asya Aylık Türkoloji Fikir ve Mecmuası*, S.38, Ekim 1968, 8-9-22.
[596] Tunçel, *Batı Anadolu Bölgesinde Bulunan Cami Tasvirli Mezar Taşları,* 117-118-120-121-122.
[597] Yanık, Kındığılı, 84-85-86-87-88-89.
[598] Gökler, 325-326-327.
[599] Mehmet Akif Erdoğdu, "Bodrum Müzesi'nde Korunan İslami Kitabe ve Mezar Taşları", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 22(1),Temmuz 2007, 237.
[600] Biçici, *Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları,* 43-48.
[601] Erdem, 39-40, 57-59.

Kat. No: 51

Kat. No:124

Kat. No:126

Karş. Foto. 83. Balıkesir Şeyh Lütfullah Cami Haziresinde Emine Manila'ya ait alınlık (1837M) (B. M. Gökler'den)

5.3.2.2.3. Üçgen Alınlıklı Bezemesiz Baş Taşları

Bu tipteki 43-169 katalog numaralı baş taşları, alınlıkları üzerinde hiçbir süsleme unsurunu barındırmamaktadır. 43 katalog numaralı alınlık üzerinde Hüve'l-Bakî ve kitabenin birinci satırı yerleştirilmiş, 169 katalog numaralı alınlığın üzeri tamamen boş bırakılmıştır. 19. yüzyılın ilk yarısına ait 169 katalog numaralı baş taşı 1806M tarihli ve 43 katalog numaralı baş taşı 1823M tarihlidir.

Benzer örnekleri, Konya Meram İlçesinde Dere Büyük Mezarlığında bulunan 1849M tarihli Hasan Efendi'ye ait baş taşı alınlığı[602], Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığında bulunan, 1793M tarihli Hunca Ustave 1769M tarihli Kavıkçı oğlunun annesi Emine Hatun'a aitbaş taşı alınlığı[603], İstanbul Anadolu Hisarı Sultan II. Beyazıd Han Mezarlığında bulunan 1798M tarihli Mümtaz Hanım'a ait baş taşı alınlığı ve 1783M tarihli Hafize Hatun'a ait baş taşı alınlığı[604], Tokat Erenler Mezarlığında bulunan, 1797M tarihli Diyarbakırlı Hacı Veysi Zade Seyyid Emin Ağa'nın baş taşı alınlığı[605], Giresun Tirebolu Yeniköy Mezarlığında bulunan 1762-63M tarihli Fatma

[602] Kara ve Danışık, 210-211.
[603] Yer, 31-115.
[604] H. Yılmaz, 49-50, 222-223.
[605] Demir, 51.

Hanım'a ait baş taşı alınlığı[606], Sinop Arkeoloji Müzesinde bulunan 1800M tarihli Salih Reis'in ehli Ümmihan Hatun'a ait baş taşı alınlığı[607], Çanakkale Eceabat Kilit Bahir Cahidi Sultan Cami Haziresinde bulunan 1836M tarihli Zeyneb Hatun'a ait baş taşı (Karş. Foto.84)[608] alınlıklarında görülmektedir.

Kat. No:43

Kat. No:169

Karş. Foto. 84. Çanakkale Eceabat Kilit Bahir Cahidi Sultan Cami Haziresinde Zeyneb Hatun'un Alınlığı (1836M) (K. Şen'den)

5.3.2.3. Sivri Kemerli Baş Taşları

16[609] adet mezar taşı alınlığı bu tiptedir. 01-150-183-184-187 katalog numaralı alınlıkların tepesi tam sivri olmayıp, hafif oval formda verilmiştir. 98-100-103-108-111-152-175-195-196-197-198 katalog numaralı alınlıkların tepesi daha sivri kemer formundadır. Daş,[610] bu tip alınlık formunu "gemi teknesi kemerli" olarak isimlendirmiştir.

18. yüzyılın ikinci çeyreğinden itibaren, 19. yüzyıl ve 20. yüzyılın ilk yarısına ait baş taşlarının en erken tarihlisi 1716M (Kat. No:01), en geç tarihlisi 1927 (Kat. No:198) tarihlidir. 98-100-103-111-150-175-196-197-198 katalog numaralı alınlıklarda

606 İltar, 180-181.
607 Yeni, 86-87.
608 Şen, 51.
609 Kat. No:01-98-100-103-108-111-150-152-175-183-184-187-195-196-197-198.
610 Daş, *Taşa Kazınan Hayatlar*, 36-37.

naturalist bitkisel bezeme, 108-194 katalog numaralı alınlıklarda ise rumi bezeme kullanılmıştır. 152-183-187 katalog numaralı alınlıklar stilize edilmiş bitkisel motiflerle bezenmiştir. 01 katalog numaralı alınlık üzerinde kitabenin serlevhası ve birinci satırı yer almaktadır. 184 katalog numaralı alınlık üzerinde bir kadın başlığı ve başlığın altında bir yuvarlak kabara motifi ile beraber kabartma tekniğinde işlenmiştir ve tek örnektir. Alınlıklar üzerinde yer alan bezemeler tamamen simetrik bir şekilde işlenmiştir.

Örnek olarak, İzmir Tire Müzesinde bulunan 1813M tarihli Nefise Hanım'a ait baş taşı alınlığı[611], İnegöl Kavaklaraltı Mezarlığında bulunan tarihi belli olmayan Ali Hoca'nın eşi Dudu Hanım'ın baş taşı alınlığı (Karş. Foto.85)[612], Sakarya Taraklı Kemaller Köyü Mezarlığı 1848M tarihli Osman Efendi zevcesi Emine Hatun'a ait baş taşı alınlığı[613], Manisa Gördes Ağalar Mezarlığında bulunan 1842M tarihli Müftüzade Mustafa Efendi'nin zevcesi Emine Hanım'a ait baş taşı alınlığı ve 1891M tarihli Hacı Muhammed Ali zevcesi Hacı Aişe Kadın'a ait baş taşı alınlığı[614], Adana Müze'sinde bulunan 1900M tarihli Hacı Şefika Hanım'a ait baş taşı alınlığı[615], İstanbul Yahya Efendi Kabristanında bulunan 1896M tarihli Fatma Hanım'a ait baş taşı alınlığı[616], Giresun Bulancak Burunucu Köyü Karaibrahimoğulları Mezarlığında bulunan 1868-69M tarihli Yusuf Ağa'nın Muhteremleri Halime Hanım'a ait baş taşı[617] alınlıklarında görmekteyiz.

Kat. No: 108

Kat. No:111

Kat. No:184

[611] Biçici, "Tire Müzesi'nde Bulunan Süslemeli Mezar Taşlarından Bazı Örnekler (XIII-XX. yy)", 116-117.
[612] Çetinaslan, 163-164.
[613] Şeyban, 125-126.
[614] Biçici, *Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları,* 56-57, 463-464.
[615] S. Özkan, 106-107.
[616] Dikbıyık, 196-197.
[617] İltar, 76-77.

Kat. No: 108

Kat. No:111

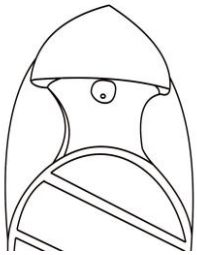

Kat. No:184

Karş. Foto. 85. İnegöl Kavaklaraltı Mezarlığından Dudu Hanım'ın Alınlığı (M. Çetinaslan'dan)

5.3.2.4. Yuvarlak Kemerli Baş Taşları

Bu tipte iki alınlık bulunmaktadır. 59 ve 154katalog numaralı alınlığın tepesi, yarım daire oluşturacak şekilde yuvarlak bir formda işlenmiştir. 19. yüzyıla ait baş taşları 1847M tarihli 59 katalog numaralı ve 1891M tarihli 154 katalog numaralı alınlığı üzerinde simetrik bir düzende akant yapraklarla bezenmişlerdir.

Boyabat İtfaiye Müdürlüğünde bulunan 1908M tarihli Ayşe Melek Hanım'a ait baş taşı alınlığı (Karş. Foto.86)[618], Geyve Elvan Bey İmareti Haziresinde bulunan 1873M tarihli İbrahim Rüşdi Bin Hacı Şükrü'nün kerimesi Fatma Münciye'ye ait baş taşı alınlığı[619], Nevşehir Derviş Mezarlığında bulunan 1850-51 M tarihli Fatma(?) Ana'ya ait baş taşı alınlığı[620], Rize Hemşin İlçesi Ortan Köyü köprü ayağında bulunan 1911M tarihli Gilan-zade Ahmet Galip Efendi'nin validesi Havva'ya ait baş taşı alınlığı[621], Ayaş Karakaya Mezarlığında bulunan 1325H tarihli Mustafa Ağa'ya ait ayak

[618] Çal, *Boyabat Mezar Taşları*, 71.
[619] Yavuz, 30-33.
[620] Sedat Bayrakal, " Ölümsüzlüğe Uzanan Taşlar: Hacı Bektaş Veli Külliyesi Haziresi'ndeki Mezar Taşları", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 2011/59, 50.
[621] Atacan, 60.

taşı alınlığı[622], Manisa Akhisar Ulu Camii Haziresinde bulunan 1854-55M tarihli Muhsine Hanım'a ait baş taşı alınlığı[623], Çorum Hıdırlık Mezarlığında bulunan 1902-03 M tarihli Memiş Ağa kerimesi Hatice Hanım'a ait baş taşı alınlığı[624], Manisa Gördes Büyük Mezarlıkta bulunan 1903M tarihli Ömer Ağazade Ahmed Efendi zevcesi Aişe'ye ait baş taşı alınlığı ve Hüseyni Baba Mezarlında bulunan 1897M tarihli Hamaku Müftüsü Muhammed Said Halilesi Ümmü Gülsüm'e ait baş taşı[625] alınlıklarını örnek olarak verebiliriz.

Kat. No: 59 **Kat. No:** 154

Karş. Foto. 86. Boyabat İtfaiye Müdürlüğünde Ayşe Melek Hanım'a Baş Taşı Alınlığı (1908M) (H. Çal'dan)

5.3.2.5. Serbest Form Alınlıklı Baş Taşları

Bu tipte 4[626] adet mezar taşı alınlığı mevcuttur. Hepsinde ortak bir alınlık tipi bulunmayıp, birbirine benzemeyen daha serbest bir düzende süslemeye göre form kazanmışlardır. Hepsi 19. yüzyıla ait olup en erken tarihlisi 1802M (Kat. No:22), en geç tarihlisi 1821M (Kat. No:41) tarihlidir.

---

[622]Gül Tunçel, "Üsküp Alaca Camii Haziresi'ndeki Şahideler", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi,* 2005, 22(1), 282-303.
[623] Erdem, 88-89.
[624] Sevin, 130.
[625] Biçici, *Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşlar,* 513-514, 714-715.
[626] Kat. No:22-24-41-168.

4 mezar taşının alınlığının ortak özelliği, alınlıklardaki süslemeler barok üslupta bezemelerle çevrelenmiştir. 22 katalog numaralı alınlığın ortasında ayaklı bir gondol kaseiçerisinde üç dalüzüm salkımı, 42 katalog numaralı alınlığın ortasında kulplu kase içerisinde yapraklarıyla beraber üç tane incir, 168 katalog numaralı alınlığın ortasında bir vazo içerisine yerleştirilmiş dal ve yapraklarıyla beraber çiçek, 24 katalog numaralı alınlığın ortasında kenarları dal ve çiçeklerle çevrilmiş rozet motifi barok üslupta "S" ve "C" kıvrımlarla tamamlanmıştır.

Benzer formda alınlık örneklerini, İstanbul Eyüp Sultan Zal Paşa Caddesi Nakkaş Hasan Paşa Türbesi girişinin sağındaki Hazirede bulunan 1623M tarihli Zeliha Kadın'a ait baş taşı alınlığı[627], Boyabat İtfaiye Müdürlüğünde bulunan 1801M tarihli Bakıbaşızade Zeliha Hatun'a ait baş taşı alınlığını[628], Anadolu Hisarı Sultan II. Beyazıd Han Mezarlığında bulunan 1825M tarihli Şerife Rüveyde Hanım'a ait baş taşı alınlığı ve 1819M tarihli Kibriya Hatice Hanım'a ait baş taşı alınlığı (Karş. Foto.87)[629], Samsun Kökçüoğlu Mezarlığında bulunan 1835M tarihli Hacı Muhammed Ağa'nın eşi Tuti (Dudu) Kadın'a ait baş taşı alınlığı[630], Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığında bulunan Trabzon Valisi Seyyid Osman Paşa'nın Divan Katibi Hüseyin Efendi'nin eşi Hatice Hanım'ın ve 1826M tarihli Muradhanzade Bekir Bey'in kızı Belkıs Hanım'a ait baş taşı alınlıkları[631], İstanbul Yahya Efendi Kabristanında bulunan1811M tarihli Nedime Kadın'a ait baş taşı alınlığı[632] verebiliriz.

Kat. No:22

Kat. No: 24

Kat. No: 41

Kat. No:16

[627] T. Çoruhlu, "Eyüp Sultan ve Çevresindeki Hazirelerde Bulunan Mezar Taşlarında Kase İçinde Meyve Tasvirleri", *Eyüp Sultan Sempozyumu II*, 8-10 Mayıs 1998, 107.
[628] Çal, *Boyabat Mezar*Taşları, 41.
[629] H. Yılmaz, 86-87, 198-199.
[630] Kuru, 105.
[631] Ölçay, 27-28, 81-82.
[632] Dikbıyık, 56-57.

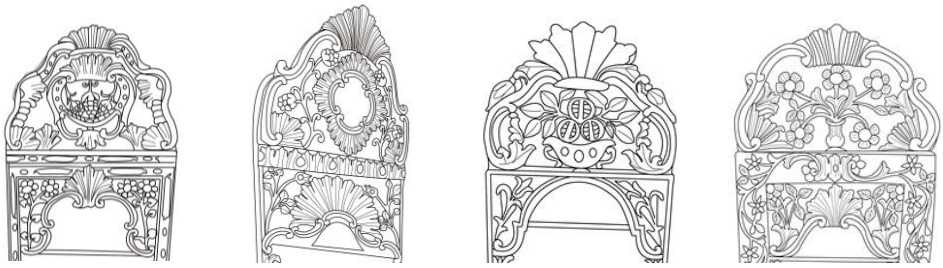

Kat. No:22 **Kat. No:** 24 **Kat. No:** 41 **Kat. No:**16

Karş. Foto. 87. Anadolu Hisarı Sultan II. Beyazıd Han Mezarlığında Kibriya Hatice Hanım'ın Baş Taşı Alınlığı(1819M) (H. Yılmaz'dan)

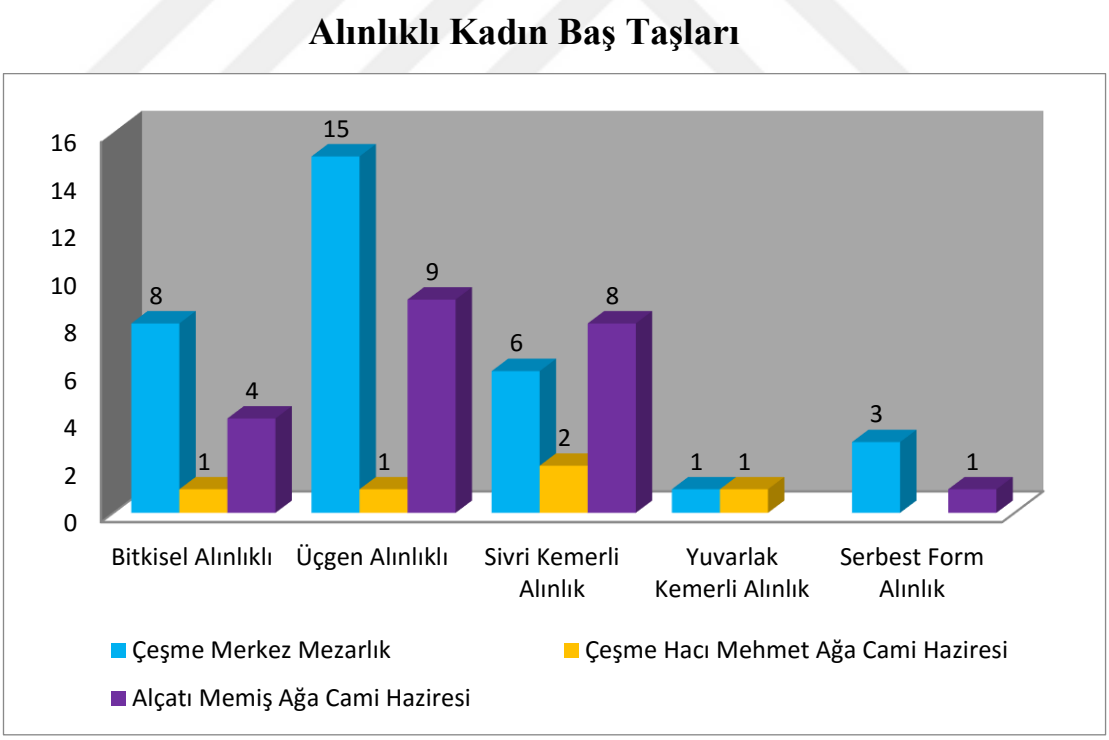

Grafik 12. Alınlık Çeşidine Göre Kadın Baş Taşları

5.4. AYAK TAŞLARI

Çeşme Merkez Mezarlığında 17, Hacı Mehmet Ağa Cami Haziresinde 7, Alaçatı Memiş Ağa Cami Haziresinde 11 adet olmak üzere toplamda 35[633] adet ayak taşı bulunmaktadır. Ayak taşlarının 16[634] adeti erkek mezarlarının, 6[635] adeti ise kadın mezarlarının ayak taşlarını oluşturmaktadır. 13[636] tane ayak taşının kimlere ait oldukları bilinmemektedir. 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, 19. yüzyıl ve 20 yüzyılın ilk yarısına kadar sürmüş bir geleneğin parçaları, günümüze kadar sağlam olarak gelmiştir.

Ayak taşları da baş taşları gibi değişik formlarda tamamlanmıştır. Tüm bu farklılıkları 7 madde altında topladık.

5.4.1. Başlıklı Ayak Taşları

Başlıklı ayak taşlarına sadece soğan (hotoz) başlıklı ayak taşını tek örnek olarak verebilriz.

5.4.1.1. Hotoz (Soğan) Başlıklı

Çeşme mezarlığında 134 katalog numaralı ayak taşının başlığı olarak tek örnektir. Yukarı doğru yükseldikçe genişleyen dikdörtgen gövdesi üzerinde, ucu sola doğru eğilmiş beş kademeli ince bir selvi motifi işlenmiştir. Çal bu tipi, 1.Tipin 1a grubunda değerlendirmiştir. Başlığı tanımlarken, bir su kabağını andırır şekilde alttaki parçası geniş, üstteki dar iki bölümden oluştuğundan bahseder[637].

Benzer örnekleri, Çanakkale, Eceabat Kilit Bahir Cahidi Sultan Camii Haziresi'nde bulunan tarihi belli olmayan Asitaneli merhume Şerife Hadice 'ye ait baş taşı ve ayak taşıbaşlığı[638], Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığında bulunan ayak taşının başlığı[639], Giresun Bulancak Burunucu Köyü Karaibrahimoğulları Mezarlığında bulunan 1860M tarihli Karaibrahim Zade Es-Seyyid Hasan Ağa'ya ait ayak taşı

[633] Kat. No:06-07-36-67-70-89-112-133-134-135-136-137-138-139-140-141-142-143-145-148-149-150-151-153-156-166-168-170-176-179-186-199-203-204-205.
[634] Kat. No:06-07-36-67-70-89-112-143-145-148-149-153-166-170-176-199.
[635] Kat. No:150-151-156-168-179-186.
[636] Kat. No: 133-134-135-136-137-138-139-140-141-142-203-204-205.
[637] Halit Çal, "Göynük(Bolu) ŞehriTürk Mezar Taşları", 307.
[638] Şen, 58-59.
[639] Ölçay, 22.

başlığı[640], İstanbul Yahya Efendi Kabristanı'nda bulunan, baş ve ayak taşlarında kullanıldığı gibi sadece ayak taşlarında da gördüğümüz, oldukça zengin ve değişik formlarda düzenlenen bu başlıklardan biri olan 1785M tarihli Ahmet Efendi'ye ait ayak taşı başlığında[641] görülmektedir.

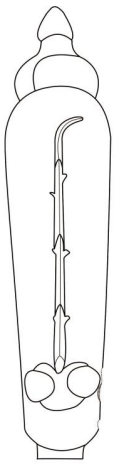

Kat. No:134

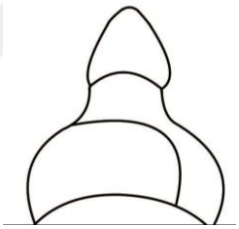

Kat. No:134 (Ayak taşının başlığı)

5.4.2. Tepelikli Ayak Taşları

Bir tepelikle tamamlanmış ayak taşlarını iki başlık altında değerlendirdik.

5.4.2.1. Bitkisel (Çiçek Demeti) Tepelik

Bu tipte 3[642] ayak taşı mevcuttur.1860M (Kat. No:70), 1861M (Kat. No:145), 1878M (Kat. No:89) tarihli ayak taşlarının baş taşları da mevcut olup bir erkek mezarına aittir. 89 katalog numaralı ayak taşı gövdesi üzerinde yukarı doğru düz yükselen tek dal etrafında dallar ve çiçeklerle bezenmiş olmasına rağmen 70 ve 145 katalog numaralı ayak taşları gövdesi sarmaşık güllerle bezenmiştir. Her üç örnek lahit mezarın bir parçasını oluşturmaktadır.

---

[640] İltar, 2005, 56-57.
[641] Dikbıyık, 226-227.
[642] Kat. No:70-89-145.

Benzer tepelikli ayak taşları, Nevşehir Hacı Bektaş-i Veli Külliyesi Haziresinde bulunan 1322H tarihli Fatma Hatun'a ait ayak taşı[643], İstanbul Yahya Efendi Kabristanında bulunan 1859M tarihli Nurpekin Hanım'a ait ayak taşı tepeliği ve 403 taş numaralı ayak taşı tepeliği[644], Kastamonu Atabey Gazi Cami Haziresinde bulunan1892M tarihli Şemsizade İbrahim Bey'in eşi Tevfika Hanım'a ait ayak taşı tepeliği ve 1907M tarihli Tuti Aliye Hanım'a ait ayak taşı tepeliği[645], Manisa Akhisar Paşa Cami Haziresinde bulunan 1897-98 M tarihli Zahide Hanım'a ait ayak taşı tepeliği[646], Giresun, Tirebolu Yeniköy Mezarlığında bulunan 1880M tarihli El-Hac Temel Ağa'ya ait ayak taşı tepeliği[647], Adana Müzesinde bulunan 1864M tarihli Hasibe Şerife Hanım'a ait ayak taşı tepeliği[648] örnek verilebilir.

Kat. No:89

Kat. No: 145

5.4.2.2. Güneş Kursu Tepelikli

Bu tip tepeliğe sahip 186katalog numaralı ayak taşı tek örnektir. Bir kadına ait 1875M tarihli baş taşın ayak taşıdır. Tepeliği taşıyan gövde yarısına kadar toprak altında kalmıştır. Gövde üzerinde göründüğü kadarıyla kıvrım dallarla hareketlendirilmiş bir sarmaşık motifiyle bezenmiştir.

643 Yazıcıoğlu, 95.
644 Dikbıyık, 130-131, 286-287.
645 Çal-Çal, 129.
646 Erdem, 145-146.
647 İltar, 176-177.
648 S. Özkan, 111-112.

Benzer alınlık örnekleri, Kastamonu Atabey Gazi Camii Haziresinde bulunan 1891M tarihli Şeyhzade Mehmet Bey'in eşi Feride Hanım'ın ayak taşı tepeliği[649], Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığında bulunan 1865M tarihli Çeyrekzade İbrahim Ağa'ya ait ayak taşı tepeliği[650], İstanbul Sultan II. Mahmud Türbesi Haziresinde bulunan 1889M tarihli Ahmet Faik'e ait ayak taşı tepeliği[651], İstanbul Yahya Efendi Kabristanında bulunan 1855M tarihli Fatıma Hanım'a ait ayak taşı tepeliği ve baş taşı bulunmayan Taş No:96'nın ayak taşı[652], Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresinde bulunan 1925M tarihli Hacı Hafız Mevlüt Efendi'nin ayak taşı alınlığı güneş tepelikli olarak tamamlanmıştır[653].

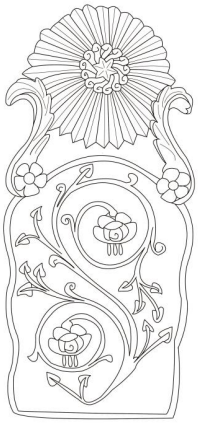

Kat. No: 186

5.4.3. Alınlıklı Ayak Taşları

Farklı formlarda alınlıklara sahip ayak taşlarını, 4 alt gurupta topladık.

5.4.3.1. Bitkisel Alınlıklı Ayak Taşları

Bu tipte 2[654] ayak taşı mevcuttur. 151 katalog numaralı ayak taşı 1885M tarihli kadın baş taşına, 148 katalog numaralı ayak taşı 1871M tarihli erkek baş taşına aittir.

---

649 Çal ve Çal, 117-118.
650 H. Kamil.Biçici, "Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığında Bulunan Süslemeli Mezar Taşları", *Sosyal Bilimler Dergisi*, S.20, 2008, 301.
651 Tığcı, 136-137-138.
652 Dikbıyık, 92-93, 220-221.
653 Varol, 22-24.
654 Kat. No:148-151.

Ayak taşlarının uzun gövdelerinin üzerleri, kıvrılan dallarla yukarı doğru yükselen sarmaşık motifleriyle bezenmiştir.

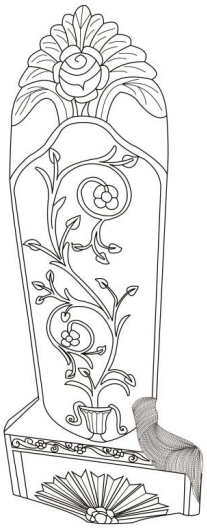

Kat. No:148

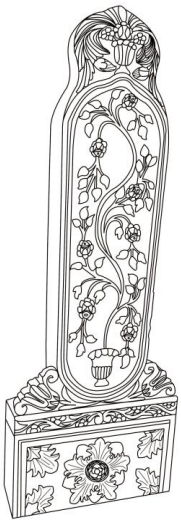

Kat. No:151

5.4.3.2. Üçgen Alınlıklı Ayak Taşları

Bu tipte 12[655] ayak taşı mevcuttur. 6'sı[656] erkek ayak taşı, 3'ü[657] kadın ayak taşı, 3'nün[658] kimlere ait olduğu bilinmemektedir. 18. yüzyıl ve 19. yüzyıllara ait olan ayak taşlarının en erken tarihlisi 1757M (Kat. No:156) tarihli, en geç tarihlisi ise 1853M (Kat. No:179) tarihlidir. 135-140-205 katalog numaralı ayak taşlarının kimlik ve tarihleri bilinmemektedir.

36 ve 140 katalog numaralı ayak taşlarının gövdesi üzerinde hurma ağaçları ile bezenmiştir. 06-135-168-170 katalog numaralı ayak taşı gövdesinde asma dallı selvi ağacı ile alınlıklar ise 135 katalog numarada yukarı doğru kademeli daralan akant yapraklarla, 168 katalog numarada Barok motifler, 170 katalog numarada ise akant yapraklı farklı bezemelere sahiptir. 156-179-205 katalog numaralı ayak taşlarının gövdelerinde yer alan selvi ağacı, 205 katalog numarada sadece karanfil motifiyle beraber işlenmiştir. 156 katalog numaralı ayak taşının alınlığı, vazo içerisine yerleştirilmiş çiçeklerle bezenmiştir. 176 katalog numaralı ayak taşı gövdesinde vazo

[655] Kat. No:06-36-135-140-143-156-166-168-170-176-179-205.
[656] Kat. No:06-36-143-166-170-176.
[657] Kat. No:156-168-179.
[658] Kat. No:135-140-205.

içerisinde bir demet çiçek, alınlıkta ise taç gibi sıralanmış akant yapraklarla bezenmiştir. 166 numaralı ayak taşının gövdesi boş bırakılmış fakat alınlık barok üslupta motiflerle bezenmiştir.

Benzer alınlık örnekleri, Kütahya Erguniyye Mevlevihanesi Mezarlığında bulunan 1884M tarihli Hacı Molla zade Salih Ziya Bey'e ait ayak taşı alınlığı[659], Kastamonu Honsalar Camiİ Haziresinde bulunan 1800M tarihli Corukzade el-Hac Ahmed Efendi'ye ait ayak taşı alınlığı[660], Boyabat Mezarlığı 1893M tarihli Kuruçaylızade Zeliha Hanım'a ait ayak taşı alınlığı[661], Trabzon Sülüklü Mezarlığında bulunan orta koridorun güneyinde 95. Sıradaki ayak taşı alınlığı[662], Giresun Bulancak Burunucu Köyü Karaibrahimoğulları Mezarlığında bulunan 1832-33M tarihli Karaibrahim Zade Paşa Ağa'nın ehli Ayşe Hanım'a ait ayak taşı alınlığı[663], İstanbul Yahya Efendi Kabristanında bulunan 1817M tarihli el-Hace Sülün Kadın'a ait ayak taşı alınlığı[664], Manisa Gördes Hüseyni Baba Mezarlığı 1820M tarihli Müderriszade Muhammed oğlu Seyyid Abdullah Ağa'nın ayak taşı alınlığını[665] verebiliriz.

Kat. No:140

Kat. No:156

Kat. No:168

659 Çaycı- Durmuş, 210.
660 Yeni, 595-596.
661 Çal, *Boyabat MezarTaşları*, 33.
662 Ölçay, 117.
663 İltar, 74-75.
664 Dikbıyık, 256-257.
665 Biçici, *Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları,*666-667.

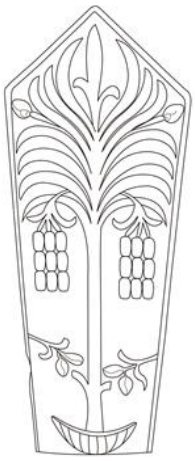

Kat. No:140

Kat. No:156

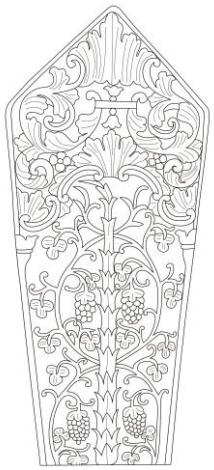

Kat. No:168

5.4.3.3. Sivri Kemerli Alınlıklı Ayak Taşları

Bu tipte 14[666] ayak taşı mevcuttur. 5'i (Kat. No:07-67-112-149-199) erkek ayak taşı, biri (Kat. No:150) kadın ayak taşı, 8'i (Kat. No:133-136-137-138-139-141-142-203) kimlere ait olduğu tespit edilememiştir. 18. yüzyılın ikinci çeyreğinden itibaren, 19. yüzyıl ve 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar süregelen zaman içerisinde ayak taşlarının en erken tarihlisi 1783M (Kat. No:07), en geç tarihlisi 1903M(Kat. No:112) tarihlidir.

Benzer alınlık örneğini, Ayaş Sinanlı Köyü Mezarlığında bulunan 1327H tarihli Hacı Mehmed Ağa'ya ait ayak taşı alınlığı[667], Eyüp Sultan Mehmet Vusuli Efendi Türbe Haziresinde bulunan 1878M tarihli Ahmet Sıdkı el-Kadiri'ye ait ayak taşı alınlığı[668], Samsun Kökçüoğlu Mezarlığında bulunan 1878M tarihli Niksarlı Hacı Salih Efendi'nin kızı Emine Melek Hanım'ın ayak taşı alınlığı[669], Muğla Ortakent Mezarlığında bulunan 1785M tarihli Aişe Kadına ait ayak taşı alınlığı[670], İstanbul Yahya Efendi Kabristanında bulunan 1898M tarihli EL-Hac Hafız Tevfik Efendiye ait ayak taşı alınlığı ve 1891M tarihli KuzucuzadeAhmed Tevfik Bey'in ayak taşı

[666] Kat. No:07-67-112-133-136-137-138-141-142-149-150-199-203.
[667] Tunçel, "Ayaş Mezar Taşları", 285-307.
[668] H.Kamil Biçici, "Eyüp Sultan Mehmet Vusuli Türbesi Haziresi", *Eyüp Sultan Sempozyumu III*, 28-30 Mayıs 1999, 494.
[669] Nefes, 50-51.
[670] Biçici," Muğla Ortakent'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları-II", 1381-1382.

alınlığı[671], Manisa Gördes Büyük Mezarlıkta bulunan 1868M tarihli Resulzade Hacı İbrahim'e ait ayak taşı alınlığı ve 1891 M tarihli Hacı Muhammed Ali zevcesi Hacı Aişe Kadın'a ait ayak taşı alınlığı[672], Nevşehir Hacı Bektaş-i Veli Külliyesi Haziresinde bulunan 1265H tarihli Aşçı Ahmet Baba'ya ait ayak taşı alınlığı[673], Sakarya Geyve Merkez Mezarlığında bulunan tarihi belli olmayan Ahmed Efendi'nin zevcesi Zeyneb Hatunâ ait ayak taşı alınlığı[674] verebiliriz.

Kat. No: 07

Kat. No:141

Kat. No:203

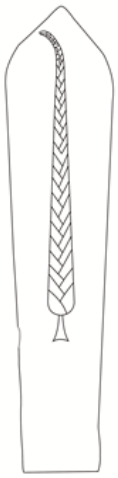

Kat. No: 07

Kat. No:141

Kat. No:203

[671] Dikbıyık, 78-79-258-259.
[672] H. Kamil Biçici, *Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları*, 425-426, 463-464.
[673] Yazıcıoğlu, 42.
[674] Yavuz, 90-93.

5.4.3.4. Yuvarlak Kemer Alınlıklı Ayak Taşları

Bu tipte sadece bir ayak taşı bulunmaktadır. 204 katalog numaralı ayak taşının hangi mezara ait olduğu belli değildir. Dikdörtgen formlu gövde, tek dal üzerinden hareket eden dallarla bezenirken, yuvarlak alınlık, akant yapraklarla bezenmiştir.

Benzer alınlık örneklerini, Kütahya Erguniyye Mevlevihanesi Haziresinde bulunan 1898M tarihli Mehmet Faik Efendi'nin ayak taşı alınlığı ve 1791M tarihli Abdurrahim Ata Çelebi'ye ait ayak taşı alınlığı[675], Kastamonu Atabey Gazi Cami Haziresinde bulunan 1881M tarihli İhsan Efendi'ye ait ayak taşı alınlığı ve 1893M tarihli baş taşı olup kimliği belli olmayan ayak taşı alınlığı[676], Boyabat İtfaiye Müdürlüğünde bulunan baş taşı bulunmayan 78 numaralı ayak taşı alınlığı[677], Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığında bulunan orta koridorun güneyinde 97. Sıradaki ayak taşı alınlığı[678], Çanakkale Eceabat Kilit Bahir Cahidi Sultan Cami Haziresinde bulunan 1874-75M tarihli Kolağası Usturumcalı Mustafa'ya ait ayak taşı alınlığı[679], Çorum Ulu Mezarlığında bulunan 1906-07M tarihli Ahmet Hamdi Efendi'ye ait ayak taşı alınlığı,[680] Nevşehir Hacı Bektaş-i Veli Külliyesi Haziresi'nde bulunan 1316H Mihmandar Ahmet Baba'ya ait ayak taşı alınlığı[681] verilebilir.

Kat. No: 204

675 Çaycı ve Durmuş, 212.
676 Çal ve Çal, 98.
677 Çal, *Boyabat Mezar Taşları,* 78.
678 Ölçay, 119.
679 Şen, 27.
680 Sevin, 50.
681 Yazıcıoğlu, 76-77.

5.4.3.5. Silindirik Formlu Ayak Taşları

153 katalog numaralı ayak taşı tek örnektir. Silindirik formdaki gövde, üst tarafı yukarı doğru yükseltilmiş, yuvarlak formda tamamlanmıştır. 19. yüzyıla ait ayak taşı 1889M tarihlidir.

Benzer örneklerini, Giresun Müzesi'nde bulunan 1890-91M tarihli Feyzullah Efendi'nin ayak taşı ile 1915-16M tarihli Sarı Alemdarzade İsmail Efendi Mahdumu Mahmud? Efendi'ye ait ayak taşı[682], Sakarya Geyve Merkez Yörük Mahallesi Mezarlığında bulunan 1904M tarihli Mehmet Efendi'ye ait ayak taşı[683], Adana Müzesi'nde bulunan 1901M tarihli Mirliva Hacı Mehmet Naci Paşa'nın ayak taşını[684] verebiliriz.

Kat. No:153

[682] İltar, 93-94-95-96.
[683] Yavuz, 80.
[684] S. Özkan, 71-72.

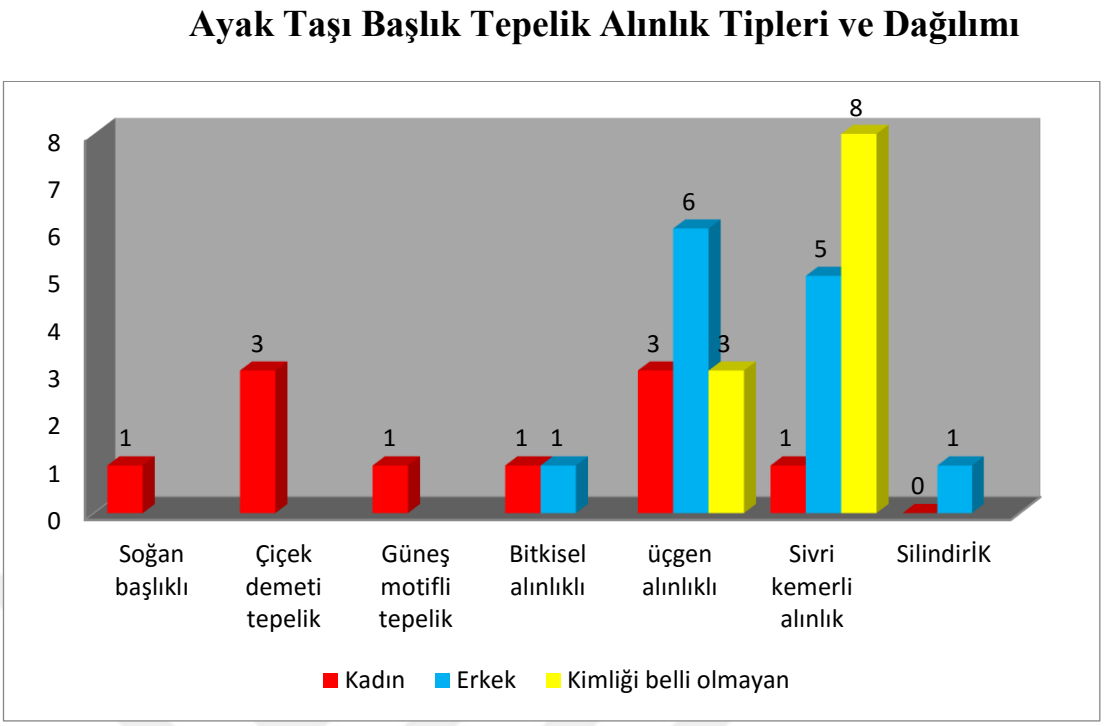

Grafik 13. Ayak Taşı Başlık Tiplerinin Dağılımı

5.5. MEZAR TAŞLARINDA GÖRÜLEN SÜSLEME ÖĞELERİ

Çeşme merkez mezarlık, Hacı Mehmet Ağa Camii Haziresi ve Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresinde yer alan mezar taşları, ait oldukları yüzyıllara göre mezar taşı süslemelerinde bitkisel, geometrik, nesnel ve mimari konulu motifler birlikte kullanıldığı gibi tek konulu motiflerle de bezenmiştir. Mezar taşlarında ağırlıklı olarak bitkisel motifler görülmektedir. Bitkisel motiflerin yanına vazo, kase, meyveler, geometrik motifler kullanıldığı gibi Ege Bölgesine ait bir süsleme olan cami figürlü mimari konulu süslemeler de kullanılmıştır.

Çeşme mezar taşlarında 18. yüzyıl, 19. yüzyıl ve 20. yüzyıllara ait mezar taşı süsleme özelliklerini görmekteyiz. Çeşme, Anadolu'nun birçok yerinde bulunan mezar taşlarında kullanılan benzer süslemelere sahip olduğu gibi Batı Anadolu'ya ait özel süslemelere de sahiptir. Değerlendirdiğimiz mezar taşları, sahip oldukları süsleme örnekleriyle de önem taşır.

Stilize edilmiş bezemelerle birlikte yarı stilize ve naturalist motifleri bir arada görmekteyiz. Mezar taşlarında gördüğümüz süslemeler, özellikle kadın mezar taşlarında

genellikle antinaturalist üslup fazlasıyla kullanıldığı gibi naturalist motiflerde kendini göstermektedir. Erkek mezar taşlarında üç boyutlu başlıkların haricinde mezar taşlarının gövdesi daha sade tutulmuştur, kısmende olsa bitkisel süslemelere yer verilmiştir. Ayak taşları ise başlı başına bir sanat eser olacak kadar süslemelere sahiptir.

5.5.1. Süslemelerde Kullanılan Motifler

Mezar taşı bezemesinde kullanılan motifleri Bitkisel Motifler, Nesneli Motifler, Geometrik Motifler ve Mimari motifler olarak dört ana madde altında toplayıp değerlendirdik. Motiflerin çeşidine göre alt gruplar oluşturarak detaylı olarak anlattık.

5.5.1.1. Bitkisel Motifler

Bitkisel motifler İslam sanatında, erken dönemden (Emevi dönemi) itibaren kullanılan motiflerdir. Anadolu Selçuklu taş süslemesinde, özellikle Moğol istilasından önce yapılmış eserlerde daha çok geometrik süslemeler görülürken, XIII. yüzyılın üçüncü çeyreğinden sonra inşa edilen eserlerde yoğunluk bitkisel süslemelere yer verilmiştir[685]. Bitki bütünüyle olduğu gibi tüm unsurlarıyla da süsleme kuruluşlarında yer almıştır. Bitkinin bu kadar yoğun olarak süslemede yer almasının nedeni, insan ve bitki arasındaki maddi ve manevi ilişkidir[686]. Bu manevi yoğunlukla kullanılan bitkisel motifler, mimaride olduğu kadar kitap sanatlarında, çinide ve mezar taşları gibi hak ettiği yeri kazanmıştır.

Erkek ve kadın mezarlarının baş taşları yanında, ayak taşları ve lahit tipi mezarların kenarlarında çeşitleriyle bolca bitkisel motifli süslemeler görülmektedir. Bitkisel bezemeler, naturalist olduğu kadar stilize edilerek de kullanılmıştır. Akant yapraklar, stilize yapraklar, güller, selvi, çeşitli türlerde çiçek, sarmaşık, palmet, rumi, hurma ağacı, asma dal ve üzüm, çelenk, kıvrım dal, lale, karanfil, nar, yaprak, mimoza, mine, yıldız çiçeği, boru çiçeği, gonca, gün çiçeği, çınar yaprağı bitkisel bezemede kullanılan motiflerdir.

---

[685]Yıldıray Özbek, *Osmanlı Beyliği Mimarisinde Taş Süsleme(1300-1453),* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002, 532.

[686] Gönül Cantay, "Türk Süsleme Sanatında Meyve", *TurkishStudies International Periodical Forthe Languages, Literatureand History of Turkishor Turkic,* Volume 3/5, 2008, 33.

Mezar taşlarında kullanılan bitkisel motifleri; yapraklar, çiçekler, ağaçlar, dallar, meyveler olarak ana başlıklar altında toplayarak değerlendirdik.

5.5.1.1.1. Yaprak Motifler

Akant yaprak, palmet, rumi, stilize yaprak, naturalist yaprak ve çınar yaprağı olarak altı başlık altında topladık. Naturalist yaprakları gruplandırırken, ağaç dallarında, çiçeklerde kullanılan doğadaki formuyla verilmiş yaprakları da bu gruba dahil ettik.

5.5.1.1.1.1. Akant Yaprak: Yaban enginarı yaprağı biçiminde bir bezeme öğesidir. İlk kez Antik Yunan Sanatı'nda kullanılmış, Avrupa'da 19. yüzyılın sonuna kadar uygulanması sürmüştür.[687]

Bir çok kaynakta bazen akant yaprak, bazen kenger yaprak olarak isimlendirilmesine rağmen Yıldıray Özbek kaynağında kenger ve palmet motiflerini şöyle tanımlamaktadır; "Pek çok araştırmacı tarafından yanlış olarak kenger otu biçiminde isimlendirilen akantüs yaprağının "acanthaceae" familyasından bir bitki olup 200 den fazla cinsine rastlanabilmektedir. Türkçe adı "ayı pençesi" olan bitkinin yaprakları geniştir. Çiçekleri asimetrik olup 4-5 dilimli çanak ve 5 dilimli taç bölümünden oluşur ve dudaklıdır. Kengerle benzeryanı, sadece yapraklarının dilimli olmasıdır. Kengerin akantüse göre yaprakları dik, dilimleri dişli ve diş uçları batıcı dikenlidir[688]. İlk çağdan beri Roma ve Bizans olmak üzere bir çok medeniyetin sanat alanlarında kullanılmış bir bitkidir. Özellikle Akdeniz çevresinde hem mimaride hem de diğer sanat alanlarında, yaprak, kıvrım, rozet formunda sayısız denilebilecek eserde karşımıza çıkmaktadır[689].

Barok ve Rokoko üslubunun en önemli motiflerinden biridir. Yunan, Roma ve Bizans mimarisinde sütun başlıklarında kullanılan bu motif, Osmanlıda batılılaşmanın sembolü haline gelmiş bir motif olarak mimaride olduğu kadar özellikle kadın mezar taşlarında da sıkça yer almıştır. Mezar taşlarının alınlıklarında bir yelpaze formunda, alınlığın kenar formunu belirlediği gibi başlık ve boyun kısımlarında kullanılan stilize yaprak formuyla görsel bir etki yaratmaktadır.

---

[687] Sözen ve Tanyeli, 18.
[688] Özbek, 532.
[689] Yıldız Demiriz, "Acantus, Türkiye'nin Arkeoloji ve Sanat Tarihi Terminolojisine Yanlış Adla Girmiş Bir Bitki Motifi", *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, S.III, 1984, 19-24.

Çeşme mezarlığında ilk örneğini 18. yüzyıla ait tek örnek 10 katalog numaralı mezar taşı, 55[690] mezar taşı 19. yüzyıla ait, 3[691] mezar taşı 20. yüzyıla ait mezar taşlarıdır. 3[692] tanesinin tarihleri bilinmemektedir.

İncelenen mezar taşlarından 65'inde[693] akant yaprak motifi kullanılmıştır. Bu motif, 54 adet baş taşında, 11 adet ayak taşında süsleme unsuru olarak kullanılmıştır. Çeşitli formlara sahip olan akant yaprağı, alınlıkta tek başına olduğu gibi başka süsleme öğeleriyle birlikte kullanıldığı görülmektedir. 9 erkek mezar taşından 4 adet (Kat. No:148-149-166-176) ayak taşının alınlıklarında akant yaprak bezeme unsuru olarak kullanılırken, 3 adet (Kat. No:70-89-145) ayak taşında, başlık meydana getirecek şekilde akant yapraklardan oluşmaktadır. 2 adet (Kat. No:130-157) baş taşının kitabesinin serlevha üzeri akant yapraklarla bezenmiştir.

Motif, 52 kadın baş taşlarından 12'sinde (Kat. No:27-39-44-49-51-52-53-58-123-124-160-165) serlevha köşelerini doldururken, 3 (Kat. No:126-128-144-) tanesinde hem cami figürünün yanında hemde serlevha köşelerinde boşlukları doldurmak için kullanılmıştır. 5 adet (Kat. No: 41-175-194-201-202) baş taşının alınlığında meyveler, vazolar ve çiçeklerin etrafını çevreler bir şekilde yerleştirilen akant yapraklarla kompozisyon tamamlanmıştır. 10 (Kat. No:59-61-75-79-93-116-146-152-177-185) tanesinin alınlılarında, vazo içinden çıkan akant yapraklar alınlığa formunu vererek süslemektedir. 6 adet (Kat. No:71-89-99-120-150-151) mezarın baş taşlarında boyun ve başlığında güllerin etrafını sararak başlığı meydana getiren akant yapraklarla bezenmiştir.10 adet (Kat. No:40-76-100-121-154-182-183-190-198-200) baş taşında alınlık tamamen akant yapraklarla bezenmiştir. Sadece 103 katalog numaralı baş taşında akant yapraklar, alınlığın ortasına yerleştirilen çiçeğin üstüne bir taç gibi yerleştirilmiştir. Motif, 3 adet (Kat. No:22-24-41-168) baş taşında, alınlıkların kenarlarındaki "S" ve "C" kıvrımlarının tepesinde bir yelpaze gibi açılmış bir şekilde işlenmiştir. Ayrıca alınlığın içinde kıvrımların uçlarına yerleştirilerek boşluklar doldurulmuştur. 10 katalog numaralı baş taşının kitabe üstündeki gövde üzeri bu motifle

[690]Kat.No:22-24-27-39-40-41-44-49-51-52-53-58-59-61-70-71-75-76-79-89-93-99-100-103-116-120-121-123-124-126-128-130-135-136-144-145-146-148-149-150-151-154-152-157-160-165-166-168-175-176-177-182-183-185-187-190.

[691] Kat. No:194-198-200.

[692] Kat. No:201-202-204.

[693] Kat. No:10-22-24-27-39-40-41-44-49-51-52-53-58-59-61-70-71-75-76-79-89-93-99-100-103-116-120-121-123-124-126-128-130-135-136-144-145-146-148-149-150-151-154-152-157-160-165-166-168-175-176-177-182-183-185-187-190-194-198-200-201-202-204.

kısmen bezenmiştir. 187 katalog numaralı baş taşının sivri alınlığı, stilize edilmiş akant yaprakların daha yuvarlak hatlarla, tek bir yaprağın iki yanına sıralanmasıyla meydana gelmektedir. Farklı bir form kazanan yapraklar aşağıda bir bağla bağlanarak bitirilmiştir. 3 adet (Kat. No:136-168-204) ayak taşlarının kemerli alınlıkları da akant yapraklarla bezenmiştir. 135 katalog numaralı ayak taşının gövdesini süsleyen asma dalların üzerinde "S" ve "C" kıvrımların kenarlarında görülmektedir.

Akant motifi Anadolu'nun birçok yerinde mezar taşı süslemelerinde görmek mümkündür. Bodrum Müzesinde bulunan 1872-73M tarihli İbrahim Bey kerimesi Fatma Hanım'ın baş taşının alınlığı akant yapraklarla bezenmiştir[694]. Boyabat, Aşağı Köprücek Köyünde 1855M tarihli Hanife'ye ait baş taşının alınlığında kıvrımlarıyla alınlığı tamamen süslemektedir[695]. İstanbul Zeytinburnu Merkez Efendi Mezarlığında bulunan 1314H tarihli Afet hanım'ın baş taşının alınlığı sivri kemer formuna göre akant yapraklarlasüslenmiştir[696]. Edirne Gazi Mihal Camii Haziresinde 1829M tarihli İsmail kızı Fatma Hatun 'un baş taşı alınlığını süslemektedir[697].

Kat. No:75

Kat. No:93

Kat. No:116

Kat. No:121

Kat. No:143

Kat. No:124

Kat. No:144

Kat. No:168

694 Erdoğru, 223.
695 Çal, *Boyabat Mezar Taşları*, 103.
696 Berk, 74.
697 B. Doğan, 147-148.

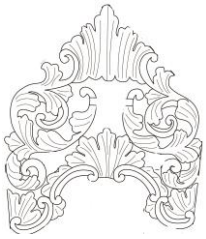

Kat. No:168

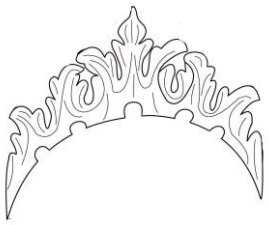

Kat. No:176

Kat. No:200

5.5.1.1.1.2. Palmet: Kaynağı tam olarak bilinmemekle birlikte Sümer ve Mısır eserlerinden Yunan ve Roma eserlerine kadar tüm Akdeniz uygarlıklarında bir tezyini motif olarak kullanıldığı görülür. Motif, Hellenistik akım yoluyla Doğu sanatına da girer ve Abbasilerle birlikte İslam sanatı yoluyla bir ölçüde doğduğu topraklara geri döner[698]. Palmet, Büyük Selçuklu, Zengi devri Şam ve Musul eserlerinde zengin biçimlerde görülür. Fakat Anadolu'da olduğu kadar bol ve değişik çeşidi hiçbir yerde görülmez. Özellikle Anadolu Selçuklu ve Osmanlı sanatının vazgeçilmez bir süsleme öğesidir[699].

Palmet motifi sadece 2 adet (Kat. No:151-108) mezar taşında kullanılmıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısına ait 151 katalog numaralı lahit formundaki kadın ayak taşının, dikdörtgen gövde ile kare kaidesinin kesiştiği köşelerde kullanılmıştır. Kullanılan palmet motif, kare kaideye geçişte gövdenin köşelerini estetik bir şekilde doldurmaktadır.108 katalog numaralı kadın baş taşı, 20.yüzyılın ilk çeyreğine aittir. Mezar taşının alınlığını süsleyen rumi motifler, sivri kemerin uç noktasında bir palmet motifi meydana getirecek şekilde birleşmiştir.

Konya İnce Minareli Medrese Müzesinde (Env. no:1055) bulunan sanduka şeklindeki mezarın uzun dikdörtgen tarafında dizili palmet motifleri kullanılmıştır[700]. Edirne Gazi Mihal Cami Haziresinde bulunan 1473M tarihli kimliği belli olmayan baş taşının alınlığında, ayaş taşının gövdesinde rumi motiflerinin birleştiği noktalarda palmet motifleri meydana geldiği görülür[701]. Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığında orta koridorun kuzeyinde 97. sırada bulunan, 1747M tarihli Vekilharç Süleyman Ağa'nın kızı Havva Hatun'un baş taşının kitabeli gövdesinin üzeri palmet motifleriyle

[698] Özbek, 534.
[699] Nefes,132.
[700] Başkan, 42-43.
[701] B. Doğan, 633-635.

bezenmiştir[702]. Manisa Akhisar Paşa Cami haziresinde bulunan 1905M tarihli Hatice Hanım'a ait lahit mezar üzerinde palmet motifler görülmektedir[703]. İznik Müzesi'nde bulunan 15 veya 16. yüzyıla ait olduğu düşünülen tarihi ve kimliği bilinmeyen İM-6 numaralı mezar taşının alınlık kısmında uygulanmıştır[704].

Kat. No:108

Kat. No:151

5.5.1.1.1.3. Rumi: Rumi, basitçe ifade edilecek olursa, ortalarından geçen bir çizgi boyunca birleşmiş bir kısa ve uzun yapraktan oluşur. Kısa yaprak sapa doğru spiral bir kıvrım yaparken uzun yaprak ucu düğümlenir[705]. Rumi motifi form itibariyle bir virgüle benzer. Yay biçiminde kıvrılmış bir damla formuna da benzetilmektedir. Rumi, bazen iki parça halinde çatallanır veya gövde yüzeyi damarlar halinde dilimlenir. Motif, düğme şeklinde küçük ekler aldığı gibi boyu uzar, kısalır, garip biçimlere girer[706]. Rumi, İslam sanatının ve bilhassa adını aldığı Anadolu sanatının en sevilen motiflerinden biridir[707]. Anadolu çıkışlı bir motif olarak düşünülsede tartışmalı bir terminolojik dolaşıma giren rumi, Karahanlı, Gazneli, Abbasi, Emevi, Fatımi, Endülüs süslemelerinde de kullanılmıştır. Osmanlı sanatının başlıca motiflerinden biri olarak varlığını korumuştur[708].

Birol ve Derman, Güney Sibirya'da Altay Dağları eteklerinde ki Pazırık Kurganlarından elde edilen eşyalarda hayvan figürlerine rastlanıldığını ve bu desenlerin rumi motifini hazırlayıcı nitelikte motifler olduğunu belirtmektedirler[709]. Selçuklu sanatında rumi motifinin kaynağı konusunda görüşlerini belirten J.Strzygowski, bu

---

[702] Yer, 37-38.
[703] Erdem, 154-155-156.
[704] Biçici, "İznik Müzesindeki Kandil ve Şamdan Motifli Mezar Taşları",*Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,* 7/3, 2012, 643.
[705] Özbek, 538.
[706] Selçuk Mülayim, *Değişimin Tanıkları, Orta Çağ Türk Sanatında Süsleme ve İkonografi*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 1999, 168-169.
[707] Yıldız Demiriz, *Osmanlı Mimarisi'nde Süsleme I Erken Devir*, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1979, 27.
[708] Mülayim, 168.
[709] İnci A.Birol, Uğur Derman, *Türk Tezyini Sanatlarında Motifler*, Kubbealtı Akademisi ve San'at Vakfı, İstanbul 1991, 179.

formların hayvan figürlerine dayandığını ileri sürer. C.E. Arseven'de Les Arts Decoratifs Turcs kitabında; "Zoomorfik Figürler Somutlaşarak bitkisel karakter kazanmış olup, hayvan figürüne dayanan resno ve kıvrık süsler sonunda rumi figürünün nasıl doğduğunu anlatmaktadır" demektedir[710]. Hatice Aksu ise Rumi motifi hakkında şunları söylemektedir; Rumi motifin köken arayışında Hun sanatının önemli bir yeri vardır. Asya kıtasında Türk sanatının erken dönemlerinde önemli bir yer tutar. Asya kıtasının en çarpıcı sanat üslubu olarak ortaya çıkan hayvan üslubu, büyük olasılıkla ahşap oyma teknikleri ile başlamış, kemik ve boynuz gibi malzemelerle uzun süre denendikten sonra taş süslemelere hatta deri ve dokumalara özellikle keçe yaygılara başarı ile uygulanmıştır. Başta Anadolu Selçukluları olmak üzere bütün İslam Sanatında oldukça sık kullanılan ve bazı kesim tarafından bitkisel kökenli olduğu savunulan Rumi motifin hayvan üslubuna dayanan pek çok delili vardır. Netice olarak Rumi motifi terminolojik olarak incelendiğinde, motife ruminin yanı sıra palmet, arabesk, Selçuki örge şeklinde isim verilmesi günümüzde hala kavram karmaşasının devam ettiğini göstermektedir[711]. Türk Süsleme Sanatında önemli bir yeri olan Rumi motifi, her devirde ve üslupta başlangıcından günümüze kadar taşda, çinide, ahşapta, madende, kumaşta, tezhipte pek çok kullanılmıştır[712]. Bazı kaynaklarda bitkisel, bazı kaynaklarda hayvansal kökenli olduğu belirtilen rumi motifi[713], Hun sanatının başlangıcından günümüze kadarki süreç içerisinde Türk süsleme sanatında önemli bir yere sahiptir.

3 adet (Kat. No:108-157-195) mezar taşında rumi motifi kullanılmıştır. 18. yüzyılın ikinci yarısına ait erkek mezar taşının kitabesinin üzerinde yer alan rumi motifler, omuz köşelerine yerleştirilmiştir. 20.yüzyılın ilk çeyreğine ait 108 ve 195 katalog numaralı kadın mezar taşlarının sivri kemerli alınlıklarında uygulanmıştır. Motif alınlığa simetrik olarak yerleştirilmiş ve en tepede birleşen Rumiler palmet motifi meydana getirecek bir şekilde form kazanmıştır.

---

[710] Mülayim, 169.
[711] Hatice Aksu, Rumi Motifin İlk Öncüleri, www.tarihtarih.com, (Erişim Tarihi 22.1.2017).
[712] Şeyda Yavuz, *Süsleme Sanatlarında Rumi Motifi ve Tarihsel Gelişimi,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Geleneksel Türk El Sanatları Eğitimi Bilim Dalı, Ankara 2008, 20.
[713] Sözen ve Tanyeli, 262; Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe AnsiklopodikLugat*, s.898; Doğan Hasol, *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*, İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, 1993, 388; Celal Esad Arseven, *LesArtsDecoratifsTurcs*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1950, 51-52.

Edirne Gazi Mihal Cami Haziresinde bulunan 1480M tarihli ismi belli olmayan bir kadına ait baş taşının alınlıklarında rumi motifi süsleme amaçlı kullanılmıştır[714]. Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığında orta koridorun kuzeyinde 97. sırada bulunan, 1747M tarihli Vekilharç Süleyman Ağa'nın kızı Havva Hatun'un baş taşı alınlığında rumi motifleri görülmektedir[715]. İstanbul Divanyolu Sultan II. Mahmut türbesinde bulunan 1881M tarihli Hamdi Paşa'ya ait sanduka mezar, rumi motiflerle kompoze edilmiştir[716]. Siirt'te bulunan 1572M tarihli Şah Mehmed kızı Şehriban Hatun'un baş taşının alınlık kısmında rumi motifi görülmektedir[717]. Adapazarı Geyve, Sarıgazi Köyü Türbe Haziresinde bulunan 1800M tarihli, kimliği belli olmayan bir kadın baş taşının alınlığını süslemektedir[718].

Kat. No:195

Kat. No:108

5.5.1.1.1.4. Stilize Yaprak: Barok üslupta süsleme anlayışının kazandırdığı motiflerden biri olan stilize yapraklar, baş taşlarında olduğu gibi ayak taşlarında bolca kullanılmıştır. "C" kıvrımlı veya düz ince bir bordür üzerine tek sıralı olduğu gibi üçerli yan yana dizili yapraklar dar alanlarda, kenar sularında kullanılan ve boşlukları doldurmada kullanılan türleriyle süslemenin sade ama önemli motiflerinden olmuştur. Motif 18. yüzyıldan itibaren mezar taşlarında kullanılmaya başlanmış, 19 yüzyılın sonuna kadar kullanılmaya devam etmiştir. 06-12-13 katalog numaralı mezartaşı 18. yüzyıla ait olup diğerleri 19. yüzyıla ait mezar taşlarıdır.

[714] B. Doğan, 495-496-497.
[715] Yer, 37-38.
[716] Tığcı, 74-75.
[717] Mutlu, 29-30.
[718] Yavuz, 112-113.

İncelenenler içerisinde 11[719] mezar taşlarından 3 tanesi (Kat. No: 06-166-170) erkek mezar taşı olup 06-166 katalog numaralı taşlar ayak taşıdır. 170 katalog numaralı mezar taşının hem baş taşında hem de ayak taşında stilize yaprak motifi kullanılmıştır. Ayak taşlarında özellikle alınlık kısmını bezemektedir.170 katalog numaralı baş taşının ise serlevha ile boyun arasına yerleştirilmiştir.

7'si (Kat. No:13-20-24-25-28-35-129) kadın mezar taşıdır. Kadın mezar taşlarında 13-20-25-28-129 katalog numaralı baş taşlarının gövdesinde serlevha üzerine işlenmiştir. 24 katalog numaralı baş taşının gövdesinde serlevha üzerine işlenen motifin benzeri alınlıkta da kullanılmıştır. 35 katalog numaralı baş taşının boyun çevresi ve mantar formundaki başlığının üstünde, başlığın uçları bu motifle bir dantel gibi işlenmiştir. Baş taşlarının serlevha üzerinde dekoratif amaçla kullanılan stilize yapraklar, 135 katalog numaralı ayak taşının alınlığında da kullanılmıştır. Ayak taşının üç kademeli, üçgen formundaki alınlığı stilize yapraklarla bezenmiştir.

Trabzon, Sülüklü Şehir Mezarlığında bulunan 1797-98M tarihli Tahvilzade İbrahim Ağa'nın annesi Emine Hanım'ın baş taşının alınlığında stilize yapraklar izlenmektedir[720]. Adapazarı Geyve, Umur Bey Mezarlığında 1815M tarihli Hacı Muhammed Alemdar Ağa'nın Cariyesi Harice Hatun'a ait baş taşının alınlığını bezemektedir[721]. İstanbul Yahya Efendi Kabristanında bulunan tarihi ve kimliği belli olmayan kadın baş taşının gövdesinde stilize yapraklar serlevha üzerinde kullanılmıştır[722].

Kat. No:13

Kat. No:20

Kat. No:28

Kat. No:35

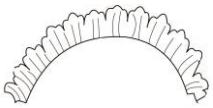

Kat. No:166

Kat. No:170

[719] Kat. No: 06-12-13-24-25-28-35-129-135-166-170
[720] Yer, 72-74.
[721] Yavuz, 293-295.
[722] Dikbıyık, 318-319.

5.5.1.1.1.5. Naturalist Yaprak: Yaprak motifleri içerisinde en geniş yer bulan motiflerden biridir. Daha realist ölçülerde çalışılan yapraklar, çiçeklerin etrafında, kıvrımlı dallarda, ağaç dallarının ucunda ve boşlukları doldurmada kendine yer bulmaktadır.

Motif, 33[723] mezar taşında muhtelif yerlerde kompozisyonun bir parçası olarak kullanılmıştır. 10 [724] adet erkek mezar taşlarında, 19[725] adet kadın mezar taşlarında ve 3 (Kat. No:138-139-141) adet baş taşı olmayan ayak taşlarında görülmektedir. 13 katalog numaralı mezar taşı 18. yüzyıla ait, 29[726] mezar taşı 19. yüzyıla, 196 ve 197 katalog numaralı mezar taşları 20. yüzyıla aittir.

Erkek mezar taşlarından 5 adet (Kat. No:67-89-112-148-176) ayak taşlarının gövdesi üzerindeki kompozisyonun yaprakları olarak kullanılmıştır. 3adet (Kat. No:68-92-127) baş taşı gövdesi üzerinde serlevha köşelerindeki çiçeklerin yaprakları ile değerlendirilmiştir. 114 katalog numaralı erkek başlığının kenarlarında süsleme amaçlı kullanılırken, 149 katalog numaralı erkek mezar taşının baş, ayak taşlarının kare kaidesi ile uzun lahit parçanın yüzeyinde çelenk içerisinde güllerin çevresine yerleştirilmiştir.

Kadın mezar taşlarından 6'sı (Kat. No:12-20-22-24-98-167) serlevha köşelerinde, 5'i (Kat. No:61-168-175-177-196-197) alınlıkta yer alan çiçeklerin yaprakları olarak uygulanmıştır. 88 ve 186 katalog numaralı baş taşlarının güneş motifli tepeliğin iki yanında sıralı yapraklar olarak dizayn edilmiştir. Motif, 35 ve 125 katalog numaralı mantar formundaki başlığı altında güllerin etrafını sarmış bir düzende yerleştirilmiştir. 53 ve 144 katalog numaralı baş taşı alınlıklarında cami figürünün yanında yapraklarla kompozisyonlar tamamlanmıştır. 150 katalog numaralı kadın mezar taşının bir parçası olan ayak taşı gövdesinde sarmaşığın yaprakları olarak yerini almıştır.

Ayrıca baş taşı bulunmayan ayak taşlarının 3'ü (Kat. No:138-139-141), gövdesi üzerinde yer alan sarmaşıklı kompozisyonu tamamlar nitelikte naturalist yapraklar da kullanılmıştır.

---

[723] Kat.No:12-20-22-24-35-53-61-67-68-88-89-92-98-112-114-125-127-138-139-141-144-148-149-150-167-168-175-176-177-186-196-197.
[724] Kat. No:67-68-89-92-112-114-127-148-149-176.
[725] Kat. No:12-20-22-24-35-53-61-88-98-125-144-150-167-168-175-177-186-196-197.
[726] Kat.No:20-22-24-35-53-61-67-68-88-89-92-98-112-114-125-127-138-139-141-144-148-149-150-167-168-175-176-177-186.

Kat. No:67

Kat. No:89

Kat. No:113

Kat. No:141

Kat. No:139

5.5.1.1.1.6. Çınar Yaprağı: Bir kadına ait olan111 katalog numaralı mezar taşı tek örnek olup, 20. yüzyılın ilk çeyreğine aittir. Yaprakları doğadaki formuyla neredeyse aynı olan motif, sivri kemerli alınlığı tamamen dolduracak şekilde simetrik olarak yerleştirilmiştir. Ayrıca yaprakların arasında yine çınar ağaçlarında görülen üçerli küçük yuvarlak bitkiler de işlenmiştir. Çınar yaprağı, XV. yüzyılda Osmanlı taş işçiliğinde görülen bir türdür[727].

Kat. No:111

5.5.1.1.2. Çiçek Motifleri

Bitkisel bezemelere sahip tüm mezar taşları üzerinde 12 çeşit çiçek motifi tespit edilmiştir. Kır çiçeği, gül, lale, karanfil, mimoza, mine, gelincik, nergis, gün çiçeği, boru çiçeği, yıldız çiçeği ve gonca mezar taşları üzerinde yer alan kompozisyonlar içerisinde kullanılan çiçek motifleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mezar taşlarına yapılan motifler içerisinde çiçeğin yaygın oluşu dikkat çekmektedir. Çiçek salt süs olsun diye yapıldığı gibi genç ölenleri belirtmek amacıyla da yapılmaktadır[728]. Çeşme mezar taşlarında özellikle ayak taşlarında ve kadın baş taşlarında yoğun çiçek motifleri dikkat çekmektedir.

[727] Çal, "Göynük(Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları*",*308.
[728] Sedat Veyis Örnek, *Anadolu Folklorunda Ölüm*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara 1971, 70-71.

5.5.1.1.2.1. Kır Çiçeği: 15[729] mezar taşında çeşitli formlarda kır çiçeği motifleri görülmektedir. Motifler ağırlıklı olarak baş taşlarında alınlık ve omuz köşelerinde, ayak taşlarında ise gövde üzerindeki kompozisyon içerisine yerleştirilmiştir. 12-13 katalog numaralı mezar taşları 18.yüzyıla, 12[730] tanesi 19. yüzyıla 196-197 katalog numaralı mezar taşları 20. yüzyıla ait mezar taşlarıdır.

Kadın baş taşlarından 5 (Kat. No:12-13-20-22-24) tanesinde serlevhanın meydana getirdiği omuz köşelerinde, 6 (Kat. No:52-103-168-185-196-197) tanesinde alınlıkların muhtelif yerlerinde kompozisyonu tamamlamaktadır. 186 katalog numaralı kadın baş ve ayak taşlarında güneşli tepeliği taşıyan çengel motifinin kıvrımlı yerine ikişer tane taç çiçek yerleştirilmiştir. Erkek mezar taşlarının sadece ayak taşlarında çiçek motifleri 166 ve 176 katalog numaralı iki ayak taşının alınlıklarında yer alır.

Kat. No:20

Kat. No:22

Kat. No:24

Kat. No:67

Kat. No:103

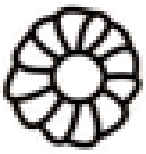

Kat. No:156

Kat. No:168

Kat. No:176

Kat. No:186

Kat. No:185

Kat. No:196

Kat. No:197

[729] Kat. No:12-13-20-22-24-52-103-156-166-168-176-185-186-196-197.
[730] Kat. No:20-22-24-52-103-156-166-168-176-185.

5.5.1.1.2.2. Gül: Türkler tarafından eski devirlerden beri bilinmekte olup edebiyatta çokça kullanılan motiflerden biridir. Farsça'daki genel anlamı "çiçek" olan gül, Türk edebiyatında da "gül-i bâdâm" (badem çiçeği), "gül'i yasemen" (yasemin çiçeği) gibi ifadeler de aynı manada kullanılmıştır. Gül çeşitli vasıflarıyla daha çok sevgilinin sembolü olarak kabul edildiğinden şairlerin ilham kaynağı, çiçeklerin de sultanıdır[731].Mezar taşlarında bitki motifi olarak yer alan lale karanfil ve sümbülün yanı sıra, gülün Osmanlı mezar taşı sanatında daha sık kullanılması, bu bitkinin halk arasında kutsal kabul edilmesinden ileri gelmektedir. Laqueur; Busbecq bu konuda şöyle yazar: "…. Gül yapraklarını yere atmıyorlar; çünkü eskiden gülün nasıl Venüs'ün kanından olduğuna inanılıyorsa, Türkler de gülün Muhammed'in terinden oluştuğuna inanırlar"[732]. Gül, ilahi güzellik ve ihtişamını en mükemmel biçimde yansıttığı için iştiyak içindeki ruhun sembolü ile bülbül tarafından sevilmiştir. Sonsuza kadar da sevilecektir. Türk-İslam şiirinde ve tezyini sanatlardaki güle dindışı eserlerde bile, gülün metafizik anlamını ister istemez yüklenmiştir[733]. Gülün son derece sembolik bir anlama sahip olması ve cennet çiçeği olarak anılması dolayısıyla kadın veya erkek fark etmeden her mezar taşı üzerinde rahatlıkla kullanılmıştır. Örneğin bir Şeyh'ül-İslam'ın kavuğunun kenarına gül motifi işlenerek o sevginin belirtilmesi gibi. Gül: sarık, kavuk ve diğer başlık türlerinde sıkça gördüğümüz bir motiftir[734]. Mezar taşlarının başlıklarında ve gövdelerinde kendine yer bulan gül motifi, ayaklı kase, bereket boynuzu ve vazo içerisinden çıkmış gibi buket şeklinde tasvir edilmiştir. Bazen sarmaşıklarda, gül ağaçlarında geniş alanları bezemede kullanılmaktadır. Mezar taşlarında naturalist bir karakter sergileyen güller, bazı durumlarda stilize edilerek bir taç çiçeğe benzeyecek kadar açılmış bir vaziyette de tasvir edilmektedir.

Gül motifi, mezar taşlarında insanlara bir mesaj niteliğinde anlamlı bir yer bulmaktadır. Kadın mezar taşlarında bir gül goncası başlığın alt kısmındaki boyun bölümüne dik yerleştirilir; erkek mezar taşlarında ise açmamış bir gül, kavuğun

---

[731] Cemal Kurnaz, "Gül" Maddesi, *TDVİA.*, 1996, XIV, 219-220.
[732] Laqueur, 130.
[733] Beşir Ayavazoğlu, *Güller Kitabı, Türk Çiçek Kültürü Üzererine Bir Deneme,* Ötüken Yayınları, İstanbul 2001, 92.
[734] Aydoğdu, 42.

kıvrımları arasına yerleştirilir. Laqueur, eğer gonca hiç açmamışsa mezardakinin çok genç yaşta ölmüş olduğunu ifade etmektedir[735].

Toplam 36[736] adet kadın ve erkek mezar taşlarında gül motifleri kullanılmıştır. 15'i[737] erkek mezar taşlarında, 22'si[738] kadın mezar taşlarında, bir (Kat. No:138) tanesi ise baş taşı bulunmayan ayak taşında kullanılmıştır. Sadece 12 katalog numaralı mezar taşı 18. yüzyılın ikinci yarısına ait olup, 14'ü[739] 19. yüzyılın birinci yarısına, 15'i[740] 19.yüzyılın ikinci yarısına aittir. 199-201-202 katalog numaralı mezar taşları 20.yüzyılın birinci yarısına ait mezar taşlarıdır. 120-125-130-138 katalog numaralı mezar taşlarının tarihleri belli değildir.

Gül, erkek mezar taşlarının 6 (Kat. No:36-42-63-86-189-199) tanesinde sarıklı başlığının kıvrımları arasına yerleştirilmiştir. Gül motifi hepsinde sol tarafa dönük ve aşağı doğru eğik bir şekilde tasvir edilmiştir. 199 katalog numaralı başlıkta gonca halinde olan gül motifi, diğer başlıklarda açmış bir şekilde işlenmiştir. 2 (Kat. No:92-130) mezar taşının serlevha üzerindeki kompozisyon içerisinde kullanılmıştır. Lahit formundaki 2 (Kat. No:145-149) mezar taşının baş ve ayak taşlarının kare kaidesi ile uzun dikdörtgen kaidesi üzerinde sepet içerisinde, piramit şeklinde yerleştirilmiş beşer gül motifi görülmektedir. 145 katalog numaralı ayak taşının akant yapraklı başlığının ortasında gül demeti, 149 katalog numaralı ayak taşının alınlığında bir gül motifi yerleştirilmiştir. Kat. No:166 numaralı baş taşına ait ayak taşının alınlığındaki güller simetrik olarak sağ ve sol köşelerde birbirine ters konumda yerleştirilmiştir. 3 (Kat. No:70-89-148) baş taşının ayak taşlarında başlığı meydana getiren akant yaprakların ortasına farklı sayılarda gül motifleri yerleştirerek başlık tamamlanmıştır.

Kadın mezar taşlarından 2 (Kat. No:12-25) tanesinde tablakar fes türü başlıkların alt tarafında ve ön yüzünde üçer gül demeti yapraklarıyla birlikte işlenmiştir. 2 (Kat. No:35-125) tanesinde mantar formlu başlıkların alt tarafında gül motifi yapraklarıyla birlikte tasvir edilmiştir. 4 (Kat. No:51-52-53-144) tanesinde camii figürünün sol tarafında dal ve yapraklarıyla beraber gül motifleri yerleştirilmiştir. 4 (Kat. No:27-177-

[735] Laqueur, 133.
[736] Kat.No:12-25-27-35-36-40-42-51-52-53-61-63-66-70-71-86-88-89-92-120-125-130-138-144-145-148-149-150-151-166-175-177-186-189-199-201-202.
[737] Kat. No:36-42-63-70-86-89-92-130-145-148-149-166-189-199.
[738] Kat. No:12-25-27-35-40-51-52-53-61-66-71-88-120-125-144-150-151-175-177-186-201-202.
[739] Kat. No:25-27-35-36-40-42-51-52-53-61-144-166-175-177.
[740] Kat. No:63-66-70-71-86-88-89-92-145-148-149-150-151-186-189.

201-202) tanesinde alınlığın ortasına yerleştirilmiş bir vazo içerisinde gül demeti tasvir edilmiştir. 88 numaralı baş taşının güneş tepeliğinin tam ortasında, ortadaki gülün etrafına dört tane daha gül yerleştirilmiş bir şekilde görülmektedir. 66 katalog numaralı takkeli başlığın tepesinde sola eğik bir vaziyette gül motifi yerleştirilmiştir. Bu kadın mezar taşlarında tek örnektir. 2 (Kat. No:71-120) tanesinde başlığı meydana getiren akant yaprakların ortasına güller yerleştirilerek başlık bir gelin buketi gibi tamamlanmıştır. 61 katalog numaralı başlığın alınlığındaki akant yaprakların altında vazonun iki yanında aşağı doğru eğik bir şekilde birer gül motifi yerleştirilmiştir. 150 katalog numaralı baş ve ayak taşlarının alınlıklarının ortasına tem açmış vaziyette tek gül motifi yerleştirilmiştir. Ayak taşının gövdesindeki dal üzerine gül motifleri yerleştirilmiştir.151 katalog numaralı baş taşının alınlığında akant yaprakların ortasına yerleştirilmiş altı gül motifi yer alır ayak taşında ise gövde üzerindeki sarmaşığa ait güller, alınlıkta vazodan çıkan akant yapraklarla birlikte işlenmiştir.175 katalog numaralı baş taşının alınlığının ortasına yerleştirilmiş üç gül demeti yer alır.186 katalog numaralı baş taşının ayak taşı gövdesi üzerinde sarmaşığın gülleri olarak kullanılmıştır. Baş taşı bulunmayan 138 katalog numaralı tek ayak taşının gövdesinde sarmaşığın gülleri olarak ve alınlıktaki serbest kompozisyon içerisine gül motifleri yerleştirilmiştir.

Kat. No:12

Kat. No:35

Kat. No:42

Kat. No:61

Kat. No:63

Kat. No:70

Kat. No:71

Kat. No:86

Kat. No:88

Kat. No:89

Kat. No:120

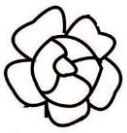

Kat. No:138

Kat. No:145

Kat. No:148

Kat. No: 149

Kat. No:150

Kat. No:151

Kat. No:177

Kat. No:186

Kat. No:189

Kat. No:201

Kat. No:202

5.5.1.1.2.3. Lale: Lale (Tulipa) çok yıllık, soğansı ve otsu bir bitkidir. Hakiki vatanının Orta Asya olduğu düşünülmektedir. Anadolu'da lale ile ilgili ilk bilgiler Türkler ile başlamaktadır[741]. Lâle, Türk tezyinatında XII. yüzyıldan itibaren stilize edilmiş olarak Selçuklu abidelerinde, yazmakitap ve ciltlerinde yer alır. XVI. yüzyıldan itibaren bahçe ve çiçekzevkinin toplumda yerleşmesiyle birlikte süs bitkisi olarak yetiştirilenlâle, mimaride, çinide, kumaş ve elbiseler ile daha pek çok sanateserinde zarif bir motif olarak kullanılmıştır[742]. Anadolu'da, lâleyi şiirlerinde ilk kez kullanan kişi Hz. Mevlâna Celaleddin Rumi'dir. 12. yüzyıldan itibaren Anadolu'da yapılan mimari eserlerde ve çinilerde lâle motifi değişik renklerde ve sık sık kullanılmıştır[743].

[741] Turhan Baytop, *İstanbul Lalesi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992, 1.
[742] Sevda Önal, "Klasik Türk Edebiyatında Lale ve Edebi bir Tür Örneği Olarak Lale Şiirleri", *TurkishStudies International Periodical Forthe Languages, Literature and History of TurkishorTurkic,* 4/2, 2009, 85.
[743] Elif Ersoy, "Lale Üzerine Notlar", *Anadolu Aydınlatma Vakfı*, İstanbul 1996, s.1-8. http://www.anadoluaydinlanma.org/Yazilar/lale.pdf , 29-04-2016.

Türklerin Avrupa'ya tanıttığı bu çiçek, zamanla gerek Osmanlı gerekse çeşitli batı ülkelerinde çok sevilmiş, ekonomik ve sosyal hayatı etkilemiştir[744]. Lâle, yarı üslûplaşmış şekliyle XVI. yüzyılın ilk yarısından sonra Türk bezeme sanatlarında önemli bir yer tutar. Üslûplaştırılmış olmasına rağmen karakterini kaybetmeyen bu lâle motiflerini farklı isimleriyle desen içinde 19. yüzyıla kadar görmek mümkündür[745]. Selçuklu'da olduğu kadar, Osmanlı İmparatorluğu'nda "Lale Devri" olarak bir dönemin simgesi olsa da en çok edebiyatta, tezyin sanatında, çinide gördüğümüz laleyi mezar taşlarında da görmekteyiz. Naturalist bir üslupta kullanıldığı gibi stilize edilerek kullanılan motif daha çok kadın mezar taşlarının süsü olmuştur.

Toplam 16[746] adet mezar taşında lale motifi kullanılmıştır. 12'si[747] kadın mezar taşında, 2'si (Kat. No:67-143) erkek mezar taşının ayak taşlarında, 2'si (Kat. No:137-205) baş taşı bulunmayan ayak taşlarında bulunmaktadır. Genellikle kadın mezar taşlarının alınlık veya gövdelerinde kullanılırken, erkek mezar taşlarının ayak taşlarında kullanılmaktadır. 156 katalog numaralı mezar taşı 18.yüzyılın ikinci yarısına ait olup, 5'i (Kat. No:27-35-41-167-175) 19. yüzyılın birinci yarısına, 4'ü (Kat. No:67-75-79-143) 19.yüzyılın ikinci yarısına aittir. 197 katalog numaralı mezar taşı 20. Yüzyıla ait mezar taşlarıdır. Baş taşları bulunmayan 2 adet (Kat. No:201-202) kadın baş taşının tarihleri ile 205 katalog numaralı ayak taşınında tarihleri belli değildir.

Kadın mezar taşlarının 6 (Kat. No:27-75-79-175-201-202) tanesinde alınlıkta kullanılan lale, gül motiflerinin ortasında dik duran, tek lale motifi olarak yerleştirilmiştir. 35 katalog numaralı baş taşının kitabe gövdesini çevreleyen bordür içine sıralı lale motifleri yerleştirilmiştir. 123 katalog numaralı mezar taşının üçgen alınlığında cami figürünün sol tarafında açmamış, dik durumda bir lale motifi yer alır. Çal, bu motifi kaynağında lale motifi[748] olarak tanımlarken, Biçici bu motifi kalla motifi[749] olarak tanımlamaktadır. 2 adet (Kat. No:41-167) baş taşında, serlevhanın köşelerindeki boşluklara dal ve yapraklarıyla birlikte lale motifi görülmektedir. 125 katalog numaralı baş taşının mantar formlu başlığın ortasındaki gülün sağına ve soluna

---

[744] H. Feriha Akpınarlı-ZeynepBalkanal, "16.-18. Yüzyıllarda İstanbul'da üretilen Kumaşlarda Bitkisel Bezemelerin İncelenmesi", *Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi*, 2012-1 (Ocak- Haziran), 179-209.
[745] F. Çiçek Derman, "Lale" Mad., *TDVİA*, Ankara 2003, XXVI, 81.
[746] Kat. No:27-35-41-67-75-79-125-137-143-156-167-175-197-201-202-205.
[747] Kat. No:27-35-41-75-79-125-156-167-175-197-201-202.
[748] Çal, *Boyabat Mezar Taşları,* 148.
[749] Biçici, *Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları,* 773.

birer lale motifi yerleştirilmiştir. 156 katalog numaralı kadın baş ve ayak taşlarının üçgen alınlığının ucuna yerleştirilmiştir. Karanfillerin üzerinde dolaşan kıvrımlı dallar en tepede lale motifinin altında birleşmektedir. Günümüzde baş taşında kırık bir durumda yarısı görünen motif, ayak taşında sağlam olarak görülmektedir. 197 katalog numaralı baş taşının sivri kemerli alınlığının sivri ucunda dik bir lale motifi görülür.

2 adet (Kat. No:67-143) erkek mezar taşının parçası olan ayak taşlarında gövde üzerindeki selvi ağacının iki yanına yerleştirilen lale motifi stilize edilerek tasvir edilmiştir. Baş taşı bulunmayan 2 adet (Kat. No:137-205) ayak taşının gövdesi üzerinde yer alan selvi ağacının sağına ve soluna yine stilize lale motifi yerleştirilmiştir. Biçici, selvi ağacının kenarlarındaki stilize lale motifini horoz ibiği motifi[750] olarak tanımlamaktadır.

Lale motifi, Boyabat'ın, İtfaiye Müdürlüğü Mezarlığında bulunan 1821M tarihli Fatma Hatun'un baş taşı serlevha üzerindeki boşluklara biribirine bakar şekilde birer lale motifi yerleştirilmiştir[751]. Trabzon Sülüklü Mezarlığında 1800M tarihli Hacızade İsmail Ağa'nın kızı Aişe Hatun'un baş taşının gövdesinde yer almaktadır[752]. Edirne Gazi Mihal Cami Haziresinde bulunan 1787-88M tarihli Ayşe Hatun'a ait ayak taşının alınlığında serbest düzende iki lale motifi kullanılmıştır[753].

Kat. No:27

Kat. No:35

Kat. No:41

Kat. No:75

Kat. No:156

Kat. No:167

Kat. No:175

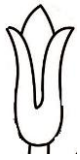

Kat. No:197

Kat. No:176

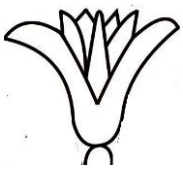

Kat. No:201

[750] Biçici, *Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları,* 772-773.
[751] Çal, *Boyabat Mezar Taşları,* 43.
[752] Yer, 46.
[753] Doğan, 165-166.

Kat. No:202

Kat. No:137

Kat. No:67

Kat. No:143

5.5.1.1.2.4. Karanfil: İki çeneklilerin karanfilgiller familyasından olup, yaprakları ensiz, karşılıklı, sivri, ince saplı, güzel kokuya sahip bir bitkidir.[754] Menşeinin, Asya ve Anadolu olduğundan bahseden Süheyl Ünver, karanfilin bütün tezyini sanatlarına kullanıldığını söylemektedir. XVI. asırda Kanuni devrinde lale gibi rağbet gören karanfil ayrıca kumaş, çini ve ahşapta stilize çeşitleriyle en güzel örneklerini vermektedir. Edirne ve İstanbul mezar taşlarındaki çiçekler arasında karanfillerin envaiçeşidinin olduğunuda ifade eder[755]. Karanfil çiçeği daha çok antinaturalist uslupta çalışılmıştır. Karanfil motifi, özellikle erkek mezar taşlarının ayak taşlarında stilize edilerek kullanılmıştır.

Karanfil sadece 2 adet (Kat. No:90-156) mezar taşında kullanılmıştır. 19. yüzyıla ait 90 katalog numaralı bir erkek mezar taşının, aziziye fes tipi başlığının ön yüzündebir karanfil motifi görülmektedir. Karanfil, naturalist üslupta olup, sol üst köşeye doğru uzanır bir şekilde işlenmiştir. 18. yüzyıla ait 156 katalog numaralı kadın mezar taşının baş ve ayak taşlarında, aynı kompozisyon içinde yer almaktadır. Baş taşı ve ayak taşının üçgen alınlıklarının tam ortasına yerleştirilmiş bir vazo içinden çıkan beş adet karanfil çiçeği yerleştirilmiştir. Karanfillerin en altında, vazonun her iki yanına birer tane henüz açmamış karanfil goncası yerleştirilmiştir. Ayrıca ayak taşının gövdesi üzerinde bulunan bordürün sağ ve sol köşelerinden selvi ağacına doğru yerleştirilmiş, tek dallı üçer karanfil motifi görülmektedir.

[754] Biçici, *Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları,* 773.
[755] Süheyl Ünver, "Çiçek Tarihimizde Türk Karanfilleri", *Türk Etnografya Dergisi,* TTK, Ankara 1967, 5-12.

Giresun İli Sahil Şeridi Bulancak Burunucu Köyü Karaibrahimoğulları Mezarlığı'nda bulunan 1832-33M tarihli Ayşe Hanım'ın mezar taşı alınlığında bir karanfil motifi işlenmiştir[756].

Kat. No:90

Kat. No:156

5.5.1.1.2.5. Mimoza: Doğada olduğundan farklı bir görüntü veren mimoza motifi, diğer kaynaklarda benzer motiflere göre isimlendirildi.[757] Sadece 3(Kat. No:68-126-136) mezar taşında bulunmaktadır.

Motif, 68 katalog numaralı erkek baş taşının kitabesini çevreleyen bordürün sağına ve soluna yerleştirilmiştir. 127 katalog numaralı erkek baş taşının gövdesinde, serlevhanın sağına ve soluna simetrik olarak işlenmiştir. Kitabeyi çevreleyen bordürün üzerinde fiyonk içinden çıkan dalların ucunda aşağı doğru eğilmiş ikişer mimoza çiçeği yerleştirilmiştir. Baş taşı bulunmayan 136 katalog numaralı ayak taşının gövdesi üzerindeki kıvrımlı dalların uçlarına yerleştirilmiş altı mimoza çiçeği görülmektedir. Her iki mezar taşının tarihleri belli değildir.

Akşemseddin Camii Türbesi Haziresinde bulunan bir kadına ait ayak taşı gövdesindeki çiçek çeşidi mimozadır[758]. Boyabat, İtfaiye Müdürlüğü Mezarlığında bulunan 1894M tarihli Hüseyin Efendi'ye ait baş taşının serlevhası üzerinde simetrik olarak işlenmiş mimoza çiçeği motifi işlenmiştir[759].

---

[756] İltar, 74-75.
[757] Çal, *Boyabat Mezar Taşları* 149., Çal, "Göynük(Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları", 381; Biçici, *Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları*,776.
[758] Çal,"Göynük (Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları", 381.
[759] Çal, *Boyabat MezarTaşları* 68.

Kat. No:68

Kat. No:127

Kat. No:136

5.5.1.1.2.6. Mine: Mine çiçeği, bir kompozisyon içerisinde kullanıldığı gibi tek başınada kullanılmaktadır. Dört yapraklı, küçük kır çiçeği görünümündeki motif özellikle bordürlerde zemini doldurmakla görevlendirilmiş gibidir. Motif, 4adet (Kat. No:68-110-114-186) mezar taşında görülmektedir. 68-110 ve 114 katalog numaralı mezar taşları erkeklere ait olup, 186 katalog numaralı mezar taşı bir kadına aittir. 68 ve 186 katalog numaralı mezar taşları 19. yüzyıla, 110 ve 114 katalog numaralı mezar taşlarıda 20. yüzyıla aittir.

68 ve 186 katalog numaralı baş taşlarının kitabelerini çevreleyen dalgalı bordür içerisindeki kıvrımlı dallar üzerine serpiştirilmiş bir şekilde estetik bir görüntü vermektedir. 110 ve 114 katalog numaralı baş taşlarının kısa silindirik fesin etrafını saran kumaş üzerinde bezeme amaçlı kullanılmıştır.

Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresinde bulunan tarihi belli olmayan Hafız Ahmet Efendi'ye ait lahit formundaki mezarın kare ve dikdörtgen kenarlarındaki bordürlerin kıvrım dallarının uçlarına mine çiçekleri yerleştirilmiştir[760].

Kat. No: 68

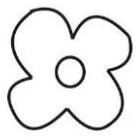
Kat. No: 110

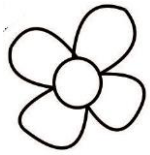
Kat. No:114

Kat. No:186

5.5.1.1.2.7. Yıldız Çiçeği: Motif, bir yıldız görüntüsü veren, ortası göbekli, beş veya altı kollu, sivri yapraklara sahiptir. 3 adet (Kat. No:67-123-168) mezar taşında görülen motiflerden ikisi kadınlara, biri erkek ayak taşına aittir. 67 ve 168 katalog numaralı mezar taşı 19. yüzyıla ait olup, 123 katalog numaralı mezar taşının tarihi belli değildir.

[760] Varol, 26-27-28.

67 katalog numaralı erkek ayak taşının alınlık kısmında selvi ağacının sol tarafına yıldıza benzer bir çiçek motifi yerleştirilmiştir.123 katalog numaralı kadın baş taşının üçgen alınlığı üzerindeki camii figürünün hemen üstünde yerini almaktadır. 168 katalog numaralı kadın baş taşı kitabesinin etrafının çevreleyen bordür içerisinde dallar arasına yerleştirilmiştir. Çal, benzer bu motifi, kaynaklarında zerrin çiçeği olarak tanımlamaktadır[761].

Kat. No:123

Kat. No:168

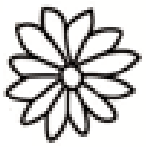

Kat. No:67

5.5.1.1.2.8. Boru Çiçeği: Baş taşı bulunmayan 139 katalog numaralı ayak taşının gövdesinde yer alan tek örnektir. Gövdeyi süsleyen kompozisyon içerisinde tek dal üzerine yerleştirilmiş üç tane boru çiçeği yer alır.

Kat. No:139

5.5.1.1.2.9. Gün Çiçeği: Bir kadın mezar taşına ait olan 98 katalog numaralı mezar taşıtek örnektir. 19 yüzyılın son çeyreğine aittir. Daire formlu göbeğin çevresinde ince silmelerle birbirinden ayrılmış 16 yapraklı çiçek, sivri kemerli alınlığın tam ortasında yer alır.

Kat. No:98

[761] Çal, "Göynük(Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları", 381.

5.5.1.1.2.10. Gelincik: 20. Yüzyıla ait 194 katalog numaralı kadın mezar taşında bulunan motif, tek örnektir. Üçgen alınlığı bezeyen akant yaprakların üstünde ve üçgen alınlığa göre formunu kazanan gelincik motifi profilden ve naturalist üslupta işlenmiştir.

Gelincik, Trabzon Sülüklü mezarlığında bulunan 1791-92M tarihli Süleyman Paşa'nın kızı Güllü Hanım'ın baş taşının omuz kısımlarında karşılıklı birer tane işlenmiştir[762].

Kat. No:194

5.5.1.1.2.11. Nergis: 2 adet mezar taşında görülmektedir. 133 katalog numaralı ayak taşı ve 19.yüzyıla ait, 151 katalog numaralı lahit formda kadın mezar taşında bezeme amaçlı kullanılmıştır.

133 katalog numaralı ayak taşının gövdesinin tam ortasında bulunan selvinin sağına ve soluna yerleştirilmiş sarmaşığın, yarım olarak işlenmiş çiçekleridir. 151 katalog numaralı lahit formundaki mezar taşlarının bordürleri içerisine yerleştirilmiş, yarım olarak işlenmiş çiçeklerdir.

Nergis çiçeğinin kullanıldığı, Abdal Musa Dergahı'nda bulunan Seyyid İbrahim Dede'ye ait ayak taşının; baş taşı dışında ve ayak taşının dışında kullanılmıştır[763].

Kat. No:133

Kat. No:151

[762] Yer, 85.
[763] Karaçağ, 103-104.

5.5.1.1.2.12. Gonca: 7 adet (Kat. No:33-50-70-92-138-179-197) mezar taşının baş ve ayak taşlarında kullanılmıştır. Henüz açmamış tüm çiçek çeşitlerinin goncalarını bu başlık altında değerlendirdik. 197 katalog numaralı mezar taşı, 20. yüzyılın ilk yarısına ait olup diğerleri 19. yüzyıla aittir. 3 (Kat. No:50-179-197) tanesi kadın mezar taşı, 2 (Kat. No:70-92) tanesi erkek mezar taşıdır. Baş taşı bulunmayan tek ayak taşı 138 katalog numaralı mezar taşıdır.

Kadınlara ait mezar taşlarının 2 (Kat. No:33-50-179) tanesinin mantar formlu başlığının altında ön cephede görülen henüz açılmamış bir gül goncası gibi durmaktadır. Kabara olarak da tanımlanan bu motifi Laqueur de; başlığın altında boyun bölümüne dik yerleştirilmiş gül goncası[764] olarak tanımlamaktadır. 197 katalog numaralı sivri kemerli alınlığın içerisinde yer alan kompozisyonun sağ ve sol alt köşelerine ve sivri tepeye yakın lale motifinin kenarlarına henüz açmamış çiçek goncaları yerleştirilmiştir.

Erkek mezar taşlarından 70 katalog numaralı mezar taşının bir parçası olan ayak taşının gövdesini süsleyen sarmaşığın sağ köşesinde bir gül goncası yer alır. 92 katalog numaralı baş taşının gövdesinde, serlevhanın üzerine yerleştirilmiş fiyonkun altında birer gül goncasına yer verilmiştir.

Baş taşı bulunmayan 138 katalog numaralı ayak taşının gövdesi üzerinde ki sarmaşığın sol alt tarafında ve sağ üst tarafında birer gonca işlenmiştir.

Boynun altındaki kabara goncaya örnek olarak, Trabzon Sülüklü mezarlığında 1784-85M tarihli Seyyid Hacı Osman'ın kızı Şerife Emine Kadın'ın tablakar formundaki başlığının boyun kısmında ki kabarayı verebiliriz[765]. Rize Hemşin Yeniköy Mahallesi (Şahmerli Köyü) cami önünde 1795M tarihli Usta İbrahim kerimesi Hatice Hatun'a ait tablakar başlığın ön tarafında bir kabara motifi görülmektedir[766]. Sakarya Taraklı İlçesi Yunus Paşa Cami Haziresinde yer alan 1835M tarihli Şerife Hatice Ehde Hanım'ın mantar formundaki başlığın altına bir tane kabara motifi yerleştirilmiştir[767].

[764] Laqueur, 133.
[765] Yer, 44.
[766] Atacan-Bekar, 29.
[767] Şeyban, 58.

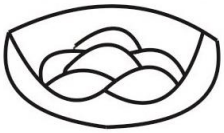

Kat. No:33

Kat. No:50

Kat. No:70

Kat. No:138

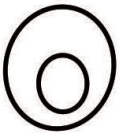

Kat. No:179

Kat. No:197

5.5.1.1.3. Ağaç Motifleri

Kökleri ile toprağın derinliklerine inen, dallarıyla gökyüzüne uzanan ağaç, dünyanın yaratılışı ve insanoğlunun varolmasını içeren söylencelerden çok, kullanılan motif olarak karşımıza çıkmaktadır.[768] Özellikle kullanılan selvi ve hurma ağaç türleri dünyayı, uzun ömrü ve bereketi simgeleyen nitelikte olması ağaç motiflerinin mezar taşlarında da kullanılmasına neden olmuştur. Selvi ağaçları kadın mezar taşlarında baş taşlarında kullanıldığı gibi ayak taşlarında da kullanılmaktadır. Hurma ağacı ise genellikle erkek mezar taşlarının ayak taşlarında kullanılmıştır.

5.5.1.1.3.1. Selvi Ağacı: Cennet ile ilgili mistik inançları temsil eden selvi motifi,14. yüzyılla birlikte mezar taşlarının ayak ucunda çok sık olarak kullanılmıştır.[769] Türk mitolojisinde, Yakutların inanışına göre Kutup Yıldızı'na uzanan "Demirkazık", Altay mitolojisinde üzerinde Tanrı Bay Ülgen'in oturduğu düşünülen ağaç örneklerinde olduğu gibi göğe uzanan ağaç; Tanrı'ya giden yol olarak düşünülmektedir. Bu açıdan bakıldığında ölümle Tanrı'ya ulaşma düşüncesinin servi ağacıyla ilişkilendirilmesi ve cennete varması temenni edilen kişinin mezar taşına servi ağacı motifinin işlenmesi anlaşılır hâle gelir. Servi ağacı, mezar taşlarındaki bu sembolik kullanımının yanında kendisine has güzel kokusundan dolayı mezarlıklarda tercih edilen en önemli ağaç

[768] Güran Erbek, "Hayat Ağacı Motifi"", *Antika*, Y.2, S.15, İstanbul Haziran 1986, 26.
[769] Başkan, 75.

türüdür[770]. Yaz kış yeşil duran ve kendine özgü güzel bir kokusu olan uzun bir ağaçtır. Kutsallık kazandırılmış ağaçlar arasında oldukça önemli ve anlam yüklü bir ağaçtır selvi ağacı. Selvinin düzgün ve uzun oluşu Kur'an-ı Kerim'deki Arapça "Allah" yazısının ilk harfi olan "elif" e benzetilmekte ve vahdet-i vücud'un bir işareti olarak kabul edilmektedir. Servinin uzun ve dik şekli doğruluğu, dürüstlüğü, devamlı yeşil rengi dayanıklılığı ve uzun ömrü, düzgün biçimi güzelliği simgelerken[771], bahçe ve parklar ile edebiyat ve sanatta olduğu kadar, mezarlıklarda dahi bu ölüler diyarını süsleyip munis hale getiren bitkiden başka bir şey değildir[772]. Tüm bu mistik ve sembolik anlamlarından dolayı Türk süsleme sanatlarında çok anlamlı bir motiftir[773]. Çini ve minyatür resmi sanatlarında sıkça karşılaşılan, selvi ağacına dolanan üzümlü asma ağaçlarıysa, muhtemelen yararının büyük olduğunu ifade etmenin sembolik ifadesi olmalıdır. Eyüp Sultan Türbesi'ndeki çinilerde, gömü mekanında ki birkaç panoda benzer bezeme bu ifadeyi açıklamaktadır[774].

Selvi ağacı, toplam 23[775] mezar taşında kullanılmıştır. 11(Kat. No:51-52-58-123-124-144-146-156-160-165-179) tanesi kadın mezar taşlarına, 7(Kat. No:06-07-67-143-170-176-199) tanesi erkek mezar taşlarına ait ayak taşlarında, 5(Kat. No:133-134-135-137-205) tanesi ise baş taşı bulunmayan ayak taşlarında kullanılmıştır. 4 (Kat. No:06-07-156-160) tanesi 18. yüzyıla,11 (Kat. No:51-52-58-67-143-144-146-165-170-176-179) tanesi 19. yüzyıla, 199 numaralı mezar taşı 20. yüzyıla aittir. 7 (Kat. No:123- 124-133-134-135-137-205) tanesinin tarihleri belli değildir.

Erkek ayak taşlarının 2 (Kat. No:06-170) tanesinin gövdesine yerleştirilen selvi motifi, asma dal ve üzümlerle birlikte tasvir edilmiştir. 06 katalog numaralı ayak taşında selvinin ucu sola, 170 katalog numaralı ayak taşında sağa doğru eğik durmaktadır. 2(Kat. No:07-199) ayak taşının gövdesi üzerinde tek olarak işlenmiştir. 07 katalog numaralı selvinin ucu sola, 199 katalog numaralı selvi ağacının ucu sağa eğik

---

[770] Ömer Delikgöz, Fulya Alıç, "Osmanlı İstanbul'unda Bulunan Bazı Müslim ve Gayrimüslim Mezarlıklarındaki Kimi Semboller", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2010 Güz (13), 113-131, 116.
[771] Ayla Ersoy, "Eyüp'deki Mezar Taşlarında Servi Ağacı Kültü", *Türk Kültürü ve Sanatıyla Eyüp Sultan Sempozyumu V,* 11-13 Mayıs 2001, 93-95.
[772] Cevdet Çulpan, *Serviler I*, İstanbul 1961, 16.
[773] A. Ersoy, 95.
[774] Cantay, 37.
[775] Kat. No:06-07-51-52-58-67-123-124-133-134-135-137-143-144-146-156-160-165-170-176-179-199-205.

durmaktadır. 2 (Kat. No:67-143) ayak taşının gövdesindeki selvi ağaçları sağında ve solunda birer stilize lale motifiyle birlikte tasvir edilmiştir. İki selvinin uçları da sağa doğru eğik durmaktadır. 176 katalog numaralı baş ve ayak taşlarının kare kaidesi üzerinde, mühr-i Süleyman motifinin sağında ve solunda uçları dik, iki selvi ağacı yer almaktadır.

Kadın mezar taşlarında, 8 (Kat. No:51-52-58-123-124-144-160-165) adet baş taşının üçgen alınlığı üzerinde, camii figürünün arkasına yerleştirilmiştir. Camii arkasındaki değişik sayılardaki selvilerin yarıdan yukarısı görülebilmektedir. 146 katalog numaralı baş taşının arkasında bir selvi ağacı motifi tek örnek olarak verilebilir. 156 katalog numaralı kadın ayak taşının gövdesinde ortadaki tek selvi motifi büyük, sağında ve solunda birer tane küçük selvi motifi işlenmiştir. Selvi motifleri zik-zak çizgilerle hareketlendirilmiştir. 179 katalog numaralı kadın mezarının ayak taşı gövdesi üzerinde, tek olarak bir selvi ağacı motifi yerleştirilmiştir.

Baş taşı bulunmayan 5 adet (Kat. No:133-134-135-137-205) ayak taşlarındaki selvi ağacı, farklı motiflerle birlikte kompozisyonlar tamamlanmıştır. 133 katalog numaralı ayaktaşı gövdesinde dik duran selvinin sağ ve sol tarafı sarmaşıklarla tamamlanmıştır. 134 katalog numaralı ayak taşında, ucu sola eğik selvi ağacı tek olarak işlenmiştir. 135 katalog numaralı ayaktaşının gövdesi üzerinde yer alan ucu sola eğik selvi motifi, asma dal, yaprak ve üzümlerle birlikte bir kompozisyon içerisinde kullanılmıştır. 137 ve 205 katalog numaralı ayak taşlarında bir selvi ağacının sağına ve soluna yerleştirilmiş birer stilize lale motifi yerleştirilmiştir.

Antalya'nın Elmalı İlçesi, Tekke Köyü Abdal Musa Dergahı'nın Haziresinde bulunan, 1859M tarihli Seyyid Mustafa Dede'ye ait ayak taşının dışında ve içinde selvi motifi kullanılmıştır[776]. Nevşehir, Hacı Bektaş-i Veli Külliyesi Haziresinde bulunan 1274H tarihli Aşçı İbrahim Baba'ya ait ayak taşında selvi ağacı motifi yer almaktadır[777]. Aydın Koçarlı Cihanoğlu Cami Haziresinde bulunan 1802M tarihli Kerime kadın'a ait lahit formundaki mezarının baş taşının kare kaidesinde, ayak taşında ve uzun dikdörtgen kenarlarında selvi motifleri kullanılmıştır[778]. Bayburt merkezde bulunan, tarihi belli olmayan Şeyh Haydar'a ait ayak taşının gövdesine kabartma şeklinde bir selvi ağacı

[776] Karaçağ, 104.
[777] Yazıcıoğlu, 52.
[778] Varol, 63-64-65.

motifi işlenmiştir[779]. Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığının doğu cephesi duvarı önünde, kuzey tarafta 6. sırada tarihi ve kimliği belli olmayan ayak taşı gövdesine selvi ağacı motifi dekoratif bir şekilde işlenmiştir[780].

Kat. No:7

Kat. No:67

Kat. No:133

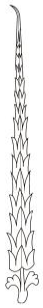

Kat. No:135

Kat. No:137

Kat. No:143

Kat. No:146

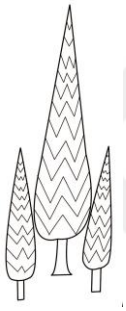

Kat. No:156

Kat. No:170

Kat. No:176

Kat. No:179

Kat. No:199

Kat. No:205

5.5.1.1.3.2. Hurma Ağacı: Hurma ağacının yaşamın ve ölümsüzlüğün sembolü olarak resmedilmesi şaşırtıcı değildir[781]. Bu ağacın tıpkı asma gibi alışılageldik

[779] Akdağ, 52-53.
[780] Yer, 138.
[781] Laqueur, 131.

biçimlendirilmesinde, bol meyve taşıyan dalları bereketi, üremeyi simgeler[782]. Türklerin Anadolu öncesi ana yurtlarında hurma yoktu ve Türkler bu meyveyi komşuları olan Suğdaklardan öğrenmiş olmalarına karşın, Türk mezar taşlarında en sık rastlanan motiflerdendir. Hurma ağacına yüklenen sembolizm Türkler ve Araplar bu bölgeye gelmeden önce oluşan Suriye-Finike sanatıyla bağlantılıdır. Türkler İslam'ın da etkisiyle hurma ve ağacını erken dönemden itibaren süsleme motifi olarak özelliklede mezar taşlarında kullanmaya başlamışlardır[783].

Hurma ağacı motifi toplam 4 adet (Kat. No:36-140-142-204) mezar taşında görülmektedir. 19. Yüzyıla ait 36 katalog numaralı mezar taşı bir erkeğe ait ayak taşıdır. Baş taşı bulunmayan 140-142 ve 204 katalog numaralı ayak taşlarında da bu motife yer verilmiştir. Baş taşlarında kullanılmayan hurma ağacı motifini sadece ayak taşlarında görmekteyiz.

36 katalog numaralı erkek mezarına ait olan ayak taşı gövdesi, komple hurma ağacı motifi ile doldurulmuştur. Dilimli bir kase içinden çıkan hurma ağacının yaprak ve hurma meyveleri simetrik olarak işlenmiştir. Hurma yapraklarının altında, hurma dalından sarkan karşılıklı dokuzar tane hurma hevengi yer alır. Baş taşı bulunmayan 140 katalog numaralı ayak taşının gövdesinde, kase içerisinden çıkan hurma ağacı motifi yerleştirilmiştir. Gövdenin üstünü ve üçgen alınlığı dolduran hurma yapraklarının altında simetrik olarak işlenmiş altışar tane hurma hevengi görülmektedir. Bu hurma dallarının arasından aşağı uzanan tek dal üzerinde üçer hurma hevengi daha yerleştirilmiştir. 142 katalog numaralı ayak taşının gövdesinin ortasından uzanan hurma ağacının yaprak ve hevenkleri simetrik olarak işlenmiştir. Gövdeyi dolduran yaprakların altında karşılıklı olarak konik şeklinde yerleştirilmiş onar tane hurma taneleri görülmektedir. 204 katalog numaralı ayak taşı gövdesi hurma ağacı motifiyle tamamen doldurulmuştur. Taşın alt kısmı kırık olduğu için hurma hevenkleri görülmemektedir. Tüm hurma ağacı kompozisyonları simetrik olarak sadece ayak taşlarında kullanılmıştır.

İstanbul Cafer Paşa Türbesinde bulunan, 1871M tarihli Şeyh Süleyman Avni Efendi'ye ait ayak taşı gövdesindeki hurma ağacı kompozisyonu[784], Boyabat

[782] Laqueur, 131.
[783] Gültekin Erdal, "İstanbul II.Beyazıd Cami Haziresi Mezar Taşlarında Meyve Motifleri", *Turkish Studies- İnternational Periodical For The Lenguages, Literature and History of Turkishor Turkic*, 10/2, 2015, 351-366, DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/Turkish Studies.7940 ISSN: 1308-2140, 356.
[784] Barışta, 260-261.

Mezarlığında bulunan ayak taşı üzerindeki hurma ağacı[785], Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığında bulunan, 1858M tarihli Çeyrekzade Elhac Hasan Ağa'nın ayak taşı üzerinde hurma ağacı tasvir edilmiştir[786]. Trabzon Sülüklü Mezarlığında bulunan kimliği belli olmayan ayak taşı üzerindeki hurma ağacı[787], Adana Müzesi'nde bulunan 1822M tarihli Abdullah Paşazade Ahmed Bey'in ayak taşına[788] hurma ağacı motifi işlenmiştir.

Kat. No:36

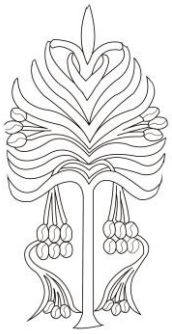

Kat. No:140

Kat. No:142

Kat. No:204

5.5.1.1.4. Dallar

Süsleme programı içerisindeki motifler, tek dallı ve çift dallı olarak işlenmiştir. Dalları, formu, yeri ve kullanış amacına göre; asma dal, sarmaşık, kıvrımlı dallar ve bahar dalı olarak dört başlık altında topladık.

5.5.1.1.4.1. Asma Dallar: Kur'an-ı Kerim'de çeşitli ayetlerde asma bahçeleri ve üzüm bağlarından bahsedilmektedir. Söz konusu bu ifadelerde Cennet nimetleri arasında sayılan ve müttaki insanlara Cennette mükafat olarak sunulacağı zikredilen üzüm ve asma, Osmanlı mezar taşlarında son dönemde sıkça tasvir edilen unsurlar arasında yer almıştır. Ebediyeti sembolize ettiği ve hayat suyunu taşıyan bir öğe olduğu kabul edilen asmanın, mezarda yatan şahsın Cennet'te bu nimetlere nail olabilmesi yönündeki temenninin bir tezahürü olarak da görmek mümkündür[789]. Bir çok milletin

[785] Çal, *Boyabat Mezar Taşları*, 9.
[786] Biçici, "Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığında Bulunan Süslemeli Mezar Taşları", *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2008, 299.
[787] Yer, 66.
[788] S. Özkan, 32-33-34.
[789] Gün, "Samsun- Çarşamba Rıdvan Paşa Cami Haziresindeki Mezar Taşları (Celi Sülüs Kitabeli Olanlar)", 154.

yaygın olarak kullandığı asma, cennet bitkisi olarak kabul edilip bazı araştırmacılarca asmanın sonsuzluğu, üzümün de bereketi sembolize ettiği ifade edilir[790].

Asma dal ve üzüm motifi, toplamda 4 (Kat. No:06-135-168-170-203) mezar taşının ayak taşlarının gövdesini süslemektedir. 2'si (Kat. No:06-170) erkek mezar taşının ayak taşları olup diğer 168 katalog numaralı ayak taşı bir kadın mezarına aittir. 2'si (Kat. No:135-203) ise baş taşı bulunmayan ayak taşlarıdır. Erkeklere ait 06 ve 170 katalog numaralı ayak taşları ile bir kadına ait 168 katalog numaralı ayak taşı 19. yüzyıla aittir.

Asma dallar, 06-135-168-170 numaralı ayak taşlarının gövdelerinin ortasında bulunan selvi ağacının arka fonu olarak yerleştirilmiştir. Asma dalları aşağıdan yukarıya doğru "S" kıvrımlarla, daireye yakın bir formda üst üste iki daire oluşturacak bir şekilde tasvir edilmiştir. En üstte ise asma dalları birbirine bakar şekilde bırakılmıştır. Dalların üzerlerinde, daireler içerisinde simetrik olarak işlenmiş karşılıklı ikişer üzüm salkımları ve yapraklarla zemin doldurulmuştur. 203 katalog numaralı ayak taşının gövdesi, serbest bir kompozisyonla, naturalist bir üslupta işlenmiştir. Selvi motifinin kullanılmadığı bu ayak taşında, zemin tamamen asma dalları, üzüm salkımları ve yapraklarıyla oldukça gerçekçi bir boyutta çalışılmıştır. Ayak taşlarının hepsinde çift dallı olup, karşılıklı kıvrımlarla birer daire oluşturacak şekilde birbirinin üzerinden geçer şekilde düzenlenmiştir.

Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığında bulunan 1863M tarihli Çeyrekzade Hacı İbrahim Ağa'nın oğlu Halil'e ait ayak taşında asma dalı motifi tasvir edilmiştir[791]. Asma dalı, Trabzon Sülüklü Mezarlığında bulunan ayak taşı gövdesini süslemektedir[792]. Erzurum Bakırcı Cami Haziresinde bulunan 1901M tarihli Mehmet Naci Bey'in ayak taşında asma dalı motifi işlenmiştir[793]. Nevşehir, Hacı Bektaş-i Veli Külliyesi Haziresinde bulunan 1324H tarihli Ayşe Hatun'a ait ayak taşında selvi ağacının etrafını sarmış asma dalları tasvir edilmiştir[794]. Edirne Gazi Mihal Cami Haziresinde bulunan

[790] Elitez, 63.
[791] Biçici, "Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığında Bulunan Süslemeli Mezar Taşları", 300.
[792] Yer, 94.
[793] Hanoğlu, 65-66.
[794] Yazıcıoğlu, 97-98.

1792-93M tarihli Hacı Ahmed Ağa kızı Rabia Dudu'nun ayak taşının gövdesini süslemektedir[795].

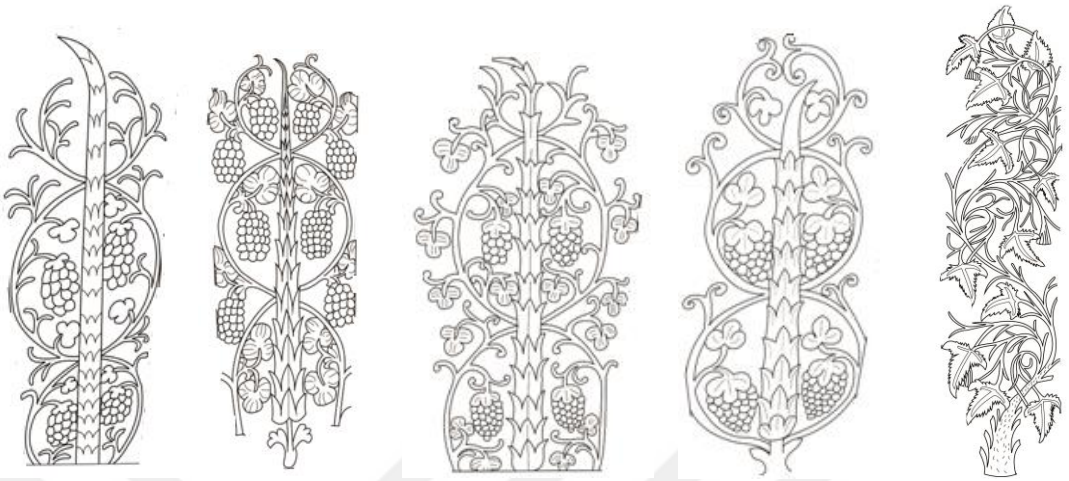

Kat. No:06 **Kat. No:**135 **Kat. No:**168 **Kat. No:**170 **Kat. No:**203

5.5.1.1.4.2. Kıvrımlı Dallar: Tek bir dal üzerinden hareket eden dairesel kıvrımlı dallar, özellikle mezar taşlarının ayak taşlarını süslemektedir. Motif, toplam 9[796] adet mezar taşında kullanılmıştır. 4 adet (Kat. No:70-89-145-148) erkek ayak taşlarında, 2 adet (Kat. No:151-186) kadın ayak taşlarında, 3 adet (Kat. No:136-138-141) baş taşı bulunmayan ayak taşlarına işlendiği görülür. Kadın ve erkek ayak taşlarının hepsi 19. yüzyıla aittir.

70 katalog numaralı erkek mezar taşının ayaktaşı gövdesini dolduran kıvrımlı dallar serbest bir kompozisyonla işlenmiştir. Naturalist üslupta işlenen motif, bir fiyonkla bağlı sarmaşık dalı, yukarı doğru yükselirken helezonik kıvrımlarla boşlukları doldurmaktadır. Dalların uçlarına birer çiçek ve sol köşede bir gonca motifi görülmektedir. 89 katalog numaralı erkek ayak taşının gövdesindeki çiçekli dal, diğerlerinden farklı olarak, hafif dalgalı bir formda yukarı doğru uzamaktadır. Dalın sap kısmında uçuşan bir kurdela işlenmiştir. Serbest düzende işlenen motifin dalının orta ve üst kısmına yerleştirilmiş sağında ve solunda ikişer tane dört yapraklı taç çiçek görülmektedir. Dalın diğer kısımları kısa dal ve uçlarına yerleştirilen küçük yapraklarla tamamlanmıştır. 145 katalog numaralı erkek ayak taşının gövdesinde, naturalist üslupta serbest bir kompozisyonla işlenmiştir. Uçuşan bir kurdele ila bağlı dal, yukarı doğru iki

[795] Doğan, 615-618.
[796] Kat.No:70-89-136-138-141-145-148-151-186.

sağa bir sola kıvrımlı dallarla gövdeyi tamamen doldurmaktadır. Hiç çiçek motifi kullanılmayan sarmaşık iri ve dilimli yapraklarla zenginlik kazandırılmıştır. 148 katalog numaralı erkek ayak taşının gövdesi üzerinde, bir vazo içinden çıkan kıvrımlu dal görülmektedir. Dallar, aşağıda sol doğru yukarıda sağa doğru helezonik bir şekilde kıvrılmaktadır. Dalların uçlarında birer tane dört yapraklı çiçek motifi ve gövdesinde küçük dalların uçlarına da küçük yapraklar yerleştirilmiştir.

151 katalog numaralı kadın ayak taşının gövdesinde, bir vazodan çıkan kıvrımlı dal motifi yerleştirilmiştir. "S" kıvrımıyla yukarı doğru yükselen dal, güller ve yapraklarla bezenmiştir. 186 katalog numaralı kadın ayak taşının gövdesi yarısına kadar toprak altında olduğu için kompozisyonun bütünü görülememektedir. Altta ve üstte helezonik kıvrımlı dallar, birer gül motifiyle bitirilmiştir. Dalların kenarlarında çıkan küçük dalların uçlarına yapraklar yerleştirilerek boşluklar doldurulmaktadır.

Motif, 136 katalog numaralı, sivri kemerli ayak taşının gövdesini tamamen doldurmaktadır. Bir kurdela ile bağlanmış tek dal üzerinden yukarı doğru uzayan sarmaşık dalı, en yukarıda dairesel bir kıvrımla ince silme kemerin altını doldurmaktadır. Dalların kenarları yapraklarla hareketlendirilmiş ve iki tane altta bir tane yukarda üç çiçek motifi yerleştirilmiştir. 138 katalog numaralı ayak taşının gövdesi, bir fiyonkla bağlanmış tek dal üzerinden gül motifi yerleştirilmiştir. "S" kıvrımıyla yukarı doğru uzanan kıvrımlı dal, en tepede "S" kıvrımıyla ucuna gül motifi yerleştirilerek tamamlanmıştır. Ana dalın kenarları kısa dallarla zemini doldurmuştur. Ana dal ve kısa dallar gül motifi ve yapraklarla bezenmiştir. 141 katalog numaralı ayak taşının gövdesi, üzeri dilimli bir vazodan çıkan tek kıvrımlı dalla bezenmiştir. "S" kıvrımlı zarif bir dal en yukarda taşın alınlığına göre form kazanmıştır. Dalların uçlarına alttaki sağa üstteki sola dönük bir şekilde gül motifi yerleştirilmiştir. Diğer küçük dalların uçları yapraklarıyla, zemin doldurulmaya çalışılmıştır. Bu ayak taşı üzerindeki kıvrımlı dallı kompozisyon, aynı ustanın elinden çıkmış gibi bir benzeri Divanyolu II.Mahmut türbesinde bulunan 1902M. Tarihli Hace Mahvisel Hanım'a ait mezarın ayak taşı gövdesinde görülmektedir[797]. Benzer düzende tasvir edilmiş diğer ayak taşı ise Rize, Hemşin yöresi Akyamaç Köyü(Tazina) eski yol altında Muhliszade

[797] Tığcı, 648.

Mahallesi1.sıra 1.mezar olan1892M tarihli Hacı Süleymen Ağa'nın ehlinin ayak taşıdır[798].

Boyabat İtfaiye Müdürlüğü'nde bulunan 19.yy. ait ayak taşı benzer aynı formda çalışılmıştır[799]. Nevşehir Hacı Bektaş-i Veli Külliyesi Haziresinde bulunan 1322H tarihli Fatma Hatun'a ait ayak taşının yüzeyinde vazo içinden çıkan dallar taşı süslemektedir[800]. Bayburt Merkezde Ulu Cami Haziresinde bulunan tarihi belli olmayan Şeyh Hacı Hasan Rüşdi Efendi'nin ayak taşının iç yüzeyinde vazodan çıkan bir kıvrımlı dal motifi işlenmiştir[801].

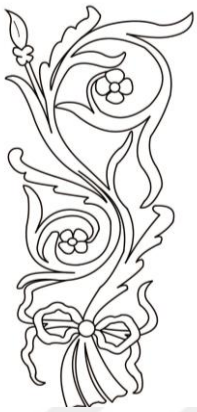

Kat. No:70

Kat. No:136

Kat. No:138

Kat. No:141

Kat. No:145

Kat. No:148

Kat. No:151

Kat. No:186

[798] Atacan-Bekar, 50.
[799] Çal, *Boyabat Mezar* Taşları, 78.
[800] Yazıcıoğlu, 95.
[801] Akdağ, 223-224.

5.5.1.1.4.3. Sarmaşıklar: Genellikle bordürlerin içini süsleyen, stilize edilmiş bitkisel bezemedir. Toplamda 12[802] mezar taşında birbirini takip eden sarmaşık motifi kullanılmıştır. 7'si (Kat. No:60-70-91-127-148-149-180) erkek mezar taşlarında, 4'ü (Kat. No:150-151-168-186) kadın mezar taşlarında kullanılmıştır. 127 katalog numaralı mezar taşının tarihi belli olmayıp, diğer mezar taşlarının hepsi 19. yüzyıla aittir. Baş taşı bulunmayan 133 katalog numaralı ayak taşının tarihi belli değildir.

Sarmaşık motifi erkek mezar taşlarından, lahit formundaki 3 adet (Kat. No:70-148-149) mezar taşının bordürlerinin içini bezemektedir. 70 katalog numaralı mezar taşının baş ve ayak taşlarının kare kaidelerinin kenarlarındaki bordürler, stilize edilmiş sarmaşık dallarıyla süslenmiştir. Aynı dal, lahitin uzun kenarında da bordür içerisinde kullanılmıştır. Baş taşı bulunmayan 133 katalog numaralı ayak taşının sivri kemerli gövdesinin ortasında yer alan selvi motifinin sağına ve soluna yerleştirilmiştir. "S" kıvrımlarıyla yukarı doğru yükselen dallar stilize yapraklar ve nergis(zerrin) çiçek motifleriyle mezar taşı zeminini süslemektedir. 148 katalog numaralı baş ve ayak taşlarının kare kaidelerinin, toprak üstünde kalan üst kenar bordürlerinde de görülmektedir. Bordürün içi kıvrımlı ters düz duran yapraklı dalın üzerine küçük mine çiçekleri yerleştirilmiştir. 149 katalog numaralı baş taşlarının kare kaidelerinde ve lahitin uzun kenarının sadece üst bordüründe sarmaşık motifi kullanılmıştır. Bordür birbirine ters yaprak düzeninde bezenmiştir. Diğer kenarlarda bordür görülür. 3 adet (Kat. No:68-91-127-180) erkek baş taşında, kitabeyi çevreleyen bordür içerisini bezemektedir. 68 katalog numaralı baş taşının gövdesi üzerindeki kitabesi, dalgalı bordürle çevrelenmiştir. Bordürün içi, stilize yaprak formlu dalların birleştiği noktalarda mine çiçeği ve küçük kıvrımlar bordürü süslemektedir. 91 katalog numaralı baş taşının gövdesinde yer alan kitabenin serlevha ve tarih kısımlarında yuvarlak kemer formunu alan bordür, stilize formda sarmaşık dallarıyla kitabenin etrafını sarmış durumdadır. 127 katalog numaralı baş taşının yarıya yakını toprak altında kalmasından dolayı alt kısım görülememektedir. Kitabeyi çevreleyen dalgalı bordür, stilize dallarla bezenmiştir. 180 katalog numaralı baş taşının gövdesinde yer alan kitabeyi çevreleyen bordüre stilize yapraklar işlenmiştir. Aynı dallar, serlevha köşelerindeki boşluğu dolduracak şekilde düzenlenmiştir.

[802] Kat. No: 68-70-91-127-133-148-149-150-151-168-180-186.

Kadın mezar taşlarından, 150 katalog numaralı baş ve ayak taşının kare kaidesinin sadece üst bordüründe sarmaşık motifi kullanılmıştır. Bordür içindeki sarmaşık dalları, birbirine ters yaprak dizisinde oluşmaktadır. 151 katalog numaralı lahit formundaki baş ve ayak taşlarının kare kaidelerinin ve uzun dikdörtgen kaidesinin sadece üst bordürü sarmaşık dallarla bezenmiştir. Baş taşının kare kaidesi, mezarlık duvarına bileşik olduğu için bezemesi görülememektedir. Ayak taşının ve uzun kaidenin üst bordüründeki dallar, bordürün tam ortasında karşılıklı olarak bir daire oluşturacak şekilde içe doğru kıvrılmıştır. Kenarlarda meydana gelen boşluklar yarım olarak işlenmiş nergis çiçeği motifiyle zemin süslenmiştir. 168 katalog numaralı baş taşının kitabeli gövdesinin etrafını çevreleyen kalın bordür, simetrik olarak işlenmiş sarmaşık dallarla bezenmiştir. En alttaki tarih kısmından başlayan, sağa ve sola doğru hareket eden dallar, bordür boyunca devam etmektedir. Alınlıkla gövdeyi birbirinden ayıran bordürün tam ortasında stilize yapraklarla birleşmiştir. Kenarlarda simetrik bir düzende yerleştirilen dal, en üst bordür içerisinde serbest bir şekilde düzenlenmiştir. Dallar, yapraklarla hareketlendirilmiş ve beş kollu yıldız çiçek motifiyle tamamlanmıştır. 186 katalog numaralı baş taşının kitabeli gövdesinin etrafı dalgalı bordür çevrelenmiştir. Bordür, yaprak formunda sarmaşığın birleşme noktalarına mine çiçeği motifi ve minik kıvrımlar işlenerek süslenmiştir. 1857M tarihli 68 katalog numaralı erkek baş taşı ve 1875M tarihli kadım baş taşlarının etrafındaki bordürler, form ve süsleme açısından büyük benzerlik göstermektedir.

Erzurum Ayaz Paşa Cami Haziresinde bulunan1898M tarihli Lütfiye Hanım'ın sandukasının yan taşları sarmaşık dallarla bezenmiştir[803]. Aydın, Koçarlı Cihanoğlu Cami Haziresinde bulunan, tarihi belli olmayan Hacı Hafızzade Bey'e ait lahit formundaki mezarının uzun ve kısa kenarlarındaki bordürlerin içerisi sarmaşık ve çiçeklerle bezenmiştir[804]. İstanbul Yahya Efendi Kabristanın da bulunan, 1862M tarihli Kerem-perver Kalfa'ya ait baş taşının gövdesindeki kitabenin etrafındaki bordür süslemenin bir benzer örneği görülmektedir[805].

[803] Hanoğlu, 59-60.
[804] Varol, 26-28.
[805] Dikbıyık, 402-403.

Kat. No:68

Kat. No:91

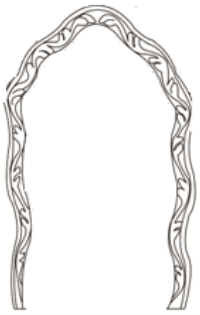

Kat. No:127

Kat. No:133

Kat. No:149

Kat. No:151

Kat. No:168

Kat. No:180

Kat. No:186

5.5.1.1.4.4. Bahar Dalı: Motif, 3(Kat. No:89-112-150) adet ayak taşı gövdesini süslemektedir. 89 ve 150 katalog numaralı ayak taşları, 19.yüzyılın ikinci yarısına ait olup 112 katalog numaralı ayak taşı 20.Yüzyılın ilk çeyreğine aittir.

89 ve 112 katalog numaralı ayak taşları erkek mezar taşlarına ait olup 150numaralı ayak taşı bir kadın mezar taşına aittir. 89 katalog numaralı ayak taşındaki tek dallı kompozisyonda, dalın sağına ve soluna yerleştirilen ikişer çiçeğin araları dal ve yapraklarla zenginleştirilmiştir. 112 katalog numaralı ayak taşındaki tek dalın kenarlarından uzanan dalların uçları çiçeklerle tamamlanmış, dalların kenarları yapraklarla doldurulmuştur. 150 katalog numaralı ayak taşında, ayaklı bir vazo içerisinden çıkan dal, uzadıkça iki dala ayrılarak zemini doldurmaktadır. Vazonun sağında ve solunda birer açmış gül motifi yerleştirilmiştir. İkiye ayrılan dalların ortasında dört yapraklı bir çiçek motifi üzerinde iki kısa dal birleşmektedir. Ayrıca uzun dallar kısa yapraklı dallarla zemin doldurulmuştur.

Boyabat, Yukarı Köprücek Köyünde bulunan 1902M tarihli Tüfenkçibaşıoğlu Ali Bey'e ait ayak taşında bir bahar dalı tasvir edilmiştir[806]. Aydın Koçarlı Cihanoğlu Cami Haziresinde bulunan 1925M tarihli, Hacı Hafız Mevlüt Efendi'nin ayak taşının

[806] Çal, *Boyabat Mezar Taşları,* 105.

gövdesini dolduran tek dallı bahar dalı gül ve yapraklarla bir vazodan çıkar şekilde tasvir edilmiştir[807]. İstanbul, Yahya Efendi Kabristanında bulunan tarihi belli olmayan Yüzbaşı Zühdü Efendi'ye ait ayak taşı gövdesinde bahar dalı motifi kullanılmıştır[808].

Kat. No:89

Kat. No:112

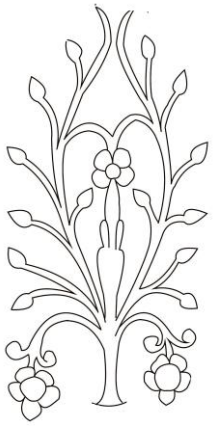

Kat. No:150

5.5.1.1.5. Meyve Motifleri

İncelenen mezar taşlarında, cennetin ve bereketin sembolü olan üç çeşit meyve motifi kullanılmıştır. Hurma ağaçlarının aralarından sarkan hurmalar, asma dallarından sarkan ve kase içerisinde üzüm salkımları ile kase içerisinde nar meyveleri, incelenen mezar taşlarında kullanılan motiflerdir.

5.5.1.1.5.1. Hurma: Yapraklı hurma dalı motifi, cennet nimeti olarak, mistik bir ifade taşıdığı için islami devir süsleme eserlerinde sık sık kullanılmıştır[809].Cennete özgü meyve ve ağaçlardan sayılan hurmanın faydalarına, Kur'ân-ı Kerim'in Meryem Sûresi' nde (Meryem: 25) dikkat çekilmiştir. Allah, doğum sancısı çekmekte olan Hz. Meryem'e hurma yemesini salık vererek, hurmanın sağlık açısından önemli olduğuna işaret etmektedir. Hurma İslâm dininin en kutsal meyvelerindendir[810]. Ayrıca yaşamın ve ölümsüzlüğün bir sembolü olarak kabul edilen hurmanın, ölen şahsın ebedi alemde

[807] Varol, 22-23-24.
[808] Dikbıyık, 378-379.
[809] Mehmet Önder, "Konya Mezar Taşlarında Şekil ve Süsler", *Türk Etnografya Dergisi*, S. XII, 1969, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1970, 10.
[810] Erdal, 356.

bu nimete kavuşabilmesi yönündeki arzusunun bir tezahürü olarak da mezar taşlarında sevilerek kullanılan bir bezeme unsuru haline geldiğini söyleyebiliriz[811].

Hurma meyveleri, 4 adet (Kat. No:36-140-142-204) ayak taşında yer alan hurma ağacı motifiyle birlikte görülmektedir. 36 katalog numaralı 1814M tarihli bir erkek mezar taşının ayak taşı üzerindeki hurma ağacının sağına ve soluna yerleştirilmiştir. Hurma ağacının ortasından çıkıp sarkık durumdaki dallarda üçerli sıra halinde dizili dokuzar hurma meyvesi, alt boşluğu dolduracak şekilde işlenmiştir. Hurmalar, köşeleri oval dikdörtgen formda verilmiştir. 140 katalog numaralı ve tarihi belli olmayan ayak taşında toplam 24 tane hurma meyvesi yer almaktadır. Hurma ağacının yaprakları arasından çıkmış, ters istikametlerde üçer hurma, yaprakların arasından aşağı doğru sarkmış altışar hurma ve bu sarkık hurmalar arasından aşağı doğru uzanan ikinci dalların ucundan sarkan üçer hurma mevveleri görülmektedir. Oval formdaki meyvelerin üzerleri kıvrımlı bir çizgiyle hareketlendirilmiştir. 142 katalog numaralı ve tarihi belli olmayan ayak taşı üzerinde yer alan hurma ağacının orta kısmında, birbirine ters birer hurma ve alt tarafta aşağı doru sarkmış dalların ucunda onar tane hurma meyvesi işlenmiştir. Oval formdaki meyvelerin üzerleri kıvrımlı çizgiyle hareketlendirilmiştir. Tarihi belli olmayan 204 katalog numaralı ayak taşı üzerindeki hurma ağacının sağına ve soluna yerleştirilmiş, birbirine ters konumda üçer hurma meyvesine yer verilmiştir.

Genellikle ayak taşlarını bezeme amaçlı kullanılan hurma ağacı, simetrik bir düzende çalışılmıştır. Hurma meyveleri, hurma ağacının boşluklarını dolduracak bir şekilde tasvir edilmiştir.

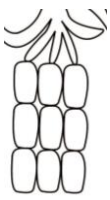

Kat. No:36

Kat. No:140

Kat. No:142

Kat. No:204

[811] Gün, "Samsun-Çarşamba Rıdvan Paşa Cami Haziresindeki Mezar Taşları (Celi Sülüs Kitabeli Olanlar)", 153.

5.5.1.1.5.2. Üzüm: Üzüm, hem bir meyve, hem temel gıda maddesi; hem katık, hem deva, hem de içecektir. Hristiyanlarda üzümün ayrı bir önemi vardır. Üzüm Hz. İsa'nın kanı, Müslüman mezarlarında ecel şerbeti olarak yorumlanmaktadır. Dinen tercihli olması ve Anadolu'da hayat bulan efsanelerde ölümsüzlüğün simgesi olması üzümü ayrıcalıklı hale getirmiştir[812].

Üzüm motifinin mezar taşlarında çok kullanılmış olmasını, Kur'ân-ı Kerim'de üzüm hakkında yazılanlara bağlayabiliriz. Kur'ân-ı Kerîm'de hurma ile üzüm, cennette Takva sahiplerine verilecek bir nimet olarak zikredilir (Bakara: 266; En'am:99; Kehf:32; Yasin:34; Abese:28). Ra'd:4. Ayette: "Arzda birbirine komşu kıt'alar (toprak parçaları), üzüm bağları, ekinler, çatallı ve çatalsız hurmalıklar vardır; bunların hepsi bir su ile sulanır ama ürün(lerin)de bunları, birbirinden üstün yapıyoruz. Şüphesiz bunda, aklını kullanan bir kavim için ayetler vardır" (Ra'd:4, Süleymen Ateş) buyurularak, üzüm ve hurmanın diğer yemişlerden üstün, dînen tercihli olduğu vurgulanmıştır. Üzümün ve hurmanın bereket, bolluk, zenginlik timsali olduğu, İsra:91. ayette şöyle vurgulanır: "Yahut senin hurmalardan ve üzümlerden oluşan bir bahçen olmalı, aralarından ırmaklar fışkırtmalısın" (Meali; Süleymen Ateş) buyurulmaktadır.[813].

Toplam 8[814] adet mezar taşında üzüm motifi kullanılmıştır. 4'ü (Kat. No:10-20-22-167) kadın mezar taşlarının baş taşlarında, 2'si (Kat. No:06-170) erkek mezar taşlarının ayak taşlarında, 2'si (Kat. No:135-203) ise kime ait olduğu bilinmeyen ayak taşlarında bulunmaktadır. 06 ve 10 katalog numaralı mezar taşları18.yüzyılın ikinci yarısına, 20-22-167 ve 170 katalog numaralı mezar taşları 19.yüzyılın ilk yarısına aittir.

Üzüm motifleri, 06 ve 170 katalog numaralı erkeklere ait ayak taşlarının gövdesindeki daire formundaki asma dallarının içine yerleştirilmiştir. Naturalist üsluptaki üzümlerin iki tanesi üst dalların, iki tanesi de alttaki dalların içerisine aşağı doğru sarkık bir şekilde tasvir edilmektedir. Simetrik olarak çalışılan kompozisyonlarda, asma dallarının ve üzüm salkımlarının birbirini tekrarlamasına rağmen gerçek anlamda simetrik bir uyum görülmemektedir. 10 katalog numaralı kadın baş taşının kitabeli gövdesi üzerinde ki serlevhanın hemen üstünde bir tane üzüm salkımı görülmektedir. Sapı akant bir yapraktan çıkan salkım, aşağı doğru bakar bir şekilde tasvir edilmiştir.

[812] Erdal, 355.
[813] Erdal, 355.
[814] Kat. No:06-10-20-22-135-167-170-203.

Salkımın iki tarafındada simetrik olarak yerleştirilmiş testere dişli "S" kıvrımıyla alınlığı süslemektedir. 20-22 ve 167 katalog numaralı kadın baş taşlarının alınlıklarının ortasında birer kase içerisinde tasvir edilmiş üzüm salkımları görülmektedir. 20 katalog numaralı baş taşının üçgen alınlığında iki üzüm salkımı, perspektif anlayış dışında salkımları aşağı duran yan yana iki üzüm salkımı işlenmiştir. 22 ve 167 katalog numaralı baş taşının alınlığı ortasında kase içine yerleştirilmiş üç tane üzüm salkımı yer alır. 135 katalog numaralı ayak taşını dolduran asma dallarının içine ve dışına üzüm salkımları yerleştirilmiştir. Daire formundaki dalların içerisine ikişer tane ve aynı dalların dışında kalacak şekilde mezar taşını çerçeveleyen ince silmelerin arasında kalacak şekilde ikişer tane daha üzüm salkımı yerleştirilmiştir. 203 katalog numaralı ayak taşını süsleyen asma dallarının aralarına üzüm salkımları yerleştirilmiştir. Serbest bir kompozisyon düzeni içerisinde işlenen asma dallar üzerindeki üzüm motifleri aşapı sarkık bir şekilde yerleştirilmiştir.

Üzüm motifini; İstanbul II. Beyazıd Cami Haziresinde bulunan, 1821M tarihli Emine Hatun'un (pafta 223) baş taşı alınlığında kase içerisinde iç tane üzüm salkımı yerleştirilmiştir[815]. Adana Müzesinde bulunan 1813M tarihli Rukiye Hanım'ın baş taşının alınlığında kase içerisinde üzüm salkımları işlenmiştir[816]. Bayburt Merkez İmaret Tepede bulunan tarihi belli olmayan, Hasan Hurşit Efendi zevcesi Seyyide Şerif-Nur'un sandukasının kenarlarında üzüm motifi kullanılmıştır[817].

Kat. No:06

Kat. No:10

Kat. No:20

Kat. No:22

Kat. No:135

Kat. No:167

Kat. No:170

Kat. No:203

[815] Erdal, 361-365.
[816] Özkan, 89-90-91.
[817] Akdağ, 87-88.

5.5.1.1.5.3. Nar: Asya'ya özgü, çok taneli bir meyve olan narın anavatanı olarak İran ve çevresi gösterilmekte, başta Akdeniz olmak üzere Afganistan ve Hindistan'a da buralardan yayıldığı düşünülmektedir. Türklerin eski dönemlerden itibaren tanıdıkları nar, Türk süsleme sanatında motif olarak ilk kez Uygur Türkleri tarafından kullanılmıştır. İslamiyet öncesi ve sonrası Türk süsleme sanatında kullanılmış olan nar, görsel etki ve estetik kaygılardan daha çok taşıdığı sembolik anlamlarla önem kazanmıştır. İslamiyet öncesinde bereket sembolü olan nar, doğurganlığın, yaşamın, uzun ömrün, ölümsüzlüğün, sürekli ve sonsuzluğun simgesidir. Ayrıca narın çok taneli bir meyve olması, doğum, çoğalma ve dirilişin simgesi durumuna getirmiştir[818]. Nar şekil olarak dünyayı, içindeki taneler insanları, aralarındaki zarlar dünya içindeki insan guruplarını simgelemiştir. Meyvesi bereketi, ağacı ölümsüzlüğü simgeleyen narın çiçekleri de mutluluk simgesidir[819]. Geçmişi antik kültürlere kadar giden bu öğe 15. yüzyıldan sonra mezar taşı süslemesinde oldukça çok kullanılan bir motif olmuştur[820].

İncelenen mezar taşları içerisinde 41 katalog numaralı tek bir tane mezar taşında nar motifi kullanılmıştır. 19. yüzyılın ikinci çeyreğine ait, kadın baş taşının alınlığında kullanılmıştır. Bir kase içerisine yerleştirilmiş üç tane nar motifi, içindeki taneleri ve yaprakları ile birlikte tasvir edilmiştir. Etrafı barok üslupta motiflerle bezenmiştir.

Konya Mevlevi Dergahı mezarlığından getirilmiş olup, Konya İnce Minareli Medrese Müzesi'nde bulunan (Env. No:1055) 1456-57M tarihli mezar taşında görülmektedir[821]. Edirne Üç Şerefeli Cami haziresinde bulunan, 1839M tarihli Latife Hanım'ın alınlığının ortasında iki tane nar motifi görülmektedir[822]. Ordu, Ünye Orta Yılmazlar Mahallesinde bulunan, tarihi ve kimliği belli olmayan kadın baş taşının alınlığında kase içerisinde üç nar motifi işlenmiştir[823]. Manisa Akhisar Ulu Cami Haziresinde bulunan 1839M tarihli Ayşe Hanım'a ait baş taşının alınlığında kase içerisinde nar motifi işlenmiştir[824].

---

[818] Ersel Çağlıtütüncigil, "Türk Süsleme Sanatında Nar: "Form, Köken ve İkonografik Anlamı", *TÜBAR-XXXIII* / 2013-Bahar, 63-79.
[819] Elitez, 61.
[820] Başkan, 75.
[821] Başkan, 42-43.
[822] Arslan,167-168.
[823] Çelik, 128-129.
[824] Erdem, 71-72-73.

Kat. No:41

5.5.1.1.6. Çelenk

Rokoko[825] Üslubunun bezemelerinden biri olan çelenk motifi 19. yüzyıla ait, sadece 149 katalog numaralı, lahit formundaki erkek mezar taşında kullanılmıştır. Baş ve ayak taşlarının kare kaideli aynalıklarında birer tane ve uzun dikdörtgen yan yüzeylerde üç tane yan yana yerleştirilmiştir. Çelenk, sepet içerisindeki çiçeklerin etrafını bir daire formunda saran ardarda dizili sıralı yapraklardan oluşmaktadır.

Kat: No:149

5.5.1.1.7. Girlant (Askı Çelenk)

Ampir[826] Üslubun süsleme unsurlarından birini teşkil eder. İki nokta arasına asılmış yaprak ve çiçeklerden oluşmuş bir çelenk biçiminde bezeme öğesi, "Askıçelenk" denir. Antik Yunan ve Roma mimarlıklarında, Rönesans'ta, Barok'ta ve 19.yüzyılın eklektisist üsluplarında görülür. Türk mimarlığına ancak Batılılaşma sonrasında girmiştir[827].

19. yüzyılın ilk çeyreğine ait tek örnek olan girlant motifi, 28 numaralı kadın baş taşının gövdesi üzerindeki omuz kısımlarını bezemektedir. Simetrik olarak işlenen motif iki halka arasından geçer bir şekilde asık durmaktadır. Motif, kenarlarda su damlası formunda aşağı uzamaktadır.

---

[825] Hatice Aksu, " Rokoko" Maddesi, *TDVİA*, 2008, XXV, 159-160.
[826] Semavi Eyice, "Empire" Maddesi, *TDVİA,* 1995, 159-163.
[827] Sözen- Tanyeli, 117.

İstanbul Zeytinburnu Merkez Efendi Mezarlığında 1315H tarihli Ahmed Rıza Bey'e ait baş taşının serlevhası üzerinde bir askı çelenk motifi yer alır[828]. Edirne Beylerbeyi Cami Haziresinde bulunan, 1853-1854M tarihli Rıza Bey Efendi'nin eşi Fatma Hanım'a ait baş taşı alınlığında girland motifi kullanılmıştır[829].

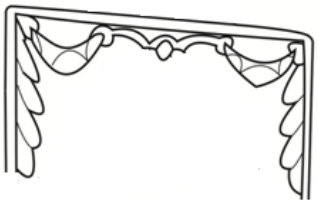

Kat. No:28

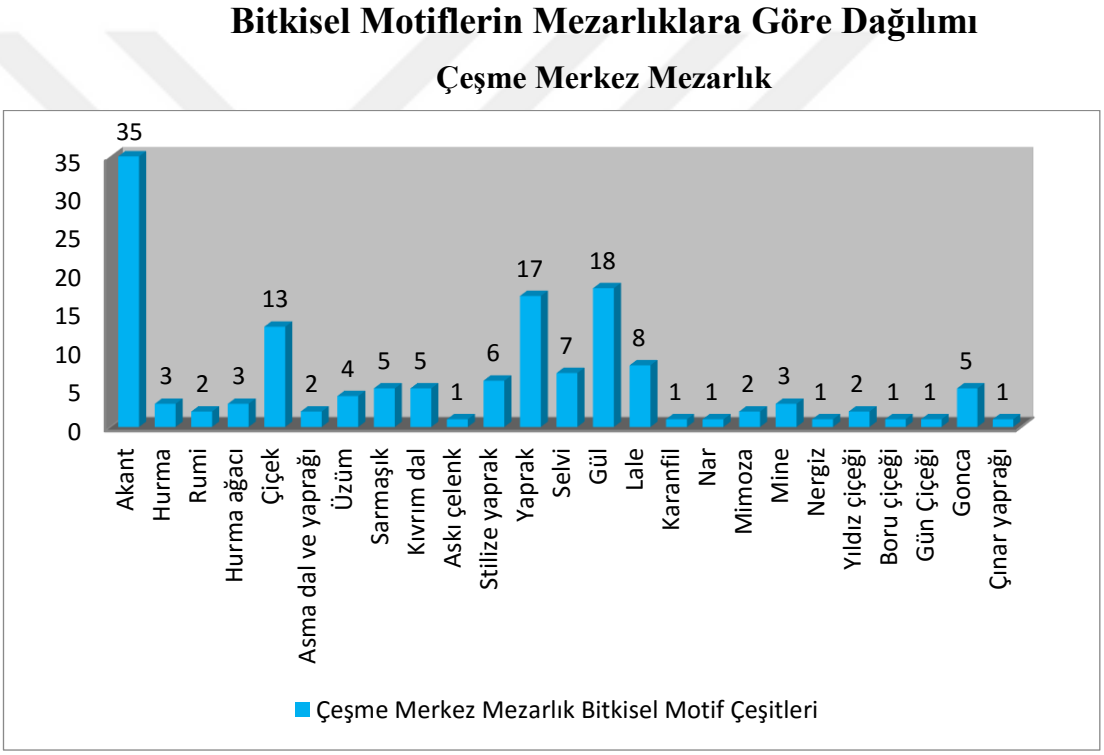

Grafik 14. Çeşme Merkez MezarlıkBitkisel Motiflerin Dağılımı

[828] Berk, 75.
[829] Emine Baş, *Edirne Beylerbeyi Cami Haziresi'nde Bulunan MezarTaşları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Edirne Ocak 2009, 336-337-338.

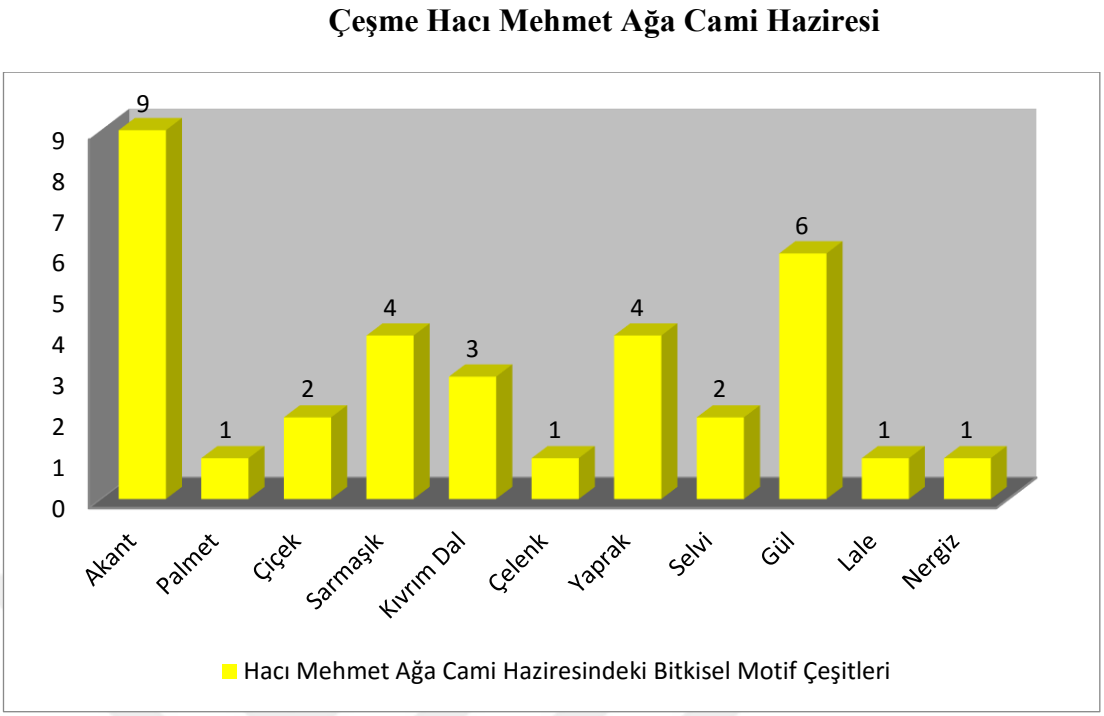

Grafik 15. Çeşme Hacı Mehmet Ağa Cami Haziresi Bitkisel Motif Dağılım

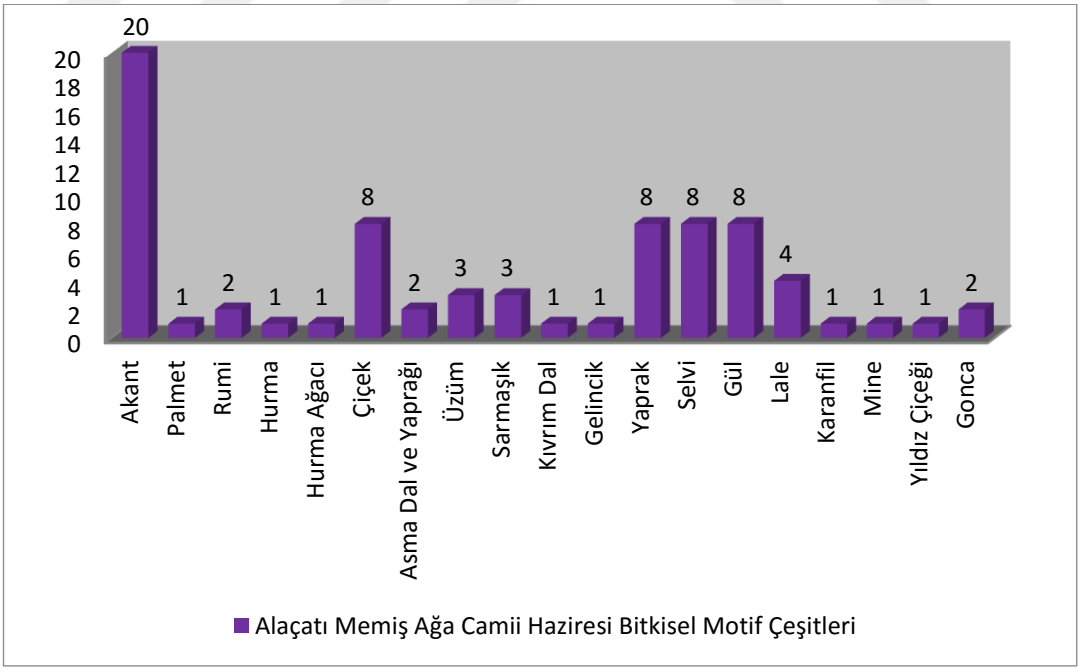

Grafik 16. Alaçatı Memiş Ağa Cami Haziresi Bitkkisel Motif Dağılımı

5.5.1.2. Nesneli Motifler

Mezar taşlarının özellikle kadın mezar taşlarının baş ve ayak taşlarında olduğu gibi erkek mezar taşlarının baş ve ayak taşlarında da nesnel motifler yer almaktadır. Nesneli motifler vazo, kase, sepet, kurdela, fiyonk, gerdanlık ve bereket boynuzu gibi motifler daha çok bitkisel motiflerle birlikte kullanılmıştır.

5.5.1.2.1. Kase

Mezar taşlarındaki kase motiflerinin genellikle meyvelerle birlikte tasvir edildiği görülür. Üzüm, nar, kayısı, incir gibi meyvelerin yanında çiçeklerle birlikte de tasvir edilmektedir. Kaseler form olarak gondola benzer bir şekilde yayvan ve ağız kısmı dışa kıvrık bir şekilde verilmiştir. Özellikle meyveli kaseler, kadın mezarlarında baş taşlarını süslemektedir.

Motif, toplam 8 (Kat. No:20-22-36-41-61-140-167-201) mezar taşında kullanılmıştır. 6 (Kat. No:20-22-41-61-167-201) tanesi kadın baş taşı, bir (Kat. No:36) tanesi erkek ayak taşında ve bir (Kat. No:140) tane baş taşı belli olmayan ayak taşında kase motifi kullanılmıştır. 20-22-36-167 katalog numaralı mezar taşları 19. yüzyılın ilk çeyreğine, 41-61 katalog numaralı mezar taşları 19.yüzyılın ikinci yarısına aittir. 140 ve 201 katalog numaralı mezar taşlarının tarihleri belli değildir.

20-22-41-167 katalog numaralı alınlıklarda gondol şeklindeki kaseler, içlerine meyveler yerleştirilerek tasvir edilmişlerdir[830]. 20-22-167 katalog numaralı alınlıklarda kase içerisine üzüm salkımları yerleştirilmiştir. 20 numaralı kasenin üzeri dilimlerle hareketlendirilmiştir. 22 katalog numaralı kasenin ayağı ters akant yaprak formunda verilmiştir. 167 katalog numaralı kasenin üzeri sıralı stilize yapraklarla hareketlendirilmiştir. 41 katalog numaralı kadın mezar taşının alınlığında yer alan ayaklı kasenin içerisine üç tane nar motifi yerleştirilmiştir. Kasenin üzerinde iki küçük bir tane büyük oval daireler yerleştirilmiştir. Kasenin sağına ve soluna kulplar yerleştirilmiştir. Kase içerisinde ki meyve kompozisyonların etrafı genellikle 20 katalog numaralı mezar taşı hariç diğerleri “S” ve “C” kıvrımlarla ve akant yapraklarla bezenmiştir. 61 katalog

[830] Kase içinde meyve tasvirleri için bkz.,Yaşar Çoruhlu, “Eyüp ve Çevresindeki Mezar Taşlarında Görülen Kase İçinde Meyve Tasvirlerinin Sembolizmi”, *Eyüp Sultan Sempozyumu II,* 8-10 Mayıs 1998, 118-127., Tülin Çoruhlu, “Eyüp Sultan ve Çevresindeki Hazirelerde Bulunan Mimar Taşlarında Kase İçinde Meyve Tasvirleri”, *Eyüp Sultan Sempozyumu II,* 8-10 Mayıs 1998, 102-117.

numaralı alınlık ortasında yer alan ayaklı kasenin ortasından akant yapraklar ve akant yaprakların altında aşağı doğru eğik iki tane gül motifi yerleştirilmiştir. Kasenin üzeri yivlerle hareketlendirilmiş, ağız kısmı yanlara taşkın bir şekilde kıvrılarak tamamlanmıştır. 201 katalog numaralı alınlık üzerinde yerleştirilen ayaklı büyük kase içerisine sekiz tane gül demeti yerleştirilmiştir. Kasenin üzeri dilimlerle hareketlendirilmiştir. 36 katalog numaralı erkek ayak taşının en altına yerleştirilen kase içerisine hurma ağacı yerleştirilmiştir. Kasenin üzeri dilimlerle hareketlendirilmiştir. 140 katalog numaralı ayak taşının en altına yerleştirilen kasenin içerisine hurma ağacı yerleştirilmiştir. Çift kulplu ayaklı kasenin üzeri dilimli olup, ağzı dışa taşkın bir şekilde dizayn edilmiştir.

İzmir'in Selçuk İlçesinde, Beylikler Dönemine ait olan fakat tarihi belli olmayan Bübeci Efendi'nin kızı Emine kadının alınlığında, içerisinde üzümler bulunan kase motifi işlenmiştir[831]. İstanbul II. Beyazıd Camii Haziresinde bulunan 1813M tarihli Lebibe Hanım'ın (Pafta 102) sandukası üzerinde bezeli kaseler dikkat çekicidir[832].

Kat. No:20

Kat. No:22

Kat. No:36

Kat. No:41

Kat. No:61

Kat. No:140

Kat. No:167

Kat. No:201

5.5.1.2.2. Vazo

Dekoratif amaçlı kullanılan vazo motifi, batılılaşmanın da etkisiyle daha realist ölçülerde çiçekler ve yapraklarla birlikte tasvir edilmiştir. Akar, Vazo motiflerinin envai çeşitlerini sayılamayacak kadar çok miktarda kabir taşları ve çeşmelerin ayna taşları

[831] Kaya, 311-312.
[832] Erdal, 361-365.

üzerinde bulunduğundan bahseder. Ayrıca, 16. asırda nispeten sade çalışılmışken, sonraki asırlarda çok teferruatlı kompozisyonlar halini alarak çiçekleriyle birlikte âdeta birer natürmort eser halini almış, Sultan Ahmet Çeşmesi, Tophane Çeşmesi, Azapkapısı Çeşmesi, Kırımî Çeşmesi ve daha pek çok çeşmelerle Eyüp, Karaca Ahmet, Merkez Efendi, Sümbül Efendi mezarlıklarıyla pek çok hazirede en mükemmel örneklerini barındırdığını belirtmektedir[833]. Çiçekli vazolar genellikle kadın baş taşlarında kullanıldığı gibi erkek ayak taşlarında da kullanıldığı görülmektedir.

Motif, toplam 17[834] tane mezar taşında kullanılmıştır. 176 katalog numaralı bir erkeğe ait ayak taşı dışında 141 katalog numaralı baş taşı olmayan ayak taşı dışındaki diğer taşlar kadın mezar taşlarına aittir. 27 ve 156 katalog numaralı mezar taşları 18. yüzyılın ikinci yarısına, 40-51-168 ve 176 katalog numaralı mezar taşları 19. yüzyılın ilk yarısına, 59-75-79-93-146-148-151-152-177 katalog numaralı mezar taşları ise 19. yüzyılın ikinci yarısına aittir. 141 ve 202 katalog numaralı mezar taşlarının tarihleri belli değildir.

27 katalog numaralı üçgen alınlıklı baş taşının alınlığını gövdeden ayıran silmenin tam ortasına yerleştirilmiş ayaklı vazo, içinde çiçeklerle birlikte tasvir edilmiştir. Vazonun üzeri yivlerle bezenmiştir. 40 ve 51 katalog numaralı kadın baş taşlarında bereket boynuzu şeklinde stilize edilen vazolarda çiçekler yer almaktadır. 40 katalog numaralı alınlığın gövdeden ayrılan silmenin ortasına yerleştirilen bereket boynuzu içerisine güller yerleştirilmiştir. 51 katalog numaralı alınlıkta cami figürünün sağına yerleştirilen bereket boynuzuna gül demeti yerleştirilmiştir. 59-75-93-146-152-177 katalog numaralı alınlıkların, gövde üzerindeki yuvarlak kemerlerinin tam ortasına yerleştirilen vazo, akant yapraklarla doldurulmuştur. 59 katalog numaralı vazonun üzeri yivlerle, 75 katalog numaralı vazonun üzeri yapraklarla, 93 katalog numaralı vazonun üzeri üç dilimli akant yapraklarla bezenmiştir. 146 katalog numaralı vazonun ağız kısmı aşağı doğru dilimli olup, ayaklı kase üç dilimli yapraklarla hareketlendirilmiştir. 152 katalog numaralı vazo, stilize edilerek farklı bir şekilde güzel bir örnek vermektedir. 151 katalog numaralı kadın ayak taşının gövdesi üzerindeki sarmaşık en altta ayaklı yüksek bir vazo içerisinden çıkmaktadır. Vazonun alt kısmı yivlerle, ağzı dilimli bir şekilde işlenmiştir.177 katalog numaralı alınlığın ortasına yerleştirilen ayaklı kasenin

[833] Azade Akar, "Tezyini Sanatlarımızda Vazo Motifleri", *Vakıflar Dergisi*, S.8, Ankara 1969, 267-270.
[834] Katalog No: 27-40-51-59-75-79-93-141-146-148-151-152-156-168-176-177-202.

üzeri dalgalı çizgilerle hareketlendirilmiştir. 156 katalog numaralı kadın baş ve ayak taşlarının üçgen alınlıklarında ayaklı kase formunda bir vazo yerleştirilmiştir. Üzeri yivli vazoların içerisinde karanfil çiçekleri yerleştirilmiştir. 168 katalog numaralı vazonun yuvarlak alt kısmı yukarı doğru daralmakta ve tekrar ağız kısmına doğru genişlemektedir. Vazonun içinden beş tane kır çiçeği motifi yerleştirilmiştir. 202 katalog numaralı kadın baş taşının üçgen alınlığını gövdeden ayıran silmenin ortasına yerleştirilen vazonun alt kısmı kalp formunda düzenlenmiştir. Yukarı doğru daralan vazonun içine gül demeti yerleştirilmiştir. 176 katalog numaralı erkek ayak taşının dikdörtgen gövdesinin ortasına yerleştirilen ayaklı ve kulplu vazo daha realist ölçülerde çalışılmıştır. Vazo, lale ve güllerle hazırlanmış bir demet çiçekle tamamlanmıştır. 148 katalog numaralı erkek ayak taşının gövdesi üzerindeki sarmaşık motifi bir vazo içerisinden çıkar bir şekilde tasvir edilmiştir. Vazo, yivlerle hareketlendirilmiş, kulpları sanki içinden çıkar şekilde işlenmiştir. 141 katalog numaralı ayak taşı gövdesi üzerinde yer alan sarmaşık, ayaklı ve üzeri yivlerle hareketlendirilmiş bir vazo içerisinden çıkmış bir şekilde tasvir edilmiştir.

Vazo motifi, Rize'nin Hemşin Yöresi Bahar Mahallesi (Bedire Köyül) Cami önü, yol üstü 3. Mezar olan 1901M tarihli Bekdaş Ağa'nın zevcesi Elmas Hanım'ın başlığında içinde gül ve akant yaprakları olan vazo motifi yer almaktadır[835]. Boyabat Mezarlığında bulunan 1913M tarihli Ağaoğlu Mehmet Efendi'ye ait ayak taşında içinden bir bahar dalı çıkmış vazo motifi ve İtfaiye Müdürlüğü mezarlığında bulunan 1821M tarihli Fatma Hatun'un baş taşı alınlığında, içinde çiçek demeti bulunan bir vazo işlenmiştir[836]. Adana Asri Mezarlığında bulunan tarih ve kimliği belli olmayan baş taşında içinde akant yaprakların çıktığıvazo motifi yer almaktadır[837]. Edirne Üç Şerefeli Cami avlusunda bulunan 1771M tarihli Afife Dudu Hanım'ın baş taşının gövdesinin en alt kısmında içinde çiçek bulunan vazo motifi yerleştirilmiştir[838]. Aydın Koçarlı Cihanoğlu Cami Haziresinde bulunan 1925M tarihli Hacı Hafız Mevlüt Efendi'nin ayak taşında içinden dal çıkan bir vazo motifi işlenmiştir ayrıca 1816M tarihli Emine Hanım-Rabia Hanım'ın baş taşında bereket boynuzu formunda vazo motifi kullanılmıştır[839].

---

[835] Atacan-Bekar, 34.
[836] Çal, *Boyabat Mezar* Taşları, 29-43.
[837] S. Özkan, 107-108.
[838] Arslan, 128-129.
[839] Varol, 26-27-28-58-59-60.

Kat. No:51

Kat. No:75

Kat. No:79

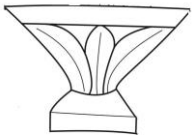

Kat. No:93

Kat. No:146

Kat. No:151

Kat. No:152

Kat. No:156

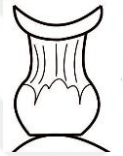

Kat. No:168

Kat. No:176

Kat. No:202

5.5.1.2.3. Sepet

145 ve 149 katalog numaralı mezar taşlarında batılılaşma döneminin realist ölçülerde çalışılmış motiflerden biri olan sepet motifi kullanılmıştır. 145 ve 149 katalog numaralı mezar taşları 19.yüzyılın ikinci yarısına aittir. Erkeklere ait olan her iki mezar taşları, lahit formunda mezarlara aittir. 145 katalog numaralı lahit formunda olup fakat günümüzde bozulmuş mezarın parçaları olan baş ve ayak taşlarının kare aynalıkları içerisinde ve uzun yan dikdörtgen kaidede birer tane sepet motifi gül demeti ve yapraklarla birlikte işlenmiştir. Hepsinde aynı kompozisyon kullanılmıştır. Üçgen formundaki sepet, yuvarlak burgulu bir daire üzerinde genişleyerek yükselmekte ve ağız kısmı yine burgulu bir şekilde tamamlanmıştır. 149 katalog numaralı lahit formundaki mezarın baş ve ayak taşlarının kare formundaki aynalıklarında birer tane, uzun yan dikdörtgen kaideler üzerinde üçer tane sepetli çiçekler tasvir edilmiştir. Ortası yivli daire formundaki burgu üzerinde hasır örgülü sepet motifi yer almaktadır. Sepetin ağız kısmı yine burgulu motifle tamamlanmıştır.

Aydın Koçarlı Cihanoğlu Cami Haziresinde bulunan 1925M tarihli Hacı Hafız Mevlüt Efendi'ye ait lahit mezarın kare ve dikdörtgen kenarlarına yerleştirilen yapraklı gül demeti, hasır örgülü sepet içerisine yerleştirilmiştir[840]. İstanbul, Yahya Efendi Kabristanında bulunan 1883M tarihli Ali Beyzade Mehmet Efendi'nin lahdinin kapağının ortasında sepet motifi işlenmiştir. 1900M tarihli Hatice Saime Hanım'a ait baş taşında tepelik olarak çiçeklerle dolu üç boyutlu sepet yer alır.[841] Edirne Beylerbeyi Cami Haziresinde bulunan, 1888-1889M tarihli Edirneli Şerbet Zade torunu Hüsnü Bey'in baş taşı alınlığında sepet motifi görülmektedir[842].

Kat. No:145

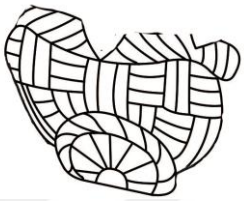

Kat. No:149

5.5.1.2.4. Kurdele-Fiyonk

Batı sanatının etkilerinden biri de Rokoko[843] üslubundaki fiyonk ve kurdele motifleridir. Fiyonklar, serbest uçuşur bir şekilde tasvir edilirken kurdeleler, buketlerde ve dalların saplarında bir bağ görevi görmektedir.

68-70-92-121-127-138-145 katalog numaralı 7 adet mezar taşlarında kurdele ve fiyonk motifleri kullanılmıştır. 68-70-92-127-145 katalog numaralı mezar taşları erkeklere, 121 katalog numaralı mezar taşı bir kadına, 138 katalog numaralı mezar taşı baş taşı belli olmayan ayak taşına aittir. 68-70-92-145 katalog numaralı mezar taşları 19.yüzyılın ikinci yarısına aittir. 121-138-145 katalog numaralı mezar taşlarının tarihleri belli değildir.68-92 ve 127 katalog numaralı erkek baş taşlarında serlevha üzerindeki dalları bağlayan fiyonk motifleri simetrik olarak işlenmiştir. 70 ve 145 katalog numaralı erkek ayak taşlarının gövdesi üzerindeki sarmaşıkların sap kısımlarında kurdele motifi kullanılmıştır. 70 katalog numaralı ayak taşında bağlanmadan serbest bir formda uçuşur

[840] Varol, 22-23-24.
[841] Dikbıyık, 372-373, 382-383.
[842] Baş, 363-364.
[843] Hatice Aksu, "Rokoko" Maddesi, *TDVİA*, 2008, XXV, 159-160.

bir şekilde tasvir edilirken, 145 katalog numaralı ayak taşında simetrik olarak fiyonk şeklinde uygulanmıştır. 121 kadın baş taşında sapa sarılmış kurdele şeklinde uygulanmış, 138 katalog numaralı baş taşı olmayan ayak taşında sarmaşığın sapına bağlanmış bir fiyonk olarak tamamlanmıştır.

Fiyonk motifi, Boyabat Mezarlığında bulunan, 1868M tarihli Oruçzade Mehmet Ağa'ya ait ayak taşında, iki ayrı dalı birbirine başlayan fiyonk motifi işlenmiştir[844]. Trabzon Sülüklü mezarlığında bulunan ayak taşının asma dalının sapını bağlar bir şekilde işlenmiştir[845]. Erzurum Esat Paşa Cami Haziresinde bulunan 1846M tarihli olup kimliği belli olmayan baş taşının kitabesinin altında dalgalı bordür ve ayak taşında da bordüre sarılmış kurdele motifi görülmektedir[846]. Adana Müzesinde bulunan 1864M tarihli Hasibe Şerife Hanım'ın ayak taşı gövdesinde yer lan sarmaşığın sapını bağlar bir şekilde yerleştirilmiş fiyonk motifi işlenmiştir[847]. İstanbul, Yahya Efendi Mezarlığında bulunan 1865M tarihli Muhammed Ağa'nın ayak taşında gül dalını saran kurdele motifi, 1847M tarihli Şerife Hatice Hanım'ın ayak taşında kurdele motifi kullanılmıştır[848].

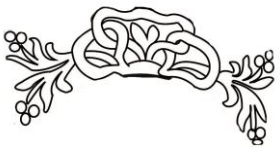

Kat. No:68

Kat. No:70

Kat. No:92

Kat. No:121

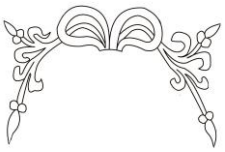

Kat. No:127

Kat. No:138

Kat. No:145

[844] Çal, *Boyabat MezarTaşları,* 17.
[845] Yer, 126.
[846] Hanoğlu, 121-122-123.
[847] Özkan, 111-112.
[848] Dikbıyık, 301-302, 392-393.

5.5.1.2.5. Saç

66 katalog numaralı kadın baş taşı 19.yüzyılın ikinci yarısına ait olup tek örnektir. Baş taşının arkasında, takke tipi bir başlığın altından sarkan saçlar görülmektedir. Saçlar, dalgalı kontürlerle belirtilerek hareket verilmiştir. Benzer bir örneğini Tunceli, Rostan Mezarlığı Sultan Arguç'un baş taşının arkasında saç örgüsü görülmektedir[849]. Adıyaman Besni İlçesi İncearaplar Köyündeki mezarlıkta, 20. yüzyılın başlarına tarihlenen kimliği belli olmayan bir kadına ait baş taşının arka tarafında dört sıra saç örgüleri yer almaktadır[850].

Kat. No:66

5.5.1.2.6. Gerdanlık (Takı)

Gerdanlık, broş ve küpe desenleri gibi ziynet eşyaları ölen genç kızların çeyiz sembolü olarak kullanılmış ve özellikle 17. yüzyıldan itibaren sık görülmeye başlanmıştır[851].Özellikle kadın mezar taşlarında başlıkları taşıyan boyun kısmında, kadının günlük hayatında kullandığı takılar taşa işlenerek süslenmiştir. Mezar taşları, o dönemlerin takı modasını da günümüze taşımaktadır.

Toplamda 7 adet (Kat. N0:12-13-25-28-35-69-125) mezar taşındatakı motifleri görülmektedir. Hepsi kadın baş taşlarında kullanılmıştır. 12 ve 13 katalog numaralı mezar taşları 18.yüzyılın ikinci yarısına, 25-28 ve 35 katalog numaralı mezar taşları 19.yüzyılın ilk çeyreğine, 69 katalog numaralı mezar taşı 19.yüzyılın ikinci yarısına aittir. 125 katalog numaralı mezar taşının tarihi belli değildir. Gerdanlıklar her başlıkta farklı şekillerde verilmiştir. 12-35 katalog numaralı başlıklarda yakalı gerdanlıklar kullanılırken diğer 5 (Kat. No:13-25-28-69-125) tanesi yakasız olarak işlenmiştir.

---

[849] İlter İgit, *Tunceli Mezar Taşları*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı (Yayımlanmamış Yüksek LisansTezi), Van 2012, 69.
[850] Muhammed Aslan, Naciye Uysal, "Adıyaman Besni İlçesi İncearaplar Köyü'ndeki Mezar Taşları", *Güzel Sanatlar Enstirüsü Dergisi*, 2010, S.25, 24-25.
[851] Azade Akar, "Eski Türk Mezartaşı Süslerine Dair", *Sanat Dünyamız*, ½ (Eylül 1974), 19.

12 katalog numaralı baş taşının boynun tam ortasında sıralı dilimlerin iki yanında birleşen "C" şeklindeki gerdanlığı meydana getiren iki askı arasına dizili boncukların altında badem şeklinde sekiz tane püskül asılmaktadır. Gerdanlık ve dilimli yaka arasında yuvarlak, üzerinde herhangi bir desen bulunmayan madalyon veya para yerleştirilmiştir. 13 katalog numaralı baş taşının boynunu ikiye bölen, üst üste sıralı kumaş ya da iplerin uçlarına beş tane para asılmış bir şekilde işlenmiştir. 25 katalog numaralı başlığın boynunun alt kısmına yerleştirilmiştir. Yanlardan üçer tane (ip veya kordon olabilir) ip orta noktada birleştirilmiştir. Bu noktadan sarkan bir madalyon yerleştirilmiştir. 28 katalog numaralı kırık başlığın boynu üzerinde iki yandan gelen ve ortada birleşen iplerin arasına küçük boncuklar yerleştirilmiştir. Altta ise iki sıra disili iplerin altına beş tane küçük paralar işlenmiştir. 35 katalog numaralı boyunda yakalı gerdanlıklı bitkisel bezemeye sahiptir. Çiçek formundaki yakalı gerdanlık estetik bir görüntü vermektedir. 65 katalog numaralı başlığın boynunda U şeklinde duran gerdanlığın uçlarına sekiz tane para dizilerek tamamlanmıştır. 125 katalog numaralı başlığın boynunu ikiye bölen silmeden asılan boncukların uçlarından püsküller boynun her iki yanından dörder tane asılır bir şekilde işlenmiştir.

Tunceli, Mazgirt- Gelincik Köyü'nde 1898M tarihli kadın mezar taşında[852], İstanbul, Sultan II. Bayezıd Han Mezarlığında bulunan 1766M tarihli Seyyide Atiye Hanım'a ait mezar taşında[853], Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığında bulunan 1791-92M tarihli Süleyman Paşa'nın kızı Şerife Emine Hanım'a ait baş taşının boyun kısmında[854] görülmektedir.

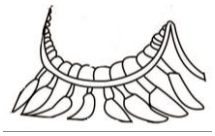

Kat. No:12

Kat. No:13

Kat. No:25

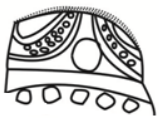

Kat. No:28

Kat. No: 35

Kat. No:69

Kat. No:125

[852] İgit, 155.
[853] H. Yılmaz, 163-164.
[854] Yer, 12-13.

5.5.1.2.7. Güldanlık

176 katalog numaralı erkek ayak taşındaki güldanlık motifi tek örnektir. Mezar taşı, 19.yüzyılın ilk yarısına aittir. Dikdörtgen gövdeli ayak taşının ortasındaki vazonun sağına ve soluna birer tane güldanlık motifi yerleştirilmiştir. Alt tarafı yuvarlak formda olup, yukarı doğru daralıp uzayan bir boyun kısmına aittir. Güldanlık, yuvarlak gövdesi çizgilerle hareketlendirilmiş olup çok fazla anlam içermemektedir.

Kat. No:176

5.5.1.2.8. Madalyon

12 ve 25 katalog numaralı kadın baş taşlarının boynunda takı ile kullanılmıştır.108 katalog numaralı mezar taşındaki tuğralı madalyon tek örnektir. Bir kadına ait olan baş taşı 20.yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenmektedir. Madalyon, serlevhanın üzerindaki yuvarlak kemerin tam ortasında bir halkayla asılmış vaziyette taşa işlenmiştir. Madalyon üzerindeki tuğra, iklim şartlarının ve zamanında vermiş olduğu aşınmalarla silik bir duruma gelmiştir. Tuğra, dönemin padişahı Sultan Abdulhamit'e denk geldiği için Sultan Abdulhamit'in tuğrası olabileceğini düşündürmektedir.

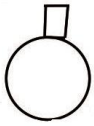

Kat. No:12

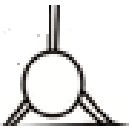

Kat. No:25

Kat. No:108

5.5.1.2.9. Kuş Tüyü

Bir örnekte görebildiğimiz motif, 47 katalog numaralı erkek baş taşının başlığında yer almaktadır. Mezar taşı 19. yüzyılın ilk yarısına aittir. Başlığın ön cephesinde, kavuğun yarısını saran sarık üzerinde soldan sağa doğru eğimli olarak işlenmiştir. Sarık

boyunca uzanan tüy motifi kavuk kısmında yatay ve yarım bir şekilde tamamlanmıştır. Ortadaki yiv tüy motifini ikiye bölümüş, kenarlar sık yivlerle tüye benzer şekilde işlenmiştir.

Trabzon Sülüklü şehir mezarlığında, orta koridorun kuzeyinde, 23. sırada bulunan 1763-64M tarihli Ganlızade Hüseyin Ağa'nın başlığında kenarları inci dizili kuş tüyü motifi kullanılmıştır[855]. Adapazarı Geyve, Umur Bey Köy Mezarlığında bulunan 1824M tarihli Abdullah Ağa'ya ait başlığın önündeki benzer motif; yatay çizgiler halinde meydana gelmiş stilize dallar ve bir yaprak kompozisyonu olarak tanımlanmıştır[856]. İstanbul Yahya Efendi Kabristanında bulunan tarihi ve kimliği belli olmayan başlığın önünde aynı motif kullanılmıştır[857]

Kat. No:47

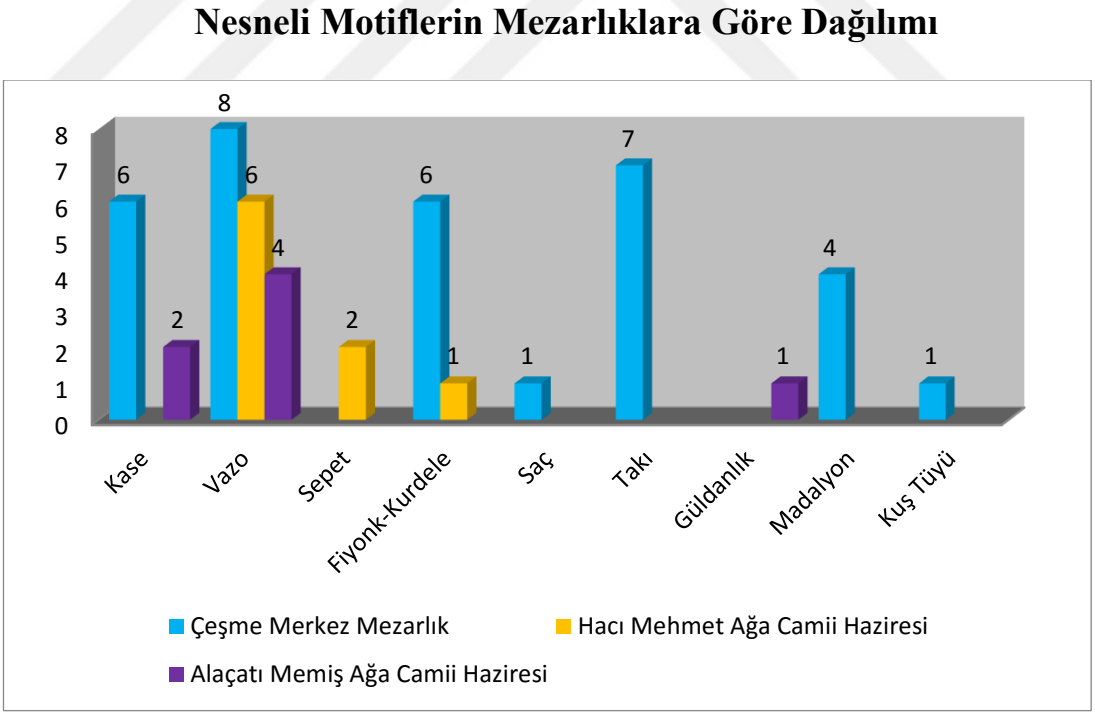

Grafik 17. Nesneli Motiflerin Mezarlıklara Göre Dağılımı

[855] Yer, 16-17.
[856] Yavuz, 311-312-313.
[857] Dikbıyık, 306-307.

5.5.1.3. Mimari Öğeler

1839 Tanzimat Fermanı'ndan sonra daha da hızlanan Batı etkileri, bu dönem toplum yapısına olduğu kadarTürk Sanatı'na da yeni bir karakter kazandırmıştır. Mimaride klasik plan uygulamalarına küçük değişiklikler getiren batılı akınlar (Barok, Rokoko, Ampir) esasında, mimari elemanları (sütun, sütun başlığı, mihrap, mimber, kemer formu)ve özelliklede mimari dekorasyonu etkilemiş; böylece gerek dini, gerek sivil yapılarda, genellikle batı kökenli motiflerin hakim olduğu yüzey değişiklikleri meydana gelmiştir[858]. Osmanlı mezar taşları da Batılılaşmanın etkisiyle bundan nasiplenmiş ve mezar taşlarının alınlıklarında mimari bir yapının öğeleri olarak yuvarlak kemer ve sütunce başlık ile cami ve mimari yapılar (ev veya konak) kendini göstermektedir. Motifler, özellikle kadın baş taşlarının alınlıklarını süslemektedir.

5.5.1.3.1. Yuvarlak Kemer

Toplamda 32[859] mezar taşında yuvarlak kemer formu kullanılmıştır. 2 (Kat. No: 27-160) tane mezar taşı 18. yüzyılın ikinci yarısına, 12[860] tane mezar taşı 19.yüzyılın ilk yarısına,10[861] tanesi 19.yüzyılın ikinci yarısına, 5[862] tanesi 20.yüzyılın ilk yarısına aittir. 3 (Kat. No: 123-124-129) tane mezar taşının tarihleri belli değildir. 92 ve 176 numaralı mezar taşları erkeklere ait olup diğerleri kadın mezar taşlarıdır. Sadece 176 numaralı mezar taşı erkek ayak taşı olup diğerleri baş taşıdır.

12[863] tane mezar taşının kitabelerinin sağında ve solunda yükselen silmeler, serlevha üzerinde kemer formunda düzenlenmiştir. Yuvarlak kemer, camii figürlü alınlığı yazılı gövdeden ayırmaktadır. 15[864] tane mezar taşının kitabeli gövdesinin kenarlarından yükselen silmeler, serlevha üzerinde yuvarlak kemer meydana getirecek biçimde tamamlanmıştır. Yuvarlak kemer, alınlıklardaki bitkisel bezemeleri yazılı gövdeden ayırmaktadır. 88 katalog numaralı mezar taşının serlevha üzerindeki yuvarlak kemer güneş formlu alınlığı gövdeden ayırmaktadır. 92 katalog numaralı erkek baş

---

858 Tunçel, *Batı Anadolu Bölgesinde Bulunan Cami Tasvirli Mezar Taşları*, 7.
859 Kat.No:27-39-40-44-49-51-52-53-58-59-75-79-88-92-98-100-103-108-111-123-124-129-144-146-152-160-165-176-182-196-197-200.
860 Kat. No:39-40-44-49-51-52-53-58-59-144-165-176.
861 Kat. No: 75-79-88-92-98-100-103-146-152-182.
862 Kat. No: 108-111-196-197-200.
863 Kat. No: 39-44-49-51-52-53-58-123-124-144-160-165.
864 Kat. No: 27-40-59-75-79-98-100-103-111-146-152-182-196-197-200.

taşının serlevhası üzerinde yer alan yuvarlak kemer omuzlarda boşluk meydana getirmiştir, bu boşluk bitkisel bezemelerle doldurulmuştur. 108 katalog numaralı kadın baş taşının rumi bezeli alınlığını yazılı gövdeden ayırmaktadır. Yuvarlak kemerin tam ortasına bir madalyon yerleştirilmiştir. 129 katalog numaralı başlıklı kadın baş taşının, kitabeli gövdesinin en üstüne yerleştirilen kemerin üzeri sıralı stilize yapraklarla bezenmiştir. 176 katalog numaralı erkek ayak taşının alınlığının üzerinde dekoratif amaçlı yerleştirilen yuvarlak kemerin üzeri akant yapraklarla bezenmiştir.

Kat. No:51

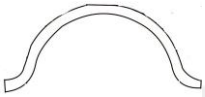
Kat. No:52

Kat. No:59

Kat. No:58

Kat. No:197

Kat. No:75

Kat. No:108

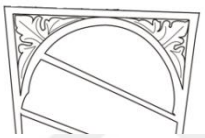
Kat. No:144

Kat. No:160

Kat. No:176

5.5.1.3.2. Sütun-Sütunce Başlık

Mezar taşlarında sütunceler, doğrudan doğruyafonksiyonel bir görev üstlenmedikleri görülmektedir. Mimari eleman ister niş, ister sütun veya sütunce olsun mekanlar arasındaki ilişkiyi temin eden unsurlardır. Sütun daha çok taşıyıcı unsuru ön plana çıkmakla birlikte mekanlar arası koordinasyonun vasıtasıdır. Mezar taşlarında sütun veya sütuncelerin tercih edilmesi; "*ve'l-kabrübâbun ve küllü Ünâsindahilülü ve külli seyemutim*" (Kabir, insanların girecekleri bir kapıdır.) ibaresiyle anlamlanan, geçiş merhalesini gösteren en bariz simge durumundadır. Bu merhalenin sınırladığı alana kitabenin hat edilmesi tesadüf olmaktan öte, failin kimliğinin açıklanması bakımından önemlidir[865].

[865] Ahmet Çaycı-Bayram Ürekli, "Dediği Sultan Haziresi Mezar Taşları", *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl:2003, Sayı:10, 382-383.

Toplamda 12[866]adet mezar taşında sütunce başlık örneklerine rastlanmaktadır. 160 katalog numaralı mezar taşı 18. yüzyılın ikinci yarısına, 24-25-28-35-41-166-167 katalog numaralı mezar taşları 19. yüzyılın birinci yarısına aittir. 126-128-201-202 katalog numaralı mezar taşlarının tarihleri belli değildir. Sadece 166 katalog numaralı mezar taşı bir erkeğe ait olup diğerleri kadınlara aittir.

24 katalog numaralı kadın baş taşında ki sütunce başlık, sütun gövdesi bulunmayan fakat yeri ve fonksiyonu açısından bir taşıma öğesi görevini görmektedir. Yarım palmet formundaki başlık serlevha üzerindeki "S" ve "C" kıvrımlarını taşımaktadır. 25-28-35-41-167 katalog numaralı baş taşlarındaki kitabelerin sağından ve solundan yükselen silmeler kitabenin birinci satırında genişleyerek sütün görevi görmektedir. Bu sütunlar üzerine yerleştirilen yarım palmet formundaki başlıklar serlevha üzerinde yer alan "S" ve "C" kıvrımını taşımaktadır. 126-128-201-202 katalog numaralı baş taşlarında, kitabenin sağında ve solunda yer alan kalın silmeler birer sütun görevi görmektedir. Bu sütunlar üzerinde bitkisel formda başlıkla tamamlanmıştır. Sütunce başlıkları serlevha üzerindeki kıvrımlı kemeri taşımaktadır. 160 katalog numaralı kadın baş taşında bulunan kitabenin iki yanındaki sütunceler bitkisel formda bir başlıkla tamamlanmıştır. Başlıklar, serlevha üzerindeki yuvarlak kemeri taşımaktadır. 166 katalog numaralı erkek ayak taşının alınlığındaki kıvrımlı kemerini taşıyan sütunce başlığı dikkat çeker. Sütun gövdesi bulunmayan başlık burada fonksiyon olarak taşıyıcı görevindedir.

Motiflere örnek olarak, Trabzon Sülüklü Mezarlığında bulunan 1785-86M tarihli Kalafatzade'nin kızı Hadice Hatun'un baş taşının kitabesinin sağına ve soluna yerleştirilmiş sütunce ve başlıkları[867], Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresinde bulunan 1802M tarihli Kerime Kadın'a ait baş taşının gövdesinin sağına ve soluna yerleştirilmiş sütun ve başlıklar görülmektedir[868].

Kat. No:24

Kat. No:25

Kat. No:28

Kat. No:35

[866] Kat. No:24-25-28-35-41-126-128-160-166-167-201-202.
[867] Yer, 77.
[868] Varol, 63-64.

Kat. No:41

Kat. No:166

Kat. No:167

Kat. No:176

Kat. No:126

Kat. No:128

Kat. No:160

Kat. No:201

Kat. No:202

5.5.1.3.3. Cami

Batı Anadolu'da mezar taşlarının alınlıklarını süsleyen camii figürü genellikle cepheden tasvir edilmiştir. Motif, perspektifi olmayan bir anlayışla çalışılsa da bazı alınlıklarda duvar arkasında kalıp sadece kubbesinin görünmesi ile de hafif bir perspektif havası verilmektedir. 51-52-53-127-129-144 katalog numaralı alınlıklar üzerinde cami figürü bitkisel motiflerle, 39-44-58-123-125-160 katalog numaralı alınlıklar üzerindeki cami figürü mimari unsurlarla tamamlanmıştır.

Motif, 14[869] adet mezar taşının alınlıklarında görülmektedir. Hepsi kadınlara ait olan mezar taşlarının sadece 160 katalog numaralı mezar taşı 18. yüzyılın ikinci yarısına, 8 (Kat. No:39-44-49-51-52-53-58-144-165) tanesi 19. yüzyılın ilk yarısına aittir. 4 (Kat. No:123-124-126-128) tanesinin tarihleri belli değildir.

Cami tasviri, 9 adet (Kat. No:39-51-52-53-58-124-126-144-160) alınlıkta sol tarafta, 2 adet (Kat. No:44-128) alınlıkta sağ tarafta, sadece 123 katalog numaralı bir alınlıkta tam ortada tasvir edilmişlerdir. 2 adet (Kat. No:49-165) alınlıkta sağ ve sol tarafta birer olmak üzere iki cami figürü kullanılmıştır. 44 ve 53 katalog numaralı alınlıklarda perspektifin sezildiği tasvirde, caminin sadece dilimli kubbeleri

[869]Kat. No:39-44-49-51-52-53-58-123-124-126-128-144-160-165.

görülmektedir. 6 (Kat. No:44-52-58-123-126-144) cami tasviri tek katlı, 7 (Kat. No:39-49-51-124-128-160-165) cami tasviri ise çift katlı olarak düzenlenmiştir. Alınlıklardaki minarelerin hepsi alınlığın tam ortasına gelecek şekilde ve tek minareli ve tek şerefeli olarak tasvir edilmişlerdir. Minareler camiye bitişik ve kaideli olarak tamamlanmıştır.

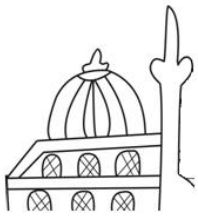

Kat. No:39

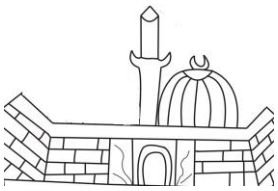

Kat. No:44

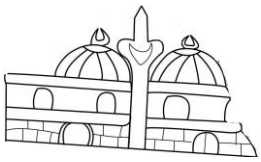

Kat. No:49

Kat. No:165

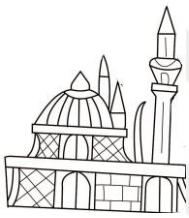

Kat. No:51

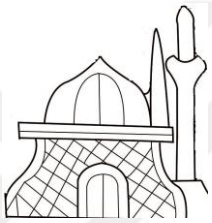

Kat. No:52

Kat. No:53

Kat. No:58

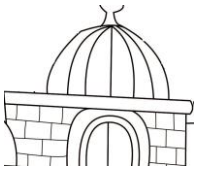

Kat. No:123

Kat. No:124

Kat. No:126

Kat. No:128

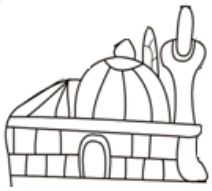

Kat. No:144

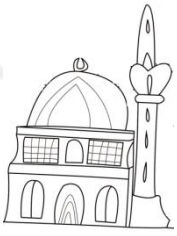

Kat. No:160

5.5.1.3.4. Mimari yapı

Mezar taşlarının alınlıklarındaki mimari yapılar genellikle cami figürüyle birlikte tasvir edilmişlerdir. Ev, köşk veya medrese gibi mimari yapılarla tamamlanmıştır. Toplamda 6adet (Kat. No:39-44-58-123-124-160) mezar taşının alınlıklarında mimari yapılar (köşk, ev, medrese) kullanılmıştır. 160 katalog numaralı mezar taşı 18. yüzyılın ikinci yarısına, 39-49-58 katalog numaralı mezar taşları 19. yüzyılın birinci yarısına aittir. 123 ve 124 katalog numaralı mezar taşlarının tarihleri belli değildir. Mezar taşlarının hepsi kadınlara aittir.

123 katalog numaralı mezar taşının alınlığında ortadaki cami figürünün iki yanına köşkler yerleştirilmiştir. Diğer 5 adet (Kat. No:39-44-58-124-160) alınlıklarda mimari yapılar cami figürünün sağ tarafına yerleştirilmişlerdir. 160 katalog numaralı alınlıktaki yapı sivil mimariden çok bir dini yapıya benzemektedir. İki tane altta, bir tane üstte olmak üzere üç tane dilimli kubbesi bulunmaktadır. 39-44-58-123-124 katalog numaralı alınlıklardaki sivil mimari yapılar genellikle konik külahlı, tek pencereli ve tek katlı yapılardır. Yan yana sıralandığı gibi arka planda da tek veya çift yapı görülmektedir. Buda perspektif bir tasvir anlayışıyla birlikte minyatür sanatında olduğu gibi üst üste yerleştirilmiş bir şekilde de işlenmektedir.

Kat. No:44 **Kat. No:**58 **Kat. No:**123 **Kat. No:**124 **Kat. No:**160

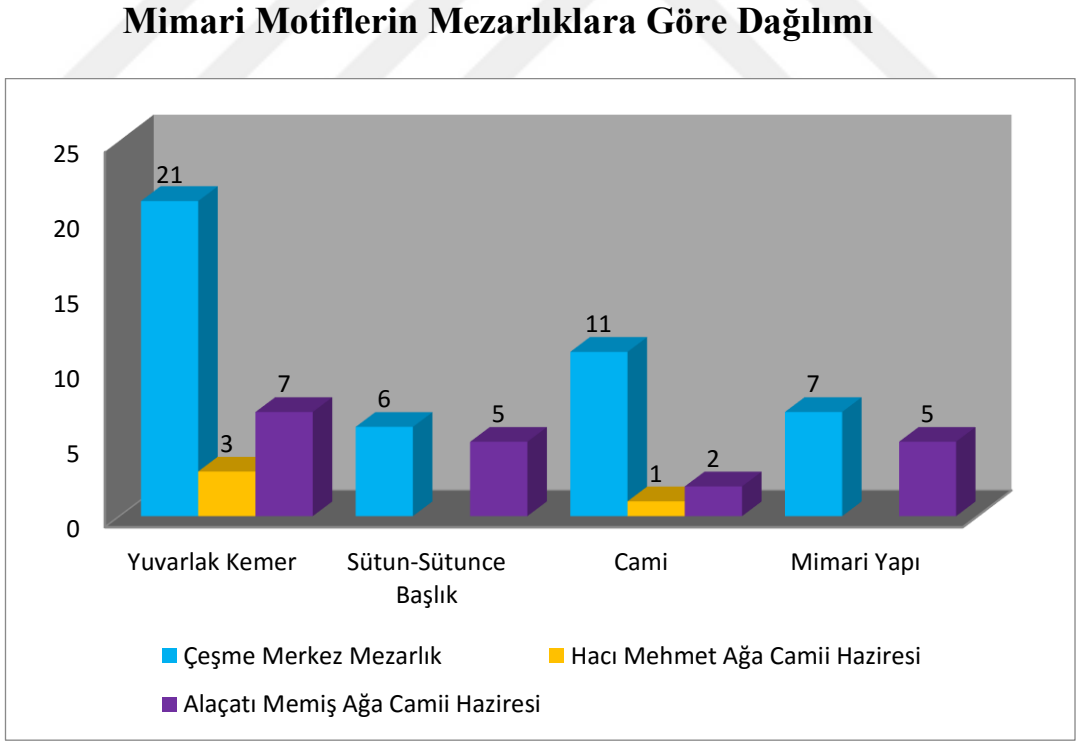

Grafik 18: Mimari Motiflerin Mezarlıklara Göre Dağılımı

5.5.1.4. Geometrik Motifler

Erken İslam topraklarını oluşturan Eski Mezopotamya ve Mısır'da yapı inşası, arazi ölçümleri ve astronomi hesaplarında basit bir geometrinin kullanıldığı biliniyorsa da esas gelişimin Öklid'in İ.Ö. 300 yıllarında İskenderiye matematik okulunda yazdığı ve bilinen geometrinin tümünü kapsayan teziyle başladığı bilinmektedir. Geometri, Ortaçağ İslam mimarisi ve dekoratif sanatlarında aritmetikten çok fazla rol oynamış, geometri bilgisi kimi zaman mimar ve sanatçının statüsünü yükseltmiştir. Osmanlı öncesi Anadolu Selçuklu sanatında geometrik süslemeyi bütün malzemeler üzerinde görmek mümkündür[870]. Tüm bu çeşitlilik içerisinde geometri, nokta, çizgi ve yaylar dışında sembollerle de anlam kazanarak mezar taşlarında bir bezeme unsuru olarak kullanılmıştır.

5.5.1.4.1. Güneş-Ay-Yıldız

Türkler, çok eski çağlardan beri güneşli yerlerde yaşamayı tercih etmişlerdir. Hunlar hem güneşe, hem de aya çok saygı gösteriyorlardı. Güneş doğunun, ay da batının sembolüydü. Türk düşüncesinde ve destanlarda "güneş" dişi, "ay" ise erkek olarak simgeleniyordu[871]. İç Asya'da ve ilk Türklerde, güneş ve yıldız motifleri hem tematik hem de ikonografik bakımdan birbiriyle eş anlamlı görünmektedir. Gündüz tepedeyken güneyde görünen güneş ile gece semasında sabit bir demir kazığa benzetilen Kutupyıldızı aynı ölçüde gök kubbeye hakim sayılmaktadır[872].

Osmanlı minyatürlerinde güneş de yedi gezegenden biri olarak yerini alır. Güneş; Şems, Mihr, Hur gibi adlar alır. Yıldızların en parlağı olup, bütün yıldızları görünmez yapar ve Ay'a ışık verir. Denizi, karayı canlıları etkiler. Ay ise Dünya'ya en yakın gezegen olarak birinci kat gökte bulunur. Diğer bir adıda Kamer'dir. Şems altınsa Kamer gümüştür. Bir inanışa göre ayın ilk yarısındadikilen ağaçlar kolay tutar. Ay minyatürlerde elle tutulan daire içinde tasviredilir[873].

---

[870] Özbek, 558-559.
[871] Zuhal Arda, "Türk Sanatı İkonografisinde Kün-Ay Motifleri ve Çağdaş Türk Resmine Yansıması", *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.25, 2008, 24.
[872] Emel Esin, *Orta Asya'dan Osmanlıya Türk Sanatında İkonografik Motifler*, Kabalcı Yayınevi, 2003, 60-103.
[873] Arda, 26.

Güneş motifi 6adet (Kat. No:67-70-88-145-150-186) mezar taşında, ay motifi 5adet (Kat. No:49-51-52-67-124) mezar taşında, yıldız motifi 2adet (Kat. No:49-186) mezar taşında yer almaktadır. 49-51-52 katalog numaralı mezar taşları 19. yüzyılın ilk yarısına, 67-70-88-145-150-186 katalog numaralı mezar taşları 19. yüzyılın ikinci yarısına aittir. 124 katalog numaralı mezar taşının tarihi bilinmemektedir.

70 katalog numaralı erkek mezar taşının lahit mezarın kare aynalıkları ve uzun kenarlarının ortalarına yerleştirilmiştir. Ortası yuvarlak ve erafı çiçek yaprağı gibi düzenlenmiş göbeğin etrafından uzanan ışınlı çubukların uçları zik-zaklı bir şekilde düzenlenmiştir. 88 katalog numaralı kadın baş taşının tepeliği şualı güneş motiflidir. Bir kabartma etrafında yer alan 4 gül motifini çevreleyen ışınlı çubuklar zik-zaklı olarak tamamlanmıştır. 145 katalog numaralı erkek ayak taşının var olan uzun kenarının köşelerinde ¼ oranında şualı güneş motifi kullanılmıştır. Motif, 150 katalog numaralı kadın baş ve ayak taşlarının kare aynalıklarının ortasına yerleştirilmiştir. Bir çiçek formunda düzenlenen göbeğin etrafı şualı çubuklarla bir güneş formunda işlenmiştir. 186 katalog numaralı kadın baş ve ayak taşları güneş kursu tepelikle tamamlanmıştır. Ortası yıldız formunda tamamlanan ve etrafı çarkıfelek şeklinde düzenlenmiştir. Oluşturulan bu motifin etrafı şualı çubuklarla güneş formu elde edilmiştir.

49 katalog numaralı kadın baş taşının alınlığında, minarenin sağında ay ve yıldız motifleri işlenmiştir. 67 katalog numaralı erkek ayak taşının gövdesi üzerinde yer alan selvi motifinin soluna yıldız sağına ay motifi yerleştirilmiştir. Ayak taşının sivri kemerli alınlığının sivri ucuna çeyrek oranda bir güneş motifi meydana getirecek şekilde dizayn edilmiştir. 51-52 ve 124 katalog numaralı kadın baş taşının alınlığında, minare figürünün sağ tarafında birer hilal motifi yer almaktadır.

Güneş motifini, Rize Hemşini Çamlıtepe Köyü(Zuga) yolun üstü 2. Mezar olan 1906M tarihli Ahmed kızı Hacı Hamide'nin tepeliği şualı güneş motifi olarak tamamlanmıştır[874]. Boyabat İtfaiye Müdürlüğü Mezarlığında bulunan, 1873M tarihli Sakaoğlu Ayşe Hanım'ın baş taşının tepeliği güneş motifi formunda düzenlenmiştir[875]. Antalya'nın Elmalı İlçesinde Abdal Musa Dergahı'nda bulunan 1859M tarihli Seyyid Mustafa Dede'nın lahit mezarının kare ve dikdörtgen kenarlarında şualı güneş motifi

[874] Atacan ve Bekar, 47.
[875] Çal, *Boyabat Mezar Taşları*, 56.

kullanılmıştır[876]. Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Girveli köyü mezarlığında bulunan,tarihi ve kimliği belli olmayan baş ve ayak taşlarında kullanılmıştır[877]. Erzurum, Yeğen Ağa Camii Haziresinde bulunan 1907M tarihli Deviş Efendi'nin haremi Gül Hanıma ait baş ve ayak taşlarında tepelik olarak ve lahit mezarın kare ve dikdörtgen kenarların ortasında da şualı güneş motifi kullanılmıştır[878]. Sinop Müzesi'nde bulunan 1810M tarihli baş taşının tepeliği güneş motifi şeklindedir[879]. İstanbul, 1855M tarihli Fatıma Hanım'a ait baş ve ayak taşlarının tepelikleri şua ışınlı güneş tepelik yerleştirilmiştir[880]. Erzurum Yeğen Ağa Cami Haziresinde bulunan 1907M tarihli Gül Hanım'ın mezarının baş ve ayak taşı tepeliği ile lahit mezarın kare ve dikdörtgen yüzeylerive köşelerinde şualı güneş motifi kullanılmıştır[881].

Ay ve yıldız motifi, Kayseri'nin Tomarza İlçesine bağlı Büyük Sövegen Köyü Mezarlığında bulunan, tarihi ve kimliği belli olmayan dikdörtgen panonun tam ortasına yerleştirilmiştir[882]. Manisa'nın Gördes İlçesinede Büyük Mezarlıkta bulunan, 1877M tarihli Ahad oğlu Hacı Mustafa zevcesi Gülsüm'e ait baş taşı alınlığında ay ve yıldız motifleri kullanılmıştır[883]. Yıldız motifi Trabzon Sülüklü Mezarlığında bulunan 1891M tarihli Mütevelli Emin Efendi'nin Kızı ve Tonya Zaimi-zade Neş'et Efendi'nin eşi Kadıncık Hanıma ait baş taşının serlevhası üzerinde tek yıldız motifi yerleştirilmiştir[884]. Mardin'in Savur ilçesinin Sürgücü Beldesi Mezarlığında 1899M tarihli Hacı Mehmet Ağa'nın oğlu Şeyhmus'un baş taşının arka yüzeyine işlenmiştir[885]. Aydın, Koçarlı Cihanoğlu Cami Haziresinde bulunan 1925M tarihli Hacı Hafız Mevlüt Efendi'nin lahit formundaki mezarının baş taşı, ay-yıldız kompozisyonlu tamamlanmıştır[886]. Bayburt Gökçedere Köyü Hacı Feraşat Cami Haziresinde bulunan 1921M tarihli Şahin oğlu Şevki'ye ait mezarın ayak taşında ay daire formunda verilmiş olup içerisine bir yıldız

---

[876] Karaçağ, 104.
[877] Aslı Sağıroğlu Arslan, *Kayseri Zamantı Irmağı Çevresindeki Bezmeli Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, Temmuz-2003, Kayseri, 48-49.
[878] Hanoğlu, 164-165.
[879] Yeni, 94.
[880] Dikbıyık, 92-93.
[881] Hanoğlu, 164,165.
[882] Aslı Sağıroğlu Arslan, 96-97.
[883] Biçici, 441-442.
[884] Ölçay, 120.
[885] Mehmet Fatih Pullu, *Savur'daki Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek LisansTezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Van, 2010, 52-53.
[886] Varol, 22-23-24.

motifi işlenmiştir[887]. Edirne Beylerbeyi Cami Haziresinde bulunan tarihleri ve kimlikleri belli olmayan 4 ayak taşında ay ve yıldız motifleri kullanılmıştır[888].

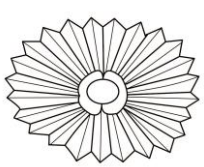

Kat. No:70

Kat. No:88

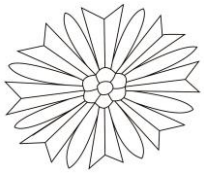

Kat. No:150

Kat. No:186

Kat.No:49 **Kat. No:**51 **Kat. No:**52 **Kat. No:**67 **Kat. No:**124 **Kat. No:**160

Kat. No:49 **Kat. No:**186

5.5.1.4.2. "S" ve "C" Kıvrımlar

Batı sanatının Osmanlı sanatına kattığı Barok[889] üsluptaki motiflerden biri de "S" ve "C" kıvrımlarıdır. 18. yüzyıl ve 19. yüzyıllarda özellikle kadın mezar taşlarının alınlıklarını süsleyen kıvrımlar dekoratif amaçla kullanılmaktadır.

Toplamda 11[890] adet mezar taşında "S" ve "C" kıvrımları kullanılmıştır. 10 katalog numaralı mezar taşı 18.yüzyılın ikinci yarısına, 22-28-35-41-166-167-168-176 katalog numaralı mezar taşları 19.yüzyılın ilk yarısına aittir. 202 katalog numaralı mezar taşının tarihi belli değildir. 10-22-24-28-35-41-167-168-202 katalog numaralı baş taşları kadınlara, 176 katalog numaralı ayak taşı bir erkeğe aittir. 135 katalog numaralı ayak taşının baş taşı bulunmamaktadır.

---

[887] Akdağ, 229.
[888] Baş, 264-265.
[889] Nuran Atasoy, "Barok" Maddesi, V, 81-83; Flavio Conti, *Barok Sanatını Tanıyalım* (Çeviri Solmaz Tunç), İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1992, 3-4.
[890] Kat. No:10-22-24-28-35-41-135-166-167-168-176-202.

Motif, 10-28-35 katalog numaralı kadın baş taşlarının serlevhası üzerinde yer almaktadır. Yazılı alanla bezemeli alanı birbirinden ayırır bir konunda yerleştirilmişlerdir. 22 ve 24 katalog numaralı kadın baş taşının gövdesinde serlevha üzerinde "C" kıvrımlar ile alınlığın sınırlarını belirleyici olarak "S" ve "C" kıvrımları kullanılmıştır. Kıvrımların uçları akant yapraklarla bezenmiştir. 41 ve 167 katalog numaralı kadın baş taşlarının alınlık ortasında yer alan meyve kasesinin etrafında dekoratif olarak kullanılmıştır. 135 katalog numaralı ayak taşının selvi ve asma dalları üzerinde "C" kıvrımlarına yer verilmiştir. 166 katalog numaralı erkek ayak taşının alınlıklarında kenar formunu oluşturacak şekilde "S" ve "C" kıvrımları kullanılmıştır. 168 katalog numaralı kadın baş taşında serlevha üzerinde "S" kıvrımlar alınlığında ise kenar formunu oluşturan "S" ve "C" kıvrımlar akant yapraklarla tamamlanmıştır. Ayak taşında ise selvi ve asma dalları üzerinde alınlıktaki bezemeden ayırmaktadır. 176 katalog numaralı erkek ayak taşının kare kaidesinin üst tarafında bibirine zıt konumda duran "S" kıvrımı görülmektedir. 202 katalog numaralı kadın baş taşının alınlığının ortasında yer alan çiçekli vazo motifinin etrafında dekoratif olarak kullanılmıştır.

"S" ve "C" kıvrımlı motifler, İzmir'in Selçuk İlçesinde İsa Bey Camii avlusunda bulunan tarihi belli olmayan, Büberci kerimesi Emine kadının alınlığında "S" ve "C" kıvrımları, Boyabat Mezarlığında bulunan 1808M tarihli Bakıbaşızade Zeliha Hatun'un baş taşı alınlığında "C" kıvrımları[891], İstanbul II. Bayazıd Camii Haziresinde bulunan 1805M tarihli Zerefşan Hanım'a ait (Pafta 89) baş taşı alınlığında "S" ve "C" oldukça estetik bir görüntü vermektedir[892], Trabzon Sülüklü Mezarlığında bulunan 1797-98M tarihli Tahvilzade İbrahim Ağa'nın Annesi Emine Hatun'un alınlığında "C" kıvrımları[893].

Kat. No:10

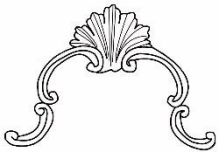

Kat. No:22

Kat. No:24

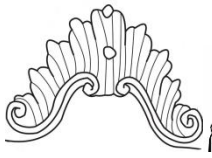

Kat. No:28

Kat. No:35

[891] Çal, *Boyabat Mezar Taşları*, 41.
[892] Erdal, 365.
[893] Yer, 72.

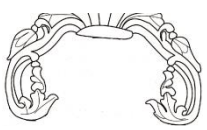
Kat. No:41

Kat. No:135

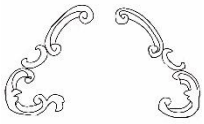
Kat. No:167

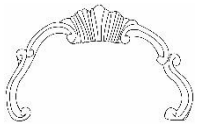
Kat. No:168

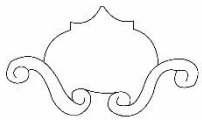
Kat. No:176

5.5.1.4.3. Saç Örgüsü

53 katalog numaralı, 19.yüzyılın ilk yarısına ait kadın baş taşındaki saç örgüsü tek örnektir. Alınlıkla kitabeli gövdeyi birbirinden ayıran kalın bordürü, birbirine zıt yönde hareket eden motif ortada bir bağla birleştirilmiştir.

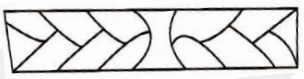
Kat. No:53

5.5.1.4.4. Daire- Üçgen

Daire motifini, 19.yüzyılın ilk yarısına ait 176 katalog numaralı mezar taşında tek örnek olarak görmekteyiz. Bir erkeğe ait baş ve ayak taşlarının kare aynalıklarına yerleştirilmiştir. Dairelerin içerisine altı kollu yıldız motifi işlenmiştir.

Üçgen motifini sadece 198 katalog numaralı mezar taşında görmekteyiz. 20.yüzyılın ilk yarısına ait mezar taşı bir kadın baş taşına aittir. Alınlığın tam ortasında bulunan üçgen simetrik düzendeki dalları tutan bir bağ görevi görmektedir.

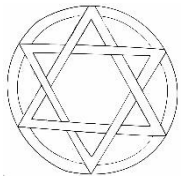
Kat. No:176

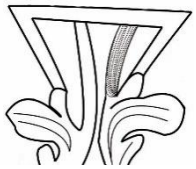
Kat. No:198

5.5.1.4.5. Mühr-i Süleyman

Birinin tepesi diğerinin tabanına geçirilmiş iki eşkenar üçgenin meydana getirdiğibir sembol olup müslümanlar arasında “hâtem-i Süleyman”, yahudi ve hristiyanlarca “Davut yıldızı” diye anılır. Bir sembol olması bakımından mühr-i

Süleyman, yahudi ve mason ustalarının eserlerinde olduğu kadar islam tezyini sanatlarının metal, ahşap, mimari, dokuma gibi pekçok dalında nakış amaçlı kullanılmıştır. Bulunduğu yere şeytanın giremediğine dair halk inancından dolayı taş, ağaç, cam, kağıt gibi yüzeylerde merkezi motif olarak sıkça rastlanır. Osmanlılar'da ise başta hamam kubbe delikleri olmak üzere mezar taşları, cami tezyinatları, anıtlar ve kemer kilit taşlarıyla çini, seramik gibi mimariyi ilgilendiren hususlarda şeytanı uzaklaştırmak amacıyla; mutfak eşyalarında, çeşmelerde, sebillerde, tas, tepsi ve tabaklarda zehirlenmeye karşı tılsım niyetine; serpuş, tolga başlıklarda güç sembolü; giyim eşyaları ve takılarda hırz ve vefk olarak yüzyıllarca kullanılmıştır[894]. Erken Müslüman Türk devri Türkistan paralarında köşeli yıldız veya güneş motifi pek çoktur. Bu motif, Selçuklu sikkelerinde yer alan bu köşeli güneş ve yıldız Mühr-i Süleyman adı altında İlhanlı ve Osmanlı ikonografisine de geçecektir[895]

Motifi, incelenen mezar taşları içerisinde sadece bir mezar taşında örneğini görmekteyiz. 19. yüzyılın ilk yarısına ait 176 katalog numaralı erkek baş ve ayak taşlarının kare aynalıklarında kullanılmıştır. Büyük bir daire içerisine yerleştirilen altı kollu yıldız motifinin boşlukları bitkisel ve soyut bezemelerle süslenmiştir.

Mardin'in Savur İlçesi, Başkavak Köyünde bulunan 1888M tarihli Şeyh Fehim'in oğlu İbrahim'in ayak taşı üzerinde bir daire içerisine alınmış şekilde işlenmiştir[896]. Edirne Üç Şerefeli Cami Haziresinde bulunan 1835M tarihli Hafız Muhammed'in ayak taşı gövdesinde bir selvi motifi üstünde Mühr-i Süleyman motifi işlenmiştir[897]. Aydın Cihanoğlu Cami Haziresinde bulunan 1823M tarihli Halil İbrahim Ağa'nın lahit formundaki mezarının kare ve dikdörtgen kenarlarında motif kullanılmıştır[898].

Kat. No:176

[894] İskender Pala, " Mühr-i Süleyman" Mad., *TDVİA,* 2006, XXXI, 524-526.
[895] Emel Esin, *Orta Asya'dan Osmanlıya Türk Sanatında İkonografik Motifler*, 60-103.
[896] Pullu, 31.
[897] Arslan, 39-40.
[898] Varol, 55-56-57.

5.5.1.4.6. Baklava Dilimi

Motif, toplam 4 adet (Kat. No:51-52-58-125) mezar taşında kullanılmıştır. 19.yüzyılın ilk yarısına ait taşların hepsi kadın mezar taşlarıdır.

51 katalog numaralı mezar taşının alınlığının sol tarafında yer alan iki katlı cami duvarlarında kullanılmıştır. Birinci katın sol duvarı ve ikinci katın duvarları baklava dilimi formunda düzgün taşlarla örülmüştür. 52 katalog numaralı mezar taşının sol tarafındaki tek katlı caminin duvarları baklava dilimi formunda örülmüştür. 58 katalog numaralı mezar taşın hem camii hemde konak pencerelerinin şebekeleri baklava dilimi formunda düzenlenmiştir. 125 katalog numaralı mezar taşının alınlığında yer alan cami ve konak pencereleri, baklava dilimi formunda şebekelerle tamamlanmıştır.

Kat. No:51

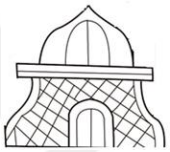

Kat. No:52

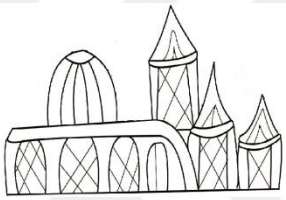

Kat. No:58

Kat. No:125

5.5.1.4.7. Hasır Örgü

Motif, toplamda 2 (Kat. No:145-149) örnekte görülmektedir. 19. yüzyılın ikinci yarısına ait mezar taşları erkek mezar taşlarıdır.

145 katalog numaralı lahit formundaki mezarın ayak taşı aynalığında ve mezarlık alanın başka bir yerinde bulunan uzun kenarının ortasında birer çiçekli sepet yer almaktadır. Sepetin üzeri dörderli sıra halinde yan yana yatay ve dikey çizgilerden oluşan hasır örgü şeklinde örülmüştür. 149 katalog numaralı lahit formundaki mezarın baş, ayak aynalıklarında ve uzun dikdörtgen kenar üzerinde üçlü şekilde yan yana yerleştirilmiş sepetler yer almaktadır. Sepetlerin üzerleri, üçerli sıra halinde yatay ve dikey çizgilerle bir hasır örgüsü şeklinde düzenlenmiştir.

Kat. No:145

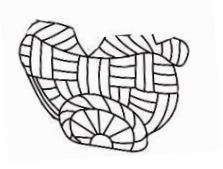

Kat. No:149

5.5.1.4.8. Zik-zak

Motif, 18.yüzyılın ikinci yarısına ait olan 156 katalog numaralı kadın baş ve ayak mezar taşı ile 19.yüzyılın ilk yarısına ait olan176 katalog numaralı erkek baş ve ayak taşlarında kullanılmıştır.

156 katalog numaralı kadın baş ve ayak taşlarında, gövdeyi çevreleyen bordürün içerisi iki sıra zik-zak desenle bezenmiştir. 176 katalog numaralı erkek baş ve ayak taşlarının kare aynalıklarının içerisine yerleştirilmiş dairenin sağına ve soluna yerleştirilmiş selvi motifinin üzeri zik-zak motifi ile bezenmiştir.

Anadolu'nun birçok yerinde, Bayburt Merkez (Bayburt İl Kültür Bahçesi) de bulunan 14. yüzyıl sonu 16. yüzyıl başına ait zik-zak süslemeli sanduka[899], Manisa Gördes Büyük Mezarlık'ta bulunan 1767M tarihli Hacı Mustafa zevcesi Rahime'ye ait baş taşı gövdesinde kitabenin etrafını saran bordür içerisinde[900] mezar taşlarındaki selvilerin zik-zak motiflerle bezendiği görülmektedir.

Kat. No:156

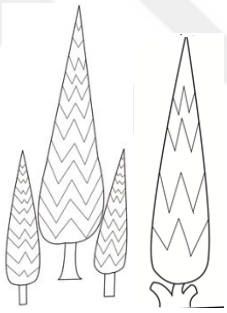

Kat. No:176

5.5.1.4.9. Damla

19.yüzyılın ikinci yarısına ait 69 katalog numaralı kadın baş taşında kullanılmıştır. Mantar formlu başlığın boyun kısmında ve gerdanlık üzerinde kabartma tekniğinde bir damla motifi yerleştirilmiştir.

---

[899] Akdağ, 77.
[900] Biçici, *Manisa Gördes'de Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları,* 118-119.

Kat. No:69

5.5.1.4.10. Alem

18.yüzyılın ikinci yarısına ait 162 numaralı erkek baş taşında tek örnektir. Başlıkla gövde arasındaki boyun üzerinde bir alem figürü yer almaktadır.

Kat. No:162

5.5.1.4.11. Çarkıfelek

Çark diyagramı, zaman kavramı ile doğrudan ilişkiyi ortaya koymaktadır. Çünkü dairesel oluşumlar sürekliliğin sembolüdür. Zamanın anlam kazanması ancak mekan ile gerçekleşeceğine göre zamanın tecellisini beşeri boyutla izahı gerekmektedir. Beşerin doğum süreciyle birlikte yok olma sürecine dahil olduğu işareti verilmektedir. Çark-ı felek olarak tanımlanan diyagramlar mekan ve zaman algısının şekil boyutuyla tezahür etmiş halidir. Mimaride tezyini bir unsur olarak tercih edilen çark betimlemesi küçük bir kabara üzerinde verildiği gibi büyük ölçekli kubbe açıklığını dolduracak kadar boyutlara ulaştığı örnekler bulunmaktadır[901].

Çarkıfelek motifi, 20.yüzyılın ilk yarısına ait 198 katalog numaralı kadın mezar taşında tek örnektir. Sivri kemerli alınlığın ortasında üçgen motifinin tem üzerinde bir çarkıfelek motifi yer almaktadır.

Aydın, Koçarlı Cihanoğlu Cami Haziresinde yer alan 1831M tarihli Cihan Bey'e ait ayak taşının kare kaidesinde çarkıfelek motifi kullanılmıştır[902]. Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığında orta koridorun kuzeyinde 141. sırada bulunan, 1727M tarihli Rukiye

[901] Ahmet Çaycı, "Zaman ve Sanat Bağlamında Çark-ıFelek". *Uluslararası İslam Medeniyetinde Zaman Sempozyumu*. 08-11 Ekim 2015/Konya, II.Cilt, 299-304.
[902] Varol, 116-117-118.

Hatun'un baş taşının orta kemerinde çarkıfelek motifi işlenmiştir[903]. Edirne Beylerbeyi Cami Haziresinde bulunan, 1601-1602M tarihli Kasım Paşa kızı Saliha'ya ait baş taşında iki tane çarkıfelek motifi görülmektedir[904].

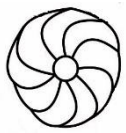

Kat. No:198

5.5.1.4.12. Burgu

Toplamda 3 (Kat. No:120-145-149) mezar taşında örnekleri bulunmaktadır. 145-149 katalog numaralı mezar taşları 19. yüzyılın ikinci yarısına aittir. 120 katalog numaralı mezar taşının tarihi belli değildir.

120 katalog numaralı kadın baş taşının boyun kısmında kullanılmıştır. Boyundaki ters- düz duran akant yaprakların ortasında burgulu bir bağ şeklinde yerleştirilmiştir. 145 katalog numaralı erkek ayak taşının kare kaidesinin üzerindeki sepet burgulu bir halka üzerine yerleştirilmiştir. 149 katalog numaralı erkek baş ve ayak taşlarının kare ve uzun kenarların ortasındaki sepetin altında burgulu daire üzerine yerleştirilmiştir.

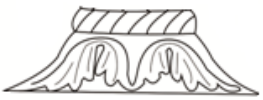

Kat. No:120

Kat. No:145

Kat. No:149

[903] Yer, 57.
[904] Baş, 29-30.

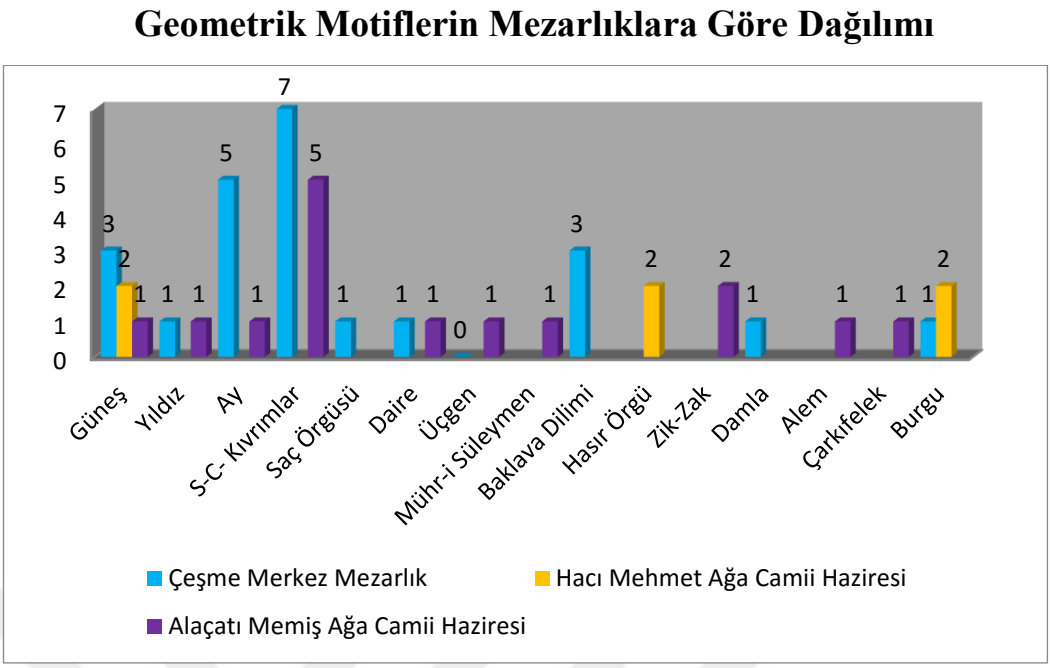

Grafik 19. Geometrik Motiflerin Mezarlıklara Göre Dağılım

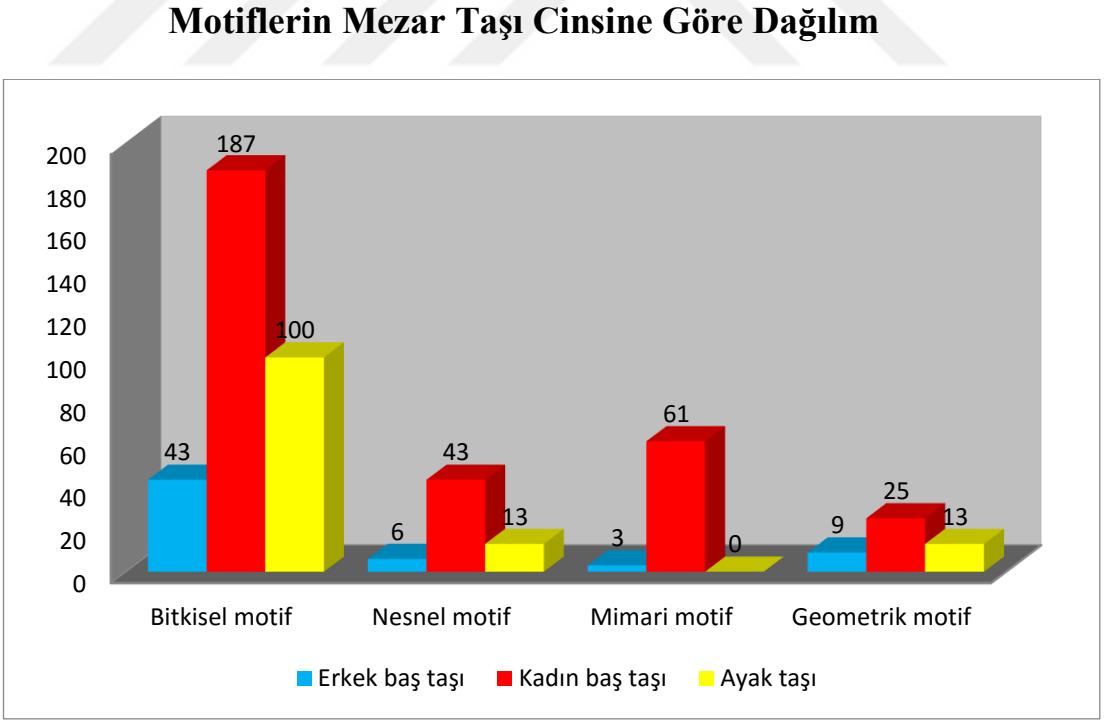

Grafik 20. Motiflerin Mezar Taşı Cinsine Göre Dağılımı

5.6. MEZAR TAŞI YAZILARI VE ÖZELLİKLERİ

Mezar taşları, üzerindeki hat açısından da sanat yapıtı sayılabilir. Bu alanda çalışan birçok hattat, mezar taşı yazıları geliştirmiş ve bunların altına -diğer çalışmalarında olduğu gibi imza atmıştır[905].

Mezar taşlarındaki yazı; kimlik bilgileri, tarih, dua, yakarış gibi bilgileri içerir. Ölen kişinin hatırlanması, gelecek nesillere tanıtılması maksadıyla veya arkasından iyi bir şekilde yad edilmesi düşüncesiyle kompoze edilmiş yazı metinleridir. Osmanlı mezar taşlarındaki yazı dönemin üslubunu, edebi özelliklerini yansıtması bakımından tarihi belge niteliğindedir[906].

Kitapçılık sanatlarında kendine vazgeçilmez bir yer bulan hat sanatı, mimaride kullanıldığı gibi mezar taşlarında da sanatının en güzel örneklerini vermiştir. Kitabeyi meydana getiren hat, Sülüs, Tâlik, Nesih, Rik'a yazı çeşitleriyle mezar taşlarında bir diğer bezeme unsuru olarak da kullanılmıştır.

5.6.1. Mezar Taşlarında Kullanılan Yazı Çeşitleri

Çeşme merkez mezarlık, Hacı Mehmet Ağa Camii haziresi ve Alaçatı Memiş Ağa Camii haziresinde incelenen mezar taşlarında toplam 192 baş taşında dört çeşit yazı türü bulunmaktadır.

5.6.1.1. Sülüs

Sülüsün lügat manası üçte bir demektir. Niçin bu adı aldığı hususunda çeşitli görüşler varsa da akla en uygun olanı, harflerinin üçte iki kısmında düzlük, üçte bir kısmında meyil hakim olduğu görüşüdür. Ümmü'l-hutût (yazıların anası) denen sülüs, her çeşit gaye için Emevilerin son devrinden itibaren kullanılmaya başlamış, 16. yüzyıldan itibaren de bütün İslam dünyasında muhakkak'ın yerini almıştır[907].

---

[905] Laqueur, 128.
[906] Aydoğdu, 32.
[907] Ali Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, Yapı Kredi Yayınları, 2012, 21.

Mezar taşlarından 78 kitabenin 40'ı[908] kadın baş taşı kitabesinde, 38'i[909] erkek baş taşı kitabelerinde yazı türü olarak kullanılmıştır. Sülüs hatla yazılmış en erken tarihli mezar taşı, 1174H/1760M tarihli olup 18. yüzyılın ikinci yarısına aittir. En geç tarihli mezar taşı ise 1308H/1894M tarihli olup 19. yüzyılın sonlarına aittir

Kat. No:14

Kat. No:16

Kat. No:192

Celi Sülüs: Sülüs yazının kalın ve biraz daha irisine Celi Sülüs[910] denir. Hat, özellikle kitabe ve levhalarda kullanılmaktadır. "Celi" kelimesi bir yazı cinsini değil karakterini ifade etmektedir[911]. 40 kitabenin 15'i[912] kadın baş taşı kitabesinde, 25'[913] erkek baş taşı kitabesinde yazı türü olarak kullanılmıştır.

Kat. No:170

Kat. No:07

Kat. No:59

[908] Kat.No:02-13-19-24-25-27-28-30-33-40-43-44-49-51-52-58-61-66-71-93-98-99-100-103-123-128-129-155-160-163-165-167-169-175-177-182-185-187-190-202.
[909] Kat.No:03-05-09-11-15-16-18-21-26-31-32-45-46-48-54-64-74-80-86-101-102-117-118-124-143-157-158-159-161-164-171-172-173-174-178-189-191-192.
[910] "Hattın kalın nevileri hakkında kullanılan bir terimdir. Özellikle büyük levkalarda veya taş üzerine yazılan kitabelerde kullanılmıştır." Mine Esiner Özen, *Yazma Kitap Sanatları Sözlüğü*, İstanbul 1985, 9.
[911] Berk, " Eyüp Sultanda Celi Sülüs Kuşak Yazıları", Eyüp Sultan Sempozyumu V, S.107.
[912] Kat. No:10-12-20-22-29-35-41-50-59-88-126-144-156-168-201.
[913] Kat. No:06-07-08-14-17-23-34-36-37-38-42-47-56-60-63-65-67-73-94-131-153-162-166-170-176

5.6.1.2. Ta'lîk

XII. yüzyılda İran'da ortaya çıkan bu yazı, Sülüs'le aynı kalınlıkta ki kamış kalemle yazılır[914]. Ta'lîk bünyesinin en önemli unsurlarından biri eğri çizgilerdir. Yer yer incelip kalınlaşan harfler ve bağlantıları, canlılık ve akıcılık verir[915]. Ta'lîk bir ahenk yazısı olup, yetişmiş en büyük üstâdı bizden çıkmış olan Yesarî Esad Efendi(ölümü 1766)'dir. Ta'lîk'i İranlılar ortaya koymuş olmakla beraber, bu yazının en güzel örneklerini vermek yine Türk hattatlarına nasip olmuştur[916].

İncelenen mezar taşlarından 17 kitabenin 7'si[917] kadın baş taşı kitabesinde, 10'u[918] erkek baş taşı kitabesinde yazı çeşidi olarak kullanılmıştır. Ta'lîk hatla yazılmış en erken mezar taşı, 1128H/1716M tarihli olup 18. yüzyılın birinci çeyreğine aittir. En geç tarihli mezar taşı ise 1311H/1894M tarihli olup, 19. yüzyılın sonlarına kadar mezar taşlarında yazı türü olarak kullanılmıştır.

Kat. No:90

Kat. No:105

Kat. No:19

Celi Ta'lîk: Ta'lîk'in kalınına Celi Ta'lîk denir. İncelenen mezar taşlarından 45 kitabenin 12'si[919] kadın baş taşı kitabesinde, 33'ü[920] erkek baş taşı kitabesinde yazı türü olarak kullanılmıştır.

---

[914] İsmet Binark, *Eski Kitapçılık Sanatlarımız,* Kazan Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Deneği Yayınları, Ankara 1975. 21.
[915] Muhiddin Serin, *Hat Sanatımız*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 1982, 68.
[916] Binark, 21-22.
[917] Kat. No:01-79-151-152-184-195-196.
[918] Kat. No: 90-95-105-109-110-112-113-147-188-193.
[919] Kat. No:76-108-111-116-120-121-146-150-154-179-183-186.
[920] Kat.No:62-68-69-70-72-75-77-78-81-82-83-84-85-87-89-91-92-96-97-104-106-107-115-119-122-125-127-130-145-148-149-180-181.

Kat. No:73

Kat. No:82

Kat. No:91

5.6.1.3. Nesih

Kalınlığı Sülüs'ün üçte biri kadardır. Kûfî yazının köşelerinin yuvarlanması ile meydana gelmiştir. Hicri 4. yüzyılda ilk örnekleri görülen Nesih, V. ve VII. yüzyıllarda klasik olgunluğa kavuşmuştur. Daha çok Kur'an-ı Kerimler Nesih ile yazılmıştır. Türk hattatlarınca çok kullanılmış bir yazıdır[921].

Mezar taşlarında 5 kitabenin 2'si (Kat. No: 39-53) kadın, 3'ü (Kat.No: 04-55-57) erkek baş taşı kitabesinde yazı türü olarak kullanılmıştır. Nesih yazının en erken tarihli mezar taşı kitabesi 1232H/1817M tarihli olup 19. Yüzyılın ikinci çeyreğine aittir. Kitabelerdeki en geç tarihli Nesih yazı, 1295H/1878M tarihli olup 19. yüzyılın son çeyreğine kadar kullanılmıştır.

Kat. No:174

Kat. No:57

Kat. No:155

5.6.1.4. Rık'a

Osmanlı Türk hattatlarının icadı olan Rık'a'nın, divâni'nin dikey harflerinden bazılarının biraz küçülmesi, sadeleşmesi; kavis ve meyillerinin azaltılmasından meydana geldiği anlaşılmaktadır. Yuvarlaklığı az düzlüğü çok ve harekesi olmayan rık'a'nın, kolaylık ve sürat için aranıp bulunduğuna şüphe yoktur. Sarayda Dîvân-ı

[921] Binark, 20.

Humâyun'da teşekkül edip gelişen bu yazı, umumiyetle yazışmalarda, müsveddelerde, mektuplarda ve bilhassa 19. Yüzyılın başından itibaren günlük resmi yazışmalarda da kullanılmaya başlanmıştır[922].

İncelenen mezar taşları içerisinde 6 kitabenin 4'ü (Kat. No:194-197-198-200) kadın, 2'si (Kat. No:114-199) erkek baş taşının yazı çeşididir. Rık'a yazısının en erken tarihli mezar taşı kitabesi, 1326H/1908M tarihli olup 19. yüzyılın ilk çeyreğine aittir. En geç tarihli Rık'a yazısı 1930M tarihlidir.

Kat. No:194

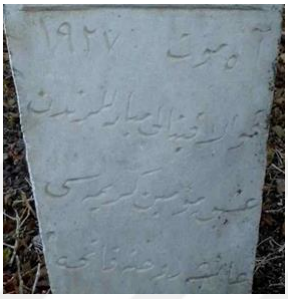

Kat. No:198

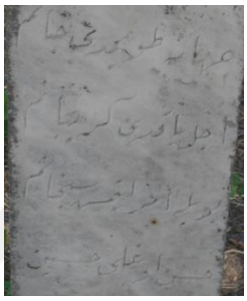

Kat. No:199

Kitabe Yazı Çeşitlerinin Mezar Taşı Cinsine Göre Dağılımı

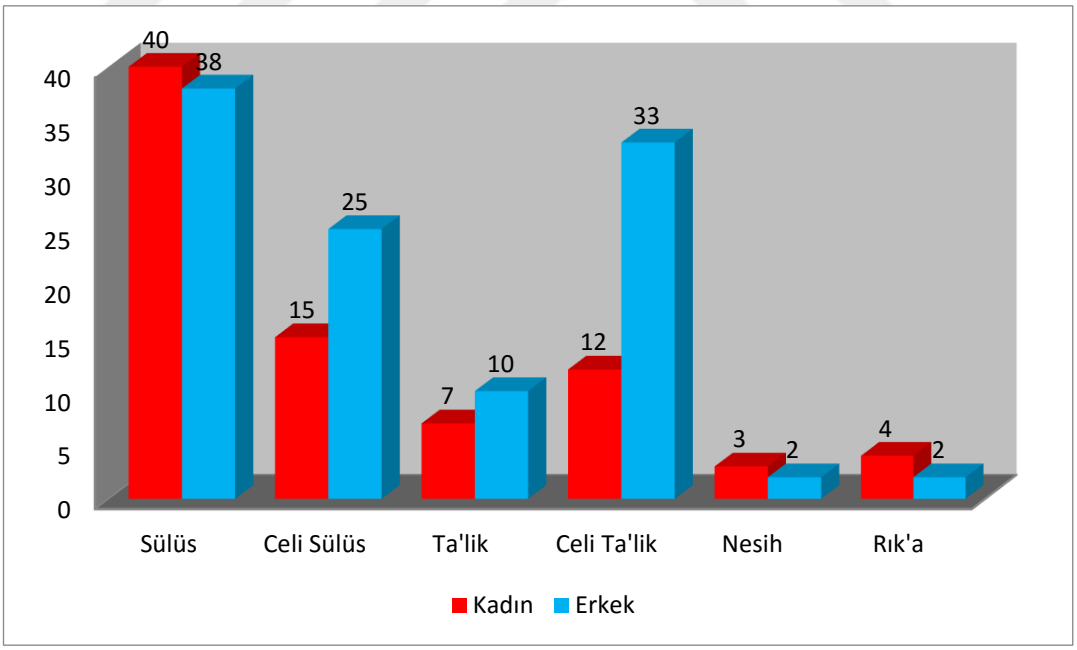

Grafik 21. Kitabe Yazı Çeşitlerinin Mezar Taşı Cinsine Göre Dağılımı

[922]Alparslan, 22.

5.6.2. Mezar Taşı Kitabeleri

Kitabelerdeki yazı dili, Osmanlıca Türkçesi olup serlevha ve 84-94 numaralı kitabelerde yer alan iki dörtlük arapça tercih edilmiştir. 58 tane mezar taşı üzerindeki kitabe metinleri, soldan sağa düz yazılmış olup bunların 53[923] tanesi kartuşlar içerisine, 5[924] tanesi kartuşsüz zemin üzerine yazılmıştır. Diğer 133 tane mezar taşından 121[925] tanesinin kitabe metinleri soldan sağa eğimli kartuşlar içerisine yazılmıştır. 12[926] tane mezar taşının kitabe metinleri ise kartuşsüz zemin üzerine kazılarak yazılmışlardır.

Mezar taşı kitabelerini Laqueur, Prokosch'un kaynağına dayanarak 1- Yakarış, 2-Dua, 3-Kimlik, 4-Dua isteme, 5-Tarih olarak beş konu başlığı altında toplamıştır[927]. Halit Çal ise kitabelerdeki konuları daha detaylı olarak; 1-Başlangıç ifadesi,2-İnsanlara uyarı, 3-Durum bildirme, 4-Sebep bildirme, 5-Tanrıdan istek, 6-İnsanlardan istek, 7-Meslek, 8-Aile-Baba adı, 9-Tanrıdan istek(dua), 10-Ölenin adı, 11- İnsanlardan istek(dua), 12- Tarih başlıkları altında toplamıştır.[928] Yazı bölümünü Çal'ın kaynağına bağlı kalarak bu başlıklar altında inceleyip değerlendirdik.

5.6.2.1. Başlangıç İfadesi (Serlevha)

İncelenen mezar taşları içerisinde 191 baş taşından 179 tanesinde başlangıç ifadesi kullanılmıştır. 10 tane baş taşından 8[929] tanesinde başlangıç ifadesi olmadan kitabelerin yazıldığı görülmektedir. 2 (Kat. No:73-181) baş taşı ise kırık olduğu için başlangıç ifadesi bulunmamaktadır.

Kitabelerde 22 çeşit başlangıç ifadesinin kullanıldığı görülmektedir. İfadelerin 16'sı Allah'ın Sıfatları, 4'ü serzeniş ve 2'si ise dua ile başlamaktadır.

---

[923] Kat.No:01-02-04-05-06-08-09-10-11-12-13-14-15-17-18-19-20-22-24-25-26-28-31-33-35-36-37-41-42-47-61-86-96-110-114-116-118-119-121-125-153-155-156-157-166-167-168-169-170-180-195-202.
[924] Kat. No: 194-197-198-199-200.
[925] Kat.No:03-07-16-21-23-27-29-30-32-34-38-40-44-45-46-48-49-50-51-54-56-58-59-60-62-63-65-66-67-68-69-70-71-72-73-74-75-76-77-78-79-80-81-82-83-84-85-87-88-89-90-91-92-93-94-95-97-98-99-100-101-102-103-104-105-106-107-108-109-111-112-113-115-117-120-122-123-124-126-127-128-129-130-131-143-144-145-146-147-148-149-150-151-152-154-158-159-161-162-163-164-173-175-176-177-178-179-181-182-183-184-185-186-187-188-190-191-192-193-196-201.
[926] Kat. No: 39-52-53-55-57-64-160-165-171-172-174-189.
[927] Laqueur, 80-81.
[928] Çal, "Göynük(Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları", 311-322.
[929] Kat. No: 02-04-09-11-33-156-157-195.

5.6.2.1.1. Allah'ın Sıfatları

Başlangıç ifadesi bulunan 179 mezar taşından 131'i Allahın sıfatları ile başlamaktadır. Araştırmasını yaptığımız mezar taşı kitabelerinin serlevhalarında16 değişik Allah'ın sıfatları olan başlangıç ifadesi kullanılmıştır.

5.6.2.1.1.1. Hüve'l Baki (O sonsuzdur): 71 adet mezar taşıkitabesi Hüve'l Baki ifadesi ile başlamaktadır. Bu ifadenin biri (Kat. No: 01) 18. yüzyılın ilk yarısına, 7'si[930]18. Yüzyılın ikinci yarısına, 23'ü[931] 19. yüzyılın ilk yarısına, 32'si[932] 19. yüzyılın ikinci yarısına, 2'si (Kat. No: 111-114) ise 20. yüzyılın ilk çeyreğine aittir. 6[933] tanesinin ise kırık olduğu için tarihleri belli değildir.

5.6.2.1.1.2. Hüve'l Hallakü'l Baki (O yaratıcı ve sonsuzdur): İncelenen 20 adet mezar taşı kitabesinde bu ifade kullanılmıştır. İfadenin 4[934] tanesi 18. yüzyılın ikinci yarısına, 5[935] tanesi 19. yüzyılın birinci yarısına, 4[936] tanesi 19. yüzyılın ikinci yarısına, 2[937] tanesi 20.yüzyılın ilk çeyreğine aittir. 5[938] tanesi kırık olduğu için hangi yüzyıllara ait olduğu belli değildir.

5.6.2.1.1.3. Hüve'l Hayyü'l Baki (O diri ve sonsuzdur): 17 adet mezar taşı kitabesinde bu ifade kullanılmıştır. Bu ifadenin bit tanesi (Kat. No: 12) 18.yüzyılın ikinci yarısına, 8[939] tanesi 19.yüzyılın birinci yarısına, 5[940] tanesi 19.yüzyılın ikinci yarısına aittir. 3[941] adet mezar taşının kırık olması nedeniyle tarihleri bilinmemektedir.

5.6.2.1.1.4. Hüve'l Muin (O yardımcıdır): 5[942] adet mezar taşı kitabesinde Hüve'l Muin ifadesi kullanılmıştır. Tüm mezar taşları 19. yüzyılın ilk yarısına aittir.

---

[930] Kat. No:06-08-10-13-14-15-17.
[931] Kat. No:19-20-22-24-25-26-28-35-36-40-41-42-43-44-47-51-55-57-58-166-170-172-173.
[932] Kat.No:62-69-70-71-72-74-75-78-79-80-81-82-83-87-90-95-99-101-102-103-104-145-146-153-154-179-183-187-188-189-192-193.
[933] Kat. No:116-118-119-120-127-130.
[934] Kat. No:03-05-07-16.
[935] Kat. No:29-34-38-46-48.
[936] Kat. No:68-86-151-180.
[937] Kat. No:106-110.
[938] Kat. No:126-128-129-201-202.
[939] Kat. No: 37-39-45-50-59-167-168-171.
[940] Kat. No:65-84-88-92-148.
[941] Kat. No:121-124-125.
[942] Kat. No:32-49-144-174-175.

5.6.2.1.1.5. Hüve'l Hayy (O diridir): İncelenen 6 adet mezar taşı kitabesinde serlevha olarak bu ifade kullanılmıştır. Bu serlevhanın biri (Kat. No: 61) 19. yüzyılın birinci yarısına, diğer 5'i[943] 19. yüzyılın ikinci yarısına aittir.

5.6.2.1.1.6. Hûda Bâki (Allah sonsuz): İncelenen iki mezar taşında bu ifade kullanılmıştır. 115 katalog numaralı kitabe 20.yüzyılın ilk çeyreğine, 200 katalog numaralı kitabe 20.yüzyılın ikinci çeyreğine aittir.

5.6.2.1.1.7. El-Bâki (Sonsuz): Serlevha sadece bir mezar taşında kullanılmıştır. 18 katalog numaralı kitabe 18. yüzyılın ikinci yarısına aittir.

5.6.2.1.1.8. Ya Hazret Hayyu'l Bâki (O Diri ve Sonsuz): Bu ifade 91 katalog numaralı mezar taşında kullanılmıştır. İfade 19. yüzyılın ikinci yarısına aittir.

5.6.2.1.1.9. Allah Hüve'l Bâki (O Sonsuz):19.yüzyılın ikinci yarısına ait ifade 94 katalog numaralı mezar taşına aittir.

5.6.2.1.1.10. Yâ Hû (Ey Allah): İfade sadece 31 katalog numaralı kitabede kullanılmıştır. Bu ifade 19.yüzyılın ilk çeyreğine aittir.

5.6.2.1.1.11. Hû Dost: 112 katalog numaralı mezar taşına ait ifade 20. yüzyılın ilk çeyreğine aittir.

5.6.2.1.1.12. Hüve Hâyy lâyemut (O Ezeli ve Ebedidir): Sadece 63 katalog numaralı mezar taşının kitabesinde yer alır. Serlevha 18.yüzyılın ikinci yarısına aittir.

5.6.2.1.1.13. Ya Rahim (Merhamet eden): 96 katalog numaralı mezar taşına ait ifade, 19.yüzyılın ikinci yarısına aittir.

5.6.2.1.1.14. Hüve (Allah): Sadece 150 katalog numaralı mezar taşında serlevha olarak kullanılmıştır. İfade 19. yüzyılın ikinci yarısına aittir.

5.6.2.1.1.15. Lâ ilahe illallah Muhammeden Resûlullah: Bu ifade 117 ve 131 katalog numaralı mezar taşlarının serlevhalarında kullanılmıştır. Mezar taşlarına ait ifadelerin tarihleri belli değildir.

5.6.2.1.1.16. Hüve'l Hayyûl-lezi lâ-yemût (O diri ve ölümsüzdür): 122 katalog numaralı mezar taşına ait bu serlevhanın tarihi belli değildir.

---

[943] Kat. No: 66-97-98-182-191.

Tablo 1. Allah'ın Sıfatları

Katalog No	Allah'ın Sıfatları	Tarih (Miladi)
01-06-08-10-13-14-15-17-19-20-22-24-25-26-28-35-36-40-41-42-43-44-47-51-55-57-58-62-69-70-71-72-74-75-78-79-80-81-82-83-87-90-95-99-101-102-103-104-111-114-116-118-119-120-127-130-145-146-153-154-166-170-172-173-179-183-187-188-189-192-193-	Hüve'l Baki	1716-1781-1784-1786-1792-1796-1797-1798-1801-1801-1802-1803-1803-1803-1804-1811-1814-1818-1821-1822-1823-1826-1832-1838-1843-1846-1847-1852-1860-1860-1861-1863-1863-1865-1866-1867-1869-1869-1870-1870-1877-1880-1885-1887-1891-1893-1894-1896-1902-1913-?-?-?-?-?-?-1861-1867-1889-1804-1806-1827-1832-1853-1870-1875-1876-1878-1891-1894
03-05-07-16-29-34-38-46-48-68-86-106-110-126-128-129-151-180-201-202	Hüve'l Hallakü'l Baki	1763-1773-1783-1797-1804-1811-1815-1828-1832-1857-1876-1900-1902-?-?-?-1885-1857-?-?
37-39-45-50-59-65-84-88-92-121-124-125-148-167-168-171-	Hüve'l Hayyü'l Baki	1814-1817-1828-1836-1847-1854-1873-1878-1882-?-?-?-1871-1805-1805-1806
32-49-144-174-175	Hüve'l Muin	1840-1832-1834-1809-1835
61-66-97-98-182-191	Hüve'l Hayy	1849-1854-1886-1887-1860-1888
115-200	Hûda Bâki	1914-1930
18	El-Bâki	1799
91	Ya Hazreti Hayyu'l Bâki	1882

94	Allah Hüve'l Bâki	1302
31	Yâ Hû	1804
112	Hû Dost	1903
63	Hüve Hayy layemut	1852
96	Ya Rahim	1885
150	Hüve	1875
117-131	Lâ ilahe illallah Muhammeden Resûlullah	?-?
122	Hüve'l Hayyûl-lezi lâ-yemût	?

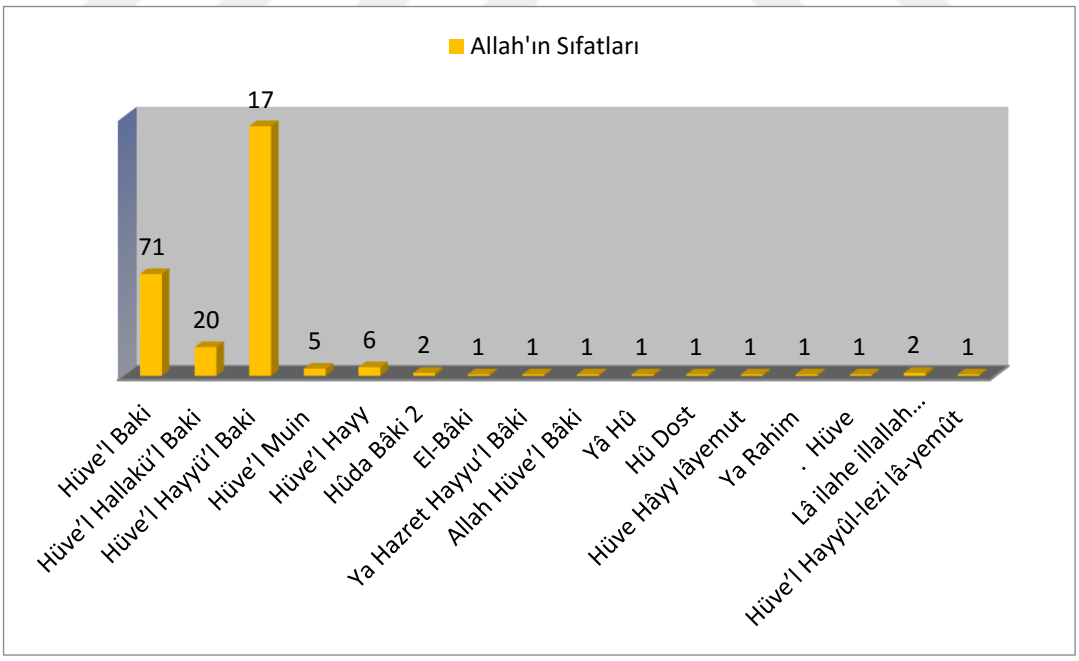

Grafik 22. Allah'ın Sıfatları

5.6.2.1.2. Serzeniş

Başlangıç ifadesi bulunan 178 mezar taşı içerisinden 45 mezar taşının serlevhası serzeniş ifadesiyle başlamaktadır. İfadeler 4 başlık altında incelenmiştir.

5.6.2.1.2.1. Ah Mine'l Mevt: İncelenen mezar taşlarının 38[944] tanesinde bu ifade kullanılmıştır. 7[945] adet mezar taşı ifadesi 18. yüzyılın ikinci yarısına, 12[946] serzeniş ifadesi 19. yüzyılın birinci yarısına, 13[947] mezar taşı ifadesi 19.yüzyılın ikinci yarısına, 5'i[948] 20.yüzyılın ilk çeyreğine aittir. 123 numaralı mezar taşının tarihi belli değildir.

5.6.2.1.2.2. Ah Mevt: 5 adet mezar taşı serlevhasında bu ifade kullanılmıştır. 2[949] adet mezar taşı ifadesi 19.yüzyılın ikinci yarısına, 3[950] adet mezar taşı ifadesi 20. Yüzyılın ilk yarısına aittir.

5.6.2.1.2.3. Mevt:185 katalog numaralı mezar taşı ifadesi olarak bu ifade kullanılmıştır. İfade 19.yüzyılın ikinci yarısına aittir.

5.6.2.1.2.4. Ah Ölüm:194 katalog numaralı mezar taşının serlevhasıdır. İfade 20.yüzyılın ilk yarısına aittir.

Tablo 2. Serzeniş

Katalog No	Serzeniş	Tarih (Miladi)
21-23-27-30-52-53-54-56-60-67-76-77-85-89-93-100-105-107-108-109-113-123-143-147-149-158-159-160-161-162-163-164-165-177-178-184-186-196	Ah Mine'l Mevt	1802-1803-1804-1804-1841-1841-1841-1844-1848-1857-1865-1865-1874-1878-1885-1890-1897-1902-1902-1902-1904-?-1840-1867-1874-1770-1786-1794-1794-1794-1796-1796-1800-1841-

[944] Kat.No:21-23-27-30-52-53-54-56-60-67-76-77-85-89-93-100-105-107-108-109-113-123-143-147-149-158-159-160-161-162-163-164-165-177-178-184-186-196.
[945] Kat. No:158-159-160-161-162-163-164.
[946] Kat. No:21-23-27-30-52-53-54-56-60-143-165-177.
[947] Kat. No:67-76-77-85-89-93-100-105-147-149-178-184-186.
[948] Kat. No:107-108-109-113-196.
[949] Kat. No:152-190.
[950] Kat. No:197-198-199.

		1851-1870-1878-1922
152-190-197-198-199	Ah Mevt	1887-1879-1925-1927-1929
185	Mevt	1871
194	Ah Ölüm	1908

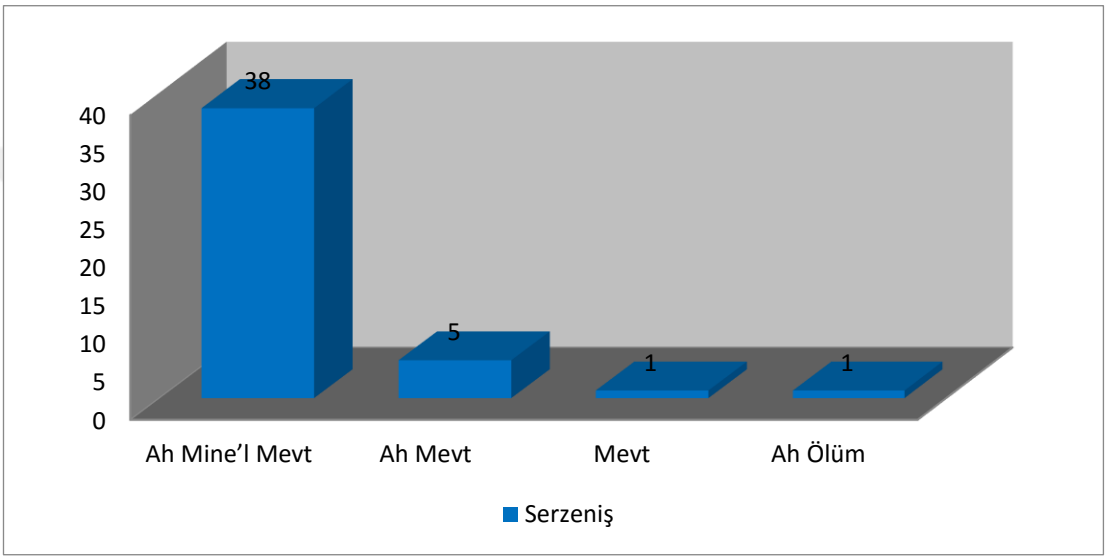

Grafik 23. Serzeniş

5.6.2.1.3. Dua

178 tane başlangıç ifadesi bulunan mezar taşlarının 3'ü dua ile başlamaktadır. 3 örnekte ise insanlardan istek (dua) bulunmaktadır.

5.6.2.1.3.1. Merhûme ve Mağfûre: 2 örnekte başlangıç ifadesi olarak kullanılmıştır. 155 katalog numaralı mezar taşı serlevhası 18.yüzyılın birinci yarısına, 169 katalog numaralı mezar taşı ifadesi 19.yüzyılın ilk çeyreğine aittir.

5.6.2.1.3.2. Merhûm ve Mağfûr: Sadece176 katalog numaralı örnekte görülen ifade, 19.yüzyılın birinci yarısına aittir.

Tablo 3. Dua

Katalog No	Dua	Tarih (Miladi)
155-169	Merhûme ve Mağfûre	1748-1806
176	Merhûm ve Mağfûr	1836

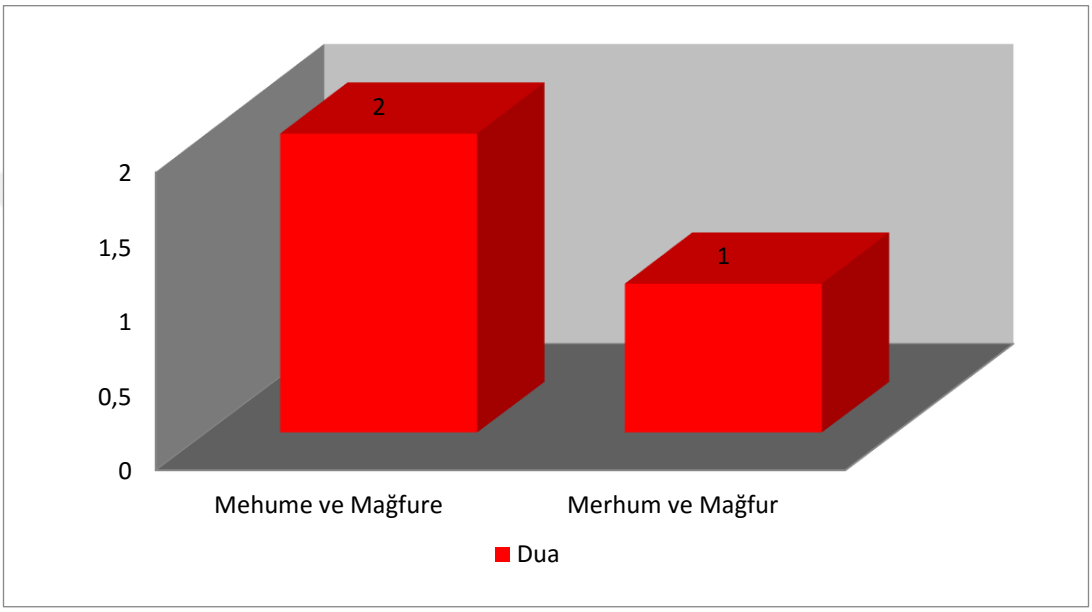

Grafik 24. Dua

5.6.2.2. İnsanlara Uyarı

İnsanlara bir uyarı niteliği taşıyan satırlar, incelenen mezar taşlarından sadece 14 tanesinde yer almaktadır.

Tablo 4. İnsanlara Uyarı

Katalog No	**İnsanlara Uyarı**	**Tarih(Miladi)**
06	Kimseye bâki değildir çünkü bu dehr sebût Bak hakikatle bu mevta kabrine bir ibret al Külli nefsin faniyet fe-Allah hayy la-yemut	1781
15	Pençe-i kahr-ı ecelden kimseler olmaz emin Ne Cibril ne Azrâil ne Beni Mürselîn Çünkü Hakk'dan geldi bu halet umum enfüse Emrine razı olanlar buldu rahmet-i kâm-bîn	1797
37	Dikkat ile nazar eyle şu mezarım taşına Âkil isen gafil olma aklını El başına salınıb gezerdim Her dem bak ne geldi başıma akıbet	1814
65	Bu nüfusa eylemez 'âkıl heves Nefs-i dünyâ sanki bir zıll-ı hayâl Kîl-ı Hıdr(Hızır?) aldansa dünyâ varına Bî-vefâdır irişür elbet zevâl	1854
91	Ey zair-i sahib nefs/ Habb-ı sevâd(d)an meyli kes Dünyada kalmaz hiç kes/ Allah bes Bâki heves	1882
94	El-mevtu ke'sun ve küllün nasi şaribuhu Ve'l-kabru babun ve küllün nasi dahilühu Ve'l-cenazetü merkebün ve küllün nasi rakibühu Ve'l-ba'sü hakkun ve küllün nasi baisühu Ziyaredden murad bir duadır Bugün bana ise yarın sanadır	1885
100	Esdi nâgâh bad-ı hazan ecel bâyi'î Hamlini vaz'edüb nûş eyledi fenadan Ermedi kam-ı fenaya buldu'ukbâ devleti	1890

115	İbret al senin mezarımdan oku bir fatiha Köprüdür alem geçer bugün bana yarın sana	1914
116	Hey medet bulunmadı emrazının bir çaresi Genç yaşında tekmil imiş meger kim vadesi Nice ruhani ve cismaniyle tedbir itdiler Gelse lokman neylesin dolmuş ecel peymanesi	?
119	Bugün vadem tamam oldu erişdi emr Rabbani Ki teslim eyledim Hakk-ı emanet verilen canı Ecel dâmenine düşmesin halâsa yoktur çare Sebep mağfirettir bu imiş takdîr-i Sübhânî	?
122	Rıhlet etdim mülk-i fâniden beka gülzârına Kimse me'mûl etmesün bu dehr-i fâniden vefa Bî-karar etdi nihâl- i ömrümü bâd-ı ecel İrci'î emrine can atub gitdim civar-ı rahmete	?
124	Ziyaretten murad hemen bir duadır Bugün bana ise yarın sanadır	?
130	Ey birader akıbet sen de gelürsün yanıma Hazret-i Âdem gibi girsen hezârân yaşına Bu cihan hiç kimseye baki değil, zıll u hayal	?
181	Takdir-i hikmete yok muhalefet Bu dünya fânidir hem dahi yalan Ölüme çareler var mı bir bulan İbret alın benim ardımda kalan Etmesin fâniye asla riayet	1861

5.6.2.3. Durum Bildirme

Ölen kişinin içinde bulunduğu acı durum, birinci şahıs veya üçüncü şahısların ağzından yazılmış şiirsel ifadelerle anlatılmıştır. İncelenen mezar taşlarından sadece 58 tanesinde bu ifadeler bulunmaktadır.

Tablo 5. Durum Bildirme

Katalog No	**Durum Bildirme**	**Tarih(Miladi)**
08	Rıhlet etdi bu cihandan validenin bir gülü Bir nihan taze etdi ola cennet bülbülü Hak teâla rahmetle rûhunu eyleye şad Firkatıyla yaktı canıyla deli	1784
10	Doymayıb gençliğine civanki Oldu nâ-murad rahmete müstağrik	1786
12	Ah ile zar kılarak tazeliğime doymadım Çün ecel peymanesı dolmuş muradımı almadım Hasreta fâni cihanda tûl ömür sürmedim Firkata takdir bu imiş tâ ezelden bilmedim	1789
13	Bu bâğ-ı gülşende bir gonca iken Bâd-ı ecel beni eyledi hâzan Bir gül-i zibâda nâzenin iken Hak beni eyledi hâkile yeksan	1792
17	Dâr-ı dünyada civan iken gezerdim Bir zaman nâgehan erdi ecel etdi Yerim bağ-ı cinan fani dünyada Murad almadan terk eyledim valideynim Eylediler bir zaman ah-‘u figan Fenadan bekaya eyledi rıhlet	1798
18	Cihan bağında taze bir Nihal Gül idi soldurdu Bad-ı ecel sanki cihana Gülmedi	1799

19	Meskenim dağlar başıdır Sahraya hacet kalmadı İçdim ecel şarabını Lokmana hacet kalmadı	1801
24	Bu bağ-ı gülşende bir gonca gül iken Bad-ı ecel beni şimdi eyledi hâzan Bir gûl-i zibada nâzenin iken Eyledi beni Hak hakile yekzan	1803
26	Uçd(t)u bağ-ı cennete nevcivanım Atasın hasret koydu gülfedan Leyl ü nehâr oldu fikir hayalim	1803
27	Derdimde derman aradım bir âla can bulamadım Hasretâ fâni cihanda tul öm(ü)r sürmedim Firkata takdir bu imiş tâ ezelden bilmedim	1804
30	Nazenenim gitdi cennet bağına Firâkın koydu valideynin canına	1804
35	Dâr-ı dünyada civan iken gezerdim Bir zaman nâgehan erdi ecel İtdi(etdi) yerim bağ-ı cinan fâni dünyada Murâdım almadan terk eyledim valideynim Eylesinler bir zaman ah(û) figan	1811
42	Açılmadan gül gibi soldum hele Zar zar ağlar bana bülbüller bile	1822
43	Bir güli gonca iken açılmadan soldum Bağ-ı cihanı terk edip cennet-i a’layı buldum	1823
48	Genç iken göçdü cihandan böyle bir hulk-ı halîm Yirmi beş yaşına irmiş iken cû(d)-ı nev-civan Davet itdi kendünü ol Hâlik-i zü’l-hakîm	1832
50	Ah ile zâr kılarak tazeliğime doymadım Çün ecel peymânesi dolmuş muradım almadım	1836

	Hasreta fâni cihanda tûl öm(ü)r sürmedim Firkata takdir bu imiş tâ ezelden bilmedim	
54	Ah ile zar kılarak gençliğime doymada(n) Hasreta fani cihanda tul öm(ü)r sürmedim	1837
60	Nazenim gitti cennet bağına Firakı kaldı valideynin canına	1848
64	Mesken oldu ‘âkıbet dil mürgüne hâk-i siyah Vermedi bir lahza arâm pençe-i dest-i ecel Yâd? olub kavmiyle kardaşdan diriga ah (u) vah	1852
67	Daha bir nev-civan iken bekaya eyledi rıhlet Husûsâ dâr-ı dünyada murada ermedi hayfa Erişdi vadesi tizcek fenadan eyledi hicret Peder ve maderi çeşm-i zeyn-i baran-veş dökerdi Olunca böyle nevres fidanı kametine hasret	1857
68	Ah murad bulunmadı emrazının bir çaresi Genç yaşında tekmil imiş kim vadesi Nice rûhani ve cismaniyle tedbir itdiler Gelse Lokman neylesin dolmuş ecel peymanesi Bir melek hasletli idi doymadı gençliğine Çünki Yarab doymadı kasr-ı cihanın zevkine	1857
69	Dilber -i ra’nâ idi gayet güzeldi hasleti Her görenler ağladı yand(ı) onat azameti Gonca ve şen bir gül idi açılmadan soldu yazık Gençlik(ğ)ine doymadan etdi bakâya rıhleti	1860
71	Doymadan gençliğime eyvah vah Meskenimi kıldı felek haki- siyah Vermedi dest ermeğe maksudumu Eyledi ömrümü gadrile tebah	1868
72-81	(emr bari) böyle imiş gençliğime doymadım Erdi bana ecel soldurdu bu nazik tenim Almadım dünya muradın na-murad oldum bugün	1863-1869

	Hem anam atam çekerler ta kıyamet hasretim	
76	Ben taze gonca iken dünyada murada ermedim heman Erişdi mevt canıma vermedi bir an aman Penç'i kahr-ı Azrail'den Hakk'a sığınır her can Kaldı hasret ebeveynime ta kıyamet ola zaman	1865
85	Cihanda gerçi dil-şâd olmadım ömr-i dıraz ile Olur 'ukbâda ruhum gark, ol en'âm-ı Mevlâ ya Hayfa, geldi ey Osman Remzi emr-i ruhani Ecel peymanesin nûş et (bî-şey git taşa ya) Nice dârü's-sürûra rıhlet etmezdim ferahgâm Ki feyz-i lutf cari, remid(e)m ehl-i Sümnâya	1874
89	Gencliğime doymadım dünyada bir vefk-i gümân Yirmi beş sâlimde yitdim sürmedim ömr-i girân Hayli dem oldum esir-i bister muhannet-müdam Bulmadı bir çaresin bunca etıbba-yı zaman Akıbet kayd-ı hayatımdan reha-yab eyledi İrci'î emri ecel peymanesin sundu heman Valideynim dâderim evlâd (u) ensâbım bütün	1878
90-126	Ah ile zar kılarım gençliğime doymadım Hasreta fani cihanda tûl sürmedim Derdime derman aradım bir ilacım bulmadım Takdir-i Hûda bu imiş tâ ezelden bilmedim	1880-?
93	Nazennim gitdi cennet bağına Firakı düşdü valideyn canına	1885
100	Melahat gülsanında nev-nihal zibâ idi Esdi nâgâh bad-ı hazan ecel bâyi'î Hamlini vaz'edüb nûş eyledi fenadan Ermedi kam-ı fenaya buldu'ukbâ devleti	1890
104	Ahd-i "Külli men aleyhâ fân" ifâ eyledi Olmadı asla müsaid kimseye çarh-ı deni	1896

	Pençe-i nazik silleî hâk içre ilka eyledi Müstağniye ’ye iare etmek idi âdeti Ahz u itasında her dem sıdkla kayıd-gir idi Meclis-ârâ-yı mükemmel hem lâtifu’r-ruh idi	
107	Cihana doymadı canım Ecel yakdı giryanım	1902
108	Hayf bu taze civan öyle perişan oldu Berk-i hicrile ehibbe ciğeri kan oldu Ermedi menzil-i maksûda cihanda eyvah Hükm-i Hallâk budur böyle ki ferman oldu Akd-i cem’ininde iken melhame-i kübrada Şerbet-i câm-ı şahâdet ile ziyan oldu	1902
109	Doymadan dünyama zar! ermeden devlete Genç iken ah! elemle düşdü cismim firkate Valideynimle halilemi bütün ihvanımı Nar-ı hasretde bıraktım mazhar oldum rıhlete Yirmi dokuz sinnimde ecel erişdi serime Hele altı aylık ehlim ateş bırakdı bağrıma	1902
111	Maderimle pederim ağlayarak rıhletime Koydular bu tenimi firkatimle medfenime Sad-hezârân yazık oldu dediler gençliğime Çünki yirmi iki sinimde erişdim mev’uduma Bulmadı etıbba çare bu cerihalarıma Akıbet erdi ecel atdı elin gerdenime Yoksa da zühd ve ibadetle kayıd defterime	1902
112	Bu ulüvv-i himem eşraf-ı ahaliden olub Şime-i mekremeti ile kazanmış idi şan Sarf-ı himmetle maarife edüb hizmetler Çıkdı meydana zamanında nukud-ı giran Memleket uğruna ciddi olarak gayreti hep Oldu bi’l-ahire şayestene ta’n-ı akran	1903

	Oldu bu ye'isle say' u himem hatime-keş Atdı deryaya vücudun olub ukbaya revan	
116	Hey medet bulunmadı emrazının bir çaresi Genç yaşında tekmil imiş meger kim vadesi Nice ruhani ve cismaniyle tedbir itdiler Gelse lokman neylesin dolmuş ecel peymanesi Ey felek laikmi böyle taşdan olsun lanesi Çünki Yarab doymadı kasr-ı cihanın zevkine Merkad-ı baki olan bağ-ı cinan keşanesi	?
117	Ah ecel-i cam nûş edüb etdi rıhlet zi-cihan Bâkî hasret bâkî firkat ah emrü'l-mevt el-aman Ya İlâhi kıl ita ez-cû'ya rahmet sen ana Pür ziya et kabrini hemrahı darü'l-cinân İrci'î emri erince gûşuna bir dem anın Mürg-i ruhu lâne-i arş üzre oldu aşiyân	?
119	Bugün vadem tamam oldu erişdi emr Rabbani Ki teslim eyledim Hakk-ı emanet verilen canı Ecel dâmenine düşmesin halâsa yoktur çare Sebep mağfirettir bu imiş takdîr-i Sübhânî	?
121	Emr-i Hakla bir dert geldi benim tenime Bulmadı sıhhat vücudum sebeb oldu mevtime Erdi ecel rıhlet göründü canıma	?
122	Rıhlet etdim mülk-i fâniden beka gülzârına Kimse me'mûl etmesün bu dehr-i fâniden vefa Bî-karar etdi nihâl- i ömrümü bâd-ı ecel İrci'î emrine can atub gitdim civar-ı rahmete	?
125	Dâr-ı dünyada civan iken gezerdim bir zaman Nâgehân erdi ecel etti yerim bağı cinan …dünyada murad almadım terk eyledim …eylesinler bir zaman âh(ü) figân …bu âlem icre bende şâdan olmadım	?

	…..(der) de düşdüm bir çaresin bulmadım mekan heman ….bulunmadı emrâzımın çaresi âh neyleyim …..tekmil imiş meğer kim vâdem heman ….(vâli) dem ağlayup itme(etme) figân ….doymadım pür dem heman	
143	Emr etti Hüdâ eyledi ferman Erişdi ecel vermedi aman Dünyada murada ermedim heman	1840
145	Emr-i Hakk'la d(t)ürlü emraz arız oldu tenime Bulmadı sıhhat vücûdum sebeb oldu mevtime Akıbet erdi ecel rıhlet göründü canıma	1861
146	Dilber -i ra'nâ idi gayet güzeldi hasleti Her görenler ağladı yand(ı) onat ismeti Gonca ve şen bir gül idi açılmadan soldu yazık Ağlasın bîcare taşlarla dögünsün mâderi	1865
147	Nevcivânım uçtu cennet bağına Firakı kaldı vâlidesinin canına	1867
148	Mutekid bir zad idi hem fâni dünyasına Eyledi tevhidle rıhlet kaldı harab hanesi Çünki yârab doymadı kasr-ı cihanın zevkine Merkad-ı pâki ola bağ-ı cinan kâşânesi	1871
149	Genç başında böyle oldun âzim-i sûy-i beka Bir buçuk mah dâm-ı bisterde esir ken âkıbet Kaptı ruh-ı pâkini şîr-i ecel kıydı sana Dâğ urub(vurub) bağrında hişavent (ve) evlâdın senin Cümlesi şayandır kılsun sana canın feda	1874
150	Genç iken tîg-i ecelden bulmadı câ-yı âmân Zînet-i bî- hasl-ı faniyi fani fehm edüb Görünmeyib el çekdi dünyadan edüb azm-ı cina Valideynin firkat-ı nârıyla matem-gir edüb	1875

	Eylesün sabr-ı cemil ihsan *Rabb*-i mestean	
163-175	Nâzenim gitti cennet bağına Firakını koydu vâlideyni canına	1796-1834
170	Ah ile zâr kılarak tazeliğime doymadım Çûn ecel peymânesi dolmuş muradım almadım Hasreten fâni cihanda tûl ömür sürmedim Firkata takdir bu imiş tâ ezelden bilmedim	1806
177	Vatanımdan eyledim hicret Hak beni eyleye rahmet sabika	1841
179	Yağya (?) Emine Hanım dar-ı gulüvve tuttu rah Meyve-i nahl-ı şebâbı tatmadan bâd-ı ecel Nâgehân hâk-i mezilletde esüb etdi beni tebâh Her işin kaddin gibi bi-istikaddır felek Nice kıydın böyle bir zürriyetime nice ah Tâ bi-haşr valideyni eşk-bar olsa mahal Hemdem-i canın ayırdı koydu bi-kes ah(ü) vah	1853
182	Cihan bahadır doymadı canıma Acıdı yakdı giryânımı	1862
183	Emr-i Hakla dürlü emraz geldi benim tenime Bulmadı sıhhat vücûdum sebeb oldu mevtime Akıbet erdi ecel-i rıhlet göründü canıma	1872

5.6.2.4. Sebep Bildirme

İncelenen mezar taşlarından sadece 3[951] mezar taşında ölüm sebebi belirtilmiştir. 16[952]mezar taşında hastalık ismi verilmeden dermansız hastalıklar yüzünden ölenlerden bahsetmektedir.

[951] Kat. No:110-151-157.
[952]Kat. No:68-89-90-108-111-116-121-145-148-149-179-180-181-183-184-185-195.

Tablo 6. Sebep Bildirme

Katalog No	Sebep Bildirme	Tarih(Miladi)
68	Ah murad bulunmadı emrazının bir çaresi Genç yaşında tekmil imiş kim vadesi Nice rûhani ve cismaniyle tedbir itdiler Gelse Lokman neylesin dolmuş ecel peymanesi	1857
89	Gencliğime doymadım dünyada bir vefk-i gümân Yirmi beş sâlimde yitdim sürmedim ömr-i girân Hayli dem oldum esir-i bister muhannet-müdam Bulmadı bir çaresin bunca etıbba-yı zaman	1878
90	Ah ile zar kılarım gençliğime doymadım Hasreta fani cihanda tûl sürmedim Derdime derman aradım bir ilacım bulmadım	1880
108	Hayf bu taze civan öyle perişan oldu Berk-i hicrile ehibbe ciğeri kan oldu	1902
110	Ayak ağrısına eyledi ruhunu feda	1902
111	Koydular bu tenimi firkatimle medfenime Sad-hezârân yazık oldu dediler gençliğime Çünki yirmi iki sinimde erişdim mev'uduma Bulmadı etıbba çare bu cerihalarıma Akıbet erdi ecel atdı elin gerdenime	1902
116	Hey medet bulunmadı emrazının bir çaresi Genç yaşında tekmil imiş meger kim vadesi Nice ruhani ve cismaniyle tedbir itdiler Gelse lokman neylesin dolmuş ecel peymanesi	?
121	Emr-i Hakla bir dert geldi benim tenime Bulmadı sıhhat vücudum sebeb oldu mevtime	?
145	Emr-i Hakk'la d(t)ürlü emraz arız oldu tenime Bulmadı sıhhat vücûdum sebeb oldu mevtime	1861
148	Hac edüb avdetle tekmil imiş meğer kim vadesi Füc'eten etti vefat bulunmadı bir çaresi Nice rûhâni ve cismâni devalar ettiler	1871

	Gelse Lokman neylesin dolmuş ecel peymânesi	
149	Genç başında böyle oldun âzim-i sûy-i beka Bir buçuk mah dâm-ı bisterde esir ken âkıbet Kaptı ruh-ı pâkini şîr-i ecel kıydı sana	1874
151	Yirminci sâlinde verem derdine oldu müptela Ta'kib edüp biçarenin mevt eyledi kârın tamam Terk etdi kendi genç iken gülşeni-saray 'âlemi Olsun ilâhî meskeni türbet ki Darü's-selâm	1885
157	Gençliğine doymadan nâ-murad Giden Ramazan-ı Şerif'in yedinci Cuma günü câmi şerif içinde Kurşundan şehid olan Kilerci	1770
179	Yağya (?) Emine Hanım dar-ı gulüvve tuttu rah Meyve-i nahl-ı şebâbı tatmadan bâd-ı ecel Nâgehân hâk-i mezilletde esüb etdi beni tebâh Her işin kaddin gibi bi-istikaddır felek	1853
180	Ne edevâtı etıbba ne ilaç oldu bana Çekdiğim dâr-ı fenâda âyandır cümle sana	1857
181	Vefâtıma sebeb oldu…. Dürlü işler düşdü benim peşime Ağı katdı felek tatlı aşıma Katı- pek gençlikde geldi başıma	1861
183	Emr-i Hakla dürlü emraz geldi benim tenime Bulmadı sıhhat vücûdum sebeb oldu mevtime	1872
184	Ağlamam tâ haşr olunca var yeri Kızımın vardır ciğerde yâresi	1873
185	Oniki günlücek nefsâ iken Ecel oku cana değdi b(p)ek erken	1874
195	Derd ü bîmarla yandım nâra Bulmadı tabibler derdime çare Firdevs-makamın tutdum karara Ahir yetişmiş hâk oldum mezara	1909

5.6.2.5. Tanrıdan İstek

54 mezar taşında Tanrıdan istek ifadeleri yer alır. İfadelerde birinci ağızdan veya üçüncü şahısların ağzından ölen kişi için af ve mağfiret, mekanlarının cennet olması ve şefaat istekleri yer alır.

Tablo 7. Tanrıdan İstek

02-17-33- 83-157	İde kabrini hak ravza-i cennet	1760-1798-1810- 1870-1770
07-101-128- 191	Müyesser oldu bana şehâdet İlâhi sen nasib eyle saâdet	1783-1891-?-1891
08	Hak teâla rahmetle rûhunu eyleye şad	1784
14	İde Mevlâ durağanı cennet	1796
34	Rahmet Allah rûhuna olsun sebil Kabrini Allah münevver eylesin Rûhunu şad eylesin Rabbi Celil	1811
20-22-36- 41-45-51- 78-118-166- 171-187	Beni kıl mağfiret ey Rabb-i Yezdan Bi hakkı arş-ı âzam nûr-ı Kur'an Gelüb kabrimi ziyaret eden ihvan İdeler ruhuma bir fâtiha ihsan	1801-1802-1814- 1821-1828-1838- 1866-?-1804- 1817-1878
38	Eyleyüb 'azm-i beka cüyunda afv (u) mağfiret Nûr eyle kabrinde olsun halle(?) siyâb- ı cennet	1815
39-46-63-79	Müyesser oldu bana şahâdet İlâhi sen nasib eyle saadet Bulayım tâki Resûlünden şafaat	1817-1828-1852- 1867
42	Rûhum şad meskenim cennet ola	1822
47-70	Ya İlâhi ol-mübarek ism-i pâkin izzeti Hem Resul'ün Fahr-ı 'âlem-i kevneyn hürmeti Eyle kabrin ravza-i cennet ya İlâhe'l-'âlemin Gece gündüz eylesünler huri (ve) gılman	1831-1860

	hizmeti	
48-82	Dilerim kabrini pür nûr eyleye Rabbe'l-Kerîm	1832-1870
56-59-120-200	Yâ ilâhi gelmişim divanına rahm et bana Meskenim kıl lütfun ile cenneti yâ Rab bana	1844-1847-?-1930
62	Tazarruat münacatım tapundan Beni kıl mağfiret etme kapundan Habib'in hürmeti afv iyle beni Ba'id etme rıza-yı hazretinden Garikam bahr-ı isyana ve-lakin Ümidim çok rahima rahmetinden	1852
72-81	Lütfunla meskenim kıl bağ-ı cennet ya kerim Cürmümü afv et ilahi cümleden sensin rah(rahim)	1863-1869
75-86	Ya ilahi gelmişim divanına rahim et bana Lütfun ile meskenim kıl cenneti yarab bana	1865-1876
84	Keyfe hali ya İlâhi leyse li hayrun kalil Ente şafi ente kâfi ente li ni'me'l-vekil İneni şahsun zaifün müznibin abdu zelil F'afü anni külle zenbin fa'sfahü's-safha'l-cemil	1873
89	Kabrimi manend-i gülzâr-ı cennet eyleyüb Ruhumu sirab-ı rahmet eyle Rabb-i müstean	1878
110	Rahmet-i Hakk'a vusûlün eyleriz Hakk'tan rica	1902
111	Lebbeyk Rabbim umarım koya beni cennetine	1902
113	Der-i ihsanına geldim meded ya Hazret-i Allah Günehkârım ümid-var şefâ'at ya Resulu'llah	1904
114	Mağfiret kıl bendene Rabb-i Celîl	1913

	Gelmişim bâbına terketme, idü(b) sefîl? Kıl şefaat mücrimim yâ Mustafa Rûz-ı mahşerde beni itme hacî	
115	Yakma narına ilahi ben zaif mücrimi Kıl müyesser evel cemali cenneti Yarab bana	1914
117	Ya İlâhi kıl ita ez-cû'ya rahmet sen ana Pür ziya et kabrini hemrahı darü'l-cinân	?
127	İlâhi 'abdüke'l-'âsi etâkâ Mukırran bi'z-zunûbi ve(f)kad de'âkâ Fe-in tağfir fe-ente li-zâke ehlün Fe-in tatrud fe-men yerham sivâkâ	?
144	Beni kıl mağfiret ey Rabbi Yezdan Bi hakkı arş-ı âzam nur-ı Kur'an	1841
177	Hak beni eyleye rahmet sabika	1841
181	Niyaz eder kulun Mustafa Behçet Hazretinden umar ravzâ-i cennet Habîbin muhsine etsin şefa'(at) Kerimsin rahimsin eyle inâyet	1861

5.6.2.6. İnsanlardan İstek

İncelenen mezar taşlarından 33 tanesinde insanlardan istek yer almaktadır. İfadelerde mevtalar; insanlardan kabirlerinin başında dua etmelerini istenmektedir. Dua eden ziyaretçilerin dualarına karşılık olarak; duraklarının cennet ve Peygamberin şefaatine mazhar olmaları dilenmektedir.

Tablo 8. İnsanlardan İstek

Katalog No	**İnsanlardan istek**	**Tarih(Miladi)**
03	Bu merkade her kim ederse dua İde mahşerde şefaat Mustafa	1763
06-201	Gel oku ihlasla bir fâtiha etme sükût	1781-?
16-21-23- 29-32-40- 123-158- 161-162- 164-173	Bu merkade her kim ederse dua İde mahşerde şefaat mücteba	1797-1802- 1803-1804 1809-1818-?1770- 1794-1794-1796- 1832
34	Kim okursa rûhuna bir fatiha Bi hesab versin Hüda ecr-i cemil	1811
38	Sen de bir İhlâs oku-kim bulasın Hak'dan sevâb	1815
66	Okuya fâtiha rahmetenlilâlemin Durağın cennet ola mâkamın hemîn(emin)	1854
73	Kabrime gelen ihbâdan dilerim ruhuma Okuyub bir fâtiha ihlasla kıla…	1863
92	Eylesün ruhuna İhlâs ile hem bir Fatiha Arz ve ihdâ kabrini zâir olan her Müslüman	1885
98	Kabrimi zair olan ihvânıma budur ricam Okuya ruhum içün ihlasla bir fâtiha	1887
103	Kimki beni rahmet ile yâd (e)ide Der cihanda ânı Hüdâ şâd ide	1894
109	Her ziyaret eden fâtiha ihsan etsin rûhuma	1902

117	Fatiha ihsan ede mercûdur pür rû-yi civan Allahümme ya el-fazlu el-rahmete el-gufran	?
121-145-183	Okuyup bir fâtiha irsal edeler rûhuma	?-1861-1872
154	Bakıb geçme ricam budur ey Muhammed ümmeti Mevtaların dirilerden fâtihadır minneti	1891
159	Okuya bir fâtiha rahmeten lilâlemin Durağı cennet ola fi mâkâmı emin	1786-
168	Gel kerim eyle beni şâd eyle Zikr-i hâyr eyle kabrimi nûr eyle Münevver idüb beni bir fâtiha ile yâd eyle	1805
180	Kabrimi zâir olan eylese bir hayrû senâ Yarın mahşerde Muhammed olsa edille şâfi'î(şefî'î) ana	1857
189	Hazret-i Molla'ya geldikde oku bir Fatiha Ruhuna bahşet azizim, efdal-i haslet bu ya	1878
195	Fâtiha ihsânıyla yâd edin hemvare	1909

5.6.2.7. Meslek

İncelenen mezar taşı kitabelerinde sadece 23 tanesinde meslek ibareleri yer almaktadır. Meslekler, ölen kişilere ait olduğu gibi tanınmış yakınınında mesleği olarak ifadelerde yer alır. 13[953] mezar taşı erkeklere ait olup belirtilen meslekler kendilerine aittir. 10 mezar taşının 9'u[954] kadınlara ait olup belirtilen meslekler yakınlarına aittir. Sadece 178 katalog numaralı erkek mezarında yakınının meslek ibaresi yeralır.

[953] Kat. No:14-37-42-55-60-83-92-95-104-115-149-157-188.
[954] Kat. No:40-66-120-151-152-182-195-197-202.

Tablo 9. Meslekler

Katalog No	**Meslek**	**Tarih (Miladi)**
14	Çeşme Voyvodası	1796
37	İskeleci	1814
40	Yazıcı	1818
42	Çeşmeli odabaşı	1822
55-60	Topcu başı	1843-1848
66	İzmirli kazveci	1854
83	Çeşme kalesinin Kolağası	1870
92	Sakız Evkaf Müdürü	1885
92-115-120-149	Hafız	1885-1914-? 1874
86-95-104-197	Kapdan	1876-1885-1896- 1925
151-152	Çeşme Kaymakamı	1885-1885
157	Kilerci	1770
178	Eskici	1845
182	Cerrah	1862
188	Kızılhisar Burç Ağası	1879
195	Müdir	1909
202	Katib	?

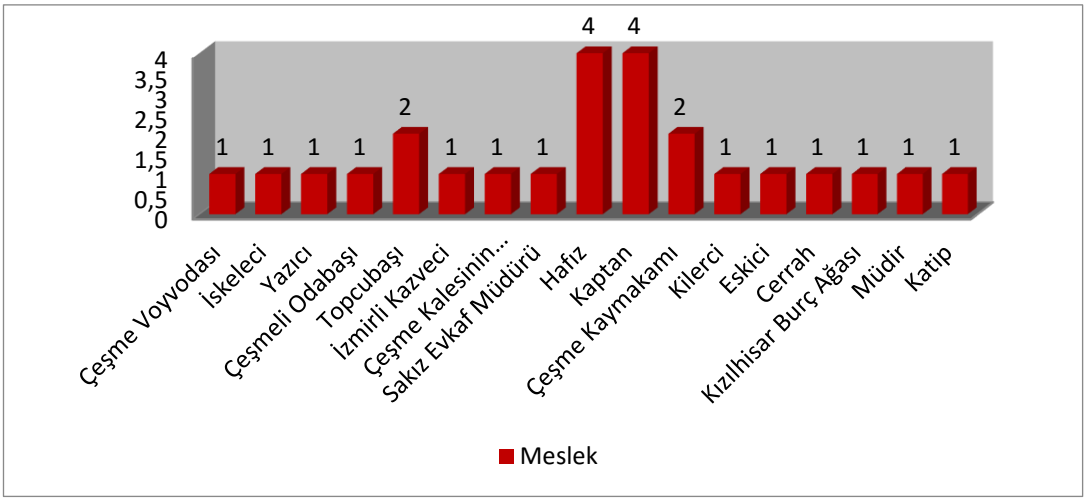

Grafik 25. Meslek

5.6.2.8. Aile-Baba Adı

İncelenen 133 mezar taşlarında yer alan kitabelerde ölen şahsın kimliği belirtilirken; aile adı, baba adı da belirtilmiştir. 133 mezar taşında ki ifadelerin 71 tanesi erkek mezar taşına, 62 tanesi kadın mezar taşına aittir.

Erkek mezar taşlarının 25[955] tanesinde baba ve oğul ismi birlikte verilmiştir. 67 katalog numaralı mezar taşında oğlu yerine "ferzendi" ibaresi, 181 ve 193 katalog numaralı mezar taşlarında ise "mahdumu" ibaresi kullanılmıştır. 68 katalog numaralı mezar taşında dede ve torun isimleri birlikte verilmiştir. Torun yerine"hafid" ibaresi kullanılmıştır. 5[956] tanesinde dede-baba ismi birlikte yer alır. 33[957] tanesinde aile ve ölen şahsın adı birlikte verilmiş olup sadece 122 katalog numaralı mezar taşında ölen kişinin iki sülalesi birlikte yazılmıştır. 3[958] tanesinde ise aile ve baba ismi birlikte verilmiştir. 80 katalog numaralı mezar taşında Hasanlıyüz (Hasangillerden), 81 katalog numaralı mezar taşında Hüseyinyüz (Hüseyingillerden) ifadeleriyle ölen şahsın kimlerden olduğunu belirtmektedir. 109 katalog numaralı mezar taşında baba ifadesi "pederim" olarak verilmiştir.

[955] Kat. No:03-04-05-07-11-17-21-23-32-46-60-63-67-68-74-94-105-114-159-164-170-173-178-192-199.
[956] Kat. No:18-26-161-162-172.
[957] Kat. No:08-15-16-31-34-36-42-48-64-65-70-72-78-82-84-86-87-89-91-95-102-106-117-118-119-122-147-148-153.
[958] Kat. No:17-45-187.

Kadın mezar taşlarının 43[959] tanesinde ölen şahısla birlikte baba adı verilmiştir. 9'u[960] eş adı ile, 10'u[961] aile ve baba adı ile birlikte yazılmıştır. 4[962] tanesinde ölen kadının adı aile, baba ve eş adı ile birlikte verilmiştir. 3 (Kat. No: 22-59-200) örnekte hem eşinin hem de babasının ismiyle birlikte verilirken 177 katalog numaralı mezar taşında eşinin sülalesinin ismi de verilmiştir. Sadece 12 katalog numaralı mezar taşı kitabesinde baba ve eş adı birlikte verilmiştir. 175 ve 120 katalog numaralı kadın mezar taşlarında kimliği belli olmayan fakat baba veya eş olabileceğini düşündüğümüz isimler yer almaktadır. Kadın mezar taşlarında baba adı ile birlikte verilen 47[963] örnekte kerimesi, 3[964] örnekte duhteri, 4[965] örnekte kızı, 2[966] örnekte bint-i ibaresi kullanılmıştır. Eş adı ile birlikte verilen 10[967] örnekte zevcesi, 3[968] örnekte ehli, 1[969] örnekte haremi ibaresiyle yazılmıştır.

Tablo 10. Aile /Baba Adı

KatalogNo	**(Erkek)Aile & Baba**	**Tarih(Miladi)**
03	Mustafa Ali Reis oğlu	1716
04	Veli oğlu	1766
05	Hüseyin Beşe oğlu	1773
07	İsmail oğlu	1783
08	Kızılhisarlı Mustafa Reis zade	1784
11	İdris oğlu	1788
15	Hacı Mustafa Zâde	1797
16	Boyabatlı Abalı-zâde	1797

[959] Kat. No: 01-10-13-24-27-28-29-30-35-39-41-43-49-50-51-52-66-76-79-93-103-111-116-121-129-146-150-152-160-163-167-168-169-175-182-184-185-187-190-195-196-197-198.
[960] Kat. No: 25-33-40-88-156-183-186-194-202.
[961] Kat. No:44-58-61-71-98-99-100-108-144-179.
[962] Kat. No:22-59-177-200.
[963] Kat. No:01-10-24-27-29-30-35-41-43-44-49-50-52-58-61-66-71-76-79-93-98-99-100-103-108-111-116-121-129-144-146-152-154-165-167-168-169-175-182-184-185-187-190-195-196-197-198.
[964] Kat. No: 150-151-179.
[965] Kat. No: 28-39-160-163.
[966] Kat. No: 13-51.
[967] Kat. No: 12-25-40-59-177-183-186-194-200-202.
[968] Kat. No: 22-33-156.
[969] Kat. No: 88.

17	Çekirge Zade Lütfi Ağa oğlu	1798
18	Şaban oğluMahmut Ağa oğlu	1799
21	Mustafa oğlu	1802
23	Ahmet'in oğlu	1803
26	Hacı Hüseyin oğlu Mustafa Ağa'nın oğlu	1803
31	Canım Hoca neslinden Receb-Zâde	1804
32	Giridli İbrahim oğlu	1809
34	Selanikli-Zâde	1811
36	Başak- zâde	1814
42	Çeşmeli AhmetAğa Zâde	1822
45	Sığacıklı zâde Hacı Molla Osman oğlu	1828
46	Ali Bey oğlu	1828
48	Çelik Paşa Zâde	1832
60	Topcubaşı Ahmed Ağa'nın oğlu	1848
63	Kızılhisar Muhacirlerinden Mustafa oğlu	1852
64	Gül Hüseyin zâde	1853
65	Kızılhisar MuhacirindenİsmailAğa Zâde	1854
67	Kızılhisar'lı Yusuf Ağa'nın ferzendi	1857
68	Hacı Memiş Ağa hafidi	1857
70	Çeşme eşrafırndan Ömer Ağa Zâde	1860
72	Kızılhisar muhacirlerinden aşıkİsmail Ağazade	1863
74	Kara Muhammed oğlu	1863
77	Yusuf Zâde	1865
78	Hacı Osman Ağa zâde	1866
80	Hasanlıyüz Hacı Hasan	1869
81	Hüseyinyüz Hacı Hasan oğlu	1869

82	Hüseyin Ağa Zâde Hacı Çelebi Ağa	1870
84	ÖmerAğazade	1873
86	Zülfikâr Mehmed Ağa-zade	1876
87	El-hac Abdulkadir Ağazade	1877
89	El-hac Es-seyyid Mehmed Ağa-zade	1878
91	Şaban Ağa Zâde	1882
94	Kızılhisar muhacirindenLâkini oğlu	1885
95	Şerif kapdan zâde	1885
102	Sakızlı beyi Sefa EfendiZâde	1893
105	Narbili Zeylin oğlu	1897
106	Küçük Ağazade	1900
107	Ali kalfa oğlu	1902
109	Pederim Hüseyin Hüsnü	1902
113	Abdülkadir Ağa'nın oğlu	1904
114	Ali Kalfa oğlu	1913
117	El-hac Mustafa zâde	?
118	Mehmed Ağazade	?
119	Sakızlı Mustafa Efendi-zâde	?
122	Kudemâ-yı hanedandan El-hac Hüseyin AğaZâde Mustafa Ağa zâde	?
147	Pladra Osman EfendiZâde	1867
148	Zümre-i muhacirinden Alice Mustafa Ağa Zâde	1871
153	SakızlıŞeker Muhammed Zâde	1889
159	Hacı Muhammed Ağa'nın oğlu	1786
161	Şerif Ali oğlu Halil Ağa Oğlu	1794
162	Hacı Kerim oğlu HacıHalil oğlu	1794

164	Hacı Ali Kalfa oğlu	1796
166	Şerif Ağa Zâde	1804
170	Yekçeran oğlu	1806
172	Musa Beşe oğlu Muhammed Ağa'nın oğlu	1827
173	Selanikli Usta Halil oğlu	1832
176	Hüseyin Ağa-zâde	1836
178	Eskici Hüseyin Oğlu	1845
180	Molla Muhammed Selanikli- zade	1857
181	Dizdar-zade Hacı Osman Ağa'nın mahdumu	1861
192	Salih Oğlu	1894
193	Çeşmeli Nazif Çavuş mahdumu	1894
199	Hasan oğlu	1929

Katalog No	**(Kadın)Aile & Baba**	**Tarih(Miladi)**
01	Mehmet Ağa'nın kerimesi	1716
10	Sakızlı Tafnonalı Muhammet Ağa kerimesi	?
12	Dilsiz Muhammet Ağa kerimesi, Derviş Ahmet zevcesi	1789
13	Bint-i Süleyman Ağa	1792
22	El-hac Ali oğlu HasanReis'in ehli	1802
24	Hacı Ali kerimesi	1803
25	Mustafa Ağa zevcesi	1803
27	Hüseyin kerîmesi	1804
28	Halil Ağa kızı	1804
29	Halil'in kerimesi	1804
30	Halil kerîmesi	1804

33	Karaburunlu Hasan'ın ehli	1810
35	Osman Ağa'nın kerimesi	1811
39	Emir Molla kızı	1817
40	Yazıcı İbrahim Efendi zevcesi	1818
41	Hacı Ali oğlu kerimesi	1821
43	Seyyid Mustafa Ağa'nın kerimesi	1823
44	Ali Hoca-Zade Süleyman kerimesi	1826
49	Mehmed Koca Bey kerimesi	1835
50	Hüseyin Ağa'nın kerimesi	1836
51	Bint-i Mahmud Beşlüyan Ağa	1838
52	Süleyman Kerîmesi	1841
58	KızılhisarmuhacırlarındanMustafa Efendi-Zâde Molla Mehmed kerimesi	1847
59	El-Hac Hüseyin oğlu el-Hac Hasan Ağa zevcesi	1847
61	Hacı Hasber oğlu Hüseyin Ağa kerimesi	1849
66	Muhammed Ağa'nın kerimesi	1854
71	Selami oğlu Süleyman Ağa'nın kerimesi	1861
75	Sakızlı Kara Hacı Mehmed ağa(Kadın)	1865
76	Kızılhisar muhacirlerinden AbdiEfendinin kerimesi	1865
79	Kızılhisar Muhacırı İlyas Ağa'nın kerimesi	1867
88	Mahmud Aziz Efendi'nin haremi	1878
93	Hamza oğlu İbrahim kerimesi	1885
98	HüseyinZâde el-HacHasan Ağa kerîmesi	1887
99	Tarîk-Rifâ'iyye 'den EminDede kerîmesi	1887
100	Sağdıç oğlu İsmailEfendi kerimesi	1890
103	Hasan Molla kerimesi	1894

108	Hacı Murad Efendi Zâde SadullahEfendi kerîmesi	1902
111	Milo Mustafa kerimesi	1902
116	Basat Efendi'nin kerimesi	?
120	Sakızlı el-Hac Hâfız İbrahim Efendi(K)	?
121	Karabena baba Hüseyin kerîmesi	?
129	Çeşmeli Mustafa Ağa kerimesi	?
144	Hacı Bekir oğlunun kerimesi	1841
146	Plavra Hacı İsmail Ağa kerîmesi	1865
150	Bîcan Ağa'nın duhter-i	1875
151	Çeşme Kaymakamı Sadık Beğin Duhteri	1885
152	Çeşme Kaymakamı Sadık Beğin Kerimesi	1887
154	Kara Mahmut oğlu Mehmet Efendi'nin Kerimesi	1891
156	Çerâki MustafaAğa'nın ehli	1757
160	İbrahim Kızı	1794
163	Ali kızı	1796
165	Ali'nin kerimesi	1800
167	Sakızı Bıçakçı Kerimesi	1805
168	Bıçakçı Kerimesi	1805
169	Mehmed'in kerimesi	1806
175	Hacı Kâsım Kerimesi	1834
177	Kızılhisar Dizdar Ağa-zâdeİsmail Ağa'nın zevcesi	1841
179	Dizdar Ağa-zade İsmail Ağa'nın duhteri	1853
182	Cerrah Seydi Ağa'nın kerimesi	1862
183	Emin Efendi'nin zevcesi	1872
184	Halil Efendi'nin Kerimesi	1873
185	Mehmed Ağa Kerimesi	1874

186	Halil Bey zevcesi	1875
187	Ahmed Usta kerimesi	1878
190	Duraiş Hasan Kerimesi	1882
194	Mehmed Arif Zevcesi	1908
195	Müdir Yusuf Ziya Efendi'nin kerimesi	1909
196	Kınalı muhacirlerinden Hüseyin kerimesi	1922
197	Selim Kapdan kerimesi	1925
198	Aşık Mümün kerimesi	1927
200	İsmail oğlu Mehmed zevcesi	1930
202	Katib İbrahim Efendi zevcesi	?

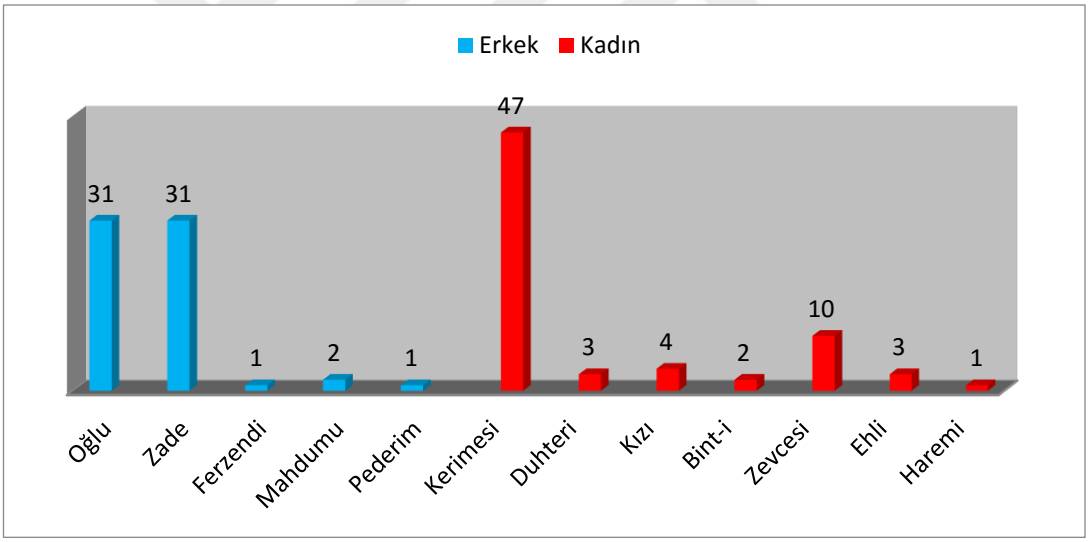

Grafik 26. Akrabalık Bağları

İncelenen mezar taşı kitabelerinde akrabalık ilişkilerinin yanısıra nereden geldiklerine dair memleket isimleride bulunmaktadır. 10[970] örnekte Kızılhisar muhacırları[971], 7[972] örnekte Sakızlı, 2[973] örnekte Selanikli, 4[974] örnekte Çeşmeli, 1[975]

[970] Kat. No: 08-58-63-65-67-72-76-79-94-177.
[971] Aydoğan Demir, "Çeşme Mezar Taşları ve Tarihi Önemi", 269-270.
[972] Kat. No:10-75-102-119-120-153-167.
[973] Kat. No:34-173.

örnekte Boyabatlı, 1[976] örnekte Giritli, 1[977] örnekte Sığacıklı, 1[978]örnekte Kavala Kınalı muhaciri, 1[979] örnekte Trabzon olarak belirtilmiştir.

Tablo 11. Geldiği Yer İsimleri

Katalog No	Geldiği Yer	Tarih(Miladi)
08-58-63-65-67-72-76-79-94-177	Kızılhisar Muhacırı	1784-1847-1852-1854-1857-1863-1865-1867-1885-
10-75-102-119-120-153-167	Sakızlı	1786-1865-1893-?-?-1889-1805
42-70-129-193	Çeşmeli	1822-1860-?-1894
34-173	Selanikli	1811-1832
16	Boyabatlı	1797
32	Giritli	1809
45	Sığacıklı	1828
196	Kavala Kınalı Muhacırı	1922
83	Trabzon	1870

[974] Kat. No:42-70-129-193.
[975] Kat. No.16.
[976] Kat. No:32.
[977] Kat. No:45.
[978] Kat. No:196.
[979] Kat. No:83.

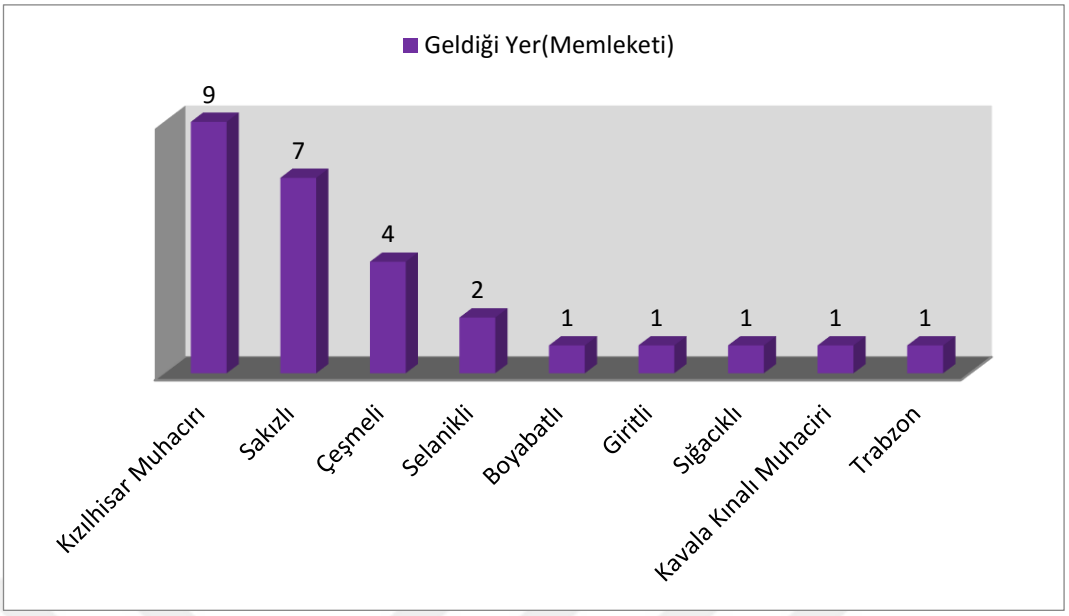

Grafik 27. Geldiği Yer (Memleketi)

5.6.2.9. Ölenin Adı

İncelenen 172 mezar taşında ölen kişilerin isimleri verilmiştir. Bu isimlerin 97'si erkek mezar taşlarında, 75'i kadın mezar taşlarında bulunmaktadır. 19[980] adet mezar taşının kırık veya yarısının toprak altında kalmasından dolayı isimler okunamamıştır.

Kitabelerdeki kadın ve erkek isimleri, tek başlarına kullanıldıkları gibi bir lakap veya ünvanla birlikte de kullanılmaktadır. Erkek mezar taşlarından 27 tanesinde "ağa"[981], 16 tanesinde "efendi"[982], 8 tanesinde "hacı"[983], 5 tanesinde "molla"[984], 4 tanesinde "seyyid"[985], 3 tanesinde "bey"[986], 3 tanesinde "kaptan"[987], 1 tanesinde "reis"[988], 1 tanesinde "usta"[989], 1 tanesinde "beşe"[990], 1 tanesinde "hoca"[991] ifadeleri yer

[980] Kat. No:54-56-57-69-75-88-90-96-101-107-115-125-126-127-128-129-130-131-132.
[981] Kat.No:09-14-15-31-37-38-46-51-62-65-68-70-73-78-81-83-84-113-122-145-148-157-166-171-176-188-192.
[982] Kat. No:06-16-45-72-77-82-87-89-91-92-112-119-147-153-162-181.
[983] Kat. No:21-23-36-55-80-124-176-191.
[984] Kat. No:18-26-42-173-189.
[985] Kat. No:106-118-172-180.
[986] Kat. No:48-102-149.
[987] Kat. No:86-95-104.
[988] Kat. No:11.
[989] Kat. No:34.
[990] Kat. No:158.
[991] Kat. No:170.

almaktadır. Kadın mezar taşılarından 25 tanesinde "hanım"[992], 15 tanesinde "kadın"[993], 10 tanesinde "hatun"[994], 3 tanesinde "dudi"[995], 2 tanesinde "molla"[996] ifadeleri yer almaktadır.

Tablo 12. Erkek İsimleri

Katalog No	**Erkek İsimleri**	**Tarih(Miladi)**
18-32-64-70-106-124-171-	Ahmet	1799-1809-1853-1860-1900-?-1817-
36-78-87-	Abdulkadir	1814-1866-1877
84-113	Arif	1873-1904
95-170-178	Ali	1885-1806-1851
102	Ali Faik	1893
104	Abdi	1896
158	Abdurrahman	1770
159	Bekir	1876
117	Emir Ali	?
05-21-26-46-48-80-83-176	Hasan	1773-1802-1803-1828-1832-1869-1870-1836
109	Hasan Remzi	1902
08-31-45-86-97-122-199	Hüseyin	1784-1804-1828-1876-1886-?-1929
34	Halil	1811
164	Hamza	1796
189	Hilmi	1878
193	Hazım	1894
04-63-73-112-145-147-148-180-	İsmail	1766-1852-1863-1903-1841-1867-1871-1857

[992] Kat.No:19-35-49-52-61-76-79-98-108-111-116-120-146-150-151-152-154-175-179-183-184-185-186-196-197.
[993] Kat. No:01-28-40-41-50-53-59-144-155-165-168-182-190-195-202.
[994] Kat. No:12-20-22-24-25-29-39-156-167-169.
[995] Kat. No:02-33-121.
[996] Kat. No:66-120.

17-65-67-92-174-	İbrahim	1798-1854-1857-1885-1832
47	İlyas	1832
03-14-55-60-118-119-162-192	Mustafa	1763-1796-1843-1848-?-?-1794-1891
91	Mustafa Fehmi	1882
181	Mustafa Behçet	1859
06-07-15-37-82-143-157-173-188-191	Muhammed	1781-1783-1797-1814-1870-1840-1770-1832-1876-1888
09	Muzaffer	1786
16-62-105	Mehmet	1797-1852-1897
68-172	Memiş	1857-1827
81	Murad	1869
89	Muhlis	1878
94	Musa	1885
42-161	Osman	1822-1784
85	Osman Remzi	1874
149	Osman Nuri	1874
74	Süleyman	1863
153	Süleyman Selami	1889
38	Şaban	1815
114	Şerif	1913
166	Şerif Ali	1804
11-23	Veli	1788-1803
77	Veysi	1865
72	Yusuf	1863
110	Yusuf Ziya	1902

Tablo 13. Kadın İsimleri

Katalog No	**Kadın İsimleri**	**Tarih(Miladi)**
41-44-58-71-108-198	Aişe	1821-1826-1847-1861-1902-1927
79	Anşa	1867
120	Ayşe	?
100	Ayşe Nuriye	1890
186	Azize	1872
99	Behiye	1887
50	Durkadın	1836
98	Duti	1887
40-165-179	Emine	1818-1800-1853
66-123-156-177	Fatma	1854-?-1757-1841
111	Fatma Beyza	1902
184	Fahriye	1870
22	Havva	1802
10-27-29-201	Huri	1786-1804-1804-?
13-49-155-200	Hadice	1792-1835-1748-1930
52	Hacer	1841
103-183	Hafize	1894-1870
163	Halime	1796
187	Mukaddes	1875
76	Necmiye	1865
88	Naciye	1878

150	Nuriye	1875
197	Nevres Zahide	1925
202	Nihal	?
12-194	Rukiye	1789-1908
53-160-190	Rahime	1841-1794-1879
144	Rabiş	1841
151	Refia	1885
19-30-167-169-182	Saliha	1801-1804-1805-1806-1860
01	Şerife Ayşe	1716
24	Şerife Rukiye	1803
35	Şerife Hacer	1811
43	Şerife Rabiş	1823
59	Şerife Fatma	1847
116	Şerife Haybe	?
28-196	Şerife	1804-1922
185	Tahire	1871
02-39-93	Ümmühan	1760-1817-1885
146	Vechiye	1865
61	Yenbi	1849
20-152-195	Zeyneb	1801-1887-1909
25-33	Zekiye	1803-1810-
51-121-168-175-	Zeliha	1838-?-1805-1834

Tablo 14. Unvan ve Lakaplar

Katalog No	**Lakap / Ünvan**	**Tarih(Miladi)**
09-14-15-31-37-38-46-51-62-65-68-70-73-78-81-83-84-113-122-145-148-157-166-171-176-188-192	Ağa	1786-1796-1797-1804-1814-1815-1828-1838-1852-1854-1857-1860-1863-1866-1869-1870-1904-?-1861-1871-1770-1804-1817-1836-1876-1891
06-16-45-72-77-82-87-89-91-92-112-119-147-153-162-181	Efendi	1781-1797-1828-1863-1865-1870-1877-1878-1882-1885-1903-?-1867-1889-1794-1859
21-23-36-55-80-124-176-191	Hacı	1802-1803-1814-1843-1869-?-1836-1888
18-26-42-173-189	Molla	1799-1803-1822-1832-1878
106-118-172-180	Seyyid	1900-?-1827-1857
48-102-149	Bey	1832-1893-1874
86-95-104	Kaptan	1876-1885-1896
11	Reis	1788
34	Usta	1811
158	Beşe	1770
170	Hoca	1806
19-35-49-52-61-76-79-98-108-111-116-120-146-150-151-152-154-175-179-183-184-185-186-196-197	Hanım	1801-1811-1835-1841-1849-1865-1867-1887-1902-1902-?-?-1865-1875-1885-1887-1891-1834-1853-1870-1870-1871-1872-1922-1925

01-28-40-41-50-53-59-144-155-165-168-182-190-195-202	Kadın	1716-1804-1818-1821-1836-1841-1847-1841-1748-1800-1805-
12-20-22-24-25-29-39-156-167-169	Hatun	1789-1802-1802-1803-1803-1804-1817-1757-1805-1806
02-33-121	Dudi	1760-1810-?
66-120	Molla	1854-?

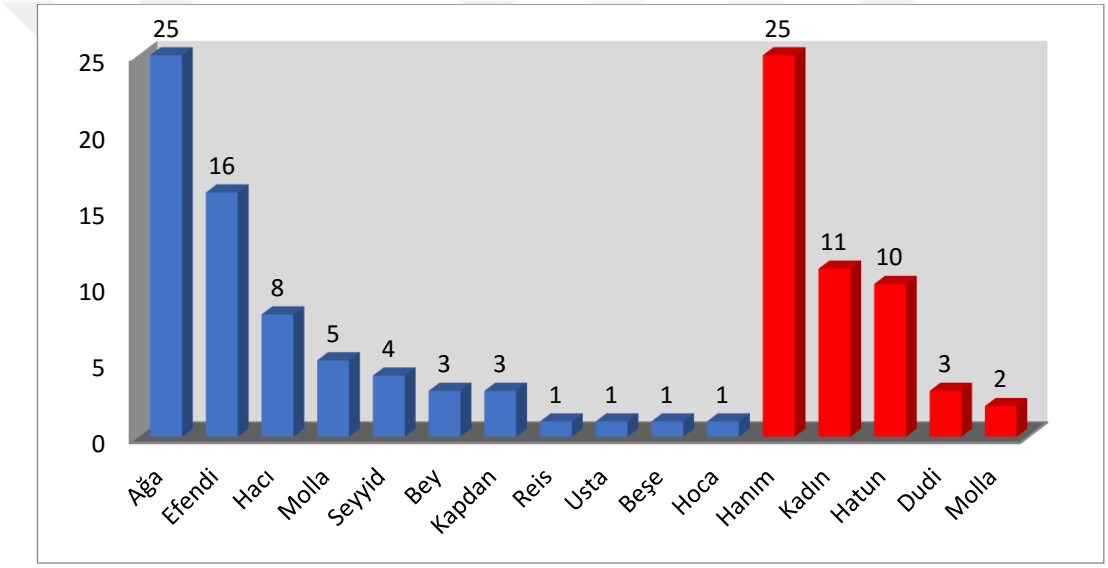

Grafik 28. Unvan ve Lakaplar

5.6.2.10. Tanrıdan İstek(Dua)

İncelenen mezar taşı kitabelerinde Tanrıdan istek (dua) ifadesi 10 değişik şekilde verilmiştir. Erkek mezar taşlarında 26 kitabede "Merhum", 15 kitabede "Merhum ve mağfur", 3 kitabede "Merhum ve mağfurun-leh", 2 kitabede "Merhum ve mağfur leha", 3 kitabede "Merhum ve mağfur el-muhtac ila Rahmeti Rabbihi'l gafur", 1 kitabede "Merhum ve mağfur el-muhtac ila Rahmeti'l gafur", 1 kitabede "Merhum el-muhtac ila Rahmeti'l gafur" ifadeleri kullanılmıştır. Kadın mezar taşlarında ise 23 kitabede "Merhume", 9 kitabede "Merhume ve mağfure", 4 kitabede "Merhume ve mağfur leha" ifadeleri kullanılmıştır. Diğer 81 kitabede Tanrıdan istek(dua) ifadesi yer almamaktadır.

22 adet mezar taşının toprağa gömülü veya kırık olduğu için kitabelerin alt tarafı okunamamıştır.

Tablo 15. Tanrıdan İstek Dua

Katalog No	**İfade (Dua)**	**Tarih(Miladi)**
04-05-09-16-17-18-21-23-26-32-42-60-63-68-72-73-77-81-95-153-162-164-171-178-180-181	Merhum	1766-1773-1786-1797-1798-1799-1802-1803-1803-1809-1822-1848-1852-1857-1863-1863-1865-1869-1885-1889-1794-1796-1817-1851-1857-1859
03-06-07-15-31-36-46-65-70-118-158-166-170-174-176	Merhum ve mağfur	1763-1781-1783-1797-1804-1814-1828-1854-1860-?-1770-1804-1806-1832-1836
14-64-122	Merhum ve mağfurun-leh	1796-1853-?
98-159	Merhum ve mağfur leha	1887-1786
11-37-145	Merhum ve mağfur el-muhtac ila Rahmeti Rabbihi'l gafur	1788-1814-1861
47	Merhum ve mağfur el-muhtac ila Rahmeti'l gafur	1832
84	Merhum el-muhtac ila Rahmeti'l gafur	1873
01-10-12-13-20-24-27-29-30-33-35-39-40-43-51-58-59-71-76-121-123-165-183	Merhume	1716-1786-1789-1792-1801-1803-1804-1804-1804-1810-1811-1817-1818-1823-1838-1847-1847-1861-1865-?-?-1800-1870
02-19-22-25-28-53-155-167-168	Merhume ve mağfure	1760-1801-1802-1803-1804-1841-1748-1805-1805
50-116-129-154	Merhume ve mağfurun leha	1836-?-?-1891

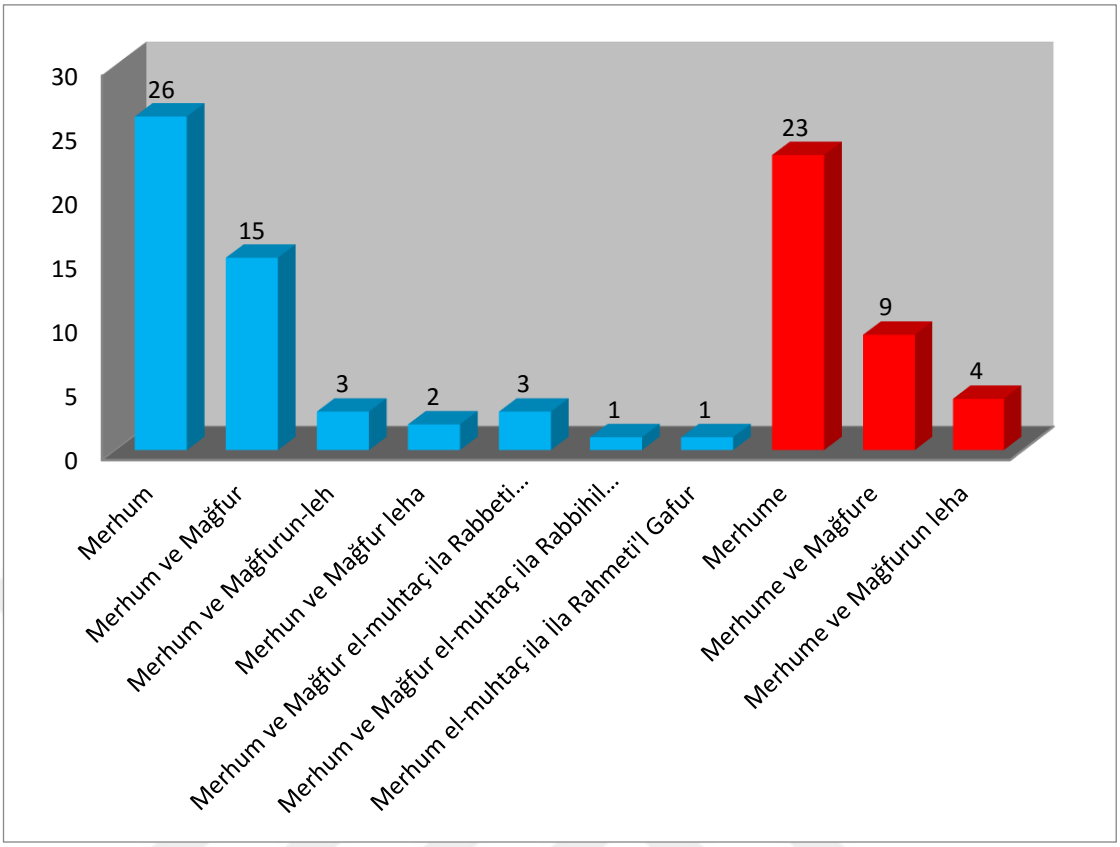

Grafik 29. Tanrıdan İstek (Dua)

5.6.2.11. İnsanlardan İstek(Dua)

Kitabelerde en son satırda yer alan ifade, insanlardan ölen kişi için fatiha isteğinde bulunmaktadır. İncelenen kitabelerin en sonunda yer alan dualardan; 97'si "ruhuna fatiha", 12'si"ruhuna el-fatiha", 14'ü "ruhi'çün fatiha", 10'u "ruhi'çün el-fatiha", 4'ü "El-fatiha", 3'ü "Ruhi'çün rızaen li'llah el-fatiha", 3'ü "Ruhuna bir fatiha", 2'si"Ruhi'çün bi-hürmeten el-fatiha", 1'i "Ruhi'çün rızaen li'llah te'ala el-fatiha", 1'i "Ruhuna rızaen li'llah el-fatiha",1'i "Ruhi'çün li'llah el-fatiha",1'i "Ruhi'çün li'llahi'l-fatiha",1'i "Rızaen fatiha", 1'i "Ruhi'çün rızaen te'ala el-fatiha", 1'i "Ruhi şerifi için fatiha" ifadeleri yer almaktadır.

Tablo 16. İnsanlardan İstek

Katalog No	**Dua**
01-03-04-06-07-08-13-15-16-21-23-24-25-26-27-28-30-33-35-39-40-41-42-43-44-45-49-51-53-55-59-60-61-62-63-66-72-74-76-77-78-79-80-81-86-87-93-95-97-98-99-100-102-103-104-105-106-108-111-112-144-146-153-155-157-160-161-163-164-165-169-171-172-173-174-175-177-180-181-182-183-184-185-187-188-189-190-191-192-193-194-195-196-197-198-199-200	Ruhuna fatiha
02-09-10-12-70-71-82-156-158-159-162-186	Ruhuna el-fatiha
18-22-32-36-46-47-52-64-65-84-91-113-151-167	Ruhi'çün fatiha
05-19-20-31-73-83-145-168-176-178	Ruhi'çün el-fatiha
11-17	Ruhiçün bi-hürmeten el-fatiha
170	Ruhi'çün rızaen li'llah te'ala el-fatiha
29-50-166	Ruhi'çün rızaen li'llah el-fatiha
154	Ruhuna rızaen li'llah el-fatiha
14-88-89-122	El-fatiha
68	Ruhi'çünli'llah el-fatiha
148	Ruhi'çünli'llahi'l-fatiha
109	Rızaen fatiha
147	Ruhi'çün rızaen te'ala el-fatiha
34-110-118	Ruhuna bir fatiha
116	Ruhi şerifi için fatiha

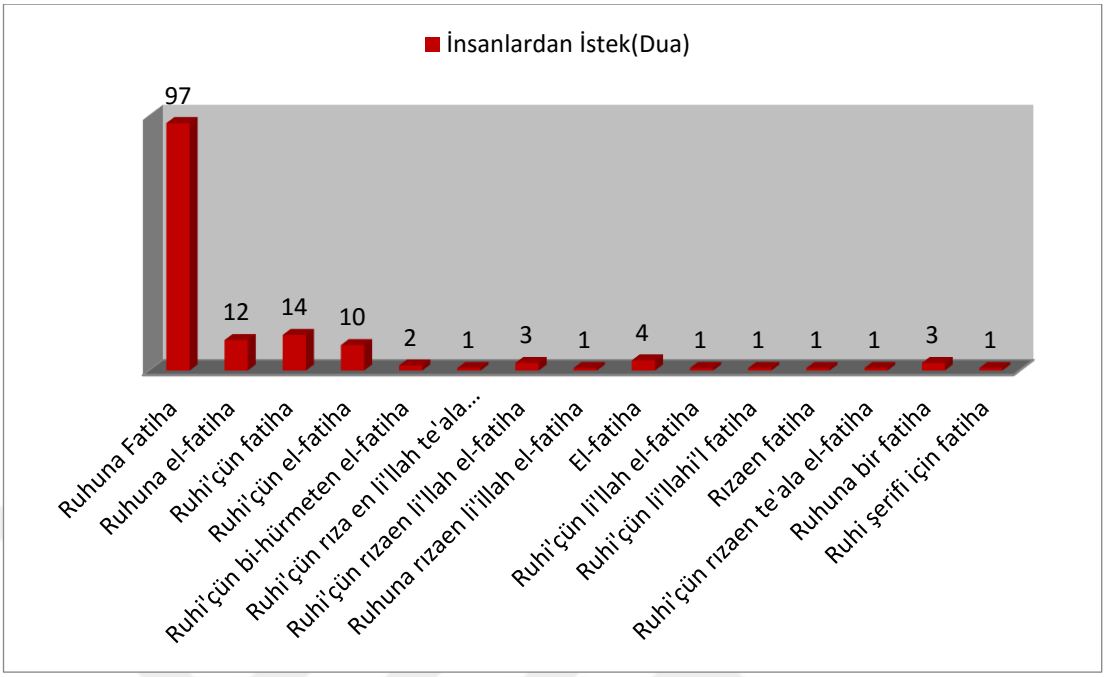

Grafik 30. İnsanlardan İstek (Dua)

Mezar taşı kitabelerinin 12[997] tanesinde insandan istek (dua) ifadesi bulunmamaktadır. 27[998] tanesinin bazılarında kitabelerinin yarıya kadarı toprak altında kalması, bazılarının ise kırık olmasından dolayı okunamamıştır.

5.6.2.12. Tarih

İncelenen mezar taşlarından 191 tanesi baş taşı olup 172 baş taşının tarihleri okunabilmiştir. 19 mezar taşından 12[999] tanesinin son satırları toprak altında kaldığı için 5[1000] tanesi ise kırık oldukları için tarihleri okunamamıştır. 131 katalog numaralı baş taşında yazı bulunduğu halde tarih ibaresi yer almamaktadır. 132 katalog numaralı silindirik formdaki baş taşı toprağa gömülü olduğu için hiçbir yazı ve tarihe rastlanmamıştır. 191 tane baş taşı kitabesinin 1'i[1001] 18. yüzyılın birinci yarısına,

[997] Kat. No: 38-48-67-85-92-94-96-117-149-150-179-121.
[998] Kat.No:54-56-57-58-69-75-90-101-107-114-115-119-120-123-124-125-126-127-128-129-130-131-143-152-201-202.
[999] Kat. No: 116-117-118-119-120-122-123-124-125-127-129-130.
[1000] Kat. No: 121-126-128-201-202.
[1001] Kat. No:01-155.

26'sı[1002] 18. yüzyılın ikinci yarısına, 58'i[1003] 19. yüzyılın birinci yarısına, 70'i[1004] 19. yüzyılın ikinci yarısına, 17'si[1005] 20. yüzyılın birinci yarısına aittir. 19[1006] tanesinin tarihleri belli değildir.

Tablo 17. Mezar Taşı Sayısı

Yüzyıl	Mezar taşı sayısı
18.yy 1.yarı	1 (01)
18.yy 2.yarı	26(02-03-04-05-06-07-08-09-10-11-12-13-14-15-16-17-18-155-156-157-158-159-160-161-162-163-164)
19.yy 1.yarı	58(19-20-21-22-23-24-25-26-27-28-29-30-31-32-33-34-35-36-37-38-39-40-41-42-43-44-45-46-47-48-49-50-51-52-53-54-55-56-57-58-59-60-61-143-144-165-166-167-168-169-170-171-172-173-174-175-176-177)
19.yy 2.yarı	70 (62-63-64-65-66-67-68-69-70-71-72-73-74-75-76-77-78-79-80-81-82-83-84-85-86-87-88-89-90-91-92-93-94-95-96-97-98-99-100-101-102-103-104-105-145-146-147-148-149-150-151-152-153-154-178-179-180-181-182-183-184-185-186-187-188-189-190-191-192-193)
20.yy 1.yarı	17 (106-107-108-109-110-111-112-113-114-115-194-195-196-197-198-199-200)
Belirsiz	19 (116-117-118-119-120-121-122-123-124-125-126-127-128-129-130-131-132-201-202)
Toplam	191

[1002] Kat.No:02-03-04-05-06-07-08-09-10-11-12-13-14-15-16-17-18-156-157-158-159-160-161-162-163-164.
[1003] Kat.No:19-20-21-22-23-24-25-26-27-28-29-30-31-32-33-34-35-36-37-38-39-40-41-42-43-44-45-46-47-48-49-50-51-52-53-54-55-56-57-58-59-60-61-143-144-165-166-167-168-169-170-171-172-173-174-175-176-177.
[1004] Kat.No:62-63-64-65-66-67-68-69-70-71-72-73-74-75-76-77-78-79-80-81-82-83-84-85-86-87-88-89-90-91-92-93-94-95-96-97-98-99-100-101-102-103-104-105-145-146-147-148-149-150-151-152-153-154-178-179-180-181-182-183-184-185-186-187-188-189-190-191-192-193.
[1005] Kat. No: 106-107-108-109-110-111-112-113-114-115-194-195-196-197-198-199-200.
[1006] Kat. No: 116-117-118-119-120-121-122-123-124-125-126-127-128-129-130-131-132-201-202.

Mezar Taşlarının Yüzyıllara Göre Dağılımı

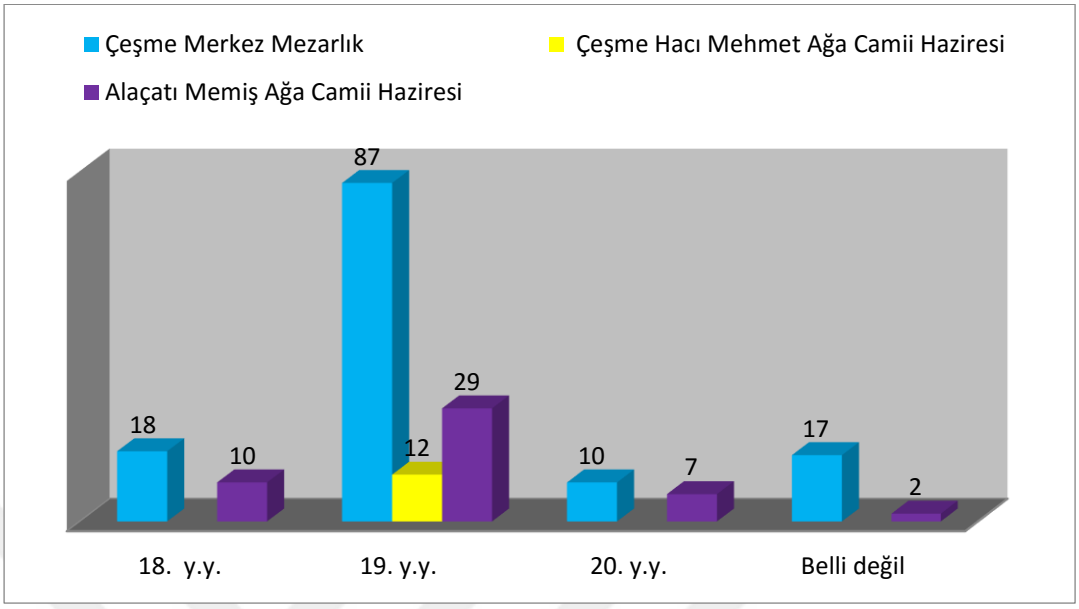

Grafik 31. Mezar Taşlarının Yüzyıllara Göre Dağılımı

Toplam 172 mezar taşı kitabesinde şahısların ölüm tarihleri belirtilmiştir. 103[1007] adet mezar taşı kitabesinde ölüm tarih en son satırda, 68[1008] adet mezar taşı kitabesinde birinci satırda verilmiştir. 2[1009] adet mezar taşında ölüm tarihi kitabenin içerisinde yazılı olarak verilmiştir. İncelenen mezar taşları içerisinde sadece 1[1010] tanesinde tarih, binler basamağı olmadan üç basamaklı olarak yazılmıştır. 5 adet mezar taşının ölüm tarihleri ebced hesabıyla birlikte verilmiştir.

92 numaralı baş taşı kitabesinde

"Hafız İbrahim Efendi'ye na'îm olsun mekân"**حافظ ابراهيم افندى يه نعيم اولسون مكان**

112 numaralı baş taşı kitabesinde

"Oldu İsmail Efendi yemm-i gamda kurban" **اولدى اسماعيل افندى يم غمده قربان**

[1007] Kat. No: 01-02-03-04-06-07-08-09-10-11-12-13-15-16-17-18-19-20-21-22-23-24-25-26-27-28-29-30-31-32-33-34-35-36-37-38-39-40-41-42-43-44-46-47-50-62-65-68-69-70-71-72-73-76-77-78-82-83-84-85-87-88-89-91-92-96-97-102-116-145-147-148-149-150-151-153-154-155-156-157-158-159-160-161-162-163-164-165-166-167-168-169-170-174-175-176-179-180-181-183-184-185-186-187.
[1008] Kat. No: 05-44-45-48-49-51-52-53-54-55-56-57-58-59-60-63-64-66-74-75-79-80-81-86-90-93-94-95-98-99-100-101-103-104-105-106-107-108-109-110-111-112-113-114-115-143-144-146-152-171-172-173-177-178-182-188-189-190-191-192-193-194-195-196-197-198-199-200.
[1009] Kat. No:14-67.
[1010] Kat. No:01.

149 numaralı baş taşı kitabesinde

“Genç iken me’vâyı Osman Nûrî Bey buldu” **كنج ايكن مأوايى عثما ن نورى بك بولدى**

150 numaralı baş taşı kitabesinde

“Eyledi Nuriye Hanım cennet-i Adn mekan” **ايلدى نوريه خانم جنت عدنى مكان**

151 numaralı baş taşı kitabesinde

“Mevlâ Refi’a Hanım’ı Ukba’da kılsun şad-kâm” **مولا رفيعه خانمى عقباده قلسون شاد كام**

ifadeleriyle ebced[1011] tarihi düşülmüştür. Ebcet hesabıyla birlikte kitabenin son satırlarında tarihler ayrıca verilmiştir. Ayrıca kitabeyi yazan yazarların isimleri de yer almaktadır. İsimler; 112 katalog numaralı kitabede Muhlis, 149 katalog numaralı kitabede Rasih, 150 katalog numaralı kitabede Fevzi olarak belirtilmiştir.

Kitabelerde genellikle ölüm tarihleri belirtilmiş ama doğum tarihleri yazılmadığı için ölen kişilerin yaşları belli değildir. Sadece 6 mezar taşı kitabesinde kişilerin ölüm yaşı metin içerisinde verilmiştir.

82 numaralı kitabede 25 yaş,“Yirmi beş yaşına ermişken bu nevcivan”,

89 numaralı kitabede 25 yaş,“Yirmi beş sâlimde yitdim sürmedim ömr-i girân”,

109 numaralı kitabede 29 yaş,“Yirmi dokuz sinnimde ecel erişdi serime”,

111 numaralı kitabede 22 yaş, “Çünki yirmi iki sinimde erişdim mev’uduma”

151 numaralı kitabede 20 yaş “Yirminci sâlinde verem derdine oldu müptela”

185 numaralı kitabede 17 yaş“Yaşım on yedide erişdi ecel”

ölüm yaşları olarak verilmiştir.

Tarih ibaresi; incelenen baş taşı kitabelerinin 113[1012] tanesinde sadece yıl olarak, 52[1013] tanesinde gün, ay ve yıl birlikte, 6[1014] tanesinde ise ay ve yıl birlikte verilmiştir.

[1011] **Ebced Hesabı:** Museviler tarafından kullanılmakta olan İbrani alfabesinin harf sırasına göre dizilmiş olup hem de aynı telaffuzu hatta az çok farkla aynı şekilleri muhafaza eden Arap harflerinden her birine, yine İbrani alfabesinde olduğu gibi birer adet kıymet verilmek suretiyle Ebced Hesabı denilen sistem meydana gelmiştir. Selahaddin Elker, “Kitabelerde Ebced Hesabın Rolü”, *Vakıflar Dergisi,* S.3, Ankara 1956, 18.

[1012] Kat. No:01-02-03-04-05-06-09-10-11-12-13-16-17-18-19-20-21-22-23-24-25-26-28-30-33-35-36-39-40-43-44-45-46-48-49-50-51-52-53-54-55-56-57-61-63-64-66-67-68-69-70-71-74-77-80-81-81-85-86-87-88-91-92-95-97-98-99-102-104-105-106-107-108-109-111-112-113-144-146-150-151-153-155-156-

39[1015] mezar taşında aylar kısaltılmış olarak harflerle verilmiş, diğer 17[1016] mezar taşında ay isimleri yazılarak verilmiştir. 3[1017] tane mezar taşı kitabesinde ayın ilk günü anlamına gelen "gurre" kelimesi ile birlikte ay ismi de verilmiştir. Sadece 115 numaralı mezar taşında yılın 11. ayını belirten "teşrinisani"[1018] ifadesi kullanılmıştır. Tarihlerin 169 tanesi hicri tarihe (kameri takvim)[1019] göre yazılmışken 4[1020] tanesi rumi tarihe göre yazılmıştır.

İncelenen mezar taşlarından; tarihi belli olmayan 122 numaralı mezar taşı kitabesinde, Kuran da geçen Fecr suresi, 28. Ayet[1021] İrci'i (dön) arapça kelimesi ile ima edilmiştir. 84 ve 94 numaralı mezar taşlarında ki kitabelerde dua niteliğinde arapça dörtlüklerle yazılmıştır.

Katalog No:84

Keyfe hali ya İlâhi leyse li hayrun kalil	**كيف حالى يا الهى ليس خير قليل**
Ente şafi ente kâfi ente li ni'me'l-vekil	**انت شافى انت كافى انت لى نعم الوک**
İneni şahsun zaifün müznibin abdu zelil	**اننى شخص ضعيف مذنب عبد ذليل**
F'afü anni külle zenbin fa'sfahü's-safha'l-cemil	**فاعف عنى كل ذنب فاصفح ابصفح الجميل**

İlâhi halim nedir? Benim için az bir hayırdan(başka hayır) yoktur.

Sen şifa vericisin. Sen her şeye yetersin ve Sen benim güzel bir vekilimsin.

Ben zayıf, günahkâr bir şahıs, perişan bir kulum.

Benim bütün günahlarımı affet, beni güzel bir şekilde hoş gör.

157-159-160-161-162-163-164-165-168-169-170-171-171-174-175-177-178-183-184-188-190-192-193-194-196-197-198-199-200.

[1013] Kat.No:07-08-14-15-,29-34-37-38-41-42-47-59-60-62-65-72-73-76-78-79-83-84-89-94-96-100-103-110-114-115-116-143-145-147-148-149-152-154-158-166-167-173-176-179-180-181-182-186-187-189-191-195.

[1014] Kat. No:27-31-32-58-75-101.

[1015] Kat.No:08-34-37-38-41-42-47-58-59-60-62-72-73-75-78-79-83-84-94-101-143-145-147-149-166-167-173-176-179-180-181-182-185-186-187-189-191-195.

[1016] Kat. No:07-14-15-27-29-31-32-76-93-96-100-103-110-114-152-154-158.

[1017] Kat. No:27-32-75.

[1018] "Teşrin-isani: Kasım ayı (kelime Süryanice olup aslı "tişrin" dir., Ferit Develioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ankara 1097.

[1019] Kameri aylar: 1)Muharrem/(M.)م ,2)Safer/ص(S.) ,3)Rebiülevvel /(RA.) را ,4)Rebiülahir/ (R.)ر, 5) Cemaziyelevvel/(CA.) خا ,6)Cemaziyelahir /(C.) خ , 7)Receb/ (B.) ب , 8)Şaban/ ش(Ş.),9)Ramazan/(N.) ن, 10) Şevval/(L.) ل , 11)Zilkade/(ZA.) ذا ,12)Zilhicce/(Z.) ذ

[1020] Kat. No: 197-198-199-200.

[1021] Fecr Suresi, 28. Ayet: "Sen dön Rabbine; sen Rabbinden hoşnut, Rabbin de senden hoşnut olarak."

Katalog No: 94

El-mevtu ke'sun ve küllün nasi şaribuhu	**الموت كاس وكل الناس شاربه**
Ve'l-kabru babun ve küllün nasi dahilühu	**والقبر باب وكل الناس داخله**
Ve'l-cenazetü merkebün ve küllün nasi rakibühu	**والجنازه مركب وكل الناس راكبه**
Ve'l-ba'sü hakkun ve küllün nasi baisühu	**والبعث حق و كل الناس باعثه**

(Ölüm bir kâsedir, her insan ondan içecektir.

Kabir bir kapıdır, herkes ondan geçecektir.

Cenaze bir binektir, her insan onun binicisidir.

Ölümden sonra diriliş haktır, her insan onun gereğine uyacaktır.)

5.7. MALZEME VE TEKNİK

Alaçatı Memiş Ağa Camii Haziresi, Çeşme Hacı Mehmet Ağa Camii Haziresi ve Çeşme Merkez Mezarlığı'nda ki baş ve ayak taşları mermer malzemeden yapılmıştır. 107-113-115 katalog numaralı baş taşlarının gövde kısmı mermer, başlıkları ise taş malzemeden yapılmıştır. Mermer malzeme genellikle alçak kabartma tekniğinde işlenmiş, sadece birkaç taşın farklı yerlerinde kazıma tekniğinin uygulandığı görülmektedir. 195-198-199-200 katalog numaralı baş taşlarının gövdesi üzerindeki yazısı, 67-134-199-205 katalog numaralı ayak taşlarının gövdesi üzerinde yer alan bezemesi, 100 katalog numaralı baş taşının alınlık kısmındaki süslemesi, zemine kazıma tekniğinde uygulanmıştır.

SONUÇ

"İzmir –Çeşme (Merkez) ve Alaçatı'daki Osmanlı Dönemi Mezar Taşları" adlı tezimizde, Çeşme'nin Musalla Mahallesinde bulunan ve üç parsele ayrılmış Merkez Mezarlık, Hacı Mehmet Ağa Cami Haziresi ve Alaçatı Memiş Ağa Cami Haziresinde tespit edilen Osmanlı dönemi mezar taşları incelenmiştir. İncelemeler neticesinde toplam 205 adet mezar taşı teze dahil edilmiştir. Tüm bu mezar taşları, mezar ve mezar taşı tipi, başlık tipi, süsleme özellikleri, kitabesi ile değerlendirilerek detaylı bir şekilde hazırlanan kataloglara işlenmiştir.

İncelediğimiz 205 mezar taşının 108'si erkek mezar taşı, 84'ü kadın mezar taşı, 13'ü ise sadece ayak taşlarından meydana gelmektedir. Tarihi okunabilen mezar taşlarının 28'i 18. yüzyıl, 128'i 19. yüzyıl, 72'si 20. yüzyıla aittir. Mezar taşlarının en erken tarihlisi 1716M (1128H), en geç tarihlisi 1930 yıllarına aittir. Mezar taşlarının hepsinde mermer malzeme kullanılmıştır. Sadece erkeklere ait 3 mezar taşının başlığında taş malzeme kullanılmıştır. İşleniş tekniği olarak hepsinde alçak kabartma tekniği ile beraber 9 mezar taşında kazıma tekniği de uygulanmıştır.

Fazla çeşitlilik göstermeyen mezar tiplerini 4 başlık altında topladık. 93 adet toprak mezar, 2 adet çerçeveli toprak mezar, 7 adet açık lahit mezar ve 1 adet kapak taşlı mezar tespit ettik. 102 adet mezar taşının mezarları ne yazık ki mevcut değildir. Mezarı meydana getiren baş ve ayak taşlarını form itibariyle 3 başlık altında değerlendirdik. Düz dikdörtgen gövde formuna sahip 21 adet kadın baş taşı, 96 adet erkek baş taşı, 11 adet ayak taşı, Aşağıdan yukarıya doğru genişleyen dikdörtgen gövde formlu 60 adet kadın baş taşı, 8 adet erkek baş taşı, 21 adet ayak taşları tespit ettik. Silindir gövde formlu 4adet mezar taşının bir tanesi ise ayak taşına aittir.

İncelenen mezarlıklardaki kadın ve erkek baş taşlarındaki başlıklarda biçim itibariyle zengin örneklerini görmekteyiz. Erkek başlıklarını sarıklar, kavuklar ve fesler olarak 3 ana başlık altında gruplandırıp değerlendirdik. Sarık tipi başlıklarda; 2 adet düşey dilimli sarık, 17 adet dilimli sarık, 2 adet çapraz eğimde dilimli sarık, 1 adet tepesi silindirik yuvarlak başlıklı çapraz eğimde dilimli sarık, 1 adet yuvarlak başlıklı çapraz eğimde dilimli sarık, 1 adet kafes dilimli sarık, 13 adet oval başlıklı sarık, 2 adet oval başlıklı şeritli sarık, 8 adet kısa başlıklı sarık, 4 adet kısa başlıklı şeritli sarık, Kavuk tipi başlıklarda; 1 adet çubuklu başlıklı kısa sarıklı kavuk, 1 adet yıldız desenli

yuvarlak başlıklı sarıklı kavuk, 1 adet Yıldız desenli başlıklı şerit sarıklı kavuk, 3 adet Kısa çubuk başlıklı yüksek şeritli sarıklı kavuk, Fes tipi başlıklarda; 1 adet Mahmudi kalıplı fes, 7 adet Mecidiye kalıplı fes, 9 adet Aziziye kalıplı fes, 11 adet Hamidiye kalıplı fes, 2 adet sarıklı fes, 3 adet kısa silindirik başlık, 1 adet uzun silindirik başlıklar olarak değerlendirmelerimizi tamamladık.

Zengin bir çeşitliliğe sahip kadın baş taşları, erkek mezar taşlarında olduğu gibi bir başlıktan oluştuğu gibi mezar taşı gövdesinin hemen üstünde çiçek veya yaprak demetleriyle bir tepelik olarak da son bulmaktadır. Ayrıca bazı baş taşlarının değişik kemer formlarıyla tamamlandığını da görmekteyiz. Kadın baş taşları; başlıklı kadın baş taşları, tepelikli kadın baş taşları, alınlık formuna göre kadın baş taşları olarak 3 ana madde altında alt başlıklarla tanımlayıp değerlendirdik. Başlıklı kadın baş taşlarında; 6 adet tablakar fes başlık, 7 adet mantar formlu başlık, 1 adet kadın fesi başlığı, Tepelikli kadın baş taşlarında; 4 adet çiçek demeti tepelikli, 2 adet güneş kursu tepelikli başlıklar, Alınlık formuna göre kadın baş taşlarında; 13 adet bitkisel alınlıklı, 25 adet üçgen alınlıklı, 16 adet sivri kemerli baş taşı, 1 adet yuvarlak kemerli baş taşı, 4 adet serbest formda alınlıklı baş taşları olarak gruplandırıp bu alandaki çalışmalarımızı tamamladık.

Baş taşı bulunan ve bulunmayan toplam 17 adet ayak taşı, baş taşları gibi farklı formlarda yapılmıştır. Ayak taşları; Başlıklı ayak taşları (1 adet Soğan(hotoz) başlıklı), Tepelikli ayak taşları (3 adet çiçek demeti tepelik, 1 adet güneş kursu motifi tepelik), Alınlık formuna göre ayak taşları (2 adet bitkisel alınlıklı, 12 adet üçgen alınlıklı, 14 adet sivri kemerli alınlıklı, 1 adet yuvarlak kemerli alınlıklı), Silindirik ayak taşları olarak gruplandırıp alt başlıklarla değerlendirdik.

Süslemelerde kullanılan motifleri kadın baş taşlarında kitabelerin etrafını saracak kadar yoğun bir süslemeyi görmek mümkündür. Bazı taşlarda alınlık kısmına yerleştirilen süsleme ve motifler oldukça güzel bir görüntü vermektedir. Erkek mezar taşlarında süslemenin 2 örnekte kitabenin etrafını saran bordür içerisinde kıvrım dal olarak kullanıldığını görmekteyiz. Ayrıca kitabenin ilk satırı olan serlevha üzerinin de süslendiği örnekleri görmek mümkündür. Mezar taşlarındaki süslemelerde kullanılan motifleri; Bitkisel motifler, Nesneli motifler, Mimari motifler, Geometrik motifler olarak 4 ana başlık altında alt başlıklarla tanımlayıp değerlendirdik. Bitkisel motiflerin; 115 örnekte yaprak motifleri (akant, palmet, rumi, stilize yaprak, natüralist yaprak, çınar

yaprağı), 92 örnekte çiçek motifleri (kır çiçeği, gül, lale, karanfil, mimoza, mine, yıldız çiçeği, boru çiçeği, gün çiçeği, gelincik, nergis, gonca), 27 örnekte ağaç motifleri (selvi ağacı, hurma ağacı), 38 örnekte dal motifleri (asma dallar, kıvrımlı dallar, sarmaşıklar, bahar dalı) , 13 örnekte meyve motifleri (hurma, üzüm, nar), 2 örnekte çelenk motifi olarak kullanıldığını görmekteyiz. Nesneli motifler; 8 örnekte kase, 17 örnekte vazo, 2 örnekte sepet, 7 örnekte kurdele-fiyonk, 1 örnekte saç, 7 örnekte takı(gerdanlık), 1 örnekte gülendam, 2 örnekte madalyon, 1 örnekte kuş tüyü motifi olarak kullanılmıştır. Mimari motifleri; 33 örnekte yuvarlak kemer, 12 örnekte sütünce başlık, 14 örnekte cami, 6 örnekte mimari yapı olarak görmekteyiz. Geometrik motifler; 6 örnekte güneş, 5 örnekte ay, 2 örnekte yıldız, 11 örnekte "S ve C" kıvrımları, 1 örnekte saç örgüsü, 1 örnekte mihr-isüleyman, 1 örnekte daire, 1örnekte üçgen, 4 örnekte baklava dilimi, 2 örnekte hasır örgü, 2 örnekte zik-zak, 2 örnekte damla, 1 örnekte alem, 1 örnekte çarkıfelek, 1 örnekte burgu motifleri olarak süsleme amaçlı kullanılmıştır.

Kitabe metinlerinin tümü baş taşlarında görülmektedir. Kitabe metinleri, 58 tane mezar taşında soldan sağa düz yazılmış olup 133 tane mezar taşında ise soldan sağa eğimli kartuşlar içerisine yazılmıştır. 12 tane mezar taşının kitabe metinleri ise kartuşsüz zemin üzerine kazılarak yazılmışlardır. Kitabelerdeki metinler, başlangıç ifadesi, insanlara uyarı, durum bildirme, sebep bildirme, tanrıdan istek, insanlardan istek, meslek, aile-baba adı, tanrıdan istek(dua), ölenin adı, insanlardan istek(dua), tarih başlıkları altında toplanmıştır.

Kitabelerin yazı sanatının örneklerinden, Sülüs, Celi Sülüs, Ta'lik, Celi Ta'lik, Nesih ve Rık'a hattıyla yazıldıklarını görmekteyiz. 78 örnekte Sülüs, 40 örnekte Celi Sülüs, 17 örnekte Ta'lik, 45 örnekte Celi Ta'lik, 5 örnekte Nesih, 6 örnekte Rik'a olarak yazıldıkları tespit edilmiştir.

İncelediğimiz mezar taşlarının tipolojik olarak, başlık tipleri ve süsleme motifleri açısından Marmara, Ege ve Karadeniz bölgesinde bulunan Osmanlı dönemi mezar taşlarına benzerlikleri dikkat çekmektedir. İncelenen mezar taşı başlıkları, motifleri, kullanıldıkları yüzyıllara göre özellikle İstanbul mezar taşlarıyla paralellik göstermesiyle ortak bir atölyeden çıkmış olabileceği ihtimali yüksektir. Ege Bölgesine ait cami tasvirli mezar taşlarının İzmir dışında Balıkesir, Aydın, Manisa, Muğla, Denizli'de görülmesi ortak bir üretim merkezinde yaptırıldığı fikrini güçlendirmektedir.

Çeşme mezarlık ve hazirelerinde de bulunan cami tasvirli mezar taşlarının bu merkezden getirilmiş olabileceği düşünülebilir. Tasvirler ve motifler diğer bölgelerdeki mezar taşı örnekleriyle dönem bakımından paralellik içerisindedir. Mezar taşlarında kullanılan motifler, plastik değerler bakımından Batı sanatının etkisi altında olup güzel örneklerini sergilemektedir. Mezar taşı kitabeleri edebi bir dille yazılmıştır. Sülüs ve Ta'lik hatla yazılan kitabelerin en güzel örnekleriyle beraber son dönem özensiz Rık'a hatla yazılmış kitabeler de görülür. Osmanlının son dönemi ve Cumhuriyetin ilanından sonra, mezar taşı geleneğindeki değişikliği Türkiye'nin diğer bölgelerinde olduğu gibi Çeşme Mezarlıklarında da görmekteyiz.

Çeşme mezarlığı ve hazireleri, değerlendirmeye aldığımız mezar taşları dışında diğer birçok Osmanlı dönemi mezar taşlarını da barındırmaktadır. Mezarlık ve hazire alanları içerisinde üst üste atılmış, yeni gömülerden dolayı toprak altında kalmış, keşfedilmeyi bekleyen çok sayıda mezar taşı bulunmaktadır. Mezarlık alana yapılan yeni definler, bu mezarların deforme olmasına, kırılmasına, yerinden sökülüp atılmasına ve zamanla toprak altında kalmalarına neden olmaktadır. Böyle bir durumda tarihsel ve sanatsal açıdan önem arz eden bu taşlar, zarar görmeden çok daha uygun yerlerde korunmayı beklemektedir.

KAYNAKLAR

Conti, Flavio, *Barok Sanatını Tanıyalım* (Çeviri Solmaz Tunç), İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 3-4

Açıkgöz, Yusuf, *Anadoluhisarı Osmanlı Dönemi Mezar Taşlarının Kitabelerinin Dil İncelemesi*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dali Türk Dili Bilim Dalı, İstanbul 2007.

Alparslan, Ali, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2012.

Akar, Azade, "Tezyini Sanatlarımızda Vazo Motifleri", *Vakıflar Dergisi*, S.8, Ankara 1969, 267-273.

Akar, Azade, "Eski Türk Mezartaşı Süslerine Dair", *Sanat Dünyamız*, ½ (Eylül 1974), 12-21.

Akdağ, Furgan, *Bayburt'taki Türbeler ve Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Van 2015.

Akpınarlı, H. Feriha ve Balkanal, Zeynep, "16.-18. Yüzyıllarda İstanbul'da üretilen Kumaşlarda Bitkisel Bezemelerin İncelenmesi", *Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi*, 2012-1 (Ocak- Haziran), 179-209.

Akyol, Ahmet, Fes'in Tarihçesi, www.ahmetakyol.net/neden-fes-neden-simdi/, 10 Mart 2013, (Erişim Tarihi 11.02.2016).

Aksu, Hatice, "Rokoko" Maddesi, *TDVİA*, C.35, 2008, 159-160.

Aksu, Hatice, Rumi Motifin İlk Öncüleri, www.tarihtarih.com, (Erişim Tarihi 22.1.2017).

Amasya Valiliği, *Amasya Kitabeleri ve Mezar Taşları*, Amasya Valiliği Yayınları, 2016.

Arbaş, Hamit, Yazıcı, Gülgün-Mesut, *Çanakkale Kitabeleri I Gelibolu*, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları III, 9-1. Dizi, S1, Ankara 2014.

Arda, Zuhal, "Türk Sanatı İkonografisinde Kün-Ay Motifleri ve Çağdaş Türk Resmine Yansıması", *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.25, 2008, 24-32.

Arık, Rüçhan, *Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988.

Arseven, Celal Esad, "Baş Giyimi-Baş Giyeceği", *Sanat Ansiklopedisi*, C.1, İstanbul 1983, 182-184.

Aslan, Muhammed-Uysal, Naciye, "Adıyaman Besni İlçesi İncearaplar Köyü'ndeki Mezar Taşları", *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 2010, S.25, 15-49.

Aslanapa, Oktay, *Türk Sanatı El Kitabı*, İnkılap Yayınevi, İstanbul 1993.

Atacan, Veysel, *Rize Hemşin Yöresi Osmanlı MezarTaşları ve Kitabeleri*, Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı, Yayın No: 27, Ankara-2001.

Atasoy, Nuran, "Barok" Maddesi, *TDVİA*, C.5, 1992, 81-83.

Aydoğdu, Ayfer, *19. Yüzyılda İstanbul'daki Bazı Hazirelerdeki (Sur İçi Bölgesi) Mezar Taşlarında Kullanılan Motiflerin Analizi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı Tezhip Programı, İstanbul 2011.

Aylar, Mustafa, *Orhangazi İlçesinde ve Köylerinde Osmanlı Döneminden Kalma Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Balıkesir 2012.

Ayavazoğlu, Beşir, *Güller Kitabı, Türk Çiçek Kültürü Üzererine Bir Deneme,* Ötüken Yayınları, İstanbul 2001.

Bacque-Grammont, J.L-Vatin, N. Laqueur, H.P. "Tarihsel Kaynak Olarak Osmanlı Mezarlıkları, Uygulanan Yöntemler ve Bilgisayarda Yapılacak İşlemler", *Erdem*, 6,16, Ankara 1990, 210-214.

Bahar, Hasan, "Avrasya'da Ölüm ve Türklerde Mezar Kültürü", (Tarihçiliğe Adanmış Bir Ömür, Prof.Dr. Nejat Göyünç Armağanı), *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü*, Konya Eylül 2013, 267-304.

Barışta, H. Örcün, "İstanbul-Eyüpsultan Cafer Paşa Türbesi Kazısı ve Bitkisel Bezemeli Mezar Taşları Üzerine", *Eyüpsultan Sempozyumu IV*, 5-7Mayıs 200, 252-277.

Barışta, H. Örcün, "Osmanlı İmparatorluğu Dönemi İstanbul ve Dışında Bazı Kadın Mezarlığı Başlıkları", *7. Uluslar arası Türk Kültürü Kongresi*, Bildiriler IV İstanbul'da Sanat: Mimari, ElSanatı, Resim, Müzik (5-10 Ekim 2009), Türk ve Dünya Kültüründe İstanbul, Atatürk Kültür Merkezi 2011, 427-471.

Başar, Zeki, *Erzurum'da Eski Mezarlıklar ve Resimli Mezar Taşları*, Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayınları, Araştırma Serisi No.21, Ankara 1973.

Başkan, Seyfi, *Karamanoğulları Dönemi Konya Mezar taşları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1996.

Bayrakal, Sedat, "Ölümsüzlüğe Uzanan Taşlar: Hacı Bektaş Veli Külliyesi Haziresi'ndeki Mezar Taşları", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 2011/59, 15-68.

Baytop, Turhan, *İstanbul Lalesi,* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992.

Belli, Oktay, *Kırgızistan'da Taş Balbal Ve İnsan Biçimli Heykeller*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 12.

Belli, Oktay , "Eski Çağ ve Orta Çağ'da Türklerde Kurgan Yapma Geleneği", *Türkler*, Cilt 3,Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, 1662-1668.

Belli, Oktay, "Türklerde Taş Heykel ve Balballar", *Türkler*, Cilt 3, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, 1636-1641.

Berk, Süleyman, *Zamanı Aşan Taşlar, Zeytinburnu'nun Tarihi Mezar Taşları*, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 2008, 26-27.

Berk, Süleyman, "Eyüp Sultan'da Celi Sülüs Kuşak Yazıları", *Eyüp Sultan Sempozyumu V*, 2001, 107-111.

Biçici, H.Kamil, "Eyüp Sultan Mehmet Vusuli Türbesi Haziresi", *Eyüp Sultan Sempozyumu III,* 28-30 Mayıs 1999.

Biçici, H. Kamil, *Manisa Gördes'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara-Mart 2004, 284-285.

Biçici, H.Kamil, "Gördes'te Bulunan Mimari Bezemeli Mezar Taşı İşçiliğinden Bazı Örnekler", *Manas Sosyal Bilimler Dergisi*, S.13, 2005, 3-5-6.

Biçici, H.Kamil, "Safranbolu Yörük Köyü Mezarlığında Bulunan Süslemeli Mezar Taşları", *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2008, 20.

Biçici, H. Kamil, " Tire İlçesinde Bulunan Süslemeli Mezar Taşlarından Bazı Örnekler (XIII-XX. yy)" *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 50(1), 2009, 110.

Biçici, H. Kamil, "İznik Müzesindeki Kandil ve Şamdan Motifli Mezar Taşları",*Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 7/3, Summer, 2012.

Biçici, H. Kamil, *"*Osmanlı Dönemi Ortakent Başlıklı Mezar Taşları*", Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7/4, 2012, 1063-1105.

Biçici, H. Kamil, "Muğla Ortakent'te Bulunan Osmanlı Dönemi Süslemeli Mezar Taşları-II", *The Journal of Academic Social Science Studies (JASSS) Iternational Journal of Social Science*, 6, 2, February 2013, 1373-1436.

Binark, İsmet, Eski Kitapçılık Sanatlarımız, *Kazan Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Deneği Yayınları,* Ankara 1975.

Boşdurmaz, Nurcan, *Bosna Hersek Mezar Taşları, Osmanlıdan Günümüze Saraybosna, Mostar, Livno ve Glamoç,* Türk İslam Kitabeleri Dizisi, 2011.

Bozkurt, Nebi, "Kavuk" Maddesi, *TDVİA*, C.25, Ankara 2002, 72

Bozkurt, Nebi, "Sarık", *TDVİA*, C.36, Ankara 2006, 152.

Cantay, Gönül, "Türk Süsleme Sanatında Meyve", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 3/5, 2008, 37.

Çağlar, B. Burhan, Tahrir Sistemi ve Tapu Tahrir Defterleri(07 Eylül2009), Tarih ve Medeniyet, http://tarihvemedeniyet.org/2009/09/tahrir-sistemi-ve-tapu-tahrir-defterleri.html , (Erişim Tarihi 3Nisan 2017).

Çağlıtütüncigil, Ersel, "Türk Süsleme Sanatında Nar: "Form, Köken ve İkonografik Anlamı", *TÜBAR-XXXIII / 2013-Bahar*.

Çal, Halit, "İstanbul Eyüp'teki Erkek Mezar Taşlarında Başlıklar", *Eyüp Sultan Sempozyumu III*, 28-30 Mayıs 1999, 209.

Çal, Halit, *"*Urfa Şehri Mezar-Mezar Taşları", *XV. Türk Tarih Kongresi, Osmanlı Tarihi-D,* C.4,K.4, Ankara 11-15 Eylül 2006, 2006-2011.

Çal, Halit, "Göynük(Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları", *Vakıflar Dergisi,* XXX. Sayı, Ankara 2007, 303.

Çal Halit- Özlem A., *Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesi Hazirelerindeki Mezar Taşları,* Kastamonu Belediyesi Yayınları, Ankara 2008.

Çal, Halit, "Giresun Müzesi ve Tirebolu Kalesi'ndeki Mezar Taşı Başlıkları", *Uluslararası Giresun ve Doğu Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu, BildirilerII*, 09-11 Ekim 2008, 262.

Çal, Halit, *Boyabat Mezar taşları*, Ankara 2015.

Çal, Halit ve İltar, Gazanfer, *Giresun İli Osmanlı Mezar Taşları*, Giresun Valiliği, Ankara 2011.

Çakar, Gülşen, *Bursa Emir Sultan Mezarlığı'ndaki 18. ve 19. Yüzyıl Mezar Taşları*(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara 2007.

Çaycı, Ahmet ve Ürekli, Bayram, "Dediği Sultan Haziresi Mezar Taşları*", Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Yıl: 2003, Sayı:10, 359-401.

Çaycı, Ahmet, "Zaman ve Sanat Bağlamında Çark-ı Felek". *Uluslar arası İslam Medeniyetinde Zaman Sempozyumu*, 08-11 Ekim 2015/Konya, II. Cilt, 299-304.

Çaycı, Ahmet – Durmuş, Latife*, Kütahya Erguniyye Mevlevihanesi(Dönenler Camii) Haziresindeki Mezar Taşları*, İstem, Yıl.5, Sayı.10, 2007, 205-221, www.istem.org (Erişim Tarihi 24.02.2016).

Çelik, Bayram*, Ordu İli, Ünye İlçesi, Hacı Osman Ağa Camii Haziresindeki Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Samsun 2012.

Çeşme Kaymakamlığı, Çeşmenin Tarihi ve Coğrafi Yapısı, http://www.cesme.gov.tr/tarihi-ve-cografi-yapisi (Erişim Tarihi 09 Eylül 2016).

Çetinaslan, Mustafa, "İnegöl Kavaklaraltı Mezarlığındaki Muhacirlere Ait Mezar taşları", *İDİL*, 2013, 2(6), 158-197, (Erişim Tarihi www.idildergi.com).

Çoruhlu, Tülin, "Hançerli Lahitler ve Taş Sandukalar", *Eyüp Sultan Sempozyumu Tebliğler*, 9-11 Mayıs 1997, 51.

Çoruhlu, Tülin, "Eyüp Sultan ve Çevresindeki Hazirelerde Bulunan Mezar Taşlarında Kase İçinde Meyve Tasvirleri", *Eyüp Sultan Sempozyumu II*, 8-10 Mayıs 1998, 102-117.

Çoruhlu Yaşar, "Eyüp ve Çevresindeki Mezar Taşlarında Görülen Kase İçinde Meyve Tasvirlerinin Sembolizmi", *Eyüp Sultan Sempozyumu II*, 8-10 Mayıs 1998, 118-127.

Çoruhlu, Tülin- Yaşar, " İstanbul'da Bulunan Gemici/Denizci Mezar Taşlarına Dair Bir Değerlendirme", *Eyüp Sultan Sempozyumu IV*, 5-7 Mayıs, 2000, 87-88.

Çoruhlu, Yaşar, *Eski Türklerin Kutsal Mezarları Kurganlar Orta ve İç Asyanın Erken Devir Türk Mezar Mimarisi Üzerine Bir Deneme-* Ötüken, İstanbul 2016.

Çoşkun, Hatice, *Bolvadin İlçesinde ve Köylerinde Arap Harfli Yazılı Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Balıkesir 2015.

Çulpan, Cevdet, *Serviler I*, İstanbul 1961.

Daş, Ertan, "Çeşme Mezarlığı'ndaki Süslemeli Mezar Taşları", *1. Uluslararası Çeşme Tarih ve Kültürü Sempozyumu Bildirileri*, 15-17 Eylül1995, Çeşme-İzmir, 123-131.

Daş, Ertan, *Erken Dönem Osmanlı Türbeleri*, Gökkubbe, İstanbul 2007.

Daş, Ertan, "Çeşme Mezarlığı'ndaki Mimari Tasvirli Mezar Taşları", *Sanat Tarihi Dergisi*, 8(8), 21-32, http://www.mulkiyedergi.org/std/article/view/5000172088/5000155232 , (Erişim Tarihi 24 Kasım 2016).

Daş, Ertan, *Taşa Kazınan Hayatlar*, İzmir 2014.

Delikgöz Ömer, Alıç Fulya, "Osmanlı İstanbul'unda Bulunan Bazı Müslim ve Gayrimüslim Mezarlıklarındaki Kimi Semboller", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2010 Güz (13), 113-131.

Demir, Aydoğan, "1.Kaplan Giray Han'ın Mezar Taşı", *Tarih ve Toplum, Aylık Ansiklopedik Dergi,* Nisan 1995, S.136, 211-218.

Demir, Aydoğan, "Çeşme Mezar Taşları ve Tarihi Önemi", *Tarih ve Toplum, Aylık Ansiklopedik Dergi,* Kasım1996, S.155, 265-273.

Demir, Çetin, *Tokat Erenler Tarihi Mezarlığı ve Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Van 2008.

Derman, Çiçek, "Lale" maddesi, *TDVİA,* C.27, 81.

Develioğlu, Ferit, Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lugat, Aydın Kitapevi Yayınları, Ankara, 1996.

Dikbıyık, Tuba Ruhengiz, *Hat ve Süsleme Sanatları ve Mimari Üslup Bakımından Yahya Efendi Kabristanı Mezar Taşları*(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilin Dalı, İstanbul 2009.

Doğan, Burcu, *Edirne Gazi Mihal Camisi Haziresi'ndeki Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2009.

Eldem, Edhem, "Osmanlılar ve Ölüm", *Toplumsal Tarih Dergisi,* 110(19), İstanbul 2003, 40-51.

Ergin, Muharrem, *Orhun Kitabeleri,* Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1999

Elitez, Gülgün, *Türk Mezar Taşlarında Bitki Motifi,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uygulamalı Sanatlar Anasanat Dalı Seramik Programı, İstanbul, Eylül 1996.

Elker, Selahaddin, "Kitabelerde Ebced Hesabın Rolü", *Vakıflar Dergisi*, S.3, Ankara 1956, 18.

Erbek, Güran, "Hayat Ağacı "Motifi"", *Antika*, Yıl:2, Sayı:15, Haziran 1986, İstanbul.

Erdal, Gültekin, "İstanbul II.Beyazıd Cami Haziresi Mezar Taşlarında Meyve Motifleri", *Turkish Studies- İnternational Periodical For The Lenguages, Literature and History of Turkish or Turkic,* 10/2, 2015, 351-366, *DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/Turkish Studies.7940 ISSN: 1308-2140.*

Erdem, Tuba, *Akhisar Ulu Cami Ve Paşa Camii Hazireleri'ndeki Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara 2009.

Erdoğru, Mehmet Akif, "Bodrum Müzesi'nde Korunan İslami Kitabe ve Mezar Taşları", *Tarih İncelemeleri Dergisi,* 22(1),Temmuz 2007, 217-238.

Eren, Naci, " Antalya Müzesi'nde Bulunan Eski Türk Mezar Taşları", *Türk Etnoğrafya Dergisi,* S. XVII, Ankara 1982, 115-134.

Ersoy, Ayla, "Eyüp'deki Mezar taşlarında Servi Ağacı Kültü", *Türk Kültürü ve Sanatıyla Eyüp Sultan Sempozyumu V*, 11-13 Mayıs 2001, 91-95.

Ersoy, Elif, "Lale Üzerine Notlar", *Anadolu Aydınlatma Vakfı*, İstanbul 1996, s.1-8. http://www.anadoluaydinlanma.org/Yazilar/lale.pdf , (Erişim Tarihi 29-04-2016).

Esin, Emel, *Orta Asya'dan Osmalıya Türk Sanatında İkonografik Motifler*, Kabalcı Yayınevi, 2003, 60-103.

Esin, Emel, "Börk" Maddesi, *TDVİA,* C.6, Ankara 2006, 327-328.

Eyice, Semavi, "Empire" Maddesi, *TDVİA*, C.11, 1995, 159-163.

Güçlü, İbrahim, *Bayındır Yakapınar Köyü Mezar Taşı Kitabeleri,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları programı Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2013.

Gül, Selma, *Kadıköy Taşköprü Caddesi Mezarlığı (Batı Yönündeki 18.Yüzyıl Mezar Taşlarının Sanat Tarihi Açısından Değerlendirilmesi*), (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Sanatı Anabilim Dalı, İstanbul 2009.

Gülderen, Kübra, *Çeşme (İzmir) Kent Coğrafyası*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, İzmir 2007.

Gümüşdağ, Gökhan, *Kastamonu Şehri Nasrullah Camisi, Yılanlı Camisi, Ahmet Dede Camisi Hazirelerindeki Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara 2007.

Gün, Recep, "Samsun- Çarşamba Rıdvan Paşa Cami Haziresindeki Mezar Taşları (Celi Ta'lik Kitabeli Olanlar)", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.22, Samsun 2006, 113-114.

Gün, Recep, "Samsun- Çarşamba Rıdvan Paşa Cami Haziresindeki Mezar Taşları (Celi Sülüs Kitabeli Olanlar)", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.22, Samsun 2008, 117-173.

Hanoğlu, Canan, *Erzurum Merkez'de Cami Hazirelerinde Bulunan XVIII.-XIX. YY. Mezar Taşları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Erzurum 2006.

Haseki, Metin, *Plastik Açıdan Türk Mezar Taşları,* İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yayınları, İstanbul 1976.

Hersek, Can Mehmet, "Alaçatı Kasabasında Koruma ve Sağlıklaştırma", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 34(1-2), 1990, 395-404.

İgit, İlter, *Tunceli Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek LisansTezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Van 2012.

İltar, Gazanfer, *Giresun İli Sahil Şeridindeki Osmanlı Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Anlara 2005.

İşipek, Ali Rıza ve Aydemir, Oğuz, *1770 Çeşme Deniz Savaşı 1768-1774 Osmanlı Rus Savaşları*, Denizler Kitapevi, 2006.

İzmir Ticaret Odası, *İzmir İlçelerinin Ekonomik Profili ve Alternatif Yatırım Olanakları*, İTO Yayını, İzmir1999, Yayın No:68.

Kafesoğlu, İbrahim, *Türk Bozkır Kültürü*, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1987.

Kara, Hacer – Danışık, Şerife, *Konya Mezarlıkları Ve Mezar Taşları*, Meram Belediyesi Kültür Yayınları, Konya 2004.

Karaca, Faruk, "Mezar Taşlarına Yansıyan Şekliyle Türk Kültüründe Hayat ve Ölümle İlgili Bazı Değerlendirmeler", *İslami Araştırmalar Dergisi*, 14(3-4), 2001, 501-512.

Karaçağ, Abdullah, "Elmalı Abdal Musa Dergahı'ndaki Bektaşî Mezar Taşları", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 2011, S. 57, 106.

Karamağaralı, Beyhan, *Ahlat Mezar Taşları*, Ankara 1992.

Karamağaralı, Beyhan,"*Narlıdere'deki Bazı Figürlü Mezartaşları",* Ankara Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü Dergisi, S.3, Ankara 1977, 113-126.

Kaya, Erkan, *Ayasuluğ Bölgesinde Bulunan Beylikler Devri Mezar Taşları ve Kitabeleri*, Ekim 2012.

Kocasavaş, Yıldız, "Eski Türklerde Yas ve Ölü Gömme Geleneği", *Türkler,* Cilt 3, İlkçağ, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002.

Kumbaracılar, İzzet, *Serpuşlar*, TTOK. Yayınları, İstanbul (Tarihsiz).

Kurnaz, Cemal, "Gül"Maddesi, *TDVİA,* C.14, 1996, 219-220.

Kuru, Ali, *Samsun Yöresi Tarihi Mezar Taşlarının Görsel-Sanatsal Dil Çözümlemeleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı Samsun, 2014.

Küçükahmet, Lülüfer, *Ankara Etnografya Müzesinde Bulunan Mezar Taşlarındaki Süslemeler*(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Geleneksel Türk El Sanatları Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara 2009.

Kütükoğlu, Mübahat S., *XVI. Asırda Çeşme Kazasının Sosyal ve İktisadi Yapısı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2010, Sayı:8.

Laqueur, Hans, *Hüve'l-Baki İstanbul'da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları (*Çev. Selahattin Dilidüzgün), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1997.

Mert, Osman, "Şaahar Tepesi ve Bölgede Bulunan Kaya Üstü Tasvir, Damga, Yazıt ve Kurganlar", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi,* S.40, Erzurum 2009.

Mutlu, Mehmet, *Siirt Mezar Taşları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Van 2006.

Musmal, Hüseyin – Çetinaslan, Mustafa, Konya İli Beyşehir İlçesi Fasıllar Köyü Mezar Taşları, *Turkish Studies- İnternational Periodical For The Lenguages, Literature and History of Turkish or Turkic,* 8/7, 2013, p. 323-254, 336-337.

Mülayim, Selçuk, *Değişimin Tanıkları, Orta Çağ Türk Sanatında Süsleme ve İkonografi,* Kaknüs Yayınları, İstanbul 1999.

Nefes, Eyüp, *İlkadım Seyyid Kutbiddin (Kökçüoğlu) Mezarlığı Tarihi Mezar Taşları*, Samsun 2009.

Ögel, Bahaeddin, *Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, Kömen Yayınları, Ankara, 1979.

Ögel, Bahaeddin, *İslamiyetten ÖnceTürk Kültür Tarihi, Orta Asya Kaynak ve Buluntularına Göre,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, VII. Dizi, S. 42, Ankara, 1984.

Ölçay, Hülya, *Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığı 19.Yüztıl Kadın Mezar Taşları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara, 2004.

Önal, Sevda, "Klasik Türk Edebiyatında Lale ve Edebi bir Tür Örneği Olarak Lale Şiirleri", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,* 4/2 , 2009.

Önder, Mehmet, " Konya Mezar Taşlarında Şekil ve Süsler", *Türk Etnografya Dergisi*, Sayı XII, 1969, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1970, 5-16.

Önge, Yılmaz, "Anadolu Sanatında Cami Motifi", *Ön Asya Aylık Türkoloji Fikir ve Mecmuası,* S.38, Ekim 1968, 8-9-22.

Önkal, Hakkı, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Sayı.91, Ankara, 1996.

Örnek, Sedat Veyis, *Anadolu Folklorunda Ölüm*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara 1971.

Ösen, Serdar, "Osmanlı Devletinde Mevlevi Olmayanların Sikke Giymesine Karşı Alınan Önlemler", *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, Cilt.2, Sayı.1, Mart 2013, s.343. http://kutaksam.karabuk.edu.tr/index.php (Erişim Tarihi 22.02.2016).

Özaydın, Abdulkerim, "Mir-i Alem", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.30, 123.

Özbek, Yıldıray, *Osmanlı Beyliği Mimarisinde Taş Süsleme (1300-1453),* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002.

Özen, Mine Esiner, *Yazma Kitap Sanatları Sözlüğü*, İstanbul 1985.

Özkan Haldun, "Erzincan ve Çevresinde Orta Asya Türk Geleneğini Sürdüren Bezemeli Mezar Taşları", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı:15, Erzurum 2000, 31-47.

Özkan, Serap, *Geç Dönem Osmanlı Adana Mezar Taşları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2007.

Özler, Fadime, *Tavlusun Bezemeli Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Sanat Tarihi Bilim Dalı, Kayseri Haziran 2013.

Pullu, Mehmet Fatih, *Savur'daki Mezar Taşları*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Van, 2010.

Renda, Günsel, *Batılılaşma Döneminde Türk Resim Sanatı*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara 1977

Roux, Jean-Paul, *Altay Türklerinde Ölüm* (Çeviren: Aykut Kazancıgil), Kabalcı Yayınevi, İstanbul 1999.

Saraçoğlu, Necibe, *Türk Mezarlarına Dair Araştırma*, İstanbul Matbaacılık, T.A.O. 1950.

Serin, Muhiddin, *Hat Sanatımız*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 1982.

Sevin, Emine Nilüfer, *Çorum Şehri Mezar Taşları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara 2008.

Sözen, Metin, Tanyeli, Uğur, *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, Remzi Kitapevi, İstanbul 2010.

Sümbül, Y. Ziya, "Eski Türklerde Defin Şekilleri Üzerine Bir İnceleme", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, Yıl:2004, C.4, S.2, Erzurum, 61-72.

Şen, Korkmaz*, Eceabat'a bağlı Bazı Merkezlerdeki Türk-İslam Dönemi Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Çanakkale 2010.

Şeyban, Lütfi, *Osmanlı Dönemi Taraklı Mezar Taşları ve Kitabeleri*, Sakarya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Adapazarı 2007.

Tali, Şerife, "Kayseri/Gesi Mezarlığı Mezar Taşları Üzerine Bir Değerlendirme*", Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi(TAED),* S.49, Erzurum 2013, 359-390.

Tek, Abdurrezzak, Mevleviliğin Bursa'daki izleri, http://arsiv.mevlana.org.tr/doc/mevlevi/abdurrezzak_tek/AbdurrezzakTek_MevleviliginBursadaizleri.htm , (Erişim Tarihi 24.02.2016).

Tepekaya, Muzaffer, *Osmanlı Dönemi Turgutlu Kitabeleri*, Turgutlu Belediyesi Kültür Yayınları, Turgutlu 2008.

Tığcı, Sibel, *İstanbul Divanyolu'nda Sultan II. Mahmut Türbesi'nin Haziresindeki Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Erzurum 2010.

Tunçel, Gül, *Batı Anadolu Bölgesinde Cami Tasvirli Mezar Taşları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989.

Tunçel, Gül, "Beypazarı Müzesi'ndeki Mezartaşları", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi,* S.44, 2(2004).

Tunçel, Gül, "Üsküp Alaca Camii Haziresi'ndeki Şahideler", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi,* C.22, S.1, 2005.

Tunçel, Gül, Ayaş Mezar Taşları, *Sanat tarihi Dergisi,* S.XIV-I, Nisan 2005, 277-307.

Tunçel, Gül, "Türk Sanatı Tarihinde Kalkandelen (Tetova) Alaca Camii Haziresi'ndeki Osmanlı Şahideleri",*Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi,* 2012, S.64.

Ülker, Necmi, "İzmir- Agora Ören Yerindeki Osmanlı Dönemi Mezar Kitabelerinden Örnekler", *Tarih İncelemeleri Dergisi,* XXII(2), Aralık 2007.

Ünal, Mustafa, "Azerbaycan Mezar Taşlarında Geleneksel Türk Dini ve İslamın Etkileri", *Uluslararası Dördüncü Türk Kültürü Kongresi Bildirileri,* 4-7 Kasım 1997, Ankara, 2.Cilt, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2000, 287-296.

Ünver, Süheyl, "Çiçek Tarihimizde Türk Karanfilleri", *Türk Etnografya Dergisi,* TTK, Ankara, 1967, 5-12.

Vasiliyev, Dimitri, "Sibirya Müzelerinde Bulunan Gök Türk Heykel ve Sanat Eserleri Koleksiyonları", *Uluslararası Dördüncü Türk Kültürü Kongresi Bildirileri,* 4-7 Kasım 1997, Ankara, 2.Cilt, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2000, 297-302.

Varol, Abdül Halim, *Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresi Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Sanat Tarihi Bilim Dalı, Haziran 2015.

Yaman, Bahattin, "Isparta Karaağaç Mezarlığı'ndaki Osmanlı Dönemi Mezar Taşları", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* Sayı:18/1, Yıl:2007, 71-89.

Yanık, Nevzat Hanif, Kındığılı, Muhammet Lütfü, "Narlı Köyü Camii ve Haziresi", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi,* S.28,Erzurum- 2012, 75-103.

Yavuz, Sena, *Sakarya İli Geyve İlçesi, Osmanlı Dönemi Mezar Taşları*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şubat-2013.

Yavuz, Sena, "Geyve Elvan Bey İmareti Haziresinde Yer Alan Mezar Taşlarının Bugünki Durumu", *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi*, Vol.14, S.2, 2012, 71-103.

Yavuz, Şeyda, *Süsleme Sanatlarında Rumi Motifi ve Tarihsel Gelişimi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Geleneksel Türk El Sanatları Eğitimi Bilim Dalı Ankara 2008.

Yazıcıoğlu, Emrah, *Nevşehir-Hacı Bektaş-i Veli Külliyesi Haziresi'nde Yer Alan Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Sanat Tarihi Bilim Dalı, Ankara 2004.

Yeni, Özgür, *Sinop Arkeoloji Müzesi'nde Sergilenen Türk- İslam Dönemi Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Türk Dünyası ve Ortaçağ Kültürleri Arkeolojisi Bilim Dalı, Konya 2009.

Yeni, Özgür, "Kastamonu Honsalar Camii Haziresi'nde Bulunan Mezar Taşları", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(25), 594-611.

Yer, Kader, *Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığındaki 18. Yüzyıl Mezar Taşları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara 2004.

Yıldırım, Mustafa, *Kastamonu Ferhat Paşa ve Atabey Gazi Camilerinin Hazirelerindeki Mezar Taşları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve San'atları Anabilim Dalı, Türk-İslam San'atları Bilim Dalı, Konya 2007.

Yıldırım, Savaş, "Tarsus Arkeoloji Müzesi'ndeki Osmanlı Dönemi Mezar Taşları", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, 32(53), 2013, 303-329.

Yılmaz, Hayri, *İstanbul'daki Türk İnanç Kaynaklı Motifli Tarihi Mezar Taşlarının Bozulma Nedenleri ve Restorasyon Yöntemleri,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Şubat 2010, 54-55.

Yılmaz, Hande, *Anadolu Hisarı Sultan II. Bayezıd Han Mezarlığı Mezar Taşları (Pafta:54),* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya ÜniversitesiSosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Temmuz 2009, 289-290.

Zeybek, Recep, *Denizli Kabristanlığında XVIII. ve XIX. Yüzyıldan Kalma Mezar Taşlarının Tahlili,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Isparta 2001.

Tablo 18. Mezar Taşlarının Genel Durum Tablosu

Katalog No	Resim No	Çizim No	Cinsi		Tarih		Bulunduğu yer			Malzem.		Tekniği		Türü		Bugünkü durumu			
			Erkek	Kadın	Hicri	Miladi	Çeşme merk. Mez	Mehmet Ağa C.H.	Alaçatı M.A.C.H.	Mermer	Taş	Alçak kabr.	Kazıma	Baş taşı	Ayak taşı	Sağlam yerinde	Bir yere dayalı	Yerde yatık	Kısmen tahrip
01				X	1128	1716	X			X		X		X			X		
02				X	1173	1760	X			X		X		X			X		X
03			X		1176	1763	X			X		X		X				X	
04			X		1179	1766	X			X		X		X			X		
05			X		1186	1773	X			X		X		X				X	
06			X		1195	1781	X			X		X		X	X	X			
07			X		1197	1783	X			X		X		X	X	X			
08			X		1198	1784	X			X		X		X			X		
09			X		1200	1786	X			X		X		X			X		
10				X	1200	1786	X			X		X		X			X		X
11			X		1202	1788	X			X		X		X		X			
12				X	1203	1789	X			X		X		X			X		
13			X		1206	1792	X			X		X		X			X		
14			X		1210	1976	X			X		X		X			X		X
15			X		1211	1797	X			X		X		X		X			
16			X		1211	1797	X			X		X		X		X			
17			X		1212	1798	X			X		X		X				X	
18			X		1213	1799	X			X		X		X				X	
19				X	1215	1801	X			X		X		X		X			X
20				X	1215	1801	X			X		X		X		X			
21			X		1216	1802	X			X		X		X		X			
22				X	1216	1802	X			X		X					X		

Katalog No	**Resim No**	**Çizim No**	**Cinsi**		**Tarih**		**Bulunduğu yer**			**Malzem.**		**Tekniği**		**Türü**		**Bugünkü durumu**			
			Erkek	Kadın	Hicri	Miladi	Çeşme merk. Mez	Mehmet Ağa C.H.	Alaçatı M.A.C.H.	Mermer	Taş	Alçak kabr.	Kazıma	Baş taşı	Ayak taşı	Sağlam yerinde	Bir yere dayalı	Yerde yatık	Kısmen tahrip
23			X		1217	1803	X			X		X		X			X		
24				X	1217	1803	X			X		X		X		X			
25				X	1217	1803	X			X		X		X		X			
26			X		1217	1803	X			X		X		X		X			
27				X	1218	1804	X			X		X		X		X			
28				X	1218	1804	X			X		X		X			X		X
29				X	1218	1804	X			X		X		X		X			
30				X	1218	1804	X			X		X		X			X		X
31			X		1218	1804	X			X		X		X			X		
32			X		1224	1809	X			X		X		X			X		
33				X	1225	1810	X			X		X		X		X			
34			X		1226	1811	X			X		X		X				X	
35				X	1226	1811	X			X		X		X			X		
36			X		1229	1814	X			X		X		X	X	X			
37			X		1229	1814	X			X		X		X			X		
38			X		1230	1815	X			X		X		X			X		
39				X	1232	1817	X			X		X		X		X			
40				X	1233	1818	X			X		X		X			X		
41				X	1236	1821	X			X		X		X			X		
42			X		1237	1822	X			X		X		X			X		
43				X	1238	1823	X			X		X		X			X		
44				X	1241	1826	X			X		X		X		X			

Katalog No	Resim No	Çizim No	Cinsi		Tarih		Bulunduğu yer			Malzem.		Tekniği		Türü		Bugünkü durumu			
			Erkek	Kadın	Hicri	Miladi	Çeşme merk. Mez	Mehmet Ağa C.H.	Alaçatı M.A.C.H.	Mermer	Taş	Alçak kabr.	Kazıma	Baş taşı	Ayak taşı	Sağlam yerinde	Bir yere dayalı	Yerde	Kısmen tahrip
45			X		1243	1828	X			X		X		X		X			
46			X		1243	1828	X			X		X		X		X			
47			X		1247	1832	X			X		X		X			X		
48			X		1247	1832	X			X		X		X		X			
49				X	1250	1835	X			X		X		X			X		X
50				X	1251	1836	X			X		X		X			X		
51			X		1253	1838	X			X		X		X			X		
52				X	1257	1841	X			X		X		X			X		
53				X	1257	1841	X			X		X		X			X		
54			X		1257	1837	X			X		X		X		X			
55			X		1259	1843	X			X		X		X			X		
56			X		1260	1844	X			X		X		X		X			
57			X		1262	1846	X			X		X		X		X			
58				X	1263	1847	X			X		X		X		X			
59				X	1263	1847	X			X		X		X			X		
60			X		1264	1848	X			X		X		X			X		
61				X	1265	1849	X			X		X		X		X			
62			X		1268	1852	X			X		X		X			X		
63			X		1268	1852	X			X		X		X				X	
64			X		1269	1853	X			X		X		X			X		
65			X		1270	1854	X			X		X		X			X		
66				X	1270	1854	X			X		X		X		X			

Katalog No	Resim No	Çizim No	Cinsi		Tarih		Bulunduğu yer			Malzem.		Tekniği		Türü		Bugünkü durumu			
			Erkek	Kadın	Hicri	Miladi	Çeşme merk. Mezarlığı	Mehmet Ağa C.H.	Alaçatı M.A.C.H.	Mermer	Taş	Alçak kabr.	Kazıma	Baş taşı	Ayak taşı	Sağlam yerinde	Bir yere dayalı	Yerde	Kısmen tahrip
67			X		1273	1857	X			X		X		X	X	X			
68			X		1273	1857	X			X		X		X			X		
69				X	1276	1860	X			X		X		X		X			X
70			X		1276	1860	X			X		X		X	X	X			X
71				X	1277	1861	X			X		X		X				X	
72			X		1279	1863	X			X		X		X			X		
73			X		1279	1863	X			X		X		X				X	X
74			X		1279	1863	X			X		X		X				X	X
75				X	1281	1865	X			X		X		X		X			
76				X	1281	1865	X			X		X		X			X		
77			X		1281	1865	X			X		X		X			X		
78			X		1282	1866	X			X		X		X		X			
79				X	1283	1867	X			X		X		X		X			
80			X		1285	1869	X			X		X		X			X		
81			X		1285	1869	X			X		X		X			X		
82			X		1286	1870	X			X		X		X		X			
83			X		1287	1870	X			X		X		X			X		
84			X		1290	1873	X			X		X		X			X		
85			X		1291	1874	X			X		X		X			X		
86			X		1293	1876	X			X		X		X		X			
87			X		1294	1877	X			X		X		X			X		
88				X	1295	1878	X			X		X		X			X		

Katalog No	Resim No	Çizim No	Cinsi		Tarih		Bulunduğu yer			Malzem.		Tekniği		Türü		Bugünkü durumu			
			Erkek	Kadın	Hicri	Miladi	Çeşme merk. Mez	Mehmet Ağa C.H.	Alaçatı M.A.C.H.	Mermer	Taş	Alçak kabr.	Kazıma	Baş taşı	Ayak taşı	Sağlam yerinde	Bir yere dayalı	Yerde	Kısmen tahrip
89			X		1295	1878	X			X		X		X	X	X			
90			X		1297	1880	X			X		X		X		X			
91			X		1299	1882	X			X		X		X		X			
92			X		1302	1885	X			X		X		X		X			
93				X	1302	1885	X			X		X		X		X			
94			X		1302	1885	X			X		X		X			X		
95			X		1302	1885	X			X		X		X		X			
96			X		1302	1885	X			X		X		X		X			
97			X		1303	1886	X			X		X		X			X		
98				X	1304	1887	X			X		X		X			X		
99				X	1304	1887	X			X		X		X			X		
100				X	1307	1890	X			X		X		X			X		
101			X		1308	1891	X			X		X		X		X			
102			X		1310	1893	X			X		X		X			X		
103				X	1311	1894	X			X		X		X			X		
104			X		1313	1896	X			X		X		X			X		
105			X		1314	1897	X			X		X		X		X			
106			X		1317	1900	X			X		X		X			X		
107			X		1319	1902	X			X	X	X		X		X			
108				X	1319	1902	X			X		X		X			X		
109			X		1319	1902	X			X		X		X		X			
110			X		1320	1902	X			X		X		X			X		

Katalog No	Resim No	Çizim No	Cinsi		Tarih		Bulunduğu yer			Malzem.		Tekniği		Türü		Bugünkü durumu			
			Erkek	Kadın	Hicri	Miladi	Çeşme merk. Mez	Mehmet Ağa C.H.	Alaçatı M.A.C.H.	Mermer	Taş	Alçak kabr.	Kazıma	Baş taşı	Ayak taşı	Sağlam yerinde	Bir yere dayalı	Yerde	Kısmen tahrip
111				X	1320	1902	X			X		X		X		X			
112			X		1321	1903	X			X		X		X	X	X			
113			X		1322	1904	X			X	X	X		X		X			
114			X		1331	1913	X			X		X		X		X			
115			X		1332	1914	X			X	X	X		X		X			
116				X	1272	1856	X			X		X		X		X			
117			X		-	-	X			X		X		X		X			
118			X		-	-	X			X		X		X		X			
119			X		-	-	X			X		X		X		X			
120				X	-	-	X			X		X		X		X			
121				X	-	-	X			X		X		X			X		X
122			X		-	-	X			X		X		X		X			
123				X	-	-	X			X		X		X		X			
124				X	-	-	X			X		X		X		X			
125				X	-	-	X			X		X		X		X			
126				X	-	-	X			X		X		X			X		X
127			X		-	-	X			X		X		X		X			
128				X	-	-	X			X		X		X			X		X
129				X	-	-	X			X		X		X		X			
130			X		-	-	X			X		X		X		X			
131			X		-	-	X			X		X		X			X		
132			X		-	-	X			X		X		X		X			

Katalog No	Resim No	Çizim No	Cinsi		Tarih		Bulunduğu yer			Malzem.		Tekniği		Türü		Bugünkü durumu			
			Erkek	Kadın	Hicri	Miladi	Çeşme merk. Mez	Mehmet Ağa C.H.	Alaçatı M.A.C.H.	Mermer	Taş	Alçak kabr.	Kazıma	Baş taşı	Ayak taşı	Sağlam yerinde	Bir yere dayalı	Yerde	Kısmen tahrip
133					-	-	X			X		X			X		X		
134					-	-	X			X		X			X		X		
135					-	-	X			X		X			X		X		
136					-	-	X			X		X			X	X			
137					-	-	X			X		X			X		X		
138					-	-	X			X		X			X	X			
139					-	-	X			X		X			X	X			
140					-	-	X			X		X			X	X			
141					-	-	X			X		X			X		X		
142					-	-	X			X		X			X	X			
143			X		1256	1840		X		X		X		X	X	X			
144				X	1257	1841		X		X		X		X			X		
145			X		1277	1861		X		X		X		X	X	X	X		
146				X	1281	1865		X		X		X		X		X			
147			X		1283	1867		X		X		X		X			X		
148			X		1288	1871		X		X		X		X	X	X			
149			X		1291	1874		X		X		X		X	X	X			
150				X	1292	1875		X		X		X		X	X		X		
151				X	1302	1885		X		X		X		X	X	X			
152				X	1304	1887		X		X		X		X	X				
153			X		1306	1889		X		X		X		X	X	X			
154				X	1308	1891		X		X		X		X			X		

Katalog No	Resim No	Çizim No	Cinsi		Tarih		Bulunduğu yer			Malzem.		Tekniği		Türü		Bugünkü durumu			
			Erkek	Kadın	Hicri	Miladi	Çeşme merk. Mez	Mehmet Ağa C.H.	Alaçatı M.A.C.H.	Mermer	Taş	Alçak kabr.	Kazıma	Baş taşı	Ayak taşı	Sağlam yerinde	Bir yere dayalı	Yerde	Kısmen tahrip
155				X	1161	1748			X	X		X		X			X		X
156				X	1170	1757			X	X		X		X	X	X			
157			X		1183	1770			X	X		X		X		X			
158			X		1183	1770			X	X		X		X	X			X	X
159			X		1200	1786			X	X		X		X		X			X
160				X	1208	1794			X	X		X	X	X		X			
161			X		1208	1794			X	X		X		X			X		X
162			X		1208	1794			X	X		X		X		X			
163				X	1210	1796			X	X		X		X		X			X
164			X		1210	1796			X	X		X		X			X		X
165				X	1214	1800			X	X		X	X	X			X		X
166			X		1218	1804			X	X		X		X	X	X			
167				X	1219	1805			X	X		X		X		X			
168				X	1219	1805			X	X		X		X	X	X			
169				X	1220	1806			X	X		X		X		X			
170			X		1220	1806			X	X		X		X	X	X			
171			X		1232	1817			X	X		X	X	X			X		
172			X		1242	1827			X	X		X	X	X			X		
173			X		1247	1832			X	X		X		X		X			X
174			X		1247	1832			X	X		X	X	X			X		X
175				X	1249	1834			X	X		X	X	X			X		
176			X		1251	1836			X	X		X		X	X		X	X	X

Katalog No	Resim No	Çizim No	Cinsi		Tarih		Bulunduğu yer			Malzem.		Tekniği		Türü		Bugünkü durumu			
			Erkek	Kadın	Hicri	Miladi	Çeşme merk. Mez	Mehmet Ağa C.H.	Alaçatı M.A.C.H.	Mermer	Taş	Alçak kabr.	Kazıma	Baş taşı	Ayak taşı	Sağlam yerinde	Bir yere dayalı	Yerde	Kısmen tahrip
177				X	1257	1841			X	X		X		X		X			
178			X		1261	1845			X	X		X					X		X
179				X	1269	1853			X	X		X		X	X	X			
180			X		1273	1857			X	X		X		X		X			X
181			X		1275	1861			X	X		X		X			X		X
182				X	1276	1862			X	X		X		X		X			
183				X	1286	1872			X	X		X		X		X			
184				X	1287	1873			X	X		X		X			X		
185				X	1288	1874			X	X		X		X		X			
186				X	1289	1875			X	X		X		X	X	X			
187				X	1292	1878			X	X		X		X			X		
188			X		1293	1879			X	X		X		X		X			
189			X		1295	1878			X	X		X	X	X			X		
190				X	1296	1882			X	X		X		X			X		
191			X		1305	1891			X	X		X		X		X			
192			X		1308	1894			X	X		X		X		X			
193			X		1311	1897			X	X		X		X		X			X
194				X	1326	1908			X	X		X	X	X		X			
195				X	1327	1913			X	X		X		X		X			
196				X	1340	1922			X	X		X		X			X		
197				X	-	1925			X	X		X	X	X		X			
198				X	-	1927			X	X		X	X	X		X			

Katalog No	Resim No	Çizim No	Cinsi		Tarih		Bulunduğu yer			Malzem.		Tekniği		Türü		Bugünkü durumu			
			Erkek	Kadın	Hicri	Miladi	Çeşme merk. Mez	Mehmet Ağa C.H.	Alaçatı M.A.C.H.	Mermer	Taş	Alçak kabr.	Kazıma	Baş taşı	Ayak taşı	Sağlam yerinde	Bir yere dayalı	Yerde	Kısmen tahrip
199			X		-	1929			X	X		X	X	X	X	X			
200				X	-	1930			X	X		X	X	X				X	
201				X	-	-			X	X		X		X			X		X
202				X	-	-			X	X		X		X		X			
203									X	X		X			X		X		
204									X	X		X			X		X		
205									X	X		X			X	X			

Tablo 19. Bitkisel Motiflerin Mezar Taşlarına Göre Dağılım Tablosu

Katalog Sıra No	Akant	Palmet	Rumi	Hurma	Hurma ağacı	Çiçek	Asma dal ve yaprağı	Üzüm	Sarmaşık	Kıvrım dal	Aşkı celenk	Gelincik	Sitilize yaprak	Yaprak	Selvi	Gül	Lale	Karanfil	Nar	Mimoza	Mine	Nergis	Yıldız çiçeği	Boru çiçeği	Gün çiçeği	Gonca	Çınar yaprağı	
01																												
02																												
03																												
04																												
05																												
06							**X**	**X**					**X**		**X**													
07															**X**													
08																												
09																												
10	**X**							**X**																				
11																												
12						**X**								**X**		**X**												
13						**X**							**X**															
14																												
15																												
16																												
17																												
18																												
19																												
20																												
21																												
22	**X**					**X**		**X**						**X**														
23																												
24	**X**					**X**							**X**	**X**														
25													**X**			**X**												
26																												
27	**X**															**X**	**X**											
28											**X**		**X**															
29																												
30																												
31																												
32																												
33																										**X**		
34																												

Katalog Sıra No	Akant	Palmet	Rumi	Hurma	Hurma ağacı	Cicek	Asma dal ve yaprağı	Üzüm	Sarmasık	Kıvrım dal	Askı celenk	Gelincik	Sitilize yaprak	Yaprak	Selvi	Gül	Lale	Karanfil	Nar	Mimoza	Mine	Nergis	Yıldız cicegi	Boru ciceği	Gün çiçeği	Gonca	Cınar yaprağı	
35	X												X	X		X	X											
36				X	X											X												
37																												
38																												
39						X																						
40	X															X												
41	X																X		X									
42																X												
43																												
44	X																											
45																												
46																												
47																												
48																												
49	X																									X		
50																												
51	X																											
52	X					X																						
53	X																											
54																												
55																												
56																												
57																												
58	X																											
59	X																											
60																												
61	X																											
62																												
63																												
64																												
65																												
66																												
67						X								X	X		X						X					
68									X					X						X	X							

Katalog Sıra No	Akant	Palmet	Rumi	Hurma	Hurma ağacı	Cicek	Asma dal ve yaprağı	Üzüm	Sarmasık	Kıvrım dal	Askı celenk	Gelincik	Sitilize yaprak	Yaprak	Selvi	Gül	Lale	Karanfil	Nar	Mimoza	Mine	Nergis	Yıldız cicegi	Boru ciceği	Gün çiceği	Gonca	Cınar yaprağı	Bahar dalı
69																												
70	**X**					**X**			**X**	**X**						**X**										**X**		
71	**X**															**X**												
72																												
73																												
74																												
75	**X**																**X**											
76	**X**																											
77																												
78																												
79	**X**																**X**											
80																												
81																												
82																												
83																												
84																												
85																												
86																**X**												
87																												
88														**X**		**X**												
89	**X**					**X**				**X**				**X**		**X**												**X**
90																		**X**										
91									**X**																			
92														**X**		**X**										**X**		
93	**X**																											
94																												
95																												
96																												
97																												
98														**X**											**X**			
99	**X**																											
100	**X**																											
101																												
102																												

Katalog Sıra No	Akant	Palmet	Rumi	Hurma	Hurma ağacı	Çiçek	Asma dal ve yaprağı	Üzüm	Sarmaşık	Kıvrım dal	Askı celenk	Gelincik	Sitilize yaprak	Yaprak	Selvi	Gül	Lale	Karanfil	Nar	Mimoza	Mine	Nergis	Yıldız çiçeği	Boru çiçeği	Gün çiçeği	Gonca	Çınar yaprağı	Bahar dalı
103	X					X																						
104																												
105																												
106																												
107																												
108			X																									
109																												
110																					X							
111																											X	
112						X								X														
113																												X
114														X							X							
115																												
116	X																											
117																												
118																												
119																												
120	X															X												
121	X																											
122																												
123	X														X								X					
124	X														X													
125														X		X	X											
126	X																											
127									X					X														
128	X																											
129																												
130	X															X												
131																												
132																												
133									X						X							X						
134	X																											
135	X						X	X							X													
136	X					X				X										X								

Katalog Sıra No	Akant	Palmet	Rumi	Hurma	Hurma ağacı	Cicek	Asma dal ve yaprağı	Üzüm	Sarmasık	Kıvrım dal	Askı celenk-celenk	Gelincik	Sitilize yaprak	Yaprak	Selvi	Gül	Lale	Karanfil	Nar	Mimoza	Mine	Nergis	Yıldız cicegi	Boru çiçeği	Gün çiçeği	Gonca	Cınar yaprağı	Bahar dalı
137															X		X											
138										X				X		X										X		
139														X										X				
140				X	X																							
141						X				X				X														
142				X	X																							
143															X		X											
144	X													X	X	X												
145	X									X						X												
146	X																											
147																												
148	X					X			X	X				X		X												
149	X								X		X			X		X												
150						X			X					X		X												X
151	X	X							X	X						X						X						
152	X																											
153																												
154	X																											
155																												
156		X				X									X			X										
157			X																									
158																												
159																												
160	X														X													
161																												
162																												
163																												
164																												
165	X														X													
166	X					X										X												
167	X							X						X			X											
168	X					X			X					X									X					
169																												
170							X	X							X													

Katalog Sıra No	Akant	Palmet	Rumi	Hurma	Hurma ağacı	Çiçek	Asma dal ve yaprağı	Üzüm	Sarmasık	Kıvrım dal	Askı çelenk-çelenk	Gelincik	Sitilize yaprak	Yaprak	Selvi	Gül	Lale	Karanfil	Nar	Mimoza	Mine	Nergis	Yıldız çiçeği	Boru çiçeği	Gün çiçeği	Gonca	Çınar yaprağı	Bahar Dalı
171																												
172																												
173																												
174																												
175	X													X		X	X											
176	X					X								X	X													
177	X													X		X												
178																												
179															X											X		
180									X																			
181																												
182	X																											
183	X																											
184																												
185	X					X																						
186	X					X			X	X				X		X					X							
187	X																											
188																												
189																X												
190	X																											
191																												
192																												
193																												
194	X											X																
195			X																									
196						X								X														
197						X								X			X									X		
198	X																											
199															X	X												
200	X																											
201	X															X	X											
202	X															X	X											
203							X	X																				
204	X			X	X																							
205															X		X											

Tablo 20. Nesnel- Mimari- Geometrik Motiflerin Mezar Taşlarına Göre Dağılım Tablosu

NESNELİ MOTİFLER											**MİMARİ ÖĞE**				**GEOMETRİK MOTİFLER**																
KATALOG SIRA NO	Kase	Vazo	Sepet	Kurdela-Fiyonk	Saç	Takı	Güldanlık	Madalyon	Kuş tüyü	Yuvarlak kemer	Sütun-Sütunce başlık	Cami	Mimari yapı	Güneş	Yıldız	Ay	"S" ve "Ç" kıvrımlar	Saç örgüsü	Daire	Üçgen	Mühr-ü Süleyman	Baklava dilimi	Hasır örgü	Zik-Zak	Damla	Alem	Çarkıfelek	Burgu
01																												
02																												
03																												
04																												
05																												
06																												
07																												
08																												
09																												
10																	X											
11																												
12						X		X											X									
13						X																						
14																												
15																												
16																												
17																												
18																												
19																												
20	X																											
21																												

NESNELİ MOTİFLER											MİMARİ ÖĞE				GEOMETRİK MOTİFLER																
KATALOG SIRA NO	Kase	Vazo	Sepet	Kurdela- Fiyonk	Saç	Takı	Güldanlık	Madalyon	Kuş tüyü	Yuvarlak kemer	Sütun-Sütunce başlık	Cami	Mimari yapı	Güneş	Yıldız	Ay	"S" ve "C" kıvrımlar	Saç örgüsü	Daire	Üçgen	Mühr-ü Süleyman	Baklava dilimi	Hasır örgü	Zik-Zak	Damla	Alem	Çarkıfelek	Burgu			
22	X																X														
23																															
24																	X														
25						X		X			X																				
26																															
27		X								X																					
28						X					X						X														
29																															
30																															
31																															
32																															
33																															
34																															
35						X					X						X														
36	X																														
37																															
38																															
39										X		X	X																		
40		X																													
41	X										X						X														
42																															

NESNELİ SÜSLEME											MİMARİ ÖĞE				GEOMETRİK SÜSLEME																
KATALOG SIRA NO	Kase	Vazo	Sepet	Kurdela- Fiyonk	Saç	Takı	Güldanlık	Madalyon	Kuş tüyü		Yuvarlak kemer	Sütun-Sütunce başlık	Cami	Mimari yapı	Güneş	Yıldız	Ay	"S" ve "C" kıvrımlar	Saç örgüsü	Daire	Üçgen	Mühr-ü Süleyman	Baklava dilimi	Hasır örgü	Zik-Zak	Damla	Alem	Çarkıfelek	Burgu	
43																															
44											X		X	X																	
45																															
46																															
47										X																					
48																															
49											X		X	X		X	X														
50																															
51		X									X		X				X						X								
52											X		X				X						X								
53											X		X						X												
54																															
55																															
56																															
57																															
58											X		X	X									X								
59		X									X																				
60																															
61	X																														
62																															
63																															

NESNELİ SÜSLEME											MİMARİ ÖĞE				GEOMETRİK SÜSLEME																	
KATALOG SIRA NO	Kase	Vazo	Sepet	Kurdela Fiyonk -	Saç	Takı	Güldanlık	Madalyon	Kuş tüyü	Yuvarlak kemer	Sütun-Sütunce başlık	Cami	Mimari yapı	Güneş	Yıldız	Ay	"S" ve "C" kıvrımlar	Saç örgüsü	Daire	Üçgen	Mühr-ü Süleyman	Baklava dilimi	Hasır örgü	Zik-Zak	Damla	Alem	Çarkıfelek	Burgu				
64																																
65																																
66					X																											
67														X		X																
68				X																												
69						X														X						X						
70				X										X																		
71																																
72																																
73																																
74																																
75		X									X																					
76																																
77																																
78																																
79		X									X																					
80																																
81																																
82																																
83																																
84																																

NESNELİ SÜSLEME											MİMARİ ÖĞE				GEOMETRİK SÜSLEME																
KATALOG SIRA NO	Kase	Vazo	Sepet	Kurdela- Fiyonk	Saç	Takı	Şamdan	Madalyon	Kuş tüyü	Yuvarlak kemer	Sütun-Sütunce başlık	Cami	Mimari yapı	Güneş	Yıldız	Ay	"S" ve "C" kıvrımlar	Saç örgüsü	Daire	Üçgen	Mühr-ü Süleyman	Baklava dilimi	Hasır örgü	Zik-Zak	Damla	Alem	Çarkıfelek	Burgu			
85																															
86																															
87																															
88										X				X																	
89																															
90																															
91																															
92				X						X																					
93		X																													
94																															
95																															
96																															
97																															
98										X																					
99																															
100										X																					
101																															
102																															
103										X																					
104																															
105																															

NESNELİ SÜSLEME										MİMARİ ÖĞE				GEOMETRİK SÜSLEME															
KATALOG SIRA NO	Kase	Vazo	Sepet	Kurdela- Fiyonk	Saç	Takı	Güldanlık	Madalyon	Kuş tüyü	Yuvarlak kemer	Sütun-Sütunce başlık	Cami	Mimari yapı	Güneş	Yıldız	Ay	"S" ve "C" kıvrımlar	Saç örgüsü	Daire	Üçgen	Mühr-ü Süleyman	Baklava dilimi	Hasır örgü	Zik-Zak	Damla	Alem	Çarkıfelek	Burgu
106																												
107																												
108								X		X																		
109																												
110																												
111										X																		
112																												
113																												
114																												
115																												
116																												
117																												
118																												
119																												
120																												X
121				X																								
122																												
123										X		X	X															
124										X		X	X			X												
125						X		X																				
126											X	X	X															

NESNELİ SÜSLEME											MİMARİ ÖĞE				GEOMETRİK SÜSLEME																	
KATALOG SIRA NO	Kase	Vazo	Sepet	Kurdela-Fiyonk	Saç	Takı	Güldanlık	Madalyon	Kuş tüyü	Yuvarlak kemer	Sütun-Sütunce başlık	Cami	Mimari yapı	Güneş	Yıldız	Ay	"S" ve "C" kıvrımlar	Saç örgüsü	Daire	Üçgen	Mühr-ü Süleyman	Baklava dilimi	Hasır örgü	Zik-Zak	Damla	Alem	Çarkıfelek	Burgu
127				X																												
128											X	X																				
129										X																						
130																																
131																																
132																																
133																																
134																																
135																	X															
136																																
137																																
138				X																												
139																																
140	X																															
141		X																														
142																																
143								X																								
144										X		X																				
145			X	X										X									X								X
146		X								X																						
147																																

NESNELİ SÜSLEME											MİMARİ ÖĞE				GEOMETRİK SÜSLEME															
KATALOG SIRA NO	Kase	Vazo	Sepet	Kurdela-Fiyonk	Saç	Takı	Güldanlık	Madalyon	Kuş tüyü	Yuvarlak kemer	Sütun-Sütunce başlık	Cami	Mimari yapı	Güneş	Yıldız	Ay	"S" ve "C" kıvrımlar	Saç örgüsü	Daire	Üçgen	Mühr-ü Süleyman	Baklava dilimi	Hasır örgü	Zik-Zak	Damla	Alem	Çarkıfelek	Burgu
148		X																										
149			X																				X					X
150		X												X														
151		X																										
152		X								X																		
153																												
154																												
155																												
156		X																						X				
157																												
158																												
159																												
160										X	X	X				X												
161																												
162																										X		
163																												
164																												
165										X		X																
166																	X											
167	X										X						X											
168		X															X											

NESNELİ SÜSLEME											MİMARİ ÖĞE				GEOMETRİK SÜSLEME																
KATALOG SIRA NO	Kase	Vazo	Sepet	Kurdela-Fiyonk	Saç	Takı	Güldanlık	Madalyon	Kuş tüyü	Yuvarlak kemer	Sütun-Sütunce başlık	Cami	Mimari yapı	Güneş	Yıldız	Ay	"S" ve "C" kıvrımlar	Saç örgüsü	Daire	Üçgen	Mühr-ü Süleyman	Baklava dilimi	Hasır örgü	Zik-Zak	Damla	Alem	Çarkıfelek	Burgu		
169																														
170																														
171																														
172																														
173																														
174																														
175																														
176		X					X			X	X						X		X		X			X					
177		X																												
178																														
179																														
180																														
181																														
182										X																				
183																														
184																														
185																														
186														X	X															
187																														
188																														
189																														
NESNELİ SÜSLEME											MİMARİ ÖĞE				GEOMETRİK SÜSLEME																

	205	204	203	202	201	200	199	198	197	196	195	194	193	192	191	190	**KATALOG SIRA NO**
					X												Kase
				X													Vazo
																	Sepet
																	Kurdela-Fiyonk
																	Saç
																	Takı
																	Güldanlık
																	Madalyon
																	Kuş tüyü
						X			X	X							Yuvarlak kemer
				X	X												Sütun-Sütunce başlık
																	Cami
																	Mimari yapı
																	Güneş
																	Yıldız
																	Ay
				X													“S” ve “C” kıvrımlar
																	Saç örgüsü
																	Daire
								X									Üçgen
																	Mühr-ü Süleyman
																	Baklava dilimi
																	Hasır örgü
																	Zik-Zak
																	Damla
																	Alem
								X									Çarkıfelek
																	Burgu

Tablo 21. Mezar Tipolojisi

KATALOG NO	Toprak Mezar			Çerçeveli Toprak Mezar			Açık Lahit Mezar			Kapak Taşlı Mezar			Mezarı Olmayan		
	Baş-Ayak	Baş taşı	Ayak Taşı	Baş-Ayak	Baş taşı	Ayak Taşı	Baş-Ayak	Baş taşı	Ayak Taşı	Baş-Ayak	Baş taşı	Ayak Taşı	Baş-Ayak	Baş taşı	Ayak Taşı
01														X	
02														X	
03														X	
04														X	
05														X	
06	X														
07	X														
08														X	
09														X	
10														X	
11														X	
12														X	
13		X													
14														X	
15		X													
16		X													
17														X	
18														X	
19		X													
20		X													
21		X													
22														X	
23														X	
24		X													
25		X													
26		X													
27		X													
28														X	
29		X													
30														X	
31														X	
32														X	
33														X	
34														X	
35														X	
36	X														
37														X	
38														X	

KATALOG NO	Toprak Mezar			Çerçeveli Toprak Mezar			Açık Lahit Mezar			Kapak Taşlı Mezar			Mezarı Olmayan		
	Baş-Ayak	Baş taşı	Ayak Taşı	Baş-Ayak	Baş taşı	Ayak Taşı	Baş-Ayak	Baş taşı	Ayak Taşı	Baş-Ayak	Baş taşı	Ayak Taşı	Baş-Ayak	Baş taşı	Ayak Taşı
39		X													
40														X	
41														X	
42														X	
43														X	
44		X													
45		X													
46		X													
47														X	
48		X													
49														X	
50														X	
51														X	
52														X	
53														X	
54		X													
55														X	
56		X													
57		X													
58		X													
59														X	
60														X	
61		X													
62														X	
63														X	
64														X	
65														X	
66		X													
67	X														
68														X	
69		X													
70							X								
71														X	
72														X	
73														X	
74														X	
75		X													
76														X	

KATALOG NO	Toprak Mezar			Çerçeveli Toprak Mezar			Açık Lahit Mezar			Kapak Taşlı Mezar			Mezarı Olmayan		
	Baş-Ayak	Baş taşı	Ayak Taşı	Baş-Ayak	Baş taşı	Ayak Taşı	Baş-Ayak	Baş taşı	Ayak Taşı	Baş-Ayak	Baş taşı	Ayak Taşı	Baş-Ayak	Baş taşı	Ayak Taşı
77														X	
78		X													
79		X													
80														X	
81														X	
82		X													
83														X	
84														X	
85														X	
86		X													
87														X	
88														X	
89							X								
90		X													
91		X													
92											X				
93		X													
94														X	
95		X													
96		X													
97														X	
98														X	
99														X	
100														X	
101		X													
102														X	
103														X	
104														X	
105		X													
106														X	
107		X													
108														X	
109		X													
110														X	
111		X													
112	X														
113		X													
114		X													

KATALOG NO	Toprak Mezar			Çerçeveli Toprak Mezar			Açık Lahit Mezar			Kapak Taşlı Mezar			Mezarı Olmayan		
	Baş-Ayak	Baş taşı	Ayak Taşı	Baş-Ayak	Baş taşı	Ayak Taşı	Baş-Ayak	Baş taşı	Ayak Taşı	Baş-Ayak	Baş taşı	Ayak Taşı	Baş-Ayak	Baş taşı	Ayak Taşı
115		X													
116		X													
117		X													
118		X													
119		X													
120		X													
121														X	
122		X													
123		X													
124		X													
125														X	
126														X	
127		X													
128														X	
129		X													
130		X													
131														X	
132		X													
133															X
134															X
135															X
136			X												
137															X
138			X												
139															X
140			X												
141															X
142			X												
143	X														
144														X	
145	X														
146		X													
147														X	
148							X								
149							X								
150													X		
151							X								
152		X													

KATALOG NO	Toprak Mezar			Çerçeveli Toprak Mezar			Açık Lahit Mezar			Kapak Taşlı Mezar			Mezarı Olmayan		
	Baş-Ayak	Baş taşı	Ayak Taşı	Baş-Ayak	Baş taşı	Ayak Taşı	Baş-Ayak	Baş taşı	Ayak Taşı	Baş-Ayak	Baş taşı	Ayak Taşı	Baş-Ayak	Baş taşı	Ayak Taşı
153	X														
154														X	
155														X	
156				X											
157		X													
158														X	
159		X													
160		X													
161														X	
162		X													
163		X													
164														X	
165														X	
166							X								
167		X													
168	X														
169		X													
170	X														
171		X													
172														X	
173		X													
174														X	
175														X	
176													X		
177		X													
178														X	
179	X														
180		X													
181														X	
182		X													
183		X													
184														X	
185		X													
186	X														
187														X	
188		X													
189														X	
190														X	

KATALOG NO	Toprak Mezar			Çerçeveli Toprak Mezar			Açık Lahit Mezar			Kapak Taşlı Mezar			Mezarı Olmayan		
	Baş-Ayak	Baş taşı	Ayak Taşı	Baş-Ayak	Baş taşı	Ayak Taşı	Baş-Ayak	Baş taşı	Ayak Taşı	Baş-Ayak	Baş taşı	Ayak Taşı	Baş-Ayak	Baş taşı	Ayak Taşı
191		X													
192		X													
193		X													
194														X	
195		X													
196														X	
197		X													
198		X													
199				X											
200														X	
201														X	
202		X													
203															X
204															X
205			X												

Tablo 22. Erkek Başlık Tablosu

KATALOG NO	Miladi Tarih	SARIKLAR													KAVUKLAR				FESLER						
		Düşey Dilimli	Dilimli	Çapraz Eğimde Dilimli	Silindirik Yuvarlak Başl. Çapr. Eğimde Dilim	Yuvarlak başl. Çaprz. Eğimde Dilimli	Kafes dilimli	Oval başlıklı	Oval Başl. Şeritli Sarık	Kısa başlıklı	Kısa Başl. Şeritli	Kısa Başl. Yatay Şeritli	Kısa Başl. Çapraz Şeritli	Çubuklu Başl. Kısa Sarık	Yıldız Desenli Yuvarlak Başl. Sarıklı kavuk	Yıldız Desenli Başlık. Şeritli Sarıklı kavuk	Kısa Çubuk Başl.Yüksek Şeritli Sarıklı Kavuk	Mahmudi kalıplı	Mecidiye kalıplı	Aziziye kalıplı	Hamidiye kalıplı	Sarıklı Fes	Kısa silindirik başlıklı	Uzun silindirik başlıklı
04	1766			X																				
06	1781		X																					
07	1783						X																	
08	1784		X																					
09	1786					X																		
11	1788		X																					
14	1796													X										
15	1797		X																					
16	1797																							
17	1798		X																					
18	1799							X																
21	1802		X																					
23	1803		X																					
26	1803		X																					
31	1804		X																					
32	1809			X																				
34	1811																							
36	1814		X																					
37	1814		X																					
38	1815																X							
42	1822		X																					
45	1828											X												
46	1828																X							
47	1832															X								
48	1832																	X						
54	1837									X														

55	1843																				X		
56	1844							X															
57	1846											X											
60	1848																	X					
62	1852																				X		
63	1852																						
64	1853																	X					
65	1854																	X					
67	1857																	X					
68	1857																		X				
70	1860									X													
72	1863																		X				
74	1863							X															

KATALOG NO	SARIKLAR														KAVUKLAR				FESLER						
	Miladi Tarih	Düşey Dilimli Sarık	Dilimli Sarık	Çapraz Eğimde Dilimli	Silindirik Yuvarlak Başl. Çapr. Eğimde Dilim	Yuvarlak başl. Çaprz. Eğimde Dilimli	Kafes Dilimli Sarık	Oval Başlıklı Sarık	Oval Başl. Şeritli Sarık	Kısa başlıklı Sarık	Kısa Başl. Şeritli Sarık	Kısa Başl. Yatay Şeritli	Kısa Başl. Çapraz Şeritli	Çubuklu Başl. Kısa Sarık	Yıldız Desenli Yuvarlak Başl. Sarıklı kavuk B	Yıldız Desenli Başlık. Seritli Sarıklı Kavuk	Kısa Çubuk Başl.Yüksek Seritli Sarıklı Kavuk		Mahmudi kalıplı	Mecidiye kalıplı	Aziziye kalıplı	Hamidiye kalıplı	Sarıklı Fes	Kısa silindirik başlıklı	Uzun silindirik başlıklı
77	1865																				X				
78	1866																							X	
80	1869							X																	
81	1869																				X				
82	1870																				X				
84	1870																				X				
84	1873							X																	
85	1874																				X				
86	1876								X																
87	1877										X														
89	1878																				X				
90	1880																					X			
91	1882									X															
92	1885									X															

94	1885																		X				
95	1885																		X				
96	1885																		X				
97	1886																		X				
101	1891							X															
102	1893																		X				
104	1896																		X				
105	1897																		X				
106	1900								X														
107	1902																		X				
109	1902																		X				
110	1902																				X		
112	1903																						X
113	1904							X															
114	1913																				X		
115	1914							X															
117	_			X																			
118	_		X																				
119	_									X													
12	_									X													

2																							
127	_										X												
130	_										X												
131	_	X																					
132	_	X																					
143	1840																	X					
145	1861										X												

KATALOG NO	Miladi Tarih	SARIKLAR												KAVUKLAR				FESLER						
		Düşey Dilimli	Dilimli	Çapraz Eğimde Dilimli	Silindirik Yuvarlak Başl. Çapr. Eğimde Dilim	Yuvarlak başl. Çaprz. Eğimde Dilimli	Kafes dilimli	Oval başlıklı	Oval Başl. Şeritli Sarık	Kısa başlıklı	Kısa Başl. Şeritli	Kısa Başl. Yatay Şeritli	Kısa Başl. Çapraz Şeritli	Çubuklu Başl. Kısa Sarık	Yıldız Desenli Yuvarlak Başl. Sarıklı kavuk	Yıldız Desenli Başl.Şerit Sarıklı Kavuk	Kısa Çubuk Başl.Yüksek Şeritli Sarıklı Kavuk	Mahmudi kalıplı	Mecidiye kalıplı	Aziziye kalıplı	Hamidiye kalıplı	sarıklı	Kısa silindirik başlıklı	Uzun silindirik başlıklı
147	1867																			X				
148	1871																						X	
149	1874																			X				
153	1889																							
157	1770				X																			
162	1794												X											
166	1804		X																					
170	1806		X																					
171	1817		X																					
172	1827										X													
180	1857																			X				
188	1879							X																
189	1878							X																

191	1891							X															
192	1894																			X			
199	1929							X															

Tablo 23. Kadın Başlık Tipoloji Tablosu

KATALOG NO	Miladi tarih	BAŞLIKLI				TEPELİK		ALINLIK FORMUNA GÖRE								Başlıksız-Alınlıksız
		Tablakar Fes	Mantar Formlu	Uzun boyunlu	Kadın Fesi	Çiçek Demeti	Güneş Motifli	Bitkisel Alınlıklı	Üçgen Alınlıklı Bitkisel Bezemeli	Üçgen Alınlıklı Cami Tasvirli	Üçgen Alınlıklı Bezemesiz	Sivri Kemerli	Yuvarlak Kemerli	Serbest Formlu		
01	1716											X				
02	1760															X
10	1786															X
12	1789	X														
13	1792	X														
19	1801															X
20	1801								X							
22	1802													X		
24	1803													X		
25	1803	X														
27	1804								X							
28	1804															X
29	1804	X														
30	1804	X														
33	1810		X													
35	1811		X													
39	1817									X						
40	1818								X							
41	1821													X		
43	1823										X					
44	1826									X						
49	1835									X						
50	1836		X													
51	1838									X						
52	1841									X						
53	1841									X						

58	1847									X					
59	1847							X							
61	1849							X							
66	1854				X										
69	1860		X												
71	1861					X									
75	1865							X							
76	1865							X							
79	1867							X							
88	1878						X								
93	1885							X							

KATALOG NO	**Miladi tarih**	**BAŞLIKLI**				**TEPELİKLi**		**ALINLIK FORMUNA GÖRE**							Başlıksız-Alınlıksız
		Tablakar Fes	Mantar Formlu	Uzun boyunlu	Kadın Fesi	Çiçek Demeti	Güneş Kursu Motifli	Bitkisel Alınlıklı	Üçgen Alınlıklı	Bitkisel Bezemeli Üçgen Alınlıklı	Cami Tasvirli Üçgen Alınlıklı	Bezemesiz	Sivri Kemerli	Yuvarlak Kemerli	Serbest Formlu	
98	1887											X			
99	1887					X									
100	1890											X			
103	1894											X			
108	1902											X			
111	1902											X			
116	-							X							
120	-					X									
121	-							X							
123	-									X					
124	-									X					
125	-		X												
126	-									X					
128	-									X					
129	-			X											
144	1841									X					

146	1865							X							
150	1875											X			
151	1885					X									
152	1887											X			
154	1891												X		
155	1748	X													
156	1757								X						
160	1794									X					
163	1796														X
165	1800									X					
167	1805								X						
168	1805														
169	1806										X				
175	1834											X			
177	1841							X							
179	1853		X												
182	1862							X							
183	1872											X			
184	1873											X			
185	1874							X							
186	1875						X								

KATALOG NO	**Miladi tarih**	**BAŞLIKLI**				**TEPELİKLi**		**ALINLIK FORMUNA GÖRE**							Başlıksız-Alınlıksız
		Tablakar Fes	Mantar Formlu	Uzun boyunlu	Kadın Fesi	Çiçek Demeti	Güneş Kursu Motifli	Bitkisel Alınlıklı	Bitkisel	Üçgen Alınlıklı Cami Tasvirli	Üçgen Alınlıklı Bezemesiz	Sivri Kemerli	Tuvarlak Kemerli	Serbest Formlu	
187	1878											X			
190	1882							X							
194	1913*								X						
195	1908*											X			
196	1922											X			
197	1925											X			

198	1927											X			
200	1930								X						
201	-								X						
202	-								X						

Tablo 24. Mezar Taşlarının Tarih ve Katalog Sıralama Tablosu

ÇEŞME MERKEZ MEZARLIK																											
		KATALOG SIRA NUMARASI																									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
TARİH	1716	X																									
	1760		X																								
	1763			X																							
	1766				X																						
	1773					X																					
	1781						X																				
	1783							X																			
	1784								X																		
	1786									X	X																
	1788											X															
	1789												X														
	1792													X													
	1796														X												
	1797															X	X										
	1798																	X									
	1799																		X								
	1801																			X	X						
	1802																					X	X				
	1803																							X	X	X	X

Tablo 25. Çeşme Merkez Mezarlık Katalog Sıralaması

		KATALOG SIRA NUMARASI																								
		27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51
TARİH	1804	X	X	X	X	X																				
	1809						X																			
	1810							X																		
	1811								X	X																
	1814										X	X														
	1815												X													
	1817													X												
	1818														X											
	1821															X										
	1822																X									
	1823																	X								
	1826																		X							
	1828																			X	X					
	1832																					X	X			
	1835																							X		
	1836																								X	
	1838																									X

		KATALOG SIRA NUMARASI																										
		52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78
TARİH	1841	X	X	X																								
	1943				X																							
	1844					X																						
	1846						X																					
	1847							X	X																			
	1848									X																		
	1849										X																	

	1852											X	X													
	1853													X												
	1854														X	X										
	1857																X	X								
	1860																		X	X						
	1861																				X					
	1863																					X	X	X		
	1865																								X	X	X	
	1866																											X

		KATALOG SIRA NUMARASI																										
		79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100	101	102	103	104	105
TARİH	1867	X																										
	1869		X	X																								
	1870				X	X																						
	1873						X																					
	1874							X																				
	1876								X																			
	1877									X																		
	1878										X	X																
	1880												X															
	1882													X														
	1885														X	X	X	X	X									
	1886																			X								
	1887																				X	X						
	1890																						X					
	1891																							X				
	1893																								X			
	1894																									X		
	1896																										X	
	1897																											X

		KATALOG SIRA NUMARASI																												
		106	107	108	109	110	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	132
TARİH	1900	X																										
	1902		X	X	X	X	X																					
	1903							X																				
	1904								X																			
	1913									X																		
	1914										X																	
	?											X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

Tablo 26. Çeşme Hacı Mehmet Ağa Cami Haziresi

		KATALOG SIRA NUMARASI																												
		143	144	145	146	147	148	149	150	151	152	153	154																	
TARİH	1840	X																												
	1841		X																											
	1861			X																										
	1865				X																									
	1867					X																								
	1871						X																							
	1874							X																						
	1875								X																					
	1885									X																				
	1887										X																			
	1889											X																		
	1891												X																	

Tablo 27. Alaçatı Memiş Ağa Cami Haziresi Katalog Sıralaması

ALAÇATI MEMİŞ AĞA CAMİİ HAZİRESİ

		KATALOG SIRA NUMARASI																											
		155	156	157	158	159	160	161	162	163	164	165	166	167	168	169	170	171	172	173	174	175	176	177	178	179	180	181
TARİH	1748	X																										
	1757		X																									
	1770			X	X																							
	1786					X																						
	1794						X	X	X																			
	1796									X	X																	
	1800											X																
	1804												X															
	1805													X	X													
	1806															X	X											
	1817																	X										
	1827																		X									
	1832																			X	X							
	1834																					X						
	1836																						X					
	1841																							X				
	1845																								X			
	1853																									X		
	1857																										X	
	1859																											X

		KATALOG SIRA NUMARASI																												
		182	183	184	185	186	187	188	189	190	191	192	193	194	195	196														
TARİH	1860	X																												
	1870		X	X																										
	1871				X																									
	1872					X																								
	1875						X																							
	1876							X																						
	1878								X																					
	1879									X																				
	1888										X																			
	1891											X																		
	1894												X																	
	1908													X																
	1909														X															
	1922															X														

Tablo 28. Alaçatı Memiş Ağa Cami Haziresi Katalog Sıralaması

		KATALOG SIRA NUMARASI																												
		197	198	199	200	201	202	203	204	205																				
TARİ H	1925	X																												
	1927		X																											
	1929			X																										
	1930				X																									
	?					X	X	X	X	X																				

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Bircan ULUER
Doğum Yeri ve Tarihi	Hınıs-1970
Eğitim Durumu	
İlköğretim	Aşkale İnkılap İlkokulu
Lise	Aşkale Lisesi
Üniversite	Atatürk Üniversitesi
Lisans	Ataürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk El Sanatları
Yüksek Lisans	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı
Yabancı Dil	
İngilizce	Orta Seviye
İş Deneyimi	
Çalıştığı Kurum	Urla Halk Eğitim Merkezi
E- Posta İletişim	
E-Posta	bircanuluer@gmail.com